

LATVIEŠI ĀRZEMĒS

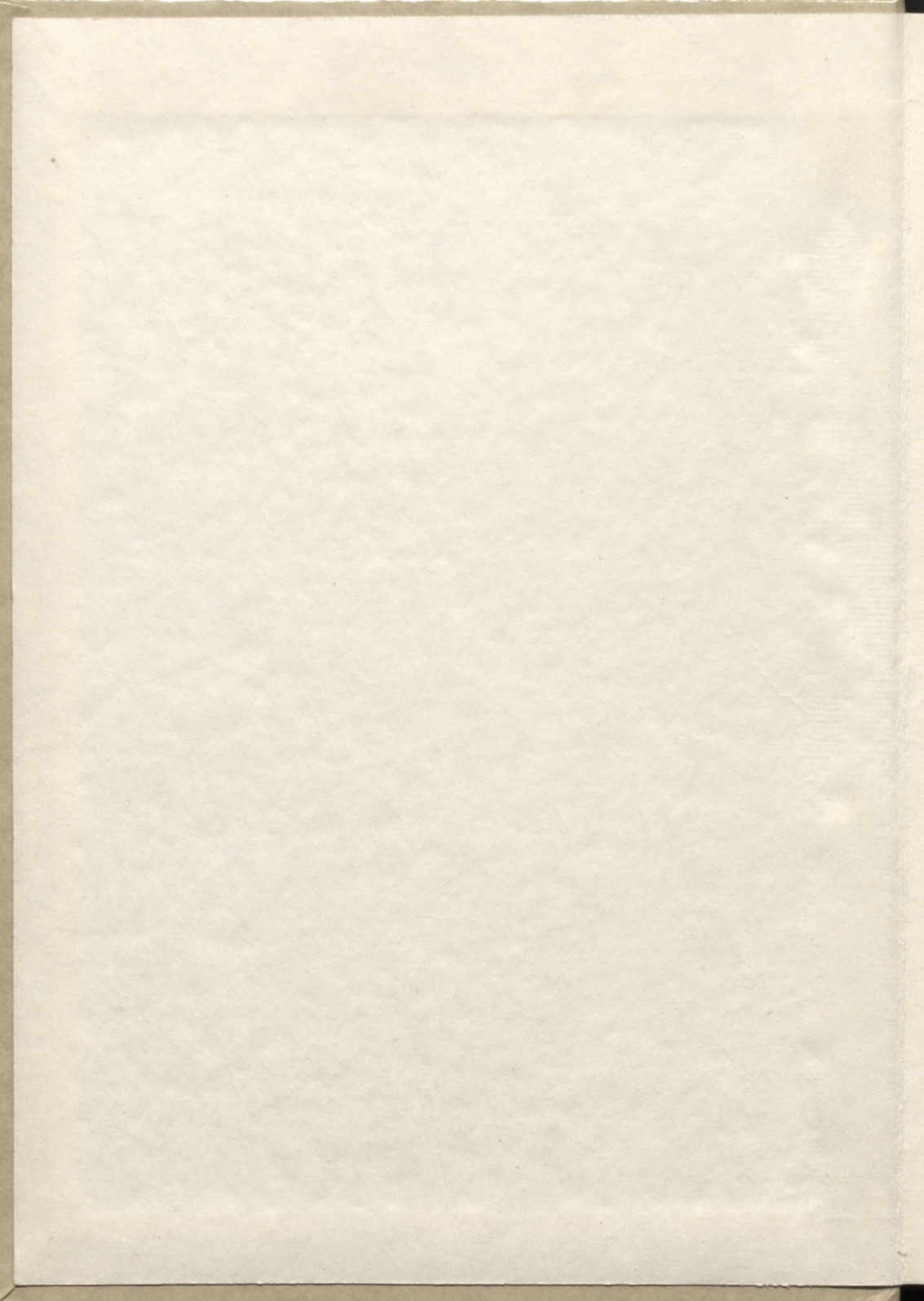

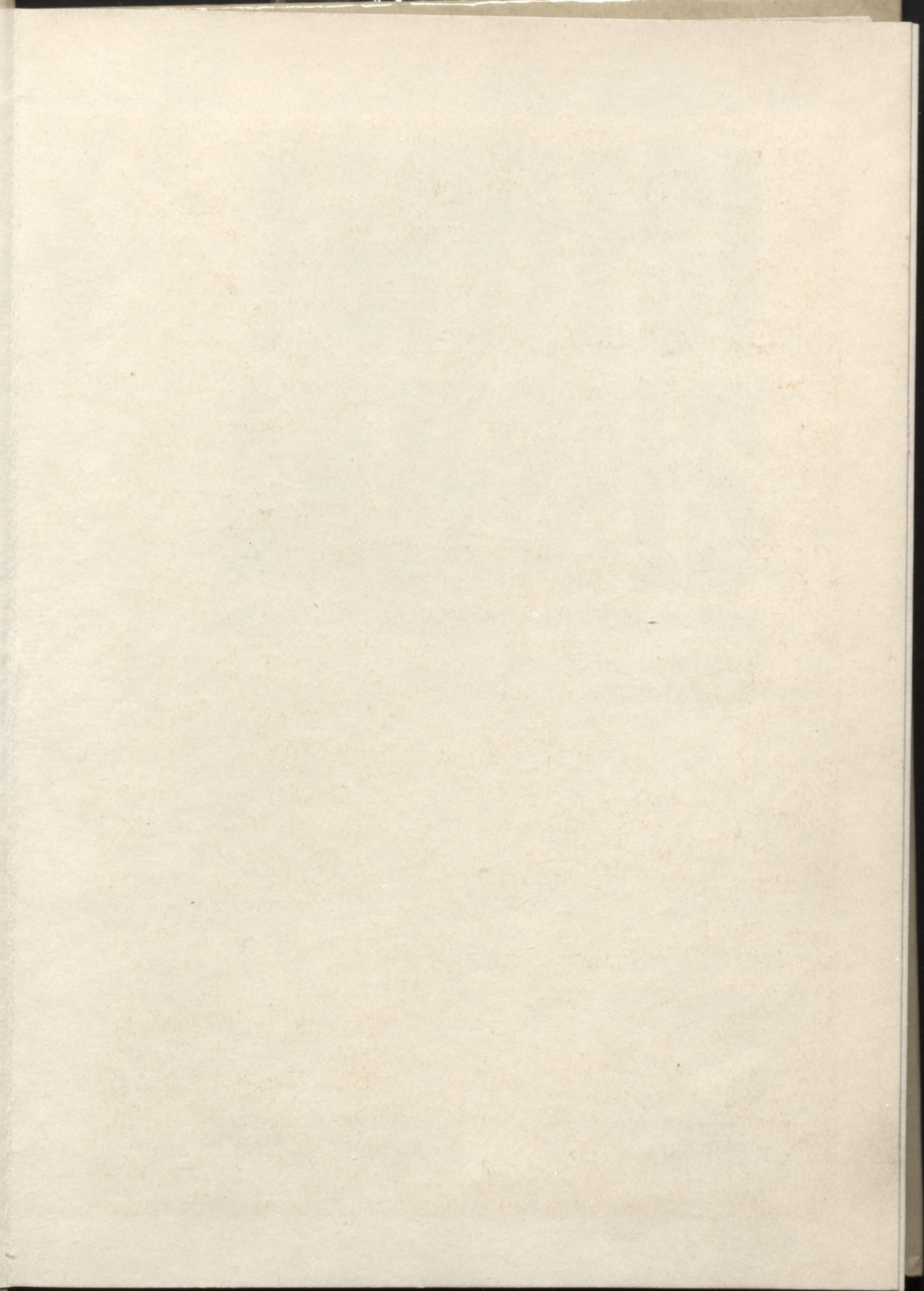

ZINĀTNISKĀ
ASOCIĀCIJA

"LATVIJA UN LATVIEŠI PASAULĒ"

~~1000~~ - 1000 1974

93-3
L 162

L 9

Ilgvars Veigners

LATVIEŠI ĀRZEMĒS

ZINĀTNISKĀ ASOCIĀCIJA
"LATVIJA UN LATVIEŠI PASAULĒ"

"LATVIJAS ENCIKLOPĒDIJA"

RĪGA 1993

Atbildīgā redaktore Aija KRŪZE

Redakcijas kolēģija: Kārlis KANGERIS, Andris KRĒSLIŅŠ,
Indulis RONIS, Jānis STRADIŅŠ

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~93-15660~~ 0306043947

Vāku un titulu zīmējis Aleksis KĪSIS

Grāmatas vākam izmantota asociācijas "Latvija un latvieši pasaulē"
emblēma

Redaktori: A.BILJONE, I.MELNGALVE (transkriptore),
L.OZOLIŅA (literārā redaktore)

Tehniskā redaktore I.ZAĻAISKALNE

Korektores: L.BEITIKA, I.MISKA, L.TOČA

Mašīnrakstītājas: A.LABSVĀRDS, G.TIMMERMANE

Ražošanas daļas vadītāja A.BRIEDE

Datoru operatori: D.BANGA, M.OLTE, A.RUDZIŠS, I.SAUTA

Kartogrammas izgatavojusi A.KAUKULE

SATURS

Priekšvārds	7
Saīsinājumu saraksts	11
Ieskats emigrācijas latviešu demogrāfijā	15
Latviešu mītnes zemes	17
Amerikas Savienotās Valstis	17
Masačūsetsas pavalsts	23
Nūhempširas pavalsts	26
Vērmontas pavalsts	26
Konektikutas pavalsts	27
Nujorkas pavalsts	28
Nūdžersijas pavalsts	36
Pensilvānijas pavalsts	38
Delavēras pavalsts	42
Mērilendas pavalsts	42
Vašingtona, Kolumbijas apgabals	43
Virdžīnijas pavalsts	45
Ohio pavalsts	45
Mičiganas pavalsts	48
Indiānas pavalsts	55
Kentuki pavalsts	56
Misūri pavalsts	56
Ilinoisas pavalsts	57
Viskonsinas pavalsts	60
Minesotas pavalsts	63
Dienviddakotas un Ziemeļdakotas pavalstis	64
Aiovas pavalsts	65
Nebraskas pavalsts	66
Kanzasas pavalsts	67
Kolorādo pavalsts	67
Vašingtonas pavalsts	68
Oregonas pavalsts	71
Kalifornijas pavalsts	71
Arizonas pavalsts	75
Floridas pavalsts	76
Džordžijas pavalsts	78
Ziemeļkarolīnas pavalsts	78
Latvieši ap Misisipi lejteci (Misisipi, Luiziānas, Teksasas un Oklahomas pavalstis)	79

Havaju pavalsts	80
Kanāda	81
Jaunskotijas province	83
Nūfaundlendas province	83
Kvebekas province	83
Ontārio province	85
Manitobas province	95
Albertas province	97
Britu Kolumbijas province	99
Austrālija	101
Jaundienvidvellsas pavalsts	103
Kvinslendas pavalsts	106
Austrālijas galvaspilsētas teritorija	107
Viktorijas pavalsts	107
Latvieši ap Marejas vidusteci (Viktorijas un Jaundienvidvellsas pavalstis)	110
Tasmanijas pavalsts	111
Dienvidaustrālijas pavalsts	112
Rietumastrālijas pavalsts	113
Jaunzēlande	114
Lielbritānija	117
Lielās Londonas metropolgrāfiste	118
Londonas apkaime (Bakingemširas, Hārfordširas, Kentas, Sari, Īstsaseksas, Hempširas, Oksfordširas, Esekas un Safolkas grāfistes)	121
Bedfordširas grāfiste	122
Northemptonširas grāfiste	123
Kembriđžširas grāfiste	123
Hambersaidas grāfiste	124
Dārbiširas grāfiste	124
Notingemširas grāfiste	124
Linkolnširas grāfiste	125
Lesterširas grāfiste	125
Vorikširas grāfiste	127
Vestmidlendas metropolgrāfiste	127
Herefordširas un Vusteras grāfiste	128
Glosterširas grāfiste	128
Bristoles liča apkaime (Eivonas, Sautglamorganas, Samersetas, Kornvolas, Devonas un Dorsetas grāfistes)	129
Lielās Mančestras metropolgrāfiste	129
Lankaširas grāfiste	130
Mērsisaidas metropolgrāfiste	130
Vestjorkširas metropolgrāfiste	131
Sautjorkširas metropolgrāfiste	132
Ziemeļanglija (Kamberlendas, Nortamberlendas grāfistes) un Skotija	132
Zvidrija	133
Stokholma	136
Svēalande	138
Gotlande	140
Gētalande	140
Somija	141
Norvēģija	142

Vācija	143
Berlīne	150
Bijusī Lielvācija	152
Šlēsvīgas-Holšteinas federālā zeme	156
Hamburgas federālā zeme	160
Lejassaksijas federālā zeme	162
Brēmenes federālā zeme	169
Ziemeļreinas-Vestfālenes federālā zeme	169
Hesenes federālā zeme	176
Bādenes-Virtembergas federālā zeme	178
Bavārijas federālā zeme	183
Reinzemes-Pfālcas federālā zeme	192
Austrija	193
Čehoslovākija	196
Polija	197
Dānija	199
Nīderlande	201
Beļģija	202
Francija	206
Monako	211
Šveice	211
Itālija	214
Spānija	215
Brazīlija	216
Santakatarīnas pavalsts	218
Riugrandi du Sulas pavalsts	221
Paranas pavalsts	222
Sanpaulu pavalsts	223
Riodežaneiro pavalsts	230
Minasžeirasas pavalsts	231
Bolīvija	231
Ekvadora	232
Venecuēla	232
Argentīna	233
Čīle	235
Urugvaja	236
Paragvaja	236
Trinidada un Tobago	237
Ķīna	237
Indija	240
Saūda Arābija	240
Izraēla	241
Dienvidāfrikas Republika	241
Etiopija	242
Emigrācijas latviešu organizācijas	243
Latviešu diplomātu kolēģija	243
Koporganizācijas un mītnes zemju nacionālās organizācijas	245
Trimdas sabiedrības garīgās organizācijas	262
Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca	262
Latviešu katoļu organizācijas	269

Latviešu baptistu organizācijas	272
Latvijas pareizticīgo Baznīca	273
Latviešu "Jaunā Baznīca" (svēdenborgieši)	274
Latvju Dievturu sadraudze	274
Latviešu karavīru un kara veterānu organizācijas	275
Studentu un absolventu organizācijas	279
Jaunatnes nacionālās organizācijas	281
Sporta organizācijas	286
Palīdzības organizācijas	288
Politiskās organizācijas	290
Profesionālās un ekonomiskās organizācijas	293
Humanitāro zinātņu organizācijas	296
Rakstniecības organizācijas un fondi	297
Mūzikas organizācijas	300
Tēlotājmākslinieku un daiļamatnieku organizācijas	302
Skatuves mākslinieku organizācijas	304
Kolekcionāru organizācija	305
Muzeji un krātuves	305
Starptautiskās radiopārraides latviešu valodā	306
Baltiešu emigrācijas organizācijas	308
Hronika	313
Vietvārdu saraksts	353
Pielikums	377

Priekšvārds

Ir noslēdzies pusgadsimtu ilgušais pretdabiskais laiks, kad Latviju no Rietumpasaules šķīra tā dēvētais "dzelzs priekšgars". Katrai latviešu tautas daļai tad bija savs virsuzdevums: Latvijā palikušajiem — visiem spēkiem turēties uz savas zemes, bet Rietumpasaulē nonākušajiem — pacelt balsi savas tautas un valsts aizstāvībai. Kaut ar milzu grūtībām un zaudējumiem, tagad savam nacionālajam mērķim esam tikuši krietni tuvāk un priekšā vēl ir trimdinieku pārnākšana, ja ne citādi, tad pelnu urnās, grāmatu saiņos un, galvenais, Latvijā dzīvojošo tautiešu apziņā.

Grāmatas nolūks ir sniegt vispārēju priekšstatu par latviešu dzīvi emigrācijā; to varētu uzskatīt par šīs tēmas ievadpublikāciju. Kopumā tekstā ir daudz skaitļu, taču bez tiem atsevišķo koloniju vai organizāciju raksturojums būtu krietni nabadzīgāks. Tomēr jāņem vērā, ka skaitļi ir apzināti noapaļoti, tie ir pakļauti arī pārmaiņām laika gaitā, kā arī uzskaites nepilnībām.

Par sniegto palīdzību informācijas vākšanā pateicību esmu parādā aizsaulē aizgājušajiem Līnai Oškalnei, Silvijai Ūzei, Jānim Freinbergam un Jānim Matulim, kā arī Latvijas Zinātnieku savienības asociācijas "Latvija un latvieši pasaulē" valdei un personiski Jānim Stradiņam, Jānim Graudonim un Andrim Krēsliņam.

Ilgvars Veigners

Garajos pēckara gadu desmitos Latvijā oficiāli tika noklusētas ziņas par to mūsu tautas daļu, kas 2. pasaules kara un staļiniskā totalitārisma apstākļos bija atstājusi Latviju un atradusi jaunas mītnes zemes. Diemžēl arī trimdas publicējumi vēl nav devuši sintētisku un pilnīgi apkopojošu priekšstatu par latviešu dzīvi svešumā. Tādēļ jo lielāku interesi izraisa inženiera I.Veignera sarūpētais fakts un skaitļu kopojums par latviešiem ārzemēs.

Ilgvars Veigners dzimis 1932. gadā Rīgā. 1955. gadā viņš beidzis LU Mehānikas fakultāti un ilgus gadus strādājis par enerģētiķi un inženieri dažādās projektēšanas iestādēs ("Pilsētprojekts", "Centrosojuzprojekts", "Meliorprojekts"). 60. gadu sākumā sācis veidot kartotēku par Latviju un latviešiem vispārējo norišu un atsevišķu personu apzināšanai. Kā pats I.Veigners atzīst, ķerties pie šāda uzdevuma viņu mudinājušas gan patriotiskas jūtas, gan zināmas ģimenes tradīcijas — viņš cēlies no Kauguru nemiernieku pēcnācējiem, viņa tēvs un tēvabrālis cīnījušies par Latviju Brīvības cīņās J.Zemitāna Ziemeļlatvijas brigādē, bet mātesbrālis bijis Lāčplēša Kara ordeņa kavalieris kapteinis Pauls Zolts, Latvijas neatkarības kara varonis, kas kritis cīņās pie Slokas Kaugurciema 1919. gada maijā. Tādēļ nacionālās identitātes saglabāšana I.Veigneram šķitusi svarīga. Trešās atmodas laikā viņš pieslēdzies Tautas fronteī un Nacionālās Neatkarības kustībai, kļuvis par asociācijas "Latvija un latvieši pasaulē" biedru. Iecerētā darba nobeigšanai 1989. gadā I.Veigneram piešķirta Latvijas Kultūras fonda Spīdolas stipendija.

Atcerēsimies, ka 1938. gadā samērā līdzīgu darbu "Latviešu kolonijas" izdeva Vilberts Krasnajs (1908—1942), LU tautsaimniecības students un slimo kasu revidents, Latgales un tās kaimiņu novadu pārtautošanas pētītājs, kas pats vēlāk tika varmācīgi deportēts un samalts Staļina nāves dzirnās. Saprotais, ka V.Krasnaja laikā ar latviešu diasporu saprata ko citu nekā I.Veignera laikā — toreiz tās galveno daļu veidoja "latkolonijas" Padomju Savienībā. V.Krasnaja grāmatā vienkopus bija savākts (pa daļai arī kompilēts no K.Šķiltera darbiem) milzīgs materiāls par šo latviešiem tik aktuālo tēmu, vēl neparedzot, ka pēc dažiem gadiem latviešu tautu piemeklēs vēl baigāks izkļiedēšanas process. I.Veigners ir turpinājis V.Krasnaja uzsāktu darbu.

Nododot I.Veignera grāmatu lasītāju vērtējumam, izsaku cerību, ka tā kļūs par vērā ņemamu ierosinājumu tālākai darbībai šajā virzienā un I.Veignera veikums ieņems cienījamu vietu latviešu diasporas apzināšanā.

*Latvijas Zinātnieku savienības asociācijas
"Latvija un latvieši pasaulē" prezidents
Jānis Stradiņš*

Grāmata "Latvieši ārzemēs" nav enciklopēdija. Tā ir viena autora — I.Veignera 30 gadu ilgs un neatlaidīgs darbs. Kaut arī autors centies vākt faktus no daudziem un dažādiem trimdas informācijas avotiem — gan drukātiem darbiem, gan radiopārraidēm, gan nostāstiem un vēstulēm, savāktās ziņas nav pilnīgas un precīzas. Galvenokārt jau tāpēc, ka trimdas latviešu izdotās grāmatas un prese autoram, tāpat kā vairākumam latviešu Latvijā, nebija pieejama.

Izdevumā autors centies raksturot latviešu dzīvi emigrācijā kopumā un katrā mītnes zemē atsevišķi. Valstis un to administratīvais iedalījums gan nav dots pierastajā alfabētiskajā kārtībā, bet sakārtots pēc autora ieskata atbilstoši latvisko norišu nozīmīgumam. Arī lielāko pilsētu daļas un piepilsētas minētas šajā sakarā.

Ziņas par latviešu etniskajiem pasākumiem vai iestādījumiem ir visai nepilnīgas. Bieži vien autoram ir zināms, ka minētā biedrība, skola, koris vai periodiskais izdevums beidzis pastāvēt, bet nav zināms, kad. Šādos gadījumos ir dots tikai tas gadskaitlis, kas bijis autora rīcībā.

Grāmatā minēto periodisko izdevumu sarakstus autors sastādījis laikā, kad vēl nebija iespējams izmantot trimdas latviešu enciklopēdijas un bibliogrāfiskos rādītājus. Kaut gan līdz ar Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanu stāvoklis informācijas avotu izmantošanā ir mainījies, tomēr nebūtu lietderīgi gadiem ilgi vākt materiālu tagad pārstrādāt. Tas, ka lasītājam šodien ir pieejami daudz precīzāki apraksti un zinātniski pētījumi par latviešiem ārzemēs, nemazina I.Veignera darba nozīmi. Viņa grāmatā ziņas par latviešu dzīvi svešumā pēc 2. pasaules kara pirmoreiz ir savāktas vienkopus. Bez tam arī pati I.Veignera savāktā informācija var kļūt par interesantu pētījuma objektu. Jāņem vērā, ka ziņas autors savācis totalitārā režīma apstākļos, viens pats, dziļi slēpdams šo savu nodarbošanos, kas varēja atnest postu gan viņam pašam, gan ģimenei.

"Latvieši ārzemēs" rada priekšstatu par to informācijas daudzumu un kvalitāti, ko uzņēmīgs cilvēks Latvijas izolācijas gados varēja iegūt. Grāmata varētu būt interesanta arī ārzemju latviešu radioraidījumu redakcijām, jo I.Veignera uzskati par mūsu tautiešiem ārzemēs, viņu dzīvi, sabiedrisko darbību un tās nozīmi Rietumpasaulē lielā mērā veidojušies šo raidījumu iespaidā.

Redakcijas uzdevums šoreiz bija sakārtot autora savāktu materiālu publicēšanai — vienveidot, nepieciešamības gadījumā precizēt un papildināt to, neskarot autora attieksmi un vērtējumu.

Citvalodu īpašvārdi izdevumā latviski transkribēti pēc oriģinālvalodas izrunas, cik to atļauj latviešu valodas skaņu sistēma. Izņēmumi ir atsevišķi vietvārdi, kuru rakstība latviešu valodā jau kļuvusi par tradīciju, piemēram, Parīze, Vācija un citi. Plaši

pazīstami vietvārdi dažreiz arī tulkoti, piemēram, Lielie ezeri (Great Lakes). Ceram, ka ārzemju lasītājam tas nesagādās lielas grūtības. Grāmatai pievienoto vietvārdu rādītāju var izmantot arī par satura rādītāja papildinājumu. Ar ○ vai ● apzīmētais vietvārds atrodams arī kartoshēmā.

Redakcija sirsnīgi pateicas manuskripta recenzentiem Uldim Bluķim, Ilgaram Grosvaldam, Kārlim Kangerim, Pēterim Laizānam, Indulim Ronim, Paulam Rudzītim, Sigismundam Timšānam un Tāļivaldim Vilciņam. Viņu padoms ņemts vērā manuskripta sakārtošanā.

Grāmatas izdošanu veicinājusi Latvijas Zinātnieku savienības asociācija "Latvija un latvieši pasaulē". Asociācija vāc arī ziņas biogrāfiskās vārdnīcas izdošanai. I. Veignera kartotēkā gan glabājas ap 40 tk biogrāfisko kartiņu par ārzemju latviešiem, tomēr ziņas ir nepilnīgas.

Grāmatā "Latvieši ārzemēs" trūkst ziņu par latviešu dzīvi Krievijā un citās bijušajās PSRS republikās. Dzelzainā režīma apstākļos šādas ziņas nebija iespējams iegūt. Bailēs no represijām latvieši savu izcelšanos parasti slēpa. Tagad lielais darbs vēl priekšā.

Labojumus, precizējumus un papildinājumus asociācija lūdz sūtīt Aijai Krūzei izdevniecībā "Latvijas enciklopēdija" (LV - 1018, Maskavas ielā 68).

Aija Krūze

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

A — austrumi
 arhit. — arhitekts
 a/s — akciju sabiedrība
 bij. — bijušais
 D — dienvidi
 dib. — dibināts
 dol. — dolārs
 eks. — eksemplārs
 gk. — galvenokārt
 k-riš — komandieris
 loc. — loceklis
 m.ē. — mūsu ēra
 mlj — miljons
 mld — miljards
 p.m.ē. — pirms mūsu ēras
 prof. — profesors
 pulkv. — pulkvedis
 R — rietumi
 tk — tūkstotis
 red. — redaktors
 val. — valoda
 vjl — virs jūras līmeņa
 Z — ziemeļi

Organizāciju saīsinājumi:

AABS — Association for Advancement of
 Baltic Studies
 ABC-TV — American Broadcasting Com-
 pany Television
 ABN — Antiboļševistiskais nāciju bloks
 ACEN — Assambly of Captive European
 Nations
 ALA — Amerikas Latviešu apvienība
 ALBA — Amerikas Latviešu baptistu apvie-
 nība

ALBSC — Amerikas Latviešu biedrību sadar-
 bības centrs
 ALDA — Amerikas Latviešu demokrātu ap-
 vienība
 ALJA — Amerikas Latviešu jaunatnes apvie-
 nība
 ALKA — Amerikas Latviešu katoļu apvie-
 nība
 ALKD — Austrālijas latviešu kultūras dienas
 ALKF — Austrālijas Latviešu kultūras fonds
 ALLDA — Austrālijas Latviešu luterāņu
 draudžu apvienība
 ALMA — Austrālijas Latviešu mākslinieku
 apvienība
 ALPF — Amerikas Latviešu palīdzības fonds
 ALRA — Amerikas Latviešu republikāņu
 apvienība
 ALS — Argentīnas Latvju savienība
 ALSP — Austrālijas Latviešu sporta pārvalde
 ALSV — Amerikas Latviešu strādnieku vienī-
 ba
 ALT — Amerikas Latviešu teātris
 ALTDK — Austrālijas Latviešu tautas deju
 kopa
 ALTS — Amerikas Latviešu tautiskā savienī-
 ba
 ANO — Apvienoto Nāciju Organizācija
 AP — Augstākā Padome
 ASK — Adelaidas sporta klubs
 BAFL — Baltic American Freedom League
 BATUN — Baltic Appeal to the United
 Nations
 BCP — Baltiešu Centrālā padome
 BFBS — British and Foreign Bible Society
 BG — Baltic Guard
 BHA — Baltiešu humanitārā asociācija
 BHK — Baltische Historische Kommission

- BIS — Baltijas institūts Skandināvijā
 BLA — Brazīlijas Latviešu apvienība
 BLBA — Brazīlijas Latviešu baptistu apvienība
 BLJA — Brazīlijas Latviešu jaunatnes apvienība
 BLNK — Beļģijas Latviešu Nacionālā komiteja
 BU — Baltijas universitāte
 BWC — Baltic World Conference
 CEC — Conference of European Churches
 CV — Centrālā valde
 ČLOA — Čikāgas Latviešu organizāciju apvienība
 DALA — Dienvidamerikas Latviešu apvienība
 DALJA — Dienvidamerikas Latviešu jaunatnes apvienība
 DLNK — Dānijas Latviešu Nacionālā komiteja
 DV — Daugavas Vanagi
 DVF — Daugavas Vanagu fonds
 EK — Eiropas Kustība
 ELJA — Eiropas Latviešu jaunatnes apvienība
 ELKC — Eiropas Latviešu kultūras centrs
 ELMA — Eiropas Latviešu mākslinieku apvienība
 ELPA — Eiropas Latviešu padomnieku apvienība
 EP — Eiropas Parlaments
 ESTO — Esthonian Festival
 EXPO — World Exposition
 FBLB — Filadelfijas Brīvo latvju biedrība
 HLNK — Holandes Latviešu Nacionālā komiteja
 ICI — International Chemical Industries
 ILA — Itālijas Latviešu apvienība
 IRO — International Refugees Organization
 JB — "Jaunā Baznīca"
 JKS — Jaunatnes kristīgā savienība
 JLA — Jaunzēlandes Latviešu apvienība
 JRF — Jāzepa Rancāna fonds
 JSP — Jaunsaimnieku un sīkgruntnieku partija
 KF — Kultūras fonds
 KLB — Komiteja Latvijas brīvībai
 KLBF — Kanādas Latviešu bērnu fonds
 KLKA — Kanādas Latviešu katoļu apvienība
 KLPB — Kanādas Latviešu palīdzības biedrība
 LAA — Latviešu apvienība Austrālijā
 LAAJ — Latviešu apvienība Austrālijā un Jaunzēlandē
 LAB — Latvijas Arhitektu biedrība
 LABA — Latviešu agronomu biedrība ārēmēs
 LAF — Latviešu apvienība Francijā
 LAKEC — Latvijas Atbrīvošanas komitejas Eiropas centrs
 LAMZA — Latviešu akadēmisko mācībspēku un zinātnieku apvienība
 LAOZ — Latviešu akadēmiskā organizācija Zviedrijā
 LAZA — Latviešu ārstu un zobārstu apvienība
 LBATK — Latvijas Brīvo arodnieku trimdas kopa
 LBDS — Latvijas Baptistu draudžu savienība
 LBF — Latvijas Brīvības fonds
 LBL — Latviešu biedrība Lielbritānijā
 LCK — Latviešu Centrālā komiteja
 LCP — Latvijas Centrālā padome
 LCPV — Latvijas Centrālā padome Vācijā
 LCPZ — Latvijas Centrālā padome Zviedrijā
 LDC — Latvijas Demokrātiskais centrs
 LDK — Latvijas diplomātu kolēģija
 LDKS — Latviešu Dzelzskrusta kavalieru savienība
 LDS — Latviešu daiļamatnieku savienība
 LDTS — Latvijas Dievturu sadraudze
 LDzC — Latvijas Dzelzceļnieku centrs
 LELB — Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca
 LELBA — Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca Amerikā
 LELBR — Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca Rietumeiropā
 LELBV — Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas virsvalde
 LELDAA — Latviešu evaņģēliski luterisko draudžu apvienība Amerikā
 LFA — Latviešu filatēlistu apvienība
 LFK — Latviešu federālistu kustība
 LGA — Latvju grāmatnieku apvienība
 LGCO — Latvijas Gaidu centrālā organizācija
 LDS — Latgales Demokrātu savienība
 LHZA — Latviešu humanitāro zinātņu apvienība
 LIA — Latviešu inženieru apvienība
 LIAA — Latviešu inženieru apvienība ārzemēs

LJA — Latviešu juristu apvienība
LJAA — Latviešu jaunatnes apvienība Austrālijā
LJVA — Latvijas Jūrniecības vēstures arhīvs
LK — Latvijas konservatorija
L!K!A! — Latviešu korporāciju apvienība
LK — "Latvju karavīrs"
LKAB — Latviešu katoļu akademiķu biedrība
LKBA — Latviešu katoļu biedrība Austrālijā
LKBL — Latviešu katoļu biedrība Lielbritānijā
LKIA — Latviešu kara invalidu apvienība
LKOKB — Lāčplēša Kara ordeņa kavalieru biedrība
LKSA — Latviešu kredītsabiedrību apvienība
LKZKP — Latvijas Kristīgo zemnieku un katoļu partija
LLA — Latvijas Lauksaimniecības akadēmija
LLMB — Latviešu lietišķās mākslas biedrība
LLP — Latviešu liberālā partija
LLSK — Londonas Latviešu sporta klubs
LLV — Latviešu un lietuviešu vienība
LMA — Latvijas Mākslas akadēmija
LMAA — Latviešu mākslinieku apvienība Amerikā
LMO — Latvijas Mazpulku organizācija
LMS — Latviešu mākslinieku savienība
LNAK — Latviešu Nacionālā apvienība Kanādā
LNC — Latviešu Nacionālais centrs
LNF — Latviešu Nacionālais fonds
LNJAK — Latviešu Nacionālā jaunatnes apvienība Kanādā
LNK — Latvijas Nacionālā komiteja
LNKA — Latviešu nacionālā karavīru apvienība
LNP — Latviešu Nacionālā padome
LNPL — Latviešu Nacionālā padome Lielbritānijā
LOA — Latviešu organizāciju apvienība
LPB — Latviešu preses biedrība
LPBN — Latviešu palīdzības biedrība Norvēģijā
LPBz — Latvijas pareizticīgo Baznīca
LPK — Latviešu palīdzības komiteja
LPKDA — Latvijas Pretestības kustības dalībnieku apvienība

LPSR — Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika
LRA — Latviešu rakstnieku apvienība
LS — Latviešu sekcija
LSA — Latviešu savienība Austrijā
LSAK — Latviešu sporta apvienība Kanādā
LSAp — Latviešu strēlnieku apvienība
LSB — Latviešu sporta biedrība
LSCO — Latvijas Skautu centrālā organizācija
LSCS — Latviešu studentu centrālā savienība
LSD — Latvijas Sociāldemokrātija
LSDA — Latviešu saimniecisko darbinieku apvienība
LSDS — Latviešu sociāldemokrātu savienība
LSDSP — Latviešu sociāldemokrātiskā strādnieku partija
LSFAP — Latviešu sporta un fiziskās audzināšanas padome
LSK — Latvijas Sarkanais Krusts
LSMK — Latviešu skaņu mākslinieku kopa
LSPBP — Latviešu sporta padome brīvajā pasaulē
LSPF — Latviešu sporta pārvalde Francijā
LSPL — Latviešu sporta pārvalde Lielbritānijā
LSVA — Latviešu studentu vienību apvienība
LTAA — Latviešu teātra apvienība Austrālijā
LTAZ — Latviešu teātra apvienība Ziemeļamerikā
LTDA — Latviešu tautas deju apvienība
LTF — Latvijas Tautas fronte
LU — Latvijas Universitāte
LVA — Latviešu virsnieku apvienība
LVB — Latviešu valodas biedrība
LWF — Lutheran World Federation
LZS — Latviešu zemnieku savienība
MLOA — Melburnas Latviešu organizāciju apvienība
NATO — North Atlantic Treaty Organisation
NDA — Nacionālo darbinieku apvienība
NVL — Nacionāli vienotie latvieši
PBA — Pasaules baltiešu apvienība
PBLA — Pasaules brīvo latviešu apvienība
PBLDD — Pasaules brīvo latviešu dziesmu dienas
PBLIP — Pasaules brīvo latviešu izglītības padome

- PBLJ — Pasaules brīvo latviešu jaunatne
 PBLKF — Pasaules brīvo latviešu kultūras
 fonds
 PBLKP — Pasaules brīvo latviešu kultūras
 padome
 PSKP — Padomju Savienības Komunistiskā
 partija
 PSRS — Padomju Sociālistisko Republiku
 Savienība
 RAF — Raiņa un Aspazijas fonds
 RL-RFE — Radio Liberty/Radio Free
 Europe
 RSI — Rīgas Skolotāju institūts
 SALA — Saūda Arābijas Latviešu apvienība
 SB — Sporta birojs
 S!P!K! — Studenšu prezidiju konvents
 SZI — Sabiedrisko zinātņu institūts
 ŠLA — Šveices Latviešu apvienība
 TLB — Toronto Latviešu biedrība
 TLC — Toronto Latviešu centrs
 TLTA — Toronto Latviešu tautas augst-
 skola
 TP — Tautas Palīdzība
 TWR — Trans World Radio
 UBA — United Baltic Appeal
 UNRRA — United Nation Relief and Rehabi-
 litation Organization
 VAK — Vides aizsardzības klubs
 VDR — Vācijas Demokrātiskā Republika
 VELA — Venecuēlas Latviešu apvienība
 VELJA — Venecuēlas Latviešu jaunatnes
 apvienība
 VFR — Vācijas Federatīvā Republika
 VLCP — Vācijas Latviešu Centrālā padome
 VLKDA — Vācijas Latviešu kristīgo demo-
 krātu apvienība
 VLSP — Vācijas Latviešu sporta pārvalde
 VMI — Veterinārmedicīnas institūts
 VOA — Voice of America
 YMCA — Young Man Christian Association
 YWCA — Young Woman Christian Associa-
 tion
 WCC — World Council of Churches
 ZA — Zinātņu akadēmija
 ZALKF — Ziemeļamerikas Latviešu kultūras
 fonds
 ZALNS — Ziemeļamerikas Latviešu novusa
 savienība
 ZALŠA — Ziemeļamerikas Latviešu šahistu
 apvienība
 ZLCP — Zviedrijas Latviešu Centrālā pa-
 dome
 ZLKB — Zviedrijas Latviešu katoļu biedrība
 ZLKP — Zviedrijas Latviešu konservatīvā
 partija
 ZLNP — Zviedrijas Latviešu Nacionālā pa-
 dome
 ZLSP — Zviedrijas Latviešu sporta pārvalde

Ieskats emigrācijas latviešu demogrāfijā

Pirms 2. pasaules kara Rietumpasaulē dzīvoja vismaz 45 tk latviešu (visvairāk ASV un Brazīlijā). Šo emigrantu (vai viņu priekšteču) izceļošana no Latvijas bija notikusi gk. sociālo apstākļu dēļ. Lielākā daļa izceļotāju pamazām pārtautojās; latviešu kopību centās saglabāt apm. 15 – 20 tk cilvēku. Tā bija tikai simtā daļa no apm. 1,5 mlj latviešu, kas tolaik dzīvoja nacionālajā Latvijas valstī un veidoja tur iedzīvotāju absolūto (75%) vairākumu.

2. pasaules karš radīja straujas pārmaiņas. Latvijas iedzīvotāju skaits kara laikā (1939 – 45) samazinājās vismaz par 0,4 mlj cilvēku, t.sk. par 0,25 mlj – staļinisma kundzības pirmajā gadā jeb t.s. Baigajā gadā (1940 – 41), kad par terora upuriem kļuva apm. 40 tk cilvēku. Tāpēc vācu armijas padzītās padomju armijas jauna tuvošanās Latvijai 1944. g. rudenī izraisīja plašu bēgļu kustību; uz R devās apm. 250 tk cilvēku, kas vairākumā bija politiskie bēgļi. Ne visiem bēgļiem izdevās aizbraukt – daudzi iestrēga Kurzemē. Domā, ka 50 – 60 tk cilvēku gājuši bojā karadarbības laikā vai arī uzbrūkošā padomju armija viņus panākusi Austrumeiropā un daļa bēgļu nonākuši Padomju Savienības nometnēs. Pēc kara izrādījās, ka daudzi Latvijas bēgļi atraduši patvērumu Zviedrijā (6 tk), Rietumvācijā (120 tk), Austrijā (3 tk) un Dānijā (2 tk).

Kara laikā, cīnoties gan vācu, gan padomju pusē, latviešu militārās vienības cieta lielus zaudējumus. Jaunus latviešu tautas upurus prasīja pēckara staļiniskās deportācijas, kā arī partizānu cīņas.

40. gadu beigās un 50. gadu sākumā vairākumam latviešu bēgļu nācās no Vācijas izceļot uz citām zemēm. Pēc pārceļošanas latvieši bija izkaisīti apm. 20 valstīs; nozīmīgākās apmetnes veidojās ASV, Kanādā, Austrālijā, Lielbritānijā, Vācijā un Zviedrijā. Pēc 20 gadiem vairs nebija šaubu, ka emigranti ne vien iesakņojušies jaunajās dzīvesvietās un nodrošinājuši savu eksistenci, bet arī ir spējīgi uzturēt etnisko kopību ar regulāriem kultūras pasākumiem un vispārēju (globālu) organizatorisko struktūru; tās demogrāfiskā bāze sākumā bija apm. 140 tk cilvēku, gk. 1944. g. bēgļi, kā arī apm. 10 tk veclatviešu, t.i., pirmskara latviešu emigranti.

Turpmākajos gados par latviešu emigrantu kopskaitu ir daudz diskutēts, un tas ir grūti nosakāms lielums, jo nav precīzas metodes tā noteikšanai. Nav arī vispāratzītas mērauklas, pēc kuras nosakāma cilvēka tautība. Minēta gan valodas, gan kultūras radniecība un citi priekšnoteikumi, to vidū arī nacionālā apziņa, t.i., cilvēks pieder pie tās nācijas, kuru pats atzīst par savējo.

Trimdas latviešu organizēto kopību 50. gados veidoja apm. 140 tk cilvēku; papildus tiem ar latvisku izcelsmi bija vēl 40 – 50 tk cilvēku (gk. ASV, Brazīlijā). 70. gados par latviešu emigrantu skaitu ir atšķirīgi viedokļi. Tā, piem., prof. E. Andersons to vērtējis apm. 165 tk cilvēku, turpretī prof. E. Dunsdorfs un vācu prof. G. Rauhs – 180 tk cilvēku. E. Dunsdorfs atzinis, ka emigrācijā dzīvo arī izkliedēti un vēl neuzskaitīti latvieši, tāpēc pavisam ārpus PSRS atrodas apm. 200 tk latviešu. Liela neskaidrība ir par latviešiem Brazīlijā, kur tie dzīvo jau trešajā un ceturtajā paaudzē. To skaits tiek vērtēts 8 – 20 tk cilvēku.

Vislielākais latviešu grupējums atrodas ASV, par to ir arī statistikas dati, taču tie izraisa šaubas. Tautas skaitīšanā 1970. g. ASV reģistrēti 86 tk, bet 1980. g. – 92 tk latviešu, taču skaitīšanā tautība noteikta pēc cilvēka dzimšanas vai izejošanas vietas. Tādā kārtā par "Latvian born" Amerikā (un vēl dažās citās zemēs) atzīts arī no Rīgas nākušais vācbaltietis, polis un ebrejs (kā arī viņu pēcnācēji), turpretī no Krievijas izejojušais latvietis skaitās "Russian born". Līdz ar to faktiskais latviešu skaits paliek nenoskaidrots.

Emigrācijā publicētās "Latvju enciklopēdijas" papildsējumā (1982) teikts, ka latviešu skaits ASV pārsniedz 100 tk cilvēku, taču daudzi no viņiem vairs nerunā latviešu valodā un nejuātas piederīgi latviešu kopībai. Daudz precīzāk var noteikt etniski organizēto latviešu skaitu. Latviešu Sarkanā Krusta kartotēkā Vācijā 1977. g. bija ziņas par 107 tk ārzemēs dzīvojošo latviešu (neskaitot datus par jau mirušām personām).

1955. g., kad tika nodibināta latviešu trimdinieku globālā organizācija – Pasaules brīvo latviešu apvienība (PBLA), pēc pašu ieskata, tā tolaik pārstāvējusi apm. 120 tk, bet 30 gadus vēlāk – apm. 140 tk latviešu. PBLA struktūrā divi lielākie grupējumi ir Amerikas Latviešu apvienība (ALA) un Latviešu apvienība Austrālijā un Jaunzēlandē (LAAJ). ALA 1971. g. apvienoja 181 organizāciju ar 50 – 60 tk biedru, bet 1985. g. – 90 organizācijas ar 90 tk biedru. Savukārt LAAJ pārstāvēto latviešu skaits 1969. g. tiek vērtēts apm. 25 tk cilvēku, bet 1988. g. – apm. 20 tk cilvēku.

Saskaņā ar E. Dunsdorfa visjaunākajiem apsvērumiem ap 1982. g. emigrācijā atradušies apm. 156,5 tk latviešu.

Ārzemju latviešu skaitliskais vērtējums¹

Valsts ²	Nacionāli aktīvie latvieši (tk)			
	ap 1938	ap 1946	ap 1950	80. gados
ASV	11 ± 1	10 ± 1	55 ± 2	60 ± 5
Kanāda	0,3	0,3	14	19 ± 1
Austrālija	0,3	0,3	21	32 ± 2
Jaunzēlande	—	—	0,6	0,3
Lielbritānija	0,5	0,5	18	9 ± 1
Zviedrija	—	6	4	4
Norvēģija	—	0,1	0,1	0,05
Vācija	0,3	121	13 ± 1	9

Valsts ²	Nacionāli aktīvie latvieši (tk)			
	ap 1938	ap 1946	ap 1950	80. gados
Austrija	0,05	3	0,3	—
Čehoslovākija	0,1	—	—	—
Polija	0,15	?	?	0,1
Dānija	—	2	0,5	0,2
Nīderlande	0,1	0,2	0,3	0,1
Beļģija	0,05	0,1	1,0	0,2
Francija	0,15	0,2	0,8	0,6
Šveice	0,1	0,1	0,2	0,1
Itālija	—	0,7	0,1	0,1
Brazīlija	4 ± 0,5	4 ± 0,5	5 ± 1	3 ± 1
Venecuēla	—	—	0,8	0,5
Argentīna	0,3	0,3	1,3	0,3
Čīle	—	—	0,2	—
Ķīna	0,3	?	—	—
Kopā	18 ± 2	147 ± 2	138 ± 4	140 ± 10

¹ Bez PSRS. Tabula sastādīta pēc I. Veignera aplēsēm, izmantojot dažādus Latvijā un emigrācijā publicētus izziņu avotus.

² Minētas valstis, kur dzīvo vismaz 50 latviešu.

Aptuvens sadalījums 50. gados 1) pēc kontinentiem (%): Ziemeļamerika (57%), Austrālija un Okeānija (23%), Rietumeiropa (17%), Dienvidamerika (3%); 2) pēc valdošo valodu zonām: angļu (84%), vācu (6,5%), zviedru (3%), franču (3%), spāņu (0,5%), portugāļu (2%); 3) pēc konfesijām: luterieši (75–80%), katoļi (10–12%), baptisti (3%).

Latviešu mītnes zemes Amerikas Savienotās Valstis

Amerikas Savienotās Valstis — federatīva valsts Ziemeļamerikā; 9,36 mlj km², 246,9 mlj iedzīvotāju (1989). Teritorija iedalīta 50 pavalstīs jeb štatos un Kolumbijas apgabalā jeb distriktā.

Senākās latviešu gaitas Amerikā attiecināmas uz 17. gs., kad 40. gados vidzemnieki kopā ar zviedriem ieceļoja Delavēras upes krastos, bet 80. gados no Tobago uz Bostonu pārcēlās daļa Kurzemes kolonistu. Ap 1780. g. Konektikutas ZR izveidojās svešzemes tēraudlējēju kolonija, kas Rīgas vārdu iemūžināja kalna ezera un upes nosaukumā³. Hernhūtiešu nodibinātā Betlehemā (Pensilvānijā) saglabājies

³ Pēc prof. E. Andersona hipotēzes, šie rigieši (Reggies) varētu būt kurzemnieki, kas ieceļojuši Amerikā no Norvēģijas pēc Kurzemes hercogistes likvidēšanas.

kapakmens Kandavā dzimušajam brāļu draudzes bīskapam Georgam Heinriham Loskilam. Taču šim un varbūt arī vēl citām gluži neapzinātām norisēm nav tieša sakara ar mūsu dienām. Pēctecība saglabājusies to latviešu gaitās, kuri ieceļojuši un dzīvo ASV no 19. gs. 80. gadiem. Latviešu emigrācija ASV iedalāma divos atšķirīgos posmos: t.s. veclatviešu un politiskajā emigrācijā, kas radās pēc 2. pasaules kara. Veclatvieši gk. bija jauni uzņēmīgi cilvēki, kas centās izrauties no saimnieciskās bezcerības vai politiskā jūga dzimtenē vai arī devās meklēt piedzīvojumus. Viņi ātri iedzīvojās Amerikā, tomēr vēlējās uzturēt etnisko kopību un dibināja savas biedrības un draudzes. Par veclatviešu kultūras dzīves centru kļuva Bostona; sabiedriskā ziņā šo dzīvi vadīja Jēkabs Zībergs. Pašaieliedzīgās sabiedriskās darbības dēļ viņš tika godināts par Amerikas latviešu tēvu. J.Zībergs nodibināja pirmo Latviešu biedrību (1889) un kopā ar luteriešu mācītāju Ansi Hansu Rebāni arī pirmo latviešu draudzi (1891) Amerikā. Viņš izdeva arī laikrakstu "Amerikas Vēstnesis" (1896 – 1920) un latviešu kalendārus. Veclatviešu darbība kulmināciju sasniedza 1918. – 1921. g. līdz ar centrālās organizācijas – Amerikas Latviešu tautiskā savienība (ALTS) izveidošanu; viņi vāca ziedojumus 1. pasaules karā cietušajiem Latvijā, kā arī iestājās par Latvijas Republikas neatkarības atzīšanu ASV, ko panāca 1922. gadā. Tika izdots arī laikraksts "Amerikas Atbals" (1920 – 22).

19. gs. beigās, kad sociāldemokrātisko ideju ietekmē veclatvieši sāka dibināt strādnieku biedrības, viņu vidū radās idejiska un organizatoriska šķelšanās. Sevišķi tā pieauga pēc 1905. g. revolūcijā cietušo politisko emigrantu ierašanās. Politisko bēgļu skaits 1905. – 1915. g. ieceļotāju vidū bija apm. 4 tk cilvēku, to vidū etniskās grupās organizēti – apm. 2 tūkstoši. Politiskie bēgļi sāka izdot mēnešrakstus "Auseklis" (1898 – 1901). Šajā laikā radās arī savstarpēji konkurējošas un viena otru apkarījošas latviešu emigrantu grupas un grupiņas. Daļa pulcējās ap 1905. g. dibināto Amerikas Latviešu sociālistisko strādnieku federāciju (mēnešraksts "Proletārietis", 1902 – 18), bet daļa – ap 1907. g. dibināto Amerikas Latviešu sociāldemokrātu koporganizāciju (laikraksts "Strādnieks", 1906 – 19). Ap 1911. g. pārsvaru guva kreisākā koporganizācija, taču no tās 1916. g. vēl atšķēlās mazinieki (žurnāls "Darba Bals", 1916 – 17) ar Krievijas Valsts domes bij. deputātu Jāni Ozolu priekšgalā. Pēc 1917. g. revolūcijas Krievijā lielākā daļa ieceļojušo sociāldemokrātu Ameriku atstāja; aizbrauca apm. 3,5 tk cilvēku. Vēlāk palikušie federācijas atbalstītāji iestājās ASV sociālistu partijā, bet koporganizācija no 1919. g. kļuva par ASV kompartijas sastāvdaļu (apm. 1 tk biedru); tā izdeva laikrakstu "Strādnieks" (1920 – 22) un "Strādnieku Rīts" (1923 – 35). Pēc koporganizācijas sašķelšanās kā strādnieku apvienības laikraksts iznāca arī "Amerikas Cīņa" (1926 – 35).

1935. g. kreisie latvieši atšķēlās no ASV kompartijas un izveidoja patstāvīgu Amerikas Latviešu strādnieku vienību (ALSV), kurai tolaik bija apm. 500 biedru; tā izdeva laikr. "Strādnieku Cīņa" (1935 – 40) un "Amerikas Latvietis" (1940 – 76), kas bija padomju propagandas rupors līdz ALSV galīgam izsīkumam.

Lielākā daļa Amerikas latviešu 30. gados bija kvalificēti strādnieki, taču pastāvēja arī pāris lauksaimniecības koloniju un neliels inteliģences slānis, kas dažkārt guva visai atzīstamus profesionālus sasniegumus. Piem., latviešu konstruktors Augusts Krastiņš 1896. g. Klīvlendā (vēl pirms H.Forda) uzbūvēja pirmo Amerikas automobili.

Veclatviešu kolonijas ASV

Apdzīvoto vietu nosaukumi	Aptuvens latviešu skaits (to vidū nacionāli aktīvie) ap 1930 (tk)	Latviešu koloniju organizatoriskais raksturojums				
		luterieši	baptisti	biedrības	ALTS	marksisti
Austrumkrastā						
1. Bostona (arī Roksberi, Džameika)	12,0 (3,5)	⊕	+	+	+	⊕
2. Fičbērga, Masačūsetsa	?	⊕				+
3. Rentema ¹ , Masačūsetsa	?					
4. Ņujorka (arī Džērsisītijs)	8,0 (2,0)	+	+	+	+	+
5. Lavaleta, Ņūdžersija	0,1 (0,1)		+			
6. Filadelfija	4,0 (1,5)	⊕	⊕	⊕	+	+
7. Baltimora	0,5 (0,1)	+		+		
8. Kveikertauna ² , Pensilvānija	0,2 (0,1)		⊕			
Vidienē						
9. Klīvlenda	1,0 (0,2)	+	+	+	+	+
10. Detroits	0,3 (0,1)					+
11. Čikāga	8,0 (3,0)	⊕	⊕	⊕	+	+
12. Glīsona ³ , Viskonsina	0,3 (0,1)	⊕	-			
13. Mineapolisa	0,2 (0,1)			+		+
Rietumkrastā						
14. Sanfrancisko	2,0 (0,5)	+		+		+
15. Losandželosa	0,5 (0,2)					+
16. Sietla	0,3 (0,1)					+
Kopā (ieskaitot izklīdus dzīvojošos latviešus)	40 (12)	9	7	8	5	11

Piezīme. Ar + tabulā apzīmēta etniska organizācija, ar ⊕ – etniska organizācija savā nekustamajā īpašumā.

¹⁻³ Lauksaimniecības apmetnes.

1940. g. vasarā, kad Baltijas valstis tika iekļautas Padomju Savienībā, ASV valdība atteicās atzīt šīs vardarbības tiesiskumu un joprojām uzturēja diplomātiskas attiecības ar Latvijas sūtniecību Vašingtonā; sūtniecību vadīja Alfreds Bīlmanis (1935 – 48), Jūlijs Feldmanis (1949 – 53), Arnolds Speke (Spekke; 1954 – 70), kopš 1970. g. to vada Anatols Dinbergs (no 1992 sūtnis).

Sūtniecība turpina Latvijas pilsoņu interešu aizstāvību ASV, kā arī veic regulāru ārējās informācijas darbu (izdod biļetenu un daudz grāmatu). 2. pasaules kara laikā lielu nozīmi ieguva Jāņa Daugmaņa rediģētais mēnešraksts "Drauga Vēstis" (Ņujorkā, 1942 – 47).

1941. g. Ņujorkas veclatvietis Harijs Lielnors nodibināja un vadīja palīdzības organizāciju "Latvian Relief", kas sagādāja ieceļošanas atļaujas (garantus) 17 tk personu (pavisam uz konfesionāliem pamatiem tika sagādāti galvotāji gandrīz 40 tk personu). 2. pasaules kara laikā Amerikā ieceļoja un uzturēšanās tiesības ieguva 3 – 4 tk latviešu, gk. cilvēki, kas jau pirms kara bija atradušies ārzemēs (to vidū arī tirdzniecības flotes jūrnieki).

Par latviešu masveida ieceļošanas tiesisko pamatu kļuva 1948. g. ASV kongresā pieņemtais lēmums par kara bēgļu uzņemšanu ārpus valsts imigrācijas kvotas; šo iespēju izmantoja apm. 0,4 mlj cilvēku, to vidū apm. 40 tk latviešu. Oficiālā statistika liecina, ka ar IRO starpniecību 1947. – 1952. g. ASV tika izvietoti apm. 38 tk Latvijas pilsoņu: lielākā daļa bija izceļotāji no pēckara Vācijas, taču apm. 3 tk arī no Lielbritānijas, apm. 1 tk no Zviedrijas un daži simti no Dānijas, Austrijas, Francijas un Beļģijas. ASV nedeva iebraukšanas atļauju nedziedināmi slimajiem bēgļiem un ģimenēm, kurās nebija vismaz viens darbaspējīgs cilvēks.

Latviešu bēgļu vidū bija arī tādi cilvēki, kas 1948. g., neraizējoties par likumiem un atļaujām, patstāvīgi šķērsoja Atlantijas okeānu un, par spīti ceļā piedzīvotajām vētrām, mazos kuģīšos laimīgi sasniedza Bostonu.

Lielas un labi organizētas latviešu kolonijas ASV izveidojās tajās pilsētās, kur jau atradās veclatviešu kolonijas vai arī rūpes par ieceļotāju dzīvi uzņēmas atsevišķi patriotiski noskaņoti cilvēki. Piem., Kārlis Karols Ņujorkā, Jānis Akermanis Mineapolisā, Miķelis Kazaks Milvoki, Freds Liliens Čikāgā, Jānis Laupmanis Kalamazū, Kārlis Kundziņš Sietlā, Jāzeps Rancāns Grandrepidsā.

Pēc aptuveniem datiem, 40. gadu beigās un 50. gadu sākumā ASV ieceļojuši apm. 45 tk latviešu, to vidū apm. 37 tk luteriešu un apm. 5 tk katoļu. Arī vēlāk turpinājās latviešu ieceļošana ASV (200 – 300 cilvēku gadā), gk. no Dienvidamerikas un Rietumeiropas. Visvairāk latviešu apmetušies Kalifornijā (Sanfrancisko, Losandželosā un to piepilsētās), ASV Rietumkrastā. Daudz latviešu pensionāru dzīvo Floridā.

Viena no nozīmīgākajām latviešu bēgļu etniskajām organizācijām ir Ņujorkas luteriešu draudze; pēc tās reorganizācijas 1946. g. (draudzes 50. gadskārtā) ar 4 tk locekļu un 3 garīdzniekiem tā kļuva par lielāko latviešu draudzi ārpus Latvijas. Taču vairākums latviešu biedrību un draudžu tika nodibinātas 40. gadu beigās vai 50. gadu sākumā. Arī Amerikas Latviešu centrālā organizācija – Amerikas Latviešu apvienība (ALA) dibināta 1951. g. Ziemsvētkos Vašingtonā pēc Jūlija Feldmaņa ierosinājuma. Pēc tam gadskārtējie ALA delegātu kongresi parasti tika sasaukti maijā. ALA apvieno gan kolektīvos, gan individuālos biedrus (individuālie biedri var apvienoties arī teritoriālās kopās). ALA biedru organizāciju skaits svārstījies no 150 līdz 200 un nozīmīgākie grupējumi ir šādi: apm. 65 luteriešu draudzes (25 tk locekļu, vēlāk līdz 18 tk locekļu; draudžu apvienība nodib. 1957), apm. 25 korporāciju kopas (4 tk locekļu), apm. 15 kredītsabiedrību (6 tk locekļu), apm. 30 Latviešu biedrību (5 tk locekļu, sadarbības centrs nodib. 1965), apm. 25 DV nodaļas (3,5 tk locekļu, apvienība nodib. 1950), apm. 20 katoļu draudžu un kopu (2 tk locekļu, apvienība nodib. 1954), 6 baptistu draudzes (1 tk locekļu, apvienība nodib. 1950).

Saistībā ar ALA ir apzinātas 13 tk latviešu ģimenes jeb apm. 50 tk cilvēku. Par šo cilvēku labklājību un izglītību liecina tas, ka viņu vidū ir apm. 1 tk augstskolu

mācībbspēku, 2 tk saimniecisku privātuzņēmēju, 4 tk akadēmiski izglītotu speciālistu¹, simtiem studentu; 70% ģimeņu dzīvo savrupmājās. Vairākums latviešu ieceļotāju pieņēmuši ASV pavalstniecību. Lai to iegūtu, jāprot angļu valoda (rakstīt un lasīt) un jānodzīvo 5 gadi ASV. Pirmie latvieši ASV pavalstniecību ieguva jau kara laikā, tie bija 250 ASV armijas cīnītāji un flotes jūrnieki. Tomēr pavalstniecības iegūšana nav kļuvusi par šķērslī latviešiem etniskās kopības uzturēšanai; gluži otrādi — daudzi patriotiski noskaņoti latvieši kā ASV pavalstnieki jūt drošu pamatu un var daudz aktīvāk iesaistīties darbos latvietības labā.

Sabiedriski nozīmīga ir arī dažādu, iepriekš vēl neminētu organizāciju un interešu grupu izveidošana (saistībā ar ALA), to vidū studenti (LSCS), mācībbspēki (LAMZA), inženieri (LLAA), arhitekti (LAB), humanitāro zinātņu pārstāvji (LHZA), agronomi, mežkopji un dabaszinātnieki, mediķi (LAZA), saimnieciskie darbinieki, preses darbinieki, literāti (LPB, LaRA), sportisti (ALA Sporta birojs), šahisti (ZALŠA), virsnieki (LVA), kara invalīdi (LKIA), mākslinieki, daiļamatnieki, dievturi.

Jaunatnes vajadzībām izveidotas īpašas grupas luteriešu, katoļu, baptistu draudžu ietvaros, DV, kā arī skautu, gaidu un mazpulku vienības. 1952. g. tika nodibināta patstāvīga Amerikas Latviešu jaunatnes apvienība (ALJA), kurai bija pulciņi visās lielākajās latviešu kolonijās. Ik rudenī kongresi — salidojumi notika Pateicības dienā kādā no šīm kolonijām.

ALA pārziņā ir arī etniskās izglītības jautājumi, bet papildskolas darbojas gk. draudžu aizgādībā. Visvairāk papildskolu bija 60. gados (ap 60 skolu ar 2,5 tk skolēnu). Vēlākajos gados radās jaunas racionālākas latviešu izglītības formas, kā, piem., vasaras vidusskolas, semināri un kursi, to vidū nometnes "2 × 2" un "3 × 3". Šajos pasākumos mācības mijas ar sportu, rotaļām, māksliniecisko pašdarbību u.c. izpriecām. Kopš 1968. g. etniskās izglītības centrs ir latviešu zinību seminārs Rietummičiganas universitātē Kalamazū.

Laika gaitā daļa latviešu jauniešu ir amerikanizējušies. Ne velti Amerika tiek dēvēta par kausējamo katlu, kur dažādu tautību ieceļotāji ātri vien zaudē savu agrāko etnisko identitāti. Arī latviešu sabiedrībai ir savi t.s. "kaunīgie latvieši" (vecākajā paaudzē) un "zaudētā paaudze" (jauniešu vidū).

Visās lielākajās latviešu kolonijās izveidojusies sava sabiedriskā dzīve, kurā iekļāvušies arī veclatvieši. Par tradīciju kļuvušas gadskārtējās kultūras dienas (ar noslēgumu Ņujorkā). Sākot no 1953. g., ar dažu gadu atstarpi tiek rīkoti dziesmu svētki. Pavisam Amerikā notiek pieci dažāda veida dziesmu svētki. Ir Vispārējie Amerikas, Vispārējie Kanādas, Rietumkrasta, Vidienes un Jaunatnes dziesmu svētki. Savā starpā tie nav konkurenti, bet tiek saskaņoti un tajos piedalās ASV un Kanādas latvieši. Plašākajos dziesmu svētkos bijuši apm. 1,2 tk kordziedātāju un 1,2 tk dejotāju; tos apmeklējuši apm. 12 tk cilvēku.

ASV un Kanādas latviešiem kopējas ir arī šādas organizācijas: Ziemeļamerikas Latviešu kultūras fonds (ZALKF), Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca Amerikā (LELBA) un Amerikas Latviešu palīdzības fonds (ALPF). Tāpēc ASV un Kanādas latviešus nosacīti var uzskatīt par kopēju grupējumu, kur skaitliskais pārsvars ir ASV pusē.

¹ Pēc citas informācijas, ASV dzīvo daudz vairāk latviešu ar augstāko izglītību; 80. gados tādu ir apm. 16 tūkstoši.

Etniskās kopības uzturēšanā liela nozīme bijusi grāmatniecībai. Nozīmīgi latviešu grāmatu izdošanas centri ir Ņujorka, Čikāga, Mineapola, kuros darbojas vairāki ražīgi apgādi (to vidū Helmara Rudziša apgāds "Grāmatu draugs" Ņujorkā, kas agrāk darbojies Rīgā un Eslingenē).

Nozīmīgi latviešu emigrācijas periodiskie izdevumi ir Helmara Rudziša laikraksts "Laiks" (1949) un "Laika Mēnešraksts" (1955–63), PBLA gadagrāmata "Latvija šodien" (1972, no 1977 arī angļu val. "Occupied Latvia Today"), ALA "Žurnāls" (1970), "Latvju Žurnāls" (1951–56), literārie žurnāli "Tilts" (1949–76), "Treji Vārti" (1967) un "Ceļa Biedrs" (1956), žurnāli "Latvju Sieviete" (1952–68)¹ un "Sējējs" (1952), kā arī bērnu žurnāls "Mazputniņš" (1958).

Ir arī specializēti un vietēja rakstura izdevumi: žurnāls "Akadēmiskā Dzīve" (1959), katoļu žurnāls "Aglonas Vēstnesis" (1967), dievturu žurnāls "Labietis" (1951), žurnāls "Strēlnieks" (1957–75), LKOK biedrības žurnāls "Lāčplēsis" (1951–76), Oļģerta Liepiņa izdots laikraksts "Amerikas Vēstnesis" Bostonā (1955–67), luteriešu izdevums "Baznīcas Ziņas" Ņujorkā (1950), biļetens "Čikāgas Ziņas" (1954–61; no 1975), "Zelta Vārtu Vēstis" Sanfrancisko (1951).

Politiskās dzīves norisēs latvieši ASV ir saskarē ar abām galvenajām amerikāņu politiskajām partijām; latviešu etniskās nozares izveidotas gan republikāņu, gan demokrātu vidū; abām partijām arī puslīdz vienāda baltiešiem labvēlīga nostāja Baltijas valstu neatkarības jautājumā. Tomēr latvieši – republikāņu piekritēji ir vairākumā. Komiteja Latvijas brīvībai (KLB) kopā ar citām līdzīgām komitejām veidoja Eiropas Apspiesto tautu asambleju (ACEN – Assembly of Captive European Nations). Taču 60. gados līdz ar ASV un PSRS attiecību mainīšanos tā zaudēja ietekmi. Kopš 1951. g. ASV valdības radiostacijā "Amerikas Balss" notiek pārraides latviešu valodā (VOA; "Voice of America").

Lielāku politisko nozīmi baltieši iegūst, darbojoties vienoti. Tāpēc uz trijpusīgiem pamatiem tika izveidota Apvienotā baltiešu komiteja; tās ietvaros ALA sadarbojas ar lietuviešu un igauņu centrālajām organizācijām. Līdzīgi darbojas arī Baltiešu padome ANO ietvaros (BATUN – Baltic Appeal to the United Nations), Baltiešu Sieviešu padome, Baltiešu Studentu federācija, Rietumkrasta Baltiešu brīvības līga u.c. Baltiešu kopdarbībā īpašu vietu ieņem 1968. g. dibinātā Baltijas pētījumu (studiju) veicināšanas apvienība (AABS – Association for Advancement of Baltic Studies), kas iecerēta kā zinātniska organizācija.

Latviešu sabiedriski politiskās dzīves norisēs ilggadēju un pašreizējū darbinieku netrūkst, to skaits sniedzas simtos. Kā visā pasaulē pazīstamas personības var minēt ALA vadītājus – Alfrēdu Bērziņu, Pēteri Lejiņu, Gunāru Meierovicu un Ilgvaru Spilneru.

Dziļāko gandarījumu Amerikas latvieši guva 1991. g. rudenī, kad ASV valdība atzina Latvijas atjaunoto valstiskumu un atsākās Latvijas un ASV sadarbība valstiskā līmenī.

ALA mītnē Vašingtonā darbojas arī PBLA birojs, kas kopā ar Latvijas sūtniecību veido latviešu nacionālpolitiskās organizācijas centru. Federālo rezervju bankā Ņujorkā joprojām atrodas Latvijas valstij piederošais zelta krājums (3 t).

¹ No 1953. g. nosaukums "Laikmets".

Masačūsetsas pavalsts

Bostona — ostas pilsēta ASV ZA, Masačūsetsas pavalsts administratīvais centrs; 574 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 4,1 mlj (1987). Dibināta 1630. gadā. Bostonas apkaimē 1620. g. tika nodibināta viena no vecākajām angļu iecelotāju apmetnēm. Pēc apbūves un iedzīvotāju dzīvesveida Bostona vairāk atgādina Eiropas nekā Amerikas pilsētu. Iespējams, ka tādēļ Bostonā (un Masačūsetsā vispār) daudz vairāk nekā citur ASV dzīvo neamerikanizēti iecelotāji (ap 40%). Saimnieciskā ziņā Bostona ir nozīmīga Atlantijas okeāna osta un rūpniecības centrs. Bostonā atrodas muzeji un augstskolas, to vidū Hārvarda, Hellēņu un Ziemeļaustrumu universitāte, Masačūsetsas un Ventvērta Tehnoloģiskais institūts.

No Bostonas piepilsētām nozīmīgākās un biežāk minētās ir Bruklaina, Čārlstauna, Čelsi, Dorčestera, Freimingtona, Džameika, Kantona, Kvinsi, Lina, Matapana, Milisa, Neitika, Norvuda, Ņūtona, Roksberi, Samervila, Velzli, Vestona, Vūberna, Voltema.

Amerikas latviešu vēsturē no latviešu iecelošanas sākuma 19. gs. beigās līdz 2. pasaules kara beigām 1945. g. Bostonai bija liela nozīme. Cēlonis tam bija gan Bostonas ģeogrāfiskais stāvoklis, gan ilggadējās Jēkaba Zīberga pūles etniskās kopības uzturēšanā.

Vecākā zināmā latviešu apmetne Bostonā ir no 1881. g.: 1900. g. Bostonā dzīvojuši 400 latvieši, 1914. g. — 3 tk, bet 1930. g. — 8 tk latviešu. Neliela daļa no tiem centušies uzturēt latvietību. Vairākums latviešu jau sākumā apmetušies Bostonas piepilsētās Roksberi un Džameikā.

Latvijas Republikas konsulāts Bostonā tika atvērts 1924. g.; konsula pienākumus līdz 1936. g. pildīja Jēkabs Zībergs.

1948. — 1949. g. Masačūsetsas pavalstī ieceloja apm. 4 tk latviešu bēgļu no Eiropas. No tiem Bostonā un tās apkaimē apmetās 2 tk cilvēku, kur jau atradās veclatviešu kolonijas. Bēgļu uzņemšanā pūles nežēloja agrāk iecelojušie latviešu kolonisti Kārlis Selmers, Jēkabs Graudiņš, Fricis Freidenfelds, Roberts Cers un Alfrēds Pinkulis.

Bēgļu uzņemšanā Bostonā nozīmīga loma bijusi arī Kenediju dzimtai.

Sākot ar 60. gadiem, latviešu dalīšana vecajos un jaunajos iecelotājos zaudēja nozīmi un visus Bostonas (Masačūsetsas) latviešus var uzskatīt par vienu sabiedrisku grupējumu. Tolaik Masačūsetsā dzīvoja apm. 5 tk nacionāli aktīvu latviešu un apm. tikpat daudz savrup dzīvojošo vai amerikanizējušos veclatviešu pēcnācēji. Latviešu vidū radās pirmie privāto uzņēmēji (ap 200), Bostonas augstskolās sāka strādāt latviešu izcelsmes mācībspēki. 80. gados Bostonā un tās apkaimē dzīvoja apm. 3 tk nacionāli aktīvu latviešu. Pēc 2. pasaules kara Bostonā izveidojās materiāli nodrošināta, labi organizēta, garīgi moza latviešu kolonija, kas bija spējīga saglabāt latvietību vēl ilgu laiku. Bostonā vairākkārt tika rīkotas Amerikas latviešu centrālās kultūras dienas, bet 1978. g. — dziesmu svētki. Latvieši piedalās arī gadskārtējā daudztautību festivālā "Whole World Celebration".

Amerikāņu sabiedrībā baltieši parasti reprezentējas, pulcējoties ap 1941. g. nodibināto Jaunanglijas baltiešu savienību. Nozīmīgākie pasākumi notikuši sakarā ar Baltijas valstu dibināšanas 50 gadu atceri (1968), ASV 200 gadu (1976) un Bostonas 350 gadu atceri (1980).

60. gados veiksmīgākie un uzņēmīgākie iecelotāji atstāja latviešu kolonijas centru un pārcēlās dzīvot uz savrupmāju rajoniem, gk. Freimingtonu, Kantonu, Milisu, Neitiku, Norvudu, Vestvudu, Voltemu. 80. gadu sākumā, kad Roksberi un Džameikas rajonā sabiedrība degradējās un uzplauka nēģeru banditisms, latvieši bija spiesti pārdot savus dievnamus u.c. sabiedriskos īpašumus un pārcelties citur. Ieguvums no šīm pārmaiņām bija draudžu apvienošanās. Turpmāk sabiedriskā dzīve koncentrējās luteriešu Trimdas draudzes īpašumā Bruklainā. Tika iecerēts arī jauns sabiedriskais centrs Vestonā, kur zeme bija iepirkta jau 1975. gadā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Bostonā: Bostonas Latviešu organizāciju savienība; luteriešu Trīsvienības draudze (dib. 1891, 250–400 loc.), dievnams (1917–76, adrese – 41 Highland Street, Roxbury), irēts dievnams (1977–81, adrese – 1195 Centre Street, West Roxbury; kopš 1982 izmanto luteriešu Džameikas draudzes dievnamu); luteriešu Džameikas draudze (1902–82, tās 400 locekļi vēlāk apvienojās ar Trīsvienības draudzi), dievnams (1928, adrese – 100 Rockview Street, Jamaica Plain); luteriešu Misijas draudze (1950–78, tās 150 locekļi vēlāk apvienojās ar Trīsvienības draudzi); luteriešu Trimdas draudze (dib. 1951, 700 loc.), dievnams ar 225 vietām un draudzes nams (1965, adrese – 74 High Street, Brookline, Mass. 02146), pastorāts (adrese – 58 Irving Street, Brookline, Mass. 02146); latviešu kapī Getzemanes kapsētā West Roxbury; katoļu kopa; baptistu draudze (dib. 1902, 60 loc.); dievturu kopa "Piektvakars"; Latviešu biedrība (1889–1966); Strādnieku biedrība – ALSV nozare (1893–1976), nams Roksberi (1955 pārdots DV; pēc tam irētas telpas, adrese – 670 Centre Street, Jamaica Plain); ALTS – Amerikas Latviešu tautiskā savienība (dib. 1918, 200 loc.); ALTS nams Jamaica Plain (1952–80, pārdots pēc postījumiem ugunsgrēkā); DV nodaļa (dib. 1951, 300 loc.); DV nams (1956–69, adrese – 23 Kenilworth Street, Roxbury; pārdots, pēc tam telpas atrodas 67 Randolph Street, Canton, Mass. 02021); korporāciju kopa (dib. 1950); akadēmisko vienību kopa; studentu biedrība; inženieru biedrība – LIAA nodaļa; kredītsabiedrība (dib. 1962, 300 loc.); namīpašnieku biedrība; ALPF nodaļa, pensionāru biedrība (dib. 1975, 200 loc.); jaunatnes pulciņš – ALJA nodaļa; republikāņu klubs; preses (LPB) kopa (dib. 1951); Latviešu un lietuviešu vienības nodaļa. (dib. 1951).

Latviešu grāmatniecība un prese Bostonā: ALTS apgāds; laikraksts "Amerikas Vēstnesis" (1896–1920); "Amerikas latviešu luterāņu kalendārs" (1897–1914); "Amerikas Latviešu Avīze" (1896–97); sociālistu mēnešraksts "Auseklis" (1898–1901); sociālrevolucionāru žurnāls "Proletārietis" (1902–03, 1904–12); luteriešu laikraksts "Dieva Sveiksme" (1906); kreiso laikraksts "Strādnieks" (1906–19), "Rīts" (1920–22), "Strādnieku Rīts" (1923–34), "Amerikas Cīņa" (1926–34) un "Amerikas Latvietis" (1940–76); žurnāls "Ausma" (1941–44); Oļģerta Liepiņa laikraksts "Amerikas Vēstnesis" (1955–67); skautu un gaidu žurnāls "Liesma" (1956–66); mēnešraksts "Vēstnesis" (1972–85) un "Apvāršņi" (1972–83); sabiedriski literārs "Žurnāls" (1980); "ALTS Biļetens"; luteriešu Trīsvienības draudzes "Apskats" un Misijas draudzes "Apkārtraksts" (abi līdz 1977), Trīsvienības – Misijas draudzes "Apkārtraksts" (no 1978) un Trimdas draudzes "Apkārtraksts"; baptistu biļetens "Mana Draudze"; skolas žurnāli "Ziņas" (no 1956), "Mūsu Žurnāls" (no 1970); biļetens "Skolas Ziņas" (no 1971); ALTS bibliotēka

(1927); DV bibliotēka (1958); baptistu bibliotēka; latviešu grāmatu krājums Hārvarda universitātes bibliotēkā; latviešu grāmatu krātuve un fonotēka Bostonas pilsētas publiskajā bibliotēkā; Eižena Dzelzskalēja privātbibliotēka un antikvariāts "Eugene's Gallery" (līdz 1979); "ALTS Bostonas latviešu sabiedriskais kalendārs" (no 1972); Strādnieku biedrības bibliotēka (1893 – 1957).

Latviešu etniskās izglītības un kultūras pasākumi Bostonā: latviešu papildskola (dib. 1950); Trimdas draudzes papildskola; baptistu draudzes papildskola; Latviešu institūta krātuves nodaļa (1976); Latviešu Mantojuma fonds (1969); vietējās radiopārraides "Spotlights on Latvia"; skautu vienība "Daugava" (dib. 1950); gaidu vienība "Sauleskalns" (dib. 1950); Trimdas draudzes jaunatnes pulciņš un draudzes koris (dib. 1953); DV sporta kopa (dib. 1952); baptistu koris (dib. 1909); koris "Līga" (dib. 1955); vīru koris (dib. 1975); jaunatnes koris (dib. 1974); vokālais ansamblis "Tēviņa" (dib. 1949); etnogrāfiskais ansamblis "Putna piens"; bērnu mūzikas ansamblis "Kolibri" (dib. 1976); Oskara Ozola stabuļu kapela; brāļu Spalviņu estrādes ansamblis; Bostonas deju kopa (dib. 1950); deju kopa "Laimrota" (dib. 1977); Strādnieku teātra ansamblis; Kārļa Veica teātra ansamblis; DV Jaunais teātris (dib. 1951) un Teātra krātuve, adrese – 15 Ledgetree Road, Medfield, Mass. 02052; ALT – Amerikas Latviešu teātra Bostonas ansamblis (dib. 1950); Jāņa Poriēša mākslas salons (dib. 1950, adrese – 429 Huntington Avenue, Jamaica Plain); Olgas Kausiņas mākslas salons; latviešu mākslas draugu grupa.

Fičbērga – mazpilsēta 50 km uz ZR no Bostonas. Kopš gadsimta sākuma minēta kā latviešu strādnieku mājvieta. Politiski aktīvākie latvieši grupējās ap savu sociāldemokrātu pulciņu, kas uzturēja sakarus ar Bostonas strādnieku biedrību. Fičbērgā iznāca sociāldemokrātu laikraksts "Darba Rīts" (1910 – 14) un mēnešraksts "Darba Balss" (1916 – 17); abus izdevumus valdības iestādes aizliedza.

Rentema – neliela apdzīvota vieta 30 km uz DR no Bostonas. Tās apkaimē 30. gados pastāvēja latviešu zemkopju kolonija, kas uzturēja sakarus ar Bostonas latviešiem. Iespējams, ka zemkopju kolonija bijusi saistīta ar luteriešu draudzi Sanderlendā (tās atrašanās vieta nav noskaidrota, bet zināms, ka to aprūpējis mācītājs no Bostonas). Pēc 2. pasaules kara izveidojusies neliela latviešu apmetne (mazāk nekā 100 cilvēku) Mensfildas apkaimē pie Nortona ezera, kas atrodas 10 km uz A no Rentemas un 30 km uz D no Bostonas. Šajā apmetnē 50. gados dzīvojis pareizticīgo mācītājs Voldemārs Škiliņš un izdevis tur dažas brošūras, kurās aicinājis latviešus izvērst savrupmāju celtniecību. Ikvasaras brīvdabas dievkalpojums Mensfildas latviešiem tradicionāli organizējusi Bostonas luteriešu Džameikas draudze.

Nūbedforda – pilsēta 75 km uz D no Bostonas; 98 tk iedzīvotāju (1980), to vidū apm. 100 latviešu – 2. pasaules kara bēgļu. Šīs kolonijas latvieši ir slaveni okeāna zvejnieki un zvejas kuģu īpašnieki. Sabiedrībā pazīstamākais ir kapteinis Roberts Brieze.

Keipkodas pussala – šaura zemes mēle, kas iestiepjas Atlantijas okeānā 80 – 100 km uz DA no Bostonas. Tas ir vasarnīcu rajons, ko iecienījuši arī Bostonas latvieši, sākot ar 60. gadiem. Latvieši dzīvojuši Keipkodā, Čepmenā, Felmutā un Sendvičā.

Vustera — pilsēta 60 km uz R no Bostonas. Tur atrodas liela latviešu apmetne (ne vairāk par 100 cilvēkiem), kas saglabājusi saistību ar Bostonas latviešiem. Vusterā darbojas luteriešu Misijas draudzes kopa.

Emhērsta — mazpilsēta 120 km uz R no Bostonas; tur atrodas arī Masačūsetsas universitāte. Kopš 60. gadiem tā ir nedaudzu latviešu mājvieta. Emhērstas latviešu luteriešu draudzes kopa uztur saikni ar Bostonas latviešu draudzēm.

Stokbridža — neliela apdzīvota vieta 180 km uz R no Bostonas. Tur notikušas latviešu katoļu sanāksmes; katoļi no ASV Austrumkrasta pulcējušies klosterī pie prāvesta Jāzepa Grišana. Nav ziņu par Stokbridžu kā latviešu mājvietu.

Nortedamsa — mazpilsēta 150 km uz R no Bostonas. Tur dzīvojuši nedaudzi latvieši. Luteriešu draudzes kopa uztur saikni ar Bostonas luteriešu Misijas draudzi; ir sava papildskola.

Metjuena — mazpilsēta 50 km uz Z no Bostonas. Tur atrodas Gunāra Indāra apgāds "Methuen Printing Corp."

Nūhempšīras pavalsts

Bredforda — neliela apdzīvota vieta Nūhempšīras pavalstī Masasekuma ezera apkaimē, 120 km uz ZR no Bostonas. 1954. g. Bredfordas apkaimē latvieši iepirka zemi (150 ha jeb 380 akru). Iegūto īpašumu nosauca pār "Piesauli". $\frac{1}{10}$ zemes aizņem sabiedriskais centrs, ko izmanto Bostonas Trimdas draudze. Pārējā teritorijā izveidots savrupmāju un vasarnīcu ciemats; uzcelts ap 80 vasarnīcu. Apm. 50 latvieši apmetušies tur uz pastāvīgu dzīvi. Visvairāk "Piesaulē" tiek izmantota vasarā. Sabiedriskajā centrā uzcelts dievnams (1959, 200 vietu), izrakts mākslīgs ezers (4 ha platībā), ierīkotas sporta ietaises un uzcelts pansionāts 50 cilvēkiem, ko izmanto arī bērnu un jauniešu atpūtai un vasaras nometnēm.

"Piesaulē" adrese — Davis Road, P.O. Box 164, Bradford, N.H. 03221.

Konkorda — Nūhempšīras pavalsts administratīvais centrs, 35 km uz A no Bredfordas; 30 tk iedzīvotāju (1980). Luteriešu mācītājs Augusts Kalnājs 1950. — 1952. g. tur noturējis svētdienas dievkalpojumus. Vēlāk Konkordas latviešu sabiedriskā dzīve saistīta ar "Piesauli".

Vērmontas pavalsts

Vērmontas pavalsts aizņem 25 tk km², tur dzīvo 525 tk iedzīvotāju (1983). Lielāko pavalsts daļu aizņem mežaini kalni. Uz Vērmontu slēpošanas izbraukumos dodas latvieši arī no citām ASV pavalstīm. Taču pastāvīgi dzīvojošu latviešu Vērmontā ir ļoti maz (daži desmiti cilvēku). Kā latviešu mājvietas pavalstī tiek minētas Beri, kas atrodas blakus pavalsts administratīvajam centram Monpeljē, un Bērlingtona Šampleina ezera krastā. Latviešu vietējo organizāciju Vērmontā nav.

Konektikutas pavalsts

Hārtforda — pilsēta, Konektikutas pavalsts administratīvais centrs; 136 tk iedzīvotāju (1984), kopā ar piepilsētām 0,7 mlj iedzīvotāju. Dibināta 1633. gadā. Tur atrodas Marka Tvena muzejs, universitāte. Lielākās piepilsētas ir Ņūbritena, Vesthārtforda, Īsthārtforda, Mančestra.

Latviešu kolonija izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas 1949. — 1950. g. ieceļoja no Vācijas, bet vēlāk no citiem ASV apvidiem, sevišķi no Misisipi baseina. Mančestrā u.c. Hārtfordas rajonos apmetās apm. 500 latviešu (puse no visiem Konektikutas latviešiem) un izveidoja noturīgu, materiāli labi nodrošinātu koloniju (daudzi dzīvo savās savrupmājās). Sabiedrisko dzīvi rosina Ņujorkas un Bostonas lielo latviešu koloniju tuvums.

Latviešu organizācijas un īpašumi Mančestrā: Konektikutas Latviešu organizāciju līga (dib. 1967); luteriešu Mančestras draudze (dib. 1952¹, 150 — 350 loc.), draudzes nams (1953 — 61), dievnams un pastorāts (1962, adrese — 21 Garden Street, Manchester, Conn. 06040); korporāciju kopa (50 loc.).

Latviešu etniskie iestādījumi un pasākumi Mančestrā: luteriešu Mančestras draudzes biļetens "Ziņas" (no 1955), draudzes papildskola; koris "Rota" (no 1953); U. Vīganta deju orķestris; mednieku un makšķernieku klubs; Vilmas Kupres kulinārijas firma, adrese — 23 William Road, Bolton, Conn. 06040.

Toringtona — pilsēta 35 km uz R no Hārtfordas. Tur dzīvo 35 latvieši. Viņu sabiedriskā dzīve saistīta ar Mančestru; no 1951 darbojas DV kopa.

Meridena — pilsēta 25 km uz D no Hārtfordas. Tur dzīvo 60 latviešu. Viņu sabiedriskā dzīve saistīta ar Mančestru.

Stemforda — ostas pilsēta Konektikutas pavalstī 50 km uz ZA no Manhetanas; kopā ar piepilsētām 197 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas Konektikutas universitāte. Stemforda iekļaujas "Lielajā Ņujorkā". Pilsētā dzīvo nedaudz latviešu (ne vairāk par 100 cilvēkiem). Viņu 1953. g. dibinātās luteriešu draudzes (80. gados 40 loc.) ikmēneša dievkalpojumi notiek nomātā dievnāmā. Stemfordas latviešu kolonija uztur saikni ar Ņujorkas un Vilimentikas un Hārtfordas latviešiem.

Vilimentika — pilsēta 40 km uz A no Hārtfordas; 50 tk iedzīvotāju (1970). Tur atrodas Vudstokas akadēmija.

Latviešu kolonija veidojusies līdzīgi Mančestras kolonijai, un tās abas nosacīti var uzskatīt par vienotu Konektikutas latviešu grupējumu². 60. gados Vilimentikā dzīvoja apm. 400 latviešu, 80. gados to skaits samazinājās līdz 200 cilvēkiem. Taču kolonija joprojām ir dzīvotspējīga un cieši sadarbojas ar citām kolonijām.

Latviešu organizācijas un īpašumi Vilimentikā: Latviešu biedrība (dib. 1953, 250 loc.); luteriešu Vilimentikas draudze (dib. 1950, 250 loc.); draudzes nams (1956) un dievnams ar 200 vietām (dib. 1965, adrese — 76 Windham Road, Willimantic, Conn.

¹ Līdz 1956. g. Jaunanglijas luteriešu Misijas draudzes novads.

² Mācītājs Nikolajs Ozols 1949. — 1950. g. centās izveidot Konektikutā Misijas draudzi, bet tas neizdevās. Latviešu kultūras dzīvi 50. gados rosināja Augusts Mitrēvics.

06040); luteriešu Miera draudze (dib. 1954, 50 loc.); katoļu kopa (50 loc.); studentu biedrība (dib. 1953).

Latviešu etniskie iestādījumi Vilimentikā: Vilimentikas draudzes biļetens "Ziņas" (no 1962), draudzes papildskola un teātra ansamblis.

Ņūheivena — ostas pilsēta Atlantijas okeāna krastā. Dibināta 1638. g.; 124 tk iedzīvotāju, kopā ar piepilsētām 506 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas Ņūheivenas universitāte un Jeila universitāte, kurā sadarbībā ar AABS tiek pētīta Baltija.

Latviešu kolonija izveidojās 1956. g., pēc tam kad Ņūheivenā tika uzcelta Ņujorkas latvieša Jāņa Rīsberga uzņēmuma "General Builders" būvmateriālu rūpnīca. Tās celtniecībā piedalījās apm. 100 latviešu. Lielākā daļa pēc tam palika strādāt rūpnīcā un apmetās pilsētā uz pastāvīgu dzīvi. Viņu apvienošanai un garīgai aprūpei tika nodibināta Latviešu biedrības kopa un luteriešu draudzes kopa; tās pastāvēja līdz 60. gadu beigām.

Ņujorkas pavalsts

Ņujorkai ir izcila nozīme ārzemju latviešu organizācijas struktūrā. Tur atrodas vairāku pasaules (globālo) organizāciju mītnes, bez tam Ņujorkā dzīvo visvairāk latviešu vienkopus ārpus Latvijas.

Ņujorkas administratīvais iedalījums noteikts 1898. gadā. Saskaņā ar to pilsēta aizņem vairākas salas un pussalas Hudzonas upes grīvā; pavisam ap 1 tk km² teritorijas. Dibināta 1626. g.; 7,1 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 8,4 mlj iedzīvotāju. Galvenā valsts osta, lielākais ASV finanšu, rūpniecības, transporta, tirdzniecības un kultūras centrs. Pilsēta iedalīta piecos rajonos, no tiem vecākais, blīvāk apbūvētais un sabiedriski nozīmīgākais ir Manhetana. Ap to grupējas Bruklina, Kvīnsa, Bronksa un Ričmonda. Šajos rajonos neapbūvētu teritoriju vairs nav katrai jaunceltnei vietu atbrīvo, nojaucot esošo apbūvi. Ar Ņujorku praktiski saplūdušas arī blakus esošo Ņujorkas un Ņūdžersijas pavalstu pilsētas, no tām lielākās ir Džērsisitija, Elizabeta, Ņūarka, Petersona, Jonkersa. Līdz ar to "Lielās Ņujorkas" urbanizētā zona ietver ap 5 tk km² teritorijas ar 18,1 mlj iedzīvotāju (1986).

ASV galvenais imigrācijas centrs atrodas Elisa salā; kopš 1892. g. caur to plūst gandrīz visi ASV ieeļotāji¹. Nozīmīga loma ir Metropoles, Gugenheima, Rokfellerā un Linkolna Mākslas centriem. Ņujorkā darbojas apm. 50 augstskolu, to vidū daudzas slavenas ar lielu studentu skaitu, kā arī augstu akadēmisko līmeni². Ņujorkā ir neparasti liels etnisko minoritāšu īpatsvars (ap 40%). Tur dzīvo vairāk ebreju nekā Palestīnā un vairāk īru nekā Dublinā. No Austrumeiropas tautām Ņujorkā visvairāk dzīvo poļi (0,3 mlj cilvēku). Mazākas kolonijas ir gandrīz katrai tautībai; viņu vidū arī apm. 16 tk cilvēku ar latvisku izcelsmi.

¹ Francijas dāvinātā Brīvības statuja 1886. g. uzcelta uz nelielas saliņas pie ieejas Ņujorkas ostā. Uz pjedestāla lasāms uzraksts: "Dod man tavas nogurušās, tavas nabadzīgās, brīvi uzelpot alkstošās ļaužu masas. Sūti tās pie manis, šīs tavu auglīgo krastu nelaimīgās, vētras dzenātās bezpajumtes lauskas. Es paceļu gaismekli virs zelta durvīm."

² To vidū Ņujorkas pilsētas, Ņujorkas pavalsts, Kolumbijas, Stonibrukas, Longailendas, Fordemas, Sentdžonsa universitāte, Bruklinas Politehniskais institūts, Džuljarda un Preta mākslas skolas. Baltiešiem īpaši nozīmīga ir Hūvera institūta filiāle.

Ņujorkas latviešu kolonija sāka veidoties 19. gs beigās. Pirmie iecelotāji (apm. 300 cilvēku) nodibināja Latviešu biedrību (1893), luteriešu Sv. Mateja draudzi (1896); radās arī citas organizācijas. 30. gados latviešu kolonijā dzīvoja 5–7 tk cilvēku, to vidū apm. 700 Latvijas pilsoņu, kas bija Latvijas ģenerālkonsulāta uzskaitē. Oficiāli konsulāta darbība tika sākta 1922. g. un turpinājās 40 gadu, tā vadībā bija A.Ļūļe, R.Šillers, A.Dinbergs. Liela nozīme konsulātam bija 1927.–1935. g., kad taupības nolūkos tika apturēta sūtniecības darbība Vašingtonā, un no 1949. g., kad vajadzēja uzņemt lielu skaitu latviešu bēgļu no Eiropas. 1918.–1920. g. Latvijas Pagaidu valdības delegāts Ņujorkā bija Kārlis Ozols. Viņa vadībā 1918. g. tika izveidota Amerikas Latviešu nacionālā līga, kas Ņujorkā sasauca trīs kongresus¹ un dedzīgi aicināja amerikāņu vadošās aprindas atzīt Latvijas valstisko neatkarību. Šo latviešu uzskatus puda žurnāls "Latvju Ilgas" (1920) un nedēļas laikraksts "Amerikas Atbals" (1920–22), vēlāk "Amerikas Latviešu Ziņas" (1925–26). Gadsimta sākumā liela nozīme bija arī kultūras biedrībai (1903–30), ALTS nodaļai (dib. 1918), jaunatnes klubam, baptistu draudzei (dib. 1906, apm. 100 loc.) u.c. organizācijām. Šo organizāciju aizgādībā darbojās kori, orķestri, dramatiskie pulciņi un preses izdevumi. Latviešu kulturālo rošību Ņujorkā sekmēja arī divu ievērojamu Latvijas komponistu — Alfrēda Kalniņa (1927–33) un Jāņa Vītoliņa (1926–31) darbība. Ņujorkā darbojās arī veclatvietis naftas speciālists Kārlis Steiks. Lielu nopelni latvietības uzturēšanā bija mācītājiem A.H.Rebānem, E.Jurevicam, P.Steikam, K.Podiņam, J.Kvietiņam un sabiedriskajiem darbiniekiem E.Podiņai, K.Dālei, E.Pirsonam, H.Lielnoram, G.Dancim.

Marksistu un anarhistu strāvojumi latviešu emigrantu vidū Ņujorkā relatīvi intensīvākie bija 1907.–1917. g., bet pastāvēja arī vēlāk. To piekritēji nāca no mazizglītotu strādnieku vidus, bet vadoņi — no profesionāliem revolucionāriem. Viņu darbība, kas vienmēr bijusi pretencioza un galēji neiecietīga pret citādi domājošiem, radīja arī iekšējas nesaskaņas. Tā ap 1920. g., kad marksistu aktīvo atbalstītāju kopskaits bija apm. 400 cilvēku, tie sašķēlās četrās naidīgās grupiņās². Kreisās preses nozīmīgākie izdevumi bija žurnāls "Proletārietis" (1912–17), laikraksts "Atbals" (1917–18) un "Amerikas Cīņa" (1926–35). Līdz ar kreiso strādnieku jaunatnes amerikanizēšanos viņu loma latviešu emigrācijas dzīvē izbeidzās. Tas pats notika arī ar etniski inertajiem ekonomiskajiem emigrantiem, kas veidoja veclatviešu lielāko daļu. Daļēji saglabāt jaunās paaudzes latviskumu izdevās vienīgi nacionālpatriotiskajam spārnam, kas šajā ziņā tomēr atpalika no Bostonas latviešiem.

Pēc 2. pasaules kara Ņujorkas latviešu kolonijas priekšgalā izvirzījās jaunie iecelotāji, ko atbalstīja gan ASV valsts iestādes, gan latviešu sabiedrība. Ņujorkas veclatvieša Harija Lielnora vadībā 1941. g. tika nodibināta bezpeļņas organizācija "Latvian Relief", kas aktīvi darbojās 1946.–1952. g. un sagādāja ieeļošanas galvojumus vairāk nekā 17 tk personu, virzīja iecelotājus caur LWF (Lutheran World

¹ Pazīstami arī kā Amerikas Latviešu tautiskās savienības (ALTS) kongresi (1919–20), kuros piedalījušies delegāti no visiem tolaik nozīmīgākajiem emigrācijas latviešu centriem ASV (Bostona, Filadelfija, Ņujorka, Klīvlenda, Čikāga un Baltimora).

² Sociāldemokrātu pulciņi, sākot ar 1905. g., pastāvēja gan Ņujorkā, gan Ņūarkas, Elizabetes, Petersonas un Teritaunas priekšpilsētā.

Federation), CWS (Church World Service) un NCWC (National Catholic Welfare Conference). H.Lielnoram ASV kongresā izdevās panākt imigrācijas likuma maiņu par labu bij. karavīriem. Baptistu darbinieka Kārļa Karola ģimene sniedza galvojumus 1070 ieceļotāju ģimenēm. Vairākiem simtiem latviešu galvojumus deva un palīdzēja iekārtoties arī Herberts Tauriņš. Daudzi iebrāucēji apmetās Ņujorkā un tās apkaimē. Par šo procesu liecību sniedz luteriešu draudzes reorganizācija (1946) un draudzes ārkārtīgi straujā izaugsme — 200 cilvēku (1946), 2 tk cilvēku (1951), bet 1958. g. draudzē bija 3,6 tk cilvēku un to aprūpēja trīs mācītāji. Pilsētas milzīgā lieluma dēļ draudze tika iedalīta piecos novados¹. Kopā ar dažām sīkākām draudzes kopām Ņujorkas konurbācijā organizēto latviešu luteriešu skaits sasniedza 4 tk cilvēku (draudzes biļetens piesūtīts 1850 abonentiem), bet nacionāli aktīvo latviešu kopskaitu 1954. g. vērtē apm. 8—10 tk cilvēku. Šāds latviešu skaits bez lielām pārmaiņām saglabājās apm. 25 gadus. Vairākums latviešu apmetās Ņujorkas austrumos — Bronksā, Bruklinā, kā arī attālākās Longailendas piepilsētās. Līdz Salas dievnama uzcelšanai 1967. g. (Melvilā, 40 km uz A no Manhetanas) dievkalpojumi un latviešu papildskolas mācības Longailendā tika organizētas vienlaikus vairākās vietās, to vidū Beisaidā, Beišorā, Brentvudā, Fārmingdeilā, Frīportā, Hempstidā, Hiksvilā, Portvašingtonā.

Ņujorkas apkaimē Nūdžersijas pavalstī latviskās organizācijas atrodas un pasākumi notiek Elizabetā, Nūarkā, Orindžā, Īstorindžā, Morispleinsā.

Ņujorkas latvieši strādā gk. celtniecībā un dažādos birojos, bet jaunās paaudzes vidū arvien vairāk rodas inženiertehniskie u.c. akadēmiski izglītoti speciālisti. Daudzi ir ar zinātniskiem grādiem un strādā atbildīgos amatos augstskolās. Apm. 100 latviešu ģimenēm pieder savi privātsaimnieciskie uzņēmumi (to vidū Jāņa Rīsberga celtniecības lielfirma "General Builders"; ar tās atbalstu iegūts zemes īpašums Salas dievnama celtniecībai Melvilā). Sabiedriskie darbinieki, kas savā brīvajā laikā bez atlīdzības vada latviešu kultūras un politisko dzīvi, nāk gk. no inteligēnces aprindām². Lielākajos sarīkojumos nereti vienkopus pulcējas 1—1,5 tk latviešu. Sarīkojumiem parasti nomā augstskolu, teātru vai viesnīcu zāles. Mazāki sarīkojumi notiek latviešu organizāciju namos. Plaši tiek izmantotas arī latviešu ārpilsētas mītnes Ketskila kalnos un Nūdžersijas "Priedainē". Gadskārtējās Amerikas latviešu kultūras dienas parasti notiek gada sākumā vai agrā pavasarī, pieminot "Draudzīgo aicinājumu"³. 1958. g. Ņujorkā tika sarīkoti arī Amerikas latviešu 2. dziesmu svētki.

Pastāvīga un cieša sadarbība ar lietuviešiem un igauņiem notiek dažādu baltiešu organizāciju ietvaros. Ar šo organizāciju starpniecību tiek uzturēti arī sakari ar

¹ 24 gados (1946—70) draudzē notikušas 800 kristības, 840 iesvētības, 528 laulības, 880 bēres (to vidū bēres notikušas arī draudzē formāli neregistrētiem latviešiem).

² Pēc 1948. g. latvietības uzturēšanā Ņujorkā lielākie nopelni bija luteriešu mācītājiem Rihardam Zariņam, Albertam Ozolam, Osvaldam Gulbim, katoļu prāvestiem Eduardam Stukelam, Norbertam Trepsam un sabiedriskajiem darbiniekiem Alfrēdam Bērziņam, Pēterim Eglītim, Ādolfam Klivem, Pēterim Norvilim, Bruno Skultem, Vilim Māsēnam, Helgai Ozoliņai, Altdai Tālbergai, Kārlim Balodim, Ivaram Bērziņam, Jānim Blumbergam, Arvidam Bļodniekam, Voldemāram Gobiņam, Vilim Hāzneram, Magnusam Kļaviņam, Ādolfam Lejiņam, Boļeslavam Maikovskim, Alfrēdam Puķītem, Jānim Riekstiņam, Arturam Valteram, komponistam Andrejam Jansonam.

³ 1935. gada 28. janvārī (Kārļa dienā) to izteica prezidents Kārlis Ulmanis, aicinot visus materiāli un morāli atbalstīt dzimto skolu.

amerikāņu sabiedrību gan dažādos kultūras festivālos, gan arī politiskajos pasākumos, piem., demonstrācijās pie ANO mītnes (kulminācija 1969) un gadskārtējās Apspiesto tautu nedēļas pasākumos (no 1959). Lai gan kopš 2. pasaules kara laika Baltijas problēmas tiek pētītas vairākās ASV augstskolās un institūtos, īpaši nozīmīgas Baltijas problēmas kļuva pēc AABS¹ nodibināšanas 1968. g., kas sakrita ar Baltijas valstu neatkarības 50 gadu svinīgu atzīmēšanu.

Baltiešu centrālās organizācijas Ņujorkā: Baltiešu Sieviešu padome (dib. 1947); ANO Baltiešu padome (Baltic Appeal to the United Nations; BATUN, dib. 1966); Baltijas pētījumu (studiju) veicināšanas apvienība (Association for Advancement of Baltic Studies; AABS, dib. 1968); Baltijas Brīvības nams, pazīstams arī kā ACEN nams (līdz 1966, adrese — Lexington Avenue).

Latviešu emigrācijas centrālās organizācijas Ņujorkā: Latvijas konsulāts (1920 — 41); Amerikas Latviešu apvienības (ALA) Austrumapgabala pārstāvība (dib. 1951); ALA valde (1951 — 74, pēc tam Vašingtonā); Komiteja Latvijas brīvībai (KLB; 1951 — 76) vai arī latviešu delegācija Eiropas Apspiesto tautu asamblejā (ACEN; Assamby of Captive European Nations, 1954 — 76); Latviešu studentu centrālā savienība (LSCS); Latviešu korporāciju apvienība (L!K!A!; 1954); Latviešu humanitāro zinātņu asociācija (LHZA; ASV no 1954); Latviešu akadēmisko mācībspēku un zinātnieku apvienība (LAMZA; dib. 1950); Latviešu skautu un gaidu centrālā organizācija (LSCO — LGCO); Latviešu Preses biedrība (LPB).

Latviešu vietējās organizācijas un īpašumi Ņujorkā: Latviešu organizāciju padome; Ņujorkas Latviešu biedrība (dib. 1893, 400 loc.); Ziemeļņūdžersijas Latviešu biedrība (dib. 1952); luteriešu Apvienotā draudze (dib. 1896; 1946 reorganizēta) 5 novados (3,5 tk loc.): 1) Iekšpilsētas-Bruklinas novads (dib. 1951), draudzes nams (1947, adrese — 564 Second Street, Brooklyn, N.Y. 11215); 2) Bronksas novads (1951 — 65), vēlāk Ziemeļņorkas novads (dib. 1965), dievnams ar 600 vietām un sabiedriskajām telpām (1965, adrese — 254 Valentine Lane 8, Leighton Avenue, Yonkers, N.Y. 10705); 3) Salas (Longailendas) novads (dib. 1951), dievnams ar 300 vietām un sabiedrisko centru² (1967, adrese — 4 Riga Lane, Hunstington Hills, Melville, N.Y. 11747); 4) Ņūdžersijas novads (dib. 1963), dievkalpojumi notiek Īstorindžā; 5) Džameikas novads (1953 — 77), dievkalpojumi notiek Džameikā; luteriešu Elizabetes-Ņūarkas draudze (dib. 1951, 200 loc.), draudzes nams Elizabetā; luteriešu Sv. Jāņa draudze Hempstidā (1953 — 73); luteriešu Portvašingtonas kopa (1951 — 67); katoļu Aglonas draudze (dib. 1949, 200 — 70 loc.), draudzes nams (1963 — 88, adrese — 2789 Scharz Avenue, Bronx, N.Y. 10465); baptistu draudze (dib. 1906, 200 loc.); pareizticīgo draudze (dib. 1950); dievturu kopa; DV Ņujorkas nodaļa (dib. 1950, 400 loc.), DV nams Kvīnsā (1965 — 74, adrese — 91 — 16, 43 rd Avenue, Elmhursti), DV nams Bronksā (1974, adrese — 115 West 183rd Street, Bronx, N.Y. 10493), DV Ņūdžersijas nodaļa Elizabetā (dib. 1951, 70 loc.); korporāciju kopa (dib. 1949), preses (LPB) kopa; inženieru (LIAA) kopa; arhitektu

¹ Adrese — Executive Office: 366 — 86 th Street, Brooklyn, New York, 11209; direktors rīkotājs Jānis Gaigulis — 111 Knob Hill Road, Hackettstown, NJ 07840.

² Arhitekti A.Laiviņš, Ž.Zariņš.

(LAB) kopa; juristu (LJA) kopa; virsnieku (LVA) kopa; kredītsabiedrība (dib. 1967, 550 loc.); mākslinieku kopas mītne "Elles ķēķis" (dib. 1955 Griničvilidžā); skaņu mākslinieku kopa; jaunatnes pulciņš "Stops" — ALJA nodaļa (dib. 1952); akadēmiskā (LAMZA) kopa (dib. 1950); kara invalīdu (LKIA) kopa; republikāņu apvienība; ALPF nodaļa Ņujorkā; ALPF nodaļa Ņūdžersijā; pensionāru biedrība; ārstu (LAZA) kopa; "Jaunās Baznīcas" (svēdenborgiešu) kopa; LTF atbalsta grupa.

Latviešu grāmatniecība un prese Ņujorkā: Jāņa Liepas apgāds (1926—57); Helmara Rudziša (tag. Lotara Rudziša) apgāds "Grāmatu draugs" un grāmatnīca (dib. 1949, adrese — 7307 Third Avenue, Brooklyn, N.I. 11209); Viliberta Viļa Štāla apgāds spiestuve (1950—74); katoļu apgāds "Dzimtenes balss" (1957—66); skautu apgāds (dib. 1960); ALA apgāds (1971—74, vēlāk Vašingtonā); Reinholda Millera apgāds "Echo Publishers" (dib. 1971); Artura Skrodeļa apgāds spiestuve; VOA Latviešu redakcija (1951—54, vēlāk Vašingtonā); RL—RFE Latviešu redakcijas nodaļa (dib. 1975); sūtniecības preses biroja apgāds (1940—48). Laikraksts "Laiks" (dib. 1949); baptistu mēnešraksts "Drauga Vēsts" (1942—47); "Latvju Žurnāls" (1951—56); "Laika Mēnešraksts" (1955—63); ALA "Vēstis" (1961—69) un "Žurnāls" (1970—74, vēlāk iznāk Vašingtonā); ALA "Latvian Bulletin" (1951—53); KLB biļetens "Latvijas Brīvībai" (dib. 1951); ASV luteriešu "Apkārtraksts" (1950—60, vēlāk iznāk Vašingtonā); sūtniecības izdevumi "Latvian Information Bulletin" (dib. 1937) un "Latvian Legation News Letters"; žurnāls "Dzelzceļnieks Trimdā" (1953—70, vēlāk iznāk Floridā); "Jaunās Baznīcas" žurnāls "Jaunais Laikmets" (dib. 1952); LVA žurnāls "Kadets" (dib. 1969); Ņujorkas luteriešu biļetens "Baznīcas Ziņas" (dib. 1950); Elizabetas luteriešu biļetens "Ciemīņš" (1952—57) un "Ziņas" (dib. 1956); katoļu draudzes "Ziņas" (dib. 1953); baptistu biļetens "Gana Vēstule"; Ņujorkas DV "Apkārtraksts"; Elizabetas DV "Informācijas Biļetens" (dib. 1961); žurnāls "Universitas" (no 1978, pirms tam Minsterē); skautu un gaidu žurnāls "Skaida" (1954—63); Bruklinas skolas žurnāls "Liesmiņa" (dib. 1963); Bronksas skolas žurnāls "Burbulis"; Ņūdžersijas skolas žurnāls "Vācelīte" (dib. 1968).

Latviešu bibliotēkas Ņujorkā: Latviešu biedrības bibliotēka; DV bibliotēka DV namā (dib. 1965); luteriešu bibliotēka draudzes namā Bruklinā, nodaļas sabiedriskajā centrā Jonkersā (dib. 1965) un sabiedriskajā centrā Melvilā (dib. 1967); Leona Rumaka privātbibliotēka, grāmatnīca un LNF pārstāvība (1958—73, adrese — 27 Miller Place, Hempstead, N.Y. 11550); Ilmāra Rumpētera privātbibliotēka; Nikolaja Kalniņa privātbibliotēka, adrese — 6 Auburn Street, West Babylon, N.Y.; Riharda Zariņa privātbibliotēka un mākslas kolekcija luteriešu draudzes namā Bruklinā; Jāņa Bičoļa privātbibliotēka (1951—83, vēlāk atrodas Kalamazū); latviešu grāmatu krājums Ņujorkas pilsētas publiskajā bibliotēkā, adrese — 42 nd Street X 5 — th Avenue.

Latviešu etniskās izglītības iestādes un pasākumi Ņujorkā: luteriešu papildskolas Bruklinā (dib. 1947), Bronksā (dib. 1951), Jonkersā (dib. 1965), Ņūdžersijā (Orindžā; 1952—82), Morispleinsā (dib. 1982), Melvilā (dib. 1967), Džameikā (1952—75), Beisaidā, Hiksвилā (1953—54), Hempstidā (1955—57), Friportā (1957—64) un Brentvudā (1959—67); baptistu papildskola; latviešu literatūras seminārs Kolumbijas universitātē (dib. 1975).

Latviešu mūzikas apvienības Ņujorkā: koncertapvienība; Apvienotais luteriešu koris (1933–75); luteriešu Longailendas sieviešu koris (dib. 1966); luteriešu Bronksas koris (dib. 1954); baptistu koris (dib. 1902); DV vīru koris (1950–80); jauniešu koris (dib. 1974); koris "Dziesmu vara" (līdz 1975); "Latviešu koris" (dib. 1975); Nūdžersijas skolēnu koris; mākslinieku koris "Dziesmotā ota" (dib. 1980); vīru kamerkoris "Straume" (dib. 1984); etnogrāfiskie ansambļi "Balsis un kokles" (1964–75), "Koklētāji – dziedātāji" (dib. 1965) un "Daudzskanis"; kamerģimnastikas ansamblis "Fēnikss"; estrādes ansambļi "Trīs no Pārdaugavas" (dib. 1968), "Jautrais trio", "Romeo", "Akacis" (1977–85) un "Bob 8 The Latvians" (dib. 1986); Zakuļa deju kapela.

Latviešu skatuves apvienības Ņujorkā: Amerikas Latviešu teātra (ALT) Ņujorkas ansamblis (dib. 1951); skolēnu teātra ansamblis; skautu un gaidu deju kopa "Trejdeksnis" (dib. 1949); Longailendas deju kopa "Gredzentiņš" (dib. 1974); Nūdžersijas deju kopas "Dzintars", "Senči", "Zaglītis" (dib. 1957); katoļu deju kopa; Bronksas deju kopa "Dancotāji".

Dažādas latviešu apvienības un iestādījumi Ņujorkā: skautu vienība "Rīga" (dib. 1949, 80 loc.); gaidu vienība "Zilaiskalns" (dib. 1949, 50 loc.); Latviešu sporta biedrība (LSB; dib. 1957); DV sporta kopa; latviešu šaha klubs; latviešu mednieku klubs; latviešu senmantu krātuve (dib. 1977, atrodas ALA Latviešu institūta aizgādībā DV namā); latviešu mākslinieku klubs "Zilais zirnekļis"; Ludolfa Liberta gleznu krājums; Jāņa Cielavas gleznu krājums; Jūlija Saknes mākslas salons; Olgas Akerbergas salons, adrese – 1635 New York Avenue, Brooklyn; salons "Māksla", adrese – 1890 Morris Avenue, Union City; Arnolda Teriņa filatēlijas salons; Viktora Petraševica filmu studiju, adrese – 315 W 57 – th Street, Suite 15 – 7; New York, N.Y. 10019.

Pokipsi – pilsēta pie Hudzonas upes 100 km uz Z no Ņujorkas; kopā ar piepilsētām 250 tk iedzīvotāju (1975).

Latviešu koloniju veido apm. 200 cilvēku, kas 1949.–1950. g. ieceļoja no Vācijas. Sākumā viņi atrada darbu celtniecībā, piensaimniecībā, elektroniskajā rūpniecībā un medicīniskajā aprūpē. Sabiedriskajā dzīvē Pokipsi latvieši uztur saikni ar Ņujorkas un Elkapārkas latviešiem. Taču notiek arī vietēja rakstura kultūras pasākumi, kuriem tiek izmantotas Poļu kluba telpas, kā arī latviešu savrupmājas (Arvīds Ziemeņš, Roberts Ķelpe). Pokipsi latvieši piedalās arī gadskārtējā tautību festivālā.

Latviešu organizācijas Pokipsi: luteriešu Pokipsi draudze (dib. 1951, 100 loc.);¹ Latviešu biedrība (dib. 1969, 120–200 loc.).

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Pokipsi: draudzes biļetens "Avots" (dib. 1960); Latviešu biedrības "Apkārtraksts"; luteriešu draudzes papildskola; jauktais koris; sieviešu koris; Latviešu koris (dib. 1977); deju kopa "Jumis"; gaidu vienība; Jūlija Saknes mākslas salons.

¹ Līdz 1960. g. draudzes kopa, ikmēneša dievkalpojumi notiek nomātā dievnamā, adrese – First Ev. Lutheran Church, Catharine Mill Street, Poughkeepsie, N.Y. 12601.

Hudzona — mazpilsēta pie Hudzonas upes 40 km uz D no Olbani.

Latviešu kolonija sāka veidoties no 2. pasaules kara bēgļiem 1949. g. (apm. 200 cilvēku). Tos organizēja un aprūpēja prāvests Kristaps Valters. Darba trūkuma dēļ lielākā daļa latviešu izceļoja. Palikušie kolonisti latvisko kopību spēj uzturēt, vienīgi balstoties uz lielākajām latviešu kolonijām. Kopš 90. gadu sākuma Hudzonas latvieši aktīvi iesaistās sakaru uzturēšanā ar Latviju — noorganizēti vairāki vērtīgi grāmatu sūtījumi.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Hudzonā: luteriešu Hudzonas draudzes kopa; Latviešu klubs; latviešu grāmatu krājums; Lejashudzonas latviešu biedrība.

Latviešu mītnes Ketskila kalnos atrodas Hudzonas upes R krastā, 150 — 200 km uz Z no Ņujorkas. Ketskila kalnu (smaile 1300 m vjl) krāšņā un daudzveidīgā daba sniedz interesantas atpūtas iespējas visu gadu. It īpaši Ketskilus iecienījuši Ņujorkieši, to vidū arī latvieši. No 1951. g. tur irētās telpās Riftonā tika organizētas latviešu bērnu vasaras nometnes. Daudz plašākas ārpilsētas sabiedrisko pasākumu iespējas latviešiem radās pēc savas sabiedrisko īpašumu iegādāšanās Elkapārkā, Tenersvilas apkaimē (ap 40 km uz R no Hudzonas upes un Hudzonas pilsētiņas).

Luteriešu mītne (adrese — *Latvian Church Property, Elka Park, Tannersville, N.Y. 12427*) ir Ņujorkas draudzes īpašums kopš 1956. g. (30 ha jeb 74 akri), tā kopvērtība ap 0,3 mlj dolāru. Mītnei ir vairākas celtnes, mākslīgi uzstādināts ezers, pludmale, peldētava, laivu novietne, brīvdabas dievnams ar altāri un amfiteātri, kā arī sporta ietaises. Mītņi cēla pakāpeniski pēc arhitekta Vitolda Vitola projekta. Sākumā iekārtoja vasaras mītnes, bet 1977. g. tika atklāts atpūtas nams ar 16 viesistabām, kas izmantojams arī ziemā. Pansionāts vienlaikus spēj uzņemt 150 cilvēku, taču uz brīvdabas pasākumiem parasti pulcējas daudz vairāk cilvēku. Pansionāts tiek izmantots arī bērnu vasaras nometnei (kopš 1957. g. jūlijā un augustā parasti 4 divnedēļu posmos; vienlaikus atpūšas ap 100 bērnu vecumā no 7 līdz 16 g.), pensionāru atpūtai (kopš 1977. g. jūnijā un septembrī), kā arī daudziem citiem pasākumiem (līgošanai, skautu un gaidu nometnēm, jaunatnes saietiem). No tūrisma viedokļa Tenersvilas apkaimē saistoši ir Hantera smaile (slēpošanai), apakšzemes alu labirints "Howe Caveru" un brīvdabas dzīvnieku rezervāts "Catskill Game Farm".

Veterānu mītne "Rota" (adrese — *Latvian—American Dissabled Veterans Center, Elka Park, Tannersville, N.Y. 12427*) ir kara invalīdu (LKIA) īpašums kopš 1960. g. (5 ha jeb 13 akri), tā kopvērtība ap 100 tk dolāru. 1967. g. tika uzcelta vēl otra t.s. Meža māja, līdz ar to pensionāts paplašinājies līdz 30 dzīvojamām istabām; ir sarīkojumu telpas un bibliotēka. Pansionātā uzņem veterānus no visas Ziemeļamerikas.

Brāļu kapi iesvētīti 1967. g., atrodas blakus veterānu mītnei "Rota". Pieminekļa autors ir arhitekts Arvīds Ādamsons. Pirmie apbedījumi notika 1960. gadā. 1970., 1974. un 1980. gadā kapsēta tika paplašināta; kļuva iespējams apbedīt zemē un novietot līdz 5 tk pelnu urnu (līdz 1980 novietots vairāk nekā 1 tk urnu). Pēc sabiedrisko organizāciju ierosinājuma kapsētā uzstādītas piemiņas plāksnes arī izciliem latviešu sabiedriskajiem darbiniekiem, kas nav tur apbedīti, — Kārlim Ulmanim (1977), Kārlim Goperam (Gopperam) un Jānim Balodim (abiem 1979), Oskaram Kalpakam (1982).

Olbani — Ņujorkas pavalsts administratīvais centrs, atrodas pie Hudzonas upes. Dibināta 1614. g.; kopā ar piepilsētām 862 tk iedzīvotāju (1984). Lielākās piepilsētas — Skinektedi, Troja un Renslera. Olbani atrodas universitāte "Union" un Rensleras Politehniskais institūts.

Latviešu kolonija sāka veidoties 1949. g. no 2. pasaules kara bēgļiem. 60. gados tur dzīvoja apm. 400 latviešu, 80. gados — apm. 150 latviešu.

Latviešu organizācijas Olbani: luteriešu Skinektedi draudze (dib. 1951, 100 loc.)¹; katoļu draudze (dib. 1952, 50 loc.); Latviešu klubs (dib. 1958, 60 loc.); DV kopa (līdz 1967); tirdzniecības uzņēmums "Letton International Inc."².

Latviešu etniskās kopas Olbani: deju kopa "Sudmalīņas" un sporta kopa.

Sirakjūsa — pilsēta pie Ēri kanāla; kopā ar piepilsētām 650 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas universitāte un medicīnas augstskola.

Latviešu kolonija sāka veidoties 1949. g. no 2. pasaules kara bēgļiem. Apm. 200 latviešiem ieceļošanas galvojumus sagādāja Ārlietu ministrijas ierēdņa amerikāņa Biderseta sieva. Tāpēc viņa tika cildināta par "goda latvieti". Sākumā kolonijā dzīvoja apm. 500 latviešu, 70. gados to skaits samazinājās līdz 300 cilvēkiem, bet 80. gados Sirakjūsā dzīvoja mazāk par 200 latviešiem. Lielākā daļa ieceļojušo latviešu sākumā strādāja rūpnīcās un medicīnas dienestā. Taču neatkarīgi no nodarbošanās viņi visi ir materiāli labi nodrošināti un gandrīz visi dzīvo savrupmājās. Sabiedriskajā dzīvē Sirakjūsas latvieši uztur saikni gk. ar visai līdzīgo Ročesteras latviešu koloniju, kas atrodas 170 km attālumā.

Latviešu organizācijas Sirakjūsā: Latviešu biedrība (dib. 1950, 150 loc.); luteriešu Kristus draudze (1951—89, 250—150 loc.); luteriešu Sirakjūsas draudze (1953—89); luteriešu Apvienotā draudze (dib. 1989); korporāciju kopa (dib. 1952); ALPF nodaļa; DV kopa (līdz 1964).

Latviešu izdevumi un iestādījumi Sirakjūsā: Latviešu biedrības "Biļetens" (1962—72); Kristus draudzes "Baznīcas Vēstis" (dib. 1952) un draudzes papildskola; koris "Dziesmu pūrs" (dib. 1978); sporta klubs; Jūlija Saknes mākslas salons (filiāle); biļetens "Sirakjūsas Vēstis" (dib. 1973); ALA Latviešu skaņu ierakstu krātuve.

Jūtika — pilsēta pie Ēri kanāla 80 km uz A no Sirakjūsas; kopā ar piepilsētām 321 tk iedzīvotāju (1984). Kopš 50. gadu sākuma tur dzīvo apm. 50 latviešu no 2. pasaules kara bēgļu vidus. Ieceļotāji izveidojuši savu luteriešu draudzes kopu. 70. gados pilsētā dzīvoja tikai dažas latviešu ģimenes, kuras pievienojās Sirakjūsas draudzei.

Itaka — mazpilsēta 80 km uz D no Sirakjūsas. Tur atrodas Kornela universitāte un dažas koledžas. Kopš 50. gadiem Itakā dzīvo apm. 30 latviešu. Viņu garīgajai aprūpei izveidota luteriešu Sirakjūsas draudzes kopa. Daži latvieši strādā par mācītspēkiem augstskolā. Pilsētā darbojas Maijas Veinbergas-Hinkles latviešu grāmatu apgāds "Mežābele", adrese — 117 Northview Road, Ithaca, N.Y. 14850.

¹ Ikmēneša dievkalpojumi notiek īrētā dievnamā, adrese — 35 Furman Street, Schenectady.

² Adrese — 136 Morris Street, Albany, NY 12210 (piedāvā lauksaimniecības tehniku pārdošanai Rīgā).

Bingemtona — pilsēta Ņujorkas pavalstī 100 km uz D no Sirakjūsas; kopā ar piepilsētām 264 tk iedzīvotāju (1984). Daži desmiti latviešu tur dzīvo kopš 1950. g. un organizatoriski pieder luteriešu Sirakjūsas draudzei.

Ročestera — pilsēta pie Ēri kanāla. Dibināta 1789. g.; 243 tk iedzīvotāju (1984), kopā ar piepilsētām 989 tk iedzīvotāju. Tur atrodas universitāte un tehnoloģiskais institūts.

Latviešu kolonija (400 — 500 cilvēku) veidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieeļoja, sākot ar 1949. gadu. Sabiedriskajā dzīvē Ročesteras latvieši uztur regulārus sakarus ar Sirakjūsas latviešiem, kā arī ar lietuviešu un igauņu kolonijām. Vēl 70. gados Ročesterā un tās apkaimē dzīvoja apm. 350 latviešu. Latvieši piedalās gadskārtējā etnogrāfiskajā daudztautību festivālā un Ziemsvētku festivālā.

Latviešu organizācijas Ročesterā: luteriešu Krusta draudze (dib. 1950, 200 loc.); latviešu kapu nodaļa kapsētā "Riverside"; DV nodaļa (dib. 1952, 70 loc.); korporāciju kopa (dib. 1952, uztur saikni ar Sirakjūsas kopu).

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Ročesterā: luteriešu izdevums "Baznīcas Vēstis" (dib. 1952, kopā ar Sirakjūsas draudzi); DV "Ziņotājs" (dib. 1962, 130 eks.) un DV bibliotēka; draudzes papildskola (dib. 1951); koris "Līga" (dib. 1952); koklētāju ansamblis; deju kopa "Vanadziņš" (dib. 1961); jaunatnes pulciņš; DV sporta kopa un teātra ansamblis; skautu vienība (1951 — 56); gaidu vienība (dib. 1962).

Bufalo — pilsēta pie Ēri ezera; kopā ar piepilsētām 1,2 mlj iedzīvotāju (1984). Tur atrodas Bufalo un Niagaras universitāte.

Latviešu kolonija pastāv kopš 1950. g., kad tur sāka ieeļot 2. pasaules kara bēgļi no Vācijas. 1960. g. Bufalo dzīvoja apm. 400 latviešu, 1970. g. — 150, 1980. g. — 200 latviešu. Bufalo latviešu sabiedriskā dzīve visai pieticīga.

Niagarafolsa — Bufalo piepilsēta 30 km uz ZR no Bufalo centra, atrodas pie Niagaras ūdenskrituma. Tur ik vasaru tiek organizēta t.s. Baltiešu nedēļa, kā arī latviešu jauniešu draudzības dienas; 1953. — 1976. g. tās kopīgi rīkoja ALJA un LNJAK.

Latviešu organizācijas, izdevums un izglītības iestāde Bufalo: luteriešu Bufalo draudze (dib. 1953, 70 loc.); katoļu kopa (dib. 1950); Latviešu klubs (1958 — 68); DV nodaļa (dib. 1969, 50 loc.); draudzes izdevums "Apkārtraksts" (dib. 1953, 70 eks.) un papildskola.

Nūdžersijas pavalsts

Nūdžersijas pavalsts zobgalīgi tiek saukta par Ņujorkas "sakņu dārzu", un tas pilnībā atbilst apvidus saimnieciskajai ievirzei. Taču tikpat droši Nūdžersiju varētu dēvēt arī par Ņujorkas un Filadelfijas guļamistabu, vasarnīcu vai peldbaseinu. Labās

¹ Draudzes dievkalpojumi notiek divreiz mēnesī irētā dievnamā, adrese — Church of Peace, Carolina Mt. Vernon Street.

atpūtas iespējas, ko dod Atlantijas okeāna pludmale, abu tuvējo lielpilsētu iedzīvotāji sākuši izmantot jau sen. Ņūdžersijas pavalsts robežas iet gar Atlantijas okeāna, Hudzonas un Delavēras upes krastiem. Oficiāli Ņūdžersija aizņem 20 tk km² teritorijas un tur dzīvo 7562 tk iedzīvotāju (1985). Taču faktiski pavalsts ZA daļa ir Ņujorkai piederošas apbūves rajons¹. Līdzīgi Filadelfijas apriņķī iekļauts Ņūdžersijas DR stūris (arī pavalsts administratīvais centrs Trentona).

Pirms 2. pasaules kara latviešu grupējums pastāvēja Lavaletā, bet pēckara laikā ap 1 tk jaunu iecelotāju izveidoja savstarpēji saistītas kolonijas Nūbransvikā, Frīholdā, Leikvudā un Esberipārkā. Organizatorisko pamatu latviešu kolonijai veidoja Ņūdžersijas Latviešu biedrība (dib. 1950, 300 loc.), Nūbransvikas — Leikvudas luteriešu draudze (500 loc.) un Ņūdžersijas DV nodaļa. Šīs organizācijas visciešāk sadarbojas ar Ņujorkas latviešu organizācijām.

Lavaleta — kūrortpilsētiņa, kas atrodas vienādā attālumā (80 km) gan no Ņujorkas, gan Filadelfijas uz šauras zemes mēles okeāna krastā. Faktiski Lavaletu nodibināja Filadelfijas latvieši, kas ap gadsimta sākumu toreiz vēl klajā vietā sāka celt ģimeņu vasarnīcas. Vēlāk viņiem piebiedrojās arī latvieši no Ņujorkas, Bostonas un Čikāgas. 30. gados tur bija jau 500 latviešu vasarnīcu; darbojās arī Filadelfijas baptistu draudzes novads. Lavaleta tolaik jau bija pilsētiņa ar dažiem tūkstošiem iedzīvotāju. Uz pastāvīgu dzīvi tur apmetās arī apm. 100 latviešu, gk. komersanti un amatnieki. Daži latvieši strādāja arī pilsētas pārvaldē.

Pēc 2. pasaules kara liela daļa latviešu jau bija amerikāņi. Par viņu latvisko izcelsmi liecina vairs tikai latviskie uzvārdi namīpašnieku un uzņēmēju sarakstos.

Nūbransvika — pilsēta 20 km uz DR no Ņujorkas pilsētas robežas; 50 tk iedzīvotāju (1975). To nosacīti var uzskatīt par Ņujorkas piepilsētu. Tur atrodas Ratgersa (Rutgers) universitāte. Nūbransvikā dzīvo daži simti latviešu, kas veido Latviešu biedrības un luteriešu draudzes centrālo kopu. Sākot ar 1967. g., draudzes īpašumā ir jauncelts dievnams (adrese — 12 Gates Avenue), kas ir arī sabiedrisks centrs. Latviskie pasākumi un iestādījumi Nūbransvikā: papildskola, jaunatnes pulciņš, sporta kopa "Kursa" (sarīkoja arī Amerikas latviešu finālspeles), deju kopa "Dzintars", draudzes koris, orķestris un koklētāju ansamblis.

Leikvuda — mazpilsēta 50 km uz DA no Nūbransvikas un 20 km no Atlantijas okeāna krasta. Leikvudā savās ģimenes mājās dzīvo apm. 200 latviešu, kuru sabiedriskajai un garīgajai aprūpei izveidots draudzes novads un Latviešu biedrības nodaļa. Latviešu skaits pilsētiņā pieaug gk. uz Ņujorkas pensionāru rēķina.

Frīholda — mazpilsēta, atrodas pusceļā starp Nūbransviku un Leikvudu. Kaut gan pastāvīgi dzīvojošu latviešu Frīholdā nav daudz, tomēr pastāv arī draudzes novads. Frīholdai ir liela nozīme latviešu kopības uzturēšanā, jo tās apkaimē atrodas Latviešu biedrības ārpilsētas īpašums "Priedaine" (adrese — R.D. 2, State Highway 33, Freehold). Biedrības zemes īpašumā (3 ha) 1958. g. tika iekārtots brīvdabas amfiteātris. 1962. g. atklāja saviesīgo namu, kurā ir zāle ar 300 vietām un skatuve, restorāns, viesnīca un biedrības bibliotēka. "Priedaine" ir kļuvusi par tradicionālu pulcēšanās vietu Ņujorkas, Filadelfijas un arī Vašingtonas latviešiem; sevišķi liela

¹ To vidū Džersisītiņa, Ņūarka, Petersona u.c., kur dzīvo puse Ņūdžersijas iedzīvotāju.

rosība tur ir Līgo svētku sarīkojumos. 60. gados, kad vēl nebija "Garezera", "Priedainē" pulcējās vairāki tūkstoši līgotāju. 80. gados uz šiem svētkiem parasti ieradās daži simti līgotāju. "Priedainē" aktīvu darbību izvērsusi sporta kopa "Kursa".

Brīvajā laikā īpašums uz komerciāliem pamatiem tiek izīrēts.

Esberipārka — kūrortpilsētiņa Atlantijas okeāna krastā 25 km uz A no Friholdas. Tur dzīvo nedaudz latviešu; viņu garīgajai aprūpei izveidota luteriešu draudzes kopa.

Sibruka — mazpilsēta 50 km uz D no Filadelfijas. Turienes nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei izveidota Filadelfijas luteriešu Sv. Jāņa draudzes kopa.

Trentona — Ņūdžersijas pavalsts administratīvais centrs. Dibināta 1679. g., atrodas 35 km uz ZA no Filadelfijas, Delavēras upes krastā; kopā ar piepilsētām 314 tk iedzīvotāju (1984). Nedaudzu latviešu dzīvesvieta. Dažreiz tur tiek organizēti latviešu un baltiešu kultūras pasākumi.

Pensilvānijas pavalsts

Pensilvānijas pavalstī uz 117,4 tk km² teritorijas dzīvo 11,8 mlj iedzīvotāju (1985). Pavalsts A daļā lielākā pilsēta ir Filadelfija, R daļā — Pitsburga. Gandrīz puse no 4,5 tk latviešu, kas 1948. — 1949. g. kā 2. pasaules kara bēgļi no Vācijas ieceļoja Pensilvānijā, nonāca Pensilvānijas vidusdaļā. Pirmo gadu ieceļotāji strādāja lauku darbos pie tiem fermeriem, kas viņiem bija devuši ieceļošanas galvojumus, bet pēc tam pārcēlās uz pilsētām, gk. uz Filadelfiju. Taču daži simti latviešu palika uz pastāvīgu dzīvi Pensilvānijas vidusdaļas pilsētās, kur izveidojās nelielas latviešu kolonijas. Tomēr latvietības uzturēšanas iespējas tur ir visai ierobežotas un līdz ar paaudžu nomaīņu apsikušas pavisam.

Filadelfija — otra lielākā pilsēta ASV A krastā (aiz Ņujorkas), okeāna osta, atrodas 50 km no Atlantijas okeāna, Delavēras upes krastā. Dibināta 1682. g. (angļu kvēkeru kolonija; pilsētas nosaukums sengrieķu valodā nozīmē — Brālīgas mīlestības pilsēta). 1776. g. Filadelfijā tika proklamēta ASV neatkarība. 1790. — 1800. g. tā bija ASV galvaspilsēta; 1,6 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 5,9 mlj iedzīvotāju (1987). Filadelfija ir nozīmīgs kultūras un zinātnes centrs. Tur atrodas vairāk nekā 30 augstskolu, to vidū Filadelfijas, Pensilvānijas un Tempļa universitāte, Dreksela Tehnoloģiskais institūts, kā arī dabaszinātņu un mūzikas akadēmija.

Latvieši Filadelfijā dzīvo jau no 1888. gada. 1892. g. nodibināta Latviešu biedrība, luteriešu draudze (1893), baptistu draudze (1900) un sociāldemokrātu pulciņš (1905). Tās ir vienas no vecākajām latviešu organizācijām Amerikā. 1921. — 1936. g. tur darbojās arī Sv. Marka luteriešu draudze, Nacionālās līgas (ALTS) nodaļa (1918 — 22), kultūras biedrība "Prometejs" (1924 — 34), kā arī Latvijas konsulāts.

Nozīmīgākie veclatviešu preses izdevumi Filadelfijā bija baptistu žurnāls "Amerikas Latvietis" (1902 — 05) un "Jaunā Tēvija" (1913 — 17), anarhistu žurnāls "Pērkons" (1909 — 11), laikraksts "Amerikas Atbalss" (1920 — 22).

1. pasaules kara (1914 — 18) laikā Filadelfija kļuva par vienu no lielākajiem Amerikas latviešu centriem. Pilsētā un tās apkaimē dzīvoja 3 — 4 tk latviešu. 30. gados

to lielākā daļa bija jau amerikanizējušies un sevi par latviešiem vairs neuzskatīja. Par viņu latvisko izcelsmi liecina vairs tikai uzvārdi.

Ap 1949. g. no Vācijas Filadelfijā ieceļoja latvieši — 2. pasaules kara bēgļi. Jaunie ieceļotāji (1,2 — 1,5 tk cilvēku) palielināja jau esošo organizāciju locekļu skaitu, kā arī dibināja jaunas organizācijas etniskās kopības uzturēšanai. Izveidojās rosīga, labi organizēta latviešu kolonija. 60. gados tur bija apvienoti apm. 2 tk nacionāli aktīvo latviešu, viņu vidū bija daudz studentu un augstskolu beigušo. To gadu sabiedriskā dzīve norisinājās gk. savrupmājās. Filadelfijā tika rīkotas daudzu latviešu centrālo organizāciju sanāksmes, kultūras dienas un sporta finālspēles; tur notika arī nacionālpolitiskie baltiešu pasākumi ar amerikāņu oficiālo amatpersonu līdzdalību. Vietējā televīzijā tika demonstrētas latviešu kultūrfilmas. Filadelfijas latvieši piedalījās arī Eiropas Apspiesto tautu asamblejas darbā. Par Filadelfijas latviešu dzīvi ziņas sniedz Roberta Lūduma grāmata "Latvieši — brīvības meklētāji" (1973). 80. gadu beigās Filadelfijā un tās apkaimē (Delavēras ielejā) dzīvoja apm. 2,5 tk latviešu.

Latviešu organizācijas un īpašumi Filadelfijā: Latviešu organizāciju sadarbības centrs; Filadelfijas Brīvo latvju biedrība (FBLB; dib. 1892, 200 loc.); FBLB nams (iegādāts 1910, 1969 pārbūvēts un paplašināts, adrese — 531 North 7 — th Street, Philadelphia, PA, 19123); Amerikas Latviešu palīdzības fonds (ALPF; dib. 1952, 13 tk loc., adrese — P.O.Box 8857, Philadelphia, PA 19117); ALPF nams, adrese — 8119 Cadwalader Avenue, Elkins Park, PA 19117; luteriešu Sv. Jāņa draudze (dib. 1893, 800 — 500 loc.), draudzes nams (1931 — 70) un dievnams ar sabiedriskajām telpām (1967, adrese — 47 — th Street and Cedar Avenue, Philadelphia, PA 19143), pastorāts (1971, adrese — 4631 Cedar Avenue, Philadelphia, PA 19143), latviešu kapu nodalījums kapsētā "Glenwood Memorial"; luteriešu Filadelfijas draudze (dib. 1951, 80 loc.); baptistu draudze (dib. 1900, 200 loc.), dievnams (1961, adrese — 6933 Sherwood Road, Philadelphia, PA 19131), pastorāts un draudzes nams (1910, adrese — 6610 Morris Park Road, Philadelphia, PA 19131); katoļu kopa (30 loc.); DV nodaļa (dib. 1950, 120 loc.); korporāciju kopa (dib. 1951); kredītsabiedrība (dib. 1969, 200 loc.); arhitektu biedrība (LAB kopa); studentu kopa; jaunatnes pulciņš — ALJA nodaļa (dib. 1951); republikāņu kopa; pensionāru kopa (dib. 1981); jaunatnes pulciņš "Austriņš" (dib. 1976).

Latviešu etniskie izdevumi, organizācijas, apvienības un iestādījumi Filadelfijā: laikraksts "Tālos Krastos" (1948 — 50, 500 eks.); Sv. Jāņa draudzes biļetens "Krusta Gaismā"; ALPF "Ziņas"; DV "Apkārtraksts"; jaunatnes žurnāls "Neiemītā Taka" (1950 — 51); valodnieku žurnāls "Krājums" (dib. 1962, izdod Pensilvānijas universitātes apgāds); FBLB bibliotēka (dib. 1892); latviešu grāmatu krājums Pensilvānijas universitātes bibliotēkā; ALTS "Apkārtraksts"; skaņu studija "Kaibala records" Orlendā; vietējās radiopārraides "Latviešu balss"; baltu valodniecības, vēstures un etnogrāfijas studijas Pensilvānijas universitātē (sadarbībā ar AABS)^x; Sv. Jāņa draudzes papildskola (dib. 1896, atjaunota 1949), deju kopa, jaunatnes pulciņš, koris (dib. 1894, atjaunots 1949) un teātra ansamblis; baptistu draudzes papildskola, jaunatnes pulciņš (dib. 1900) un koris (dib. 1896); koncertapvienība (dib. 1963); jauniešu koris; koklētāju ansamblis (dib. 1967); sieviešu vokālais ansamblis "Dainuvī-

^x 1938. — 1972. g. universitātes pārziņā darbojās īpašs Baltu-slāvu institūts.

te"; vīriešu vokālais ansamblis (dib. 1951); jauniešu mūzikas ansamblis "Melodija" (dib. 1974) un "Pavasaris"; mūzikas ansamblis "Auseklis" (dib. 1980); estrādes ansambļi "Frikadeļu zupa" (dib. 1975) un "Akacis" (dib. 1975); deju kopa "Dzirkstelīte" (dib. 1952); deju orķestris "Andele"; FBLB teātra ansamblis; jaunatnes teātra ansamblis; gleznotāju kopa; sporta kopa "Rīga"; Ulda Kalniņa mākslas salons Hantingtonā.

Vestčestera — mazpilsēta 30 km uz R no Filadelfijas; tur darbojas koledža. Dzīvo nedaudz latviešu, kas uztur saikni ar Filadelfijas latviešiem.

Bukskaunti — apriņķis Pensilvānijas pavalstī ap 50 km uz Z no Filadelfijas. Tur atrodas mazpilsētiņas Kveikertauna, Eplbahsvila (Abolciems), Selersvila.

Latviešu kolonija — baptistu lauksaimniecības apmetne pastāv kopš 20. gs. sākuma. Vecākā saimniecība izveidota 1907. gadā. Regulāri dievkalpojumi kolonijā sākti 1909. g. Filadelfijas draudzes aizgādībā. Vēlāk izveidojās patstāvīga draudze. 30. gados kolonijā bija 33 saimniecības. Tās atradās starp holandiešu saimniecībām, un to iedzīvotāji nodarbojās gk. ar lopkopību un vistkopību. 1935. g. šajā kolonijā tika atzīmēti latviešu baptisma 75 gadi. Uz svinībām pulcējās apm. 400 latviešu baptistu no visas Amerikas.

Jauns posms kolonijas dzīvē sākās 1948. — 1949. g., kad no Vācijas ieceļoja apm. 500 2. pasaules kara bēgļu, to vidū apm. 200 baptistu. Ieceļojušie luterieši dibināja savu draudzi. Jaunie ieceļotāji, tolaik vēl bez angļu valodas zināšanām, atrada darbu gk. amatniecības un sīkrūpniecības uzņēmumos. Bukskaunti visus gadus bija un joprojām ir baptistu (ALBA) darbības centrs (gadskārtējo kongresu laikā pulcējās līdz 600 cilvēku). Baptistu īpašumi tiek izmantoti arī visas latviešu trimdas sabiedrības kopības uzturēšanai.

Latviešu organizācijas un īpašumi Bukskaunti: baptistu draudze (dib. 1911, 200 loc.), draudzes nams (1918 — 30), dievnams Eplbahsvilā (dib. 1933) un sabiedriskais centrs (Eplbahsvilā; dib. 1952); DV nodaļa Kveikertaunā (līdz 1963); ALBA ārpilsētas mītne "Nometne" (dib. 1963); luteriešu draudze (dib. 1949, 250 loc.), dievnams (dib. 1959, adrese — 424 Juniper Street, Quakertown, PA 18951).

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Bukskaunti: luteriešu "Biļetens" (250 eks.); luteriešu papildskola (1951 — 78, mācības organizētas Kveikertaunā, Eplbahsvilā, Selersvilā); baptistu papildskola Eplbahsvilā (1954 — 60); vasaras vidusskola "Beverīna" (dib. 1973, atrodas baptistu mītņē "Nometne" ALA pārziņā); bērnu un jauniešu vasaras nometnes (dib. 1963, darbojas "Nometnē"); baptistu koris (dib. 1911); luteriešu koris (dib. 1952); Beverīnas skolēnu koris un orķestris un dramatiskais ansamblis; koklētāju ansamblis un deju kopa "Beverīna"; Jūlija Saknes mākslas salons Kveikertaunā (filiāle); skolas žurnāls "Beverīnas Vaidelotis" (dib. 1975); biļetens "Beverīnas Ziņas" (dib. 1973); Jāņa Gedrovica maizniecība Kveikertaunā.

Alentauna — pilsēta 20 km uz Z no Kveikertaunas; kopā ar piepilsētām 0,6 mlj iedzīvotāju (1974). Tās piepilsēta Betlehema, ko nodibināja Morāvijas hernhūtieši, ir

¹ Aizņem 7 ha jeb 17 akrus; tur ir parks, sabiedriskās celtnes, sporta ietaises un peldbaseins.

plaši pazīstama ar Ziemsvētku tradīciju uzturēšanu; tur atrodas arī Līhajas universitāte. Betlehemā apbedīts Vidzemes brāļu draudzes biskaps Georgs Heinrihs Loskīls (saglabājies kapakmens). Alentaunā 40. gadu beigās ieceļoja daži desmiti latviešu bēgļu. Ieceļošanas galvojumus tiem deva kāda vientuļa veclatviete. Uz pastāvīgu dzīvi pilsētā palika nedaudzi latvieši. Daži no tiem ir mācībspēki Līhajas universitātē, kā arī Milenberga un Lafajeta koledžā. Sabiedriskajā ziņā kolonija uztur saikni ar Bukskaunti un Filadelfijas latviešiem.

Lenkastera — pilsēta 90 km uz R no Filadelfijas; 55 tk iedzīvotāju (1980); kopā ar piepilsētām 381 tk iedzīvotāju (1984). Nelielā latviešu kolonija ap 1950. g. nodibināja Latviešu biedrību (80. gados 70 loc.), papildskolu un teātra ansambli; tika izdots biļetens "Vēstis" (1956—59) un LKOK biedrības žurnāls "Lāčplēsis" (1852—78). Tur pastāv arī luteriešu dievkalpojumu kopa. 80. gados Lenkasterā savās savrupmājās dzīvoja apm. 30 latviešu ģimeņu.

Herisbērga — Pensilvānijas pavalsts administratīvais centrs, atrodas 50 km uz ZR no Lenkasteras; kopā ar piepilsētām 0,5 mlj iedzīvotāju (1974). Nedaudzu latviešu mājvieta. Sabiedriskajā dzīvē uztur saikni ar Lenkasteras latviešiem.

Jorka — pilsēta 50 km uz R no Lenkasteras; kopā ar piepilsētām 0,4 mlj iedzīvotāju (1975). Nedaudzu latviešu mājvieta. Sabiedriskajā dzīvē uztur saikni ar Lenkasteras latviešiem.

Redinga — pilsēta 50 km uz ZA no Lenkasteras; kopā ar piepilsētām 0,3 mlj iedzīvotāju (1974). Tur atrodas arī koledžas.

Latviešu kolonijas garīgajai aprūpei 1950.—1978. g. darbojās luteriešu draudzes kopa (6 dievkalpojumi gadā). Vēlāk palikušie 25 draudzes locekļi pieslējās Lenkasteras kopai. Redingas pilsētas muzejā gleznotāja Leonīda Linauta-Ropša vadībā 1962. g. tika izveidota pastāvīga latviešu mākslas nodaļa un etnogrāfisko mantu krātuve. Muzejā atkārtoti eksponētas arī ZALKF ceļojošās izstādes.

Pitsburga — ostas pilsēta pie Ohaio upes. Dibināta 1758. g.; 387 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 2,3 mlj iedzīvotāju. Tā ir nozīmīgs transporta mezgls un viens no lielākajiem ASV finanšu un tirdzniecības centriem, kā arī otrs lielākais metalurģijas centrs ASV (aiz Čikāgas). Pitsburgas gaiss piesārņots ar rūpnīcu dūmiem, un tāpēc to sauc arī par "dūmu pilsētu". Pilsētas metalurģijas uzņēmumi pieder gk. Kārnēģija kompānijai, bet finanšu lietās noteicošais ir Melona bankieru nams. Pitsburgā darbojas valsts un Kārnēģija-Melona universitāte, kā arī Kārnēģija Tehnoloģiskais institūts.

No veclatviešu vēstures norisēm zināms, ka 1909. g. Pitsburgā tika nodibināts sociāldemokrātu pulciņš; 1931. g. sāka darboties Latvijas konsulāts.

Latviešu kolonija izveidojās 1949. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas Pitsburgā ieceļoja no Vācijas. Tolaik amerikāņu arodbiedrības raizējās par iespējamo bezdarbu un liedza ieceļotājiem apmesties Pitsburgā, tāpēc daļa latviešu (apm. 200 cilvēku) pilsētā nokļuva tikai 50. gadu vidū. Ieceļojušie latvieši bija gk. kvalificēti strādnieki un brīvo profesiju pārstāvji. Latviešu sabiedrisko dzīvi pilsētā ilgus gadus vadīja prof. Jēkabs Prīmanis. Kopš 1963. g. Pitsburgas latvieši regulāri piedalās arī Pitsburgas etnogrāfiskajā daudztautību festivālā.

Latviešu organizācijas Pitsburgā: luteriešu Pitsburgas draudze (dib. 1949, 60 loc.)¹; Latviešu biedrība (dib. 1950, 60 loc.).

Latviešu izdevumi un iestādījumi Pitsburgā: draudzes izdevums "Apkārtraksts" (1949—51); papildskola; skaņu plašu apgāds "Daiga records".

Eltūna — pilsēta 120 km uz A no Pitsburgas; kopā ar piepilsētām 150 tk iedzīvotāju (1975). Tur dzīvo nedaudz latviešu.

Šipenvila — mazpilsēta 100 km uz ZA no Pitsburgas. Tur darbojas Roberta Jaskovska apgāds "Upeskalns" (dib. 1960), tas pazīstams arī ar nosaukumu "The River Hill Press".

Delavēras pavalsts

Vilmingtona — ostas pilsēta Atlantijas okeāna līča piekrastē Delavēras pavalstī, 50 km uz DR no Filadelfijas. Dibināta 1638. g.; 70 tk iedzīvotāju (1980), kopā ar piepilsētām 540 tk (1984) iedzīvotāju. Wilmingtonu sauc arī par "ķīmijas galvaspilsētu", jo tur atrodas pasaulē lielāko ķīmisko koncernu (Dupont, Hercules, ICI America) zinātniski pētnieciskie centri un laboratorijas, kur strādā apm. 4 tk zinātņu doktoru. Wilmingtonas piepilsētā Nūarkā atrodas Delavēras universitāte.

Nedaudz latviešu Vilingtonā sāka ieceļot ap 1952. gadu. Par latviešu kolonijas pamatlicēju kļuva Roberts Līdums, kas bija ieceļojis pilsētā 1950. gadā. Vēlāk viņš uzaicināja apm. 200 latviešu — augsti kvalificētu speciālistu. Izveidojās ļoti saliedēta, sabiedriski rosīga kolonija, kas tiek minēta kā pozitīvs piemērs etniskās kopības uzturēšanai. Gandrīz visi kolonijas jaunieši ieguvuši augstāko izglītību. Sabiedriskajā ziņā Vilingtonas latvieši uztur saikni ar Filadelfijas latviešiem. 1991. g. rudenī sadarībā ar Delavēras amerikāņu organizācijām Vilingtonā atvērta Latvijas ārējās tirdzniecības misija.

Latviešu organizācijas Vilingtonā: Latviešu biedrība; luteriešu Vilingtonas draudze (dib. 1952, 80—150 loc.)².

Latviešu izdevumi un iestādījumi Vilingtonā: draudzes biļetens "Ziņas" (100 eks.); draudzes papildskola; sieviešu koris (dib. 1962); koklētāju ansamblis; teātra ansamblis.

Dovera — Delavēras pavalsts administratīvais centrs 65 km uz D no Vilingtonas; 24 tk iedzīvotāju (1980). Tur atrodas arī koledža. Doverā dzīvo nedaudz sabiedriski aktīvu latviešu, kas uztur saikni ar Vilingtonas latviešiem.

Mērilendas pavalsts

Baltimora — lielākais Mērilendas pavalsts centrs, okeāna osta Česapīka līča krastā. Dibināta 1628. gadā; 753 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 2,3 mlj iedzīvotāju.

¹ Dievkalpojumi notiek vienreiz mēnesī irētā dievnāmā, adrese — 501 Center Avenue.

² Līdz 1967. g. Filadelfijas Sv. Jāņa draudzes novads; dievkalpojumi notiek irētā dievnāmā — Concordia Lutheran Church — Washington & Lee Boulevard.

Veclatviešu kolonija izveidojās 19. gs. beigās. 1896. g. tur tika nodibināta luteriešu draudze, Latviešu biedrība un sociāldemokrātu pulciņš (1906). Kolonijā, kurā dzīvoja 500 latviešu, bija izveidojusies rosīga sabiedriskā dzīve. Taču 30. gadu beigās organizāciju darbība apsīka latviešu amerikanizēšanās vai aizceļošanas dēļ.

Neliela latviešu kolonija (apm. 100 cilvēku) izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem. Latviešus Baltimorā pulcēja un organizēja prof. Nikolajs Vāvere, kas tur ieceļoja 1950. gadā. Sabiedriskajā dzīvē baltimorieši uztur saikni ar 50 km attālās Vašingtonas latviešu koloniju, kā arī ar Baltimoras igauņu koloniju.

Latviešu organizācijas Baltimorā: Latviešu biedrība; luteriešu Baltimoras draudze¹; latviešu kapu nodaļums kapsētā "Woodlawn"; DV nodaļa (dib. 1951); katoļu kopa.

Vašingtona, Kolumbijas apgabals

Tāpat kā daudzās federālās lielvalstīs arī ASV pastāv pavalstu un lielpilsētu konkurence. Tāpēc bija nepieciešams izveidot valstij īpašu, neatkarīgu galvaspilsētu. Tās izveidošanai 1791. gadā 15 gadus pēc ASV neatkarības pasludināšanas netālu no Atlantijas okeāna Potomakas upes krastā tika iedalīts 160 km² liels Kolumbijas apgabals², kas nepiederēja nevienai pavalstij. Godinot ASV pirmā prezidenta Džordža Vašingtona piemiņu, pilsētu nosauca par Vašingtonu³. 1801. g. tur tika uzcelta parlamenta (kongresa) mītne — Kapitolijs un prezidenta mītne — Baltais nams; kopš 1800. g. Vašingtona ir valsts galvaspilsēta. Kopā ar piepilsētām tā aizņem 6,1 tk km², tur dzīvo 638 tk cilvēku (1986, no tiem 70% nēģeru), kopā ar piepilsētām⁴ 3,6 mlj (1987) cilvēku. Lielākā daļa iedzīvotāju strādā valsts iestādēs vai ir saistīti ar tūristu aprūpi (iebrauc ap 8 mlj gadā). Vašingtonā ir daudz augstskolu un pētniecisko centru⁵; tur atrodas arī lielākā grāmatu un dokumentu krātuve pasaulē — Kongresa bibliotēka. Vašingtonā darbojas arī neatkarīgo Baltijas valstu — Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas un Igaunijas Republikas diplomātiskie pārstāvji.

Latviešu kolonija kā skaitliski nozīmīga vienība Vašingtonā sāka veidoties ap 1949. g., kad tur ieceļoja 2. pasaules kara bēgļi no Eiropas. Pirms tam ar Latvijas sūtniecības atbalstu izveidojās neliels latviešu inteliģences pulciņš, kas 1944. g. nodibināja korporāciju kopu. Vēlāk radās arī citas organizācijas; nacionāli aktīvo latviešu kopskaits sasniedza 1,6 tk cilvēku (no tiem 1/3 dzīvoja pilsētas oficiālajās robežās, pārējie — piepilsētās). Daudziem latviešiem ieceļošanas galvojumus sagādāja baptistu mācītājs Adolfs Klaupiks. Liela nozīme latviešu apvienošanā bija prof. Pēterim Lejiņam, viņš izvirzījās arī Amerikas latviešu organizācijas vadībā. Amerikas

¹ Minēta arī kā Vašingtonas draudzes kopa.

² Angļu tekstos — District of Columbia (D.C.). Tā kā apgabalu pārvalda ASV federālās valdības iecelts administrators, to sauc arī par federālo apgabalu.

³ Vašingtonas pilsētai nav nekā kopīga ar Vašingtonas pavalsti, kas atrodas ASV Rietumos.

⁴ Virdžīnijas pavalstī atrodas Vašingtonas priekšpilsētas Ārlingtona, Aleksandrija, Mērilendas pavalstī — Betesda, Silverspringa, Rokvila, Haiatsvila.

⁵ To vidū Vašingtona, Amerikāņu, Katoļu, Mērilendas, Džordžtaunas, Hovarda universitāte; Betesdas Medicīnas centrs; Smitsona institūts, Nacionālā Zinātņu akadēmija, Kārnegija institūts.

Latviešu apvienība (ALA) tika izveidota ar sūtniecības līdzdalību, un tā sekmēja latviešu reprezentāciju amerikāņu sabiedrībā¹. Vašingtonas latvieši regulāri piedalās "Ķiršu ziedu", Virdžīnijas Tautību un Bērnu festivālā, kā arī etnogrāfiskajās pārraidēs Vašingtonas televīzijā (ABC – TV) un mākslas izstādēs Rokvilas kultūras centrā. Latvieši darbojas arī Eiropas Apspiesto tautu asamblejā. Ar latviešiem sakarus uztur arī bijušais jēlgavnieks Džozefs Hiršhorns, kas dzimis nabadzīgu ebreju ģimenē, bet Amerikā kļuvis par miljonāru un mākslas mecenātu. Dž. Hiršhorns savācis mākslas darbu kolekciju, ko uzdāvinājis Vašingtonai; izveidots t.s. Hiršhorna muzejs. No trimdas kopības viedokļa Vašingtonai ir īpaša nozīme kā latviešu un visu baltiešu nacionālpolitiskajam centram.

Latviešu centrālās organizācijas Vašingtonā: Latvijas Republikas sūtniecība – Latvian Legation (dib. 1922, 1927 slēgta, 1935 atjaunota; adrese – 4325 Seventeenth Street, N.W., Washington, D.C., 20011, tālrunis 7268213)²; Amerikas Latviešu apvienība (ALA; dib. 1951)³; Pasaules Brīvo latviešu apvienība (PBLA; dib. 1956)⁴; Pasaules Baltiešu apvienība (BWC – Baltic World Conference, PBA; dib. 1972)⁵; Amerikas Baltiešu apvienotā padome (UBA; dib. 1961, United Baltic Appeal).

Latviešu organizācijas un īpašumi Vašingtonā: Vašingtonas Latviešu organizāciju padome; Latviešu biedrība (dib. 1949); luteriešu Vašingtonas draudze (dib. 1951, 500 loc.), dievnamu un sabiedriskais centrs (1974, adrese – 400 Hurley Avenue, Rockville, Maryland, 20850; pasta adrese – P.O. Box 18, Rockville)⁶; latviešu kapu nodaļas kapsētā "Rock Creek"; katoļu kopa; baptistu kopa; DV nodaļa (dib. 1950, 120 loc.); korporāciju kopa (dib. 1944); sieviešu klubs; jaunatnes pulciņš "Tīkls" – "ALJA" nodaļa; ALPF nodaļa; Latvijas Vides aizsardzības kluba (VAK) Ziemeļamerikas filiāle (dib. 1988); luteriešu pensionāru mītne (dib. 1991).

Latviešu izdevumi un iestādījumi Vašingtonā: sūtniecības izdevums "Latvian Information Bulletin" (dib. 1937); ALA biļetens "Latvian News Summary" (dib. 1974); "Latvian News Digest" (dib. 1976); ALA "Žurnāls" (1970 – 81) un "Vēstis" (no 1972); ALA izglītības biroja "Apkārtraksts" (dib. 1973); PBLA gadagrāmata "Latvija šodien" (dib. 1972, no 1977 arī angļu val. "Occupied Latvia Today"), PBLA biļetens "Latvietis Latvietim" (1974 – 77); luteriešu biļetens "Baznīcas Ziņas" (dib. 1950); katoļu biļetens; DV biļetens; ALA bibliotēka un Trimdas dzīves arhīvs; sūtniecības bibliotēka; VOA latviešu redakcija; luteriešu draudzes bibliotēka un grāmatu salons; baltiešu pētījumi (kopš 1952) un latviešu grāmatu krājums Kongresa bibliotēkā; baltiešu grāmatu krātuve Amerikas Nacionālajā arhīvā; sūtniecības apgāds (dib. 1948); ALA apgāds (dib. 1951); Latviešu institūts (dib. 1976, ALA pārziņā); Latviešu muzejs (dib. 1980, Luteriešu centra telpās); latviešu valodas kurss amerikāņu universitātē (dib. 1974); luteriešu draudzes papildskola (dib. 1951) un koris; sieviešu vokālie ansambļi "Dzintra" un "Mare" (dib. 1991); etnogrāfiskie ansambļi "Mērīlendas koklētāji" un "Virdžīnijas koklētāji"; skaņu studija un estrādes orķestris "Venus"; teātra ansamblis (dib. 1960); deju kopa "Namejs"; sporta kopa "Sigulda"; bērnu

¹ Pēc sūtniecības ierosinājuma Vašingtonā sanāca arī ALA dibināšanas kongress (1951).

² Agrākā adrese – 1715 22-nd Street, kopš 1953. g. ir savs nams.

³⁻⁵ Kopš 1974. g. mītne Luteriešu centrā Rokvilā.

⁶ Pirms tam draudzei piederēja mazāks īpašums Haiatsvilā (1959 – 73), kas 1969. g. cieta ugunsgrēkā.

vasaras nometne (darbojas irētās telpās Virdžīnijā); Olgas Akerbergas daiļamatniecības salons, adrese — 3716 Marriotsville Road, Randallstown, Md. 21133.

Virdžīnijas pavalsts

Veinsboro — mazpilsēta 180 km uz DR no Vašingtonas. Nedaudzo latviešu aprūpei tur izveidota luteriešu Vašingtonas draudzes kopa (30 loc., notiek dažī dievkalpojumi gadā).

Šarlotsvila — neliela apdzīvota vieta 40 km uz A no Veinsboro. Tur atrodas Makormaka astronomiskā observatorija. Šarlotsvilā dzīvo nedaudz latviešu.

Ohaio pavalsts

Klīvlenda — lielpilsēta pie Ēri ezera, pusceļā starp Ņujorku un Čikāgu (780 km no abām). Dibināta 1796. g.: 536 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 2,8 mlj iedzīvotāju (no tiem vairāk nekā puse nēgeru). Viens no lielākajiem melnās un krāsainās metalurģijas centriem ASV. Lielākās priekšpilsētas — Leikvuda, Klīvlendhaitsa un Parma. Klīvlendā atrodas universitāte "Western Reserv" un Keisa Tehnoloģiskais institūts.

Latviešu kolonija Klīvlendā sāka veidoties gadsimtu mijā. Tā organizējās ap luteriešu Emanuela draudzi (dib. 1897), Izglītības biedrību (dib. 1904), sociāldemokrātu pulciņu (dib. 1905), baptistu draudzi (dib. 1906) un Tautiskās savienības (ALTS) kopu (dib. 1918). Sabiedriskā dzīve tolaik bija visai rosīga, notika arī teātra izrādes. Spiestuves īpašnieks Aleksis Raufmanis izdeva bostoniešu žurnālu "Auseklis" (1898 — 1901), kā arī vecāko Amerikas latviešu adresu grāmatu ar apm. 600 adresēm. 30. gados Klīvlendā dzīvoja apm. 1 tk latviešu, kas strādāja gk. metālrūpniecībā. Klīvlendā tika atvērts arī Latvijas konsulāts. Latviešu asimilācijas dēļ organizāciju un sabiedrisko pasākumu darbība apsīka. Sevišķi postoša ietekme šajā ziņā bija 1929. — 1932. g. pasaules ekonomiskajai krīzei.

Ap 1949. — 1950. g. Klīvlendas latviešu koloniju papildināja 2. pasaules kara bēgļi no Vācijas (apm. 2 tk cilvēku). Faktiski kolonija tika organizēta no jauna, jo palikušie veclatvieši (daži simti cilvēku) sabiedriskajā ziņā bija pasīvi un dzīvoja savrup. Jaunās kolonijas izveidošanā daudz palīdzēja Kārlis Avens. 60. gados Klīvlendā un tās apkaimē dzīvoja apm. 2,5 tk nacionāli aktīvu latviešu, kas strādāja gk. par kvalificētiem strādniekiem vai kalpotājiem. 80. gados Klīvlendā dzīvoja apm. 2 tk latviešu, jaunajā paaudzē bija daudz akadēmiski izglītotu speciālistu.

Klīvlendā bieži tiek rīkotas latviešu centālo organizāciju sanāksmes, kā arī sporta finālspēles un kultūras dienas. Nozīmīgākais pasākums bija dziesmu svētki (1963, 1968, 1973), kas pulcēja 10 — 15 tk cilvēku; tie guva ievērību arī amerikāņu sabiedrībā, presē un televīzijā. Klīvlendas latvieši mājastēvu un rīkotāju lomā parādījuši daudz prasmes, izdomas un patriotisma.

Latviešu organizācijas un īpašumi Klīvlendā: ALA pārstāvība un biedru kopa; Amerikas Latviešu arhīvs; Latviešu biedrība (dib. 1950, 350 loc.); luteriešu Miera

draudze (1950—79); Mārtaņa Lutera draudze (1951—79 Leikvudā)¹, luteriešu Apvienotā draudze (dib. 1963, 1 tk loc.), dievnams (1964, adrese — 15120 Detroit Avenue, Lakewood, Ohio, 44107), pastorāts (1968, adrese — 1381 Andrews Avenue, Lakewood); sabiedriskais centrs (1971, adrese — 1385 Andrews Avenue); katoļu kopa (dib. 1951, 70—40 loc.); baptistu draudze (dib. 1906, atjaunota 1950); DV nodaļa (dib. 1951, 230 loc.); korporāciju kopa (dib. 1952, 130 loc.); akadēmisko vienību kopa (dib. 1956, 40 loc.); inženieru biedrība — LIAA kopa; Latviešu kredītsabiedrību apvienība; Ohaio kredītsabiedrība (dib. 1960, 450 loc.), Klīvlendas kredītsabiedrība (dib. 1966, 300 loc.); Palīdzības fonda (ALPF) nodaļa; veco strēlnieku kopa (dib. 1952, 40 loc.); kara invalīdu (LKIA) kopa (dib. 1958, 15 loc.); pensionāru biedrība (dib. 1965, 100 loc.); jaunatnes pulciņš — ALJA nodaļa; dievturu kopa; Amerikas Latviešu kora apvienība, adrese — 4538 West 156-th Street Cleveland, Ohio, 44135; Latviešu un lietuviešu vienības nodaļa (dib. 1951); LTF atbalsta grupa.

Latviešu izdevumi, organizācijas un iestādījumi Klīvlendā: Latviešu biedrības "Informācijas Biļetens" (600 eks.); DV "Apkārtraksts"; Miera draudzes "Apkārtraksts" (1953—79); Mārtaņa Lutera draudzes "Apkārtraksts" (1954—79); Apvienotās draudzes "Ziņas" (dib. 1963); baptistu jaunatnes žurnāls "Ugunskurs" (1955—61) un biļetens "Svētdienas Balss" (dib. 1955); katoļu "Apkārtraksts"; skautu un gaidu biļetens "Dzirkestelīte" (līdz 1962); pensionāru "Apkārtraksts" (dib. 1973); Latviešu biedrības bibliotēka un radiokomiteja²; papildskolas bibliotēka; latviešu grāmatu un senmantu krājums pilsētas publiskajā bibliotēkā; latviešu grāmatu krājums universitātes "Western Reserv" bibliotēkā; Miera draudzes papildskola; Mārtaņa Lutera draudzes papildskola; Apvienotās draudzes papildskola (dib. 1963); baptistu papildskola; Latviešu biedrības koris (dib. 1951), teātra ansamblis (1953—59), sporta kopa "Starts" un solistu kopa; luteriešu koris; baptistu koris (dib. 1951); Apvienotais koris (dib. 1964); koncertapvienība (dib. 1956, 300 abonentu); vīru vokālais ansamblis "Tēvzeme" (dib. 1966); etnogrāfiskais ansamblis "Dziedātāji — koklētāji"; estrādes ansamblis "Aija" (dib. 1970) un "Morālais bankrots" (dib. 1982); skautu vienība "Daugava" (dib. 1953, 50 loc.); gaidu vienība "Venta" (dib. 1954, 40 loc.); deju kopas "Pastalnieki" un "Mazie pastalnieki"; folkloras klubs; jaunatnes teātra ansamblis, skolēnu teātra ansamblis (dib. 1966); kristīgās jaunatnes pulciņš "Vīna koks"; DV sporta kopa (dib. 1971) un teātra ansamblis (dib. 1952); mākslas salons "Sakta", adrese — 9805 Denison Avenue, Cleveland; mākslas salons "Northpark Galleries", adrese — 20630 Northpark Boulevard, Shakers Hights; Milijas Āboliņas mākslas salons, adrese — 5806 Clinton Avenue, Cleveland; Viļa Kampara mākslas salons, adrese — 4138 36-th Street, Cleveland; Jāņa Oliņa mākslas salons, adrese — 14722 Woodbury Drive, Newbury; Dailoņa Štauvera mākslas salons; B.Egles filatēlijas salons, adrese — 961 78-th Street Cleveland; Kaiahogas latviešu filatēlistu klubs; Teofila Cīrčeļa privātā gleznu galerija.

¹ Līdz 1963. g. nosaukums — Klīvlendas draudze, 1963. g. lielākā daļa draudzes locekļu iestājās Apvienotajā draudzē; abās iepriekšējās draudzēs palika mazāk nekā 100 locekļu katrā.

² Pārraidis latviešu valodā notiek ik nedēļu (kopš 1962) Klīvlendas Tautību raidītājā (sadarbībā ar 23 etniskajām grupām).

Ekrona — pilsēta 45 km uz D no Klīvlendas; 227 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas divas universitātes. Ekronā dzīvo nedaudz latviešu. Etniskā kopība tiek uzturēta kopš 50. gadiem, dažas ģimenes rīko saviesīgus pasākumus. Sabiedriskajā ziņā saistīti ar Klīvlendas latviešiem.

Kenta — mazpilsēta 15 km uz ZA no Ekronas centra. Tur Kentas valsts universitātē notiek Baltijas pētījumi (sadarbībā ar AABS). Universitātes bibliotēkā ir arī latviešu grāmatu krājums (dib. 1970); kopš 1977. g. universitātē tiek lasīts latviešu valodas kurss.

Kantona — pilsēta 90 km uz D no Klīvlendas; 404 tk iedzīvotāju (1984).

Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei izveidota luteriešu draudzes kopa (30 loc., dievkalpojumi notiek reizi mēnesī). Sabiedriskajā dzīvē Kantonas latvieši uztur saikni ar Klīvlendas latviešiem.

Jangstauna — pilsēta 90 km uz DA no Klīvlendas; 108 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas arī universitāte. Nedaudzo latviešu (apm. 100 cilvēku) apvienošanai 1952. g. nodibināta latviešu kopa (40 loc.), kas apm. 10 gadus uzturēja svētdienas skolu un aicināja uz viesizrādēm latviešu māksliniekus. Jangstaunā kopā ar savu plaši sazaroto ģimeni dzīvoja dievturu vadonis Arvīds Brastiņš.

Endovera — neliela apdzīvota vieta 100 km uz A no Klīvlendas, Paimatūninga ezera un dabas rezervāta apkaimē. Pie ezera izveidojies neliels latviešu savrupmāju (vasarnīcu) ciemats. Sabiedriskajā ziņā kolonija pieslējusies Klīvlendas latviešiem.

Tolīdo — ostas pilsēta pie Ēri ezera 75 km uz D no Detroitas; kopā ar piepilsētām 611 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas arī universitāte.

Latviešu koloniju veido 2. pasaules kara bēgļi, kas tur iebraukuši, sākot ar 1950. g. (apm. 100 cilvēku). Nodibināta luteriešu draudzes kopa, ko no 1967. g. aprūpēja mācītājs Tāivaldis Gulbis; mazā locekļu skaita un mācītāja nāves dēļ vēlāk tās darbība apsika; 80. gadu vidū dievkalpojumi atjaunojās. 1972. g. tika nodibināta literatūras draugu kopa, kas rīko dažādus sarīkojumus; darbojas deju kopa. Tolīdo latvieši piedalās starptautiskajā Tautību festivālā.

Kolumbusa — Ohaio pavalsts administratīvais centrs; 566 tk iedzīvotāju (1984); kopā ar piepilsētām 1,27 mlj iedzīvotāju. Tur atrodas arī Ohaio Zinātņu akadēmija, Ohaio pavalsts un Kapitolijs universitāte, kur mācās arī latviešu studenti un strādā latviešu tautības mācītāji.

Latviešu kolonijas izveidošanos Kolumbusā veicināja prof. Pēteris Krūmiņš, kas 1948. g. ieceloja no Minhenes. Iedzīvojies Kolumbusā, viņš drīz vien tur uzaicināja citus latviešu bēgļus. Īsā laikā izveidojās stabila kolonija (300 cilvēku), un tā saglabājās līdz 80. gadiem. Tā ir tipiska kvalificētu speciālistu kopiena ar nacionālpatriotisku ievirzi. Kopienai nav sabiedrisko kopīpašumu, un latviskie pasākumi notiek īrētās telpās.

Latviešu organizācijas Kolumbusā: Latviešu biedrība (dib. 1950); luteriešu Kolumbusas draudze (dib. 1950, 150 loc.); DV nodaļa (1950–62); jaunatnes studentu pulciņš; katoļu kopa.

¹ Formāli draudze dibināta 1953. g.; dievkalpojumi notiek divreiz mēnesī īrētā dievnamā, adrese — St. Stephen's Episcopal Church — 30 Woodruff, Columbus, Ohio, 43201. Dažkārt dievkalpojumi notiek arī citās tuvējās pilsētās, arī Londonā (Ohaio pavalstī).

Latviešu etniskie iestādījumi Kolumbusā: draudzes biļetens "Atbalss" (dib. 1963), draudzes papildskola; literātu kopa; sporta klubs.

Veiverli — mazpilsēta 90 km uz D no Kolumbusas. Tur darbojas Olģerta Dīķa apgāds — grāmatnīca, adrese — 6571 Clines Chapel Road, Waverly, Ohio, 45690.

Deitona — pilsēta Ohaio pavalsts D daļā. Dibināta 1796. g.; kopā ar piepilsētām 0,93 mlj iedzīvotāju (1984). Tur atrodas trīs universitātes.

Latviešu kolonija sāka veidoties 1950. gadā. Pirmo luteriešu dievkalpojumu prāvests Kārlis Arnolds Birznieks noturēja 150 latviešiem — 2. pasaules kara bēgļiem. Vēlāk apm. 30 latviešu no Deitonas aizceļoja, gk. uz Kaliforniju. 70. gados apzinātas 25 latviešu ģimenes. Deitonas universitātē u.c. pilsētas augstskolās latvieši ir gan studentu, gan mācībspēku vidū. Kopš 1974. g. Deitonas latvieši regulāri piedalās starptautiskajā Tautību festivālā.

Latviešu organizācijas Deitonā: luteriešu Deitonas draudze (dib. 1951, 120 loc., ieskaitot kopu Sinsinati)¹; korporāciju kopa (dib. 1952); republikāņu kopa (dib. 1969).

Latviešu izdevumi un iestādījumi Deitonā: luteriešu izdevumi "Apkārtraksts" (1952—61) un "Draudzes Vēstis" (no 1962, 120 eks.), draudzes bibliotēka; papildskola (1950—76); deju kopa (dib. 1954); sporta kopa "Deitona — Rīga" (dib. 1954); literatūras draugu kopa (dib. 1965).

Sinsinati — pilsēta Ohaio pavalsts D daļā pie Ohaio upes; 370 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 1,7 mlj iedzīvotāju. Tur atrodas divas universitātes.

Latviešu kolonija, sākot ar 50. gadiem, organizēta ap luteriešu draudzes kopu (50 cilvēku), kas darbojās saistībā ar Deitonas draudzi, bet 1960.—1969. g. bija patstāvīga Miera draudze. 80. gados Sinsinati darbojās draudzes papildskola, ko apmeklēja bērni arī no 80 km attālās Deitonas.

Mičiganas pavalsts

Detroitā — lielpilsēta uz robežas ar Kanādu. Dibināta 1701. g.; 1,1 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 4,6 mlj iedzīvotāju (1987). To nereti sauc par pasaules autorūpniecības galvaspilsētu, dažreiz arī par Motor-City vai pat Murder-City (Nāvējošo pilsētu). Tā ir piektā lielākā pilsēta ASV (aiz Ņujorkas, Čikāgas, Losandželosas, Filadelfijas). Apm. puse Detroitas iedzīvotāju ir nēģeri. Daudzo piepilsētu vidū īpaši minama Dirborna (atrodas "Ford Motor Company" mītne), Enārbora (Mičiganas universitāte) un Livonija, ko 1835. g. nodibināja iecelotāji no Vidzemes (domā, ka tie bijuši vācbaltieši)². Detroitā atrodas arī tehnoloģiskais institūts, kā arī Detroitas, Veina un Jezuītu universitāte.

Latviešu kolonija sāka veidoties 20. gs. sākumā. 1910. g. tika nodibināts sociāldemokrātu pulciņš (vēlāk ALSV kopa) un Latviešu biedrība (daži desmiti loc.

¹ Ikmēneša dievkalpojumi notiek nomātā dievnāmā, adrese — 239 Wayne Avenue, Dayton, Ohio, 45402.

² Faktiski par Detroitas piepilsētu kļuvusi arī Vindzora (Kanādā).

bijuši vēl 1949). 1949. g. Detroitā ieeļoja apm. 700 latviešu — 2. pasaules kara bēgļi. Izveidojās labi organizēta nacionālpatriotiska kolonija (sabiedriskajā dzīvē liela nozīme bija brāļiem Sigurdam un Dainim Rudzīšiem)¹. 70. gados kolonijā bija apm. 800 cilvēku; 150 no tiem dzīvoja Livonijā. Detroitā regulāri tiek rīkotas latviešu centrālo organizāciju sanāksmes un kultūras dienas. Tomēr lielā mērā kolonijas sabiedriskā dzīve vērsta uz "Garezeru". Tās izveidošanā detroitiešiem ir bijuši vislielākie nopelni. Detroitas latvieši etnisko kultūras pasākumu finansēšanai vieni no pirmajiem sāka izmantot bezpeļņas organizāciju samniecisko blakusuzņēmumu peļņu.

Latviešu organizācijas un īpašumi Detroitā: ALA biedru kopa; Latviešu biedrība (dib. 1950, 200 loc.); luteriešu Sv. Pāvila draudze (dib. 1950, 450 loc.), dievnam kopā ar sabiedriskajām telpām (1968 — 80, adrese — 10711 W., Outer Drive Detroit, Mich. 48223), jaunais dievnams (1981, adrese — 30623 West, Twelwe Mile Road, Farmington Hills, Mich. 48018); luteriešu Kristus draudze (dib. 1952); luteriešu kapu nodalījums kapsētā "Woodlawn"; katoļu draudze (dib. 1951); DV nodaļa (dib. 1951, 200 loc.); korporāciju kopa (dib. 1951); arhitektu biedrība — LAB kopa; virsnieku biedrība — LVA kopa; veco strēlnieku kopa; jaunatnes pulciņš — ALJA nodaļa (dib. 1952); kredītsabiedrība (dib. 1963, 400 loc.).

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Detroitā: Sv. Pāvila draudzes un Latviešu biedrības biļetens "Detroitas Vēstis" (350 eks.); Kristus draudzes biļetens "Svētvakara Zvani" (līdz 1961); DV biļetens "Daugavas Vanagi Detroitā" (1960 — 72, 150 eks.) un "Informācijas Biļetens" (dib. 1973, 230 eks.); Latviešu bibliotēka; latviešu grāmatu krājums pilsētas publiskajā bibliotēkā; apgāds "Ceļinieks" (Enārborā, dib. 1959); Latviešu biedrības papildskola (no 1950); latviešu koris (no 1952); skautu vienība "Tērvete"; gaidu vienība "Abava"; vokālais ansamblis "Dziesma" (dib. 1977); koklētāju ansamblis; deju kopa "Auseklītis" (dib. 1963); DV etnogrāfiskais ansamblis un sporta kopa; jaunatnes teātra ansamblis; sporta kopa "Livonija" (dib. 1974); Sv. Pāvila draudzes mākslas salons; Jūlija Saknes mākslas salons (filiāle); ALA latviešu skaņu ierakstu krātuve (Enārborā).

Sagino — pilsēta 120 km uz ZR no Detroitas; kopā ar piepilsētām 412 tk iedzīvotāju (1984).

Latviešu koloniju izveidoja 2. pasaules kara bēgļi, kas Sagino sāka ieeļot 1948. gadā. Daudzi latvieši atrada labi apmaksātu darbu autorūpniecībā ("General Motors Corporation" uzņēmumos). 1953. g. Sagino dzīvoja 480 latviešu, 1982. g. — 305 latvieši (apm. 70 ģimeņu), no tiem 32 latvieši bija nodibinājuši etniski jauktas laulības, kurās dzimuši 46 bērni. Kolonija organizēta nacionālpatriotiskā ievirzē; tai ir apkopotas un saglabātas sīkas ziņas par demogrāfisko struktūru. Luteriešu Sagino draudzē visvairāk locekļu bija 1962. g. (310 cilvēku). Pirmajos 25 gados reģistrētas 55 kristības, 79 laulības (no tām 60% etniski jauktas), 53 bēres; pavisam līdz 1982. g. reģistrētas 135 laulības (70% etniski jauktas), 123 jaundzimušie (45% etniski jauktās ģimenēs); bijušas 105 bēres, 79 cilvēki absolvējuši studijas (no tiem 15% atraduši darbu Sagino). 90% latviešu Sagino dzīvo savrupmājās (105 nekustami īpašumi). Kolonijas sabiedriskajā dzīvē 35 gados notikuši 430 sarīkojumi.

¹ Viņu tēvs Dāvids Rudzītis (1881 — 1939) bija viens no Kārļa Ulmaņa domubiedriem.

Latviešu organizācijas un īpašumi Sagino: Latviešu biedrība (dib. 1950, 70 loc.); luteriešu Sagino draudze (dib. 1951, 260 loc.), dievnams ar 200 vietām un sabiedriskajām telpām (1966, adrese — 128 Ni Elm Street, Saginav, Mich. 48602); latviešu kapu nodalījums kapsētā "Forest Lamn" (no 1961); korporāciju kopa.

Latviešu etniskie iestādījumi Sagino: Latviešu biedrības papildskola (dib. 1950), koris, teātra ansamblis un sporta kopa; draudzes papildskola; skautu vienība (1952 — 68); gaidu vienība (1953 — 68); jaunatnes pulciņš.

Lensinga — Mičiganas pavalsts administratīvais centrs; kopā ar piepilsētām 416 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas Mičiganas pavalsts un Īstlensingas universitāte.

Latviešu koloniju izveidoja 2. pasaules kara bēgļi, kas Lensingā sāka ieceļot ap 1949. gadu. Vēlākajos gados labu darba iespēju dēļ latviešu skaits palielinājās, un 80. gados tur dzīvoja jau 150 latviešu. Vienīgā latviešu organizācija ir 1951. g. nodibinātā luteriešu draudze (100 loc.). Ikmēneša dievkalpojumiem tā izmanto universitātes dievnamu, adrese — 1030 Harrison Street. Draudzes pārziņā darbojas teātra ansamblis un sporta kopa. Lensingā darbojas arī Roberta Krūkliša grāmatnīca, adrese — 511 Charles Street, East Lansing, Mich. 48823 un apgāds "Gauja". Kolonijas sabiedriskā dzīve saistīta ar Kalamazū un Grandrepidsas latviešiem, kā arī "Garezeru".

Grandrepidsa — pilsēta pie Grandriveras ūdenskrituma; kopā ar piepilsētām 626 tk iedzīvotāju (1984). Pilsētu nodibinājuši holandiešu ieceļotāji (1826). Tur dzimis arī bij. ASV prezidents Džeralds Fords. 70. gados vēlēšanu kampaņas laikā viņu plaši atbalstījuši arī latvieši; bijusi izveidota pat īpaša organizācija "Latvieši par Fordu".

Latviešu koloniju izveidoja 2. pasaule kara bēgļi, kas 1949. g. Grandrepidsā sāka ieceļot no Vācijas. Kolonijas saliedēšanā lieli nopelni bija prāvestam Jānim Ozolam un bīskapam Jāzepam Rancānam. Daudzus gadus latviešu skaits kolonijā palicis nemainīgs — 1,7 tk cilvēku jeb apm. 500 ģimeņu. Grandrepidsā regulāri tiek rīkotas latviešu centrālo organizāciju sanāksmes, sporta finālspēles un kultūras dienas. Latvieši piedalās arī gadskārtējā Ziemsvētku skatē "International Christmas Show" un vietējās sporta dzīves norisēs. Ārpilsētas izbraukumiem, arī līgošanai, tradicionāli tiek izmantotas apkaimes latviešu lauku saimniecības. Pēc agronomu biedrības ierosinājuma Mičiganā ik rudenī tiek rīkotas "Zemnieku dienas".

Latviešu organizācijas un īpašumi Grandrepidsā: Latviešu organizāciju padome; Latviešu biedrība (dib. 1951, 300 loc.); Latviešu biedrības nams (1963, adrese — 504 Grand Avenue, N.E., Grand Rapids, Mich. 49503)¹; luteriešu Grandrepidsas draudze (dib. 1949, 850 — 600 loc.), dievnams (1962 — 85, adrese — 111 Burton Street); jaunais dievnams (1986); luteriešu Vienības draudze (1950 — 80, 250 loc., 1980 apvienojusies ar Grandrepidsas draudzi), dievnams un pastorāts (1950 — 85, adrese — 48 Dennis Avenue); luteriešu kapu nodalījums kapsētā "Woodlawn"; katoļu draudze (dib. 1951, 300 — 200 loc.), dievnams (1963)²; veco ļaužu mītne "Sv. Annas nams"; baptistu draudze (dib. 1964), draudzes nams Rokfordā (1976); DV nodaļa (dib. 1951, 100 loc.); korporāciju kopa (dib. 1951); akadēmisko vienību kopa; kredītsabiedrība (dib. 1964, 500 loc.), jaunatnes pulciņš "Koknese" — ALJA nodaļa; veco strēlnieku

¹ Nams ir pašu celts, arhitekts Verners Linde; 1951. — 1962. g. biedrībai bija cits, mazāks nams.

² 1952. — 1962. g. bija cits dievnams, kas atsavināts sakarā ar pilsētas rekonstrukciju.

kopa; agronomu-mežkopju kopa; skolotāju kopa; pensionāru biedrība; republikāņu kopa.

Latviešu izdevumi, apvienības un etniskie pasākumi Grandrepidsā: luteriešu Grandrepidsas draudzes mēnešraksts "Baznīcas Vēstis" (dib. 1950); luteriešu Vienības draudzes mēnešraksts "Vēstnesis" (1950 — 53) un "Draudzes Dzīve" (1953 — 80); DV "Apkārtraksts"; jaunatnes pulciņa žurnāls "Atstari" (1951 — 59); skautu un gaidu žurnāls "Sirojums" (1955 — 63); papildskolas žurnāls "Mēs Tām"; Latviešu biedrības bibliotēka (dib. 1970), teātra ansamblis (dib. 1952) un sporta kopa; Grandrepidsas draudzes papildskola (dib. 1949); Vienības draudzes papildskola (1950 — 73) un koris (dib. 1970); bērnu vasaras nometne "Daugava" (kopš 1963. g. darbojas ārpusētas īpašumā "Mežvidi"); latviešu koris (dib. 1966); baptistu koris (dib. 1962); katoļu (latgāliešu) koris (dib. 1976); DV vīru vokālais ansamblis "Vecie kanaki"; katoļu sieviešu vokālais ansamblis; koklētāju ansamblis "Ritenītis"; estrādes ansamblis "Mēs trīs un viņa"; Jāņa Sulaiņa estrādes ansamblis; skautu vienība "Skrunda"; gaidu vienība "Skrunda"; deju kopas "Ritenītis" un "Liesma" (1971); jaunatnes teātra ansamblis; Harija Berga mākslas salons; Voldemāra Freides sabiedrisko pakalpojumu birojs, adrese — 636 Bridge Street; L.Lapiņa kulinārijas tirdzniecības uzņēmums, adrese — 2451 Sutter Court, Grand Rapids MI 49505; Valtera Zirniša preses salons; literārā kopa.

Rokforda — neliela apdzīvota vieta 30 km uz Z no Grandrepidsas. Tur dzīvo nedaudz latviešu. 1976. g. uzcelts baptistu draudzes nams.

Hopkinsa — neliela apdzīvota vieta 50 km uz Z no Grandrepidsas. Tās apkaimē atrodas latviešu luteriešu ārpusētas mītne "Mežvidi", kas iegādāta 1963. gadā. Īpašumā ietilpst mežains zemes gabals, ezers un vairākas saimniecības ēkas; tur ir istabas viesiem, ēdnīca un sarīkojumu telpas. Mītnei ir arī brīvdabas sporta ietais un peldētava. Šo īpašumu izmanto latviešu sabiedrības vajadzībām bez konfesionāliem ierobežojumiem, ar devīzi "Kristīgai un latviskai sadzīvei". "Mežvidos" darbojas bērnu un jauniešu vasaras nometne.

Grandheivena — pilsēta Mičigana ezera krastā 50 km no Grandrepidsas.

Nelielā latviešu kolonija (ne vairāk par 100 cilvēkiem) ir organizēta ap luteriešu draudzi (30 loc., dievkalpojumi notiek reizi mēnesī) un katoļu draudzes kopu. Sabiedriskajā dzīvē kolonija uztur saikni ar Grandrepidsas latviešiem un "Garezeru". Darbojas Alberta Rieksta apgāds "Gauja" (adrese — 234 Clinton Street, Grand Haven, Mich. 49417) un neilgu laiku arī žurnāla "Treji Vārti" (no 1967) redakcija un apgāds, kā arī apgāds "Aka" (Raven Printing). Tur atrodas arī Antona Džeņa privātbibliotēka (latgāliešu izdevumi).

Kalamazū — pilsēta Mičiganas pavalsts R daļā; 80 tk iedzīvotāju (1980), kopā ar piepilsētām 215 tk iedzīvotāju (1985). Nozīmīgs pavalsts kultūras un izglītības centrs. Kalamazū darbojas četras augstskolas, to vidū Rietummičiganas universitāte, Kalamazū, Nezetetas (Nācaretes) un Ielejas koledža. Tur atrodas arī Mākslas centrs, Brīvdabas publiskais centrs, darbojas Kultūras fonds, teātris, simfoniskais orķestris.

Latviešu kolonijas rašanās vēsture Kalamazū ir raksturīgs piemērs, kā pēc 2. pasaules kara veidojās latviešu kopienas arī citur Ziemeļamerikā. Tāpēc latviešu stāvoklis

Kalamazū aplūkots sīkāk. Gandrīz visas latviešu apmetnes Ziemeļamerikā izveidojušās pilsētās, kur līdzās labām peļņas iespējām ir arī mērens klimats, rosīga kultūras dzīve un līdz tam pastāvējušas veclatviešu kolonijas. 1949. g., kad 2. pasaules kara bēgļi masveidā pārceļoja no Eiropas uz Ameriku, daudzkreiz apmešanās vietas izvēli noteica laimīgs gadījums. Tā, piem., metodistu mācītājs Jānis Laupmanis, kas Kalamazū dzīvoja no 1928. g., uzzinājis par bēgļu neapskauzamo stāvokli Eiropā un vēlēdamies savien tautas brāļiem palīdzēt, sāka aizrautīgi meklēt galvotājus, kas bija nepieciešami katram bēglim, lai iegūtu ieceļošanas atļauju ASV. Par galvotājiem pieteicās daudzi Kalamazū apkaimē dzīvojošie lauksaimnieki. Tāpēc katram darbspējīgam ieceļotājam pirmos 18 mēnešus pēc ieceļošanas vajadzēja nostrādāt algotā darbā galvotāja fermā. Pēc tam viņi ieguva pilnīgu rīcības brīvību. Tādējādi 1949. g. Kalamazū apkaimē nonāca gandrīz 2 tk latviešu. Viņu vidū bija arī Vācijā, Nirnbergas apkaimē nodibinātā latviešu kora "Dziesmu vairogs" (vadītājs Arnolds Kalnājs) koristi. Koris visai drīz atsāka koncertus un ar augsto dziedāšanas kultūru un pašcienas pilno stāju ieguva amerikāņu sabiedrības nedalītu atzinību. Kopā ar darba tikumu tas radīja latviešiem labvēlīgu Kalamazū sabiedrības noskaņojumu. Pēc obligāti nostrādātā laika fermās uz pastāvīgu dzīvi apvidū apmetās apm. 1 tk latviešu. Samērā ātri viņi iedzīvojās jaunajos apstākļos, ieguva pastāvīgu darbu un tuvāko 5—6 gadu laikā jau varēja iepirkt savrupmājas un iegādāties automašīnas; jaunā paaudze uzsāka studijas vietējās augstskolās. Vēl pēc nedaudz gadiem daudzas latviešu ģimenes sāka celt vai iepirkt vasarnīcas pie Mičigana ezera vai "Garezera" (40 km no Kalamazū) apkārtnē.

Latviešu panākumi saimnieciskās labklājības veidošanā ir apbrīnas vērti, ja ņem vērā, ka lielākā daļa ieceļotāju ieradās Kalamazū bez angļu valodas zināšanām un bez jebkādiem materiāliem uzkrājumiem. Lai gan trimdas pirmajos gados latvieši daudz pūļu veltīja simnieciskās dzīves pamatu veidošanai un to nostiprināšanai, tika radītas arī etniski vienojošas organizācijas latviešu izglītības un kultūras tradīciju turpināšanai. Ar šo organizāciju starpniecību latvieši reprezentējās arī amerikāņu sabiedrībā.

1968. g. Kalamazū latviešu kolonijā bija šāda demogrāfiskā struktūra: no 819 latviešiem 55% strādājošo, 3,5% studentu, bet 41,5% nestrādājošo (mājsaimnieces, pensionāri, mazgadīgie). Strādājošo vidū apm. 50 cilvēku (12%) bija brīvo un inženiertehnisko profesiju darbinieki, bet pārējie (43%) — strādnieki un kalpotāji. Strādnieku izpeļņa 60. gados bija vidēji 6,5 tk dolāru gadā. Ar šādiem ienākumiem varēja nodrošināt ērtu dzīvi. Lielākā daļa strādājošo atvaļinājumus parasti pavadīja ceļojumos; populāri maršruti joprojām ir kūrorti Floridā, slēpošanas trases Kolorādo kalnos, medību un zvejas vietas Ziemeļmičiganā un Kanādas dienē, kā arī ceļojumi uz Eiropu. 1949. — 1968. g. augstskolu beidza 141 Kalamazū latvietis, no tiem 43 palika dzīvot Kalamazū, bet 98 pārcēlās uz citurieni. 60. gados vienlaikus Rietummičiganas universitātē studēja apm. 50 latviešu jauniešu. Latviešu iedzīvotāju īpatsvars Kalamazū ir apm. 1% no iedzīvotāju kopskaita; šī latviešu kopiena ir viens no stiprākajiem latvietības cietokšņiem visā emigrācijas struktūrā.

Latviešu jauniešus Kalamazū zināmā mērā piesaista jau minētā Rietummičiganas universitāte, kur tiek lasīts latviešu valodas, literatūras un etnogrāfijas kurss; kopš 1967. g. studijas notiek arī vasaras semestrī. Gandrīz visi latviešu studenti semināra laikā Kalamazū dzīvo latviešu ģimenēs. No 1981. g. šādu divgadīgu kursu lasa arī ziemas semestros un lielākā daļa studentu dzīvo labiekārtotās studentu kopmītnēs.

Latviešu organizācijas un īpašumi Kalamazū: Latviešu biedrība (dib. 1950, 100 – 250 loc.); Latviešu nams (dib. 1954, adrese – 2319 Amherst Avenue); luteriešu Sv. Jāņa draudze (dib. 1949, 500 loc.), dievnams ar 270 vietām (1961, adrese – 122 Cherry Hill Drive, Kalamazoo, Mich. 49007), pastorāts (1968, adrese – 118 Kendall Avenue) un draudzes nams (1970); luteriešu Kalamazū draudze (dib. 1950, 400 loc.), draudzes nams (1955 – 65, adrese – Rose Street) un dievnams (1965, adrese – 1030 Portage Street, Kalamazoo, MI 49001); Latviešu kapi; katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1952, 150 loc.); studentu klubs (dib. 1969); Latviešu studiju centrs (dib. 1981, adrese – 1720 Fraternity Village Drive, Kalamazoo, Mich. 49007)¹; korporāciju kopa (dib. 1951); kredītsabiedrība (dib. 1964)²; jaunatnes pulciņš – ALJA nodaļa; ALPF nodaļa.

Latviešu izdevumi un iestādījumi Kalamazū: Latviešu biedrības "Apkārtraksts"; Sv. Jāņa draudzes biļetens "Dzimtenes Baznīcas Balss"; DV "Ziņotājs"; jaunatnes pulciņa "Biļetens" (1954 – 56), "ABC", "Tapa" (1958 – 60) un Telefona grāmata; "Studiju Grupas Biļetens" (SGB, 1966 – 74, pēc tam iznāk Kalifornijā); kora "Dziesmu vairogs" izdevums "Kontrapunkts" (dib. 1951); Rīgas skolotāju institūta abiturientu izdevums "Sila Mala" (dib. 1975); grāmatu apgāds "Sauleskalns"; Kalamazū draudzes bibliotēka; Latviešu studiju centra bibliotēka un arhīvs (dib. 1981); Latviešu biedrības papildskola (dib. 1952); Sv. Jāņa draudzes papildskola; Latviešu valodas, literatūras un etnogrāfijas kurss (kopš 1967 Rietummičiganas universitātē); vietējās radiopārraides "The sound of Latvian music"; koris "Dziesmu vairogs" (1945 – 78)³; Kalamazū koris (dib. 1975); DV vīru koris (1955 – 61 un no 1966) un sieviešu vokālais ansamblis (dib. 1961), teātra ansamblis (dib. 1962) un sporta kopa; skolēnu koris; koklētāju ansamblis; vokālais ansamblis "Saules meitas un Pērkondēls" (dib. 1977); estrādes ansamblis "Piltenes prāģeri"; koncertapvienība (dib. 1958); skautu vienības "Jelgava" un "Lielupe" (dib. 1967); gaidu vienība "Gauja"; deju kopa "Saules sakta" (dib. 1957); studentu dramatiskā kopa; sporta klubs "Imanta" (1959 – 69); mednieku un maksšķerņnieku klubs; bērnu dārzs "Pasaciņa"; Viļa Miķelsona mākslas salons, adrese – 426 Prairie Street; Lilijas Pužes mākslas salons, adrese – 415 Stanwood Street.

Betlkrīka – mazpilsēta 40 km uz A no Kalamazū. Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei nodibināta luteriešu Kalamazū draudzes kopa. Sabiedriskajā dzīvē Betlkrīkas latvieši uztur saikni ar Kalamazū latviešiem.

Bentohārbora – mazpilsēta 75 km uz R no Kalamazū. Tur dzīvo nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā dzīvē uztur saikni ar Kalamazū latviešiem.

Sautheivena – mazpilsēta 55 km uz R no Kalamazū. Tur dzīvo nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā dzīvē saistīti ar Kalamazū latviešiem un Mičigana "Garezeru".

¹ Nosaukts Jāņa Riekstiņa vārdā, darbojas ALA pārziņā; arhitekts Aivars Vinters (zemes īpašums 3 ha; celtniecības izmaksas 0,7 mlj dol.). Centrā ietilpst internāts 20 cilvēkiem, bibliotēka, arhīvs.

² Formāli skaitās Grandrepidsas kredītsabiedrības nodaļa.

³ Līdz 1949. g. koris darbojās Vācijā, Nirnbergas apkaimē.

"Garezers" — latviešu ārpilsētas īpašums, atrodas Mičiganas pavalstī 40 km uz D no Kalamazū, Longleika ezera (Garezera) A krastā. Ezers izveidojies upes senlejā, kas ir 20 km gara un 0,5 km plata. Latviešu ārpilsētas īpašumu kopa 120 ha jeb 500 akru kopplatībā sāka veidoties 1965. gadā. Tās sabiedrisko centru "Garezers" pārvalda bezpeļņas akciju sabiedrība, kuras pārziņā ir 70 ha teritorijas, ieskaitot ezera pludmali, zālienus, birzis, atsevišķas ēku grupas ar pievedceļiem un brīvdabas atpūtas ietaisēm. Akciju sabiedrības īpašumā ir ap 40 ha teritorijas kopā ar ēku grupām, kas nosauktas par "Saulgriežiem", "Straumēniem", "Sprīdišiem", "Indrāniem", "Dzintariem" un "Krikša ciemu". Pārējo zemi "Garezera" akciju sabiedrība nomā no to īpašniekiem. Piem., no DV — "Ziemeļblāzmu", no A.Zepa — "Atbalsis", no Detroitas latviešu Kristus draudzes — "Dziesmulejas" (draudzes rīcībā paliek vēl ap 30 ha lauksaimnieciski izmantojamas zemes). Blakus sabiedriskajai zonai atrodas privāto vasarnīcu ciemats "Latvija" (20 ha, 100 apbūves gabalu). Dažas vasarnīcas latvieši nomā arī no amerikāņiem. Tuvākā apdzīvotā vieta "Garezeram" ir 10 km attālais ciemats Trīriversa. Tur atrodas arī pasts, adrese — Latvian Centre Garezers Inc. Route 3, Box 363, Three Rivers Michigan, 49093 USA. "Garezera" mērķis ir kristīga un latviska audzināšana, kā arī citi kultūras un labdarības pasākumi, kas "Garezērā" notiek ar kopīgu devīzi — "Dievam un Latvijai". "Garezera" statūti nodrošina nometnes latvisko un sabiedrisko statusu arī nākotnē, jo par akciju sabiedrības dalībniekiem var būt vienīgi latviešu bezpeļņas organizācijas. Bezpeļņas darbības dēļ "Garezers" ir atbrīvots no visiem nodokļiem. Akciju sabiedrībai pieder 0,2 mlj dolāru pamatkapitāla, bet, ieskaitot ziedojumus (bez akciju iegādes), ap 1971. g. īpašuma faktiskā vērtība jau pārsniedza 0,4 mlj dolāru (no tiem puse ieguldīta ēkās). Ietekmīgākie akcionāri ir LELBA un DV. "Garezera" izveidošanu ierosināja Detroitas sabiedrisko darbinieku grupa ar Voldemāru Lejnietu un Verneru Treimani priekšgalā; vēlāk sāka darboties akciju sabiedrības pārvaldes padome (9 cilvēki). "Garezera" izveidošanā lielu ieguldījumu devuši arī Rūdolfis Jankavs, Arvīds Tīdemanis un mācītājs Vilis Vārsbergs.

"Garezera" budžets pirmajos 10 gados pieaudzis no 40 līdz 185 tk dolāru. Galvenie ienākumi iegūti no sarīkojumu dalības maksām, apm. 15 — 20% devuši ziedojumi un loterijas. Katru gadu "Garezērā" tiek rīkotas arī loterijas, kuru galvenais laimests ir 0,15 ha liels apbūves gabals ciematā "Latvija". Nometni var izmantot visu gadu. Ziemā visvairāk atpūtnieku ir nedēļas nogalēs. Sabiedriskajā centrā "Garezers" ir centrālā ēka ar sarīkojumu zāli (300 vietu) un ēdnīcu, saviesīgs centrs "Ziemeļblāzma" un autostāvvietas, jauniešu internāts "Saulgrieži" ar 120 vietām, bērnu internāts "Straumēni", "Sprīdiši" un "Indrāni" ar 80 vietām, pieaugušo pansionāts "Dzintari" un "Atbalsis" ar 100 vietām, tēlu pilsētiņa, kafetērija, brīvdabas dievnams (altāris) ezera krastā, brīvdabas amfiteātris ar 2 tk vietu, kā arī brīvdabas sporta laukumi, peldētava (ziemā slidotava) un šautuve.

"Garezera" nometnes programma visplašāk izvērstā vasarā, kad pasākumi notiek vienlaikus trīs plūsmās: darbojas pieaugušo un bērnu atpūtas nometne (vairākkārt pa 2 nedēļām, tur tiek mācīta latviešu valoda valodas nepratējiem un mājsaimniecība), kā arī jaunatnes nometne, kurā tiek mācīts vidusskolas kurss (8 nedēļas); darbojas arī kristīgo semināra kursi (2 nedēļas). Nometnes dalībnieki var izmantot bibliotēku un senlietu krātuvi; iznāk arī biļetens "Garezera Ziņas", žurnāls "Jaunatnes Atbalsis", darbojas koris, sporta kopa, DV nodaļa, luteriešu draudzes kopa (Grandrepidsas

draudzes novads Trīriversā). 80. gados uz pastāvīgu dzīvi "Garezerā" apmetušās apm. 30 latviešu ģimenes. "Garezerā" plaši tiek svinēti Līgo svēki (līdz 1 tk cilvēku), dziesmu dienas (līdz 400 koristu; apm. 4 tk klausītāju), draudžu dienas; tiek rīkotas arī skautu un gaidu nometnes, koncerti, izrādes un sporta sacīkstes.

Indiānas pavalsts

Indianapolis — Indiānas pavalsts administratīvais centrs. Dibināta 1820. g.; 710 tk iedzīvotāju (1984), kopā ar piepilsētām 1,2 mlj iedzīvotāju (no tiem puse nēģeru). Nozīmīgs rūpniecības, finanšu un kultūras centrs. Tur atrodas divas universitātes.

Latviešu kolonija veidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ap 1949. g. ieceļoja no Vācijas. Vēlākajos gados sakarā ar labām darba iespējām latviešu skaits nedaudz palielinājās un 80. gados pilsētā dzīvoja 1,6 tk latviešu. Kolonistu vidū ir arī apm. 300 latgaliešu; tāpēc notiek īpaši latgaliešu kultūras pasākumi. Indianapolisas latvieši piedalās arī Eiropas Apspiesto tautu asamblejas darbā un starptautiskajā festivālā "International Club", kas notiek katru gadu. Indianapolisā regulāri tiek rīkotas latviešu centrālo organizāciju sanāksmes, sporta finālspēles un kultūras dienas; 1960. un 1988. gadā tur notika dziesmu svētki.

Latviešu organizācijas un īpašumi Indianapolisā: Latviešu biedrība (dib. 1951)¹; Latviešu nams (1951 — 60); latviešu sabiedriskais centrs "Rīga" (dib. 1961, to pārvalda īpaša akciju sabiedrība, adrese — 1008 64-th Street, Indianapolis, Ind.); luteriešu Indianapolisas draudze (dib. 1951, 400 loc.), dievnams (dib. 1968, adrese — 4717 Michigan Street, Indianapolis, Ind. 46201); luteriešu Pirmā draudze (250 loc.)² un draudzes nams (dib. 1969); luteriešu kapu nodalījums kapsētā "Floral Park"; katoļu draudze (dib. 1950, 50 loc.); DV nodaļa (dib. 1951, 120 loc.); korporāciju kopa (dib. 1951); akadēmisko vienību kopa (dib. 1954, 40 loc.); kooperatīvs (dib. 1954, 40 loc.); kredītsabiedrība; pensionāru biedrība; republikāņu kopa; ALPF nodaļa.

Latviešu izdevumi, organizācijas un iestādījumi Indianapolisā: Latviešu biedrības mēnešraksts "Ausma" (1953 — 57); sabiedriskā centra "Apkārtraksts" (dib. 1961); "Vēstnesis"; DV "Apkārtraksts"; Indianapolisas draudzes "Apkārtraksts"; Pirmās draudzes "Apkārtraksts" (no 1970, pirms tam "Draudzes Ziņas"); Latgales pētišanas institūta nodaļa (dib. 1960); Latviešu biedrības bibliotēka (dib. 1951), papildskola (dib. 1951) un koris (dib. 1951); koris un jaunatnes pulciņš; Indianapolisas draudzes papildskola; vietējo radioraidījumu komiteja; Latgaliešu folkloras komiteja; koncertapvienība; katoļu koris, sieviešu vokālais ansamblis un jaunatnes pulciņš; skolēnu koris un teātra ansamblis; Viktora Ziedoņa orķestris; kamerģitāras ansamblis "The Latvian Trio"; sieviešu vokālais ansamblis "Idvasa" (1971 — 77); deju kapela "Atmiņas"; Pirmās draudzes jaunatnes pulciņš; deju kopas "Jautrais pāris" un "Jautrais solis"; Latviešu teātris (dib. 1950); DV sporta kopa (dib. 1961); Jāņa Granta mākslas salons.

¹ 1949. — 1951. g. bijusi palīdzības biedrība.

² 1988. g. abas luteriešu draudzes apvienojās.

Blūmingtona — pilsēta 70 km uz DR no Indianapolisas. Tur atrodas Indiānas Valsts universitāte, kurā notiek Baltijas pētījumi (sadarbībā ar AABS) un tiek lasīts latviešu valodas kurss. Universitātes bibliotēkā atrodas latviešu grāmatu krājums. Šajā universitātē latvieši ir gan mācībspēki, gan studentu vidū.

Kolumbusa — mazpilsēta 70 km uz D no Indianapolisas. Nedaudzos latviešus pilsētā un tās apkaimē apvieno Indiānas Latviešu biedrības nodaļa (centrs Indianapolisā).

Elkhārta — mazpilsēta 70 km uz D no Kalamazū. Nedaudzo latviešu garīgai aprūpei nodibināta luteriešu Kalamazū draudzes kopa. Sabiedriskajā dzīvē uztur saikni ar Kalamazū latviešiem un Mičigana "Garezeru".

Mičigana ezera krastā Indiānas pavalstī, ap 70 km uz A no Čikāgas izveidojies latviešu vasarnīcu puduris.

Kentuki pavalsts

Luisvila — lielākā Kentuki pavalsts pilsēta. Dibināta 1778. g.; kopā ar piepilsētām 963 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas arī universitāte.

Latviešu kolonija sāka veidoties ap 1949. g. no tiem 2. pasaules kara bēgļiem, kas ASV iebrauca caur D ostām. Taču dažu gadu laikā vairākums latviešu aizceļoja tālāk uz Z. Uz pastāvīgu dzīvi Luisvilā palika nedaudz latviešu. Viņu sabiedriskie un kultūras pasākumi bija visai ierobežoti. Daļa Luisvilas latviešu strādāja universitātē par mācībspēkiem. 70. gados Luisvilā dzīvoja apm. 35 latvieši.

Latviešu organizācijas un iestādījumi Luisvilā: Kentuki latviešu klubs; korporāciju kopa (dib. 1951); literārais klubs (dib. 1984); biļetens "Katoļu Vēstis Latviešiem" (1951 — 52); katoļu kopa.

Misūri pavalsts

Misūri pavalsts atrodas ASV rūpnieciskajos ziemeļos, tomēr klimats tur ir karsts un mitrs. Arī darba apstākļi nespēja piesaistīt 1949. — 1950. g. ieceļojušos latviešu bēgļus, un viņi devās tālāk uz Z. Uz pastāvīgu dzīvi Misūri palika pavisam maz latviešu. Palikušie ar laiku ir labi iekārtojušies; viņi dzīvo savrupmājās, un viņu bērni saņēmuši labu izglītību.

Sentluisa — lielākā Misūri pavalsts pilsēta, atrodas pie Misisipi upes. Dibināta 1764. g.; kopā ar piepilsētām 2,4 mlj iedzīvotāju (1986). Tur ir universitāte.

Nedaudzo latviešu apvienošanai Sentluisā 1951. g. tika nodibināta luteriešu draudze un Latviešu biedrība (1960); 80. gados katrā vēl bija pāris desmitu locekļu. Daudzi latvieši strādā par mācībspēkiem universitātē. Sabiedriskajā dzīvē viņi cenšas uzturēt sakarus ar Čikāgas latviešiem, kas dzīvo 400 km attālumā.

Džefersonsitija — Misūri pavalsts administratīvais centrs 180 km uz R no Sentluisas. Tur dzīvo nedaudz latviešu.

Kanzasitija — lielpilsēta pie Misūri upes (otra Kanzasitija atrodas Kanzasas pavalstī). Faktiski šīs abas pilsētas ir saplūdušas vienā pilsētā un kopā ar piepilsētām tur dzīvo 1,5 mlj iedzīvotāju (1984). Kanzasitijā dzīvo nedaudz latviešu. 40. un 50. gadu mijā darbojās arī latviešu katoļu kopa. Šī kolonija pastāvēja vēl 80. gados.

Ilinoisas pavalsts

Čikāga — lielpilsēta pie Mičigana ezera. Dibināta 1803. g., pilsētas tiesības ieguvusi 1838. gadā. Otrs lielākais ekonomiskais un kultūras centrs ASV (aiz Ņujorkas). Tur dzīvo 3 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 8,1 mlj iedzīvotāju (1987)¹. Mičigana ezera spēcīgo vēju dēļ Čikāga tiek saukta arī par "Vēju pilsētu"; t^o svārstības diennakti var būt ap 20 C°. Kādreiz slavenās Čikāgas lopkautuves ir slēgtas, bet gangsteri sen pārtapuši par solīdiem biznesmeņiem. Čikāga ir lielākais ASV transporta mezgls. Tur atrodas arī nozīmīgas kultūras iestādes un desmitiem augstskolu². No seniem laikiem pilsētā liela ietekme ir bijusi miljardieru Makormaku ģimenei, ko sauc par Čikāgas "hercogiem". Čikāga ir arī amerikāņu strādnieku kustības šūpulis un centrs (1919 tur nodib. ASV kompartija). Čikāgas sabiedriskās dzīves norisēs liela nozīme ir daudzajiem etniskajiem grupējumiem un viņu kultūras pasākumiem. 40% no visiem Čikāgas iedzīvotājiem ir nēģeri. Viņi dzīvo kompakti t.s. nēģeru geto. Čikāgā dzīvo arī 0,6 mlj poļu un apm. 100 tk lietuviešu. Čikāga kļuvusi par trešo lielāko pilsētu pasaulē gan poļiem (aiz Varšavas un Lodzas), gan lietuviešiem (aiz Viļņas un Kauņas)³.

Latviešu kolonija Čikāgā pastāv kopš 19. gs. beigām. Latviešu kolonistu atbalstīšanai un apvienošanai 1897. g. tika nodibināta savstarpējās palīdzības biedrība un luteriešu Cionas draudze. Vēlāk tām pievienojās kreiso strādnieku biedrība (1905)⁴, baptistu draudze (1907)⁵, nacionālpatriotiskais pulciņš (1917) un Latviešu biedrība (1935). 1893. g. Čikāgā dzīvoja apm. 300, bet 30. gados — 5—6 tk latviešu. No tiem apm. 1/3 centās uzturēt latvisku kopību. Veclatviešu lielākā daļa bija amatnieki un kvalificēti strādnieki, viņu vidū bija maz privātuuzņēmēju un akadēmiski izglītotu cilvēku. Kopības uzturēšanā lieli nopelni bija luteriešu mācītājam Albertam Ceceram un Latvijas konsulam J.Ulmanim.

2. pasaules kara laikā veclatviešu sabiedriskā rošība Čikāgā bija jau manāmi samazinājusies. Tam par iemeslu bija jaunās paaudzes daļēja amerikanizēšanās. Tomēr Čikāgā (tāpat kā Bostonā) arī vēl pēc kara pastāvēja samērā lieli agrāko gadu latviešu

¹ No piepilsētām lielākās ir Geri, Hemonda, Īstčikāga, Čikāgohaitsa, Siseru, Okpārka, Bērvina, Elmhērsta, Evanstona, Nortčikāga, Vokigana; sakarā ar latviešu gaitām minētas vēl Orora, Bērklī, Džolieta, Meivuda, Oklona, Vudeila.

² Čikāgas Zinātņu akadēmija, Ilinoisas Tehnoloģiskais institūts, Čikāgas, Ilinoisas, Rūzvelta, De Pola, Ziemeļaustrumu (North Western) un Lojolas universitāte.

³ Čikāgā lietuvieši apdzīvo veselu rajonu; ir konsulāts, iznāk dienas laikraksts, darbojas operas ansamblis, Pedagoģiskais institūts, Lietuviešu institūts, adrese — 63—rd Street Jackson Street, Clarendon Hills.

⁴ Tā pazīstama arī kā Latviešu sociāldemokrātijas koporganizācijas nodaļa (200 biedru, vēlāk ALSV nozare; daļēji saglabājusies vēl 60. gados).

⁵ Toreiz to sauca par Melrozas draudzi (pēc Čikāgas rajona); bija arī 2 draudzes kopas. 1913. g. tās apvienojās vienā draudzē.

emigrantu grupējumi. 40. gadu beigās veclatviešu kolonijas palielināja latviešu bēgļi no Eiropas. Bēgļu uzņemšanā Čikāgā lieli nopelni bija Fredam Lilienam.

70. gados Čikāgā un tās apkaimē dzīvoja 5 – 6 tk nacionāli aktīvi latvieši, no tiem apm. 1 tk veclatviešu pēcnācēju. 1968. g. latviešu draudzēs bija reģistrēti 2,9 tk locekļi, no tiem 2,2 tk luteriešu (4 draudzes). Līdz ar latviešu skaitlisko pieaugumu Čikāgā tika reorganizētas vecās un dibinātas jaunas organizācijas. Etniskās izglītības un kultūras pasākumi ieguva arī politisku skaņējumu. Latvieši darbojās arī Eiropas Apspiesto tautu asamblejā, kā arī gadskārtējā Čikāgas Tautību festivālā un pilsētas iekšpolitiskajā dzīvē. Kolonijas saliedēšanā lieli nopelni bija Kārlim Dzirkalim, luteriešu mācītājiem Pāvilam Ķirsonam un Vilim Vārsbergam, kā arī Vīksniņu ģimenei. Latviešu sabiedrisko un kultūras dzīvi ar labvēlīgu izpratni atbalstīja gan valdības un pašvaldības iestādes, gan amerikāņu sabiedrība, gan arī lielā prese un televīzija. Sevišķi tas vērojams gadskārtējās Apspiesto tautu nedēļas laikā (jūlijā), kā arī Lietuvas, Igaunijas un Latvijas valsts svētku reizēs (februārī un novembrī). Šīs dienas parasti oficiāli tiek pasludinātas par lietuviešu, igauņu un latviešu dienām. Čikāgā regulāri tiek rīkotas arī latviešu emigrācijas centrālo organizāciju konferences, sporta finālspēles un kultūras dienas. Tomēr latviešu dzīvei Čikāgā ir arī savas problēmas. Viena no tām ir pilsētas atsevišķo rajonu nevienmērīgā attīstība un ar to saistītā iedzīvotāju migrācija pilsētas ietvaros. Tās dēļ trīs latviešu draudzes 70. gados bija spiestas pārdot esošos un meklēt jaunus dievnamus. Latviešu sabiedrībā tāpēc atbalstu nav guvis arī nodoms celt jaunu un plašu sabiedrisko centru. Čikāgas latvieši pat Līgo svētkus svin dažādās vietās. Nozīmīgākie latviešu sarīkojumi 80. gados vēl spēja pulcināt 500 – 700 tautiešu.

Plašākie latviešu sarīkojumi Čikāgā: Amerikas latviešu 1. dziesmu svētki (1953), Latvijas valsts dibināšanas jubilejas (1958, 1968, 1978, 1988) un DV organizācijas 20 gadu jubileja (1966).

Latviešu emigrācijas centrālās organizācijas Čikāgā: ALA Vidienes apgabala pārstāvība (dib. 1951); DV ASV valde (dib. 1951); Amerikas Latviešu dziesmu svētku biedrība (dib. 1952); Amerikas Latviešu biedrību sadarbības centrs (dib. 1964).

Latviešu organizācijas un īpašumi Čikāgā: Čikāgas Latviešu organizāciju apvienība (ČLOA; dib. 1951); Latviešu biedrība (dib. 1935, 400 loc.); Latviešu nams (dib. 1957, adrese – 4146 Elston Avenue, Chicago, IL 60618); luteriešu Cionas draudze (dib. 1897, 900 loc.), dievnams un sabiedriskais centrs (1927 – 72, adrese – 5015 Ferdinand Street), dievnams (dib. 1977, adrese – 6551 W. Montrose Ave, Chicago, IL 60634); luteriešu Sv. Jāņa draudze (dib. 1951, 1 tk loc.), dievnams (1958 – 73, adrese – 1701 Richmond Street); luteriešu Sv. Pāvila draudze (dib. 1954, 250 loc.), dievnams (dib. 1971, adrese – 641 Forest Preserv Drive, Wooddale, IL 60191); luteriešu Miera draudze (dib. 1951, 150 loc.), dievnams (adrese – 9000 S. Menard Avenue, Oak Lawn, IL 60453); katoļu Aglonas draudze (dib. 1950, 400 loc.), dievnams un sabiedriskais centrs (dib. 1960, adrese – 1655 N. Rockwell, Chicago, IL 60647), ārpilsētas īpašums Vandevēgā (dib. 1959); baptistu draudze (dib. 1907, 200 loc.), dievnams (1928 – 72); pareizticīgo kopa; dievturu draudze (50 loc.); Ilinoisas Latviešu palīdzības biedrība (dib. 1987); DV nodaļa (dib. 1951, 400 loc.); korporāciju kopa (dib. 1950); konkordiju kopa; preses (LPB) kopa (dib. 1960, 60 loc.); baltologu kopa; juristu kopa; inženieru biedrība – LIAA kopa (dib. 1958, 80

loc.); kredītsabiedrība (dib. 1963, 800 loc.); pensionāru biedrība, jaunatnes pulciņš — ALJA nodaļa (dib. 1952, 100 loc.); studentu kopa — LSCS nodaļa; kristīgo studentu pulciņš; ALPF nodaļa; strēlnieku kopa; ārstu biedrība (LAZA kopa); LTF atbalsta grupa.

Latviešu grāmatniecība un prese Čikāgā: Oto Krolla apgāds, adrese — 719 Willow Street; Alfrēda Kalnāja apgāds; Jāņa Šķirmanta apgāds; apgāds "Dzimtā zeme"; dievturu žurnāls "Labiētis" (dib. 1951); žurnāls "Strēlnieks" (1957—75); bērnu žurnāls "Mazputniņš" (dib. 1958); literatūras žurnāls "Treji Vārti" (dib. 1967); valodnieku žurnāls "Vēstis" (dib. 1980); katoļu biļetens "Aglonas Vēstnesis" (dib. 1970) un "Alka Ziņas"; Latviešu biedrības "Informācijas Biļetens" (1954—60); O.Krolla biļetens "Čikāgas Ziņas" (1954—61, 1800 eks.); ĶLOA biļetens "Čikāgas Ziņas" (dib. 1975); DV "Apkārtraksts" (līdz 1972); Cionas draudzes biļetens "Cionas Vēstnesis"; Sv. Jāņa draudzes biļetens "Dzimtenes Baznīcas Balss"; Sv. Pāvila draudzes "Ziņas"; inženieru biedrības "Apkārtraksts" (dib. 1958); jaunatnes pulciņa "Apkārtraksts" (1956—60); kristīgo studentu pulciņa "Vēstule" (1953—55); Latviešu biedrības bibliotēka; palīdzības biedrības bibliotēka (1908—65); K.Barona skolas bibliotēka; Alberta Raidoņa privātbibliotēka; latviešu grāmatu krājums Čikāgas pilsētas publiskajā bibliotēkā; latviešu grāmatu krājums Nūberi bibliotēkā; latviešu videobibliotēka, adrese — 7012 Churd Street, Morton Grove, IL 60053.

Latviskās izglītības iestādes Čikāgā: K.Barona ģimnāzija (dib. 1951, 150 skolnieku); Cionas draudzes papildskola; Sv. Jāņa draudzes papildskola; Sv. Pāvila draudzes papildskola; katoļu draudzes papildskola; baptistu draudzes papildskola; "Lāča bērnu" skola.

Latviešu mūzikas apvienības Čikāgā: Cionas draudzes koris (dib. 1910); DV vīru koris "Daugaviēši" (dib. 1953); jauktais koris "Daugava" (dib. 1950); sieviešu koris; jauniešu koris "Dziesmu rota" (dib. 1975); katoļu koris; baptistu koris (dib. 1906); skolnieku koris; apvienotais draudžu koris; Eduarda Ramata koris (dib. 1950); akadēmiskais vīru vokālais ansamblis (dib. 1963); DV sieviešu vokālais ansamblis "Dziesma" (dib. 1962); koklētāju ansamblis "Kaiva"; estrādes ansamblī "Čikāgas pieciņi" (dib. 1961), "Ilmārs Dzenis & Co" (dib. 1976), "Ceļinieks" un "Morālais bankrots" (arī "Skandāls", dib. 1983).

Latviešu skatuves apvienības Čikāgā: deju kopas "Dzelme" (dib. 1951) un "Tās balsis" (arī "Kamerkoris"); skolnieku deju kopa "Uguntiņa"; Latviešu biedrības teātra ansamblis (dib. 1963); jaunatnes pulciņa teātra ansamblis; Sv. Pāvila draudzes teātra ansamblis; Čikāgas Latviešu teātris (1951—61 un no 1963); Latviešu teātra mazais ansamblis (dib. 1967); Latviešu Strādnieku teātris (dib. 1907).

Kārbondeila — mazpilsēta 150 km uz DA no Sentluisas. Tur atrodas Dienvidilinoisas universitāte, kurā 1974. g. tika izveidots Baltiešu teātra fonds (darbojas ASV Etnisko studiju Nacionālās asamblejas aizgādībā un sadarībā ar AABS). Fonds uzkrāj, tulko angļu valodā un publicē lietuviešu, latviešu un igauņu autoru lugas; veic kultūrvēsturiskus apsekojumus. Paredzēts izdot baltiešu teātra antoloģiju (10 sējumos; programmu vada Alfrēds Straumanis). Dažu lugu iestudējumi uzņemti videolentēs. Apgāda nosaukums un adrese — Southern Illinois University Press, P.O.Box 3697, Carbondale, IL 62901.

Dažādi latviešu iestādījumi Čikāgā: koncertapvienība (dib. 1960); Oto Krolla kultūras birojs; ČLOA radiopārraides (no 1952); Latviešu mākslas muzejs (dib. 1964); skautu vienība "Staburags"; gaidu vienība "Gauja"; Latviešu biedrības jaunatnes pulciņš un sporta kopa; Sv. Pāvila draudzes jaunatnes pulciņš; Kārļa Ņezbera mākslas salons, adrese — 3109 Milwaukee Avenue; L.Lapiņa mākslas salons — grāmatnīca; skaņu plašu apgāds "Harmony", adrese — 1934 Hoyne Avenue; Gunāra Līciša videostudija "Vārpa" Lombardā; DV sporta kopa (dib. 1950); slēpotāju klubs (dib. 1958); mednieku un maksšķerņnieku klubs; golfa klubs; mākslas galerija "Astra"; Austras Pelses-Ozoliņas grāmatu, daiļamatniecības un kulinārijas salons.

Rokforda — pilsēta Ilinoisas pavalstī 120 km uz R no Čikāgas; kopā ar piepilsētām 279 tk iedzīvotāju (1984).

Nelielajai latviešu kolonijai ir sava luteriešu draudze, papildskola un līdz 1962. g. DV nodaļa.

Viskonsinas pavalsts

Milvoki — lielākā Viskonsinas pavalsts pilsēta, atrodas pie Mičigana ezera. Dibināta 1835. g.; kopā ar piepilsētām 1,6 mlj iedzīvotāju (1986). Tur ir divas universitātes. Piepilsētas saplūdušas kopā ar 70 km attālās Čikāgas piepilsētām. Daudzo alus darītavu dēļ Milvoki sauc par aldaru galvaspilsētu. Plašā alus brūvēšana notiekot tāpēc, ka apmēram puse pilsētas iedzīvotāju ir vācieši.

Latviešu kolonija izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas Milvoki ieceļoja divās reizēs — 1948. gadā un 1950. — 1951. gadā. Nozīmīga loma kolonijas izveidošanā bija prof. Miķelim Kazakam un viņa sievai Laumai; viņi sagādāja ieceļošanas galvojumus apm. 600 latviešu bēgļu ģimenēm. 70. gados Milvoki dzīvoja apm. 2 tk latviešu. Vēlāk daļa jaunatnes, sevišķi akadēmiski izglītotā, aizbrauca prom. Ieceļotāju vecākajā paaudzē bija samērā daudz strādnieku (70. gados 55%). Latviešu kolonija Milvoki bija labi organizēta (trijās luteriešu draudzēs 1,2 tk loc.), ar nacionālpatriotisku ievirzi, tāpēc bija visai atturīga Brežņeva laiku "kultūras sakaros" ar Latviju. Kopš 1950. g. latvieši piedalās gadskārtējā festivālā "International Folk Tale". 60. gados sāka veidoties latviešu vasarnīcu ciemati ezera krastā (pie Šeboiganas). Milvoki regulāri tiek rīkotas latviešu centrālo organizāciju sanāksmes, sporta finālspēles, kultūras dienas u.c. sarīkojumi, to vidū arī dziesmu svētki 1955. un 1983. gadā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Milvoki: Viskonsinas Latviešu biedrība (1949 — 55); Latviešu nams (dib. 1970, 500 akcionāru, adrese — 900 N. 58-th Street, Milwaukee, Wisc. 53213)^x; DV nodaļa (dib. 1951, 250 loc.); DV nams (1959 — 84, adrese — 3307 W. Galena Street, Milwaukee); luteriešu Milvoki draudze (1950 — 86, 500 loc. un dievkalpojumu kopa Repidsā); luteriešu Trīsvienības draudze (dib. 1987), dievnams (dib. 1961, adrese — 1853 North 75-th Street, Milwaukee, Wisc. 53213); luteriešu Sv. Jāņa draudze (1952 — 86, 400 loc.); luteriešu Kristus draudze (350 loc.), dievnams (1961 — 86, adrese — 1900 W., Washington Street); latviešu luteriešu kapu nodalījums kapsētā "Memorial Park"; katoļu draudze (dib. 1950); baptistu draudze

^x Pēc citas informācijas, adrese — 8845 W. Lynx Ave., Milwaukee, Wisc. 53225

(dib. 1955); korporāciju kopa; inženieru biedrība — LIAA kopa; ALPF nodaļa; kredītsabiedrība (dib. 1961, 900 loc.); pensionāru biedrība; jaunatnes pulciņš "Gaismas pils" — ALJA nodaļa (dib. 1952).

Latviešu izdevumi, apvienības un pasākumi Milvoki: Latviešu biedrības "Apkārtraksts" (1950 — 55); DV "Apkārtraksts" (dib. 1951, 650 eks.); Milvoki draudzes "Baznīcas Ziņas" (1952 — 86); Sv. Jāņa draudzes "Draudzes Ziņas" (dib. 1953); Kristus draudzes "Vēstnesis" (dib. 1959); šaha žurnāls "Opening Adventures" (1961 — 67); biļetens "Milvoki Latviešu Nams" (dib. 1964); DV bibliotēka; latviešu grāmatu krājums pilsētas publiskajā bibliotēkā; latviešu nodaļa pilsētas muzejā; Vilmas Goldmanes mākslas vēstures krājums; daiļamatniecības salons "Three Stars Company"; Pārslas Kriķes daiļamatniecības salons, adrese — 910 Elm Grove Road, Elm Grove, W 15322; pulkv. O.Kalpaka papildskola (dib. 1950); luteriešu draudžu papildskola; Ernesta Brusubārdas koris (dib. 1951); jauktais koris "Dzimtene" (dib. 1952); DV vīru koris (dib. 1951), teātra ansamblis (dib. 1952), sporta sekcija (dib. 1956) un sieviešu vokālais ansamblis "Villaine" (dib. 1977); koklētāju ansamblis (dib. 1967); koncertkomiteja; deju kopa "Metieniņš" (dib. 1955); Latviešu biedrības teātra ansamblis; teātra aktieru kopa (dib. 1953); skautu vienība "Gauja"; gaidu vienība "Tālava"; Sv. Jāņa draudzes jaunatnes pulciņš; Kristus draudzes jaunatnes pulciņš; sporta kopa "Auseklis"; mednieku un maksšķerņieku klubs.

Šeboigana — mazpilsēta Viskonsinas pavalstī Mičigana ezera krastā 65 km uz Z no Milvoki.

Latviešu kolonija tur sāka veidoties pēc tam, kad grupa uzņēmīgu latviešu ar Bruno Pilsumu priekšgalā nodibināja "Amberland Development Company". Šis uzņēmums iepirka zemi ezera krastā, izplānoja savrupmāju ciematus un pārdeva tos latviešiem privātīpašumā. Tā izveidojās t.s. Latvijas jūrmala ar "Dzintarciemu" (1967) un "Saulkrastiem" (1968), kuros bija vairāki desmiti māju katrā. Sakarā ar Mičigana "Garezera" izveidošanu Šeboiganas apkaimes latviešu ciemu celtniecība tika aizkavēta un nesasniedza sākumā iecerēto apjomu. Sabiedriskajā ziņā kolonija uztur saikni gk. ar Milvoki latviešiem.

Glisona — veclatviešu apmetne, atrodas Viskonsinas pavalsts Z daļā, ap 20 km uz ZA no Merilas pilsētiņas.

Pirmie latvieši šajā apvidū ieceļoja 19. gs. beigās. Tie bija gk. Latvijas kalpi un bezzemieki, kas meklēja labākus dzīves apstākļus. Viskonsinā viņi strādāja par mežcirtējiem un medniekiem. Iekrājuši naudu, ieceļotāji nopirka zemi un izveidoja zemkopju koloniju. Ap 1900. g. tajā bija 25 saimniecības ar 16 ha jeb 40 akru zemes katrā. 30. gados kolonijā bija 45 saimniecības. Šajā laikā Glisona bija labiekārtots ciematiņš ar viesnīcu, veikaliem, pienotavām. Tur dzīvoja apm. 300 latviešu. Pēc mācītāja Anša Hansa Rebānes ierosinājuma 1900. g. tika nodibināta Mārtiņa Lutera draudze. 1903. g. draudze iekārtoja savu kapsētu, bet 1906. g. uz Heinemaņa kompānijas dāvinātas zemes gabala uzcēla koka dievnamu (iespējams, ka tas ir vecākais latviešu dievnams Ziemeļamerikā). Tolaik draudzē bija apm. 100 locekļu, to vidū arī daži latvieši no nelielās kaimiņu kolonijas Edgares apkaimē. Vēlākajos gados draudzi aprūpēja mācītāji Eduards Jurevics un Alberts Cecers. Draudzes pārzinā darbojās koris un dramatiskais ansamblis. Ieceļojušie latviešu revolucionāri izveidoja sociāldemokrātu pulciņu (vēlāk ALSV nozare). Glisonā nebija latviešu skolas un lielākā daļa jaunās

paaudzes samērā ātri asimilējās. Līdz ar to 20. gados latviešu sabiedriskie un kultūras pasākumi apsīka. Pēc 2. pasaules kara Glisonā dzīvoja vēl nedaudz vecās paaudzes latviešu. 50. gados tika nojaukts dievnams; tā zvans ir saglabāts un vēlāk uzstādīts "Garezērā".

Latviešu dzīve Glisonā attēlota Kaspara Strūgas romānā "Kāvi".

Medisona — Viskonsinas pavalsts administratīvais centrs 120 km uz R no Milvoki; 171 tk iedzīvotāju (1984), kopā ar piepilsētām 333 tk iedzīvotāju.

Neliela latviešu kolonija izveidojusies Viskonsinas universitātes dēļ. Daudz latviešu tur gan studē, gan ir mācībspēki. Universitātē notiek Baltijas pētījumi (sadarbībā ar AABS) un atrodas latviešu grāmatu krājums. 70. gados pilsētā dzīvoja apm. 70 latviešu. Tur pastāv luteriešu draudzes kopa (saistībā ar Fondulakas draudzi; notiek 6 dievkalpojumi gadā) un etnogrāfisko deju kopa "Dārziņš pa kreisi".

"Vandevga" — latviešu ārpusētas mītne atrodas pie Vandevgas ezera, ap 130 km uz ZR no Čikāgas un 100 km uz DR no Milvoki. 1959. g. latviešu mariāņi¹ par brālības līdzekļiem nopirka 10 ha jeb 25 akrus zemes kopā ar vairākām ēkām un nodeva šo īpašumu Čikāgas katoļu Aglonas draudzes rīcībā. Tur tika iekārtota sabiedriska vasaras mītne un to izmanto latviešu sabiedrības vajadzībām bez konfesionālas nošķirtības. "Vandevgā" ir sarīkojumu zāle ar 100 vietām, ēdnīca, 25 viesistabas, sporta laukumi tenisam, volejbolam, altāris ar amfiteātri brīvdabas dievkalpojumiem. Mītne gk. tiek organizētas bērnu vasaras nometnes, notiek arī Līgo svētku svinēšana u.c. pasākumi. Pasākumu kalendārais plāns tiek saskaņots ar "Garezera" pasākumu plānu.

Sabiedriskās mītnes apkaimē atrodas arī vairāku katoļu ģimeņu personiskās vasarnīcas.

Elkhorna — mazpilsēta 60 km uz DR no Milvoki.

Elkhornas apkaimē latviešu kolonija, ko latviešu vidū parasti sauc par Briežraga pagastu, sāka veidoties pēc tam, kad Kārlis Ņelpe tur iepirka 400 ha jeb 1000 akru zemes. Viņš to sadalīja mazākos apbūves gabalos vasarnīcām un dārzsaimniecībām un izpārdeva. 1979. g. Elkhornā tika atklāta dievturu mītne "Dievsēta".

Fondulaka — mazpilsēta 90 km uz ZR no Milvoki. Dabas apstākļi ir visai līdzīgi Latvijai, tāpēc latvieši tur dzīvo jau gandrīz gadsimtu.

Jauni latviešu tautības iecelotāji pilsētā un tās apkaimē radās pēc 2. pasaules kara. 1951. g. mācītājs Voldemārs Strautmanis nodibināja un pēc tam ilgus gadus vadīja Mārtiņa Lutera draudzi; tā apvienoja apm. 200 locekļu, izdeva mēnešrakstu "Viskonsinas Vēstis" (1954–72, 200 eks.) un 1962. g. iegādājās savu dievnamu (adrese — 185 14-th Street, Fon du Lac, Wisc.). Nelielas draudzes kopas izveidotas Epltonā 50 km uz Z no Fondulakas, Repidsā² 125 km uz ZR no Fondulakas un Medisonā 120 km uz DR no Fondulakas.

¹ Reliģiska brālība (dib. 1673). 20. gs. sākumā mariāņiem bija 3 provinces — Amerikā, Polijā un Lietuvā (darbojās arī Viļānos). Daži latviešu mariāņi bija arī 2. pasaules kara bēgļu vidū.

² Vēlāk minēta kā luteriešu Milvoki draudzes kopa.

Minesotas pavalsts

Mineapolisa — lielākā Minesotas pavalsts un Misisipi augšteces pilsēta. Dibināta 1855. g.; kopā ar piepilsētām 2,3 mlj iedzīvotāju (1987). Tās nozīmīgākā piepilsēta Sentpola ir Minesotas pavalsts administratīvais centrs. Tā atrodas Misisipi pretējā krastā. Kopā ar Mineapolisu tās tiek sauktas par "Dviņu pilsētu" (Twins — City). Mineapolisā atrodas daudz augstskolu, nozīmīgākā no tām ir ir Minesotas universitāte.

No veclatviešu vēstures norisēm zināms, ka Jūlijs Malvess Sentpolā rediģējis mēnešrakstu "Amerikānietis" (1907—08) un 1909. g. tur nodibinājis kreiso sociāldemokrātu pulciņš (vēlāk ALSV nozare). 30. gados pastāvējusi Latviešu biedrība, taču no pāris simtu tur dzīvojošiem latviešiem lielākā daļa jau pārtautojusies.

Jauna latviešu kolonija ar nacionālpatriotisku ievirzi radās 1949. — 1950. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieceļoja Mineapolisā no Vācijas. Šīs kolonijas tapšanā liela nozīme bija veclatvietim Jānim Akermanim, kas bija ne tikai izcils aviokonstruktors, bet arī dedzīgs patriots. Viņa vasarnīca kļuva par latvisko pasākumu centru. Vairākiem simtiem latviešu ieceļošanas atļaujas sagādāja Kārlis Kaufmanis, kas Mineapolisā bija ieceļojis 1949. gadā.

50. gadu vidū Mineapolisā un tās apkaimē dzīvoja apm. 2 tk latviešu, no tiem lielākā daļa bija jau iegādājušies savrupmājas un automašīnas. 70. gados latviešu skaits pilsētā nedaudz pieauga. Luteriešu draudzēs vien bija apvienoti 1,7 tk locekļu. Visvairāk latviešu dzīvo Lunapārkā un "Sesku ciemā" (uz Z no Mineapolisas). Bez vietējiem kultūras pasākumiem notiek arī latviešu centrālo organizāciju sanāksmes, kultūras dienas, sporta finālspēles u.c. pasākumi, kas guvuši atbalsi arī amerikāņu sabiedrībā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Mineapolisā: Minesotas Latviešu organizāciju padome; Latviešu nams (dib. 1971, adrese — 2337 Central Avenue, N.E. Minneapolis, Minn. 55418); Minesotas Latviešu apvienība (dib. 1951, 150 loc.); luteriešu Mineapolisas draudze (dib. 1951, 1600—900 loc.)¹, dievnams ar 500 vietām un pastorāts (dib. 1954, adrese — 3152 17-th Avenue So., Minneapolis, Minn. 55407); latviešu luteriešu kapu nodalījums kapsētā "Crystal Lake"; luteriešu Jēzus draudze (1962—78, 150 loc.)², pastorāts; luteriešu Kristus draudze (dib. 1972, 300 loc.), katoļu Sentpolas draudze (dib. 1951, 120—60 loc.); DV nodaļa (dib. 1952, 300 loc.); korporāciju kopa (dib. 1950, 80 loc.); akadēmiska kopa (dib. 1957, 60 loc.); kredītsabiedrība (dib. 1965, 200 loc.); latviešu strēlnieku kopa; ALPF nodaļa, mediķu (LAZA) kopa.

Latviešu izdevumi, apvienības un etniskie iestādījumi Mineapolisā: Latviešu biedrības biļetens "Ziņas" (1951—56); Mineapolisas draudzes biļetens "Svētrīta Zvani" (dib. 1951); luteriešu biļeteni "Dzīvais Vārds" un "Kristus Draudzes Vēstis"; DV "Biļetens"; žurnāls "Tilts" (1949—76), "Akadēmiskā Dzīve" (dib. 1958), "Jaunatnes Ceļš" (1969—75); "Latvju Sieviete" (1952), "Laikmets" (1953—68), "Sējējs" (dib. 1952); luteriešu bērnu žurnāls "Bitīte" (dib. 1962); luteriešu žurnāls "Ceļa Biedrs" (dib. 1956); LELBA grāmatu apgāds "Sējējs" (dib. 1952); Hugo

¹ Dievkalpojumi sākti 1949. gadā.

² Pēc tam pievienojās Mineapolisas draudzei.

Skrastiņa grāmatu apgāds "Tilts" (dib. 1952); Arvīda Eglīša grāmatu apgāds "Sēlzemnieks" un spiestuve "Laikmets"; Mineapolisas luteriešu bibliotēka (dib. 1955); Edgara Ķiploka privātbibliotēka; Jāņa Indriksona privātbibliotēka; A.Dambītes privātbibliotēka; latviešu grāmatu krājumi Mineapolisas un Sentpolas pilsētas publiskajā bibliotēkā, kā arī Minesotas universitātes bibliotēkā; bērnu vasaras nometne; latviešu valodas akadēmiskais kurss Metropoles koledžā (kopš 1977); luteriešu vietējās radiopārraides latviešu valodā (svētdienās plkst. 7⁰⁰ WCAL 770 KHz); latviešu problēmu TV pārraides (kopš 1958); Mineapolisas draudzes koris (dib. 1952), teātra ansamblis, papildskola (dib. 1951) un draudzes grāmatu salons; Kristus draudzes koris (dib. 1972); DV koris "Beverīna" (dib. 1965), teātris (dib. 1957), sporta kopa, mednieku un makšķernieku kopa; vokālie ansambļi "Līga", "Latvis" (1952 – 72) un "Atvaļinātie kanaki" (dib. 1973); jaunatnes ansamblis "Dzirkstele" (1978 – 82); koklētāju ansamblis "Teiksmā" (dib. 1967); skolēnu koklētāju ansamblis; pūtēju orķestris; T.Rudzīša deju orķestris; koncertapvienība; JKŠ pulciņš; jaunatnes pulciņš; skautu vienība "Daugava"; gaidu vienība "Koknese"; deju kopas "Pērkonītis" un "Jandāliņš"; Latviešu biedrības sporta kopa "Starts" (dib. 1952); Jaunais teātris (dib. 1958); Marijas Skutānes mākslas salons "Zilais putns" (dib. 1977); puķu un rotu salons "Daisy Flower", adrese — 10574 France Avenue, Bloomington, Minn. 55431; Augusta Telles daiļkalēju salona pārstāvība, adrese — 4857 Irving Avenue.

Dulūta — pilsēta pie Mičigana ezera, 200 km uz Z no Mineapolisas; kopā ar piepilsētām 254 tk iedzīvotāju (1984). 1950. g. Dulūtā tika sākti latviešu luteriešu dievkalpojumi. Par citām nelielās latviešu kolonijas sabiedriskās dzīves norisēm nav ziņu.

Dienviddakotas un Ziemeļdakotas pavalstis

Dienviddakotas un Ziemeļdakotas pavalstis atrodas uz R no Minesotas pavalsts. Iedzīvotāji, gk. skandināvu un vācu izcelsmes luterieši, 40. gados neliedza ieceļošanas galvojumus saviem ticības brāļiem — 2. pasaules kara latviešu bēgļiem no Eiropas. Ap 1950. g. abās pavalstīs ieceļoja diezgan daudz latviešu. Taču pēc pāris gadiem gandrīz visi aizceļoja uz lielpilsētām un rūpnieciski attīstītākajām pavalstīm. Uz pastāvīgu dzīvi palika ne vairāk par 2 tk latviešiem. Mūsu dienās viņi ir labi iekārtojušies, strādā savās specialitātēs un izmanto arī pavalsts izslavētās medību un makšķerēšanas iespējas. Viņu etniskajai apvienošanai un garīgajai aprūpei darbojas korporāciju un luteriešu draudžu kopas (dievkalpojumus notur mācītāji no latviešu kolonijas Mineapolisā; ilgus gadus mācītājs Edgars Ķiploks).

Sūfolsa — pilsēta 250 km uz DR no Mineapolisas; 100 tk iedzīvotāju (1975). Tur atrodas Dienviddakotas universitāte. Pilsētā pastāv neliela latviešu kolonija; vēl 80. gados darbojās Latviešu biedrība (40 loc.), luteriešu draudzes kopa, korporāciju kopa un Dienviddakotas palīdzības kopa. Sūfolsā tika izdots luteriešu biļetens "Avots Prērijā" (1951 – 56, 350 – 600 eks.), palīdzības kopas "Informācijas Biļetens" (1950 – 51) un Latviešu biedrības "Informācijas Biļetens" (1951 – 52).

Janktona — mazpilsēta 90 km uz DR no Sūfolsas. Nedaudzu latviešu mājvieta.

Votertauna — mazpilsēta 150 km uz Z no Sūfolsas. Nedaudzu latviešu mājvieta. 1950.—1951. g. tur tika izdots luteriešu biļetens "Vēstules Dienviddakotas Latviešiem".

Pīra — Dienviddakotas pavalsts administratīvais centrs 300 km uz R no Sūfolsas; 10 tk iedzīvotāju (1975). Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei tur izveidota luteriešu draudzes kopa (agrāk pastāvēja papildskola). Kapsētā "Riverside" zināmi apm. 10 latviešu apbedījumi.

Fārgo — universitātes mazpilsēta 350 km uz Z no Sūfolsas. Nedaudzu latviešu mājvieta.

Mainota — mazpilsēta 650 km uz ZR no Sūfolsas. Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei darbojas luteriešu dievkalpojumu kopa (kopš 1950) un DV kopa (kopš 1951).

Filipa — mazpilsēta 360 km uz R no Sūfolsas. 90. gadu sākumā tur dzīvoja pāris desmitu latviešu, kas etnisko kopību uztur saviesīgās sanāksmēs.

Aiovas pavalsts

Demoina — Aiovas pavalsts administratīvais centrs; kopā ar piepilsētām 191 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas universitāte.

Latviešu kolonija izveidojās 1949.—1950. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieceļoja no Vācijas. Sākumā kolonijā bija apm. 400 cilvēku, vēlāk — 250—300 cilvēku. 80. gados lielākā daļa latviešu asimilējušies; vairākums latviešu nodarbināti rūpniecībā, daudz jauniešu aizceļojuši darba meklējumos¹.

Latviešu organizācijas un īpašumi Demoinā: Aiovas Latviešu biedrība (dib. 1950); Latviešu nams (dib. 1965); luteriešu Aiovas draudze (dib. 1951, 100 loc.)²; luteriešu draudzes Demoinas kopa (dib. 1950; amerikāņu luteriešu draudzes pārziņā); katoļu kopa (dib. 1952; 80. gados daļa kopas pārcēlusies uz Devenportu); DV nodaļa (dib. 1959, 70 loc.); latviešu ārpilsētas īpašums "Sauleskalns" (dib. 1966; 25 km no Demoinas, platība 11 akri — parks, šautuve u.c. sporta ietaises).

Latviešu apvienības un iestādījumi Demoinā: Latviešu biedrības papildskola, koris (dib. 1966), vīru vokālais ansamblis (dib. 1954) un jaunatnes kopa "Beverīna"; DV biļetens "Apkārtraksts" un sporta kopa; deju kopa; estrādes ansamblis "Demoinas dunduri"; jaunatnes koris; vokālais ansamblis "Gaujmalietes" (dib. 1962).

Eimsa — universitātes pilsētiņa 50 km uz Z no Demoinas. Dažu Eimsā dzīvojošo latviešu ģimeņu sabiedriskā dzīve saistīta ar Demoinas latviešiem. Latvieši ir gan Eimsas studentu, gan mācībspēku vidū.

¹ Pēc citas informācijas, 80. gados Aiovā dzīvojuši gandrīz 700 latviešu, tādā gadījumā vairākums latviešu dzīvo izklidēti ārpus Demoinas. Netieši uz to norāda arī katoļu kopas pārcelšanās uz Devenportu.

² Dievkalpojumi sākti 1949. gadā.

Vestbrānča — mazpilsēta. Tur dzimis ASV prezidents H.K.Hüvers. Hüvera muzejā, kas ir Hüvera institūta filiāle, atrodas arī Latvijas nodaļa (Latviešu biedrības pārziņā).

Devenporta — pilsēta pie Misisipi upes 250 km uz A no Demoinas; kopā ar piepilsētām 381 tk iedzīvotāju (1984).

Aiovas latviešu katoļu draudzes kopa 80. gados pārcēlusies no Demoinas uz Devenportu.

Veiverli — mazpilsēta 150 km uz ZA no Demoinas. 1951.—1977. g. tur darbojās Eduarda Dobeļa apgāds "Latvju Grāmata".

Nebraskas pavalsts

Nebraskas pavalsts iedzīvotāji nodarbojas gk. ar lauksaimniecību; uz 200 tk km² dzīvo 1,6 mlj iedzīvotāju (1985).

Omaha — Nebraskas pavalsts lielākā pilsēta pie Misūri upes; kopā ar piepilsētām 607 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas divas universitātes.

Latviešu kolonija izveidojās 1949.—1950. gadā. Sākumā tur dzīvoja apm. 250 latviešu, bet 80. gados viņu skaits samazinājās līdz 150. Sabiedriskajā dzīvē Omahas latvieši uztur saikni ar Linkolnas latviešu koloniju.

Latviešu organizācijas un īpašumi Omahā: Latviešu biedrība (dib. 1960); luteriešu Omahas draudze (dib. 1952, 130 loc.), dievnams (dib. 1956, adrese — 4523 So. 22-nd Street, Omaha, Nebr. 68107); katoļu kopa; DV kopa; korporāciju kopa (dib. 1956) un ALPF nodaļa.

Latviešu etniskie pasākumi Omahā: Latviešu biedrības rakstu krājums "Omahas latvietis" (iznāk katru gadu kopš 1962); luteriešu draudzes papildskola un koris; Latviešu biedrības teātra ansambļis.

Linkolna — Nebraskas pavalsts administratīvais centrs; kopā ar piepilsētām 203 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas Nebraskas universitāte.

No veclatviešu vēstures norisēm zināms, ka 1907.—1913. g. Nebraskā kā politiskais emigrants uzturējies vēlākais Latvijas prezidents Kārlis Ulmanis. Linkolnā viņš ieguvis agronoma diplomu; bijis universitātes lektors, kā arī saimniecisko uzņēmumu darbinieks. 1954. g. nodibināts Ulmaņa Piemiņas fonds; no tā latviešu studentiem regulāri tiek piešķirtas stipendijas. 1982. g. 18. novembrī Nebraskas universitātē K.Ulmanim tika atklāta pastāvīga piemiņas ekspozīcija, kurā atrodas arī Miķeļa Geistauta darināts K.Ulmaņa krūšutēls.

Latviešu kolonija Linkolnā izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas tur sāka iecelt 1948. gadā. Vairākus simtus iecelšanas galvojumus latviešu bēgļiem sagādāja mācītājs Herberts Jesifers; 1949. g. Ziemsvētkos viņš noturēja arī pirmo dievkalpojumu. 50. gadu sākumā Linkolnā dzīvoja apm. 700 latviešu, 80. gadu sākumā — apm. 550 latviešu. Ir ziņas, ka 1949.—1982. g. universitāti absolvējuši 180 latvieši, bet 80 latvieši turpinājuši studijas. Vecākajā luteriešu draudzē Linkolnā pirmajos 25 gados reģistrētas 192 kristības, 252 iesvētības, 135 laulības, 156 bēres.

Latviešu organizācijas un īpašumi Linkolnā: Nebraskas Latviešu palīdzības biedrība (1950 – 60) un Palīdzības fonds (1955 – 71), kas vēlāk pārveidots par ALPF nodaļu (400 loc.); luteriešu Linkolnas draudze (dib. 1951, 550 – 250 loc.), draudzes nams (1953 – 72), dievnams ar 200 vietām (dib. 1973, adrese – 3300 "C" Street, Lincoln, Nebr. 68150); turpat atrodas arī Tautas nams; luteriešu Sv. Jāņa draudze (dib. 1953, 150 – 120 loc.), dievnams (dib. 1958, adrese – 1324 New Hampshire Street, Lincoln); DV nodaļa (dib. 1951, 150 loc., centrs Linkolnā, kopa arī Omahā); korporāciju kopa; namsaimnieku biedrība, studentu biedrība.

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Linkolnā: kopējs biļetens "Linkolnas Vēstnesis" (1952 – 59, 350 eks.), "Nebraskas Ziņotājs" (1960 – 62); skolēnu mēnešraksts "Mūsu Ceļš" (1956 – 60); Linkolnas draudzes "Apkārtraksts" (dib. 1966); Ādolfa Majoriņa izdevums "Svētceļnieks" (dib. 1963); žurnāls "Šaha Pasaule" (1954 – 73); grāmatu apgāds "Vaidava" (dib. 1952); grāmatu apgāds un klubs "Pilskalns" (1958 – 68); Artura Augstuma spiestuve; Sv. Jāņa draudzes bibliotēka un papildskola; Rūdolda Ziediņa grāmatnīca; Linkolnas draudzes papildskola (dib. 1951; 158 – 15 skolēni); skautu vienība, gaidu vienība; jaunatnes pulciņš "Tālava" (1951 – 62); JKS pulciņš (dib. 1978); ALJA nodaļa (dib. 1980); Latviešu koris (dib. 1952); Mazais koris; koklētāju ansamblis; DV orķestris (1954 – 68) un sporta kopa (dib. 1961); deju kopa "Jautrais pāris" (1951 – 62); luteriešu draudzes deju kopa; skolēnu deju kopa (dib. 1970); jaunatnes sporta sekcija (1951 – 62); mednieku un makšķernieku klubs; šaha klubs; Latviešu biedrības teātris (1951 – 53); luteriešu teātris (dib. 1953); jaunatnes teātris; teātra kopa (dib. 1957).

Kanzasas pavalsts

Kanzasas pavalsts bieži tiek saukta par pasaules kviešu klēti. Šajā pavalstī dzīvo pavisam maz latviešu.

Vičito — lielākā Kanzasas pavalsts pilsēta; kopā ar piepilsētām 429 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas divas universitātes. Vičito darbojas latviešu luteriešu draudzes kopa (30 loc.; notiek dažī dievkalpojumi gadā).

Kolorādo pavalsts

Denvera — Kolorādo pavalsts administratīvais centrs, atrodas Klinšu kalnu A pakājē 1500 m vjl; kopā ar piepilsētām 1,9 mlj iedzīvotāju (1987). Tur atrodas trīs universitātes, to vidū arī Kolorādo universitāte Boulderā.

Latviešu kolonija izveidojās 1949. g. no 2. pasaules kara bēgļiem; 70. gados Denverā dzīvoja apm. 200, 80. gados — apm. 400 latviešu. Pirmo dievkalpojumu iecelotājiem noturēja Ludis Bērziņš.

Ar Denveras latviešu koloniju sabiedriskajā dzīvē saikni uztur arī tie nedaudzie latvieši, kas dzīvo izkliedēti Vaiomingas un Ņūmeksikas pavalstī. Denveras latviešu kolonija atrodas tālu no citām lielākām latviešu kolonijām, un tas apgrūtina un ierobežo sakarus ar tām. Tāpēc Denverā netiek rīkoti kopīgi latviešu pasākumi.

Latviešu organizācijas un īpašumi Denverā: Latviešu biedrība (dib. 1951, 150 loc.); Denveras Latviešu organizāciju apvienība; Denveras Latviešu centrs (dib. 1988); luteriešu Denveras draudze (dib. 1950, 100 – 200 loc.); katoļu kopa; DV Kolorādo nodaļa (dib. 1965, 120 loc.), DV nams (1984 – 87); korporāciju kopa; kredītsabiedrība.

Latviešu izdevumi, apvienības un etniskie pasākumi Denverā: DV "Informācijas Raksts" (dib. 1965); Latviešu biedrības "Apkārtraksts"; biļetens "Kolorādo Vēstis" (1973 – 74); luteriešu draudzes papildskola un jaunatnes pulciņš; Latviešu biedrības papildskola "Ābecītis", jaunatnes pulciņš, teātra kopa un deju kopa "Virpulis" (dib. 1968); vokālais ansamblis "Liesma"; pūtēju orķestris; DV sporta kopa (dib. 1971) un jauktais koris (dib. 1970).

Kolorādospringsa — pilsēta 100 km uz D no Denveras; kopā ar piepilsētām 349 tk iedzīvotāju (1984). Tūrisma un ziemas sporta centrs.

Latviešu kolonija izveidojās 1949. – 1950. g. vienlaikus ar Denveras koloniju tādos pašos apstākļos, taču tā bija divreiz mazāka. 80. gados Kolorādospringsā dzīvoja apm. 200 latviešu, viņu vidū daudz pensionāru. Kolonijas organizēšanā lieli nopelni bija arhitektam Valdim Zēbaueram. Sabiedriskajā dzīvē kolonija uztur saikni ar Denveras latviešu koloniju.

Atzīmējot Latvijas neatkarības pasludināšanas 50. gadadienu un pateicoties Amerikai par doto patvērumu, par latviešu līdzekļiem Kolorādospringsā tika uzcelts piemineklis strūklakas veidā¹.

Latviešu organizācijas Kolorādospringsā: Latviešu biedrība (dib. 1950, 30 loc.) un luteriešu Kolorādospringsas draudze (dib. 1950, 120 – 60 loc.).

Dažādi latviešu etniskie iestādījumi Kolorādospringsā: luteriešu draudzes biļetens "Avots Prērijā"; papildskola; iknedēļas vietējās radiopārraides; teātra ansamblis; mazpulku vienība (dib. 1950).

Vašingtonas pavalsts

Sietla — pilsēta, Klusā okeāna piekrastes lielākais finanšu, transporta, zinātnes un kultūras centrs, osta. Dibināta 1851. g.; kopā ar piepilsētām 2,3 mlj iedzīvotāju (1987). Tur atrodas divas universitātes un firmas "Boeing" aviorūpnīcas.

No Sietlas veclatviešu vēstures norisēm zināms, ka latvieši tur dzīvoja jau 1907. g. sākumā un strādāja gk. meža darbos. Darbojās arī sociāldemokrātu pulciņi. 30. gados Sietlā dzīvoja apm. 200 latviešu. Viņiem piedereja arī privātipašumi, taču nebija ne draudzes, ne biedrības. 1931. g. Sietlā tika atvērts Latvijas konsulāts.

¹ T. s. Brīvības strūklakas autors ir Ansis Bērziņš (Luda Bērziņa dēls); iegravētais uzraksts paū trimdinieku attieksmi un cerības:

This Latvian Freedom Fountain is a gift from the Latvian ethnic group to the people of Colorado Springs, commemorating in 1968 the 50-th anniversary of the Declaration of Independence of Latvia. Since 1949 thousands of Latvian refugees have found freedom and opportunity in the United States.

This fountain is a symbol of hope for all of the formerly free people of the world, who keep alive in their hearts the hope of self-determination. Under God for all nations. 1969.

Latviešu koloniju papildināja 2. pasaules kara bēgļi, kas Sietlā ieradās no Vācijas. 1949. — 1950. g. kolonijā dzīvoja apm. 800 latviešu, viņu vidū arī mācītājs Kārlis Kundziņš (1962 — 67 arhibīskaps). Viņam bija lieli nopelni harmoniskas un vienotas latviešu kolonijas izveidošanā. Gandrīz visi Sietlas latviešu bērni skolas vecumā mācījās arī latviešu papildskolā. Redbārnas rančo, 20 km ZA no Sietlas centra, irētās telpās darbojās vasaras vidusskola "Kursa" (1973 — 81); pēc tam pārcēlusies uz pašu īpašumu "Kursa" pie Šeltonas. 200 latviešu ģimenes atsaucās aicinājumam vākt ziedojumus sabiedriskā centra celtniecībai. Reizi gadā latvieši dodas uz kopīgu lašu zveju atklātā okeānā. Latvieši piedalās arī starptautiskajā Ziemsvētku tradīciju un tautas deju festivālā. Nozīmīgs kultūras pasākums kolonijas dzīvē ir līdzdalība Rietumkrasta dziesmu svētkos (Sietlā sarīkoti 1962 un 1975).

Latviešu organizācijas un īpašumi Sietlā: Latviešu nams un dievnams (dib. 1971, adrese — 11710 Third Avenue, Seattle, Wash., 98115)¹; luteriešu draudze (dib. 1950, 550 loc.)²; latviešu kapu nodalījums kapsētā "Pacific"; Vašingtonas pavalsts Latviešu biedrība³; DV nodaļa (dib. 1951, 150 loc.)⁴; korporāciju kopa (dib. 1949, 80 loc.); kredītsabiedrība (dib. 1965, 200 loc.); arhitektu kopa; pensionāru kopa un ALPF nodaļa.

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Sietlā: Latviešu biedrības biļetens "Informācija" (dib. 1952); luteriešu draudzes mēnešraksts "Sējējs" (1952 — 63) un biļetens "Mūsu Baznīca" (dib. 1953); DV biļetens "Ziņas"; draudzes papildskola (dib. 1951); koncertapvienība; Latviešu biedrības vīru koris "Krīvs" (1951 — 53), jauktais koris (dib. 1953) un deju kopa "Trejdeksnītis" (dib. 1951); skolēnu koris, orķestris un deju kopa "Gauja"; vokālais ansamblis "Staburadze" (dib. 1972); studentu pulciņš; jaunatnes pulciņš; teātra ansamblis; estrādes mūzikas ansamblis "City Rain" (dib. 1986); deju kopa "Sietlas sievas" (dib. 1974); Aijas Pakules daiļamatniecības un grāmatu salons, adrese — 11551 6-th Place, Seattle, Wash. 98125; "Latvian Vacation Club", adrese — 12636 S.E. 161-st Street, Renton, Wash. 98055; Heinriha Kāpa ceļojumu birojs "Baltic Travel Tours", adrese — P.O.Box 98794, Seattle, Wash. 98198.

Spokana — pilsēta 400 km uz A no Sietlas; kopā ar piepilsētām 353 tk iedzīvotāju (1984).

Nedaudzo latviešu vajadzībām izveidota Latviešu biedrības nodaļa.

Takoma — pilsēta 50 km uz D no Sietlas centra; kopā ar piepilsētām 516 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas Pjūdžetsaunda un universitāte "Pacific"; 80. gados Takomu sāka uzskatīt par Sietlas piepilsētu.

Latviešu kolonija sāka veidoties 1948. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas Takomā ieceļoja no Vācijas. Pirmos dievkalpojumus ieceļotājiem noturēja mācītājs Edmunds Mačs. 50. gadu vidū Sietlā dzīvoja apm. 500 latviešu; vēlāk latviešu skaits samazinājās.

¹ 1955. — 1971. g. draudzei bija cits īpašums, kas tika atsavināts pilsētas rekonstrukcijas dēļ.

² Daudzi draudzes locekļi dzīvo ārpus Sietlas.

³ Nodaļa arī Takomā, Spokanā un Longvjū.

⁴ Oficiālais nosaukums — Ziemeļrietumu nodaļa, dibināta Longvjū; starplaikā atradies Takomā un tur joprojām saglabājušās kopas.

Kolonijas sabiedriskie pasākumi notiek īrētās telpās. Takomas studentu, mācībspēku un zinātnieku vidū ir arī latvieši.

Latviešu organizācijas Takomā: luteriešu Takomas draudze (dib. 1952, 400 – 200 loc.); latviešu kapu nodalījums Jaunajā kapsētā; Vašingtonas pavalsts Latviešu biedrības nodaļa; DV nodaļa (dib. 1951)¹; korporāciju kopa; kredītsabiedrība (dib. 1970) un pensionāru kopa.

Dažādi latviešu iestādījumi Takomā: luteriešu draudzes "Apkārtraksts", draudzes papildskola, koris (dib. 1961); teātra ansamblis un jaunatnes pulciņš.

"Kursa" – latviešu ārpilsētas īpašums, atrodas ezera krastā, 8 km no Šeltonas mazpilsētas, pusceļā starp Sietlu un Portlendu. Oficiāli īpašums tiek saukts par Amerikas Rietumkrasta Latviešu izglītības centru. To pārvalda īpaša organizācija, kas 1982. g. nopirka 100 ha zemes (par 0,5 mlj dol.), no tiem 35 ha tika izlietoti sabiedriskajām vajadzībām, bet pārējo zemi izmantoja savrupmāju ciemata celtniecībai.

1983. g. Līgo svētkos, klātesot 600 latviešiem, tika atklātas pirmās sabiedriskās ēkas, kur izvietots internāts (100 vietu) un ēdnīca (arhit. Valdis Ronis). Tās izmanto gk. vasaras vidusskolai "Kursa", bērnu vasaras nometnei "Mežotne" un vasaras kursiem. Sabiedriskā centra celtniecībā bez atlīdzības strādāja arī talcinieki. Vēlāk tika uzcelta arī sporta zāle, peldbaseins, sarīkojumu zāle, viesnīca un pensionāru mājokļi. Ēkas celtas latviešu lauku sētu stilā (līdzīgi Brīvdabas muzejam).

"Kursas" adrese – West Coast Latvian Education Center, P.O.Box 1221, Shelton, Wash. 98584, USA.

Longvjū – mazpilsēta 75 km uz Z no Portlendas.

Latviešu kolonija sāka veidoties 50. gadu sākumā no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieeļoja no Vācijas. Ieceļotāji dabūja darbu kokrūpniecībā (arī tuvējā Kelso pilsētīnā). Latviešu kolonijas (apm. 200 cilvēku) sabiedriskās dzīves organizēšanā lieli nopelni bija Arvīdam Dravniekam. Vēlākajos gados daļa Longvjū latviešu pārcēlās dzīvot uz lielpilsētām un kūrortiem. 80. gados Longvjū bija palikuši ne vairāk par 100 latviešiem, lielākoties jau pensijas vecumā. Sabiedriskajā dzīvē kolonija uztur saikni ar latviešiem Sietlā un Portlendā.

Latviešu organizācijas Longvjū: luteriešu draudze (dib. 1952, 140 – 60 loc.)²; DV nodaļa (dib. 1951); Vašingtonas pavalsts Latviešu biedrības nodaļa (dib. 1951).

Latviešu etniskie izdevumi un pasākumi Longvjū: Latviešu biedrības nodaļas biļetens "Informācija" (1951 – 52); luteriešu draudzes biļetens; DV "Apkārtraksts" (dib. 1966); luteriešu draudzes papildskola; DV grāmatu un daiļamatniecības salons; koris (1951 – 54); vokālais ansamblis (1959 – 65).

¹ Dibināta Longvjū, kopš 1966. g. atrodas Takomā, apakšnodaļas – Sietlā, Portlendā, Longvjū.

² Dievkalpojums sāka noturēt 1950. g.; 80. gados draudze pārveidojās par luteriešu Oregonas draudzes novadu.

Oregonas pavalsts

Portlenda — lielākā Oregonas pavalsts pilsēta, atrodas Vilametas un Kolumbijas upju satekā. Dibināta 1845. g.; 366 tk iedzīvotāju (1984), kopā ar piepilsētām 1,3 mlj iedzīvotāju. Tur atrodas divas universitātes. Portlendu sauc arī par "Rožu pilsētu", jo parkos aug daudz rožu un katru gadu notiek rožu izstādes.

No veclatviešu vēstures zināms, ka 1910. — 1917. g. tur pastāvēja sociāldemokrātu pulciņš (apm. 50 biedru). 30. gados Portlendā atvērts Latvijas konsulāts.

Latviešu koloniju 1950. — 1951. g. papildināja apm. 200 latviešu — 2. pasaules kara bēgļi, kas ieceļoja no Vācijas. 80. gados Portlendā dzīvoja $\frac{3}{4}$ no 550 — 600 Oregonas pavalstī apzinātajiem latviešiem. Samērā labi atalgotā latviešu vidējā paaudze (gk. kvalificētie strādnieki) ziedoja daudz naudas un pūļu sabiedriskā centra celtniecībai. Nozīmīgs kolonijas kultūras dzīves pasākums ir līdzdalība Rietumkrasta dziesmu svētkos (Portlendā 1965 un 1982). Latvietības uzturēšanā lieli nopelni ir Ritmaņu ģimenei. Latviešiem izveidojusies arī laba sadarbība ar Portlendas igauņu koloniju.

Latviešu organizācijas un īpašumi Portlendā: Latviešu sabiedriskais centrs (dib. 1977, adrese — 5500 SW Dosch Road, Portland, 97201, Ore.); Oregonas luteriešu draudzes centrālā kopa (dib. 1951, 150 — 200 loc.)¹; Oregonas Latviešu biedrība (dib. 1952)²; DV nodaļa (dib. 1951); korporāciju kopa; pensionāru kopa.

Latviešu izdevumi, apvienības un pasākumi Portlendā: biļetens "Oregonietis" (dib. 1969); gadagrāmata "Poga"; Zigurda Ritmaņa kultūras un vēstures privātkrātuve; draudzes papildskola (arī bērnudārzs); koncertapvienība; koris (dib. 1950); koklētāju ansamblis; estrādes ansamblis "Dzintars" (1972 — 80); jaunatnes pulciņš; studentu pulciņš; teātra kopa; deju kopa "Ritenītis" un "Virpulītis" (dib. 1965).

Seilema — Oregonas pavalsts administratīvais centrs, atrodas 70 km uz D no Portlendas; kopā ar piepilsētām 255 tk iedzīvotāju (1984). 1949. g. tur tika nodibināta Oregonas Latviešu biedrība (vēlāk tās mītne Portlendā) un sāka noturēt regulārus latviešu luteriešu draudzes dievkalpojumus (vienreiz mēnesī). Seilemā izveidots Zinaidas Lazdas fonds un izdots tā "Apkārtraksts" (1958 — 71).

Jūdžina — pilsēta 200 km uz D no Portlendas. Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei reizi mēnesī tur notiek Oregonas luteriešu draudzes novada dievkalpojumi.

Kalifornijas pavalsts

Sanfrancisko — ostas pilsēta Klusā okeāna liča krastā. Dibināta 1776. g.; 749 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 5,9 mlj iedzīvotāju (1987). Saīsināti pilsētu sauc par Frisko, kā arī par "Zelta Vārtu" pilsētu (pēc liča šauruma nosaukuma). Tur atrodas daudz augstskolu, to vidū Kalifornijas, Sanfrancisko, Stenforda, Linkolna, Zelta Vārtu (Golden Gate) un Medicīnas universitāte, kā arī Kalifornijas Zinātņu akadēmija. Nozīmīgākās priekšpilsētas ir Oklenda, Bērkli, Bērlingema, Palo Alto, Sanhosē, Losgatosa.

¹ Dievkalpojumus sāka noturēt 1950. g.; draudzes novadi Seilemā, Jūdžinā, Longvjū.

² Līdz 1956. g. biedrības mītne atradās Seilemā.

No veclatviešu vēstures zināms, ka 1897. g. ieceļotāji mēģināja nodibināt Latviešu biedrību. 1907. — 1913. g. Sanfrancisko pastāvēja latviešu luteriešu draudze (apm. 200 loc., mācītāji Jānis Balodis un Juris Rozens). 1915. — 1919. g. Jānis Andrejs Burtņieks izdeva mēnešrakstu "Prometejs". 1906. g. tika nodibināta kreiso strādnieku biedrība (atjaunota 1921, vēlāk darbība apsīkusi, 200 loc.). Strādnieku kustībā bija divi konkurējoši strāvotāji — viens pieslēgās "federācijai" (ASV sociālistu partijai), otrs — "koporganizācijai" (ASV kompartijai).

Gadsimta sākumā Sanfrancisko dzīvoja apm. 500 latviešu, 30. gados — apm. 1 tk¹. Latvieši bija gk. pārtikuši strādnieki, kā arī jūrnieki un amatnieki. Viņi dzīvoja savrupmājās un tika uzskatīti par darbīgiem un labiem valsts pilsoņiem. Tajā laikā rosīgi darbojās arī latviešu sieviešu klubs. 1924. g. Sanfrancisko atvērts Latvijas konsulāts.

Latviešu koloniju Sanfrancisko papildināja 50. gadu sākumā no Vācijas ieceļojušie 2. pasaules kara bēgļi, vēlāk arī ieceļotāji no citiem ASV rajoniem. 50. gados Sanfrancisko dzīvoja 1 tk, 70. gados — apm. 2 tk latviešu; 80. gadu beigās Sanfrancisko un tās apkaimē dzīvoja apm. 5 tk latviešu. Līdz ar latviešu iedzīvotāju labklājības celšanos samazinājās etniskajās organizācijās un draudzēs aktīvi darbojošos latviešu skaits. Tomēr Sanfrancisko var uzskatīt par visu ASV Rietumkrasta latviešu organizatorisko centru. Latvietības uzturēšanā nozīmīga loma ir vidējai paaudzei, bet daudz jauniešu (gk. studenti) precību dēļ aizbraukuši no Sanfrancisko. Pašizliedzīgi latviešu sabiedrības labā ilgus gadus darbojušies prāvests Arnolds Jānis Ernstsons un mācītājs Gustavs Kness-Knezinskis. Nozīmīgs latviešu kultūras dzīves pasākums ir līdzdalība Rietumkrasta dziesmu svētkos (Sanfrancisko 1967 un 1979).

Santakrusas apkaimē apm. 80 km uz D no Sanfrancisko, Kalifornijas kalnos 1970. — 1982. g. darbojās Kalifornijas latviešu vasaras nometne, kurā parasti bija 100 — 120 dalībnieku, gk. jaunieši (pēc tam nometne pārcēlusies uz "Kursu" pie Šeltonas).

Latviešu organizācijas un īpašumi Sanfrancisko: ALA Rietumapgabala pārstāvība; Ziemeļkalifornijas Latviešu biedrība (dib. 1951², 200 loc., centrs Sanfrancisko, nodaļa Sakramento); luteriešu Ziemeļkalifornijas draudze (dib. 1950³, 700 — 450 loc.; centrālais novads Sanfrancisko, dievkalpojumu kopas Oklendā, Bērlingemā, Palo Alto, Losgatosā, Nepā, Santarosā, Sakramento), dievnams un draudzes nams ar 500 vietām (dib. 1956, adrese — 425 Hoffman Avenue, San Francisco, Cal. 94114), pastorāts, adrese — 289 Graystone Terrace, Apt. 3; luteriešu Oklendā draudze (dib. 1953, 150 — 200 loc.; centrālais novads Oklendā, dievkalpojumu kopas Bērlingemā, Santarosā, Sakramento); katoļu kopa; DV Ziemeļkalifornijas nodaļa Palo Alto (dib. 1952, 150 loc.); korporāciju kopa; kredītsabiedrība (dib. 1969, 500 loc.); LPB kopa; pensionāru kopa (dib. 1970); konkordiju kopa; LTF Ziemeļkalifornijas atbalsta grupa.

¹ Jānis Dāvis ceļojuma aprakstā 1938. g. rakstījis, ka tur dzīvo apm. 4 tk latviešu, bet viņa izteikumam nav pamatojuma.

² Līdz 1958. g. nosaukums — Oklendā Latviešu apvienība.

³ Apvienoja kopas 13 pilsētās.

Latviešu izdevumi, apvienības un etniskie pasākumi Sanfrancisko: luteriešu biļetens "Zelta Vārtu Vēstis" (dib. 1951, 750 eks.), Latviešu biedrības mēnešraksts "Ziemeļkalifornijas Apskats" (dib. 1959); DV "Informatīvais Biļetens" (līdz 1965, 600 eks.); "Studiju Grupas Biļetens" (dib. 1975); Ziemeļkalifornijas latviešu žurnāls "Zelta Rīts"; Ziemeļkalifornijas draudzes bibliotēka; Latviešu biedrības bibliotēka; Viktora Ernesta Lamstera privātbibliotēka (1971 deponēta Sanhosē universitātē); Baltiešu krātuve Hūvera institūtā (dib. 1919. g. Stenforda universitātes pārziņā Palo Alto); latviešu grāmatu krājumi Stenforda universitātes bibliotēkā, Kalifornijas universitātes bibliotēkā Bērklī, Sanhosē universitātes bibliotēkā un Sanfrancisko pilsētas publiskajā bibliotēkā; latviešu valodas kurss Stenforda universitātē (kopš 1972); baltu vēstures studijas Sanhosē universitātē^x; Latviešu biedrības papildskola Sanfrancisko (dib. 1952), luteriešu draudzes papildskolas Sanfrancisko, Oklendā (1958 – 73) un Sanhosē; bērnu un jaunatnes vasaras nometne (kopš 1957; rīko īrētos ārpilsētas īpašumos); studentu pulciņš; jaunatnes pulciņš; Ziemeļkalifornijas koris (dib. 1959); Latviešu biedrības vīru koris "Dziesmu draugs" (1951 – 56), literārā kopa, teātris un deju kopa "Ritenītis" (dib. 1965); vīru koris "Krīvs" (1951 – 64, no 1977); estrādes ansamblis "Līča vēji" (dib. 1975); koncertapvienība; Laimoņa Siliņa "Mazais teātris" (dib. 1966); DV teātris, sporta kopa "Venta", vīru vokālais ansamblis (1971 – 74) un sieviešu vokālais ansamblis (dib. 1972); Birutas Plūģes ceļojumu aģentūra "Biruta's Tours", adrese – P.O.Box 5410, San Mateo, CA 94402.

Nepa — pilsēta 60 km uz Z no Sanfrancisko centra. Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei nodibināta Ziemeļkalifornijas luteriešu draudzes kopa.

Santarosa — pilsēta 75 km uz Z no Sanfrancisko; kopā ar piepilsētām 326 tk iedzīvotāju (1984). Netālu no Santarosas atrodas pasaulē lielākā ģeoterminālā elektrostacija "Geizers". Nedaudzos latviešus garīgi aprūpē Ziemeļkalifornijas un Oklendā luteriešu draudze.

Petalūma — pilsēta 60 km uz ZR no Sanfrancisko centra. Latviešu kopa nodibināta 1950. gadā.

Sakramento — Kalifornijas pavalsts administratīvais centrs; 304 tk iedzīvotāju (1984); kopā ar piepilsētām 1,2 mlj iedzīvotāju. Tur atrodas Kalifornijas universitātes filiāle (Deivisā).

Latviešu kolonija līdzīgi citām Rietumkrasta kolonijām Sakramento veidojās 50. gados no 2. pasaules kara bēgļiem. Kolonijā sākumā bija apm. 200 latviešu, 80. gados — apm. 100 latviešu. Saulainā klimata dēļ tur apmetušies daudz pensionāru. Sabiedriskā dzīve samērā mazaktīva. Latviskie pasākumi notiek īrētās telpās. Sabiedriskajā dzīvē uztur saikni ar 160 km attālo Sanfrancisko latviešu koloniju.

Latviešu organizācijas Sakramento: Ziemeļkalifornijas Latviešu biedrības nodaļa; luteriešu Ziemeļkalifornijas draudzes novads; luteriešu Oklendā draudzes novads.

Dažādi latviešu etniskie iestādījumi Sakramento: papildskola (1951 – 78); jaunatnes pulciņš; biļeteni "Sakramento Latviešu Jaunatne" (1956 – 57) un "Dzirksts" (1959 – 60).

^x Nozīmīga loma bija prof. Edgaram Andersonam.

Losandželosa — lielpilsēta Klusā okeāna piekrastē. Dibināta 1781. g. (spāņu katoļu misija); 3,3 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 13,5 mlj iedzīvotāju (1987). Tā ir trešā lielākā pilsēta ASV, Rietumkrasta ekonomiskais, kultūras un zinātnes centrs. Nozīmīgākās piepilsētas ir Longbiča, Santamonika, Toransa, Beverlihilsa, Glendeila, Pesadīna, Holivuda, Sanfernando, Anaheima, Santaana un Pomona. Pilsētas straujo izaugsmi 20. gs. veicināja naftas atradnes, avio un auto rūpniecības attīstība, kā arī Holivudas kinostudija (1911) un Disnejlenda (1955). Zemestrīču dēļ ēku augstums ierobežots līdz 50 m. Pilsētai izteikta centra nav; pastāv daudzi funkcionāli autonomi rajoni. Lielu platību aizņem greznas savrupmājas. Komunālā transporta pilsētā praktiski nav; tā domāta automašīnu īpašniekiem. Visumā subtropisks klimats, taču reljefa atšķirības rada arī atšķirīgas mikroklimata zonas. Losandželosā ir daudz augstskolu, to vidū Kalifornijas Tehnoloģiskais institūts, Dienvidkalifornijas, Losandželosas, Lojolas, Peterdaines un Lavernes universitāte.

No veclatviešu vēstures zināms, ka 20. gados Losandželosā dzīvoja apm. 300 latviešu, gk. amatnieki, zvejnieki, Holivudā arī daži aktieri un kinodarbinieki. 1906. g. nodibinājās kreiso sociāldemokrātu pulciņš, kas vēlāk kļuva pazīstams kā "koporganizācijas" nozare un Draugu klubs (Society of Friends). 20. gados Losandželosā tika atvērta Latvijas konsulāts.

Latviešu koloniju papildināja 2. pasaules kara bēgļi; 1950. g. tur dzīvoja apm. 500 latviešu. Ceļā uz Losandželosu latviešu bēgļi pelnīja iztiku, plūcot kokvilnu Misisipi kokvilnas laukos. Jauno iecerotāju kolonijas organizēšanā liela nozīme bija žurnālistam Felksam Krusam un agronomam Helmutam Braukim. Katras nākamās desmitgades laikā latviešu skaits Losandželosā gandrīz dubultojās, un 80. gados tur dzīvoja 3,5 — 4 tk latviešu. Latviešu sabiedrības kodolu veido augsti kvalificēti un labi atalgoti vidējās paaudzes speciālisti. Ar katru gadu palielinās arī samērā labi situētu pensionāru skaits. Sabiedriski politiskajā dzīvē Losandželosas latvieši aktīvi sadarbojas ar citām baltiešu kolonijām; notiek arī kopīgas vietējās radiopārraidis par aktuālām baltiešu problēmām.

70. gados par 370 latviešu ģimeņu ziedojumiem un ar talcinieku darbu tika uzcelts sabiedriskais centrs (ar 300 vietām, 0,4 mlj dol. vērtībā). Tā celtniecību ierosināja mediķis Haralds Alksnis un arhitekts Jānis Janavs. 80. gados centru paplašināja (izmaksas 1,5 mlj dol.).

Nozīmīgs kultūras pasākums Losandželosas latviešiem ir viņu līdzdalība Rietumkrasta dziesmu svētkos (Losandželosā 1970, 1977 un 1989).

Latviešu organizācijas un īpašumi Losandželosā: Latvijas konsulāts (dib. 20. gados, adrese — 1600 El Rite Avenue Glendale, Cal. 912208); Dienvidkalifornijas Latviešu biedrība (dib. 1950, 200 — 400 loc.)¹; luteriešu Dienvidkalifornijas draudze (dib. 1950, 400 — 600 loc.) ar dievkalpojumu kopu Sandjego, dievnams (dib. 1975, adrese — 1927 Riverside Drive)²; Latviešu nams (dib. 1973, adrese — 1955 Riverside Drive, Los Angeles, Cal. 90039); luteriešu Miera draudze (dib. 1950, 250 — 70 loc.) ar centrālo novadu Losandželosā un dievkalpojumu kopu Pomonā; katoļu kopa; DV Dienvidkalifornijas nodaļa (dib. 1963, 200 loc.) ar centru Losandželosā un kopu Sandjego; DV Dienvidkalifornijas nodaļa Riversaidā (1950 — 57); korporāciju

¹ Biedrības nams pie Vaitstona ezera tika likvidēts sakarā ar jaunā centra izbūvi.

² 1960. — 1972. g. bija cits dievnams, adrese — 2450 Griffin Avenue, Los Angeles, Cal. 90031.

kopa; kredītsabiedrība (dib. 1964, 300 loc.); arhitektu kopa; pensionāru kopa; ALPF nodaļa.

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Losandželosā: Latviešu biedrības "Informācijas Biļetens" (1951—73, 500 eks.); jaunatnes biļetens "Jaunas Balsis" (1954—58); Dienvidkalifornijas draudzes "Vēstnesis" (dib. 1955, 600 eks.); Miera draudzes "Baznīcas Ziņas" (1955—64) un "Miera Draudzes Ziņas" (dib. 1964); DV "Informācijas Biļetens" (1963—67) un "Vēstnesis" (dib. 1967, 800 eks.); Latviešu nama bibliotēka (dib. 1977); latviešu grāmatu krājums Losandželas pilsētas publiskajā bibliotēkā un Dienvidkalifornijas universitātes bibliotēkā; Latviešu biedrības papildskola un sporta kopa "Rīga"; luteriešu Dienvidkalifornijas draudzes papildskola un koris; jaunatnes pulciņš; Latviešu Neatkarīgais koris (dib. 1950); sieviešu koris; vokālais ansamblis "Solaris" (dib. 1977); estrādes ansamblis "Losandželas čaukstenes", "Rīga", "Jaunās balsis" (dib. 1975) un "Tas vakars piektdienā"; koncertapvienība (dib. 1969); Latviešu teātris (dib. 1949), Ceļojošais teātris¹; deju kopa "Pērkonītis" (dib. 1951) un "Mazais pērkonītis"; Elzas Rozenas mākslas salons.

Mildas ciems (Milda's Town) atrodas 120 km uz A no Losandželas, kalnainā apvidū 800 pēdu vjl, 100 km no Klusā okeāna krasta. Ciemā bija iecerēts izveidot latviešu pensionāru apmetni. Nosaukums iegūts no arhitektes vārda (arhitekti Staņislavs un Milda Borbali). Finansiālais pamats apmetnes izveidošanai bija Alfrēda Rimšas 1 mlj dolāru ziedojums 80. gados. Ciems aizņem 130 ha (330 akru). Tā apkaimē atrodas Palomara observatorija, Palas miestpiņš un Temekjūlas pilsētiņa. Mildas ciemā paredzēts uzcelt kultūras un medicīnas centru, viesnīcu, novietni treileriem, kā arī mājvietas 300 pastāvīgiem iedzīvotājiem.

Sandjego — lielpilsēta Meksikas pierobežā (dib. 1769); kopā ar piepilsētām 2,3 mlj iedzīvotāju (1987). Tur atrodas trīs universitātes.

Latviešu kolonija pastāv kopš 50. gadu sākuma. 1951. g. radās neformāla luteriešu kopa, kas 1960. g. organizatoriski izveidojās par Losandželas Dienvidkalifornijas draudzes novadu (60 loc., 9 dievkalpojumi gadā). Vēlāk izveidojās arī DV kopa (asociēta ar Losandželas nodaļu). Sandjego latviešu kolonijā dzīvo gk. pensionāri, kuru skaits sevišķi strauji palielinās kopš 70. gadiem². Daudz latviešu (200—300 cilvēku) apmetušies nelielajā Lahojas kūrortpilsētiņā Klusā okeāna krastā, kur ir ideāls klimats (visu gadu +21° pēc Celsija) un neierobežotas atpūtas iespējas. Apm. 75% latviešu dzīvo savās savrupmājās, aizvadot vārda vistiešākajā nozīmē saulainas un bezbrūpīgas vecumdienas.

Arizonas pavalsts

Fīniksa — Arizonas pavalsts administratīvais centrs; 894 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām apm. 2 mlj iedzīvotāju. Fīniksas aglomerācijā ietilpst arī Tempe. Tur atrodas arī Arizonas universitāte.

¹ Režisors Anšlavs Eglītis.

² Pensionāri izmanto arī lētās dzīves iespējas Kalifornijā (Meksikā) un bieži vien ASV daļā ierodas tikai saņemot pensiju, bet tērē to Meksikā.

Latvieši Arizonas pavalstī sāka apmesties 60. gados. Gandrīz visi bija ienācēji no kaimiņu pavalsts Kalifornijas un meklēja Arizonā labākas darba iespējas. Tempē tika nodibināta Arizonas latviešu kopa. Tās sarīkojumi 18. novembrī, Ligo svētkos u.c. pulcēja 50 — 60 latviešu. Fīniksas pilsētas publiskajā bibliotēkā izveidots latviešu grāmatu krājums. 80. gados Arizonas pavalstī dzīvoja apm. 150 latviešu (no tiem 100 — Fīniksā). Latviešu kopa izdod biļetenu "Bals Tuksnesī" (no 1976).

Floridas pavalsts

Miami — kūrortpilsēta Atlantijas okeāna krastā, Floridas pavalsts D daļā. Dibināta 1896. g.; kopā ar piepilsētām 2,9 mlj iedzīvotāju (1986). Tur atrodas universitāte. Nozīmīgākās piepilsētas ir Haiālija, Maiambīča.

No veclatviešu vēstures zināms, ka jau 20. gados latviešu zvejnieki no Ņujorkas braukuši ziemas pavadīt Floridā. 30. gados apm. 100 latviešu apmetušies uz pastāvīgu dzīvi Maiami. Viņi nodarbojušies gk. ar zveju un dārzkopību. Par etnisko organizāciju pastāvēšanu nav ziņu¹.

60. gados Maiami sāka ieceļot latvieši no bijušo 2. pasaules kara bēgļu vidus, kas agrāk bija dzīvojuši un strādājuši citos ASV apvidos un sasnieguši pensijas gadus. Meklējot siltu un saulainu klimatu, šie pensionāri atbrauca uz Floridu. Izveidojās organizēta latviešu kolonija, kas uztur saikni ar latviešu emigrācijas grupējumu ASV Z daļā. 60. gados Maiami dzīvoja apm. 200 latviešu, 80. gados — apm. 300 latviešu. Sakarā ar to, ka kolonijā ļoti maz jauniešu, vietējie etniskie pasākumi ir visai pieticīgi. Lielākā daļa Maiami latviešu dzīvo labiekārtotās savrupmājās.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Maiami: Dienvidfloridas Latviešu biedrība (dib. 1962, 80 loc.; sarīkojumi notiek igauņu klubā Haiālijā); luteriešu Dienvidfloridas draudze (dib. 1974, 60 loc.; notiek dažī dievkalpojumi gadā īrētā dievnamā); korporāciju kopa; jaunatnes pulciņš — ALJA nodaļa (dib. 1981).

Fortloderdeila — kūrortpilsēta 50 km uz Z no Maiami centra; kopā ar piepilsētām 1,09 mlj iedzīvotāju (1984). Tur dzīvo mazāk par 100 latviešiem, kas sabiedriskajā ziņā pieslejas Maiami latviešiem. Plašus celtniecības darbus pilsētā izvērs latviešu lieluzņēmums "General Builders".

Homsteda — neliela apdzīvota vieta 40 km uz DR no Maiami. Tur ilgus gadus kā vientuļnieks dzīvojis veclatvietis Eduards Liedskalniņš. Viņš viens pats no koraļļu blūkiem uzcēlis t.s. Koraļļu pili (Coral Castle). Pēc Liedskalniņa nāves šī unikālā celtnē kļuva par tūrisma objektu un iekļauta Evergleidsas nacionālajā parkā. Augstā pils pārdošanas cena (1,75 mlj dol.) līdz šim atturējusi latviešus iegādāties to savām sabiedriskajām vajadzībām.

¹ Vēl zināms, ka saimnieciskās krīzes laikā latvieši braukuši uz Floridu un 1932. g. 30 ģimenes tur nopirkušas zemi jaunas pilsētiņas celtniecībai, ko nosaukuši par Rīgu. Iespējams, tā atradusies Vestpalmbeičas apkaimē (100 km uz Z no Maiami). Taču projekts izjucis, daži palikušie latvieši pievērsušies apelsīnu audzēšanai un flamingo medībām ciprešu purvos. Vēl citi latvieši 30. gados dzīvojuši Perišā.

Tempa — lielpilsēta Meksikas līča krastā; kopā ar piepilsētām 1,8 mlj iedzīvotāju (1984). Tur atrodas klimatiskie kūrorti, divas universitātes. Nozīmīgākās piepilsētas ir Sēntpītersbērga un Klīrvotera.

No veclatviešu vēstures zināms, ka ap 1938. g. Klīrvoterā ieceļoja grupa latviešu baptistu ar mācītāju Mārtiņu Albinu Jansonu priekšgalā. Pēc kara izrādījās, ka šī grupa amerikanizējusies (vairs neprot līgot); ap 30 uzvārdu vēl liecina par to latvisko izcelsmi.

Latviešu kolonija Sēntpītersbērgā izveidojās 60. gados no bijušajiem 2. pasaules kara bēgļiem, kuru ieceļošanu no citiem ASV rajoniem Floridā veicināja Arvīds Tīrums. Viņa aģentūra tirgojās ar ģimenes mājām un īpaši savu precī popularizēja latviešu vidū. Šo A. Tīruma piedāvāto iespēju izmantoja daudzi latviešu pensionāri; viņus pievilka gan siltais un saulainais klimats, gan arī samērā zemās īpašumu cenas (Miami un citur Floridā okeāna krastā tās ir daudz augstākas). Sēntpītersbērgā ik gadu ieceļo apm. 50 latviešu, un 80. gados tur dzīvoja 500 — 600 latviešu ģimenes. Kolonijā ir rosīga sabiedriskā dzīve; tā sadarbojas ar igauņu koloniju un latviešu sarīkojumiem tiek izmantots Igauņu klubs (adrese — 4880 — 46-th Avenue, St. Petersburg).

Latviešu organizācijas un īpašumi Tempā: Latviešu biedrība (dib. 1966, 250 loc.); Latviešu nams (dib. 1982); luteriešu Sēntpītersbērgas draudze (dib. 1973, 100 loc., ikmēneša dievkalpojumi notiek irētā dievnāmā "Our Savior", adrese — 301 58-th Street, St. Petersburg)¹; latviešu kapsētas nodaļums; katoļu kopa (dib. 1979); DV Floridas nodaļa; strēlnieku kopa; ALPF nodaļa.

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Tempā: biļetens "Saulainā Krasta Vēstis" (dib. 1980); latviešu papildskola "Bitīte"; zinātniskā kopa; Latviešu biedrības koris (dib. 1970), bibliotēka un šaha klubs; deju kopa; literārā kopa; koklētāju ansamblis; teātra ansamblis; A. Tīruma nekustamo īpašumu aģentūra, adrese — 3401 4-th Street, St. Petersburg; makšķernieku kopa.

Tārponspringsa — mazpilsēta Meksikas līča krastā 35 km uz Z no Sēntpītersbērgas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā ziņā uztur saikni ar Sēntpītersbērgas latviešu koloniju.

Breidentona — mazpilsēta Meksikas līča krastā 35 km uz D no Sēntpītersbērgas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā ziņā pieslejas Sēntpītersbērgas latviešu kolonijai.

Sarasota — mazpilsēta Meksikas līča krastā 60 km uz D no Sēntpītersbērgas; kopā ar piepilsētām 233 tk iedzīvotāju (1984). 80. gadu vidū tur uzņēmās Leopolds Šipoliņš sāka celt latviešu kvartālu (56 savrupmājas).

Venisa — mazpilsēta Meksikas līča krastā 90 km uz D no Sēntpītersbērgas. Tā ir nedaudzu latviešu dzīvesvieta. Sabiedriskajā ziņā tie orientēti uz Sēntpītersbērgas un Miami latviešu koloniju.

¹ Draudzes kopa pastāvējusi jau agrāk.

Deitonabīča — pilsēta Atlantijas okeāna piekrastē 200 km uz ZA no Sēntpītersbērgas; kopā ar piepilsētām 300 tk iedzīvotāju (1984). Zināms, ka tur dzīvo 10 latviešu ģimenes, kas apmeklē latviešu sarīkojumus Sēntpītersbērgā un Maiami. Iznāk žurnāls "Dzelzceļnieks Trimdā" (Senfordā, no 1971).

Džeksonvila — pilsēta Atlantijas okeāna piekrastē 250 km uz ZA no Sēntpītersbērgas; kopā ar piepilsētām 795 tk iedzīvotāju (1984). Vēl pirms 2. pasaules kara tur dzīvoja nedaudz latviešu. Pēc kara ieceļojušie latvieši sabiedriskajā ziņā orientēti uz Sēntpītersbērgas un Maiami latviešu koloniju.

Džordžijas pavalsts

Atlanta — Džordžijas pavalsts administratīvais centrs. Dibināta 1837. g.; 422 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 2,7 mlj iedzīvotāju. Lielākais ASV Dienvidaustrumu tirdzniecības, finanšu, rūpniecības un transporta centrs. Liela daļa pilsētas iedzīvotāju ir nēģeri. Atlantā darbojas vairākas universitātes. 1960. — 1962. g. Atlantā dzīvoja mācītājs Andrejs Zuzāns, kas nedaudzajiem latviešiem noturēja dievkalpojumus un izdeva biļetenu "Svētrīta Ciemiņš" (1960 — 61). Arī vēlākajos gados Atlantā dzīvoja nedaudz latviešu, kas uzturēja sakarus ar emigrācijas etnisko kopību. 80. gados tur dzīvoja apm. 50 sabiedriski aktīvu latviešu (gadā notika 4 sarīkojumi).

Ziemeļkarolīnas pavalsts

Ziemeļkarolīnas pavalsts atrodas ASV D, tai raksturīgs karsts un mitrs klimats. Tur dzīvo samērā daudz nēģeru. Latviešu mentalitātei šie apstākļi nav piemēroti, tāpēc lielākā daļa 2. pasaules kara bēgļu, kas sākumā nonāca Ziemeļkarolīnā, centās izceļot uz valsts Z rajoniem.

Šarlota — lielākā Ziemeļkarolīnas pavalsts pilsēta. Dibināta 1768. g.; kopā ar piepilsētām 1 mlj iedzīvotāju (1984). Tur darbojas universitāte. 70 km uz R no Šarlotas atrodas neliela apdzīvota vieta Šelbi. Šelbi amerikāņu baptistu draudze pēc 2. pasaules kara sagādāja ieceļošanas atļaujas vairākiem simtiem latviešu. 1949. — 1951. g. tur pastāvēja latviešu baptistu Ziemeļkarolīnas draudze. Vēlākajos gados latvieši no Šelbi izceļoja, arī Šarlotā palika tikai daži latvieši.

Grīnsboro — pilsēta Ziemeļkarolīnas pavalstī; kopā ar piepilsētām 886 tk iedzīvotāju (1984). 1960. — 1976. g. tur darbojās latviešu katoļu apgāds "Astra" (adrese — P.O.Box 21204, Greensboro, N.C. 27420); to vadīja Hieronims un Anna Tihovski. Grīnsboro piepilsētā Vinstonseilemā nedaudz latviešu strādā augstskolā par mācībspēkiem.

Darema — pilsēta 80 km uz A no Grīnsboro. Tur atrodas Djūka universitāte. Latvieši ir gan studentu, gan mācībspēku vidū (arī parapsihologs Kārlis Osis).

Latvieši ap Misisipi lejteci
(Misisipi, Luiziānas, Teksasas un
Oklahomas pavalstis)

Amerikas Dienvidaustrumu rajonā ietilpst vairāk nekā 2 mlj km² teritorijas, t.i., ap 1/4 ASV teritorijas. Parasti šo rajonu sauc par Dienvidiem¹. Tajā ietilpst gan kokvilnas audzēšanas un izbijušās vergturības pavalstis abpus Misisipi, gan ar naftu bagātā Teksasa, gan arī Atlantijas okeāna piekraste. Dienvidu rajonos nozīmīga loma ir latīņeiropeiskajam (franču, spāņu) un afrikāniskajam elementam. Būtiska iezīme ir karstais un mitrais klimats, kas vairākumam ziemeļnieku padara dzīvi nogurdinošu. Dienvidos latviešu ir ļoti maz. Kopš 60. gadiem Misisipi lejastrucēšanas plašumos izkļiedēti dzīvo daži simti latviešu (ne vairāk par 0,5% ASV latviešu). Viņu vidū ir izcili zinātnieki un latviešu kultūras darbinieki. Sakarus ar trimdas kopību viņi uztur gk. ar centrālo organizāciju un preses izdevumu starpniecību. Faktiski šie cilvēki ir atlikums no kādreiz lielās 2. pasaules kara bēgļu straumes, kas 1949. — 1950. g. ieplūda Amerikā caur Dienvidu ostām², gk. Ņūorleānu un Galvestonu. Vairākums bēgļu pie pirmās izdevības devās tālāk uz Ziemeļiem; ar Dienvidu apstākļiem apmierinājās nedaudzi.

Ņūorleāna — pilsēta Luiziānas pavalstī, okeāna osta Misisipi grīvā. Dibināta 1718. g.; kopā ar piepilsētām 1,3 mlj iedzīvotāju (1982). Tās kultūrā dominē vecfranču ietekme; t.s. Latīņu kvartāls 19. gs. beigās kļuva par džeza mūzikas šūpuli.

Neliela latviešu kolonija tur pastāv kopš 1949. — 1950. g., kad cauri pilsētai devās ieceļotāji no Vācijas. Vietējās latviešu organizācijas Ņūorleānā nav, latviešu etniskā kopība (ap 20 cilvēku) tiek uzturēta, vienīgi balstoties uz privāto saviesīgo dzīvi. Kolonijā pakāpeniski pieaug inteliģences īpatsvars.

Grīnvila — pilsēta Misisipi pavalstī, pie Misisipi upes, ap 500 km uz Z no grīvas; kopā ar piepilsētām 0,5 mlj iedzīvotāju (1974). Tur dzīvo nedaudz latviešu. Mācītājs Juris Pudāns 1950. g. ieceļotājiem izdeva "Katoļu Vēstis Latviešiem" (700 eks.), bet sakarā ar viņa pārceļšanos uz Luisvilu (Kentuki pavalstī) izdevuma darbība tika pārtraukta.

Klārksdeila — pilsēta Misisipi pavalstī 120 km uz Z no Grīnvilas un 120 km uz D no Memfisas (Tenesī pavalstī). Ieceļojušos latviešus garīgi aprūpēja luteriešu mācītājs Voldemārs Rolle. Vēlāk latvieši, arī V.Rolle, pārcēlās uz Mērilendu.

Skota — neliela apdzīvota vieta Misisipi pavalstī. 1949. g. luteriešu mācītājs Žanis Kristbergs ieceļotāju garīgajai aprūpei nodibināja latviešu draudzi. Tā pastāvēja īsu laiku, jo Ž.Kristbergs jau 1950. g. pārcēlās uz dzīvi Ņūdžersijā.

Senatobija — mazpilsēta Misisipi pavalstī 50 km uz D no Memfisas (Tenesī pavalstī); nosacīti to var uzskatīt par Memfisas piepilsētu.

¹ Dienvidu jēdziens izveidojies pretstatā Ziemeļiem (Ziemeļaustrumu jeb Lielo ezeru rajonam) un Rietumiem (tur ietilpst uz Kluso okeānu orientētās pavalstis jeb visas zemes uz R no Klinšu kalnu grēdas).

² Galvenais imigrācijas centrs Ņujorkā bija pārslogots.

1949. g. Senatobijas apkaimē par kokvilnas plūcējiem strādāja apm. 700 latviešu, kurus darbam savās plantācijās bija uzaicinājis pulkvedis Kalikots. Mācītājs Pāvils Ķirsons latviešu garīgajai aprūpei nodibināja luteriešu draudzi. 1950. g. draudze iesvētīja savu dievnamu (adrese — Fail Street, Senatobia), izdeva "Ziņu Biļetenu" (1949—53) un noorganizēja vasaras skolu (1951). Vieglākus dzīves apstākļus meklējot, lielākā daļa latviešu samērā drīz aizceļoja uz Ziemeļiem, nedaudzi iekārtojās Memfisā. Draudzē palika apm. 50 locekļu, notika dažī dievkalpojumi gadā; 80. gados dievnams tika pārdots. Pulkvežleitnants Rūdolfs Poruks 1950. g. nodibināja Misisipi pavalsts DV nodaļu, tā gan ilgi nepastāvēja, jo R.Poruks pārcēlās uz dzīvi Čikāgā.

Hjūstona — lielpilsēta Teksasas pavalstī, Meksikas līča tuvumā. Dibināta 1836. g.; kopā ar piepilsētām 3,6 mlj iedzīvotāju (1986). Tur darbojas vairākas universitātes. Netālu atrodas okeāna osta Galvestona, caur kuru 1949. g. ieceļoja arī latviešu bēgļi. Tomēr latvieši Hjūstonā uz pastāvīgu dzīvi nepalika. Vēlākajos gados gan izveidojās neliels latviešu inteligences pulciņš, kas etnisko kopību uzturēja privātās viesībās.

Dalasa — pilsēta Teksasas pavalstī. Dibināta 1841. gadā; 1 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 3,7 mlj iedzīvotāju (1987). ASV DR nozīmīgākais transporta mezgls, lielākais valsts D daļas tirdzniecības un finanšu, kā arī naftas un gāzes rūpniecības centrs. Tur darbojas 6 universitātes un daudz koledžu. 1963. gadā Dalasā tika nogalināts ASV prezidents Dž.F.Kenedijs.

1990. g. starp Dalasu un Rīgu tika noslēgts sadraudzības līgums un sākās regulāra sadarbība. Šajā kopdarbībā iesaistījušies arī nedaudzie Dalasā dzīvojošie latvieši. Viņi pieder pie inteligences aprindām, un organizatoriskā ziņā tos apvieno Dalasas latviešu fonds.

Oklahomasitija — Oklahomas pavalsts administratīvais centrs; kopā ar piepilsētām 963 tk iedzīvotāju (1984). Tur dzīvo nedaudz latviešu; 1950. — 1954. g. darbojās DV nodaļa (30 loc.).

Normana — mazpilsēta 30 km uz DA no Oklahomasitijas. Tur atrodas Oklahomas universitāte, kas izdod nozīmīgu literāru žurnālu "Books Abroad", kopš 1972. g. — "World Literature Today" ar baltu literatūras nodaļu (redaktori Ivars un Astrīde Ivaski).

Talsa — universitātes pilsēta Oklahomas pavalstī. Tur dzīvo nedaudz latviešu.

Havaju pavalsts

Honolulu — Havaju pavalsts administratīvais centrs; kopā ar piepilsētām 805 tk iedzīvotāju (1984). Havaju salas atrodas Klusā okeāna R daļā (kopš 1959 tās ir ASV pavalsts). Tur dzīvo apm. 15 latviešu ģimeņu, kas etnisko kopību uztur gk. privātās viesībās. Latvieši Honolulu nokļuvuši gk. profesionālo uzdevumu dēļ (medikū, okeanogrāfi), vai arī tie ir eksotikas un dienvidjūru maigā klimata cienītāji.

Kanāda

Kanāda — valsts Ziemeļamerikā, parlamentāra federatīva republika. Aizņem 9,98 mlj km², taču puse no tās ir neapdzīvojamie polārie apgabali. Teritorija iedalīta 10 provincēs un 2 teritorijās. Oficiālās valsts valodas ir angļu un franču. Kanāda ir mazapdzīvota — 26,2 mlj iedzīvotāju (1989). Tā ir demokrātiska zeme, kurā ir augsts iedzīvotāju labklājības līmenis, uz turieni labprāt dodas izeļotāji no dažādām Eiropas valstīm. Kanādas sabiedriski politiskās dzīves centrā ir divas galvenās problēmas: anglokanādiešu un frankokanādiešu sadzīvošana un Kanādas faktiskās līdztiesības nosargāšana blakus ekonomiski un politiski varenajam D kaimiņam — ASV. Relatīvi nelielā platībā Ontārio un Kvebekas provinces D daļā dzīvo puse Kanādas iedzīvotāju; tur atrodas arī galvaspilsēta Otava un abas konkurējošās lielpilsētas — Toronto un Monreāla.

Nedaudz latviešu Kanādā apmetās jau 19. gs. beigās, kad Kanāda vēl bija Lielbritānijas domīnija, bet latviešu izeļotāji skaitījās Krievijas impērijas pavalstnieki. Latviešu skaitu Kanādā papildināja jauni izeļotāji pēc Krievijas un Japānas kara (1904 — 05) un 1905. g. revolūcijas sakāves. Viņi iebrauca gk. Kanādas R daļā no ASV pavalstīm. Albertas un Manitobas provincē izveidojās latviešu lauksaimnieku kolonijas. 1897. un 1900. g. mācītājs Ansis Hanss Rebāne tur nodibināja divas luteriešu draudzes, bet vēlāk Vinipegā un Vankūverā tika noorganizēta Latviešu biedrība. Līdz 2. pasaules karam Kanādā bija apm. 1 tk latviešu, puse no tiem dzīvoja pilsētās. Jaunā paaudze angliskojās. 1932. g. Toronto un Monreālā tika atvērti Latvijas konsulāti, tie bija pakļauti Latvijas sūtniecībai Londonā. Kanādas valdība neatzina par likumīgu Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā pēc 2. pasaules kara; Latvijas konsulātus joprojām uzskatīja par Latvijas valsts pārstāvību. Kanādiešu jurists Rejs Braisons, kas bija Latvijas konsuls Toronto 1938. — 1964. g., ir daudz darījis latviešu labā — atbalstījis latviešu izeļotājus — 2. pasaules kara bēgļus un veicinājis viņu centrālo organizāciju izveidošanu. Pēckara laika latviešu izeļotāju kolonijas Kanādā ir labi organizētas un materiāli nodrošinātas. Īsā laikā tās ne tikai ieguva cienījamu sabiedrības locekļu reputāciju, bet arī kļuva par drošāko balstu visai latviešu trimdas kopībai un aktīvi iesaistījās par latviešu tiesībām uz brīvību un neatkarību.

1947. g. Vācijas bēgļu nometnēs Kanādas valdība sāka vervēt mežstrādniekus, būvstrādniekus, kalnračus, laukstrādniekus un mājkalpotājus. Bija stingra atlase — no potenciālajiem izeļotājiem prasīja nevainojamu veselību. Taču noteikumi bija bēgļiem izdevīgi: obligāto darba līgumu slēdza uz vienu gadu, bet brīvo profesiju speciālistiem bija atļauts slēgt individuālus darba līgumus, bez tām izeļotāji pēc iekārtošanās Kanādā varēja uzaicināt pie sevis tuviniekus. Lielākā daļa latviešu Kanādā izeļoja 1948. — 1951. g., pāris gados iemācījās valodu, apguva profesiju un apmetās uz pastāvīgu dzīvi gk. lielajās pilsētās. Ne visi latvieši Kanādu sasniedza drošos transportkuģos. Ieceļošanas vēsturē ir arī dramatiskas epizodes. Piem., 1948. g. latviešu un igauņu grupas no Zviedrijas Atlantijas okeānu pārvarēja 600 t tralerī un 44 t motorlaivā.

Kanādas migrācijas departamenta ziņas liecina, ka 1946. — 1953. g. Kanādā izeļojuši apm. 13 tk Latvijas pilsoņu, no tiem apm. 8 tk ar IRO starpniecību; 1954. — 1963. g. izeļoja vēl apm. 2,4 tk latviešu. Pašu latviešu veiktā uzskaitē liecina,

ka iecelotāju vidū bijis apm. 11 tk luteriešu, 1 tk katoļu un 300 baptistu, bet dabiskais latviešu pieaugums 50. gados bijis 200 – 300 cilvēku gadā (tas procentos vairākkārt pārsniedz latviešu dabisko pieaugumu Latvijā). Arī vēlākajos gados, kad latviešu kolonijas Rietumos visumā nostabilizējušās, nedaudz latviešu bēgļu joprojām ieceloja Kanādā gan no Eiropas, gan ASV un Dienvidamerikas. 60. gados, it īpaši 70. gados Kanādā notika latviešu pārgrupēšanās — nelielās kolonijas Kanādas dienē samazinājās vai pat beidza pastāvēt, un izveidojās nozīmīgs latviešu koloniju puduris Ontārio provinces D daļā (Toronto, Hamiltona). Tur uz dzīvi apmetās 80% Kanādas latviešu.

Vispārējā tautas skaitīšanā Kanādā 1961. g. reģistrēti 18,1 tk, 1971. — 18,2 tk, 1981. — 18,5 tk latviešu valodas pratēji.

Visvairāk latviešu biedrības, draudzes un papildskolas Kanādā tika dibinātas 1948. — 1949. gadā. Kopš 1949. g. tur darbojas arī latviešu centrālā organizācija — Latviešu Nacionālā apvienība Kanādā (LNAK). Ietekmīgākie LNAK pārstāvētie emigrācijas grupējumi ir luteriešu draudzes (sākumā gandrīz 10 tk loc., vēlāk 7 tk loc.), kredītsabiedrības (5 tk loc.), Latviešu biedrības, DV nodaļas un katoļu biedrība (katrā apm. 1,5 tk loc.). LNAK apzinājusi apm. 8 tk latviešu ģimeņu adreses, bet latviešu kopskaits Kanādā 80. gadu beigās tiek vērtēts apm. 20 tk cilvēku. Saistību ar LNAK uztur arī citas sabiedriski nozīmīgas organizācijas un interešu grupas. Savas apvienības ir studentiem, inženieriem, arhitektiem, agronomiem, saimnieciskajiem darbiniekiem, preses darbiniekiem, virsniekiem, karavīriem, kara invalīdiem, māksliniekiem, daiļamatniekiem, sportistiem, šahistiem, filatēlistiem u.c. Jaunatnes vajadzībām izveidotas īpašas nozares luteriešu un katoļu draudzēs vai to kopās, kā arī DV nodaļās; darbojas arī skautu un gaidu vienības. Kopš 1954. g. darbojas arī patstāvīga Latviešu Nacionālā jaunatnes apvienība Kanādā (LNJAK). Taču daļa jaunatnes laika gaitā pārtautojusies, sevišķi etniski jaukto laulību dēļ. Kanādā ir vairāki simti latviešu privātsaimniecisku uzņēmēju (to vidū apm. 100 lauksaimnieku). Arī latviešu darbs augsti kvalificētajās specialitātēs veicina viņu pārtautošanos. Latvietības uzturēšanā vislielākā nozīme ir Toronto — tur iznāk gandrīz visi nozīmīgākie Kanādas latviešu periodiskie izdevumi: DV organizācijas laikraksts "Latvija Amerikā", literārie žurnāli "Jaunā Gaita" un "Raksti", žurnāls "Sporta Apskats", kredītsabiedrību gadagrāmata, Monreālā iznāk žurnāls "Technikas Apskats". Latviešu kultūras dienas kļuvušas par ikgadēju pasākumu (tās notiek ap Kārļa dienu, atceroties "Draudzīgo aicinājumu"), bet dziesmu svētki tiek rīkoti no 1953. g. ar dažu gadu atstarpi. Pavisam Ziemeļamerikā notiek četri dažāda veida dziesmu svētki — Vispārējie Kanādas, Vispārējie Amerikas, Rietumkrasta un Jaunatnes dziesmu svētki. Tie savā starpā nekonkurē, bet tiek koordinēti, tajos piedalās arī Kanādas un ASV latvieši. Sadarbībā ar ASV latviešiem izveidots arī Ziemeļamerikas Latviešu Kultūras fonds (ZALKF), Latviešu evaņģēliski luteriskā Baznīca Amerikā (LELBA), Amerikas Latviešu palīdzības fonds (ALPE) u.c. kopējas organizācijas. Tāpēc Kanādas un ASV latviešus nosacīti var uzskatīt par vienu grupējumu.

Politiskās dzīves norisēs latvieši piedalās gk. Baltiešu federācijā Kanādā (dib. 1955; *Baltic Federation in Canada*), kas pārstāv apm. 10 tk baltiešu intereses.

Latviešu etniskās kopības nostiprināšanā daudz darījis luteriešu arhibīskaps Arnolds Lūsis, kā arī Latvijas konsuls Eduards Upenieks.

1991. gada rudenī Kanāda atzina Latvijas, Lietuvas un Igaunijas atjaunoto valstiskumu un uzsāka ar tām pilna apjoma diplomātisko attiecību izveidošanu.

Jaunskotijas province

Helifeksa — Jaunskotijas provinces administratīvais centrs, neaizsalstoša Atlantijas okeāna osta; kopā ar piepilsētām 281 tk iedzīvotāju (1983). Tur atrodas Akādijas un Delhauzija universitāte.

1947. — 1950. g. caur Helifeksu no Eiropas Kanādā ieceļoja apm. 10 tk latviešu bēgļu. Lai gan lielākā daļa tūlīt devās dziļāk kontinentā, pāris simtu latviešu palika uz pastāvīgu dzīvi Helifeksā. Dažus gadus latviešu trimdinieku sabiedrībā liela nozīme bija Kanādas Latviešu palīdzības biedrībai, kas atradās Helifeksā (tās dibināšanu ierosināja Mariss Vētra, biedrības pārziņā atradās arī latviešu kartotēka). Pēc latviešu ierosinājuma Helifeksā tika nodibināts opereteātris, tas bija pirmais šāda veida teātris Kanādā. Arī citās nozarēs latviešu speciālisti Kanādā deva lielu ieguldījumu. 70. gados Helifeksā dzīvoja apm. 100 latviešu, no tiem 60 uzturēja etnisko kopību. Helifeksā darbojas LNAK pārstāvība, bet 1954. g. dibinātā DV nodaļa beidza darboties.

Antigoniša — neliela apdzīvota vieta 170 km uz ZA no Helifeksas. Tā ir nedaudzu latviešu lauksaimnieku dzīvesvieta. Līdz 70. gadiem tur darbojās arī LNAK pārstāvniecība.

Ņūfaundlendā province

Sentdžonsa — Ņūfaundlendā provinces administratīvais centrs, Atlantijas okeāna osta. Dibināta 1504; kopā ar piepilsētām 155 tk iedzīvotāju (1981). Tur atrodas universitāte.

Neliela latviešu kolonija izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas 1948. g. ieceļoja no Vācijas. Tie bija gk. tehniskie speciālisti u.c. nozaru lietpratēji, kuriem vēlāk bija nozīmīga loma provinces attīstībā. Viņu vidū bija arī Latvijas finanšu eksministrs Alfrēds Valdmanis, kas 1949. — 1954. g. kļuva par Ņūfaundlendādas latviešu luteriešu draudze. Vēlāk lielākā daļa latviešu aizceļoja, taču vēl 70. gados, kad pilsētā bija palikuši tikai daži desmiti latviešu, LNAK pārstāvība tomēr turpināja savu darbību.

Kornerbruka — neliela apdzīvota vieta 400 km uz ZR no Sentdžonsas. 1950. — 1951. g. tur uz pastāvīgu dzīvi apmetās daži desmiti latviešu, gk. inženieri un tehniķi, kurus no Vācijas uzaicināja valsts būvmateriālu rūpnīcu celtniecībai. Vēlāk gandrīz visi latvieši aizceļoja.

Kvebekas province

Monreāla — Kvebekas provinces lielākais saimnieciskais un kultūras centrs, atrodas pie Sentborensas upes, jūras osta. Dibināta 1642. g.; 980 tk iedzīvotāju

(1981), kopā ar piepilsētām 2,9 mlj iedzīvotāju (1984). Tur atrodas Zinātņu akadēmija, Makgila un Monreālas universitāte. Starptautiski pilsēta kļuva pazīstama ar Vispasaules izstādi (EXPO-67) un olimpiskajām spēlēm (1976). Lielākās piepilsētas ir Lavāla, Longeja, Lasala, Verdena, Lašina. Monreāla ir frankokanādiešu centrs.

No veclatviešu vēstures zināms, ka 1909. – 1912. g. tur pastāvēja sociāldemokrātu pulciņš. 30. gados Monreālā dzīvoja apm. 30 latviešu, kuru sabiedriskās dzīves centrs bija Latvijas konsulāts. Veclatviešu komersants Kārlis Lazdiņš izveidoja privātu "Alliance Business College" un no 1947. g. sekmēja latviešu bēgļu ieceļošanu – sniedza galvojumus, bet dažreiz arī nodrošināja ar darbu un materiālu palīdzību. 1949. – 1950. g. Monreālā dzīvoja 2,5 tk latviešu, vēlāk liela daļa pārcēlās uz Toronto. 60. un 70. gados Monreālā dzīvoja 1,2 – 1,5 tk latviešu. Visi ir materiāli labi nodrošināti, daudziem arī nozīmīgi profesionālie sasniegumi. 1975., 1979., 1985. un 1987. g. Monreālā tika sarīkoti Ziemeļamerikas latviešu jauniešu dziesmu svētki.

Latviešu organizācijas un īpašumi Monreālā: Latvijas konsulāts (1932 – 78)¹; LNAK pārstāvība; Monreālas Latviešu organizāciju padome; Latviešu nams (1966 – 84, adrese – 2372 Hampton Avenue, Montreal); Latviešu sabiedriskais centrs (dib. 1983, adrese – 3955 Provost, Lachine); Latviešu biedrība (dib. 1948); luteriešu Trīsvienības draudze (dib. 1949, 400 loc.), draudzes nams (dib. 1960, adrese – 3438 Rosedal Avenue; dievkalpojumi notiek īgauņu Sv. Jāņa dievnamā, adrese – 3435 Marcil Avenue un Rosedal United dievnamā, adrese – Rosedal x Terrebonne); latviešu kapu nodalījums kapsētā "Mount Royal"; luteriešu Sv. Pāvila draudze (dib. 1949, 250 loc.), ārpilsētas īpašums "Tērvete" (dib. 1957)²; katoļu draudze (dib. 1949, dievkalpojumi notiek bazilikas "Notre Dame" Jēzus Sirds kapelā, adrese – St.Sulpice, Montreal), ārpilsētas īpašums "Eglaine"; Krista Ozola privātbibliotēka (līdz 1991, pēc tam Otavā); Elmāra Bārdiņa spiestuve; DV nodaļa (dib. 1950, 100 loc.), ārpilsētas īpašums "Dzintari" (dib. 1973); korporāciju kopa (dib. 1949); inženieru (LIAA) kopa (dib. 1950, 60 loc.); arhitektu (LAB) kopa; kredītsabiedrība (dib. 1962, 300 loc.); dievturu puduris "Austra"; studentu kopa; jaunatnes pulciņš – LNJAK; pensionāru apvienība; Jaunatnes svētku padome.

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Monreālā: LIAA žurnāls "Technikas Apskats" (dib. 1954); filatēlistu kopa un žurnāls "Krājējs" (dib. 1956); Latviešu biedrības biļetens "Ziņotājs" (dib. 1949, 600 eks.); Trīsvienības draudzes izdevums "Draudzes Ziņas" (dib. 1950); Sv. Pāvila draudzes izdevums "Baznīcas Ziņas" (dib. 1953); katoļu draudzes "Apkārtraksts"; DV "Biļetens" (dib. 1962); skolēnu žurnāls "Monreālas Jaunietis" (dib. 1967); Latviešu biedrības bibliotēka (dib. 1951); Pētera Mantnieka kartogrāfijas institūts; latviešu papildskola (dib. 1950); Trīsvienības draudzes skola (dib. 1953); bērnu vasaras nometne ārpilsētas īpašumā "Tērvete" (dib. 1965); Latviešu biedrības teātra ansamblis; deju kopas "Ačkups" un "Dzirnaviņas"; deju orķestris; vīru koris "Junda" (dib. 1955); jauktais koris (dib. 1955); skolēnu

¹ Konsula pienākumus pildīja Arturs Gabūrs (1932 – ..), Vilis Tomsons (1951 – 78); vēlāk konsulāts darbojās Toronto.

² Tā apkaimē izveidojies arī neliels privātu savrupmāju ciemats; darbojas "Tērvetes" pārvalde un "Tērvetes" īpašnieku apvienība.

koris; jaunatnes koris (dib. 1974); koklētāju un dainotāju ansamblis; Sv. Pāvila draudzes jaunatnes pulciņš; skautu vienība; deju orķestris; latviešu sporta klubs; DV sporta kopa; Almas Gūtmanes daiļamatniecības salons, adrese — 4541 Bessborough Avenue; Līlijas Treimanis "Art Pottery Treimane" R.R.1. Val David; Latviešu grāmatnīca.

"Ezerkalni" — latviešu vasarnīcu ciemats 50 km uz R no Monreālas. Ciemata ierīkošanai 1,2 ha (3 akus) zemes dāvināja Voldemāra Janītēna ģimene. Ciematā ir 10 ģimeņu vasarnīcas un DV ārpilsētas mītne "Dzintari" (atklāta 1973).

Norenda — neliela apdzīvota vieta, nozīmīgs kalnrūpniecības centrs.

Latviešu kolonija izveidojās 1948. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas tur ieceļoja, lai strādātu zelta raktuvēs. 50. gados lielākā daļa aizceļoja. Uz pastāvīgu dzīvi palika apm. 30 latviešu, sabiedriskā dzīve apsīka.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Norendā: Latviešu biedrība (1948—53); luteriešu draudze, latviešu kapu nodalījums; DV nodaļa (dib. 1950, 50—10 loc.), grāmatnīca (1954—69); vīru koris; sporta kopa.

Ontārio province

Otava — Kanādas galvaspilsēta (kopš 1867), osta pie Otavas upes uz Ontārio un Kvebekas provinces robežas. Dibināta 1827. g. ar nosaukumu Baitauna; 295 tk iedzīvotāju (1981), kopā ar piepilsētām vairāk nekā 800 tk iedzīvotāju (1986). Tur atrodas Parlamenta komplekss (1861—67, 1927), Nacionālās mākslas centrs (1970), Otavas un Kārļtona universitāte.

Latviešu kolonija izveidojās 1948. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieceļoja no Eiropas (gk. Vācijas). No 1950. g. Otavā atradās arī Kanādas latviešu kartotēka un Centrālā palīdzības biedrība (abas dib. 1948 Helifeksā). Īsā laikā latvieši Otavā sasniedza materiālu labklājību; daudz augsti kvalificētu speciālistu kļuva par mācībspēkiem vai dabūja darbu valsts iestādēs. Otavā dzīvo 400—500 latviešu, tomēr kolonijas loma emigrācijas nacionālpolitiskajā struktūrā ir nozīmīga: Otavas baltiešu komiteja uztur baltiešu centrālo organizāciju sakarus ar Kanādas valdību un parlamentu. Kopš 1973. g. ik pavasarī Otavā notiek sarīkojums "Baltic Night", kas paredzēts parlamenta deputātiem, lai veicinātu baltiešu politiskās ietekmes vairošanu un etnisko kultūru demonstrējumus. Otavas luterieši piedalās arī gadskārtējā daudz kultūru festivālā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Otavā: LNAK pārstāvība; Latviešu biedrība (dib. 1949); luteriešu Miera draudze (dib. 1950, 300—200 loc.), dievnams, adrese — 400 Sparks Street, Ottawa, ārpilsētas īpašums "Sprīdīši" (dib. 1967); DV nodaļa (dib. 1965, 40 loc.); korporāciju kopa; jaunatnes pulciņš — LNJAK nodaļa; inženieru (LIAA) kopa.

Latviešu etniskie iestādījumi Otavā: biļetens "Draudzes Vēstis" (dib. 1953); draudzes papildskola; deju kopa "Ritenītis"; koris "Junda" (1963—68); jauniešu koris (dib. 1975); koklētāju ansamblis; senioru klubs; sporta kopa; deju kopa "Rotaļa"; sieviešu koris (dib. 1987); Leopolda Sīpoliņa latviešu mākslas krātuve;

Artura Ķīviša grāmatnīca un daiļamatniecības salons; Krista Ozola privātbibliotēka (depozīts kopš 1991).

Rolftona — neliela apdzīvota vieta 170 km uz ZR no Otavas pie Otavas upes. 1948. — 1949. g. tur apm. 100 latviešu iecelotāju uz darba līguma pamata bija iesaistīti lieljaudas hidroelektrostacijas celtniecībā. Dažus gadus Rolftonā darbojās latviešu kopa (biedrība).

Gananoke — gleznaina kūrortpilsētiņa 120 km uz DR no Otavas pie Sentlorensas upes. Iecienīta Otavas latviešu atpūtas vieta.

Kornvola — pilsēta 90 km uz DA no Otavas Sentlorensas upes krastā. Tur dzīvo nedaudz latviešu, kuru garīgajai aprūpei pastāv luteriešu draudzes kopa, kas uztur saikni ar Monreālas draudzi.

Brokvila — mazpilsēta 80 km uz D no Otavas Sentlorensas upes krastā. Tur dzīvo nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā dzīvē uztur saikni ar Otavas latviešiem.

Kingstona — pilsēta 120 km uz DR no Otavas Ontārio ezera krastā, pie Sentlorensas upes iztekas. Tur atrodas divas universitātes. Kingstonā dzīvo nedaudz latviešu. Viņu vidū ir gan studenti, gan mācībspēki. Sabiedriskajā dzīvē viņi uztur saikni ar Otavas latviešiem.

Toronto — Ontārio provinces administratīvais centrs, ezera osta; nozīmīgākais Kanādas tirdzniecības rūpniecības, finanšu un kultūras centrs. Dibināta 1749. g.; 0,6 mlj iedzīvotāju (1981), kopā ar piepilsētām 3,1 mlj iedzīvotāju (1984). Nozīmīgākās piepilsētas ir Misisoga, Okvila, Bremptona, Ričmondhila, Ošava, Letbridža. Lai gan Kanādas galvaspilsēta ir Otava un tur atrodas valdības un parlamenta mītne, īstais politiskais, kultūras un saimniecības centrs ir Toronto; tur atrodas arī visu ietekmīgāko politisko partiju vadība, saimniecisko koncernu bankas, birža. No daudzajām augstskolām nozīmīgākās ir Toronto un Jorkas universitāte, Raiersona Tehnoloģiskais institūts, Medicīnas un Mākslas akadēmija.

Toronto atrodas plašā līdzenumā Ontārio ezera Z krastā un ir viena no nozīmīgākajām Lielo ezeru kaskādes upju kuģniecības ostām; pilsētā ir vairākas dzelzceļa līnijas un priekšzīmīgi autoceļi sauszemes transportam, darbojas metro. Toronto iedzīvotāju iecienītākās atpūtas vietas atrodas gk. ap Hūrona ezera Džordžijas līci, 100 — 150 km uz Z no Toronto. Toronto ir anglokanādiešu centrs.

Neliela latviešu kolonija Toronto radās jau 20. gados. Nacionālo kopību tā centās uzturēt, pulcējoties ap Latvijas konsulātu. 1930. — 1933. g. Toronto darbojās baptistu koris un Latviešu biedrība.

Liela un labi organizēta latviešu kolonija Toronto izveidojās 1948. — 1949. g., kad Kanādā ieceloja daudzi 2. pasaules kara bēgļi no Eiropas. Viņu uzņemšanā daudz darīja daži baptistu aprindām piederīgi veclatvieši. 50. gados Toronto dzīvoja 5 tk latviešu, 60. gados — 8 tk, 70. un 80. gados — 10 — 11 tk latviešu (vairāk nekā puse no visiem Kanādā dzīvojošajiem latviešiem; pārējie latvieši dzīvo 14 — 15 citās apdzīvotās vietās). Latviešu vajadzībām Toronto izveidots ap 50 vietējo organizāciju un ap 100 dažādu etnisko pasākumu. Toronto latviešu profesionālā rošība ir tik plaša un daudzveidīga, ka tautiešu lokā iespējams saņemt gandrīz visus saimnieciskos un humanitāros pakalpojumus. Toronto ir viena no nedaudzajām vietām svešumā, kur

latviskā vide ir ne tikai svētku gadījumos vai īpašās pulcēšanās reizēs, bet tā pastāv gluži ikdienišķi un nepārtraukti. Latvietības uzturēšanai tiek veikti mērķtiecīgi izglītības un kultūras pasākumi. To sekmē gan pašu latviešu materiālā labklājība, gan arī valdības politika, kas, sākot ar 70. gadiem, finansiāli atbalsta etnisko kultūru pasākumus no valsts un pašvaldību budžetiem (apm. 40 dažādu tautu etniskie pasākumi). Latviešu emigrācijas struktūrā Toronto latviešu kolonija ir viens no nozīmīgākajiem centriem. Skaitliski vislielākā latviešu kolonija ir Ņujorkā, tomēr tā ir visai izkliedēta, un tās kopdarbība ir apgrūtināta Ņujorkas lielo attālumu dēļ. Turpretī Toronto latvieši ir kompakts grupējums. Tā autoritāti ilgu gadu cēlusi arī luteriešu arhibīskapa Arnolda Lūša klātbūtne. Tādēļ Toronto nereti tiek saukta par latviešu trimdas galvaspilsētu (kaut arī PBLA birojs un Latvijas sūtniecība atrodas Vašingtonā). Kopš 70. gadiem tiek apspriesta iespēja izveidot Toronto īpašu latviešu rajonu. Iespaidīgi ir arī latviešu sarīkojumi. Piem., Latvijas valsts svētkos 18. novembrī pulcējas apm. 3 tk dalībnieku, bet Līgo svētku izbraukumos piedalās līdz 4 tk cilvēku. Tik plašiem sarīkojumiem latviešu īpašumi ir par maziem, tādēļ tie parasti notiek īrētās telpās, arēnā "Maple Leaf Garden", mākslas centrā "St. Lawrence", viesnīcā "Royal York" vai "Sheraton". Nozīmīgākie sarīkojumi Toronto: gadskārtējās centrālās Kanādas Latviešu kultūras dienas (no 1952), DV organizācijas globālās dienas (1971), Kanādas latviešu dziesmu svētki (1953, 1957, 1961, 1965, 1970, 1976, 1981, 1986, 1991).

Latviešu centrālās organizācijas Toronto: Latvijas konsulāts¹; Latviešu Nacionālā apvienība Kanādā (LNAK; dib. 1948); LELBA Kanādas apgabals; DV Kanādas valde (dib. 1950); Latviešu kredītsabiedrību apvienība (LKSA); Latviešu saimniecisko un profesionālo darbinieku apvienība Kanādā; Latviešu sporta apvienība Kanādā (LSAK; dib. 1951); Latviešu Nacionālā jaunatnes apvienība Kanādā (LNJAK; dib. 1953); Kanādas Latviešu dziesmu svētku biedrība (dib. 1958); Latvian Arts Trust Society (LATS); veterānu apvienība "Latvju karavīrs"; Baltiešu federācija Kanādā; Latviešu sporta padome brīvajā pasaulē (LSPBP; no 1952)².

Latviešu vietējās organizācijas un īpašumi Toronto: LNAK pārstāvība Bremptonā; Toronto Latviešu biedrība (TLB; dib. 1948, 400 loc.); Bremptonas latviešu biedrība "Auseklis" (dib. 1948); Latviešu nams (dib. 1963, arhitekts E. Janiņš, pārvalda īpaša akciju sabiedrība, adrese — 491 College Street, Toronto); Toronto Latviešu centrs (TLC; dib. 1979, arhitekts U. Gustavs, pārvalda īpaša akciju sabiedrība, adrese — 4 Credit Union Drive, Toronto); luteriešu Sv. Andreja draudze (dib. 1949, 2 tk loc.), dievnams ar 1,2 tk vietu (dib. 1951, adrese — 383 Jarvis Street, Toronto), ārpilsētas īpašums pie Miltonas "Sidrabene" (dib. 1954); luteriešu Sv. Jāņa draudze (dib. 1949, 2 tk loc.), draudzes nams (1959—64), dievnams ar 460 vietām (dib. 1964, arhitekts E. Tannis, adrese — 200 Balmoral Avenue, Toronto), ārpilsētas īpašums pie Jūtopijas "Saulaine" (dib. 1952); luteriešu Austrumu draudze (dib. 1956, 600 loc., dievkalpojumi notiek Sv. Barnaba dievnamā, adrese — 361 Danfort Ave.), ārpilsētas īpašums "Tālava" (dib. 1962); luteriešu Rietumu draudze (1956—57);

¹ 1938.—1964. g. konsuls bija Rejs Braisons, no 1973. g. — Eduards Upenieks (adrese — 2 Park Lane Circle, Don Mills), kopš 1991. g. — mediķis Guntis Siliņš.

² Līdz 1957. g. nosaukums — Latviešu sporta padome trimdā; 1950. g. atradās Londonā.

luteriešu Breptonas draudze (dievkalpojumi notiek dievnāmā "Grace United Church", adrese — 156 Main Street, North Brampton); luteriešu kapu nodalījums Jorkas kapsētā (draudžu kopīpašums); katoļu draudze (dib. 1949, 600 loc., dievkalpojumi notiek lietuviešu dievnāmā, adrese — 1021 College Street), draudzes kopa Breptonā (dib. 1950), ārpilsētas īpašums "Mežciems" (dib. 1961); baptistu draudze (dib. 1951, 100 loc., dievkalpojumi notiek Tempļa dievnāmā, adrese — 14 Dewhurst Blvd.); dievturu draudze "Burtņieki"; DV nodaļa Toronto (dib. 1950, 500 loc.), DV pirmais nams (1952 — 67, adrese — 123 Huron Street, Toronto); DV otrais nams (dib. 1967, adrese — 125 Broadview Avenue, Toronto), DV nodaļas Breptonā (dib. 1954, 50 loc.) un Ošavā (1968 — 80, 20 loc.), DV klubs "Jautrais ods" (dib. 1969); kredītsabiedrība (dib. 1959, 3,8 tk loc., nozares Hamiltonā un Londonā); korporāciju kopa (dib. 1949, 300 loc.), nams "Fraternitas Cursica" (dib. 1980), nams "Latvia" (dib. 1980, adrese — 229 Beverly Street); akadēmisko vienību kopa; ALPF pārstāvība; pensionāru biedrība; pensionāru mītne "Kristus dārzis" (dib. 1985, 100 vietu; arhit. Aleksandrs Budrēvics, adrese — 11290 Pine Valley Drive Woodbridge); invalīdu (LKIA) kopa; inženieru (LIAA) kopa (dib. 1950, 80 loc.); arhitektu (LAB) kopa (dib. 1953); agronomu kopa; mežkopju kopa; juristu kopa; preses (LPB) kopa (dib. 1949, 40 loc.); virsnienu (LVA) kopa; strēlnieku kopa (līdz 1984); mākslinieku savienība "Latvis" (dib. 1954, 40 loc.); daiļamatnieku apvienība (dib. 1953, 30 loc.); koncertapvienība (dib. 1959); kultūras biedrība "Dardedze" (dib. 1978); konkordiju kopa; Latviešu Dzelzskrusta kavalieru savienība (dib. 1981); LTF atbalsta grupa.

Jaunatnes grupējumi Toronto: studentu kopa (dib. 1949); skautu vienība "Rīga" (dib. 1950) un "Tērvete"; gaidu vienība "Gauja" (dib. 1951); jaunatnes pulciņi "Lāpa" (dib. 1953), "Staburags", "Liesma" (dib. 1954 Breptonā) un jaunatnes pulciņi Sv. Andreja, Sv. Jāņa un baptistu draudžu pārziņā.

Sporta organizācijas Toronto: vieglatlētu klubs; JKS klubs; DV sporta klubs; tenisistu klubs; slēpotāju klubs "Ērgļu ligzda"; golfa klubs; šaha klubs; novusa klubs (dib. 1969); mednieku un maksšķernieku klubs (dib. 1965); ārpilsētas īpašums pie Kezikas "Bērzaine"; šaha klubs; filatēlistu un numismātu klubs; bridža kopa.

Latviešu prese un grāmatniecība Toronto: DV apgāds "Dzintars" (arī "Amber Printers & Publishers", dib. 1950), spiestuve (kopš 1963) un grāmatnīca (kopš 1951); Valtera Ziediņa apgāds "Druva" (arī "Greenwood Printers", dib. 1951, adrese — 218 Greenwood Avenue); jaunatnes apgāds "Ceļinieks" (dib. 1959); Viktora Upeslāča spiestuve "Daina press Ltd" (dib. 1951, adrese — 164 Willowdale Avenue, Willowdale); katoļu apgāds "Astra" (1953 — 60 un no 1976, adrese — Anna Tihovska — P.O.Box 365, Postal Station "D", Toronto; starplaikā Grīnsboro, ASV); laikraksti "Atbalss" (1948 — 49), "Brīvā Balss" (1949 — 51), "Jaunais Apskats" (1955 — 56), "Trimdas Sports" (1952 — 56), "Sporta Apskats" (1956 — 68) un DV laikraksts "Latvija Amerikā" (dib. 1951); literārie žurnāli "Jaunā Gaita" (dib. 1955), "Raksti" un "Vaga" (dib. 1981); žurnāls pusaudžiem "Mēs" (1961 — 69); žurnāli "Sporta Apskats" (dib. 1969) un "Latvju Karavīrs" (dib. 1979); baptistu žurnāls

¹ Izmaksa 5 mlj dolāru, celta pēc konsula E.Upenieka ierosinājuma ar valdības kredītu; zemes gabalu (4 ha jeb 10 akru) dāvinājusi Kinstleru ģimene.

"Kristīgā Balss" (dib. 1950); "Druvas literārā gada grāmata" (dib. 1954); "Latviešu banku kalendārs" (1961 – 78), "Latviešu kredītsabiedrību gadagrāmata" (dib. 1979); "Latviešu Kredītsabiedrību Apvienības Informācijas Biļetens"; LNAK "Ziņas Latviešiem" (1952 – 54), "Vēstis" un biļetens "Latvieši Kanādā" un "Apkārtraksts"; DV Kanādas "Valdes Ziņas" un DV Kanādas "Apkārtraksts"; DV "Apkārtraksts" (dib. 1968); Kanādas katoļu "Apkārtraksts"; LPB Kanādas "Apkārtraksts" (dib. 1952) un "Preses Pile" (dib. 1952); TLB "Mēnešraksts"; korporācijas "Lettonia" biļetens "Vita Nostra"; skautu mēnešraksts "Tērvete" (1955 – 57); ģimnāzijas žurnāls "Sīkumi", baptistu biļetens "Idejas un Ideāli" (dib. 1954); biļeteni "Toronto Centrā" (dib. 1978) un "Pensionārs" (dib. 1973); LNAK bibliotēka, arhīvs, skolu klēts (dib. 1949); DV bibliotēka; latviešu grāmatu krājumi Toronto universitātē, Toronto Centrālajā bibliotēkā, adrese – St. George x York Street un Ziemeļjorkas galvenajā bibliotēkā (Yong Street); videostudijas bibliotēka; Kanādas latviešu kultūras krātuve (Latviešu institūta nodaļa).

Latviešu etniskās izglītības pasākumi un iestādījumi Toronto: latviešu valodas akadēmiskais kurss Toronto universitātē (1973 – 75); Toronto Latviešu Tautas augstskolas (TLTA) sestdienas ģimnāzija, jaunatnes kursi, neklātienes skola, praktiskais seminārs vecākiem un latvisko zināšanu seminārs; TLB sestdienas skola (dib. 1950) un skola "Valodiņa" (dib. 1978); Sv. Andreja, Sv. Jāņa un baptistu draudžu skolas, Bremptonas papildskola.

Latviešu skatuves apvienības Toronto: Toronto teātris; Kanādas teātris; skolēnu teātris; DV teātris (dib. 1950); jauniešu ansamblis "Pēdējie āksti" (dib. 1973); pensionāru biedrības dramatiskā kopa; Bremptonas teātra ansamblis; studentu teātris (dib. 1974); deju kopas "Diždancis" (dib. 1948), "Vecais diždancis" (dib. 1974), "Daugaviņa", "Abrenīte" (dib. 1967), "Pērkonītis" un "Valodiņa" (dib. 1978); folkloras ansamblis "Laipa".

Latviešu mūzikas apvienības Toronto: jauktais koris "Daina" (dib. 1949); vīru koris "Viesturs" (dib. 1951); DV vīru koris (dib. 1966); sieviešu koris "Zīle" (dib. 1970); Sv. Andreja draudzes koris (dib. 1951); Sv. Jāņa draudzes koris (1958 – 76) un vokālais ansamblis (dib. 1978); katoļu koris (dib. 1953); baptistu koris (dib. 1950); koris "Dziesmuvara"; virsnieku koris; skolēnu koris; Bremptonas koris "Auseklis" (1952 – 61); kamerkoris "Dzirksts" (dib. 1983); vokālais ansamblis "Ceļinieki"; vīru vokālais ansamblis "Kalvis" (dib. 1951); sieviešu vokālais ansamblis "Dainuvīte"; mūzikas ansambļi "Jaunbalss" un "Rīgas stīga"; jaunatnes ansambļi "Kodols" un "Jaunie ceļinieki"; koklētāju ansamblis "Auseklītis" un "Alsunga"; TLB ģimnāzijas koklētāji; TLB sestdienas skolas koklētāji; pūtēju orķestris; estrādes ansambļi "Toronto lāčīši", "Trubadūri", "Mēs no Toronto", "Elektriskie burkāni" (dib. 1981), "Blondais grēks" un "Skandāls" (dib. 1984); E. Bones deju orķestris; E. Zakuļa orķestris "Old Timer".

Latviešu saloni un firmas Toronto: Augusta Flauma rotaslietu salons, adrese – 141 York Street, Toronto; Aleksandra Gugāna salons "Gardenia", adrese – 5165 Yonge Street, Willowdale; Aldonas Kivlenieces "Kalupe Jewellery", adrese – 444 Yonge Street, Toronto; Velgas Jaunzemes keramikas salons, adrese – 44 Ellis Park Road; Hertas Jaunzemes keramikas studija, adrese – 479 Kennedy Road,

Scarborough; Oļģerta Neimera daiļkalēja salons, adrese — 99 Parkside Drive, Toronto; Emmas Dzeguzes keramikas salons, adrese — 115 Westrode Avenue, Toronto; Nīnas Jurševskas audumu salons (dib. 1952); Veltas Vilsones aušanas studija; Otīlijas Mežules audumu salons, adrese — 81 Methuen Avenue, Toronto; Zigfrīda Jurševska keramikas studija, adrese — 14254 Bloor Street, Toronto; Herberta Lapiņa koka tēlniecība; Ritas Auziņas daiļamatniecības salons; Augusta Kopmaņa tēlnieka salons, adrese — 19 Millbrook Crescent, Toronto; Ģirta Tiltiņa glezniecības studija; Ausekļa Jansona interjeru firma, adrese — 777 Warden Avenue, Scarborough; grafiku un interjeru "Studio — G", adrese — P.O.Box 6255, Station A; Elzas Avotas "Broadview Wools, Arts & Crafts", adrese — 674 Broadview Avenue; Annas Putniņas "Venus Florists", adrese — 231 Rocensvalles Avenue, Toronto; Mirdzas Strautmales mākslas salons "Sagitarius", adrese — 16 Carluke Crescent, Willowdale; Ināras Tīrumas "Lotus Florists", adrese — 192 Bathurst Street, Toronto; Birutas Vaksmutas "Mimico Florists", adrese — 2485 Lake Shore Boulevard, Toronto; Maijas Asaras "Grest Florists", adrese — 567 Mt. Pleasant Road, Toronto; Jāņa Zālīša daiļamatniecība, adrese — 453 Donlands Avenue, Toronto; salons "Dzeja un Daniels", adrese — 179 Dovercourt Road, Toronto; Aleksandra Budrēvica arhitekta birojs, adrese — 170 Donway Don Mills; Eižena Janiša arhitekta birojs, adrese — 234 Eglinton Avenue, Toronto; Eduarda Pērkona arhitekta birojs, adrese — 5146A Dundas Street, Islington; Pētera Rasiņa arhitekta birojs, adrese — 16 Isabella Street, Toronto; Visvalža Upenieka arhitekta birojs, adrese — 171 St. Clements Avenue; Ilzes Andžānes arhitekta birojs, adrese — 203 Melrose Ave.; Alberta Jekstes filmu studija, adrese — 111 Queen Street, Toronto; Leo Ozola filmu studija, adrese — 1501 Woodbine Avenue; pakalpojumu firma "Amber Globus Ltd.", adrese — 2300A Bloor Street, Toronto.

"Sidrabene" — Toronto Sv. Andreja draudzes ārpilsētas īpašums Miltonas apkaimē pie Brontas upes, 45 km uz DR no Toronto. Iegādāts 1953. g. (27 ha jeb 67 akri). Arhitekts Eižens Janišs izplānoja 80 privāto vasarnīcu ciematu, tā sabiedrisko daļu, bērnu un jauniešu vasaras nometni 150 personām, brīvdabas dievnamu (vasarā dievkalpojumi notiek divreiz nedēļā), estrādi, amfiteātri un sporta ietaises (ieskaitot futbola laukumu). Nometnes moto: "Dievam, Dabai, Draudzībai". Izdod biļetenu "Zils un Balts", darbojas bērnu koris. Līgo svētkos un citos plašākos pasākumos nometnē pulcējas līdz 2,5 tk cilvēku. Adrese — 5100 Appleby Cine, Milton.

Boltona — mazpilsēta 35 km uz ZR no Toronto. Tur dzīvo nedaudz latviešu, notiek centralizēti latviešu sarīkojumi, kuros piedalās arī Toronto latvieši.

Pīterboro — pilsēta 90 km uz ZA no Toronto centra. Tur dzīvo arī nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā dzīvē uztur saikni ar Toronto latviešiem.

Trentona — mazpilsēta 140 km uz ZA no Toronto, Ontārio ezera piekrastē. Tur dzīvo nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā dzīvē uztur saikni ar Toronto latviešiem.

Hamiltona — pilsēta 60 km uz DR no Toronto, Ontārio ezera krastā; kopā ar piepilsētām 548 tk iedzīvotāju (1983). Tur atrodas Makmāstera universitāte.

Latviešu kolonija sāka veidoties 1947. — 1948. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieceļoja no Eiropas (gk. Vācijas). Daudzi ieceļotāji atrada darbu Forda autorūpnīcas filiālē; izveidojās materiāli labi nodrošināta un skaitliski liela latviešu kolonija.

1950. — 1954. g. Hamiltonā atradās arī Kanādas latviešu luteriešu prāvesta mītne. 60. gados Hamiltonā dzīvoja apm. 3 tk latviešu (no tiem 95% savrupmājās). Hamiltonā ir otra lielākā latviešu kolonija Kanādā (aiz Toronto). Sabiedriskajā dzīvē Hamiltonas latvieši izmanto arī tās iespējas, ko sniedz Toronto. 80. gados Hamiltona saplūda ar Toronto Oštohamas konurbācijā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Hamiltonā: LNAK pārstāvniecība; Latviešu biedrība (dib. 1948, 100 loc.); Latviešu nams (dib. 1959, adrese — 16 Queen Street, North, Hamilton); luteriešu Hamiltonas draudze (1951 — 57, vēlāk apvienojās ar Kristus draudzi); luteriešu Kristus draudze (dib. 1954, 800 loc.), dievnams (dib. 1959, adrese — 18 Victoria Avenue South), latviešu kapu nodalījums kapsētā "Woodlawn"; luteriešu Sv. Annas draudze; katoļu kopa (dib. 1950, 100 loc.); DV nodaļa (dib. 1950, 130 loc.); kredītsabiedrība (dib. 1962, 250 loc.; Toronto kredītsabiedrības nozare); pašpalīdzības fonds (dib. 1950); akadēmiskā kopa; pensionāru biedrība; mednieku un makšķernieku klubs, ārpilsētas īpašums "Lielupe"; jaunatnes pulciņš "Rota" (dib. 1954, LNJAK nodaļa).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Hamiltonā: LNAK Mācības līdzekļu apgāds; Kanādas luteriešu "Apkārtraksts" (1950 — 54); DV "Biļetens" (dib. 1953) un "Apkārtraksts" (līdz 1980); biļetens "Hamiltonas Ziņas" (dib. 1980, 500 eks.); Latviešu biedrības "Ziņas" (dib. 1954); latviešu papildskola (dib. 1950); Kristus draudzes skola (dib. 1954) un koris (dib. 1957); skautu vienība "Aiviekste" (dib. 1952); gaidu vienība "Venta" (dib. 1951); DV teātra ansamblis (1951 — 59); deju kopa "Vija" (dib. 1949), "Daugaviņa", "Vanadziņš" (vēlāk "Vainadziņš", dib. 1976) un "Mazais vainadziņš", jauktais koris (dib. 1949), sieviešu koris (1980); sieviešu koris "Saskaņa" (dib. 1965); vīru koris "Viesturs"; katoļu koris; koris "Beverīna" (dib. 1952); skolnieku koris; koklētāju ansamblis; vokālie ansambļi "Rota" (1963 — 74) un "Dzintars" (1964 — 73); estrādes ansamblis "Runči trimdā"; vakarētāju daiļamatnieku kopa; sporta klubs "Venta" (dib. 1950); šaha klubs; Latviešu biedrības grāmatnīca — mākslas salons un bibliotēka (dib. 1951); Mārtiņa Zitmaņa juveliersalons, adrese — 170 James Street.

Kičenera — pilsēta; kopā ar piepilsētām 288 tk iedzīvotāju (1981). Nozīmīgākā piepilsēta ir Votterlū, kur atrodas Vilfrida Lorjes un Luteriešu universitāte.

Latviešu kolonija izveidojās 40. gadu beigās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas 1948. — 1949. g. ieceļoja no Vācijas (300 — 400 cilvēku). 80. gados Kičenerā dzīvoja apm. 300 latviešu. Sabiedriskajā dzīvē liela nozīme ir šīs kolonijas sakariem ar 80 km attālo Toronto un 40 km attālo Hamiltonas latviešu koloniju.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Kičenerā: LNAK pārstāvība; Latviešu biedrība (dib. 1950); luteriešu draudze (dib. 1951), latviešu kapu nodalījums kapsētā "Woodlawn"; katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1952, 50 loc.); teātra ansamblis; skautu vienība; gaidu vienība; koris (dib. 1950); Latviešu biedrības deju kopa (dib. 1950); latviešu papildskola.

Gvelfa — pilsēta 30 km uz ZA no Kičeneras un 80 km uz R no Toronto. Tur atrodas universitāte. Gvelfā dzīvo nedaudz latviešu. Viņu vidū ir gan studenti, gan mācībspēki.

Sentketarinsa — pilsēta; kopā ar piepilsētām Niagarafolsu un Velendu 304 tk iedzīvotāju (1981). Tur atrodas Broka universitāte. Liela nozīme pilsētas izaugsmei ir Niagaras ūdenskritumam (lieljaudas hidroelektrostacija, tūrisms).

Latviešu kolonija izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas 1947. g. sāka iecerēt no Vācijas. Tur dzīvoja 500—600 latviešu un šis skaits saglabājās nemainīgs desmitiem gadu, izņemot 1956. g., kad beidzās HES celtniecība un Niagarafolsu atstāja apm. 150 latviešu. Etniskās kopības uzturēšanā liela nozīme ir sakariem ar lielākajiem emigrācijas centriem. 1953.—1976. g. Draudzības dienās pie Niagaras (ASV pusē) ik vasaru tikās latvieši no Kanādas un ASV. Latvieši piedalās arī gadskārtējā Sentketarinsas Tautību festivālā "Folk Arts".

Latviešu organizācijas Sentketarinsā: LNAK pārstāvība; luteriešu Sentketarinsas draudze (dib. 1950, 250 loc., dievkalpojumi notiek nomātā Kristus dievnamā, adrese — 140 Russel Avenue, Saint Catharines); luteriešu Niagaras draudze (dib. 1951, 100 loc., dievkalpojumi notiek nomātā Anglikāņu dievnamā, adrese — 3428 Portage Road, Niagara Falls); luteriešu Velendas draudze; katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1952, 40 loc.); dāmu klubs (dib. 1950); jaunatnes pulciņš "Dzirkstele" (dib. 1954, LNJA nodaļa); inženieru (LIAA) kopa.

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Sentketarinsā: luteriešu mēnešraksts "Draudzes Ziņas" (dib. 1952); Niagaras "Latviešu Biļetens" (1957—60); latviešu papildskolas Sentketarinsā un Niagarafolsā; skautu vienība "Jelgava"; deju kopa "Jandāls"; DV teātra ansamblis Niagarafolsā (1953—56); vīru koris "Viesturs" (dib. 1952); sieviešu koris "Senatne" (dib. 1965); jauktais koris "Kokle" (1952—67); sporta klubs "Dzintars" (dib. 1953); mednieku un makšķernieku klubs; mazpulku vienība Niagarā; latviešu vietējās radiopārraides (no 1957).

Londona — pilsēta Ontārio provincē; 284 tk iedzīvotāju (1981). Tur atrodas Rietumontārio universitāte.

Latviešu kolonija izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas, sākot ar 1947. g., iecerēja no Eiropas (gk. Vācijas). Šajā kolonijā dzīvoja 400—500 latviešu, un šis skaits saglabājies nemainīgs desmitiem gadu. Līdzās vietējiem latviešu etniskajiem pasākumiem liela nozīme ir arī sakariem ar 150 km attālo Toronto latviešu koloniju.

Latviešu organizācijas Londonā: LNAK pārstāvība; Latviešu biedrība (dib. 1948, 100 loc.); luteriešu draudze (dib. 1950, 250 loc., dievkalpojumi notiek nomātā Trīsvienības dievnamā, adrese — 746 Golborne Street); katoļu draudze (dib. 1949, 200 loc.); DV nodaļa (dib. 1951, 120 loc.); korporāciju kopa (dib. 1958); kredītsabiedrība (dib. 1961, 250 loc., kopš 1976. g. Toronto kredītsabiedrības nozare); pensionāru apvienība; jaunatnes pulciņš "Sakta" (dib. 1954), LNJAK nodaļa; latviešu un lietuviešu vienības nodaļa (dib. 1951).

Latviešu izdevumi un iestādījumi Londonā: "Latviešu Informācijas Biļetens" (dib. 1951); katoļu "Baznīcas Biļetens" (1955—64); DV "Ziņas" (1969—74); latviešu papildskola (1949—75); skautu vienība "Ventspils"; gaidu vienība "Abava"; DV teātra ansamblis (dib. 1951); Latviešu biedrības koris (dib. 1949); katoļu koris; sporta klubs (dib. 1950); mednieku un makšķernieku klubs; mazpulku vienība (dib. 1952); Latviešu biedrības bibliotēka (dib. 1951) un DV bibliotēka (dib. 1949).

Vindzora — pilsēta pie Detroitas upes; kopā ar piepilsētām 246 tk iedzīvotāju (1981). Tur atrodas Forda rūpnīcas, divas universitātes. Īstenībā Vindzora kļuvusi par amerikāņu lielpilsētas Detroitas piepilsētu.

Latviešu kolonija izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas 1948. — 1949. g. ieceļoja no Vācijas. 50. gados tur dzīvoja apm. 120 latviešu, 80. gados — ap 70 latviešu (30 ģimenes, gk. pensionāri). Sabiedriskajā ziņā pieslejušies Detroitas latviešu kolonijai.

Latviešu organizācijas Vindzorā: LNAK pārstāvība; Latviešu biedrība (dib. 1952); luteriešu draudze (līdz 1959); katoļu kopa.

Sārņija — pilsēta pie Hūrona ezera 100 km uz ZA no Vindzoras.

Latvieši tur ieceļoja vienlaikus ar Vindzoras latviešiem. Pēc dažām liecībām, Sārņijā izveidojās liela latviešu kolonija, bet vēlāk lielākā daļa latviešu pārcēlās uz citurieni un kolonijas sabiedriskā rosība apsīka, taču vēl 70. gados tur darbojās LNAK pārstāvība.

Beri — mazpilsēta pie Simko ezera 75 km uz Z no Toronto. Tā ir dažu latviešu ģimeņu dzīvesvieta. Beri apkaimē atrodas Augusta Kopmaņa īpašums "Jūmalas", kur notiek dievturu sarīkojumi, bet Jānim Gruzdēnam pieder autoviesnīca "Barr's Motel", adrese — 170 Essa Road, Barrie.

"**Saulaine**" — Toronto Sv. Jāņa draudzes īpašums 25 km uz R no Beri, pie Notavasogas upes Jūtopijas apkaimē. Iegādāts 1952. g. (175 ha jeb 287 akri). "Saulaine" tiek izmantota bērnu, jauniešu un veco ļaužu vasaras nometnēm (vienlaikus var uzņemt 100 cilvēku); tur ir arī telšu un treileru parks un sporta ietaises. Vasarā svētdienās notiek dievkalpojumi. "Saulainē" atrodas arī tēlnieka A.Kopmaņa darināts piemineklis kritušajiem varoņiem. Nometnes moto: "Saulainē mums labi klājas". Lielākā sarīkojumu zāle var uzņemt 500 cilvēku, taču Līgo svētkos ierodas līdz 2 tk cilvēku. Līdzās sabiedriskajam īpašumam atrodas apm. 30 ģimeņu privātās vasarnīcas.

"**Tālava**" — Toronto Austrumu draudzes īpašums pie Notavasogas upes Egbērtas apkaimē. Iegādāts 1962. g. (16 ha jeb 40 akru). Izmanto līdzīgi "Saulainei".

Orilija — mazpilsēta pie Simko ezera 100 km uz Z no Toronto. Dažu latviešu ģimeņu dzīvesvieta. Arvīds Kalniņš tur uztur irējamu vasaras mītni "Kenwood Cottages", adrese — Victoria Cres. R.R.I. Orillia.

Vosaga — mazpilsēta pie Simko ezera 120 km uz Z no Toronto. Tur atrodas Jāņa Bajāra vasaras mītne "Rosebud Cottages", adrese — Mosley Street, Wasaga Beach un Kārļa Andersona restorāns "Holiday Lodge".

Greivenhērsta — mazpilsēta 135 km uz Z no Toronto Maskokas ezera apkaimē. Tur dzīvo dažas latviešu ģimenes. No latviešu etnisko interešu viedokļa tā uzskatāma par apvidus centru; tur atrodas LNAK pārstāvība un Maskokas latviešu luteriešu draudzes centrs (dievkalpojumu vieta). Latvieši Greivenhērstā nonāca 50. gadu sākumā gk. kā tuberkulozes sanatorijas pacienti (sanatorijā iekārtota arī latviešu bibliotēka). Jānim Pavlovam pieder Oakwood Motel, adrese — 990 Muskoka Road, Gravenhurst.

Helibērtona — neliela apdzīvota vieta 70 km uz A no Greivenhērstas un 150 km uz ZA no Toronto. Tur dzīvoja nedaudz latviešu. 40. gadu beigās tika izveidota arī latviešu kopa (biedrība); tā pastāvēja tikai dažus gadus, jo latvieši pārcēlās dzīvot citur.

Peri Saunda — mazpilsēta 180 km uz Z no Toronto Džordžīanas līča krastā. Tur atrodas LNAK pārstāvība.

"Mežciems" — Toronto katoļu draudzes īpašums 175 km uz Z no Toronto pie Maskokas ezera. Iegādāts 1960. g. (40 ha jeb 100 akru zemes, vērtība ap 0,5 mlj dol.). Atrodas mežainā apvidū, tiek izmantots latviešu sabiedriskajām vajadzībām bez profesionāliem ierobežojumiem. Līdzās sabiedriskajam īpašumam atrodas ciemats, kurā ir 50 ģimeņu privātās vasarnīcas. Nosaukums dots, pieminot Mežciemu pie Daugavpils.

Kezika — neliela apdzīvota vieta 60 km uz Z no Toronto pie Simko ezera. Tur atrodas LNAK pārstāvība, DV nodaļa (50 loc.) un Toronto mednieku un makšķernieku biedrības mītne "Bērzaine".

Latviešu apriņķis Ontārio provincē radās, kad 1949. g. provinces lauksaimnieciskajā apvidū saimniecības sāka iepirkt arī latvieši. Latvieši savā vidū šo saimniecību grupu nosauca par "latviešu apriņķi" vai "latviešu pagastu". Tas izveidojās ap Orindžvilu, Šelbēru un Dandolku — apdzīvotajām vietām, kas atrodas 60–95 km uz ZR no Toronto. 50. gados šajā "apriņķī" bija vairāk nekā 60 saimniecību (20–200 ha jeb 50–500 akru katra). Lai gan vēlāk daļa saimniecību tika likvidētas, agronoma Žaņa Teodora Bukovska ierosinātā etniskā sadarbība "apriņķi" saglabājās; tika uzturēti arī cieši sakari ar Toronto latviešiem. Sabiedriskā dzīve noris gk. mājas viesībās; tiek koptas un uzturētas senās latviešu tradīcijas, svinēti Līgo svētki, Plaujas svētki, Mārtiņdienu u.c.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi "apriņķī": LNAK pārstāvība Šelbērnā; Latviešu lauksaimnieku biedrība (dib. 1949); DV nodaļa "Druva" (dib. 1962, 20 loc.); luteriešu dievkalpojumu kopa; latviešu papildskola.

Kērklendleika — kalnrūpniecības centrs.

Latviešu kolonija izveidojās 40. gadu beigās, kad tur ieceļoja 120 latviešu, lai strādātu raktuvēs. Kērklendleikā nodibinājās Latviešu biedrība, luteriešu draudze (mācītājs Harijs Kušils) un sporta kopa. 1958. g. draudze tika likvidēta, jo Kērklendleikā bija palikuši tikai daži latvieši.

Virdžīniatauna — kalnrūpniecības centrs.

Latviešu kolonija tur izveidojās 40. gadu beigās. Lielākā daļa latviešu vēlāk aizceļoja. 60. gados Virdžīniataunā vēl pastāvēja neliela latviešu luteriešu draudze, darbojās koris (1948–49).

Timinsa — neliela apdzīvota vieta.

Neliela latviešu kolonija izveidojās un beidza pastāvēt līdzīgi iepriekšminētajām latviešu kolonijām šajā provincē. Luteriešu draudze pastāvēja līdz 50. gadu beigām.

Sadberi — pilsēta; kopā ar piepilsētām 150 tk iedzīvotāju (1981). Nozīmīgs kalnrūpniecības un niķeļa ieguves centrs. Tur atrodas arī universitāte.

Latviešu kolonija izveidojās 40. gadu beigās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieceļoja, lai strādātu kalnrūpniecībā. Vēl 80. gados Sadberi dzīvoja apm. 200 latviešu, kas centās uzturēt etnisko kopību saistībā ar lielākajiem latviešu emigrācijas centriem.

Uz Leopolda Sīpoliņa 70. gados dāvinātās zemes izveidojies DV ārpilsētas īpašums (ap 15 km uz A no Grifita ciemata).

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Sadberi: LNAK pārstāvība; luteriešu draudze (dib. 1951, 100 loc.; dievkalpojumi notiek Irētā dievnāmā, adrese — St. John's Lutheran Church — 50 Alder Street, Sudbury), latviešu kapu nodaļas kapsētā "Parklawn"; DV nodaļa (dib. 1952); latviešu papildskola (1951 — 80); koris "Rota" (dib. 1959); DV teātra ansamblis (dib. 1966).

Northbeja — mazpilsēta 120 km uz A no Sadberi pie Nipisinga ezera. Nedaudzu latviešu garīgajai aprūpei darbojas Sadberi luteriešu draudze.

Susentmerī — pilsēta pie Augšezera; 83 tk iedzīvotāju (1981).

Latviešu kolonija izveidojās no 1948. g. ieceļojušajiem 2. pasaules kara bēgļiem. Samērā īsā laikā tie atkal aizceļoja. Uz pastāvīgu dzīvi palika apm. 100 latviešu, sabiedriskā rosība apsīka. Lielākā daļa ieceļotāju strādāja metāl rūpniecībā vai papīrrūpniecībā.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Susentmerī: LNAK pārstāvība; Latviešu biedrība (dib. 1950); luteriešu draudze (dib. 1953, 100 loc.; dievkalpojumi notiek Irētā dievnāmā "Zion Lutheran Church", adrese — Upton x Wellington Street), latviešu kapu nodaļas; DV nodaļa (dib. 1965, 25 loc.); deju kopa.

Tanderbeja — pilsēta pie Augšezera; kopā ar piepilsētām 112 tk iedzīvotāju (1981; agrāk bija divpilsētas Portartura un Fortviljamsa). Tur atrodas universitāte.

No veclatviešu vēstures zināms, ka Portarturā 1911. — 1915. g. pastāvēja neliels sociāldemokrātu pulciņš.

Latviešu kolonija izveidojās 40. gadu beigās no 2. pasaules kara bēgļiem. Taču ar laiku lielākā daļa latviešu aizceļoja un kolonijas sabiedriskā rosība apsīka. 70. gados vēl darbojās LNAK pārstāvība un luteriešu draudze (40 loc., dievkalpojumi notika vienreiz mēnesī).

Nipigona — neliela apdzīvota vieta 100 km uz ZA no Tanderbejas pie Augšezera. Nedaudzu latviešu dzīvesvieta. Viņu garīgajai aprūpei darbojas luteriešu kopa, kas uztur saikni ar Tanderbejas draudzi.

Manitobas province

Vinipega — Manitobas provinces administratīvais centrs; kopā ar piepilsētām 601 tk iedzīvotāju (1983). Tur atrodas Manitobas universitāte.

No veclatviešu vēstures zināms, ka pēc Jāņa Šmita ierosinājuma 1912. g. nodibināta Saviesīgā biedrība, kas izdeva žurnālu "Kanādietis" (1913 — 14), un 1916. g. atvērta latviešu skola, taču pēc dažiem gadiem sabiedriskā rosība apsīka. Neliels latviešu sociāldemokrātu pulciņš tika nodibināts 1909. g., un tas pastāvēja vēl pēc 1940. g. (strādnieku klubs; ALSV nozare). Luteriešu dievkalpojumus pāris reižu gadā noturēja viesmācītāji.

Latviešu koloniju Vinipegā atjaunoja latvieši — 2. pasaules kara bēgļi, kas tur ieceļoja 1947. — 1949. g. no Eiropas (gk. Vācijas). Kaut gan latviešu skaits kolonijā tika vērtēts apm. 500 cilvēku, 70. gados etnisko kopību uzturēja apm. 200 latviešu (īpašā aptaujā apzinātas 36 latviešu ģimenes jeb 149 cilvēki). Latvietības uzturēšanā Vinipegas kolonijai ir bijušas nopietnas organizatoriskas un finansiālas grūtības. Negatīvu ietekmi atstāja arī lielie attālumi līdz citiem latviešu emigrācijas centriem. Tomēr neliela kolonija vēl saglabājusies. 1980. g. izbeidzās latviešu līdzdalība Tautību festivālā "Folkorama".

Latviešu organizācijas Vinipegā: LNAK pārstāvība; Vinipegas latviešu organizāciju komiteja; Latviešu biedrība (dib. 1948, 50 loc.); DV nodaļa (dib. 1952, 50 loc.); luteriešu Sv. Krusta draudze (dib. 1950, 100 loc.; dievkalpojumi notiek īrētā Sv. Pētera dievnāmā, adrese — 65 Walnut Street); luteriešu Sv. Mārtiņa draudze; katoļu kopa; korporāciju kopa; akadēmiskā kopa (dib. 1960); DV jaunatnes pulciņš "Auseklis" (LNJAK nodaļa); izdevuma "Latviešu Karavīrs" pārstāvība.

Latviešu izdevumi, iestādījumi un pasākumi Vinipegā: jaunatnes mēnešraksts "Ceļinieks" (1955 — 60); Latviešu biedrības biļetens "Informators" (dib. 1951) un pielikums "Jaunatnes Lāpa" (1954 — 63); DV "Apkārtraksts" (dib. 1963); Latviešu biedrības bibliotēka, teātra ansamblis, koris (1949 — 65), jaunatnes pulciņš (dib. 1951), literārais pulciņš, sporta kopa (dib. 1949); Manitobas latviešu kultūras fonds; Baltu literatūras pētījumi Manitobas universitātē; Sv. Krusta draudzes papildskola; Valtera Ziediņa grāmatnīca; DV teātra ansamblis; deju kopas "Kokle" (dib. 1949) un "Rudzuvarpa" (dib. 1977).

Mordena — neliela apdzīvota vieta 100 km uz DR no Vinipegas. Nedaudzos latviešus garīgi aprūpē latviešu mācītājs no Vinipegas; darbojas arī LNAK vietējā pārstāvība.

Biseta — neliels raktuvju centrs 160 km uz ZA no Vinipegas. Nedaudzie latvieši tur ieceļoja 40. gadu beigās. Dažus gadus pastāvēja latviešu kopa (biedrība). Vēlāk visi latvieši pārcēlās dzīvot citur.

Lakdibonē — pilsēta 90 km uz ZA no Vinipegas, pie Vinipegas upes un Bonē ezera.

No veclatviešu vēstures zināms, ka 1910. g. sākumā tur apmetās latvieši — 1905. g. revolūcijas trimdinieki, kas ieceļoja gan tieši no Latvijas, gan arī no Brazīlijas. Pirmās sešas latviešu ģimenes apmetās neskarta meža biežoknī. Sākumā kolonisti devās peļņā uz Viniegu, bet vēlāk pievērsās zemkopībai. Tā izveidojās viena no lielākajām tā laika latviešu apmetnēm Kanādā. 30. gados tā aizņēma 160 ha, tur bija 100 priekšzīmīgu saimniecību, darbojās neliels sociāldemokrātu pulciņš (dib. 1914. g. un vēl 1940. g. pastāvēja kā ALSV nozare). 50. gados šo latviešu koloniju aprūpēja mācītājs no Vinipegas. Vēlākajos gados kolonistu jaunā paaudze, domājams, pārtautojusies vai arī izceļojusi. DV sarīkojumiem vēl 70. gados tika izmantota A. Staša saimniecība.

Libava — neliela apdzīvota vieta 30 km uz DR no Lakdibonē. 19. gs. beigās to nodibināja ieceļotāji no Baltijas (domājams, vācbaltieši). Latvieši savā vidū šo vietu sauca par Liepāju. Vienlaikus ar Lakdibonē koloniju radās arī latviešu lauksaimnieku apmetne Libavā; tā bija skaitliski mazāka un samērā ātri pārtautojās.

Letonija — neliela apdzīvota vieta 40 km uz A no Lakdibonē. Tās apkaimē vienlaikus ar Lakdibonē latviešu koloniju izveidojās dažas latviešu lauku saimniecības.

Bērdrivera — neliela apdzīvota vieta 50 km uz A no Lakdibonē. Tās apkaimē 30. gados dzīvoja apm. 100 latviešu. Pirmās latviešu ģimenes tur ieradās gadsimta sākumā. Latvieši uzcēla būdas meža biežoknī un nodarbojās ar medniecību.

Siftona — neliela apdzīvota vieta 270 km uz ZR no Vinipegas. 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā Siftonas apkaimē pie Difona ezera, kur tolaik vēl bija ļaužu neskarts mežains apvidus, izveidojās latviešu ieceļotāju apmetne. Sākumā kolonisti pārtika no peļņas meža darbos, medībām un zvejas, vēlāk sāka nodarboties ar lauksaimniecību (sevišķi lopkopību). Mācītājs Ansis Hanss Rebāne no Bostonas (ASV) 1900. g. tur nodibināja Mārtiņa Lutera draudzi. Tā darbojās vismaz līdz 1933. g.; bija arī latviešu skola u.c. etniskie pasākumi.

Kolonijā bija apm. 20 latviešu saimniecību (katrai iedalīti 160 akri zemes). Pāris saimniecību sāka apsaimniekot jaunie ieceļotāji pēc 2. pasaules kara. Vēl 50. gados šo latviešu koloniju garīgi aprūpēja latviešu viesmācītāji no Vinipegas.

Dofina — mazpilsēta 30 km uz D no Siftonas. Daļa Siftonas latviešu kolonistu pārcēlās uz dzīvi Dofinā. Vēl 60. gados tur tika noturēti latviešu luteriešu dievkalpojumi; kopa uzturēja saikni ar Vinipegas draudzi un mācītāju.

Albertas province

Pirmie latvieši Albertas provincē sāka ieceļot 19. gs. beigās — tie bija ienācēji no tuvējām ASV pavalstīm; ieceļotāju skaits pieauga desmitos un varbūt pat simtos sakarā ar 1905. g. notikumiem Latvijā. Tolaik Albertas provinces vidusdaļa bija mazapdzīvota un saimnieciski neapgūta. Par niecīgu iemaksu (10 dol.) valdības iestādes katram pionierim ierādīja ceturtdaļkvadrātjūdži zemes (160 akru jeb 64 ha), kas zemes apsaimniekošanas gadījumā pēc dažiem gadiem kļuva par viņa privātīpašumu. Tā izveidojās vairākas latviešu apmetnes (un arī savrup dzīvojošu latviešu saimniecības). Viņu dzīvē daudz kopīga — gandrīz visi ieceļotāji sākumā bija mežstrādnieki (līdumnieki), nodarbojās arī ar medniecību un zveju, bet pēc tam pievērsās lauksaimniecībai (lopkopībai un graudkopībai). Jaunie zemkopji nereti guva labus panākumus savā nozarē un saņēma godalgas lauksaimniecības izstādēs. Neraugoties uz dažu patriotisku latviešu pūlēm etniskās izglītības un kultūras laukā, gandrīz visa kolonistu jaunā paaudze iekļāvās angļiskajā kanādiešu vidē. Daļa pārcēlās uz pilsētām, mācīšanās skolās nebija cieņā, bet jautās laulības kļuva par parastu lietu. Līdz ar to ap 2. pasaules kara laiku šajā novadā vairs nepastāvēja latviešu grupējumi, tomēr atsevišķi cilvēki un ģimenes latvietību bija saglabājuši. Vēlāk viņi palīdzēja iekārtoties uz dzīvi arī 2. pasaules kara bēgļiem.

Džozefbērga — apdzīvota vieta 50 km uz DA no Medisinhetas. 1897. g. latviešu lauksaimnieku kolonijas garīgajai aprūpei Misūri (ASV) sinodes sūtītais mācītājs Ansis Hanss Rebāne nodibināja Sv. Pētera draudzi (ap 1901. g. tajā 60 loc., pašu celts koka dievnams un saiešanas nams sabiedriskām vajadzībām). Tolaik šī lauksaimnieku kolonija bija lielākā latviešu apmetne Kanādā un tā uzturēja sakarus ar Bostonas

latviešiem. Apmēram ceturtdaļgadsimtu šīs kolonijas vadībā bija draudzes priekšnieks Jānis Draudzonis. Kolonijas sabiedriskajā dzīvē apsīkums iestājās 30. gadu vidū.

Poplarbeja — līdumnieku apmetne Džozefbērgas apkaimē. Ap 1918. g. tur dzīvoja dažas latviešu ģimenes (apm. 20 cilvēku).

Denmora — lauksaimnieku kolonija 50 km uz D no Džozefbērgas. Izveidojās un pastāvēja vienlaikus ar Džozefbērgas lauksaimnieku koloniju, bet bija mazāka par to. Kolonistu garīgajai aprūpei darbojās luteriešu draudzes novads.

Medisinheta — mazpilsēta pie Transkanādas dzelzceļa 270 km uz A no Kalgari. Tur dzīvoja 30—40 latviešu, viņu vidū apm. 20 revolucionāru, kas ap 1907.—1917. g. bija noorganizējuši sociāldemokrātu pulciņu. Daži latvieši sekmīgi pievērsās privātsaimnieciskai darbībai, tomēr lielākā daļa īsā laikā aizceļoja.

Lobleja — apdzīvota vieta 80 km uz DR no Redīras. Ap 1910. g. lauksaimnieku koloniju tur izveidoja pārnācēji no Medisinhetas novada. Tā bija Loblejas — Zundres divīnkolonija Džeimsas upes krastos (ap 20 saimniecību). 1912. g. Misūri (ASV) sinodes atsūtītais mācītājs J.Sillaks nodibināja luteriešu draudzi. Vēlāk tā palika bez mācītāja un sāka rīkot brāļu draudzēm līdzīgus saietus (vadītājs K.Peksis).

Megnolija — lauksaimnieku kolonija 80 km uz R no Edmontonas Salu ezera (Lake Isle) krastā un dzelzceļa līnijas tuvumā. Izveidojās ap 1908.—1910. g. pēc Jāņa Džoneša-Janovska ierosinājuma (apm. 30 saimniecību). Nodibinājās arī lauksaimniecības biedrības nodaļa. 1911.—1915. g. Kārlis Pļaviņš vadīja kolonijas sabiedrisko dzīvi (nodibināja kori). Dažreiz tika noturēti baptistu dievkalpojumi. Tomēr lielākā daļa latviešu drīzumā zemi pārdeva un aizceļoja. J.Džoneša-Janovska personiskajā arhīvā glabājās dokumenti par kolonijas dzīvi, bet 1950. g. tie gāja bojā ugunsgrēkā. Tolaik Megnolijā, kā arī tai tuvējā Geinfordas kolonijā dzīvoja vēl daži desmiti latviešu, kas sabiedriskajā dzīvē uzturēja sakarus ar Edmontonas latviešiem.

Entvisla — mazpilsēta 25 km uz R no Megnolijas. Tur dzīvo daži desmiti latviešu, kas strādā gk. kokrūpniecībā.

Ročfortbridža — apdzīvota vieta 40 km uz R no Megnolijas. Nedaudzu latviešu mājvieta. Viņu vidū daži visai rosīgi baptisti (sadarbībā ar Megnolijas latviešiem) izveidoja svētdienas skolu un orķestri, taču tie darbojās neilgu laiku.

Edmontona — Albertas provinces administratīvais centrs. Dibināta 1794. g.; kopā ar piepilsētām 785 tk iedzīvotāju (1986). Tur atrodas universitāte.

Edmontonas apkaimē 20. gs. sākumā atradās vairākas veclatviešu lauksaimnieku kolonijas. Arī Edmontonā dzīvoja nedaudz veclatviešu, to vidū Jānis Džonešs-Janovskis un Konrāds Dobelis. Abi sniedza nesavtīgu palīdzību 2. pasaules kara bēgļiem, palīdzēja latviešiem sākt jaunu dzīvi svešajā vietā un izveidot savas organizācijas. 40. gadu beigās Edmontonā dzīvoja 300—400 latviešu. Etniskās kopības uzturēšanai tika nodibināti sakari ar lielākajiem latviešu emigrācijas centriem, arī ar Mičigana "Garezeru".

Latviešu organizācijas Edmontonā: LNAK pārstāvība; latviešu biedrība "Imanta" (dib. 1948); luteriešu Edmontonas draudze (dib. 1949, 40 loc.); luteriešu Sv. Jāņa draudze (dib. 1951, 60 loc.); dievkalpojumi notiek irētā dievnamā "St. Peters Lutheran

Church", adrese — 96-th Street, 110-th Avenue), latviešu kapu nodalījums; katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1954, 40 loc.); jaunatnes pulciņš.

Latviešu izdevumi un iestādījumi Edmontonā: laikraksts "Brīvais Latvietis" (1947—48, pēc tam apvienots ar Toronto laikrakstu), "Latviešu Biļetens" (1954—55); Latviešu biedrības bibliotēka; latviešu papildskola; deju kopa "Daina"; Kārļa Pļaviņa mūzikas fonds Albertas universitātes pārziņā; DV sporta kopa, DV mednieku un maksšķerņieku kopa; vokālais ansamblis "Dzintars" (1953—68).

Kalgari — pilsēta Klinšu kalnu priekškalnē; 593 tk iedzīvotāju (1981). Tur atrodas universitāte. Pilsēta uzplauka naftas atradņu dēļ. Starptautiski kļuva pazīstama 1988. g. kā ziemas olimpisko spēļu rīkotāja.

Latviešu kolonija izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas 1947.—1949. g. Kalgari ieceļoja no Eiropas (gk. Vācijas). 80. gados Kalgari un tās apkaimē dzīvoja apm. 100 latviešu izcelsmes ģimeņu, taču etnisko kopību uzturēja ne vairāk kā puse no tām.

Latviešu organizācijas Kalgari: LNAK pārstāvība; latviešu biedrība "Daugava" (dib. 1949), luteriešu Kalgari draudze (dib. 1951, 50 loc.) un Sv. Pāvila draudze (dib. 1951); katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1951 Redīrā, 20 loc.); jaunatnes pulciņš — LNJAK nodaļa.

Latviešu etniskie iestādījumi Kalgari: Kalgari draudzes papildskola; deju kopa "Jautraviņa" (dib. 1975).

Letbridža — universitātes pilsēta 175 km uz DA no Kalgari. 1949. g. tur ieceļojušie apm. 150 latvieši tika nodarbināti lauksaimniecībā sezonas darbos, gk. cukurbiešu novākšanā. Viņu garīgajai aprūpei darbojās luteriešu draudze (1952—58), izveidojās arī latviešu kopa (biedrība), LNAK vietējā pārstāvība, īsu laiku darbojās papildskola un teātra ansamblis. Vēlāk gandrīz visi latvieši aizceļoja, jo ziemā bija bezdarbs.

Redīra — mazpilsēta 150 km uz Z no Kalgari. 40. gadu beigās tā kļuva par latviešu bēgļu apmešanās vietu. Vēlāk lielākā daļa latviešu pārcēlās uz lielpilsētām. Tādēļ arī 1951. g. nodibinātā DV Albertas nodaļa darbu turpināja Kalgari. Luteriešu draudze Redīrā beidza darboties 60. gados, bet LNAK pārstāvniecība pastāvēja vēl 70. gados.

Netuka — neliela apdzīvota vieta provincē 50 km uz D no Redīras. Nedaudz latviešu dzīvesvieta. Viņu garīgajai aprūpei 50. gados darbojās luteriešu draudze.

Britu Kolumbijas province

Vankūvera — lielpilsēta Klusā okeāna līča krastā. Dibināta 1886. g.; kopā ar piepilsētām 1,3 mlj iedzīvotāju (1984). Kanādas Rietumkrasta nozīmīgākais saimnieciskais centrs, osta. Tur atrodas divas universitātes.

No veclatviešu vēstures zināms, ka pirmie latvieši Vankūverā apmetās ap 1900. g., bet 30. gados tur dzīvoja apm. 100 latviešu. Tika nodibināts arī sociāldemokrātu

pulciņš (1910 — 17), ko vēlāk sauca par latviešu organizāciju, reizēm arī par Latviešu biedrību vai strādnieku klubu un ALSV nozari (kaut kas no tās vēl saglabājās 70. gados). Apm. 50 lielnieciski noskaņotu latviešu ieceļoja pēc 1905. g., bet pēc 1918. g. vēl apm. 80 latviešu ieradās no Sibīrijas. Vēlākajos gados daļa veclatviešu aizceļoja vai asimilējās, daļa arī nomira.

Veclatviešiem bija sava "mājas draudze". Tai piederīgās ģimenes pēc kārtas noturēja dievkalpojumus savās mājās (garīdznieka pienākumus veica mājastēvs). Vēl 50. gados draudzē bija septiņas ģimenes.

Latviešu kolonija no 2. pasaules kara bēgļiem Vankūverā izveidojās 1947. — 1949. g., kad latvieši ieceļoja no Eiropas (gk. Vācijas) uz darba līguma pamata. 60. un 70. gados Vankūverā dzīvoja apm. 500 latviešu (pēc citām ziņām, 800 — 900 latviešu). Ieceļotāji sasniedza augstu materiālās labklājības līmeni, jaunā paaudze ieguva arī teicamu izglītību.

Vankūveras latviešu kolonija organizatoriski pieder pie Kanādas latviešiem, bet sabiedriskajā ziņā — pie ASV Rietumkrasta latviešiem. Nozīmīgs sabiedrisks pasākums Vankūveras latviešu kolonijai ir Rietumkrasta dziesmu svētki, kas tiek rīkoti ar dažu gadu atstarpi (Vankūverā tie notika 1972).

Latviešu organizācijas Vankūverā: LNAK pārstāvība; Latviešu biedrība (dib. 1949, 100 loc.); luteriešu Vankūveras draudze (dib. 1951, 200 loc.; dievkalpojumi notiek nomātā dievnamā "Kitsilano Lutheran Church", adrese — 2715 — 12-th Street, Vancouver); latviešu kapu nodalījums kapsētā "Forest Lawn"; DV Britu Kolumbijas nodaļa (dib. 1952, 60 loc.); korporāciju kopa (dib. 1957); strādnieku klubs; jaunatnes pulciņš — LNĶAK nodaļa; Dziesmu svētku biedrība (dib. 1971).

Latviešu izdevumi un iestādījumi Vankūverā: luteriešu draudzes "Apkārtraksts" (dib. 1951); Latviešu biedrības "Apkārtraksts" (līdz 1974); DV "Biļetens" (līdz 1974); biļetens "Vankūveras Latviešu Ziņas" (dib. 1975); latviešu bibliotēka; Valtera Ziediņa grāmatnīca; DV salons grāmatnīca (dib. 1967); radiopārraides "Latviešu Vankūveras balss" (1972 — 73); Baltiešu daudz kultūru institūts (dib. 1975); draudzes papildskola (dib. 1951); Latviešu biedrības teātra kopa (1958 — 67); deju kopa "Varavīksne" (dib. 1950); jauktais koris (dib. 1950); jauniešu vokālais ansamblis.

Viktorija — Britu Kolumbijas provinces administratīvais centrs 100 km uz D no Vankūveras; kopā ar piepilsētām 245 tk iedzīvotāju (1985). Viktorija ir populāra patīkamā klimata dēļ. Tur dzīvo apm. 100 latviešu, kas sāka ieceļot no 1948. g. un atrada darbu rūpniecībā. Viņu garīgajai aprūpei izveidota luteriešu draudze.

Samerlenda — mazpilsēta 250 km uz A no Vankūveras pie Okanagana ezera; augu selekcijas centrs. Nedaudzajiem latviešiem, kas tur dzīvo, ir savs koris (dziedātāju kopa).

Vaithorsa — mazpilsēta aiz polārā loka (Jukonas teritorijā) 1400 km uz Z no Vankūveras. 40. gadu beigās darbam raktuvēs tur ieceļoja apm. 30 latviešu. Daudzus gadus viņi uzturēja etnisko kopību, bet formālu organizāciju nebija.

Austrālija

Austrālija, Austrālijas Savienība — valsts D puslodē, pavalstu federācija. Aizņem Austrālijas kontinentu, kopā ar salām 7,7 mlj km², tur dzīvo 16,5 mlj iedzīvotāju (1988). Teritorija iedalīta 6 pavalstīs un 2 teritorijās. Kontinenta vidienē ir svelmaini un tuksnešaini apgabali, kur dzīves apstākļi ir grūti. Tādēļ visas lielpilsētas (arī galvaspilsēta Kanbera) izveidojušās okeāna piekrastē (iedzīvotāji savukārt tur cieš no pārmērīga mitruma). Ārpus piekrastes joslas samērā blīvi apdzīvotas un apsaimniekotas ir kontinenta lielākās upes Marejas baseina zemes. Austrāliešu nācijas un parlamentārā demokrātisma tradīciju veidošanās procesā noteicošais ir angļu valodas elements. Iedzīvotāji ir gk. Britu salu iedzīvotāju pēcnācēji. Austrālijai joprojām ir lielas saimnieciskās attīstības iespējas, un imigrācija no citām zemēm (gk. Eiropas) tiek pat veicināta. Pastāv samērā plašas neasimilētas dažādu tautību kopienas: simtiem tūkstošu dažādu tautību cilvēki saglabā iepriekšējo pavalstniecību; darbojas daudz dažādu konfesiju. Lai iegūtu Austrālijas pavalstniecību, iedzīvotājiem šajā zemē jānodzīvo vismaz pieci gadi.

17. gs. vidū Kurzemes hercogs Jēkabs Austrālijas kolonizēšanai ierosināja nosūtīt arī kurzemniekus un šās idejas īstenošanai centās iegūt pāvesta Innocentija X finansiālu atbalstu. Jaunajā kontinentā hercogs solīja sadarboties ar katoļu misionāriem un atbalstīt tos. Pasākums izjuka pāvesta pārāgrās nāves dēļ. Var tikai minēt, kas no šā nodoma būtu iznācis. Katrā ziņā 300 gadu vēlāk latviešiem Austrālijā vairs nebija iespēju kļūt par leģendāriem pionieriem, bet vajadzēja samierināties ar prozaisku dzīvi jau gatava sabiedrības modeļa ietvaros. Tomēr baltiešu iedzīvotāji austrāliešu vidē dažas pārmaiņas ir ieviešuši (piem., kulinārijā un sportā). Latviešu mājokļus Austrālijā var pazīt pēc bērzu stādījumiem ap tiem.

Pirmie latvieši Austrālijā nelielā skaitā ieceļoja 19. gs. pēdējā trešdaļā, pēc 1905. g. revolūcijas sakāves un arī pēc 1. pasaules kara. 30. gados Austrālijā dzīvoja 250 — 300 latviešu (lielākā daļa Sidnejā). Ne imigrācijas statistika, ne tautskaites dati nedod ziņas par iedzīvotāju nacionalitāti, jo tiek reģistrēta dzimšanas vieta, nevis tautība. 1933. g. konstatēts, ka iepriekšējos 60 gados no Latvijas Austrālijā ieceļojuši apm. 500 cilvēku, no kuriem apm. 430 joprojām dzīvo Austrālijā, kur viņiem dzimuši 230 bērni. Taču zināms arī, ka šo lauzu vidū samērā daudz bija krievu un ebreju.

Sākot no 30. gadiem, lielākajās Austrālijas pilsētās tika atvērti Latvijas konsulāti, kaut arī Austrālija vēl nebija patstāvīga valsts, bet Lielbritānijas domīnija, un tās metropole joprojām skaitījās Londona. Pēc 2. pasaules kara, kad situācija mainījās un Austrālija kļuva neatkarīga, bet Baltija nokļuva PSRS pakļautībā, Latvijas un Austrālijas attiecības formāli palika konsulāta līmenī.

Daudz latviešu Austrālijā ieceļoja pēc 2. pasaules kara sakarā ar Austrālijas un IRO līgumu (1947) par baltiešu bēgļu uzņemšanu. Transportkuģu brauciens no Vācijas līdz Rietumaustrālijai ilga apm. mēnesi un vēl astoņas dienas līdz kontinenta austrumu apgabaliem. Bēgļu uzņemšanā lielu palīdzību sniedza Sidnejas konsulāta darbinieks Kārlis Nicis. Sākumā iedzīvotāji tika izvietoti īpašās tranzītnometnēs. Dažus mēnešus tur intensīvi mācīja angļu valodu un pēc tam iebrucējus nosūtīja uz darba līgumā paredzētajām darba vietām, kur viņiem vajadzēja nostrādāt obligātos divus gadus. Vīriešiem darbs bija gk. celtniecībā, smagajā rūpniecībā un lauksaimniecībā, bet sievietēm — tekstilrūpniecībā, slimnieku kopšanā un mājkalpošanā. Pēc diviem

gadiem, kad ieceļotāji jau brīvi varēja izvēlēties darbu, aktuāla kļuva dzīvokļa problēma. Īres namu vai īrējamu istabu Austrālijā tikpat kā nebija, vajadzēja celt vai pirkt māju¹.

Ap 80 % latviešu apmetās piecās lielākajās Austrālijas pilsētās, bet pārējie dzīvoja 15 mazākās kolonijās citur. Oficiālā statistika liecina, ka 1947. – 1951. g. ar IRO starpniecību Austrālijā ieceļojuši 19 600 Latvijas pilsoņu (visvairāk 1948 – 49), bet 1954. g. tautskaitē reģistrēti apm. 20 tk izceļotāju no Latvijas. Lielākā autoritāte latviešu etnisko apsekojumu jautājumos ir prof. Edgars Dunsdorfs (Melburnā); visi turpmāk minētie skaitļi par latviešiem ir balstīti gk. uz viņa atziņām. Latviešiem Austrālijā ir neparasti liels dabiskais pieaugums: 50. gados uz 1 tk mirušo bija 5 tk jaundzimušo (to vidū puse dzimusi etniski jauktās laulībās). Latviešu kopskaits Austrālijā 1952. g. bija 22 tk cilvēku, 1961. g. – 25,5 tk cilvēku, 1972. g. – 29,5 tk cilvēku (pēdējā skaitlī ietilpst 4,8 tk bērnu no 3,6 tk etniski jaukto laulību). Latviešu kopskaits 80. gados varētu būt apm. 35 tk cilvēku, taču viņu vidū daudziem tūkstošiem vairs nav tiešu sakaru ar etnisko kopību. Jau 50. gadu beigās 80% latviešu dzīvoja savrupmājās, 600 ģimenēm piederēja saimnieciski privātuzņēmumi. 70. gados latviešiem bija apm. 1,5 tk privātuzņēmumu, 28% latviešu bija augstākā izglītība, 48% piederēja kvalificēto strādnieku slānim. Ar panākumiem latvieši darbojās arī par augstskolu mācītājiem un būvfirmu vadītājiem. No konfesionālā viedokļa vērtējot, latviešu ieceļotāju vidū bija vismaz 15 tk luteriešu, 2 tk katoļu, 500 pareizticīgo, nedaudz baptistu u. c. konfesijām piederīgo, taču vairāk nekā 1 tk cilvēku nav spējuši atbildēt, kādai konfesijai viņi pieder.

Draudžu un Latviešu biedrības papildskolas Austrālijā pastāv kopš 1948. g., bet 1951. g. jau nodibināta centrālā organizācija – Latviešu apvienība Austrālijā (LAA²). Skaita ziņā ietekmīgākie LAA pārstāvētie grupējumi ir luteriešu draudzes (10 tk loc., vēlāk 7 tk loc.), Latviešu biedrība (2 tk loc.), DV nodaļas (1,6 tk loc.), katoļu biedrība, kredītsabiedrības, sporta biedrības (katra ar 1,2 tk loc.). Sabiedriski nozīmīga ir arī dažādu profesionālo organizāciju un interešu grupu darbība, to vidū studentu, korporāciju, inženieru, arhitektu, agronomu, preses darbinieku, virsnieku, kara invalīdu, daiļamatnieku, mākslinieku u.c. grupas un pulciņi. Jaunatnes vajadzībām izveidotas īpašas nozares luteriešu un katoļu draudžu un DV nodaļu pārziņā, kā arī skautu, gaidu un mazpulku vienības, bet kopš 1969. g. darbojas arī patstāvīga Latviešu jaunatnes apvienība Austrālijā (LJAA). Taču daļa jaunatnes laika gaitā pārtautojusies, it īpaši etniski jaukto laulību un profesionālās darbības dēļ. Daļa jaukto laulību piederīgie tomēr palikuši latviešu sabiedrībā. Austrālijas latviešu vidū vērojama vēlšanās iegūt izglītību slavenajās Eiropas un Ziemeļamerikas augstskolās.

Profesiju dēļ latvieši pārceļas dzīvot uz Okeāniju, Dienvidāzijas un Āfrikas valstīm, taču pēc kāda laika parasti atgriežas Austrālijā.

Austrālijas latvieši dzīvo vairākās lielās un skaitliski līdzīgās kolonijās, kuras šķir lieli attālumi. Tādēļ gandrīz visos etniskajos pasākumos tiek ievērots rotācijas princips.

¹ Pieticīgas ģimenes mājas cena tolaik bija 3 – 4 tk dolāru, no tiem pusi vajadzēja samaksāt pirkšanas brīdī. Ģimene ar vidēju izpeļņu šādu summu varēja iekrāt pusotra gada laikā.

² Vēlāk tajā tika iekļautas arī Jaunzēlandes latviešu organizācijas un tā ieguva nosaukumu – Latviešu apvienība Austrālijā un Jaunzēlandē (LAAJ).

Tas attiecas arī uz nozīmīgāko Austrālijas latviešu sabiedrisko pasākumu — gadskārtējām kultūras dienām, kas kopš 1951. g. notiek ap Ziemeļsvētkiem un Jaungadu (Austrālijā tad ir vasaras saulgrieži) visos latviešu centros pēc kārtas. Labvēlīgos apstākļos (lielākajos centros) kultūras dienas 60. un 70. gados pulcēja līdz 400 korzdiedātāju, 400 dejojāju un 2,5 tk apmeklētāju; mākslas un daiļamatniecības izstādēs piedalījās apm. 100 autoru. Kultūras dienu laikā notiek arī sporta sacīkstes un dažādas organizatoriskas sanāksmes. Atsevišķi no kultūras dienām tiek rīkotas rakstnieku dienas, teātru festivāli un jaunatnes dienas.

Etniskās kopības uzturēšanā nozīmīga loma ir laikrakstam "Austrālijas Latvietis" (iznāk kopš 1949. g. Melburnā, izdod un rediģē Emīls Dēliņš), zinātnisko rakstu krājumam "Archivs" (iznāk kopš 1959. g. Melburnā, galvenais redaktors Edgars Dunsdorfs), kā arī Austrālijas Latviešu centrālajam arhīvam Adelaidā (dib. 1955) un Latviešu mūzikas krātuvei Adelaidā (vadītājs Ēriks Biezaitis). Visās lielākajās kolonijās latviešu biedrībām un draudzēm ir savi sabiedriskie īpašumi un līdz ar to arī drošs saimnieciskais pamats etniskajiem pasākumiem. Tiek organizētas plašas bērnu un jauniešu vasaras nometnes. Līdz ar latviešu materiālās labklājības pieaugšanu plašāki kļūst Austrālijas latviešu sakari ar latviešiem Ziemeļamerikā un Rietumeiropā. 70. un 80. gados notika etnogrāfisko ansambļu un teātra kopu starpkontinentālās turnejas.

Politiskās aktivitātes latvieši pauž gk. ar Austrālijas Baltiešu padomes (Baltic Council of Australia, dib. 1967) starpniecību. Tā reprezentē 50—60 tk baltiešu. Austrāliešu un baltiešu savstarpējās attiecības ir ļoti labas. Austrāliešu sabiedrība vienmēr vērsusies pret staļinisma un maoisma ekspansiju. 1974. g., kad pragmatisku apsvērumu dēļ Austrālijas leiboristu premjers Roberts Vitlams nolēma samierināties ar Baltijas iekļaušanu Padomju Savienībā, sākās masveida protesta demonstrācijas. Protestēja gan emigranti, gan pamatiedzīvotāji, un leiboristu politika cieta sakāvi. 1975. g. vēlēšanās varu ieguva liberāļu partija, un tā atjaunoja iepriekšējo stāvokli, t. i., Austrālija turpināja tiesiski neatzīt Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā. Šāds valsts politikas pavērsiens tika uzlūkots kā lielākais baltiešu nacionālpatriotu politiskais sasniegums visā pasaulē 30 gadu ilgajā pēckara periodā un bija pamācoša epizode t. s. reālpolitiķiem Rietumpasaules valstīs. Baltiešu politiskā cīņa vainagojās ar pilnīgu uzvaru 1991. g. rudenī, kad Austrālijas valdība atzina Latvijas, Lietuvas un Igaunijas atjaunoto valstiskumu un iesāka pilna apjoma diplomātisko attiecību nodibināšanu.

Jaundienvidvelsas pavalsts

Sidneja — lielākā Austrālijas pilsēta, Jaundienvidvelsas pavalsts administratīvais centrs; kopā ar piepilsētām 3,4 mlj iedzīvotāju (1985). Dibināta 1788. g. (sākumā bija no Anglijas izsūtīto noziedznieku apmetne). Daudzo augstskolu vidū nozīmīgākās ir Jaundienvidvelsas, Sidnejas un Makvorija universitātes un Jaundienvidvelsas Tehnoloģiskais institūts. Sidneajā daudzstāvu apbūve ir tikai centra kvartālos, bet dzīvojamos rajonos un piepilsētās ir savrupmājas. Lielākās piepilsētas ir Perameta, Hombuša, Stretfilda, Flemingtona, Rukvuda, Penanthisa, Benkstauna.

Latviešu kolonija Austrālijā sāka veidoties 20. gadsimta sākumā. 1913. g. tika nodibināta Latviešu biedrība (1926 atjaunota). Sidneajā dzīvojošos dažus simtus

latviešu ap Latvijas konsulātu centās pulcēt tā darbinieks un dziedātājs Kārlis Nicis. Viņš pašreizējā pūlējās, arī uzņemot Sidneja 2. pasaules kara bēgļus, kas sāka tur iecelot 1947. gadā. Dažu gadu laikā Sidneja izveidojās liela, labi organizēta un materiāli nodrošināta latviešu kolonija.

Ieceļotāju nometne tolaik atradās Mürbenkā pie Liverpūles 30 km uz R no Sidnejas centra.

50. gados Sidneja dzīvoja 5–6 tk latviešu (1000 ģimenēm bija savrupmājas), apmēram tikpat daudz latviešu tur dzīvoja arī 80. gados. Laika gaitā krievi palielinājies privātuzņēmēju, studentu, mācībspēku un brīvo profesiju darbinieku skaits. Sabiedriskajā darbā lieli nopelni bija mācītājam Pēterim Laiviņam, kura mājoklis "Jaunie Tikani" tika izmantots arī par latviešu sabiedrisko mītni. Kā latvisko pasākumu mecenāts pazīstams ir uzņēmējs Briģis Upītis un Voldemārs Bērziņš.

Latvijas konsulāts Sidneja (1930–58) izbeidza darbību sakarā ar konsula Normena Maklauda nāvi. Gadskārtējās Austrālijas latviešu kultūras dienas (ALKD) Sidneja pirmoreiz sarīkoja 1951. g., pēc tam tās notika 1955., 1959., 1963., 1968., 1973., 1979. gadā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Sidneja: LAAJ Jaundienvidvels pārstāvība; Latviešu biedrība (dib. 1947, 500 loc.)¹; latviešu nams "Tālava" (iegādāts 1953, 1959 un 1975; 500 vietu, adrese — 32–34 Parnell Street, Strathfield, NSW 2135) un tā ārpilsētas īpašums "Straumēni"²; luteriešu Sidnejas draudze (dib. 1949, 1,5 tk loc.), dievnams ar 300 vietām (dib. 1968, adrese — 2 Bridge Road, Homebush, NSW 2140), draudzes nams un pastorāts (dib. 1947, adrese — 30 Bridge Road, Homebush, NSW 2140)³, draudzes novadi Perametā, Beterstā, Ņūkāslā un Vulongongā; luteriešu Vienības draudze (dib. 1951, 1,2 tk loc.), dievkalpojumi notiek Stretfildā; luteriešu Miera draudze (dib. 1955, 150 loc.); luteriešu kapu nodalījums (dib. 1956, draudžu kopīpašums Rukvudā); katoļu draudze (dib. 1950); katoļu "Sauls nams" (dib. 1970, adrese — 123 The Crescent, Flemington NSW 2140); DV nodaļa (1949–50 un no 1951, 300 loc.), DV nams (dib. 1977 Benkstaunā); korporāciju kopa (dib. 1950, 200 loc.); kredītsabiedrība (dib. 1964, 600 loc.); inženieru un arhitektu kopa (LIAA nod.); preses (LPB) kopa (dib. 1951); virsniņu (LVA) nodaļa; jaunatnes pulciņš — LJAA nodaļa (dib. 1968); jauniešu mītne "Mūsmājas"; strēlnieku kopa; Austrālijas mākslinieku apvienība; daiļamatnieku kopa; Jaundienvidvels sporta padome.

Latviešu izdevumi, apvienības un iestādījumi Sidneja: Latviešu biedrības "Informācijas Biļetens" (dib. 1950, 500 eks.); Sidnejas draudzes "Vēstnesis" (dib. 1952, 750 eks.); Vienības draudzes "Ziņas" (dib. 1958, 500 eks.); LPB "Apkārtraksts" (1951–55); DV "Apkārtraksts" (līdz 1972) un "Ziņas" (dib. 1973); teātra "Vēstnesis" (dib. 1961); skolas žurnāls "Taciņa" (dib. 1970); biļeteni "Olimpijas Sporta Pasaule", "Latviešu Sports Jaundienvidvelsā" un "Ritums"; LPB grāmatu apgāds "Sala" (dib. 1954); Latviešu biedrības bibliotēka; Sidnejas draudzes bibliotēka; LAAJ Centrālais arhīvs (1955–73, vēlāk pārcelts uz Adelaidu); radiopārraides "Latviešu stunda" (dib. 1975, etniskais raidītājs 2EA 800 KHz); latviešu valodas kurss Sidnejas Tehniskajā koledžā (dib. 1977); Latviešu biedrības papildskola Stretfildā; Sidnejas

¹ Līdz 1952. g. nosaukums — Austrālijas Latviešu labdarības biedrība.

² Atrodas kalnos pie Kolo upes 80 km uz Z no Sidnejas (2,5 ha jeb 6 akri).

³ Pirms tam draudzei bija cits nams Redfērnā.

draudzes papildskola Hombušā (dib.1950) un Penanthilsā; skautu vienība "Liepāja"; gaidu vienība "Liepāja"; Latviešu biedrības jauniešu pulciņš "Rota"; teātra ansamblis (dib. 1951) un jauktais koris (1949 — 75); katoļu jaunatnes pulciņš "Stariņš" un koris; Latviešu klubs (dib. 1985); sieviešu rokdarbu kopa; jaunatnes teātra ansamblis; deju kopas "Jautrais pāris" (dib.1950) un "Rota"; Haralda Rutupa jauktais koris (līdz 1975); vīru koris (dib. 1956); sieviešu koris "Sidrabene" (dib. 1960); jauniešu koris (dib. 1970); vokālais ansamblis "Namejs"; vīru vokālais ansamblis "Dziesmu gars" (dib. 1976); estrādes ansamblis "Let" un "Laikmets" (dib. 1973); latviešu apvienotais koris (dib. 1975); Vienības draudzes koris; koklētāju ansamblis "Zile" (1968); sporta klubi "Daugava" (dib. 1950), "Spars", "Vairogs" un DV sporta klubs (dib. 1950); golfa klubs "Olimpija"; šaha klubs "Rīga"; DV grāmatnīca "Gredzens" (dib. 1986).

Ņūkāsla — pilsēta 100 km uz Z no Sidnejas; kopā ar piepilsētām 423 tk iedzīvotāju (1985).

Latviešu kolonija pastāv kopš 40. gadu beigām, kad tur ieceļoja 2. pasaules kara bēgļi no Eiropas (Vācijas) un daži simti latviešu no tiem palika Ņūkāslā uz pastāvīgu dzīvi. Viņu aprūpei tika nodibinātas vietējās etniskās organizācijas, tomēr sabiedriskajā un kultūras dzīvē Ņūkāslas latvieši orientējās uz lielo Sidnejas latviešu koloniju.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Ņūkāslā: luteriešu Ņūkāslas draudze (dib. 1951, 400 loc.); luteriešu Sidnejas draudzes kopa; Sidnejas katoļu draudzes kopa; DV nodaļa (dib. 1952, 40 loc.), DV biļetens "Informācija" (1952 — 55); jaunatnes pulciņš — LJAA nodaļa.

Vulongonga — pilsēta 50 km uz D no Sidnejas. Tur atrodas Portkemblas osta, universitāte.

Latviešu kolonija pastāv kopš 40. gadu beigām, kad tur caur Portkemblu ieceļoja 2. pasaules kara bēgļi no Eiropas (Vācijas) un apm. 400 latviešu palika Vulongongā uz pastāvīgu dzīvi. Zināmā mērā Vulongongu var uzskatīt par Sidnejas piepilsētu, un tas izpaužas arī latviešu organizatoriskās un sabiedriskās dzīves norisēs.

Latviešu organizācijas Vulongongā: luteriešu Vulongongas draudze (dib. 1958, 100 loc.), latviešu kapu nodalījums (dib. 1959); luteriešu Sidnejas draudzes kopa; Sidnejas luteriešu Vienības draudzes kopa; Sidnejas luteriešu Miera draudzes kopa; Sidnejas katoļu draudzes kopa; sieviešu Dienvidkrasta kopa.

Klaida — neliela apdzīvota vieta 100 km uz D no Vulongongas. 40. gados tur atradās viena no ieceļotāju tranzītnometnēm, kur uzturējās arī latvieši.

Kutamandra — neliela apdzīvota vieta. 40. gadu beigās tur atradās viena no ieceļotāju tranzītnometnēm — Gretas nometne, iekārtota bijušajās armijas kazarmās. Caur Gretas nometni Austrālijā iebrauca arī apm. 2 tk latviešu; nometnē darbojās arī latviešu sestdienas skolas.

Betersta — mazpilsēta 160 km uz R no Sidnejas. 40. gadu beigās tur atradās ieceļotāju tranzītnometne; ieceļotāji dzīvoja barakās, tika pakļauti karantīnai un mācījās angļu valodu¹. Beterstas nometnē bija apm. 5 tk latviešu. Pēc tam viņi apmetās

¹ Nometne bija iekārtota bijušajās armijas kazarmās.

uz dzīvi citās pilsētās (visvairāk Sidnejā). Nedaudz latviešu palika uz pastāvīgu dzīvi Beterstā un tās apkaimē. Viņu garīgajai aprūpei tika izveidots luteriešu Sidnejas draudzes novads. Nometnes pastāvēšanas laikā darbojās arī sporta kopa "Auseklis".

Orindža — mazpilsēta 50 km uz R no Beterstas. Tā ir mājvieta nedaudz latviešiem. Pastāv neliela katoļu kopa (saistībā ar Sidnejas draudzi) un vietējā Latviešu biedrība.

Kvīnslendas pavalsts

Brisbena — Kvīnslendas pavalsts administratīvais centrs. Dibināta 1824. g.; kopā ar piepilsētām 1,1 mlj iedzīvotāju (1984). Tur atrodas Kvīnslendas universitāte. Brisbena ir vienīgā Austrālijas lielpilsēta, kas atrodas tik tuvu ekvatoram un tāpēc cieš no karstuma, tropiskām lietusgāzēm un to izraisītiem plūdiem; dažkārt pilsētu apdraud arī mežu ugunsgrēki. Ziemā klimats ir patīkams un pludmales kūrortos ierodas daudz atpūtnieku no citām pavalstīm.

30. gados Brisbenā darbojās Latvijas konsulāts.

Latviešu kolonija izveidojās 40. gadu beigās no 2. pasaules kara bēgļiem. Taču klimatisko apstākļu dēļ Brisbenā apmetās ne vairāk kā 1 tk latviešu (pēc citām ziņām, 500 — 600 cilvēku)⁵, 80. gados Brisbenā dzīvojuši gandrīz 2 tk latviešu. Latviešu kultūras dienu (ALKD) sarīkojumi Brisbenā notikuši 1954., 1958., 1962., 1970., 1975., 1981. un 1988. gadā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Brisbenā: LAAJ Kvīnslendas pārstāvība; Brisbenas organizāciju sadarbības komiteja; latviešu nams "Saule" (dib. 1967, 200 vietu, atrodas īpašas a/s pārziņā, adrese — 24 Church Court. Buranda, Qld, 4102); Latviešu biedrība (dib. 1950, 150 loc.); luteriešu Brisbenas draudze (dib. 1950, 700 — 250 loc.); luteriešu Māras draudze (dib. 1951, 300 loc.), abu luteriešu draudžu kopīgi dievkalpojumi notiek Nācaretes dievnamā "Woollongabba"; latviešu kapu nodalījums Hemantas kapsētā; katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1952, 100 loc.); korporāciju kopa un "Phylronias" nams; strēlnieku kopa; mākslinieku kopa "Okers"; jaunatnes pulciņš — LJAA nodaļa; skautu un gaidu vienība; bērnu vasaras nometne (no 1960).

Latviešu izdevumi un iestādījumi Brisbenā: Latviešu biedrības "Apkārtraksts" (1950 — 66); biļetens "Atbalss" (1966 — 85); Māras draudzes "Apkārtraksts" (dib. 1956); DV "Apkārtraksts" (dib. 1952, 80 eks.); koporganizāciju biļetens "Brisbenas Ziņotājs" (dib. 1955); Elmāra Jurkas grāmatu apgāds "Sauleskrasts" (1955 — 85); Latviešu biedrības bibliotēka — grāmatnīca un koris "Beverīna" (dib. 1950); Kārļa Skalbes papildskola; Brisbenas draudzes papildskola un bibliotēka; deju kopa

⁵ 50. gados latviešu skaits Brisbenā vērtēts apm. 1,2 tk cilvēku, 70. gados — 900 cilvēku.

"Senatne"; jauniešu teātra ansamblis; DV teātra ansamblis (dib. 1954) un sporta kopa; sporta kopa "Kursa" (dib. 1950); estrādes ansamblis "Pļēgurīši"; Harija Vairaviņa salons "Vita Stamps". Latviešiem bijusi arī sava novietne izstādē EXPO-88.

Austrālijas galvaspilsētas teritorija

Kanbera — Austrālijas federālā galvaspilsēta, atrodas Austrālijas Alpos pie Molonglas upes un mākslīgi uzstādīnāta ezera. Kopā ar piepilsētām veido patstāvīgu administratīvu vienību; 256 tk iedzīvotāju (1986). Pilsēta celta pēc vienota plāna, nav augstceltņu, ap 90% iedzīvotāju dzīvo kotedžās. Vēso ziemu dēļ ēkās iebūvētas agrāk Austrālijā nepierastās apkures ietaises. Lai veicinātu kontinentālo novadu attīstību, Kanbera uzcelta tālu no abām konkurējošām lielpilsētām (Sidnejas un Melburnas) un arī no okeāna krasta. Galvaspilsētu sāka celt 1913. g., bet valdība un parlaments no Melburnas uz Kanberu pārcēlās 1927. gadā. Kanberā atrodas arī Austrālijas Zinātņu akadēmija, Kanberas un Nacionālā universitāte.

Latviešu kolonija pastāv kopš 1949. gada. Tā veidojusies līdz ar Kanberu; 70. gados pilsētā dzīvoja 400 latviešu. Sabiedriskajiem pasākumiem tiek izmantotas Lietuviešu kluba telpas. Kanberā notiek arī parlamentam un valdībai adresētās baltiešu nacionālpolitiskās akcijas¹. Austrāliešu sabiedrībā atbalsi guvušas Baltijas valstu neatkarības gadskārtu atceres dienas (1968, 1978, 1988). Kultūras dienas (ALKD) Kanberā sarīkotas 1976. un 1982. gadā.

Latviešu organizācijas Kanberā: LAAJ pārstāvība; Latviešu biedrība (dib. 1949, 100 loc.); luteriešu draudze (dib. 1949, 200 loc.); katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1953, 40 loc.); korporāciju kopa; jaunatnes pulciņš — LJAA nodaļa.

Latviešu etniskie iestādījumi Kanberā: Latviešu biedrības biļetens "Ziņas" (1950 — 67), bibliotēka (dib. 1954) un koris (dib. 1949); latviešu papildskola; deju kopa "Sprigulītis" (dib. 1953); daiļamatniecības kopa; DV sporta kopa; latviešu radiopārraides (dib. 1977); latviešu grāmatu krājums Austrālijas Nacionālajā bibliotēkā; Ģirta Stūpnieka privātbibliotēka, adrese — 10 Kapanda Street, Fisher. A.Č.T. 2611.

Viktorijas pavalsts

Melburna — Viktorijas pavalsts administratīvais centrs, atrodas Filipa līča galā. Dibināta 1836. g., 1901. — 1927. g. — Austrālijas galvaspilsēta; kopā ar piepilsētām 2,9 mlj iedzīvotāju (1985). Lielākās piepilsētas (arī no latviešu interešu viedokļa) ir Elvuda, Kjū, Hotorna, Kembervela, Futskreja, Vontirna, Hērstbridža, Morningtona. Liela nozīme ir Melburnas ostai un daudzajām augstskolām, sevišķi Melburnas, Moneša un Latroba universitātei, kā arī Karaliskajam Tehnoloģiskajam institūtam. 1956. g. Melburnā tika sarīkotas 16. vasaras olimpiskās spēles.

¹ Šajās akcijās iesaistās baltieši gk. no Sidnejas, Melburnas un Adelaidas; tie organizēti ierodas Kanberā.

30. gados Melburnā dzīvoja apm. 30 latviešu, bet viņiem nebija etnisko organizāciju.

Latviešu kolonija Melburnā izveidojās 1947. — 1949. g., kad tur no Eiropas (gk. Vācijas) ieceļoja 2. pasaules kara bēgļi. Latviešu skaits 50. gadu sākumā bija apm. 5 tk cilvēku, bet 20 gadus vēlāk — 6 tk cilvēku, pēc citām ziņām, pat 7 tk cilvēku. 80. gados Melburnā izveidojās īpašs Latviešu ciems ar veco ļaužu mītni un savrupmāju sektoru. Latvieši Melburnā sasnieguši augstu izglītības un materiālās labklājības līmeni. Tur notiek arī daudzpusīgi etniskie pasākumi, tāpēc Melburna tiek uzskatīta par vienu no drošākajiem latvietības balstiem visā emigrācijas struktūrā. Etniskās kopības uzturēšanu sekmējusi arī Latvijas konsulāta pastāvēšana¹. Lieli nopelni šajā ziņā ir arī luteriešu prāvestam Arnoldam Grosbaham un vēsturniekam Edgaram Dunsdorfam.

Kultūras dienas (ALKD) Melburnā tika rīkotas 1952., 1956., 1960., 1965., 1971., 1977. un 1983. gadā.

Attiecībā pret citām latviešu kolonijām Melburnas latviešu kolonija atrodas centrā, un tāpēc tur atrodas vairākas latviešu emigrācijas centrālās organizācijas: 1951. g. Melburnā nodibināja arī LAAJ.

Latviešu centrālās organizācijas Melburnā: Latvijas konsulāts (kopš 1931, adrese — 38 Longstaff Street, East Ivanhoe, Vic. 3079); Austrālijas Latviešu luteriešu draudžu apvienība (ALLDA); DV Austrālijas valde; LAAJ informācijas centrs (dib. 1963).

Latviešu organizācijas un īpašumi Melburnā: Viktorijas pavalsts LAAJ pārstāvība; Melburnas Latviešu organizāciju apvienība (MLOA); Latviešu nams ar 500 vietām (1955, 1965, 1975; atrodas īpaša kooperatīva pārziņā, adrese — 3 Dickens Street, Elwood, Vic. 3184); Latviešu biedrība (dib. 1949, 200 loc.); luteriešu Melburnas draudze (dib. 1951, 2,5 tk loc.), draudzes nams (1961 — 72), Sv. Krusta dievnams ar 600 vietām (dib. 1972, arhitekts Uldis Merits, adrese — 40 Warrigal Road, Surrey Hills), draudzes dievkalpojumu kopas Īstmelburnā, Bīčvērtā, Džīlongā, Morningtonā, draudzes ārpilsētas īpašums "Sprīdīši" Deilsfordā; luteriešu Pirmā draudze (dib. 1949, 650 loc.) un tās kopa Belaretā; luteriešu Sv. Jāņa draudze (dib. 1950, 1,1 tk loc.)²; katoļu draudze (dib. 1950, 350 loc., dievkalpojumi notiek Sv. Augustīna dievnāmā, adrese — 651 Bourke Street, Melbourne); dievturu puduris; latviešu kapu nodalījums kapsētā "Fawkner" (draudžu kopīpašums); DV nodaļa (dib. 1949, 300 loc.), DV (1.) nams (1977 — 84, adrese — 3 Dickens Street, Elwood); DV (2.) nams ar 150 vietām (dib. 1985, adrese — 87 Chetwynd Street, North Melbourne, Vic. 3051), ārpilsētas mītne "Vanagi" Monbalkā (dib. 1965); savstarpējās palīdzības biedrība, adrese — 60 Fraser Crescent, Wantirna South, Vic. 3152 un tās veco ļaužu mītne Hērstbridžā (dib. 1978); kredītsabiedrība (dib. 1960, 600 loc.) un tās kopa Belaretā; korporāciju kopa; akadēmisko vienību kopa; inženieru (LIAA) kopa; jaunatnes pulciņš — LJAA nodaļa; LKIA kopa; strēlnieku kopa; daiļamatnieku kopa; izglītības veicināšanas kooperatīvs; preses (LPB) kopa; virsnieku (LVA) kopa.

¹ Konsulāta vadībā Džons Mekomass (1931 — 82) un Emīls Dēliņš (no 1982).

² Pēc citām ziņām, draudze nodibināta 1949. g.; draudzē sastāv arī cittautieši, tāpēc tā nav latviešu draudžu apvienībā (mācītājs Elmārs Kociņš).

Latviešu preses un grāmatniecības pasākumi Melburnā: Emīla Dēliņa laikraksts "Austrālijas Latvietis" (dib. 1949) un arī grāmatnīca; zinātnisko rakstu krājums "Arhīvs" (dib. 1960); Melburnas draudzes "Vēstis" (dib. 1952); Pirmās draudzes biļetens "Mūsu Draudze"; Sv. Jāņa draudzes "Baznīcas Ziņas" (dib. 1950); katoļu "Draudzes Ziņotājs" (1952 – 55); Latviešu biedrības "Ziņojumi" (1950 – 55); LPB "Apkārtraksts" (dib. 1955); jauniešu žurnāls "Spīdola" (dib. 1951); sporta žurnāls "Sniega Pils" (1960 – 62); skolēnu žurnāls "Jaunais Absolvents" (1964 – 71); DV "Apkārtraksts"; žurnāls "Latviešu Lietišķā Māksla" (1966 – 77); Latviešu biedrības bibliotēka un grāmatnīca (dib. 1950); Palīdzības biedrības bibliotēka.

Latviešu izglītības iestādes Melburnā: Latviešu biedrības papildskola "Daugava" (dib. 1951); K.Barona papildskola; vidusskolas kursi; bērnu dārzs "Daina" (dib. 1976).

Latviešu mūzikas apvienība Melburnā: jauktais koris "Dziesmuvara" (dib. 1963) un "Rota" (dib. 1949); vīru koris "Kokle" (dib. 1950); Melburnas draudzes koris; katoļu koris (dib. 1951); jauniešu koris "Daina" (1950 – 59); vokālais ansamblis "Kursa" (dib. 1959); korporāciju vokālais ansamblis; jauniešu orķestris "Sprīdītis" (dib. 1976); koklētāju ansamblis "Teika" un "Sprīdītis" (dib. 1970); estrādes ansamblis "Lembasts" (1978 – 87), etnogrāfiskais ansamblis "Memans".

Latviešu skatuves apvienība Melburnā: Melburnas Latviešu teātris; Austrālijas Latviešu teātris (dib. 1952); drāmas ansamblis; operēšu ansamblis "Allegro" (1965 – 80); deju kopas "Daugavieši – Sakta" (dib. 1970), "Ritenītis" un "Sprīdītis"; DV jaunatnes "Mazais teātris" (dib. 1972).

Dažādi latviešu iestādījumi Melburnā: skautu vienība "Rīga"; gaidu vienība "Rīga"; skautu un gaidu nometne "Mežaparks" (rīko "Tērvetē"); Melburnas draudzes jaunatnes pulciņš; DV klubs; filmu un foto klubs; literārā kopa; Rasmus Druvas mākslas salons.

Latviešu sporta apvienības Melburnā: "Melburnas Latviešu Sports" (MLS; dib. 1959); sporta kopas "Rīga" (1950 – 59) un "Daina" (1950 – 59); sporta klubs "Dobeleiši"; DV sporta klubs "Avots"; makšķernieku klubs "Āķis"; bridža klubs; slēpotāju klubi "Snowdown", "Dzintarieši – Amber", "Zilās acis" un "Meki"; šaha klubs "Venta".

Morningtona – neliela apdzīvota vieta okeāna līča krastā 50 km uz D no Melburnas centra; Melburnas piepilsēta. Vietējo latviešu garīgajai aprūpei nodibināta luteriešu Melburnas draudzes kopa.

Hērstbridža – neliela apdzīvota vieta 40 km uz Z no Melburnas centra; Melburnas piepilsēta. Melburnas Latviešu savstarpējās palīdzības biedrība 1974. g. Hērstbridžā iegādājās 3 ha jeb 8 akrus zemes, kur 1978. g. uzcelta veco ļaužu mītne.

Monbalka – neliela apdzīvota vieta 70 km uz A no Melburnas centra. Tās apkaimē atrodas Melburnas DV ārpilsētas mītne "Vanagi" (1,5 akru lielais zemes gabals iepirkts 1965. g., celtniecība uzsākta 1969. g. pēc arhit. Leo Svīķera projekta), kas sastāv no vairākām celtnēm; ir arī sporta ietaises un peldbaseins.

Moe — mazpilsēta 130 km uz A no Melburnas centra. 40. — 50. gados tur dzīvoja apm. 100 latviešu, taču organizēta kolonija nav izveidojusies. Lielākā daļa latviešu pamazām aizceļoja.

Džilonga — okeāna ostas pilsēta 70 km uz DR no Melburnas centra; 145 tk iedzīvotāju (1984), to vidū arī apm. 200 latviešu, kas sabiedriskajā dzīvē uztur saikni ar Melburnas latviešiem. Darbojas arī latviešu vietējās organizācijas: luteriešu Melburnas draudzes kopa; Melburnas Sv. Jāņa draudzes kopa; katoļu kopa; DV kopa (dib. 1951, 30 loc.), bibliotēka (dib. 1966), teātra ansamblis un deju kopa "Pastalnieki" (dib. 1980); latviešu koris (dib. 1962); ir arī latviešu kapu nodalījums Rietumdžilongas kapsētā (dib. 1969) un pieminekļi.

Kilmora — mazpilsēta 50 km uz Z no Melburnas centra. Tās apkaimē atrodas latviešu skautu un gaidu nometne "Tērvete".

Belareta — pilsēta 110 km uz R no Melburnas. Sākumā bijusi zeltraču apmetne; 61 tk iedzīvotāju (1983).

Apm. 200 cilvēku liela latviešu kolonija izveidojās 40. gadu beigās no 2. pasaules kara bēgļiem. Sabiedriskajā dzīvē kolonija uztur saikni ar lielo Melburnas latviešu koloniju. Taču ir izveidota arī vietējā organizatoriskā struktūra.

Latviešu organizācijas Belaretā: Latviešu biedrība; luteriešu Belaretas draudze; luteriešu Melburnas draudzes kopa; katoļu kopa; DV nodaļa; Melburnas kredītsabiedrības nodaļa; strēlnieku kopa.

Dažādi latviešu iestādījumi Belaretā: Latviešu biedrības biļetens (1952 — 53); DV bibliotēka; dramatiskā kopa; sporta kopa "Venta"; Latviešu koris (dib. 1951); DV vīru vokālais ansamblis; deju orķestris "The Continental".

Mēriboro — neliela apdzīvota vieta 60 km uz Z no Belaretas. 40. gadu beigās tur atradās ieceļotāju tranzītnometne, caur kuru Austrālijā iebrauca arī latvieši. Vēlāk tie apmetās citās Viktorijas pavalsts pilsētās, gk. Melburnā.

Deilsforda — mazpilsēta 30 km uz ZA no Belaretas. Tās apkaimē Dendenonga kalnos atrodas luteriešu Melburnas draudzes ārpuspilsētas īpašums "Sprīdīši", kas iegādāts 1960. g. un tiek izmantots bērnu un jauniešu vasaras nometnēm (parasti apm. 100 dalībnieku, 20 — 30 pedagogu).

Latvieši ap Marejas vidusteci (Viktorijas un Jaundienvidvelsas pavalstis)

Austrālijas vidienē relatīvi labākie dabas apstākļi ir ap Mareju — kontinenta vienīgo lielo upi. Tā veido arī dabisku robežu starp Viktorijas un Jaundienvidvelsas pavalsti. Marejas baseins kopumā aizņem 1 mlj km², no piekrastes joslas to norobežo kalnu grēdas.

Ar kontinenta vidieni ap Marejas baseinu ir iepazinušies gandrīz visi ieceļotāji, jo turienes mazpilsētās atradās imigrācijas tranzītnometnes. Tajās uzturējās visi latvieši, kas 40. gadu beigās no Eiropas ieceļoja Austrālijā. Lielākā daļa vēlāk pārcēlās uz

lielpilsētām, taču daļa palika uz pastāvīgu dzīvi. Vēl 70. un 80. gados tur pastāvēja nelielas latviešu kolonijas, kas sabiedriskajā dzīvē uzturēja saikni ar Melburnas latviešiem.

Vengareta — mazpilsēta Viktorijas pavalstī 200 km uz ZA no Melburnas. Apm. 100 latviešu garīgajai aprūpei 1951. g. nodibināta luteriešu draudze.

Bongila — neliela apdzīvota vieta Vengaretas apkaimē. 40. gadu beigās un 50. gadu sākumā tur atradās iecerotāju tranzītnometne, kas bija iekārtota armijas kazarmās (barakās). Caur Bongilu Austrālijā ieceļoja apm. 11 tk latviešu. Vēl 50. gados Bongilā darbojās latviešu katoļu kopa. Dzīvodami nometnē, latvieši nodarbojās arī ar sportu, spēlēja gk. basketbolu un galda tenisu.

Bīčvērta — neliela apdzīvota vieta 40 km uz A no Vengaretas. Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei tika izveidota ar Melburnas draudzi saistīta luteriešu kopa, tā beigusi pastāvēt 80. gados.

Olburi — mazpilsēta Jaundienvidvelsas pavalstī 70 km uz ZA no Vengaretas, Marejas krastā. 50. gados tur dzīvoja apm. 100 latviešu, viņu garīgajai aprūpei tika izveidota luteriešu draudze, kas 1982. g. apvienojās ar Vengaretas draudzi.

Tasmanijas pavalsts

Hobārta — Tasmanijas pavalsts administratīvais centrs, okeāna osta. Dibināta 1803. g.; kopā ar piepilsētām 178 tk iedzīvotāju (1985). Tur atrodas Tasmanijas universitāte.

Latviešu kolonija Hobārtā pastāv kopš 1950. g. un ir izveidojusies līdzīgi citām kolonijām Austrālijā no 2. pasaules kara bēgļiem. Par latviešu skaitu Hobārtā ir visai pretrunīgas ziņas (100 — 400 cilvēku). Izveidotas arī vietējās etniskās organizācijas, tomēr liela nozīme ir sabiedriskajiem sakariem ar Melburnas latviešiem, kas atrodas 300 km attālumā aiz jūras šauruma.

Latviešu organizācijas un īpašumi Hobārtā: Tasmanijas pavalsts LAAJ pārstāvniecība; Latviešu nams; Tasmanijas Latviešu biedrība; luteriešu Sv. Pāvila draudze (dib. 1950, 150 loc.); katoļu kopa; DV kopa.

Latviešu etniskie iestādījumi Hobārtā: luteriešu draudzes "Apkārtraksts", draudzes bibliotēka; katoļu bibliotēka; latviešu papildskola; teātra ansamblis; sporta kopa "Stars" (dib. 1950).

Lonsestona — kūrortpilsēta 150 km uz Z no Hobārtas; 42 tk iedzīvotāju (1983). Tur dzīvo nedaudz latviešu. 1984. g. Lonsestonā tika sarīkotas Austrālijas latviešu kultūras dienas (ALKD).

Emberkrīka — mežstrādnieku apmetne 130 km uz ZR no Hobārtas. Saskaņā ar darba līgumu tur dzīvoja arī latviešu iecerotāju grupa, kas noorganizēja savu DV nodaļu (1949 — 50).

Dienvidaustrālijas pavalsts

Adelaida — Dienvidaustrālijas pavalsts administratīvais centrs, atrodas Indijas okeāna liča piekrastē. Dibināta 1836. g.; kopā ar piepilsētām 987 tk iedzīvotāju (1985). Lielākās piepilsētas ir Portadelaida, Elizabeta un Oldinga. Tur atrodas Adelaidas un Flindersa universitāte. 30. gados Adelaidā darbojās Latvijas konsulāts.

Latviešu kolonija izveidojās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas 1947. — 1949. g. ieceļoja no Eiropas (gk. Vācijas). Tā ir viena no labāk organizētajām emigrācijas kopienām. Latviešu skaits Adelaidā tiek vērtēts apm. 3 — 4 tk cilvēku (1000 ģimeņu). Adelaidas latviešiem ir lieliski sasniegumi saimnieciskajā darbībā un sportā. Pilsētā izveidojies īpašs latviešu kvartāls; latviešu sabiedrisko īpašumu apkaimē atrodas arī savrupmājas. Par latviešu etnisko pasākumu mecenātiem kļuvuši uzņēmēji Kārlis Līdums un Voldemārs Māliņš. Kultūras dienas (ALKD) Adelaidā notikušas 1953., 1957., 1961., 1967., 1972., 1978. un 1986. gadā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Adelaidā: Dienvidaustrālijas pavalsts LAAJ pārstāvība, Dienvidaustrālijas Latviešu organizāciju apvienība; latviešu nams "Tālava" ar 600 vietām (1953, 1966; atrodas īpaša kooperatīva pārziņā); veco ļaužu mītne "Sidrabene" (dib. 1963); Latviešu biedrība (dib. 1950, 400 loc.); Izglītības biedrība un tās ārpilsētas īpašums "Dzintari"; luteriešu draudze (dib. 1949, 1,3 tk loc.), Sv. Pētera dievnams ar 300 vietām (dib. 1971, arhit. Teodors Būmanis; adrese — 1 Sandford Road, Kensington Gardens), pastorāts (dib. 1976, adrese — 24 Blyth Street, Parkside), draudzes ārpilsētas īpašums "Kursa" (dib. 1961, adrese — Aldinga); katoļu draudze (dib. 1951, 300 loc.); baptistu kopa (1950 — 59); DV nodaļa (dib. 1952, 500 loc.); DV nams (dib. 1968, adrese — 23 Clark Street, Wayville, 5034, S.A.); kredītsabiedrība; korporāciju kopa (dib. 1950, 80 loc.); akadēmiska vienību kopa; inženieru (LIAA) kopa; virsnieku (LVA) kopa; strēlnieku kopa; preses (LPB) kopa; mākslinieku apvienība.

Latviešu izdevumi, etniskie pasākumi un iestādījumi Adelaidā: laikraksts "Latvis" (1949 — 50); Viļa Ešota mēnešraksts "Viesis" (1962 — 79); Latviešu biedrības biļeteni "Paziņojumi" (dib. 1950) un "Informācija" (1950 — 53); "Adelaidas Daugavas Vanagu Informācija" (1952 — 53); koporganizāciju biļetens "Adelaidas Latviešu Ziņotājs" (dib. 1953, 800 eks.); Latviešu biedrības bibliotēka; DV bibliotēka; latviešu grāmatu krājumi Valsts bibliotēkā un Adelaidas universitātes bibliotēkā; Ērika Biezaiša privātbibliotēka; Roberta Dambiša privātbibliotēka, adrese — 43 Darebin Street Mile End, SA 5031; Latviešu muzejs (LAAJ aizgādībā); LAAJ Centrālais arhīvs (dib. 1973)¹ un Austrālijas latviešu informācijas centrs (ALIC); LAAJ Mūzikas krātuve (vadītājs Ēriks Biezaitis, adrese — 29 Airport Road, Brooklyn Park, SA 5032); Latviešu muzejs (dib. 1972); latviešu valodas kurss Flindersa universitātē (dib. 1968); draudzes papildskola (dib. 1949); vasaras vidusskola; latviešu radiopārraides; skautu vienība, gaidu vienība; skautu un gaidu mītne un ārpilsētas nometne; katoļu jauniešu pulciņš "Perficio", sporta klubi "Venta" (līdz 1961) un "Spīdola" (dib. 1950); ASK — Adelaidas sporta klubs (dib. 1961); kooperatīvais sabiedriskais klubs; filmu klubs; Hermaņa Matisona šaha klubs; rokdarbu kopa; Latviešu biedrības teātra

¹ 1955. — 1972. g. arhīvs atradās Sidnejā.

ansamblis (dib. 1950) un jauktais koris (dib. 1951); katoļu koris; jauniešu drāmas studija (dib. 1972); DV deju kopas "Auseklītis" (dib. 1960) un "Dienvidnieki"; DV vīru koris "Daugava" (dib. 1969); vokālais ansamblis "Jautrie vecīši" un deju kapela "Rīga"; jauniešu vokālais ansamblis "Zīle" (dib. 1974) un "Ezergaiļu trio"; pūtēju orķestris; koklētāju ansamblis "Ausma"; kamerorķestris; instrumentālais ansamblis "AAMA"; Oļģerta Strauta grāmatnīca un daiļamatniecības salons "Victoria Co", adrese — 90 Pirie Street, Adelaida.

"Dzintari" — Adelaidas Izglītības biedrības ārpilsētas mītne, atrodas 80 km no Adelaidas, jūras tuvumā. Īpašums iegādāts 1985. g. (32 ha; kopvērtība 0,5 mlj dol.). To izmanto vasaras vidusskolas u.c. sabiedriskiem pasākumiem.

"Sidrabene" — veco ļaužu mītne Adelaidas piepilsētā Elizabetā, 30 km uz ZA no Adelaidas centra (1 ha, celta pēc A.Siksnas un V.Zariņa projekta, atklāta 1963. g., paplašināta 1967. g., kopvērtība 89 tk dol., no tiem $\frac{2}{3}$ Austrālijas valdības līdzekļu)^x. Tā sastāv no kotedžu tipa "rindu mājām", kurās ir 18 mājokļi; ir arī sarīkojumu zāle un bibliotēka. "Sidrabenē" regulāri notiek dievkalpojumi. Adrese: 2 Shavftesbury Road, Elizabeth Vale, SA 5112.

Vudsaida — mazpilsēta 30 km uz A no Adelaidas centra. 40. gados tur atradās ieceļotāju tranzītnometne, caur kuru ieceļoja arī latvieši.

Rietumastrālijas pavalsts

Pērta — Rietumastrālijas pavalsts administratīvais centrs, atrodas Indijas okeāna piekrastē. Dibināta 1829. g.; kopā ar piepilsētām 983 tk iedzīvotāju (1984). Tur atrodas divas universitātes. Lielākā piepilsēta ir okeāna osta Frimantla.

Latviešu kolonija sāka veidoties 1947. g., kad dažu gadu laikā Rietumastrālijas pavalstī ieceļoja 1,5–2 tk bēgļu no Eiropas (gk. Vācijas). Tvaikoņi ar bēgļiem piestāja Frimantlā, kur bija izveidota bēgļu tranzītnometne. Vairākums bēgļu vēlāk apmetās Pērtā un tās apkaimē. Latviešu skaits 80. gados tiek vērtēts apm. 1 tk cilvēku, taču salīdzinājumā ar pirmajiem gadiem daudzreiz samazinājies etniski organizēto latviešu skaits. Gandrīz visi Pērtas latvieši ieguvuši materiālo labklājību, jaunajai paaudzei arī augsts izglītības līmenis. Latviešu vidū ir samērā daudz brīvo profesiju pārstāvju; latviešiem pieder arī saimnieciskie privātuzņēmumi, to vidū arī neliela okeāna zvejas kuteru flotile. Ziemā Pērtā laiks ir vēss un lietains, tāpēc latvieši savās mājās iebūvējuši arī pirtis, kas nav raksturīgi austrāliešu mājām. Etniskās kopības uzturēšanā liela nozīme bijusi luteriešu mācītājam Leo Kampem.

Pērtas latvieši regulāri piedalās Austrālijas latviešu etniskajos pasākumos. Pērta atrodas tālu no citiem latviešu emigrācijas lielākajiem centriem un tāpēc kultūras dienas (ALKD) tur rīkotas retāk nekā citur. Tās notikušas 1964., 1969., 1975., 1980. un 1985. gadā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Pērtā: Rietumastrālijas pavalsts LAAJ pārstāvība; Latviešu nams ar 250 vietām (dib. 1973, atrodas īpašas a/s pārziņā, adre-

^x Pēc citām ziņām, īpašuma kopvērtība 80. gados sasniesi 180 tk dolāru.

se — Lot 40, Cleaver Terrace, Rivervale, W.A. 6103); Latviešu biedrība (dib. 1950, 200 loc.); luteriešu Sv. Pāvila draudze (dib. 1950, 800 — 200 loc.), draudzes nams (1955 — 72), pastorāts (dib. 1970), latviešu kapu nodalījums Karakatas kapsētā; katoļu kopa (dib. 1950); DV nodaļa (dib. 1949, 150 loc.); korporāciju kopa (1950, 40 loc.); LKIA nodaļa; jaunatnes pulciņš — LJAA nodaļa.

Dažādi latviešu iestādījumi Pērtā: biļeteni "Sv. Pāvila Draudzes Ziņas" (1950 — 73, 300 eks.), "Informācijas Vēstnesis" (1951 — 72) un "Pērtas Latviešu Ziņas" (dib. 1973); Latviešu biedrības bibliotēka — grāmatnīca (dib. 1950); draudzes papildskola (dib. 1950), jaunatnes pulciņš (dib. 1969) un koris (dib. 1950); Latviešu biedrības jaunatnes pulciņš (līdz 1966); DV teātra ansamblis (dib. 1951), DV klubs, vīru koris "Gauja" (dib. 1957), vokālais ansamblis "Kortelītis" un vīru vokālais ansamblis (dib. 1950); deju kopa "Pērkonītis"; skolēnu koris; daiļamatniecības salons "Rāja"; sporta kopa "Patria" (dib. 1950).

Nortema — mazpilsēta 70 km uz A no Pērtas. Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei 50. — 70. gados tur darbojās ar Pērtu saistīta luteriešu draudzes kopa; bija arī papildskola un DV kopa (dib. 1950, 30 loc.).

"**Mežvidi**" — Jāņa Pluča lauku saimniecība Pērtas apkaimē (40 ha jeb 100 akru). Šī saimniecība regulāri tiek izmantota latviešu sabiedriskajiem pasākumiem.

Jaunzēlande

Jaunzēlande — salu valsts, ietilpst trīs lielas salas un vairākas nelielas salas un salu grupas. 268,7 tk km² liela un tajā dzīvo 3,32 mlj iedzīvotāju (1987). Atrodas Klusā okeāna DR daļā un ir nomaļākā salu valsts pasaulē; tās tuvākā kaimiņzeme ir 2 tk km attālā Austrālija. Taču jau 30. gados Oklendā tika atvērta Latvijas konsulāts un pāris desmitu latviešu Jaunzēlandē iekārtojās uz dzīvi⁵.

Pēc 2. pasaules kara Jaunzēlandē ar IRO starpniecību 1949. — 1950. g. organizēti ieceļoja apm. 550 latviešu. Pirmos divus gadus viņiem vajadzēja strādāt valdības iestāžu noteikto darbu, bet pēc tam viņiem bija tiesības rīkoties pēc saviem ieskatiem. No eiropiešu viedokļa dzīve Jaunzēlandē likās provinciāla, taču tuva dabai un pārtikusi; mērenā klimata dēļ arī samērā viegla. Lielākā daļa tur dzīvojošo latviešu jau 50. gados iepirka vai uzcēla savas savrupmājas. Latviešu kolonijas (pāris simtu cilvēku katrā) izveidojās Kraistčērčā, Oklendā un Velingtonā. Kraistčērčā galveno organizatorisko darbu veica luteriešu draudze (dib. 1949), bet Oklendā un Velingtonā — Latviešu biedrības. No 1952. g. centrālās organizācijas pienākumus veica Jaunzēlandes Latviešu apvienība (mēnešraksts "Latviešu Domas", 1955 — 63), bet no 1972. g. Jaunzēlandes latvieši pieslēgās Latviešu apvienībai Austrālijā (LAA) un abas organizācijas apvienojās; izveidojās Latviešu apvienība Austrālijā un Jaunzēlandē (LAAJ).

Latviešu skaits Jaunzēlandē 60. gados bija 700 — 800 cilvēku; arī vēlākajos gados tas nav kļuvis mazāks, taču jaunā paaudze lielā mērā asimilējusies un nacionāli aktīvi ir

⁵ 50. gados etniskās kopības ietvaros apzināti apm. 40 veclatvieši no 1905. g. ieceļotāju un viņu pēcnācēju vidus.

200 — 300 latvieši. Kaut arī daudz pūļu veltīts kultūras sakaru uzturēšanai (1966. g. Austrālijas latviešu kultūras dienas tika sarīkotas Kraistčērčā, bet 1977. g. Jaunzēlandē viesojās Melburnas latvieši), latvietības uzturēšanai Jaunzēlandē nav nākotnes. Luteriešu draudzē 80. gados bija 150 locekļu, gk. vecās paaudzes pārstāvji.

Jau pieminētā konsulāta darbība izbeidzās 1963. g. sakarā ar konsula jaunzēlandieša Džona Maklija nāvi.

Nedaudzo baltiešu nacionālpatriotu vidū Jaunzēlandes leiboristu valdība 1974. g. izraisīja sašutumu un vilšanos sakarā ar izteikto akceptu Baltijas vardarbīgajai iekļaušanai Padomju Savienībā.

No trimdas kopības viedokļa vērtējot, Jaunzēlande nekad nav bijusi tās vitālo norišu lokā, un latviešu gaitas Jaunzēlandē ir tikai savdabīga epizode.

Kraistčērča — ostas pilsēta, Dienvidsalas nozīmīgākais centrs. Dibināta 1851. g.; 299,4 tk iedzīvotāju (1986). Tur ir divas universitātes.

Latviešu koloniju 1949. — 1950. g. izveidoja apm. 200 cilvēku — 2. pasaules kara bēgļi. Vēlāk latviešu skaits pieauga līdz 250 — 300 cilvēkiem. Lielākā daļa latviešu dzīvo savrupmājās. Sabiedriskā dzīve relatīvi augstu līmeni sasniedza 60. gados. 1966. g. tur tika sarīkotas Austrālijas latviešu kultūras dienas, kurās bija 2,4 tk apmeklētāju (gk. iebraucēji no Austrālijas). Latviskās kopības uzturēšanā 25 gadus nozīmīga loma bija luteriešu mācītājam Romānam Reinfeldam (aizceļoja 1973). Pēc tam iestājās lejupslīde, latviešu jaunatne jaunzēlandiešu sabiedrībā asimilējās.

Latviešu organizācijas Kraistčērčā: luteriešu Māras draudze (dib. 1949, vēlāk kļuva par Jaunzēlandes draudzes centrālo novadu; 80 — 100 loc.)¹, draudzes nams, adrese — 38 Gasson Street; DV nodaļa (dib. 1979)²; korporāciju kopa (dib. 1953).

Dažādi latviešu iestādījumi Kraistčērčā: draudzes biļetens "Ziņas" (dib. 1952); draudzes svētdienas skola, vīru koris, jauktais koris, deju kopa (dib. 1962), sporta kopa, jaunatnes pulciņš un bibliotēka — grāmatnīca (dib. 1954); teātra ansamblis "Mazā trupa"; "Lielais teātris" (dib. 1957); literāri dramatiskā kopa (dib. 1966).

Jaunzēlandes Dienvidsalā dažās ostas pilsētās dzīvo vēl nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā dzīvē uztur saistību ar Kraistčērčas latviešiem.

Danīdina — pilsētiņa Dienvidsalas DR, 300 km no Kraistčērčas; 78 tk iedzīvotāju (1986). Tur dzīvo apm. 30 latviešu. 1952. g. Danīdinā nodibinājās Jaunzēlandes Latviešu apvienība, bet 1955. g. tā pārcēlās uz Oklendū. 1953. — 1954. g. Danīdinā tika izdots biļetens "Informācija".

Pavisam maz latviešu dzīvo Timaru un Inverkārgilā — ostas pilsētās uz DR no Kraistčērčas.

Velingtona — Jaunzēlandes galvaspilsēta (kopš 1865), atrodas Ziemeļsalas D daļā. Dibināta 1840. g.; kopā ar piepilsētām 352 tk iedzīvotāju (1987). Tā ir galvenais kultūras centrs, osta; tur atrodas arī universitāte.

¹ Draudze nodibināta iecelotāju tranzitnometnē Pahituā.

² 1953. — 1961. g. DV mītne atradās Oklendā.

Latviešu koloniju 1949. — 1950. g. izveidoja 100 — 150 cilvēki — 2. pasaules kara bēgļi. Sabiedriskajā dzīvē kolonija uzturēja saistību arī ar tālākajā apkaimē izklaidus dzīvojošiem latviešiem¹. Samērā regulāri sakari tiek uzturēti ar Austrālijas latviešiem: 1977. g. Velingtonā notika latviešu kultūras dienas ar Melburnas latviešu piedalīšanos. Taču līdz ar latviešu jauniešu iekļaušanos jaunzēlandiešu sabiedrībā nacionāli aktīvo latviešu skaits samazinājās un 80. gadu sākumā kolonijā bija apm. 50 latviešu; ikmēneša dievkalpojumā pulcējās 20 — 30 cilvēku, citi etniskie pasākumi bija jau apsīkuši. Dievkalpojumus vada emeritētais mācītājs Romāns Reinfelds.

Latviešu organizācijas Velingtonā: Latviešu biedrība (dib. 1950); luteriešu kopa²; katoļu biedrības pārstāvība.

Latviešu etniskie iestādījumi Velingtonā: Latviešu biedrības biļetens "Informācija" (1950 — 52), bibliotēka, deju kopa (dib. 1949) un jaunatnes pulciņš "Laima" (dib. 1975); latviešu grāmatu krājums universitātes bibliotēkā.

Oklenda — ostas pilsēta un Jaunzēlandes lielākais ekonomiskais centrs, atrodas Ziemeļsalā. Dibināta 1840. g.; kopā ar piepilsētām 889 tk iedzīvotāju (1986). Tur atrodas arī universitāte.

Latviešu koloniju 1949. — 1950. g. izveidoja apm. 200 cilvēki — 2. pasaules kara bēgļi. Lielu palīdzību bēgļiem sniedza Latvijas konsuls un jaunzēlandiešu saimnieciskais darbinieks Džons Maklijs. Latviešu sabiedriski politiskās aktivitātes notika 1950. g. nodibinātā Jaunzēlandes Baltiešu kluba ietvaros. Taču latviešu Oklendā bija pārāk maz, lai spētu saglabāt nacionālo identitāti arī nākamajā paaudzē. 70. gados kolonijā sākās nacionālās darbības apsīkums; to nespēja novērst arī sabiedriskie sakari ar Austrālijas latviešiem (ar Melburnas latviešu palīdzību Oklendā tika sarīkotas kultūras dienas). Nacionāli aktīvo latviešu skaits Oklendā jau tolaik bija apm. 100 cilvēku.

Latviešu organizācijas un iestādījumi Oklendā: Jaunzēlandes Latviešu apvienība (1952 — 72)³, apvienības mēnešraksts "Latviešu Domas" (1955 — 63); Latviešu biedrība (dib. 1951, 50 loc.)⁴; luteriešu kopa⁵; DV nodaļa (1953 — 61, 30 loc.)⁶; latviešu bibliotēka — grāmatnīca; latviešu papildskola; LSK pārstāvība.

¹ Ar latviešiem Palmerstonhortā (120 km uz ZA no Velingtonas) un Vonganui (140 km uz Z no Velingtonas). Šajā apvidū atrodas arī Pahitua (imigrācijas nometnē atradās arī latviešu bēgļi; 1949. g. sāka darboties luteriešu draudze un koris) un Mārtona, kur 1953. — 1954. g. tika izdots luteriešu "Apkārtraksts" un dzīvoja apm. 30 latviešu.

² 50. gados kopa darbojās vācu draudzes aizgādībā, pēc tam izveidojās Jaunzēlandes latviešu draudzes novads; notika daži dievkalpojumi gadā.

³ Apvienība nodibināta Danīdinā; Oklendā sāka darboties no 1955. gada.

⁴ Līdz 1959. g. nosaukums — Nacionālkomiteja.

⁵ 50. gados kopa darbojās vācu draudzes aizgādībā; pēc tam izveidojās Jaunzēlandes latviešu draudzes novads, notika daži dievkalpojumi gadā.

⁶ Pēc pārtraukuma darbība atjaunota Kraistčērčā.

Lielbritānija

Lielbritānija, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste — salu valsts Eiropas ZR; aizņem 244,1 tk km², 57 mlj iedzīvotāju (1989). Lielbritānijai ir 4 administratīvi politiskās sastāvdaļas: Anglija, Velsa, Skotija un Ziemeļīrija. Teritorija iedalīta grāfistēs, metropolgrāfistēs un apgabalos.

Latviešu gaitas Lielbritānijā ir apzinātas kopš 20. gadsimta sākuma. Pēc 1905. g. revolūcijas sakāves tur ieradās pāris simtu latviešu politisko emigrantu, vēlāk daļa izceļoja uz ASV. Ieceļotāju vidū bija arī jūrnieki un komersanti. 1. pasaules kara priekšvakarā Lielbritānijā dzīvoja 400 — 500 latviešu. Arī 30. gados latviešu skaits bija tāds pats; to vidū bija arī Latvijas minoritātēm piederīgie. 2. pasaules kara laikā Latvijas sūtniecība sastapās ar Lielbritānijas izvairīgo politiku Baltijas jautājumā, jo Lielbritānija tolaik bija PSRS sabiedrotā cīņā pret Vāciju. Tomēr pēc kara, it īpaši "aukstā kara" apstākļos, Lielbritānija deklarēja, ka tā neatzīst par tiesisku Baltijas iekļaušanu Padomju Savienībā.

1946. g. Lielbritānija bija pirmā valsts pasaulē, kas izteica gatavību uzņemt daļu no Vācijā nonākušajiem 2. pasaules kara bēgļiem. Šai humānajai rīcībai bija arī savtīgi apsvērumi — šādā veidā leiboristu valdība centās sagādāt lētu darbaspēku tām tautsaimniecības nozarēm, kurās pašas valsts pilsoņi nevēlējās strādāt. Ieceļošanas atļaujas vispirms saņēma jaunas neprecētas sievietes, vēlāk arī neprecēti vīrieši un bezbērnu pāri. Šo ieceļošanas ierobežojumu dēļ tika izšķirti tuvinieki un radīta ieceļotāju dzimumu disproporcija. Vēlākajos gados daudzi latvieši tāpēc palika bez ģimenes, bet citi bija spiesti noslēgt jauktas laulības, un viņu pēcnācēji latvietībai gājuši zudumā. Ieceļošanas akcijā "Balt Cygnet" ("Baltiešu gulbis") tika vērtētas sievietes medicīniskās aprūpes darbam; 1946. — 1948. g. Lielbritānijā iebrauca apm. 2,5 tk latviešu. Otrajā ieceļošanas akcijā "Westward Ho" ("Uz Rietumiem"; nosaukums aizgūts no angļu dzejnieka S.Kolridža poēmas virsraksta) tika vērtēti vīrieši smagam fiziskam darbam raktuvēs, lauksaimniecībā, metālrūpniecībā un sievietes tekstilrūpniecībai un mājkalpotāju darbam. 1947. — 1950. g. šādā veidā tika savervēti apm. 12 tk latviešu. Oficiālajā statistikā minēti tikai 12 tk latviešu tautības ieceļotāju (to vidū 10 tk vīriešu, 2 tk sievietes). Ārpus šīs uzskaites palika ģimenes locekļi, kam pie saviem apgādniekiem atļāva ieceļot vēlāk, kad viņi jau bija nodrošinājušies ar darbu un mājokļiem. Daudz Latvijas pavalstnieku tika reģistrēti kā bezpavalstnieki. Īstenībā latviešu skaits 1950. g. sasniedza 18 tk cilvēku. Obligātie darba līgumi tika slēgti uz 3 gadiem. Apmēram puse ieceļojušo latviešu kļuva par laukstrādniekiem. Darba ministrija centās aizkavēt ieceļotāju iesaistīšanos kvalificētākā darbā, ignorējot viņu spējas un kvalifikāciju. Ieceļotāju iedzīvošanos Lielbritānijā traucēja arī angļu noslēgtais dzīves veids, lietainais un miglainais klimats, kā arī augstā urbanizācija. Tādēļ ap 1950. — 1952. g. tūkstošiem latviešu aizceļoja uz Ziemeļameriku. Lielbritānijā palikušo latviešu skaits 1951. g. tika vērtēts apm. 15 tk cilvēku, 1956. g. — 13 tk cilvēku, bet 1961. g. — 11 tk cilvēku. Taču arī pēc latviešu ieceļošanas Lielbritānijā joprojām palika lielākais un labāk organizētais latviešu grupējums Eiropā. 70. un 80. gados Lielbritānijā dzīvoja apm. 9 tk latviešu.

Latviešu etniskās organizācijas pamati Lielbritānijā tika likti 1941. g., kad pēc sūtņa Kārļa Zariņa ierosinājuma nodibināja Latviešu biedrību Lielbritānijā (LBL). Tā

bija iecerēta kā centrālā organizācija, taču vēlāk izveidojās par kultūras biedrību. Skaitliski organizācija palielinājās 1946. – 1947. g. uz ieceļotāju rēķina. Vecākā latviešu luteriešu draudze dibināta 1945. g. Londonā, bet LELB Lielbritānijas draudžu apvienība — 1948. g. ar prāvestu Edgaru Bergu priekšgalā. Vairākums latviešu pieder luteriešu konfesijai, bet draudzēs formāli sastāv ne vairāk par pusi, tomēr tā ar 2,5 – 3 tk draudžu locekļu veido nozīmīgāko latviešu trimdas grupējumu. 1947. g. tika nodibināts Daugavas Vanagu fonda (DVF) nodaļas (6,2 tk loc., bet pēc latviešu izceļošanas 2 – 2,2 tk loc.). Trešais nozīmīgākais latviešu trimdas grupējums Lielbritānijā ir katoļi — 1 tk cilvēku (no tiem katoļu biedrībā formāli sastāv apm. 500 cilvēku). Kopš 1950. g. centrālā organizācija ir Latviešu Nacionālā padome Lielbritānijā (LNPL), kas pārstāvēta LAKEC.

Sākot ar 60. gadiem, vairākums latviešu pieder kvalificēto strādnieku aprindām, taču izveidojies arī neliels akadēmiski izglītotu speciālistu un privātuzņēmēju slānis, kas arvien paplašinās uz jaunās paaudzes rēķina. Apm. 2 tk ģimeņu dzīvo savās savrupmājās; tas Lielbritānijā ir ne vien komfortablākais, bet arī ekonomiski izdevīgākais dzīves veids. Lielākās latviešu kolonijas izveidojušās rūpnieciskajās Vidusanglijas un Ziemeļanglijas pilsētās. Tomēr Londonas latviešu grupējums ir nozīmīgākais organizatoriskais un sabiedriskais centrs; tur tiek izdota arī "Londonas Avīze" (1946 – 86) un literārais mēnešraksts "Ceļa Zīmes" (1953 – 78). Gandrīz visām lielākajām latviešu draudzēm un DVF nodaļām pieder sabiedriskie īpašumi, kuros darbojas latviešu papildskolas, kori, tautas deju kopas, jaunatnes pulciņi u.c. vietēja rakstura etniskie pasākumi (jaunatne organizēta arī ap ELJA Anglijas nodaļu). Nozīmīgākais Anglijas latviešu (Lielbritānijā latvieši visvairāk apmetušies Anglijā) kopējais pasākums ir dziesmu svētki, kas tiek rīkoti kopš 1949. g. (parasti ar dažu gadu atstarpi). Anglijas latvieši piedalās arī Eiropas latviešu dziesmu svētkos, kas notiek gan Lielbritānijā, gan Vācijā un Zviedrijā.

Politiskajās norisēs visi baltieši kopīgi grupējas ap Baltiešu padomi Londonā (The Baltic Council; dib. 1951). Baltiešiem ir labas attiecības ar konservatīvo partijas aprindām, bet ar leiboristiem baltieši nonākuši konfrontācijā Baltijas valstīm piederošā zelta dēļ, kas noguldīts Anglijas bankā un ko H. Vilsona valdība 1967. g. izlietoja Lielbritānijas un PSRS kliringa norēķinos. Baltiešu protesta kampaņa ilga līdz 1969. g., kad viņi ieguva H. Vilsona valdības solījumu pārskatīt zelta jautājumu gadījumā, ja Baltijas valstu neatkarīgās valdības atgūtu rīcības brīvību. Latvijas sūtniecību Londonā pēc K. Zariņa nāves vadīja Teodots Visvaldis Ozoliņš (1963 – 81), pēc tam Pauls Jēkabs Reinhards.

1991. gadā Lielbritānija atzina Baltijas valstu — Latvijas, Lietuvas un Igaunijas atjaunoto valstiskumu un atjaunoja diplomātiskās attiecības.

Lielās Londonas metropolgrāfiste

Londona — Lielbritānijas galvaspilsēta (kopš 1707), Temzas osta, atrodas Anglijas DA; 6,7 mlj iedzīvotāju (1989), kopā ar piepilsētām veido lielāko konurbāciju valstī — Lielo Londonu, kam ir metropolgrāfistes tiesības, tā aizņem 1,8 tk km², tur dzīvo 11,1 mlj iedzīvotāju (1983). Londona ir nozīmīgs rūpniecības centrs, kur ražo 25% valsts rūpniecības produkcijas; tā ir starptautisks transporta

mezgls. Osta ir viena no lielākajām pasaulē. Londonā atrodas vecākais metro pasaulē (no 1863). Tā ir nozīmīgs finanšu centrs ar bankām un apdrošināšanas sabiedrībām. Lielākās mācību iestādes: Londonas universitāte (dib. 1836), Sitijas universitāte (1896; universitāte kopš 1966), Sitijas Politehniskais institūts, Centrālais politehniskais institūts, Karaliskā dramatiskās mākslas akadēmija, Karaliskā mūzikas akadēmija. Londonā darbojas ap 30 muzeju.

No veclatviešu vēstures zināms, ka 1899. g. Londonā tika nodibināta Vakareiropas Latviešu sociāldemokrātu savienība, kas izdeva mēnešrakstu "Latviešu Strādnieks" (1899 – 1900). Kreisie sociāldemokrāti Londonā izdeva žurnālu "Sociāldemokrāts" (1900 – 02) un laikrakstu "Cīņa" (1914 – 16), kas bija paredzēti nelegālai izplatīšanai Latvijā. 1909. – 1917. g. sociāldemokrātu grupā bija apm. 30 cilvēku, viņiem bija sava bibliotēka un izglītības biedrība.

Pēc Latvijas un Lielbritānijas diplomātisko attiecību nodibināšanas (1918) Londonā darbojās Latvijas sūtniecība un konsulāts, kas 20. – 30. gados kārtoja samērā plašos abu valstu tirdznieciskos sakarus. 1936. g. Anglijas bankā tika deponētas Latvijas zelta rezerves (6554 kg), ko Lielbritānijas valdība 1940. g. jūlijā bloķēja.

30. gados Londonā pastāvīgi dzīvoja tikai daži desmiti latviešu gk. no saimniecisko darbinieku un jūrnieku aprindām.

2. pasaules kara laikā, kad Baltijā iebruka padomju armija (1940) un vēlāk hitleriskās Vācijas karaspēks (1941), kas pēc tam kopā ar sabiedrotajiem kontrolēja gandrīz visu Eiropas cietzemi, Londonai bija īpaša nozīme – tā bija vienīgā salaņa ārpus padomju un vācu ietekmes sfēras, kur ar preses starpniecību tika pausts neatkarīgās Latvijas viedoklis.

Latviešu kolonija Londonā – plašs un labi organizēts grupējums izveidojās 1947. g., kad Lielbritānija atļāva tur ieceļot 2. pasaules kara bēgļiem no Vācijas. Šo iespēju izmantoja arī apm. 17 tk latviešu, no kuriem vairāki tūkstoši apmetās Londonā un tās apkaimē. Sākumā viņi pildīja obligātā darba līguma saistības un strādāja maz kvalificētu, fiziski smagu un maz atalgotu darbu. Latviešu kolonijas organizatoriskajā izveidošanā lielākie nopelni bija Latvijas sūtniecības darbiniekiem un sūtnim Kārlim Zariņam. Dažādu latviešu kultūras pasākumu organizēšanā lieli nopelni bijuši daudziem pazīstamiem latviešu kultūras un sabiedriskajiem darbiniekiem, to vidū Albertam Jērumam, Augustam Vilim Abakukam, Jānim Zariņam, Jānim Andrupam-Andriņam un Mariannai Zariņai.

50. gadu sākumā, kad sākās latviešu izejošana no Lielbritānijas uz aizokeāna valstīm (gk. ASV un Kanādu), uz turieni devās arī daudzi latvieši no Londonas. Londonā palika ne vairāk par 1 tk latviešu, un skaita ziņā tā atpalika no lielākajām latviešu apmetnēm Vidusanglijā.

Lielākie latviešu sarīkojumi Londonā bija dziesmu svētki (1949, 1950, 1951), Anglijas latviešu kultūras dienas (1952, 1960) un pirmo latviešu dziesmu svētku (1873) atcere (1953).

1948. g. olimpiādei Londonā latviešu emigranti izveidoja Olimpisko komiteju ar Jāni Dikmani priekšgalā, taču nesaņēma atļauju startēt ne ar savu karogu, ne arī Lielbritānijas komandas sastāvā.

Latviešu centrālās organizācijas Londonā: Latvijas sūtniecība (dib. 1918), sūtniecības nams (atsavināts 1971, adrese — 87 Eaton Place, London; pēc tam — DV namā); Latviešu Nacionālā padome Lielbritānijā (LNPL; dib.1950); Latvijas Atrīvošanas komitejas Eiropas centrs (LAKEC; dib. 1951); Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas (LELB) Anglijas draudžu apvienība (dib. 1949); Daugavas Vanagu fonds jeb DV organizācija Lielbritānijā (DVF; dib. 1947); Latviešu biedrība Lielbritānijā (LBL; dib. 1941, kopš 50. gadiem veic kultūras biedrības funkcijas); Latviešu sporta pārvalde Lielbritānijā (dib. 1948); Latviešu sporta padome trimdā (1950—52, pēc tam darbojas Toronto ar nosaukumu — Latviešu sporta padome brīvajā pasaulē).

Latviešu vietējās organizācijas un īpašumi Londonā: luteriešu Latviešu (arī Trimdas) draudze (dib. 1945, 2 tk — 300 loc., dievkalpojumi notiek zviedru luteriešu dievnamā Londonā), draudzes novadi Greivzēndā un Lūtonā; luteriešu Miera draudze (dib. 1948, 400 loc.), Sv. Annas—Sv. Agneses dievnamas (dib. 1966, adrese — Gresham Street, London City), draudzes novadi Eilsberi, Lečvērtā un Sentolbansā; luteriešu Londonas draudze, ārpilsētas mītne Roufentā (dib. 1954); luteriešu Dienvidanglijas draudze (apvienota ar Miera draudzi); katoļu kopa (dib. 1949); pareizticīgo draudze; baptistu draudze (1949—51), draudzes nams "Saulstari"; latviešu kapu nodalījums kapsētā "Brookwood" (1952; draudžu kopīpašums, no 1961 arī pieminēklis); DV nodaļa (dib. 1948) un nams (1951, 1968, adrese — 72 Queensborough Terrace, London); korporāciju kopa (dib. 1953); preses (LPB) kopa; Eiropas Latviešu jaunatnes apvienības (ELJA) Anglijas nodaļa (dib. 1956); latviešu mākslinieku daiļamatnieku kopa; latviešu federālistu klubs; ZS nodaļa (dib. 1952).

Latviešu prese un grāmatniecība Londonā: mēnešraksts "Londonas Avīze" (1942—47); LPNL nedēļas laikraksts "Londonas Avīze" (1946—86, pēc tam apvienotais Eiropas latviešu laikraksts "Brīvā Latvija", iznāk Minsterē, redakcijas nodaļa Londonā); LBL literārais mēnešraksts "Ceļa Zīmes" (1953—78; 1948—52 iznāca Stokholmā); Latvijas sūtniecības biļetens "Apskats" (dib. 1945); DV biļetens angļu valodā "Latvian Welfare Found Press Bulletin" (dib. 1957); Londonas "Apkārtraksts"; Anglijas luteriešu mēnešraksts "Baznīcas Vēstis" (1956—66); katoļu mēnešraksts "Baznīcas Dzīve" (1949—51); baptistu mēnešraksts "Jaunā Dzīve" (1949—51); Trimdas draudzes izdevumi "Londonas Latviešu Avīze" (1946—48), "Londonas Latviešu Vēstnesis" (1948), "Draudzes Vēstnesis" (1951—61); mēnešraksts "Latviešu Sports" (1950—51); LZS Lielbritānijas "Biļetens" (dib. 1952); ELJA Anglijas biļetens "Traips"; Latvijas sūtniecības informācijas birojs; DV grāmatnīca apgāds (dib. 1948); Latvijas sūtniecības bibliotēka; latviešu grāmatu krājums Britu muzejā; Gunivalža Kārklīņa privātbibliotēka; apgāds spiestuve "Venta—Press"; Konstantīna Raudives parapsiholoģisko pētījumu depozīts Londonas universitātē.

Latviešu izglītības un kultūras pasākumi un iestādījumi Londonā: latviešu papildskola; DV teātra ansamblis (dib. 1950), klubs un sporta kopa (dib.1948); jauniešu dramatiskais ansamblis; deju kopas "Pastalnieki", "Metieniņš" (dib. 1968) un "Mazais Metieniņš" (dib. 1970); jauktais koris (dib. 1949); vīru koris "Gaiziņš"; latviešu koris (dib. 1948); vokālie ansambļi "Saulīte" un "Atbalss" (dib. 1977); skolēnu mūzikas ansamblis; koklētāju ansamblis; rok-mūzikas ansamblis "Aivars un

mūrsitēji" (dib. 1979); Londonas Latviešu sporta klubs (LLSK); Latviešu sakaru (pakalpojumu) birojs "Fēniks" (dib. 1990, adrese — 11A Newburgh Road, London).

Londonas apkaime

(Bakingemširas, Hārfordširas, Kentas, Sari, Ītsaseksas, Hempširas, Oksfordširas, Eseksas un Safolkas grāfistes)

1947. g., kad Anglijā sāka ieceļot 2. pasaules kara bēgļi, J.Jaunsudrabiņa vārdiem izsakoties, visa Londonas apkaime bija pilna ar latviešu "hosteļiem" (sarunvalodā ar šo vārdu saprot pēc kopmītnes principa iekārtotus mājokļus). Tā kā pirmos 3—4 gadus ieceļotājiem bija jāpilda obligātais darba līgums, Londonas tālākās apkaimes mazpilsētās un pat lauksaimnieciskajos apvidos atradās vismaz pāris tūkstošu latviešu. Taču 50. gadu sākumā daudzi latvieši atstāja Angliju, bet palikušie pārcēlās uz lielākām pilsētām; latviešu skaits Londonas apkaimē vairs nepārsniedza dažus simtus, un to etniskajai aprūpei saglabājās dažas sīkas pasākumu kopas, kas organizatoriski un sabiedriski bija saistītas ar Londonu.

Slava — mazpilsēta Bakingemširas grāfistē 7 km uz R no Londonas (nakšņošanas piepilsēta). Reformātu dievnamā notiek latviešu luteriešu Londonas draudzes dievkalpojumi.

Flekvelhīta — mazpilsēta Bakingemširas grāfistē 20 km uz R no Londonas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV kopa.

Sentolbansa — mazpilsēta Hārfordširas grāfistē 12 km uz Z no Londonas. Kristus dievnamā notiek Londonas Miera draudzes dievkalpojumi.

Greivzenda — mazpilsēta Kentas grāfistē 10 km uz A no Londonas Temzas upes krastā. Dievnamā "St. Georges Parish Church" notiek Londonas Latviešu (Trimdas) draudzes dievkalpojumi.

Voltonontehila — mazpilsēta Sari grāfistē 10 km uz D no Londonas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV nodaļa.

Kroli — mazpilsēta Ītsaseksas grāfistē 17 km uz D no Londonas (pavadoņpilsēta, radusies pēc 2. pasaules kara). Kroli apkaimē atrodas latviešu luteriešu Londonas draudzes ārpilsētas mītne — Roufentas muiža, adrese — Rowfant — House, Crowley, Sussex. Muiža celta 16. gs., latviešu īpašumā atrodas kopš 1954. g. (zemes īpašums 8 ha jeb 20 akru); tur iekārtots neliels dievnams, pensionāru pansionāts (80. gados bija apm. 20 pastāvīgu iemītnieku); izmanto arī vasaras nometnēm u. c. pasākumiem (piem., brīvdabas dziesmu dienām 1974).

Horli — mazpilsēta Sari grāfistē 20 km uz D no Londonas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV kopa.

Frimli — mazpilsēta Sari grāfistē 30 km DR no Londonas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas divas DV kopas — Frimli un Tomlinskotā.

Īstborna — kūrortpilsēta Lamanša krastā Ītsaseksas grāfistē; 70 tk iedzīvotāju (1971). Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV nodaļa.

Olderšota — mazpilsēta Hempšīras grāfistē 30 km uz DR no Londonas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, notiek luteriešu un katoļu kopējas sanāksmes.

Oksforda — Oksfordšīras grāfistes centrs 65 km uz ZR no Londonas; 123 tk iedzīvotāju (1981). Pirmoreiz minēta 912. g. Tur atrodas vecākā universitāte Lielbritānijā (dib. 12. gs. beigās, citos avotos — 13. gs.). Oksfordā dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV nodaļa.

Bistera — mazpilsēta Oksfordšīras grāfistē 15 km uz Z no Oksfordas; tur pastāvējusi DV nodaļa.

Eilsberi — Bakingemšīras grāfistes centrs 40 km uz ZR no Londonas; 52 tk iedzīvotāju (1981). Dievnām "Holy Trinity Church" notiek Londonas Miera draudzes dievkalpojumi.

Blečli — mazpilsēta Bakingemšīras grāfistē 25 km uz Z no Eilsberi. Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV nodaļa.

Hārforda — Hārfordšīras grāfistes centrs 15 km uz Z no Londonas. Tur dzīvo nedaudz latviešu; darbojas divas DV kopas — Hārfordā un Vērpārkā.

Lečvērta — mazpilsēta Hārfordšīras grāfistē 35 km Z no Londonas, 15 km uz ZA no Lūtonas. Tur darbojas Londonas Latviešu (Trimdas) draudzes un Miera draudzes kopa (abām dievkalpojumi notiek Sv. Olbana dievnāmā).

Čelmsforda — Esekas grāfistes centrs 20 km uz ZA no Londonas; 91 tk iedzīvotāju (1981). Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV kopa.

Heridža — ostas pilsētiņa Safolkas grāfistes austrumos 90 km uz ZA no Londonas; caur to 40. gadu beigās Anglijā ieceļoja daudz latviešu.

40. gadu beigās latviešu laukstrādnieku apmetnes, kurās darbojās DV kopas, pastāvēja daudzos Dienvidanglijas lauku ciematos, Saseksas grāfistē — Ārdinglajā un Fērnhērstā, Bakingemšīras grāfistē — Dreitonpārslovā, Leitonbazardā, Meidsmortonā un Vingā, Oksfordšīras grāfistē — Gegingvelā, Īstčelovā, Kingstonlailā un Šiptonā.

Bedfordšīras grāfiste

Bedforda — Bedfordšīras grāfistes centrs; 75 tk iedzīvotāju (1981). Kopš 40. gadu beigām tur pastāv neliela latviešu kolonija (pāris simtu cilvēku); līdz ar paaudžu maiņu vērojama latviešu skaita samazināšanās.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Bedfordā: luteriešu Austrumanglijas draudzes kopa (dievkalpojumi notiek Sv. Lūkas dievnāmā); katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1948); DV bibliotēka (1950 — 87); latviešu papildskola (dib. 1961).

Kempstonhārdvika — mazpilsēta 7 km uz D no Bedfordas. Tur atradās latviešu ieceļotāju nometne (hostelis), kurā darbojās DV kopa (dib. 1948, 40 loc.; vēlāk — Bedfordas nodaļa).

Lūtona — pilsēta 30 km uz Z no Londonas; 165 tk iedzīvotāju (1984). Tur dzīvo nedaudz latviešu; darbojas Londonas Latviešu (Trimdas) draudzes kopa (dievkalpojumi notiek Kristus dievnamā) un DV kopa.

40. gadu beigās latviešu laukstrādnieku apmetnes, kurās darbojās DV kopas, pastāvēja daudzos Bedfordšīras grāfistes lauku ciematos — Kimboltonā, Kolsdenā, Vilingemhausā.

Northamptonšīras grāfiste

Korbi — pilsēta Anglijas vidienē. Tur atrodas politehniskais institūts. Latviešu kolonija izveidojusies 1948. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieceļojuši no Vācijas. 70. gados Korbi dzīvoja apm. 400 latviešu, kas bija nodarbināti gk. rūpniecībā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Korbi: luteriešu Austrumanglijas draudzes centrālā kopa (dib. 1948, 200 loc.), draudzes nams (dib. 1958, 400 vietu, dievkalpojumi notiek angļu dievnamā "St.Paul"); draudzes kopas Dārbi, Mensfildā, Bedfordā un Notingemā; latviešu kapu nodalījums kapsētā "Shire Lodge"; katoļu kopa; DV Korbi nodaļa (dib. 1948, 100 loc.)¹ un Zuikas kora nodaļa (1948—50, nometnē "Rockingham Road").

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Korbi: biļetens "Daugavas Vanagi" (1956); jaunatnes žurnāls "Pūrs" (1958); DV bibliotēka (dib. 1953); latviešu papildskola (dib. 1951); latviešu bērnudārzs (dib. 1955); skautu vienība; gaidu vienība; jaunatnes pulciņš — ELJA nodaļa; DV teātra kopa (1953—70); deju kopa "Pērkonītis"; jauktais koris; vīru koris (dib. 1947); Jāzepa Ziemeļa deju kapela.

Keteringa — mazpilsēta 12 km uz D no Korbi. Tur dzīvo nedaudz latviešu, kuru sabiedriskā dzīve saistīta ar Korbi latviešiem.

Kvintona — neliela apdzīvota vieta 7 km uz D no Northamptonas. Tur darbojās DV kopa (dib. 1948).

Tornbipitsa — ciemats 16 km uz A no Ragbi. Tur bija izveidota DV Liepājas nodaļa (dib. 1952), kuras pārziņā darbojās teātra ansamblis (dib. 1953) un koris; to darbība bija saistīta ar ieceļotāju apmetni Vestvelsā.

Kembridžšīras grāfiste

Pīterboro — pilsēta 30 km uz A no Korbi; 113 tk iedzīvotāju (1981). Tur atrodas latviešu kolonija, kas organizēta ap DV nodaļu (dib. 1949, 50 loc., 1963—69 iznāca arī "Apkārtraksts"), darbojas DV bibliotēka.

Hantingdona — mazpilsēta 35 km uz ZA no Bedfordas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV nodaļa.

¹ Līdz 1950. g. — Korbi kopa ieceļotāju nometnē "South Road".

Hambersaidas grāfiste

Halla — pilsēta Anglijas ZA, osta; 258 tk iedzīvotāju (1986). Nedaudzo latviešu organizēšanai tur darbojas DV kopa; šāda kopa darbojas arī Fulsatonā (15 km uz A no Jorkas), Nefertonā un Vensfordā.

40. gadu beigās DV kopas bija Hambersaidas D daļā latviešu laukstrādnieku apmetnēs Sendtoftā un Elsemā.

Vensforda — lauku ciemats 10 km uz R no Pīterboro. Tur 40. gadu beigās atradās latviešu ieceļotāju apmetne, darbojās DV nodaļa un teātra ansamblis; pēc obligātā darba līguma izbeigšanās nometne likvidējās.

Dārbiširas grāfiste

Dārbi — pilsēta Anglijas vidienē, Dārbiširas grāfistes administratīvais centrs; 216 tk iedzīvotāju (1986). 40. gadu beigās tur izveidojās neliela latviešu kolonija no 2. pasaules kara bēgļiem, 60. gados tajā bija 150 — 200 cilvēku (to skaits samazinājās), kas tika nodarbināti gk. rūpniecībā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Dārbi: Latviešu biedrības Lielbritānijā (LBL) nodaļa; luteriešu Austrumanglijas draudzes kopa (dievkalpojumi notiek Sv. Toma dievnamā); DV nodaļa (dib. 1954, 40 loc.) un nams.

Latviešu etniskie iestādījumi Dārbi: DV "Apkārtraksts" (1953 — 63) un bibliotēka (dib. 1959); latviešu papildskola.

Česterfilda — pilsēta 22 km uz ZR no Mensfildas. Vienīgā latviešu organizācija šajā apvidū ir Česterfildas DV nodaļa (dib. 1947 Hārdvikas lauksaimnieku apmetnē, 120 loc.), kurā 80. gados bija apm. 30 locekļu, un tās sporta kopa "Dzintari". Lielākā daļa latviešu 50. gados aizceļoja.

Dovholsa — lauku ciemats. 40. gadu beigās tur bija latviešu laukstrādnieku apmetne, darbojās DV kopa.

Notingemširas grāfiste

Notingema — pilsēta Anglijas vidienē, Trentas upes krastā, Notingemširas grāfistes centrs; 278 tk iedzīvotāju (1986). Tur atrodas universitāte.

Latviešu kolonija (daži simti cilvēku) pastāv kopš 40. gadu beigām, kad Notingemā ieceļoja 2. pasaules kara bēgļi no Vācijas un sāka strādāt rūpniecībā. Latviešu organizēšanā sākumā lielākie nopelni bija luteriešu prāvestam Bertramam Federam. 1970. g. Notingemā notika Anglijas latviešu jaunatnes svētki.

Latviešu organizācijas un īpašumi Notingemā: Notingemas Lutera draudze (dievkalpojumi notiek vācu luteriešu dievnamā); katoļu kopa (dib. 1956); DV nodaļa (dib. 1949, 100 loc.) un nams (1972, adrese — 1A Standhill Road, Carlton Hill, Nottingham).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Notingemā: grāmatu kluba "Rakstu krājums" (1970—73) un rakstu krājums "Ciba"; DV "Apkārtraksts" (līdz 1964), bibliotēka — grāmatnīca, grāmatu klubs (dib. 1963), jaunatnes pulciņš (dib. 1955), sporta klubs (dib. 1951), teātra ansamblis, jauktais koris, vīru koris "Mežezers" (dib. 1955); Karinas Eglītes-Bērziņas grāmatu apgāds KEB; Anglijas latviešu grāmatu apgāds (ALGA); latviešu papildskola (dib. 1952); deju kopa "Rota"; sieviešu koris "Atvasara"; J. Āriņa deju kapela (dib. 1954).

Edvinstova — lauksaimniecības apmetne Notingemas apkaimē, ap 1947. g. tur dzīvoja latvieši, kas pildīja obligātā darba līguma saistības.

Kāslدانingtona — neliela apdzīvota vieta Notingemas apkaimē. 40. gadu beigās tur apmetās latviešu iecelotāji, kas tika nodarbināti fiziskā darbā; darbojās arī DV kopa (dib. 1949).

Dārlimūra — neliela apdzīvota vieta Notingemas apkaimē. Tur darbojās DV kopa (dib. 1948, 35 loc.), kas izveidojās vēl latviešu laukstrādnieku apmetnes laikā.

Nūarka — neliela apdzīvota vieta Notingemas apkaimē. Tur dažus gadus darbojās DV kopa (dib. 1950, Notingemas nodaļas pārziņā).

Mensfīlda — pilsēta 20 km uz Z no Notingemas; 60 tk iedzīvotāju (1971). Tās apkārtnē attīstīta ogļu ieguve.

Latviešu kolonija izveidojās 40. gadu beigās no 2. pasaules kara bēgļiem. Kolonijā bija pāris simtu cilvēku, kas strādāja rūpniecībā. Forestaunas piepilsētā iecelotāju nometne pastāvēja līdz 1954. gadam. Etniskās kopības uzturēšanā liela nozīme bija sakariem ar lielākiem latviešu centriem.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Mensfīldā: luteriešu Austrumanglijas draudzes kopa; DV nodaļa (dib. 1949, līdz 1960 Forestaunas nodaļa ar 50 loc.), "Apkārtraksts" (1955—63), bibliotēka (dib. 1950) un sporta kopa (dib. 1950); latviešu papildskola (1957—69); vīru koris; deju kapela "Kaija" (dib. 1950).

Vorksopa — mazpilsēta 18 km uz Z no Mensfīldas. Tur dzīvojošie latvieši tika nodarbināti ogļrūpniecībā.

Linkolnšīras grāfiste

Linkolna — rūpnieciska pilsēta, Linkolnšīras grāfistes centrs; 79 tk iedzīvotāju (1981). Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV kopa.

40. gadu beigās latviešu laukstrādnieku apmetnes, kurās darbojās DV kopas, pastāvēja daudzos Linkolnšīras D daļas (A no Notingemas) lauku ciematos — Hārlekstonā, Spoldingā, Svainshedā.

Lesteršīras grāfiste

Lestera — pilsēta Anglijas vidienē, Lesteršīras grāfistes centrs. Pirmoreiz minēta 1085. g.; 281 tk iedzīvotāju (1986). Tur atrodas universitāte un politehniskais institūts.

Latviešu kolonija (daži simti cilvēku) izveidojās 1947. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieceļoja no Vācijas un tika nodarbināti rūpniecībā. Latviešu etniskās kopības organizēšanā lieli nopelni bija luteriešu mācītājam Ernestam Sarkanbārdim. Ģeogrāfiskā stāvokļa dēļ Lesterā nereti izvēlēja par Anglijas latviešu kopēju pasākumu vietu; 1950., 1958., 1966., 1971., 1975. un 1981. g. tur notika latviešu dziesmu svētki.

Latviešu organizācijas un īpašumi Lesterā: LBL nodaļa (dib. 1947); luteriešu Vidusanglijas draudzes centrālā kopa (dievkalpojumi notiek dievnāmā "Holy Trinity Church"), draudzes nams pastorāts (1970—81, adrese — Lynthorne House, 149 Avenue Road, Leicester); katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1949 kā Enderbi kopa ar 30 loc., vēlāk — 100 loc.) un nams (dib. 1976).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Lesterā: luteriešu biļetens "Vēstnesis" (1950—51); DV "Apkārtraksts" (1954—65), "Mūsu Balss" (1965), bibliotēka, grāmatu klubs (1965—81) un teātra ansamblis (dib. 1951); jauniešu mēnešraksts "Gaišais Ceļš" (1949—50); latviešu bibliotēka; latviešu papildskola (līdz 1974); kristīgās jaunatnes pulciņš; sporta kopa "Banga"; jauktais koris; koris "Beverīna" (dib. 1950); koklētāju ansamblis.

Hotorpa (Hothorp Hall) — Lielbritānijas luteriešu ārpilsētas mītne Lesterširas grāfistē (kopīgi ar cittautiešiem), 15 km uz DR no Lesteras, Tedingvertas apkaimē. Iekārtota 1956. g. angļu muižā, paplašināta 1970. g. un pēc tam tika izmantota arī latviešu sabiedriskajiem pasākumiem ārpus konfesijas.

"Straumēni" — ārpilsētas mītne Anglijā, nosaukums aizgūts no Edvarta Virzas pazīstamā literārā darba. 1976. g. latviešu īpašumā nonāca Ketorpas muiža, kas atrodas dažus kilometrus no Ragbi pilsētas, adrese — Catthorpe Manor, Catthorpe, Lutterworth, Leicestershire. Īpašuma zemes platība ir 11 ha jeb 26 akri. Mītnes galvenā ēka celta 1925. g., tai ir 3 stāvi (40 istabas), bez tam ir vēl vairākas kotedžas tipa savrupmājas un palīgēkas, brīvdabas amfiteātris un estrāde, parks, siltumnīcas, kā arī sakņu un augļu dārzi. Agrākajās palīgēkās latvieši iekārtojuši sarīkojumu zāli un izīrējamās viesistabas, slēgtu peldbaseinu, tenisa un volejbola laukumus un zivju dīķus. Īpašuma vērtība cēlusies no 124 tk sterliņu mārciņu (iepirkuma cena) līdz 500 tk sterliņu mārciņu. Telpās iespējams uzņemt apm. 100 pastāvīgu iemītnieku, bet masu sarīkojumos (piem., Ligo svētkos) "Straumēnos" pulcējas apm. 1300 cilvēku.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi "Straumēnos": luteriešu kopa (dib. 1980); DV nodaļa (dib. 1976, 80 loc.); veco ļaužu mītne (dib. 1976, 60 iemītnieku); latviešu bibliotēka; latviešu kultūras krātuve (dib. 1988); "Straumēnu" koris, deju kopa "Kaķīši".

Mārketārboro — neliela apdzīvota vieta 16 km uz R no Korbī. 40. gadu beigās tur dzīvoja neliels latviešu, kas pēc obligātā darba līguma izbeigšanās aizceļoja.

Bitsvela — neliela apdzīvota vieta 15 km uz A no Koventri. Ap 1947. g. tur pastāvēja latviešu luteriešu kopa.

Vorikšīras grāfiste

Koventri — pilsēta Anglijas vidienē, Vorikšīras grāfistes centrs. Dibināta 1043. g.; 310 tk iedzīvotāju (1986). Atjaunota pēc postījumiem 2. pasaules karā. Latviešu kolonija tur pastāv kopš 40. gadu beigām, kad Koventri nonāca daži simti latviešu no 2. pasaules kara bēgļu vidus. Kolonijai izveidojās sabiedriski sakari ar netālās lielpilsētas Birmingemas latviešiem. 1952. g. Koventri tika sarīkotas novada latviešu kultūras dienas.

Latviešu organizācijas Koventri: luteriešu Vidusanglijas draudzes kopa (dievkalpojumi notiek dievnāmā "St. Columbus"); katoļu kopa (dib. 1948); DV nodaļa (dib. 1948, 150 loc.); LZS kopa.

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Koventri: "Koventri Biļetens"; latviešu papildskola; deju kopa "Ritenītis" (dib. 1964); luteriešu koris, vīru vokālais ansamblis; deju kapela "Kokle"; sporta klubs "Rīga"; jauktais koris "Senatne" (dib. 1964).

"Mūsmājas" — Koventri DV ārpilsētas mītne 5 km uz A no Koventri, adrese — Priory Hill, Wolston; nosaukums aizgūts no J.Jaunsdrabiņa literārā darba. Zemes īpašums iegādāts 1965. g. (6 ha jeb 15 akru). Mītņē iekārtota sarīkojumu zāle ar 150 vietām, sabiedriskās ēdināšanas bloks, klubs, bibliotēka un pansionāts 15 personām.

Lemingtona — mazpilsēta 15 km uz D no Koventri. Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei darbojas luteriešu kopa (saistīta ar Vidusanglijas draudzi, dievkalpojumi notiek Sv. Marka dievnāmā), pastāv arī DV kopa.

Ragbi — pilsēta 15 km uz DA no Koventri; 60 tk iedzīvotāju (1981). Nedaudzo latviešu garīgajai aprūpei tur darbojas luteriešu kopa (pieder Vidusanglijas draudzei, dievkalpojumi notiek kongregacionālistu dievnāmā).

Nanītona — mazpilsēta 15 km uz Z no Koventri. Tur dzīvoja nedaudz latviešu, pastāvēja DV kopa.

Polsvērta — mazpilsēta 30 km uz Z no Koventri. Tur dzīvoja nedaudz latviešu, pastāvēja DV kopa.

40. gadu beigās latviešu laukstrādnieku apmetnes, kurās darbojās DV kopas, pastāvēja daudzos Vorikšīras ciematos — Bērdingberi, Bērli, Stoktonā, Viterli.

Vestmidlensas metropolgrāfiste

Birmingema — otra lielākā pilsēta (aiz Londonas), radusies m. ē. pirmajos gados. Vestmidlensas konurbācijas galvenā pilsēta; 1 mlj iedzīvotāju (1985), kopā ar piepilsētām 2,6 mlj (1980). Piepilsētas ir arī Vulverhemptona un Greitvirli, Volsola. Birmingema ir viens no galvenajiem valsts smagās rūpniecības centriem. Tur atrodas arī universitāte un vairākas tehniskās augstskolas.

Latviešu kolonija pastāv kopš 40. gadu beigām, kad Anglijā ieceļoja 2. pasaules kara bēgļi no Vācijas. Birmingemā daži simti latviešu dzīvo dažādās piepilsētās, tāpēc to sabiedriskā dzīve ir apgrūtināta.

Latviešu organizācijas Birmingemā: luteriešu Vidusanglijas draudzes Birmingemas kopa (dievkalpojumi notiek dievnāmā "All Saints"); luteriešu Vidusanglijas draudzes Vulverhemptonas kopa (dievkalpojumi notiek Sv. Marka dievnāmā); katoļu kopa; DV Birmingemas (dib. 1949, 80 loc.) un Vulverhemptonas nodaļa (dib. 1949, 30 loc.) un Greitvirli kopa; baptistu draudze.

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Birmingemā: DV Birmingemas nodaļas "Ziņu Biļetens" un Vulverhemptonas nodaļas "Apkārtraksts", bibliotēkas Birmingemā un Vulverhemptonā, Vulverhemptonas teātra ansamblis (1959—81), grāmatu klubi Birmingemā (dib. 1964) un Vulverhemptonā (dib. 1965), sporta kopas Birmingemā un Vulverhemptonā un šaha klubs Birmingemā; baptistu mēnešraksts "Gaišais Ceļš"; latviešu papildskola; deju kopa "Sienāzītis" Birmingemā (dib. 1968).

Herefordšīras un Vusteras grāfiste

Almēlija — ārpilsētas īpašums Anglijā. Almēlija jeb tā sauktā Latviešu māja īstenībā ir sena angļu muiža, adrese — Nieuport House, Almeley, Herefordshire. No 1953. g. LNPL to irēja latviešu sabiedriskās dzīves vajadzībām (no 1977. g. ar vietējās angļu pašvaldības finansiālu atbalstu), bet kopš 1989. g. tā ir LNPL īpašumā (iepirkta par 175 tk sterliņu mārciņu). Muižas ēkā ir 108 telpas. Almēlija izmantojama visu gadu, taču plašākas iespējas to izmantot ir vasarā, kad brīvdabas pasākumiem ir izmantojams arī ezers un uz tiem pulcējas apm. 800 cilvēku.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Almēlijā: DV nodaļa (dib. 1981, 30 loc.); luteriešu dievkalpojumu kopa; latviešu kapsētas nodalījums; bērnu vasaras nometne (dib. 1953, 60 dalībnieku); vasaras vidusskola; veco ļaužu mītne (dib. 1956, 50 iemītnieku); latviešu bibliotēka un arhīvs (aptver arī Vācijas latviešu kartotēku — 130 tk personu).

Glosteršīras grāfiste

Glostera — Glosteršīras grāfistes centrs, 40 km no Almēlijas; 106 tk iedzīvotāju (1981). Tur dzīvo nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā ziņā saistīti ar Almēliju.

Stonhausā 40. gadu beigās atradās latviešu lauksaimnieku apmetne.

Kiderminstera — mazpilsēta 50 km no Almēlijas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, kas sabiedriskajā ziņā saistīti ar Almēliju.

40. gadu beigās latviešu laukstrādnieku apmetnes, kurās darbojās DV kopas, pastāvēja daudzos Velsas pierobežā esošajos Anglijas lauku ciematos — Elmbridžā, Lotonā un citur.

Bristoles līča apkaimē
(Eivonas, Sautglamorganas, Samersetas, Kornvolas, Devonas un
Dorsetas grāfistes)

Bristoles līča D krastu aizņem Anglijas novadi (ar Bristoles pilsētu), bet Z krastā atrodas Dienvidaustrumvelsas konurbācija; 1,9 mlj iedzīvotāju (1970). Abus krastus vieno cieši saimnieciskie sakari, tāpēc arī nedaudzo latviešu gaitas tur nav šķiramas; latvieši strādā gk. ogļrūpniecībā.

Bristole — rūpnieciska ostas pilsēta, Eivonas grāfistes centrs. Dibināta 6. gs.; 394 tk iedzīvotāju (1985). Tur atrodas universitāte. Bristolē dzīvo nedaudz latviešu, darbojas luteriešu kopa (Rietumanglijas draudzes sastāvā, dievkalpojumi notiek Sv. Agneses dievnāmā). 1958. g. darbību izbeigusi DV nodaļa un DV kopa Hembrukas piepilsētā.

Kārdifa — galvenā pilsēta Dienvidaustrumvelsas konurbācijā, osta. Pirmoreiz minēta 12. gs.; 280 tk iedzīvotāju (1986). Tur atrodas Velsas universitāte. Kārdifā dzīvo nedaudz latviešu, darbojas luteriešu kopa (Rietumanglijas draudzes sastāvā, dievkalpojumi notiek norvēģu dievnāmā).

Beri — pilsētiņa 10 km uz DR no Kārdifas centra. 40. gados tur bija latviešu ieceļotāju apmetne.

Svonsi — ostas pilsēta Dienvidaustrumvelsas konurbācijā 50 km uz R no Kārdifas; 168 tk iedzīvotāju (1981). Moristonas piepilsētā (5 km uz Z no Svonsi centra) līdz 1956. g. bija latviešu ieceļotāju apmetne. No DV Moristonas kopas (1948 — 49) 1949. g. izveidota Svonsi nodaļa (40 loc.); darbojās arī DV sieviešu koris, vīru vokālais ansamblis un grāmatnīca.

Istredminiha — neliela apdzīvota vieta Velsā 15 km uz Z no Kārdifas; tās apkaimē atrodas ogļraktuves. 1947. g. tur sāka strādāt latviešu ieceļotāji; darbojās DV nodaļa (dib. 1949).

Bridženda — mazpilsēta Velsā 20 km uz A no Kārdifas, ogļrūpniecības apvidū. Nedaudzo latviešu organizēšanai tur darbojās DV kopa.

Jovila — mazpilsēta 55 km uz D no Bristoles Kornvolas pussalā. Nedaudzo latviešu organizēšanai tur pastāvēja DV kopa.

Kornvolas pussalā 40. gadu beigās atradās 12 latviešu lauksaimnieku apmetņu. Kornvolas grāfistē — Veinhauskornera; Devonā — Vinkli; Dorsetā — Bridporta, Godmenstona, Bīkonhila, Blendforda, Darvestona; Samersētā — Viveliskoma, Velingtona, Danbola, Lalsgeita (Glosteršīrā — Stonhausa).

Lielās Mančestras metropolgrāfiste

Mančestra — Lielās Mančestras metropolgrāfistes centrs. Dibināta 10. gs.; 451 tk iedzīvotāju (1986). Nozīmīgākās piepilsētas ir Solforda un Boltona, Lankaširas grāfistē — Stokporta un Oldema, Beri, Vokdena. Tur darbojas universitāte.

1927. — 1940. g. Mančestrā darbojās Latvijas konsulāts. Latviešu kolonija izveidojās 1947. g. no 2. pasaules kara bēgļiem. Daži simti latviešu dzīvo dažādās Mančestras piepilsētās; tas zināmā mērā apgrūtina latviešu sabiedrisko dzīvi. 1952. g. Mančestrā notika novada latviešu kultūras dienas, bet 1954. g. — Anglijas latviešu dziesmu svētki.

Latviešu organizācijas un īpašumi Mančestrā: LBL nodaļa (dib. 1947); luteriešu Mančestras draudze (dib. 1948, dievkalpojumi notiek Sv. Pāvila dievnamā Boltonā, Sv. Pētera dievnamā Oldemā, Sv. Lūkas dievnamā Ročdeilā un Kristus dievnamā Stokportā); katoļu kopa; DV Mančestras nodaļa (dib. 1948, 30 loc.), Boltonas nodaļa (dib. 1948, 80 loc.) un nams (1973, adrese — 340 Charley Old Road, Bolton, Lancs), Ročdeilas nodaļa (dib. 1950, 100 loc.), Stokportas nodaļa (dib. 1948), Oldemas nodaļa (līdz 1954), Beri nodaļa un Vokdenas kopa, kā arī DV bibliotēka Boltonā (arī grāmatnīca), Ročdeilā (dib. 1950) un Stokportā (dib. 1951).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Mančestrā: DV "Vēstnesis" (dib. 1962); kultūras biļetens "Staburags" (1962 — 69, 400 eks.); latviešu papildskola Boltonā (dib. 1949); DV teātra ansambļi Boltonā, Ročdeilā (dib. 1952) un Stokportā (dib. 1951); vīru kori "Boltonieši" un "Dzintarzeme"; jauktais koris; DV sporta kopas Boltonā (dib. 1951) un Ročdeilā (dib. 1951) un šaha klubs Stokportā (dib. 1963).

Lankašīras grāfiste

Prestona — ostas pilsēta 35 km uz ZR no Mančestras. Tur dzīvo nedaudz latviešu, izveidots luteriešu Mančestras draudzes novads (dievkalpojumi notiek dievnamā "St. James"), darbojas DV nodaļa (dib. 1977) un tās bibliotēka (kopš 1957).

Stoka pie Trentas — pilsēta 40 km uz D no Mančestras; 249 tk iedzīvotāju (1985). No 1947. g. latviešu iecelotāji strādāja ogļraktuvēs pilsētas apkaimē; vēlāk lielākā daļa aizceļoja uz lielākiem centriem. Stokā pie Trentas darbojas luteriešu kopa (saistībā ar Mančestras draudzi, dievkalpojumi notiek Sv. Marijas dievnamā Olsadžerā, 10 km uz ZR no Stokas pie Trentas), darbojas DV nodaļa, kas dibināta 1951. g., apvienojot 1948. — 1949. g. izveidotās nodaļas Knustenā, Smoltornā (abās latviešu ogļraču nometnēs) un Olsadžerā (latviešu ģimeņu nometne pastāvēja līdz 1952. g.). Vairs nedarbojas DV bibliotēka un koris Olsadžerā, kā arī teātra ansambļi Olsadžerā un Stokā pie Trentas.

Lankašīras apvidū Inskipā un Modslī 40. gadu beigās bija latviešu laukstrādnieku apmetnes, kurās darbojās arī DV kopas.

Mērsisaidas metropolgrāfiste

Liverpūle — ostas pilsēta Anglijas ZR daļā, Mērsisaidas metropolgrāfistes centrs. Pirmoreiz minēta ap 1191. g.; 483 tk iedzīvotāju (1986). Tur darbojas universitāte.

1915. — 1918. g. Liverpūlē pastāvēja neliels latviešu sociāldemokrātu pulciņš. Nedaudz latviešu tur nonāca arī pēc 2. pasaules kara; Kērkbi piepilsētā (10 km uz ZA no Liverpūles centra) darbojās DV nodaļa.

Līdsa — Vestjorkšīras metropolgrāfistes centrs. Pirmoreiz minēta 7. gs.; 711 tk iedzīvotāju (1986). Tās piepilsētas ir Bredforda, Helifeksa, Hadersfilda, Šipli, Veikfilda, Džusberi, Hiperholma un Bingli. Tur atrodas universitāte un tehniskās augstskolas.

1929. — 1940. g. Bredfordā darbojās Latvijas konsulāts. Latviešu kolonija izveidojās 1947. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas ieceļoja no Vācijas un tika nodarbināti rūpniecībā (ieceļotāju nometne tolaik atradās Hiperholmā). Vestjorkšīrā dzīvo apm. 2 tk latviešu (no tiem 1 tk Bredfordā, 400 — Līdsā). Tas ir lielākais latviešu grupējums visā Rietumeiropā, kuram ir izveidojusies samērā plaša sabiedriskā dzīve. 1949., 1961. un 1982. g. tur sarīkoti latviešu dziesmu svētki.

Latviešu organizācijas un īpašumi Līdsā: LBL nodaļa (dib. 1947); luteriešu Bredfordas-Ziemeļanglijas draudze (dib. 1947), draudzes nams (1952, dievkalpojumi notiek Sv. Lūkas dievnamā Bredfordā un vācu luteriešu dievnamā Bredfordā); luteriešu Līdsas draudze (dib. 1949, 400 loc., dievkalpojumi notiek Sv. Mateja dievnamā Līdsā, dievnamā "Parish Church" Helifeksā un dievnamā "All Saints Parish Church" Bingli, agrāk notikuši arī Hadersfildā); katoļu kopa Bredfordā (dib. 1951); baptistu kopa Līdsā; latviešu kapsētas nodalījums Helifeksā (1977, 80 apbedījumi, 1979 atklāts piemineklis); latviešu apbedījumi Lokvudas kapsētā Hadersfildā un Lavsonda kapsētā Līdsā; DV nodaļa Līdsā (dib. 1947, 200 — 100 loc.) un nams (1956, adrese — 22A Mexborough Avenue, Leeds, Yorks); DV nodaļa Bredfordā (dib. 1948, 380 — 200 loc.) un nams (1955, adrese — 5 Clifton Villas, Manningham Lane, Bradford, West Yorks); DV nodaļa Helifeksā (dib. 1951, 120 loc.) un nams (1963, adrese — 8 Lord Street, Halifax, Yorks); DV nodaļa Hadersfildā (dib. 1950, 40 — 100 loc.) un nams "Pajumte" (1973, adrese — 1 Belmont Street, Huddersfield, West Yorks); DV kopa Hiperholmā; pensionāru kopa Bredfordā.

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Līdsā: DV Līdsas "Apkārtraksts" (1954), DV Bredfordas "Apkārtraksts", "Ziņu Biļetens" (1957 — 59) un "Ziņotājs" (1959), DV Helifekas "Apkārtraksts" (1966 — 67); Bredfordas "Preses Vēstnesis" (1964) un luteriešu "Apkārtraksts"; DV bibliotēka Bredfordā (dib. 1952) un Helifeksā (dib. 1957); Ernesta Sarkanbārža apgāds Bredfordā (1957 — 73) un privātbibliotēka; latviešu papildskolas Bredfordā (dib. 1949), Līdsā (dib. 1957) un Helifeksā (dib. 1963); latviešu bērnu dārzs Līdsā; DV teātra ansamblis Bredfordā (dib. 1949) un Līdsā; Līdsas deju kopas "Auseklītis" un "Kamoliņš" (1956); Līdsas-Bredfordas deju kopa "Sakta" (1949 — 82) un koklētāju ansamblis "Sakta" (dib. 1982); Bredfordas deju kopa "Dižie" (dib. 1982), jauktais koris "Līgo", vīru koris "Daugava" un sieviešu koris, DV deju orķestris "Šamie", Helifekas deju kopas "Sprīdītis" (dib. 1971) un "Mazais Sprīdītis" (dib. 1971); jaunatnes pulciņš "Sprīdītis" (dib. 1963); Līdsas mūzikas ansamblis "Dūdalnieki"; koklētāju ansambļi "Auseklītis", "Kamoliņš" un "Sprīdītis"; DV klubi Līdsā un Helifeksā; Bredfordas DV sporta kopa "Trimda"; DV sporta kopas Līdsā un Hadersfildā ("Venta"); Bredfordas latviešu mākslas salons. Hadersfildā darbojušies estrādes ansambļi "Alva" (1977 — 78) un "Arvids un mūrasitēji" (1979 — 84), kā arī DV bibliotēka, Bredfordā DV šaha klubs "Rīga" un filatēlistu klubs.

Silsdena — neliela apdzīvota vieta 15 km uz ZR no Bredfordas. Tur dzīvo nedaudz latviešu, darbojas DV nodaļa (dib. 1949, 20 loc.) un tās bibliotēka.

Todmordena — mazpilsēta 15 km uz R no Helifeksas. Nedaudzo latviešu organizēšanai bija sava DV kopa.

Skiptona — mazpilsēta 25 km uz Z no Helifeksas. Tur darbojas DV nodaļa.

Jorka — pilsēta 30 km uz ZA no Līdsas-Bredfordas. 1948. g. tur tika nodibināta latviešu luteriešu Ziemeļanglijas draudze, kuras centrs kopš 1949. g. atrodas Bredfordā. 1947. — 1948. g. Jorkas apkaimē plašā lokā atradās apm. 20 latviešu iecelotāju apmetnes (lielākās bija Poklingtona — 18 km uz A no Jorkas un Fulsatona — 15 km uz A no Jorkas), iecelotāji tur dzīvoja, pildot obligātā darba līguma saistības lauksaimniecības darbos. Pēc līguma izbeigšanās gandrīz visi latvieši pārcēlās uz pilsētām. Šajās apmetnēs darbojās arī DV kopas; DV kopas darbojušās arī Selbi (22 km uz D no Jorkas), Moltonā (30 km uz ZA no Jorkas) un Veterbi.

Sautjorkšīras metropolgrāfiste

Šefilda — pilsēta Anglijas vidienē, Sautjorkšīras metropolgrāfistes centrs; 534 tk iedzīvotāju (1986). Tur atrodas universitāte. Šefilda ir nedaudzu latviešu dzīves un studiju vieta.

Bārnsli un **Moltbi**, ko zināmā mērā var uzskatīt par Šefildas piepilsētām, arī darbojušās DV kopas.

Donkastera — pilsēta Anglijas vidienē 50 km uz DA no Līdsas; 74 tk iedzīvotāju (1981).

Latviešu kolonija izveidojās ap 1948. g. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas pēc darba līguma ieceloja no Vācijas un strādāja ogļrūpniecībā. Latviešu skaits nepārsniedza 150 cilvēku, tāpēc sabiedriskā dzīve bija saistīta gk. ar Līdsas-Bredfordas latviešu koloniju. Tur darbojies DV klubs un sporta kopa.

Latviešu organizācijas un īpašumi Donkasterā: ogļraču kopa (1948 — 55); luteriešu kopa (saistībā ar Līdsas draudzi); DV nodaļa (dib. 1949, 50 loc.) un nams (1969, adrese — 88 Kings Road, Doncaster, South Yorks).

Ziemeļanglija (Kamberlendas, Nortamberlendas grāfistes) un Skotija

Ziemeļanglijā un Skotijā iecelojušo latviešu skaits salīdzinājumā ar Anglijas latviešu kopskaitu nekad nav bijis liels — apmēram 1 — 1,5 tk cilvēku. Pēc obligātā trīsgadīgā darba līguma izbeigšanās tas vēl samazinājās, jo 50. gadu sākumā gandrīz visi latvieši izbeidza darbu lauksaimnieciskajos novados un devās uz Vidusanglijas pilsētām. Pēc tam Z novados palika ne vairāk par 200 — 300 latviešiem. Viņu etniskajai aprūpei darbojās dažas nelielas, savstarpēji saistītas un vienlaikus arī izolētas pasākumu kopas.

Kārlaila — Kamberlendas grāfistes centrs; 72 tk iedzīvotāju (1981). 1949. g. tur tika nodibināta latviešu luteriešu kopa; sākumā tās uzdevums bija noturēt dievkalpojumus tiem latviešiem, kas no 1947. g. dzīvoja dažādās lauksaimnieku apmetnēs, izklaidus plašā lokā ap Kārlailu. No 1950. g. kopa kļuva par jaundibināmās Skotijas draudzes centrālo novadu (dievkalpojumi notiek Sv. Katberta dievnāmā, 1982. g. tur atklāta īpaša vitrāža latviešu bēgļu piemiņai — "Latvian Window"). Kārlailā darbojas arī neliela DV nodaļa (dib. 1950, 20—60—40 loc.) ar savu bibliotēku. Etniskās kopības uzturēšanā ilgus gadus lieli nopelni bijuši Florianam Mičulim.

1947.—1950. g. Kārlailas apkaimes lauksaimnieku apmetnēs Hērnikhilā, Meritotā un Brūmholā katrā bijuši vismaz daži desmiti latviešu un sava DV nodaļa.

Nūkāsla — Nortamberlendas grāfistes centrs; 281 tk iedzīvotāju (1986). Tainsaidas konurbācijas galvenā pilsēta; 1,1 mlj iedzīvotāju (1981). Tur dzīvo nedaudz latviešu; kopš 1950. g. darbojas luteriešu kopa (30 loc., Skotijas draudzes sastāvā, dievkalpojumi notiek Sautšīldsas jūrnieku misijas dievnāmā); agrāk bijusi arī Raitonas DV kopa.

Edinburga — Skotijas galvenā pilsēta. Pirmoreiz minēta 6.gs.; 438 tk iedzīvotāju (1986). Tur atrodas universitāte. Nedaudzu latviešu dzīvesvieta; kopš 1950. g. darbojas luteriešu kopa (Skotijas draudzes sastāvā, dievkalpojumi notiek dievnāmā "Lochend"), kā arī DV kopa.

Glāzgova — pilsēta Skotijā, osta. Izveidojusies 6. gs.; 725 tk iedzīvotāju (1986). Klaidusaidas konurbācijas galvenā pilsēta. Ap 1908.—1918. g. Glāzgovā pastāvēja neliels latviešu sociāldemokrātu pulciņš, bija arī sava bibliotēka. Pēc 2. pasaules kara Glāzgovā dzīvo nedaudz latviešu, kas organizatoriski pieder Skotijas luteriešu draudzei.

Skotijas mazpilsētās un lauku apvidū ap 1947.—1950. g. bija daudz latviešu iecelotāju apmetņu. Iecelotāji tika nodarbināti gan lauku, gan mežu darbos. Hoikā, Selkērkā, Melrozā, Pībslā, Garveldā, Kārlūkā, Delrajā un Vestertonā latvieši pulcējās ap savām DV nodaļām un kopām.

Kilčatana — neliela apdzīvota vieta Luinga salā, Skotijā. Tur apbedīti 15 latviešu jūrnieki, kas gāja bojā 1936. g. vētrā, avarējot tvaikonim "Helēna Faulbaum". 1938. g. atklāts piemineklis. 1986. g. piemineklis atjaunots; tas tiek uzskatīts par piemiņas vietu arī daudziem citiem kara laikā bojā gājušiem latviešu jūrniekiem.

Zviedrija

Zviedrija — Ziemeļeiropas valsts, konstitucionāla monarhija; teritorija iedalīta 24 lēnēs. Saglabāties arī iedalījums trīs vēsturiskajos novados — Norlande, Svēalande un Gētalande. 450 tk km², 8,5 mlj iedzīvotāju (1989). Valstī ir augsts iedzīvotāju dzīves līmenis un demokrātiskas tradīcijas; tai izdevies saglabāt neitralitāti abos pasaules karos un arī "aukstā kara" laikā.

Latvija ar Zviedriju diplomātiskās attiecības nodibināja tūlīt pēc neatkarības proklamēšanas 1918. g. un mēģināja Latvijas armijā pat savervēt zviedru brīvprātīgos.

Abu valstu zinātnieku vidū Baltijas pētījumu jautājumos pastāvēja sadarbība jau agrāk. Sākot ar 20. gadiem, starp Zviedriju un Latviju izveidojās abu valdību veicināta kultūras apmaiņa. Taču, ja neskaita oficiālos pārstāvjus un 30. gados dažus emigrējušus sociāldemokrātus, pastāvīgi dzīvojošu latviešu Zviedrijā līdz 2. pasaules karam tikpat kā nebija.

Pretēji daudzām citām Rietumpasaules valstīm Zviedrija 1940. g. vasarā samierinājās ar Baltijas valstu iekļaušanu PSRS un Latvijas sūtniecības ēku Stokholmā nodeva padomju ierēdņiem. Tomēr Latvijas diplomāti turpināja sabiedrisko darbību un kara laikā viņu vadībā Zviedrijā izveidojās nacionālpatriotisks latviešu grupējums, ko vadīja sūtnis Voldemārs Salnais un kas atradās opozīcijā gan pret hitleriešiem, gan pret staļinistiem. 1943. g. šī grupa ierosināja nelegālas Latvijas Centrālās padomes (LCP) nodibināšanu Latvijā, bet 1944. – 1945. g. organizēja Latvijas bēgļu evakuāciju no Kurzemes uz Zviedriju. Nav ziņu, cik bēgļu vācu un padomju jūras un gaisa spēku cīņu laikā gājuši bojā, bet ir skaidrs, ka upuri bijuši. Nakts aizsegā laivu braucienus pāri jūrai ar lielu pašreizējai organizēja LCP pārstāvis žurnālists Leonīds Siliņš. Tāpat Kurzemes zvejnieki pārveda arī savus tuviniekus un par atlīdzību arī citus bēgļus uz Gotlandi. Pastāv uzskats, ka Kurzemes krastu 1944. – 1945. g. laivās atstājuši 5,5 tk cilvēku. Nedaudz bēgļu pārtvēra vācu patruļas, un tie nonāca Vācijā, bet apm. 2 tk cilvēku gāja bojā. Pēc aptuvena vērtējuma 1944. – 1950. g. Zviedriju sasniedza 6 – 6,5 tk latviešu. Reizē ar Kurzemes bēgļiem daži simti latviešu Zviedrijā nonāca arī no Dānijas un Vācijas. Šo latviešu vidū bija arī apm. 150 dezertējušo leģionāru, kuri mazos kuģišos sasniedza Zviedriju 1945. g. maijā, bet 1946. g. janvārī tika izdoti PSRS par spīti viņu izmisīgajai pretestībai (notika bada streiks, pašsākroplošanās un pašnāvības). Par leģionāru izdošanas formālo iegāni kļuva tas, ka viņi bija Zviedrijā ieradusies armijas formas tērpos un līdz ar to tika uzskatīti par internētām militārpersonām, nevis par bēgļiem. Bet patiesais leģionāru izdošanas iemesls bija zviedru valdības vēlēšanās izdabāt un pielabināties PSRS kā uzvarētājai lielvalstij. Latviešu leģionāru lieta sacēla Zviedrijā īstu politisku vētru – par leģionāriem iestājās karalis, arhibīskaps, garīdzniecība, virsniecība un akadēmiskā saime, taču valdošie dižvīri tos neuzklausīja. Baltiešu emigrantu vidū leģionāru izdošana izraisīja sašutumu un nedrošību arī par savu turpmāko likteni. Tāpēc apm. 2 tk latviešu no Zviedrijas pārcēlās uz citām valstīm. 50. gadu sākumā Zviedrijā palika apm. 4,5 tk latviešu, un šis skaits aptuveni saglabājās vēl 70. un 80. gados. Pēc citām ziņām, latviešu skaits Zviedrijā svārstās no 4 tk līdz 4,8 tk cilvēku. Etniskos apsekojumus apgrūtinā tas, ka Zviedrijas pavalstniecībā pārgājušo personu tautību oficiāli vairs nemin. Īpašā Latvijas palīdzības komitejas (LPK) kartotēkā 50. gados ir ziņas par apm. 5 tk latviešu (to vidū arī mirušie un izceļojušie). Etniskās kopības ietvaros 60. gados bija apzinātas apm. 1,5 tk latviešu ģimeņu adreses. Bēgļu stāvoklis Zviedrijā krasi atšķīrās no apstākļiem kara izpostītajā Vācijā. Zviedru iestādes nodrošināja iztiku veciem un slimiem cilvēkiem. Viņiem tika ierādīts samērā viegls arhīvu darbs. Pārējiem ieceļotājiem pēc zviedru valodas apgūšanas un nekvalificēta, dažkārt arī smaga fiziska darba perioda radās iespēja izmantot arī savas profesionālās spējas. Bēgļu lietas Zviedrijā 1943. – 1945. g. kārtoja Zviedru – latviešu palīdzības komiteja, bet vēlāk Latviešu palīdzības komiteja (LPK). Tiesiski tā tika pielīdzināta zviedru palīdzības organizācijai, un tai bija tiesības no

valsts budžeta līdzekļiem algot dažus darbiniekus; tās pārziņā darbojās arī ambulance, bibliotēka un skola.

Noturīgāko Zviedrijas latviešu grupējumu 1945. g. izveidoja luteriešu draudzes. Pēc latviešu izceļošanas Zviedrijā palika vismaz 3 tk latviešu luteriešu, no tiem draudzēs aktīvi iesaistījās apm. 2 tk cilvēku. Draudžu organizācija tika veidota sadarbībā ar Zviedrijas luteriešu baznīcu (tai ir valsts baznīcas statuss), kā arī LELB trimdas arhibīskapu un virsvaldi, kuru virsvadībā atrodas Zviedrijas latviešu prāvesta iecirknis. Latviešu katoļu skaits Zviedrijā ir neliels (300 – 400 cilvēku). Taču viņu ietekmi latviešu sabiedriskās dzīves norisēs pastiprina konfesionālas darbības apvienojums ar politisko un latgaliešu etnisko darbību. Zviedrijā bēgļu gaitās nonāca arī apm. 200 latviešu baptistu, taču vēlāk gandrīz visi aizceļoja uz Ziemeļameriku.

DV organizācijas darbība Zviedrijā aktivizējās 50. gados, bet 60. gados organizācijā darbojās vairāk nekā 300 cilvēku un DV kļuva par otru lielāko latviešu sabiedrības grupējumu (aiz luteriešu draudzēm).

Neviena cita valsts nespēj sacensties ar Zviedriju latviešu inteliģences augstā īpatsvara ziņā. Tas izpaudies gan daudzu latviešu augstajos profesionālajos sasniegumos, gan vienlaikus arī tādā politiskajā sašķeltībā, kāda nav novērojama nevienā citā valstī. Šī sašķeltība lielā mērā paralizējusi latviešu potenciālās iespējas politiskās darbības laukā. Pat savas centrālās organizācijas izveidošanai Zviedrijas latviešiem bija nepieciešami turpat 10 gadi. Šāds politikānisms nacionālajām interesēm par labu nav nācis^x. Pirmais mēģinājums izveidot centrālo organizāciju 1945. g. jau noveda pie šķelšanās. No Latviešu apvienības aizgāja liberālais spārs un nodibināja Latviešu biedrību. Otrajā mēģinājumā 1952. g. tika nodibināta Zviedrijas Latviešu Nacionālā padome (ZLNP), taču tajā nebija pārstāvēti visi latviešu grupējumi, un 1953. g. izveidojās konkurējošā Zviedrijas Latviešu Centrālā padome (ZLCP). 1956. g. LAKEC atzina ZLCP par Zviedrijas latviešu pārstāvību. Taču arī pēc tam ārpus ZLCP palika liberāli, katoļi un sociāldemokrāti. Tolaik sociāldemokrāti (mēnesraksts "Brīvība", priekšsēdis Brūno Kalniņš) mēdza sevi nostatīt pretī daudz plašākajām pilsoniskajām aprindām. Ieguldījumu trimdas latviešu kopības labā devuši vienīgi latviešu sociāldemokrātu sakari ar Zviedrijas sociāldemokrātisko valdību un Sociālistisko Internacionāli.

1944. g. Zviedrijā nonāca daļa LCP darbinieku, kuri pēc tam pāris gadu darbojās ģenerāļa Vernera Tepfera vadībā un iesniedza memorandumus lielvalstīm un ANO, bet viņu darbībai praktisku rezultātu nebija. No 1950. g. LCP, nonākot nedalītā sociāldemokrātu ietekmē, zaudēja savu nozīmi un beidza pastāvēt.

Zviedrijas latviešu iekšējās politikas nesaskaņas, par laimi, nav traucējušas 1947. g. nodibinātā Latviešu Nacionālā fonda (LNF) darbību ārējās informācijas laukā. LNF iedvesmotājs un rosīgākais darbinieks ir dzejnieks un publicists Andrejs Eglītis. Zviedrijas latviešu dzīvē liela nozīme ir 1951. g. nodibinātā Kultūras centra darbībai, kas koordinē un veicina etniskās izglītības un kultūras pasākumus (50. gados rikoja arī gadskārtējas jaunatnes dienas). Jaunieši tiek pulcēti dažādo latviešu organizāciju jaunatnes nozarēs (kopās). Sevišķi rosīgi ir kristīgās jaunatnes pulciņi,

^x Pretstatā citām mītnes zemēm Zviedrijas latviešu organizācijām nav sabiedrisko īpašumu; etniskie pasākumi notiek irētās telpās.

taču pastāv arī īpašas jauniešu organizācijas — studentu kopas, skautu un gaidu vienības. Pēdējos gados lielu nozīmi ieguvusi ELJA Skandināvijas nodaļa.

Nozīmīgākie periodiskie izdevumi latviešu valodā ir žurnāli "Daugava" (1945—47), "Ceļa Zīmes" (1948—52), laikraksti "Latvju Vārds" (1944—66), "Latvju Ziņas" (1944—55), "Māras Zeme" (1955—60). No 1966. g. Vācijā tika izdots kopīgs Vācijas un Zviedrijas latviešu laikraksts "Latvija", bet no 1986. g. — visas Eiropas latviešu emigrācijas kopīgs laikraksts "Brīvā Latvija" (redakcijas nodaļa Stokholmā). Izcils devums latviešu emigrācijas grāmatniecībā ir Stokholmas apgādiem "Daugava", "Zelta ābele", "Ziemeļblāzma", "Trīs zvaigznes", "Atvase". Zviedrijas latvieši piedalījušies visos Eiropas latviešu dziesmu svētkos: liela loma jaunatnes iesaistīšanā šajā pasākumā bijusi Andrim Vītoļiņam. Latvieši iesaistījušies arī Zviedrijas baltiešu nacionālpolitiskajā darbībā. Šīs darbības organizatoriskais pamats ir 1958. g. nodibinātā Baltiešu sadarbības komiteja. Šajos baltiešu pasākumos visaktīvāk darbojas igauņi (lietuviešu līdzdalība viņu mazā skaita dēļ ir gluži simboliska). Baltiešu politiskie sabiedrotie Zviedrijā ir zviedru pilsoniskās partijas, kas nekad nav atzinušas par tiesisku Baltijas iekļaušanu PSRS un vienmēr ir bijušas opozīcijā pret sociāldemokrātiem (valdošā partija Zviedrijā līdz 1991). 1990. g. Baltijas tiesības uz neatkarību sāka aizstāvēt arī zviedru sociāldemokrāti. 1991. g. Zviedrija un Latvija atjaunoja diplomātiskās attiecības.

Stokholma

Stokholma — Zviedrijas galvaspilsēta (no 1523). Dibināta 1252. g.; 666,7 tk iedzīvotāju (1987), kopā ar piepilsētām 1,6 mlj iedzīvotāju, patstāvīga administratīva vienība. Nozīmīga jūras osta, daudz arhitektūras pieminekļu. Tur atrodas Zinātņu akadēmija, universitātes, daudz specializētu augstskolu un pētniecisko institūtu. Nozīmīgākās piepilsētas ir Hudinge, Lidinge, Sollentūna, Solna, Tēbija, Hegerstena, Klubakene, Kalhele.

Latvijas sūtniecība Stokholmā (adrese — Uggleviksgatan 15) darbojās 1919.—1940. g., to vadīja V.Salnais; darbību atsāka 1992. g. janvārī (sūtnis jurists Imants Gross). 1940.—1948. g. latviešu interešu pārstāvis bija V.Salnais, 1948.—1954. g. — Voldemārs Kreicbergs, no 1954. g. — Jānis Eižens Tepfers.

Nedaudz latviešu emigrantu dzīvojuši Stokholmā jau no 1907. g., bet liela un labi organizēta latviešu kolonija izveidojās 1945. g., kad Zviedrijā ieradās bēgļi no Kurzemes. Stokholmā un tās apkaimē dzīvo vairāk nekā 1 tk (pēc citām ziņām, vairāk nekā 1,5 tk) latviešu. Viņu vidū arī daudz intelektu, kuru darbība ir nozīmīga visas valsts dzīvē. Piem., Kārļa Skalbes znots arhitekts Roberts Legzdiņš iekārtojis Zviedrijas Etnogrāfisko brīvdabas muzeju, juriste Laila Freivalde bija tieslietu ministre.

Stokholma ir pazīstama kā baltiešu emigrantu politiskās sadarbības centrs un plašu Baltijas pētījumu vieta. Tie notiek Stokholmas universitātē, Baltijas institūtā, zinātniskajā biedrībā "Mare Balticum" un citur. Latviešu zinātniekiem šajās norisēs ir nozīmīga loma.

Latviešu etniskie sarīkojumi parasti notiek Stokholmas Igaunju namā. Stokholmas latviešu dzīve bagāta ar dažādiem etniskās kultūras pasākumiem; dzīves jubilejās

publiski tika godināts rakstnieks Jānis Jaunsudrabiņš (1952) un komponists Jānis Mediņš (1960, 1970).

Latviešu emigrācijas centrālās organizācijas Stokholmā: Latvijas interešu pārstāvis, adrese — Stora Essingen, Badstrandsvägen 30 Stockholm, 11265; Zviedrijas Latviešu Centrālā padome (ZLCP; dib. 1953, adrese — Västmanagatan 27, Stockholm); Latviešu Nacionālais fonds (LNF; dib. 1947, adrese — Västmanagatan 27, Stockholm; pasta adrese — Stockholm, 1, Box 108, 10120); Latviešu palīdzības komiteja (LPK; dib. 1945, adrese — Grevgatan 18, Stockholm); LPK ambulance; Zviedrijas Latviešu apvienība (dib. 1945), Zviedrijas Latviešu biedrība (1945 — 52); ACEN delegācija; Zviedru — latviešu palīdzības komiteja (1943 — 45); Zviedrijas Baltiešu sadarbības komiteja (dib. 1958); Zviedrijas Latviešu Nacionālā padome (ZLNP; 1952 — 56); Latvijas Centrālā padome Zviedrijā (LCPZ; dib. 1944); Zviedrijas latviešu kultūras centrs (dib. 1951).

Stokholmas latviešu organizācijas: Stokholmas latviešu organizāciju apvienība (dib. 1947); luteriešu Stokholmas draudze (dib. 1945, 500 — 600 loc., dievkalpojumi notiek Engelbrekta dievnāmā), latviešu kapu nodalījums Meža kapos; luteriešu Sv. Jāņa draudze (1953 — 78, 200 loc., vēlāk apvienojusies ar Stokholmas draudzi); katoļu draudze un biedrība; brīvo arodnieku kopa (dib. 1954); DV nodaļa un DV Zviedrijas valde (dib. 1950, 100 loc.); studentu kopa (dib. 1945); korporāciju kopa; mediķu (LAZA) kopa; inženieru — arhitektu kopa (dib. 1945, 130 loc.); preses (LPB) kopa; latviešu Penklubs (atjaunots 1947); agronomu kopa (dib. 1949, 30 loc.); LZS kopa; sociāldemokrātu kopa (dib. 1935); LSDSP Ārzemju komiteja; Latviešu liberāļu partija; Zviedru Mērenās koalīcijas partijas latviešu nozare; jaunatnes pulciņš — ELJA nodaļa (dib. 1954), jaunatnes mītne "Pagrabs" (dib. 1964); mākslas veicinātāju kopa (dib. 1968); sporta klubs "Rīga" (dib. 1945); Zviedrijas Latviešu pensionāru biedrība; Latviešu Akadēmiskā organizācija (LAO; dib. 1949); LSK Zviedrijas pārstāvība; LTF Zviedrijas nodaļa.

Latviešu grāmatniecība un prese Stokholmā: Jura Šleijera apgāds "Daugava" (dib. 1945, adrese — Box 43054; Stockholm 43, 10072); Miķeļa Gopera (Goppera) apgāds "Zelta ābele" (1945 — 80); apgāds "Trīs zvaigznes" (dib. 1950); Baibas Vītoļiņas apgāds "Atvase" (dib. 1968, adrese — Porfyrvagen 5, Bromma 16132); Jāņa Abuča-Abučā apgāds "Ziemeļblāzma"; laikraksti "Latvju Vārds" (1944 — 66) un "Latvju Ziņas" (1944 — 55); jaunatnes žurnāls "Varavīksne" (1944 — 45); literārs žurnāls "Ceļa Zīmes" (1948 — 52, pēc tam izdots Londonā); literatūras, mākslas un zinātnes žurnāls "Daugava" (1945 — 47); žurnāls "Sporta Pasaules Magazīna" (1946 — 48); sociāldemokrātu mēnešraksts "Brīvība" (dib. 1948); žurnāls "Arhiteksts" (1950 — 89); humoristisks žurnāls "Jautrais Ods" (1953 — 54); katoļu "Dzimtenes Kalendārs"; Raiņa un Aspazijas fonda "Raiņa un Aspazijas gadagrāmata" (1967 — 79); BIS literārā gadagrāmata "Zari" (dib. 1982); Zviedrijas latviešu studentu "Biļetens" (1946 — 48); latviešu organizāciju apvienotais "Biļetens" (1947 — 49); Zviedrijas luteriešu "Apkārtraksts" (1947 — 57); Stokholmas draudzes "Apkārtraksts" (dib. 1957); Sv. Jāņa draudzes "Apkārtraksts" (1957 — 78); Zviedrijas DV "Apkārtraksts"; LZS "Informācijas Biļetens" (1948 — 49) un "Zemnieks" (1953 — 54); katoļu "Biļetens" (1953 — 54) un laikraksts "Māras Zeme" (1955 — 60); ZLNP biļetens "Mūsu Domas" (1953 — 54); LNF "Pārskats" (1955 — 60); baptistu

misijas biļetens "Gana Balss" (1944—58); biļeteni "Trimdas Arodnieks" (dib. 1956), "Pensionāru Vēstnesis" (dib. 1978) un "Sveiciens"; LPK bibliotēka un grāmatnīca, arhīvs (Zviedrijas valsts arhīvā); LNF krātuve — arhīvs; latviešu grāmatu krājumi Zviedrijas Karaliskajā bibliotēkā, Stokholmas universitātes bibliotēkā, Zviedrijas riksdaga (parlamenta) bibliotēkā, kā arī grāmatu un dokumentu krājums Strādnieku kustības arhīvā (Arbetarsrörelsen Archiv); Andreja Johansona privātbibliotēka; Aleksandra Kancāna mūzikas apgāds "Latvian Music" (dib. 1954, adrese — Vedevåglingan 14/22, Bandhagen 12447).

Latviešu etniskās kultūras pasākumi un iestādījumi Stokholmā: latviešu valodas un literatūras kurss Stokholmas universitātē (dib. 1980); LPK ģimnāzija (1946—50); latviešu papildskola (dib. 1945), papildskolas Kalhelē un Solnā; LPK jaunatnes kursi (1966—76); Viduszviedrijas Reitera koris (dib. 1945); jaunatnes koris un orķestris (dib. 1964); koklētāju ansamblis "Trejdeksnis"; etnogrāfiskās mūzikas ansamblis "Vilcējas" (dib. 1982); deju kopas "Trejdeksnis", "Zibenītis" (dib. 1973) un "Mazais zibenītis"; estrādes ansamblis "Saules brāļi" (1965—69), "Dundurs" (dib. 1970) un "Alis P." (dib. 1979); skautu vienība, filatēlistu klubs (dib. 1947); Kārļa Skalbes piemiņas istaba muzejs; Alfrēda Stinkura folkloras krātuve (dib. 1986); DV teātra ansamblis (1966—75); jaunatnes teātra ansamblis (līdz 1973); Latviešu teātris (dib. 1973); latviešu grāmatu nodaļa Zandberga salonā; Alfrēda Vintera mākslas aģentūra, adrese — Fyrspannsgatan 143, Vällingby; bērnu vasaras nometne Sigtūnā¹; latviešu jauniešu Zviedrijas sadarbības komiteja (dib. 1955); kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš; sociāldemokrātiskās jaunatnes pulciņš; jauno liberāļu klubs.

Talbija — muižiņa 50 km no Stokholmas, ko izmanto LPK latviešu bērnu vasaras nometnēm u.c. pasākumiem.

Visingse — neliela apdzīvota vieta Stokholmas apkaimē. 1944.—1945. g. tur atradās latviešu bēgļu apmetne.

Svēalande

Upsala — pilsēta 70 km uz Z no Stokholmas, Uplandes lēnes administratīvais centrs; 160 tk iedzīvotāju (1987). Zviedrijas arhibīskapa rezidence. Tur atrodas vecākā valsts universitāte (dib. 1477).

Latviešu kolonija Upsalā pastāv kopš 1945. g. (sākumā bēgļi atradās Stūrvretas nometnē). Kolonijā apvienoti daži simti cilvēku, kas organizēti ap Latviešu biedrību, luteriešu draudzi un DV nodaļu (dib. 1951, 20 loc.).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Upsalā: mēnešraksts "Upsalas Raksti" (1945—46); draudzes papildskola; sporta klubs; jaunatnes pulciņš — ELJA nodaļa; teātra ansamblis, deju kopa "Oliņ-boliņ"; kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš, skautu vienība; Latviešu biedrības bibliotēka (1953—89); mākslas veicinātāju kopa (dib. 1968) un latviešu grāmatu krājums universitātes bibliotēkā.

¹ Sigtūna — Zviedrijas senā galvaspilsēta, atrodas 30 km uz Z no Stokholmas; 50. gadu sākumā vasaras nometne atradās Okersbergā, 20 km uz ZA no Stokholmas.

Vesterosa — pilsēta 100 km uz R no Stokholmas pie Mēlara ezera, Vestmanlandes lēnes administratīvais centrs; 118 tk iedzīvotāju (1985).

Pāris simtu cilvēku lielā latviešu kolonija Vesterosā pastāv kopš 1945. gada. Tā organizēta ap luteriešu draudzi un DV nodaļu. Pilsētas bibliotēkā izveidota nozīmīga latviešu grāmatu, periodikas un dokumentu krātuve (ar Zviedrijas latviešu centrārlarhīva ievirzi).

Latviešu etniskie iestādījumi Vesterosā: Jāņa Abuča-Abučā apgāds "Ziemeļblāzma" (1949 — 78); papildskola, kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš "Avots", teātra ansamblis; skautu vienība; DV vokālais ansamblis; Vestmanlandes koris.

Čēpinga — mazpilsēta 130 km uz R no Stokholmas pie Mēlara ezera. Nelielā latviešu kolonija (apm. 100 cilvēku) organizēta ap luteriešu draudzi un DV nodaļu (dib. 1949). Sabiedriskā dzīve vērsta uz Vesterosu (kopīgs jaunatnes pulciņš). Papildskola nodibināta 1946. g., bet vēlāk tās darbība apsīkusi. 1951. — 1965. g. darbojās DV sporta kopa; pastāvēja arī teātra ansamblis.

Halstahammara — mazpilsēta 20 km uz R no Vesterosas. Tāpat kā Čēpingā, tur izveidojās neliela latviešu kolonija (apm. 100 cilvēku), organizēta ap luteriešu draudzi un DV nodaļu (dib. 1949). Sabiedriskā dzīve vērsta uz Vesterosu. Papildskola nodibināta 1946. g., bet vēlāk tās darbība apsīkusi.

Eskilstūna — pilsēta 100 km uz R no Stokholmas pie Mēlara ezera; 89 tk iedzīvotāju (1987). Pāris simtu cilvēku liela latviešu kolonija pastāv kopš 1945. gada. Tā organizēta ap luteriešu draudzi (vēlāk — 150 loc.), katoļu kopu un DV nodaļu (dib. 1949, 30 loc.).

Latviešu etniskie iestādījumi Eskilstūnā: papildskola, sporta biedrība "Liesma", jaunatnes pulciņš, skautu vienība un DV mēnešraksts "Apkārtraksts"; darbojas arī DV teātra ansamblis.

Norčēpinga — ostas pilsēta 100 km uz DR no Stokholmas; 119 tk iedzīvotāju (1985). Rīgas sadraudzības pilsēta. Neliela latviešu kolonija (apm. 100 cilvēku), pastāv kopš 1945. gada. Tā organizēta ap luteriešu draudzi un DV nodaļu (dib. 1951, 40 loc.).

Latviešu etniskie iestādījumi Norčēpingā: Latviešu biedrība, papildskola, kristīgās jaunatnes pulciņš un skautu vienība.

Finsponga — neliela apdzīvota vieta pie Glāna ezera 140 km uz DR no Stokholmas. 1944. g. tur atradās latviešu bēgļu apmetne, izdoti laikraksta "Latvju Vārds" pirmie numuri (pēc tam iznāca Stokholmā).

Valla — ciemats 90 km uz DR no Stokholmas. 1944. g. tur atradās latviešu bēgļu apmetne.

Ērebrū — pilsēta 170 km uz R no Stokholmas pie Jelmara ezera; 118 tk iedzīvotāju (1986). 50. gados tur izveidojās neliela latviešu kolonija, darbojās arī papildskola.

Ludvīka — pilsēta 190 km ZR no Stokholmas; 31 tk iedzīvotāju (1983). Kopš 1946. g. tur ir neliela latviešu kolonija. Darbojas Latviešu biedrība. 1946. g. nodibinātas papildskolas, darbība apsīkusi.

Gotlande

Gotlande — lielākā Zviedrijas sala Baltijas jūrā, atrodas 140 km no Kurzemes krasta. Patstāvīga administratīva vienība; 2960 km², 56 tk iedzīvotāju (1982).

Visbija — lielākā Gotlandes pilsēta un administratīvais centrs; 22 tk iedzīvotāju (1981). 1944. — 1945. g. tur bija latviešu bēgļu pagaidnometne. No tās bēgļus pārveda uz Zviedrijas cietzemi. 1979. g. Visbijā notika Pasaules brīvo latviešu 1. dziesmu dienas, kas pulcēja apm. 5 tk latviešu no Rietumeiropas, Ziemeļamerikas un Austrālijas.

Slīte — zvejnieku ciemats un osta Gotlandes A krastā. 1943. — 1945. g. tur pietāja bēgļu laivas no Kurzemes (laivas esot orientējušās pēc Slītes cementfabrikas dūmiem). Slītes kapsētā ir apbedīti ceļā mirušie bēgļi, bet ostā uzstādīts pieminēklis ar uzrakstu zviedru valodā "Paldies par palīdzību 1944 — 1945 — latviešu bēgļi".¹

Kathamarsvika — zvejnieku ciemats un osta 30 km uz D no Slītes. Arī tur pietāja 2. pasaules kara Kurzemes bēgļu laivas.

Gētalande

Gēteborga — otra lielākā Zviedrijas pilsēta. Dibināta 17. gs. sākumā, Gēteborgas — Bohusas lēnes administratīvais centrs, nozīmīga jūras osta; 425 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 0,7 mlj iedzīvotāju.

Latviešu kolonija pastāv kopš 1945. gada. Tā ir otra lielākā latviešu kolonija Zviedrijā (apm. 800 cilvēku), tajā ir rosīga organizāciju sabiedriskā dzīve.

Latviešu organizācijas Gēteborgā: luteriešu Gēteborgas draudze (dib. 1945, 300 — 400 loc., ikmēneša dievkalpojumi notiek Hāgas dievnamā), kapu nodalījums Kvībergas kapsētā; luteriešu Rietumzviedrijas draudze (1946 — 78, 80 loc., vēlāk apvienojusies ar Gēteborgas draudzi); DV nodaļa (dib. 1951, 40 loc.); korporāciju kopa (dib. 1946, 30 loc.).

Latviešu etniskie iestādījumi Gēteborgā: luteriešu draudzes papildskola un bērnudārzs (dib. 1946); skautu vienība; sporta klubs "Baltica" (dib. 1955); DV sporta kopa; jaunatnes pulciņš — ELJA nodaļa; teātra ansamblis; deju kopa "Ritenītis"; koris; kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš (dib. 1946).

Malme — trešā lielākā Zviedrijas pilsēta, Malmēhūsas lēnes administratīvais centrs. Vēstures avotos minēta 12. gs.; kopā ar piepilsētām 450 tk iedzīvotāju (1985). Nozīmīgākās piepilsētas ir ostas pilsēta Trelleborga un universitātes pilsēta Lunda.

Latviešu kolonija (apm. 200 cilvēku) Malmē pastāv kopš 1945. g. (gk. Lundā un Trelleborgā). Sākumā bēgļi atradās karantīnas nometnē Landskrūnā (30 km uz Z no

¹ TACK för Hjälpfen 1944 — 1945 Lettiska Flyktingar.

Malmes). Malmes latviešiem ir Lundas Latviešu biedrība, luteriešu draudze, DV nodaļa (dib. 1974, 60 loc.); veco ļaužu mītne Jernarpā.

Latviešu etniskie iestādījumi Malmē: papildskola, bibliotēka, koris, teātra ansamblis, skautu vienība, latviešu grāmatu krājums un baltiešu pētījumi Lundas universitātē, kā arī Kārļa Draviņa un Jāņa Sviestiņa privātbibliotēka.

Helsingborga — pilsēta 50 km uz Z no Malmes; 105 tk iedzīvotāju (1986). Pastāvīgi tur dzīvo daži latvieši, etnisko organizāciju nav, tomēr 1989. g. tur tika sarīkoti Eiropas latviešu dziesmu svētki.

Burosa — pilsēta 60 km uz A no Gēteborgas; 100 tk iedzīvotāju (1985). Tur atrodas neliela latviešu kolonija (apm. 100 cilvēku), kas organizēta ap luteriešu draudzi (dib. 1946); darbojas arī jaunatnes pulciņš un papildskola.

Vērnāmū — mazpilsēta 135 km uz DA no Gēteborgas. Tā ir nedaudzu latviešu dzīvesvieta. Viņu garīgā aprūpe organizēta saistībā ar Burosas luteriešu draudzi.

Jislavēde — mazpilsēta 100 km uz DA no Gēteborgas. Tās apkaimē dzīvo nedaudz latviešu. Viņu garīgajai aprūpei nodibināta Jislavēdes-Anderstorpas luteriešu draudze (100 loc.) un kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš; darbojas papildskola.

Jenčēpinga — pilsēta 140 km uz A no Gēteborgas pie Vetera ezera. Nelielā latviešu kolonija (apm. 100 cilvēku) organizēta ap luteriešu draudzi (1960—80 tās darbībā bija pārtraukums) un DV nodaļu (dib. 1956, 20 loc.).

Mulše — pilsēta 20 km uz ZR no Jenčēpingas. 1946.—1950. g. tur darbojās Augusta Dravnieka grāmatu apgāds.

Vekše — pilsēta, Krūnubergas lēnes administratīvais centrs; 66 tk iedzīvotāju (1985). Tās apkaimē 1945.—1946. g. atradās internēto baltiešu leģionāru nometne (150 cilvēku), kas minēta arī kā Renesletes nometne.

Kalmara — ostas pilsēta; 54 tk iedzīvotāju (1985). Tā ir nedaudzu latviešu dzīvesvieta. Viņu garīgajai aprūpei no 1945. g. līdz 60. gadiem darbojās luteriešu draudze; bija arī papildskola.

Sēvšēstrema — mazpilsēta 65 km uz ZR no Kalmaras. 1944.—1945. g. tur atradās latviešu bēgļu karantīnas nometne.

Sēderokra — ciemats 30 km uz DR no Kalmaras jūras piekrastē. 1944.—1945. g. tur atradās viena no latviešu bēgļu nometnēm.

Sandbija — neliela apdzīvota vieta Ēlandes salā. Kopš 1951. g. tās luteriešu pastorātā baznīcas aizgādībā tiek organizēta Zviedrijas un Vācijas latviešu bērnu vasaras nometne.

Somija

Somija — Ziemeļeiropas valsts, parlamentāra republika; 337 tk km², 4,93 mlj iedzīvotāju (1989). Teritorija iedalīta 12 lēnēs.

Daudz latviešu bēgļu Somijā nonāca pēc 1905. g. revolūcijas sakāves un 1. pasaules kara laikā, kad Somija vēl bija Krievijas impērijas sastāvdaļa, taču latvieši drīz no turienes aizbrauca. 30. gados Somijā dzīvoja apm. 50 latviešu.

Helsinki — Somijas galvaspilsēta (no 1917; no 1812 Somijas lielkņazistes galvaspilsēta), osta. Dibināta 1550. g.; 494 tk iedzīvotāju (1988), kopā ar piepilsētām 0,8 mlj iedzīvotāju (1986). Tur atrodas Latvijas sūtniecība (1919 — 40 un kopš 1991)^{*}, darbojās latviešu luteriešu draudze un Latviešu — somu draudzības biedrība. Pēc 2. pasaules kara Helsinkos dzīvoja tikai daži latvieši. Helsinku universitātes bibliotēkā saglabājies unikāls latviešu grāmatu un periodikas krājums, kas izveidots saskaņā ar Krievijas 1828. g. likumu, pēc kura Helsinku universitātes bibliotēkā deponēja visus Krievijas impērijā publicējamus izdevumus (cenzūras arhīvs 1828 — 1918). Šis krājums joprojām tiek papildināts ar vēlāko gadu izdevumiem.

Baltiešu emigrantu politiskās demonstrācijas Helsinkos notikušas 1975. g. (sakarā ar Eiropas Drošības un sadarbības apspriedi) un 1985. g. (sakarā ar Baltiešu brīvības kuģa braucienu).

Haiko muižā, 40 km uz A no Helsinkiem, 1989. g. notika Latviešu jauniešu 8. vispasaules kongress. Tajā piedalījās delegāti gan no emigrācijas, gan no Latvijas.

Takaharju sanatorijā (tagad Punkaharju, atrodas 250 km uz ZA no Helsinkiem) nesekmīgi ārstējies un 1908. g. miris Rūdolfs Blaumanis. Ar emigrantu un Latvijas latviešu līdzdalību svinīgi tika atzīmēta rakstnieka nāves 80. gadskārta un uzstādīta piemiņas plāksne.

Norvēģija

Norvēģija — Ziemeļeiropas valsts, konstitucionāla monarhija; teritorija iedalīta 20 filkēs; 324 tk km², 4,2 mlj iedzīvotāju (1988).

Oslo — Norvēģijas galvaspilsēta (no 1814). Dibināta ap 1050. g. (1624 — 1924 Kristiānija); kopā ar piepilsētām 0,9 mlj iedz. (1986), patstāvīga administratīva vienība.

1921. g. Oslo atvērta Latvijas konsulāts, tas beidza darboties 1970. g. sakarā ar konsula Artūra Vanaga nāvi. Konsulāta adrese bija — Fritjof Nansen plass 6, Oslo.

Latviešu kolonija izveidojās gk. no 2. pasaules kara bēgļiem, kas Oslo ieradās no Vācijas 40. gadu beigās un 50. gadu sākumā nelielās grupās uz darba līguma pamata. Valstī uzņēma arī darba nespējīgos bēgļus un izvietoja tos veco ļaužu mītnēs. Latviešu skaits Norvēģijā nekad nav pārsniedzis 100 cilvēku, bet 70. gados savstarpējus sakarus uzturēja apm. 60 latviešu, no kuriem lielākā daļa dzīvoja Oslo un tās apkaimē. Kaut arī dzīves apstākļi labi, latviešu etnisko pasākumu ir visai maz. Latviešus kopā turēt cenšas luteriešu draudzes priekšnieks Harijs Valdmanis (adrese — Friggsvägen 12, Oslo 5). Norvēģijas latvieši uztur sakarus ar Zviedrijas latviešiem. Arī dažus dievkalpojumu gadā Oslo latviešiem notur viesmācītāji no Zviedrijas.

^{*} Latvijas sūtniecības nams Arnfelta ielā 10 pēc kara nonāca PSRS pārstāvniecības pārziņā; sūtniecība darbu atsāka 1991. g. decembrī pagaidu telpās (nams tiks restaurēts 2 gados).

Baltijas pētījumus Norvēģijā veic Slāvu – baltu institūts, kas darbojas Oslo universitātes pārziņā.

Latviešu organizācijas Oslo: luteriešu Norvēģijas draudze (dib. 1957, 40 loc.); DV nodaļa (1951 – 64, adrese – Maridalsvei 323 c, Oslo); palīdzības biedrība (līdz 1970); LSK Norvēģijas pārstāvniecība.

Svelvika – neliela apdzīvota vieta 35 km uz DR no Oslo pie fjorda. 1945. g. vasarā tur atradās bēgļu nometne, kurā uzturējās apm. 60 latviešu.

Eidsvolla – mazpilsēta 50 km uz ZA no Oslo.

Eidsvollas apkaimē atradās hercoga Jēkaba dibinātā kurzemnieku kolonija (pēc līguma ar Dānijas karali). No 1662. g. šī kolonija hercogistes vajadzībām ražoja dzelzi. Kolonisti nodarbojās arī ar lauksaimniecību savam patēriņam. Pēc hercogistes sabrukuma kolonija turpināja pastāvēt, jo kolonisti bija saliedējušies ap savu luteriešu draudzi. 19. gs. sākumā etnisko kopību vēl saglabāja 50 latviešu ģimenes (vairāk nekā 300 cilvēku). Vēlāk kurzemnieki asimilējās, taču joprojām šajā novadā pastāv etnogrāfiska savdabība un valodas izloksne.

Vācija

Vācija – valsts Viduseiropā, parlamentāra federatīva republika; 356,9 tk km², 78 mlj iedzīvotāju (1990). Teritorija iedalīta 16 federālajās zemēs. Galvaspilsētas funkcijas sadalītas starp Berlīni un Bonnu.

1939. g. 1. septembrī līdz ar Vācijas uzbrukumu Polijai sākās 2. pasaules karš. Pēc Vācijas kapitulācijas (1945. g. 8. maijā) PSRS, ASV, Lielbritānija un Francija sadalīja šo valsti četrās okupācijas zonās. Saskaņā ar Potsdamas konferences lēmumu Austrumprūsija, Silēzija un Pomerānijas A daļa tika pievienota Polijai un PSRS. Okupētajās zonās 1949. g. tika izveidota Vācijas Federatīvā Republika (VFR), Vācijas Demokrātiskā Republika (VDR) un Rietumberlīne, kas kļuva par īpašu politisku veidojumu. 1990. g. septembrī Maskavā ASV, Lielbritānijas, Francijas, PSRS un VDR un VFR valdību vadītāji parakstīja līgumu par galīgu noregulējumu Vācijā. 1990. g. 3. oktobrī VDR tika iekļauta VFR sastāvā. Līdz Vācijas apvienošanai VFR bija 248 tk km², 61 mlj iedzīvotāju (1986).

Politiskā situācija, uzspiestā ideoloģija un neatrisinātās materiālās grūtības 50. gados izraisīja VDR iedzīvotāju masveida bēgšanu uz VFR; līdz 1961. g. VDR atstāja 3,5 mlj cilvēku. Lai novērstu iedzīvotāju aizplūšanu no VDR, 1961. g. Berlīnē tika uzcelta augsta mūra siena (t.s. Berlīnes mūris). Pēc Vācijas apvienošanas (1990) to sāka nojaukt.

800 gadu laikā (no vācu krustnešu iebrukuma) vāciešu un viņu kultūras klātbūtne dziļi ietekmējusi latviešu kultūras veidošanās procesus. Šajā sakarā ģermanofili pat izvirzījuši "kultūrtrēģerisma" (kultūras nesēju) teoriju; pēc šīs teorijas visi Baltijas reģiona kultūras un saimnieciskie sasniegumi tika pasludināti par vāciešu nopelni. Noraidot šo teoriju, jāatgādina, ka, lai gan latviešiem ir bijušas ļoti ciešas saites ar Vāciju un tās kultūru, tomēr abu tautu politiskie centieni bijuši diametrāli pretēji –

latviešu nacionālās neatkarības centieni nonāca sadursmē ar vācu kolonizācijas plāniem. Pirms 1. pasaules kara vairākās latviešu paaudzēs nedaudz latviešu bija ne tikai izglītojušies vācu universitātēs un citās skolās, bet daži kļuvuši pat par šo skolu mācītājspēkiem. Skaitlisku ziņu par šo periodu nav. Tomēr nav šaubu, ka tie nedaudzie latvieši, kas tajā laikā Vācijā bija apmetušies uz pastāvīgu dzīvi (parasti ar kāda protekciju), pārvācojās.

Laikā starp abiem pasaules kariem starp abām valstīm tika nodibinātas diplomātiskās attiecības, kā arī nozīmīgi tirdznieciskie un kultūras sakari. Šo attiecību uzturēšanā liela nozīme bija Latvijas sūtniecībai Berlīnē un konsulātam Hamburgā. Abas šīs pilsētas bija arī nozīmīgākās latviešu (to vidū daudz komersantu, jūrnieku) uzturēšanās vietas Vācijā. 30. gadu sākumā latviešu kopskaits Vācijā tika vērtēts apm. 300 cilvēku, bez tam Vācijā uzturējās arī apm. 2 tk citu tautību Latvijas pilsoņu (visvairāk ebreju un vācbaltiešu).

Saskaņā ar Vācijas un Padomju Savienības noslēgtajiem līgumiem (1939 — 41) un ietekmes sfēru sadalīšanu starp Hitleru un Staļinu Latviju atstāja vairāk nekā 55,5 tk tās pilsoņu, viņu vidū apm. 1 tk latviešu, kuriem bija vai nu radnieciskas saites ar vācbaltiešiem, vai arī provāciska orientācija, kā arī tie latvieši, kas paredzēja drīzo PSRS virskundzību Baltijā un tās sekas. Repatrianti tika noņemti vāciešu okupētās Polijas teritorijā — Vartas un Pozenes apgabalā.

1940. — 1941. g., kad hitlerieši slepeni gatavojās tālākai Austrumeiropas (arī Baltijas zemju) iekarošanai, tiem noderēja arī baltiešu atbalsts. Tāpēc Vācijā tika atļauta baltiešu nacionālpatriotu organizēšanās un radītas ilūzijas par Baltijas valstu neatkarības atjaunošanu. Latviešu Nacionālo karavīru apvienībā (LNKA; centrs Berlīnē) 1940. — 1941. g. tika iesaistīti apm. 300 virsnieku pulkvežleitnanta Viktora Deglava un Aleksandra Plensnera vadībā. 1941. g. vasarā, kad Baltija tiešām nonāca Vācijas varā, kļuva skaidrs, ka hitleriešu solījumi baltiešiem bijuši ciniski meli.

1941. — 1943. g., kad hitleriešu okupētā Latvija bija iekļauta vācu kara saimniecības aprītē un apm. 20 tk Latvijas pilsoņu tika nosūtīti obligātajā darba dienestā uz Vāciju, latviešiem Vācijā tomēr bija tiesības uz etniskās kultūras aprūpi. Vācu darba frontes (Deutsche Arbeitsfront) pārziņā tika izveidota Vācijā strādājošo latviešu pārstāvība ar centru Berlīnē un apgabalu pārstāvībām 22 vietās, ceļojošu koncertansambli u.c. etniskiem pasākumiem. Šajā laikā Vācijā atradās arī nedaudz karadienestā iesaistīto latviešu.

1944. — 1945. g., kad padomju armija jau bija ielauzies Latvijā, iezīmējās ar līdz tam nepieredzēti liela latviešu bēgļu skaita ierašanos Vācijā. Viņu vidū bija apm. 35 tk karavīru, kas piedalījās karadarbībā, gk. Rietumprūsijā un Pomerānijā, un, pēc vācu iestāžu ziņām, 202 tk civilo bēgļu no Latvijas. Pēc pašu latviešu organizāciju vērtējuma — apm. 175 — 180 tk cilvēku; pēc ģenerāļa Rūdolfa Bangerska vērtējuma — 1944. g. novembrī Vācijā esot atradušies 190 tk latviešu bēgļu, to vidū 30 tk nonākuši Vācijā pa sauszemi, bet pārējie — pa jūru (70 tk no Rīgas, 60 tk no Liepājas, 30 tk no Ventspils ostas). Apm. 50 tk latviešu hitlerieši bija aizveduši uz Vāciju piespiedu kārtā¹ (atšķirības dažādos vērtējumos izskaidrojamas ar kara laika uzskaites nepilnībām un aplamībām).

¹ 1944. g. 5. oktobrī Rīgā notikušajā cilvēku tvarstīšanas akcijā vācu žandarmi uz ielām aizturēja apm. 4 tk cilvēku, kurus kuģos aizveda uz Vāciju.

Pēc kara Rietumvācijā apzināto latviešu bēgļu skaits bija krietni mazāks, jo desmitiem tūkstošu cilvēku bija vai nu krituši par upuri karadarbībai, vai arī tos bija panākusi padomju armija un tie tika nosūtīti atpakaļ. Lai nodrošinātu latviešu etnisko aprūpi, 1944. — 1945. g. Vācijā pastāvēja gan Latviešu bēgļu pārvalde, gan arī Latviešu karavīru palīdzības pārvalde, tika izplatīts latviešu bēgļu laikraksts "Latvju Balss" un leģiona laikraksts "Daugavas Vanagi", dažus mēnešus Pomerānijā darbojās arī no Rīgas evakuētais radiofons. Vācijā turpināja darbību "Tautas palīdzība", kurā bija iesaistīti daudzi agrākie Latvijas Sarkanā Krusta (LSK) darbinieki. Taču "Tautas palīdzības" darbība pēc savas ievirzes bija krietni plašāka; medicīniskās un sociālās aprūpes aizsegā tika veikts arī nacionālās kultūras kopšanas darbs. Tajā laikā visā Vācijā bija apm. 400 latviešu bēgļu apmetņu, taču daudzas no tām pastāvēja īsu laiku, jo, tuvojoties padomju karaspēkam, bēgļi bija spiesti doties tālāk uz Rietumiem.

Kara pēdējos mēnešos, kad Vācijas militārais stāvoklis kļuva bezcerīgs, hitleriskais režīms iecietīgāk izturējās pret citu tautu nacionālajiem centieniem. Potsdamā pie Berlīnes 1945. g. februārī latviešu sabiedrisko darbinieku grupa izveidoja Latviešu Nacionālo komiteju (LNK; prezidents ģen. Rūdolfs Bangerskis), kas iestājās par Latvijas valstiskuma atjaunošanu, un 1945. g. maijā Liepājā izveidoja Latvijas Pagaidu valdību ar pulkvedi Robertu Osi priekšgalā, taču tā pastāvēja tikai dažas dienas (līdz Vācijas kapitulācijai).

2. pasaules kara latviešu bēgļu dzīves sākumposms jeb "Mazās Latvijas" periods (1946 — 49) ietvēra neatkārtojamas norises Rietumvācijā — samērā daudz latviešu relatīvi nelielā teritorijā (250 tk km²) izveidoja savu etnisko kopību ar atbilstošu organizatorisko kodolu un daudziem izglītības un kultūras pasākumiem un iestādījumiem. Tūlīt pēc kara beigām (1945. g. maijā) Rietumvācijā atradās apm. 135 tk latviešu^x, no tiem apm. 9 tk cilvēku neilgā laikā atgriezās LPSR. Repatriantu vidū bija daudz darba dienestā mobilizēto Latvijas pilsoņu, kas Vācijā nebija nonākuši pēc savas gribas; vēl citi izšķīrās par atgriešanos Latvijā personisku iemeslu (visbiežāk — ģimeņu apvienošanās) dēļ. Palicējus vadīja gan nacionālpatriotiski uzskati, gan arī bailes par savu personisko drošību, kurai vislielākās briesmas tie saredzēja staļiniskajā režīmā. Šajos gados bēgļu vidū pastāvēja pretrunīgs noskaņojums — gan prieks par laimīgi pārdzīvoto karu, gan arī bēdas par zaudētajiem un Latvijā palikušajiem tuviniekiem un Latvijā palikušajiem īpašumiem, ko vēl pastiprināja neziņa, jo sazināšanās iespēju starp Rietumvāciju un Latviju tajā laikā praktiski nebija. Bēgļu vidū valdīja maldīgs uzskats, ka viņu atrašanās svešatnē nebūs ilga, jo Rietumpasaule pēc kara panāks Baltijas atsvabināšanu no staļinisma virskundzības un bēgļi bez bažām varēs atgriezties dzimtenē. Īstenībā, kā zināms, izveidojās gadu desmitiem ilgs atšķirtības laiks, ko vēsturē sauc par "aukstā kara" periodu.

Vērtējot bēgļus pēc sociālā stāvokļa, jāatzīmē, ka to vidū bija visai ietekmīgs inteliģences un privātipašnieku slānis, kā arī daudz ierēdņu, studentu un karavīru.

Vērtējot pēc konfesijām, Vācijā bija pārstāvēti gan luterieši, katoli, pareizticīgie, baptisti, gan arī skaitliski nedaudzie, bet visai aktīvie svēdenborgieši un dievturi.

^x Ieskaitīti arī apm. 3 tk cilvēku, kas bija nonākuši ar Vāciju saistītajā Austrijā, un 2 tk cilvēku, kas atradās Dānijā; no 3 tk latviešu, par kuriem ir dokumentāli pierādījumi, ka tie bijuši ieslodzīti hitleriešu koncentrācijas nometnēs, apm. 1800 gājuši bojā, 500 — atsvabināti, pārējo liktenis nav skaidri zināms.

Pie luteriešiem nomināli piederēja 80 — 85% latviešu jeb 100 — 105 tk cilvēku (pēc citiem apsvērumiem, 90 tk cilvēku), taču, tāpat kā tas agrāk bija arī Latvijā, gandrīz vai katrs ceturtais palika ārpus draudžu dzīves. Vācijā bija nokļuvuši 144 latviešu garīdznieki ar LELB arhibīskapu Teodoru Grīnbergu priekšgalā un lielākā daļa LELB Virsvaldes locekļu. LELB darbība tika atjaunota, saglabājot pēctecību. Visās lielākajās latviešu koncentrācijas vietās Vācijā izveidojās draudzes (apm. 100); garīgajā aprūpē tika iesaistīti apm. 130 garīdznieki, bet tās pārvalde (no praktiskā viedokļa) iedalīta Ziemeļvācijas apgabalā (angļu okupācijas zona prāvesta Kārļa Kundziņa pārziņā) un Dienvidvācijas apgabalā (amerikāņu un franču okupācijas zona prāvesta Jēkaba Kulliša pārziņā).

Katoļu aprindām piederēja 10% (iespējams — 12%) latviešu jeb vismaz 10 — 12 tk cilvēku, to vidū bija 33 garīdznieki, starp tiem 3 biskapi (Jāzeps Rancāns, Boļeslavs Sloskāns, Antonijs Urbšs). Izveidojās desmitiem draudžu un kopu; tiesisko pamatu etniski organizētai garīgajai aprūpei deva pāvesta rīkojums, ar kuru par vadītāju (nacionālo delegātu) tika iecelts mosenjors Pēteris Laurinovičs.

Latvijas pareizticīgo bēgļu skaits nepārsniedza dažus tūkstošus, taču viņu priekšgalā bija metropolīts Augustīns (Pētersons) un vēl 25 garīdznieki (puse no tiem krievu izcelsmes); tika atjaunota Latvijas pareizticīgo Baznīcas sinodes darbība un izveidotas 17 draudzes.

Baptisti rošīgu draudžu dzīvi turpināja arī Vācijā — apm. 2 tk ticīgo kopā ar apm. 35 sludinātājiem izveidoja 18 draudzes; saglabājās arī draudžu savienības pēctecība (vadītājs Rūdolfs Vītols).

Viens no ietekmīgākajiem latviešu trimdinieku strāvojumiem bija kara veterāni. Pēc kara okupācijas armiju apsargātajās internēto nometnēs atradās apm. 23 tk karavīru, kas 1946. g. tika atlaisti brīvībā. Apm. 8 tk veterānu apvienojās pašpalīdzības organizācijā "Daugavas Vanagi" (DV); Vācijā tai bija apm. 50 nodaļu, priekšsēdētājs pulkvedis Vilis Janums.

Civilajiem bēgļiem pretstatā kara veterāniem jau pašā sākumā bija lielākas izvēles iespējas — varēja sākt privātu dzīvi kara izpostītajā zemē vai arī par minimālu, toties garantētu nodrošinājumu dzīvot īpaši iekārtotās bēgļu nometnēs, kur tie bija nodrošināti ar pajumti, racionētu uzturu devu^s, nepieciešamāko apģērbu un medicīnisko palīdzību. Bēgļu vairākums ne vien personiskās, bet arī etniskās kopības interesēs izšķīrās par dzīvi nometnēs. Taču bēgļu problēma nebija tikai latviešu nacionālā problēma, bet gan starptautiska nelaime, jo Rietumvācijā bēgļu statusā atradās apm. 10 mlj vāciešu no Austrumvācijas un dažādām Austrumeiropas zemēm, kā arī 1 mlj sveštautiešu no visas PSRS okupētās Austrumeiropas. Tāpēc bēgļu jautājumu kārtošanā iesaistījās arī kristīgā Baznīca un īpaši radītās starptautiskās organizācijas UNRRA, vēlāk IRO. Oficiāli bēgļus sauca par pārvietotām personām, un no šī nosaukuma abreviatūras angļu valodā (displaced persons — DP) radās sadzīvē lietotā iesauka "dīpīši". Pēc Rietumvalstu atteikšanās izpildīt PSRS prasību par baltiešu bēgļu piespiedu repatriāciju bēgļu dzīvē iestājās psiholoģisks atslābums un pat zināma bezrūpība. Pēckara paradoksālajā situācijā, kur vislabāk situēti bija okupācijas armiju

^s DP nometnēs bēgļu racionētās uztura devas uzturvērtība bija 1550 kal (tikai 60 — 70% no fizioloģiski nepieciešamās normas). Uztura papildināšanai bēgļi lasīja vārpas vācu zemnieku nokoptajos laukos.

karavīri, "dīpīši" veidoja it kā vidusslāni, jūtoties pārāki (nodrošinātāki) par fiziski un garīgi iztukšotajiem vācu pamatiedzīvotājiem.

UNRRA uzturētajās pārvietoto personu nometnēs 1945. g. vasarā bija 82 tk latviešu, tie bija sadalīti apm. 300 nometnēs, no kurām par sabiedriski nozīmīgām varēja uzskatīt apm. 170. Nereti nometnes bija iekārtotas armijas kazarmās, skolu pansionātos, retāk — viesnīcās un privātos dzīvokļos, bet sliktākajā gadījumā — barakās.

Tieši nometnēs, dibinot vietējās nacionālkomitejas, sākās centralizētas etniskas organizācijas veidošana; tika nodibinātas arī novadu un apgabalu nacionālkomitejas, bet 1945. g. rudenī ievēlēja Vācijas Latviešu Centrālā padome (VLCP, mītne Eslingenē) un tās izpildorgāns — Latviešu Centrālā komiteja (LCK, mītne Detmoldā). 1948. g., pārvarot lielas politiskas pretrunas, tika izveidota Latviešu Nacionālā padome (LNP), kuru vadīja pulkvedis Roberts Osis. Jau 1947. g. bīskaps Jāzeps Rancāns (bij. Saeimas priekšsēdētāja vietnieks un vienīgais vēl dzīvais prezidija loc.) tika atzīts par Latvijas prezidentu trimdā. Ar viņu sadarbojās arī pārējie Vācijā nonākušie Latvijas Centrālās padomes (LCP) locekļi, kas pārstāvēja četras ietekmīgākās pirmskara politiskās partijas Latvijā (Latviešu zemnieku savienība, Kristīgo zemnieku un katoļu partija, Demokrātiskais centrs un Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija).

1945. g. Vācijā darbību atjaunoja LSK (juristu Ādolda Šildes un Roberta Liepiņa vadībā), tā galvenie uzdevumi bija invalīdu, mātes un bērna aprūpe, kā arī pazudušo tuvinieku meklēšana. VLCP un LSK jau 1945. g. sāka veidot Latviešu Centrālo kartotēku, kurā 1946. g. jau bija apzināti apm. 99 250 cilvēki, to vidū 57% vīriešu (vīriešu skaits pārsniedza sieviešu skaitu par gandrīz 14 tk). Pavisam kartotēkā bija reģistrēti apm. 130 tk personu, to vidū arī mirušās un no Vācijas aizceļojušās. Vēlāk kartotēka tika pārvesta uz Angliju un deponēta latviešu mītņē Almēlijā.

Trimdas latviešu centrālo organizāciju lēmumu pildīšana balstījās vienīgi uz morālo autoritāti, Rietumvācijas okupācijas varas iestādes formāli neatzina bēgļu etnisko organizāciju tiesiskumu, taču praksē necēla iebildumus pret šo organizāciju darbību un parasti ņēma vērā to vēlmes (it īpaši kultūras laukā). Līdzās trimdas latviešu centrālajām organizācijām pastāvēja arī dažādas specializētas organizācijas, to vidū bija studentu korporācijas (atjaunotas 1946, apm. 6 tk loc.), Jaunatnes kristīgā savienība (JKS; atjaunota 1945, apm. 10 tk loc., 70 nodaļu), skauti un gaidas (atjaunotas 1945, apm. 7 tk loc., 200 vienību), mazpulku vienības (16 vietu), Latviešu inženieru apvienība ārzmēs (LIAA; dib. 1948, 400 loc., 20 kopu), Latvijas Arhitektu biedrība (LAB; atjaunota 1947, 100 loc.), Latviešu ārstu un zobārstu apvienība (LAZA; dib. 1946, 250 loc.), Latviešu juristu apvienība (LJA), Latviešu agronomu biedrība (dib. 1946), Latviešu preses biedrība (LPB; atjaunota 1946, 250 loc.), Latviešu daiļamatnieku savienība (LDS; dib. 1946).

"Mazās Latvijas" periodā visās lielākajās bēgļu nometnēs tika noorganizētas vispārīzglītojošas skolas ar latviešu mācību valodu; izglītības pasākumos iesaistījās apm. 2,8 tk latviešu pedagogu. 1946./1947. mācību gadā Vācijā darbojās 45 bērnu-dārzi ar 1,7 tk audzēkņu, 122 pamatskolas (tautskolas) ar 7 tk skolēnu, 57 vidusskolas (ģimnāzijas) ar 2,5 tk skolēnu, 12 arodskolas (specializācija lauksaimniecībā, mežkopībā, dārkopībā, tehnikā, jūrlietās, daiļamatniecībā u.c.), 4 tautas augstskolas (Augsburgā, Virzburgā, Eslingenē, Blombergā).

Vācijā bija arī apm. 2,1 tk latviešu studentu, kas mācījās gk. etniski organizētajā Baltijas universitātē (1946 — 49, Hamburgā, vēlāk Pinnebergā) un UNRRA universitātē (1945 — 47 Minhenē). Studijām plaši tika izmantotas arī daudzas vācu universitātes (Erlangenē, Štutgartē, Vircburgā, Tībingenē, Marburgā, Getingenē, Hamburgā, Kīlē, Keļnē, Bonnā u.c.); darbojās Latviešu studentu centrālā savienība (LSCS; dib. 1946).

Īpašs statuss bija invalīdu rehabilitācijas centriem ar to profesionālās pārkološanas programmām (tās izmantoja arī apm. 500 latviešu).

No kultūras pasākumiem masveidīgākā bija kordziedāšana. 1946. g. novada dziesmu dienas notika Fišbahā, Baireitā, Ansbahā, Eihštētē, Gēsthahtē, Hānavā, Augsburgā, 1947. g. — Eslingenē un 1948. g. — Lībekā, Fišbahā un Rotveilē.

Latviešu operas ansambļi darbojās Oldenburgā un Vircburgā, baleta ansambļi — Hannoverē un Lihtenavā (vēlāk Eslingenē), kinogrupa — Blombergā (vēlāk Hamburgā). Darbojās arī pāris desmitu teātra ansambļu, to vidū profesionālas trupas Eslingenē, Mērbekā un Lībekā. Mākslas festivāli notika Bādenhauzenē (1947 un 1948).

Nemot vērā bēgļu ierobežotās pārvietošanās iespējas, galvenā nozīme etniskās kopības uzturēšanā bija preseī un grāmatniecībai. 1946. — 1949. g. apm. 90 izdevēju publicēja 800 grāmatu (to vidū 25 apgādi — katrs vismaz 10 grāmatas). Liela daļa publicēto grāmatu bija pieticīgas brošūras mācību vajadzībām vai arī klasiskās literatūras atkārtoti izdevumi. Pavisam nedaudz bija trimdas autoru jaunradu (dzeja, proza, lugas) un cittautu autoru tulkojumu latviešu valodā. Nozīmīgākie periodiskie izdevumi: Lībekā — LNK "Lībekas Vēstnesis" (1945—46), "Latvju Sports" (1945—49), katoļu "Svētdienas Ziņas" (1947—49); Gēsthahtē — jaunatnes izdevums "Jaunaudze" (1945—48); Detmoldā — Baltiešu Centrālās padomes "Nedēļas Apskats" (1946—49); Hānavā — "Hesenas Tēvzeme" (1945—48); Eslingenē — "Virtembergas Latviešu Ziņas" (1946—49); VLCP un LCK "Latvija" (dib. 1949), mēnešraksts "Laiks" (1946—49); Heidenheimā — "Virtembergas Dzintarzeme" (1945); Fišbahā — "Frankonijas Vēstis" (1946—49); jaunatnes mēnešraksts "Lāpa" (1946—48); Ansbahā — "Jaunas Ziņas" (1945—46); Vircburgā — mēnešraksts "Ceļš" (1945—48); Augsburgā — luteriešu "Pie Svētavota" (1945—51), "Latvju Domas" (1945—46), mēnešraksts "Ilustrēts Vārds" (1946—48), izglītības mēnešraksts "Latvju Domas" (1947); Minhenē — "Bavārijas Latviešu Vēstnesis" (1945—46); Dillingenē — "Latviešu Vēstnesis" (1945—46); Šongavā — "Dzimtenes Balss" (1946); Kemptenē — literārs mēnešraksts "Sauksme" (1946—48); Neietingā — "Latgola" (1946—49) un mēnešraksts "Dzeive" (1948—49), literārs mēnešraksts "Trīs Zvaigznes" (1945—47); Getingenē — mēnešraksts "Šaha Pasaule" (1946—47).

Sporta sacīkstēm bēgļu vidū parasti bija vietējs vai reģionāls raksturs, un tās koordinēja Latviešu sporta un fiziskās audzināšanas padome (LSFAP; dib. 1946). Populārākie sporta veidi bija basketbols un vieglatlētika, aktīvi darbojās arī šahisti un filatēlisti.

Baltiešu kopdarbībai nozīmīgākās organizācijas bija Ziemeļvācijas Baltiešu Centrālā padome (1946—49), kas kārtoja attiecības ar angļu okupācijas varu, kā arī Baltiešu Sieviešu padome un Baltiešu Studentu padome (abas dib. 1947).

Tā kā trimdinieku atgriešanās Latvijā tuvākajā laikā nebija iespējama un nebija arī perspektīva ilgāka uzturēšanās kara izpostītajā un bēgļiem pārpildītajā Vācijā,

1946. — 1947. g. sākās latviešu izceļošana no Vācijas, kas pēc 1948. g. naudas reformas Rietumvācijā kļuva masveidīga. "Mazās Latvijas" periods beidzās (1948 — 49), kad bēgļu nometnes pakāpeniski tika likvidētas un latviešu skaits samazinājās desmitkārt.

Jauns posms Vācijas latviešu dzīvē sākās 1950. gadā. No latvietības viedokļa šis laiks bija krietni viendabīgāks, bez dramatiskiem pavērsieniem; priekšplānā izvirzījās sociālās problēmas¹. Vācijā palikušie latvieši izrādījās izklidēti teritoriālā ziņā, kas ļoti apgrūtināja draudžu un organizāciju darbu. Tā, piem., ap 1955. g. vēl bija iespējams uzturēt papildskolas 26 vietās, bet ap 1970. g. — vairs tikai 17 vietās.

Nopietnas problēmas izraisīja lielais darbnespējīgo ļaužu skaits. 1951. g. no 12 250 apzinātajiem latviešiem Vācijā apm. 2,5 tk cilvēku (jeb katrs piektais) bija sociāli aprūpējams (to vidū 900 invalīdu, 500 tuberkulozes slimnieku, 300 bāreņu, pusbāreņu, karavīru atraitņu, 700 sirmgalvju veco ļaužu mītnēs)²; DV aprūpes uzskaitē 1960. g. bija 1,7 tk cilvēku (to vidū 400 sirmgalvju), bet 1988. g. — 900 cilvēku. Šādos apstākļos palīdzība tika organizēta no aizjūras zemēm ar DV, LELB, LKIA, LSK u.c. organizāciju starpniecību. Labāk nodrošināto latviešu sabiedrības slāni Vācijā ilgus gadus veidoja amerikāņu un angļu okupācijas armijas dienestā iesaistītie latviešu karavīri. Jau 1946. g. tika organizētas īpašas palīgvienības (t.s. melnie, jo valkāja melnas uniformas), kuras izmantoja gk. inženiertehniskos darbos, transportā un apsardzes dienestā. Šajās vienībās tika iesaistīti Austrumeiropas tautu kara veterāni (baltiešu vienības amerikāņu armijā sauca "Baltic Guard"). "Aukstā kara" gados šīs vienības nereti tika uzlūkotas par nacionālo armiju kodolu iespējamā atbrīvošanās kara gadījumā. 50. gados pastāvēja 8 latviešu rotas amerikāņu armijā un 4 rotas angļu armijā (kopā apm. 2,3 tk vīru); taupības nolūkos vēlāk šo vienību skaitu uz pusi samazināja (1958. g. — angļu, 1964. g. — amerikāņu armijā).

Kopš 50. gadiem latviešu kopskaits Vācijā ir samērā stabils, taču ar nelielu tendenci samazināties. 60. gadu sākumā vairākiem simtiem latviešu jauniešu izdevās iegūt ieceļošanas atļaujas ASV. Palielinājies to latviešu skaits, kas iekļāvušies vācu sabiedrībā un vairs neuztur saistību ar latvisko kopību. 70. gados VFR dzīvoja 10 — 11 tk latviešu, 80. gados — 9 — 10 tk latviešu. Strauji samazinājies arī etniski organizēto latviešu skaits, piem., luteriešu draudzēs 1965. g. bija apvienoti 8,8 tk, bet 1979. g. — 6 tk latviešu; DV 1954. g. bija 1,9 tk, 1961. g. — 1,3 tk, bet 1988. g. — 750 locekļu. Šajā laikā tomēr cēlusies latviešu materiālā labklājība un (it īpaši jaunajai paaudzei) arī sociālais stāvoklis; DV un LKIA spējušas iegādāties sabiedriskos īpašumus. Nozīmīgākie notikumi Vācijas latviešu sabiedriskajā dzīvē bijuši dziesmu svētki — 1964. g. Hamburgā, 1968. g. Hannoverē, 1976. g. Štutgartē, 1984. g. un 1987. g. Minsterē, kā arī latviešu līdzdalība dziesmu svētkos Zviedrijā un Anglijā. Par nozīmīgu latviešu sabiedriskās dzīves centru kļuvusi Minstere. 1986. g. tur tika atklāts jauns kultūras centrs; kopš 1986. g. Minsterē iznāk apvienotais Eiropas latviešu laikraksts "Brīvā Latvija".

Latviešu centrālā organizācija VLCP ir darbojusies labā saskaņā ar VFR valdību, kas nekad nav atzinusi Latvijas iekļaušanu PSRS.

¹ Saskaņā ar VFR 1951. g. likumu latviešu bēgļi vairs neskaitījās pārvietotās personas, bet gan ārzemnieki ("heimatslose Ausländer"), kas viņiem praktiski deva tādas pašas tiesības kā vācu bēgļiem.

² Pēc citām ziņām, apm. 700 invalīdu, 600 tuberkulozes slimnieku, 800 sirmgalvju.

Berlīne

Berlīne — Vācijas galvaspilsēta (1871 — 1945 un kopš 1990); 3,2 mlj iedzīvotāju (1989). Izveidojusies 1307. g. Tā ir lielākā Vācijas pilsēta, ievērojams Eiropas kultūras un zinātnes centrs, kā arī rūpniecības, tirdzniecības un starptautiskā transporta mezgls.

1945. g. 8. maijā Potsdamā tika parakstīts Vācijas kapitulācijas akts un Berlīnei noteikts īpašs statuss, saskaņā ar kuru katrai uzvarētājai lielvalstij Berlīnē pienācās savs sektors; pilsētas attīstību uzraudzīja kopīga īpaša kontroles komisija. Taču PSRS isā laikā nonāca konfrontācijā ar Rietumpasauli, un trīs Rietumvalstu Berlīnes sektori (480 km², 2 mlj iedzīvotāju) nokļuva pilnīgā izolācijā, jo PSRS bloķēja visas sauszemes pieejas. Pilsētas apgādi pa "gaisa tiltu" veica amerikāņu un angļu kara aviācija.

1948. g. decembrī Rietumvalstis savos Berlīnes sektoros sarīkoja pilsētas parlamenta vēlēšanas un VDR teritorijas centrā izveidoja jaunu politisku un administratīvu veidojumu — Rietumberlīni (1948 — 90).

PSRS sektors Berlīnē — Austrumberlīne pēc VDR proklamēšanas (1949. g. oktobrī) kļuva par VDR galvaspilsētu.

1961. — 1989. g. Rietumberlīne no VDR puses tika apjozta ar t.s. Berlīnes mūri.

Rietumberlīnē turpināja darbību vairākas augstskolas (to vidū t.s. Brīvā universitāte, dib. 1948), kā arī unikāls Valsts bibliotēkas un muzeju komplekss.

Sākot ar 1989. g., vienlaikus ar VDR iekšējās demokratizācijas procesu atsākās brīvāki sakari starp Berlīnes R un A daļu. Pēc VDR un VFR apvienošanās 1990. g. oktobrī Berlīne no jauna tika pasludināta par Vācijas galvaspilsētu.

Jau 20. gs. sākumā Berlīnes universitātē notika baltu valodu studijas. Arī pēc 1945. g. Rietumberlīnē turpinājās Austrumeiropas pētījumi; tika publicēta rakstu sērija "Forschungen zur Osteuropäischer Geschichte", kurā ietvertas arī ar Baltiju saistītās problēmas.

No veclatviešu vēstures zināms, ka Berlīnē pastāvēja sociāldemokrātu pulciņš "Ārzemju zēni" (1900 — 14, līdz 50 loc.) ar savu bibliotēku un ekspresionistu pulciņš ar tēlnieku Kārli Zāli priekšgalā, kas izdeva mākslas žurnālu "Laikmets" (1923). Nedaudz latviešu dažādos laika posmos apmetās Berlīnē uz pastāvīgu dzīvi, vēl citi apmeklēja to tūrisma un studiju nolūkā. 1936. g. olimpiskajās spēlēs piedalījās arī Latvijas sportisti. 30. gados Berlīnē dzīvoja apm. 100 latviešu. Līdz ar vācbaltiešu repatriāciju (1939 — 41) Berlīnē nonāca vēl daži latvieši, to vidū arī luteriešu mācītājs Jānis Knape, kas savā mājoklī noturēja latviešiem ikmēneša dievkalpojumus.

Latviešu kolonija Berlīnē savas darbības kulmināciju piedzīvoja kara laikā (1941 — 45), hitleriskā režīma apstākļos. Sākumā tas saistījās ar darba dienestā iesaistīto latviešu etnisko aprūpi, bet vēlāk arī ar karavīru un bēgļu aprūpi; tika veidotas atbilstošas organizācijas, izdoti periodiskie izdevumi. Kara beiguposmā (1944) hitlerieši pret citu tautu nacionālajiem centieniem jau sāka izturēties iecietīgāk, piem., latviešu bēgļiem tika dota iespēja netraucēti atzīmēt Latvijas valsts svētkus 1944. g. 18. novembrī (Cvinglija dievnamā luteriešu prāvests Edgars Bergs vadīja sviniņu dievkalpojumu, kurā piedalījās vairāki tūkstoši latviešu bēgļu, to vidū ģenerālis Oskars Dankers). Latviešu rīcībā atkal tika nodots Latvijas sūtniecības nams; no vācu valdības saņēma licenci grāmatu apgāda atvēršanai, taču papīra trūkuma dēļ

grāmatas netika izdotas. Samērā daudz latviešu bēgļu tolaik dzīvoja viesnīcā "Russischer Hof".

Latviešu etniskās norises Berlīnē apsīka aviācijas uzlidojumu laikā (2. pasaules karā Berlīnē tika sagrauti 75% celtņu), bet pilnīgi izbeidzās 1945. g. pavasarī, kad tuvojās fronte un gandrīz visi latvieši Berlīni atstāja. Pēc Berlīnes kapitulācijas 1945. g. 2. maijā padomju gūstā nonāca Latviešu leģiona 15. divīzijas izlūkbataljons (lielākā daļa kareivju jau bija krituši ielu cīņās pirms kapitulācijas).

Pēc kara Rietumberlīnē patvērās nedaudzie vēl palikušie latviešu bēgļi, kurus drīz organizēti pārveda uz Rietumvāciju, taču neliela latviešu kolonija Rietumberlīnē pastāvēja arī pēc tam. Šīs kolonijas sabiedriskajā dzīvē liela nozīme bija sakariem ar latviešu kopību Rietumvācijā. Daži sabiedriskie darbinieki (to vidū Oskars Mamis un Valdis Āboliņš) centās uzturēt arī kultūras sakarus ar Latviju. 1968. g. Rietumberlīnē emigrācijas nacionālās jaunatnes apvienības gatavojās sarīkot latviešu jauniešu vispasaules kongresu (gaidīja 400 – 500 dalībnieku no Rietumeiropas, Ziemeļamerikas, Austrālijas), bet sastapa niknu PSRS propagandas uzbrukumu – Padomju Savienība jauniesus apvainoja revanšismā un draudēja ar represijām visai Rietumberlīnei. Jaunatnes kongress tika pārcelts uz Hannoveri, tomēr bija izdevies pievērst pasaules sabiedriskās domas uzmanību Latvijas problēmai.

Austrumberlīnē pēc kara dzīvoja nedaudz latviešu, daži bija ieguvuši nozīmīgu sabiedrisko stāvokli vācu sabiedrībā, piem., Velta Ēlerte tulkoja un popularizēja latviešu (arī lietuviešu un igauņu) literatūru vācu valodā. VDR Zinātņu akadēmijā un Humbolta universitātē tika veikti Baltijas pētījumi, to vidū uzsāktas arī baltoloģijas studijas.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Berlīnē 2. pasaules kara laikā: Latvijas sūtniecība (1921 – 40, adrese – Burggrafenstrasse 13)¹; Vācijā strādājošo latviešu pārstāvība [1943 – 45; darbojās Vācu darba frontes (Deutsche Arbeitsfront) pārziņā]; Latviešu karavīru palīdzības pārvalde (1944 – 45), leģiona laikraksts "Daugavas Vanagi" (1944. g. novembris – 1945. g. februāris); žurnāli "Latvieši Cīnās" (1944 – 45) un "Sauksme Latviešiem" (1944); karavīru aprūpes punkts; frontes teātra ansamblis (1944 – 45); solistu ceļojošais koncertansamblis; Latviešu bēgļu pārvalde (1944 – 45), bēgļu laikraksts "Latvju Balss" (1944. g. novembris – 1945. g. aprīlis; 25 tk eks., 42 nr.), latviešu luteriešu draudze (1944 – 1945).

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Rietumberlīnē pēc 2. pasaules kara: Latvijas interešu pārstāvība (kopš 1991; pārstāvis T. Mednis); VLCP – LCK pārstāvība Rietumberlīnē, adrese – T. Mednis – Königin Luise Strasse 77; latviešu grupa bēgļu nometnē Cēlendorfā (1945 – 46), tās koris un biļetens "Centre Zehlendorf" (dib. 1945); latviešu grāmatu krājums Prūsijas valsts bibliotēkā; Rietumberlīnes latviešu klubs; Kultūras sakaru biedrības Rietumberlīnes nodaļa; O. Mamja privāta kinokrātuve; Baibas Benjasas mākslas galerija "Ermitage".

¹ Sūtniecības ēku 1940. – 1941. g. pārņēma padomju diplomāti; kara laikā ēka nopostīta, bet zemes gabals 80. gadu beigās pārdots par 3,3 mlj vācu marku. Karā neskarts palika sūtņa mājoklis (Einemstrasse 5).

Bijusī Lielvācija^x

Danciga (pēc 1945 Gdaņska) — pilsēta Prūsijā, tag. Polijas Z; 469 tk iedzīvotāju (1985). Tā bija galvenā osta, kur piestāja bēgļu transportkuģi. Dancigā atradās tranzītnometnes; tur tika uzsākta "Tautas palīdzības" (priekšnieks Ādolfs Šilde) darbība Vācijā, darbojās karavīru aprūpes punkts, notika luteriešu dievkalpojumi.

Gotenhāfene (pēc 1945 Gdiņa) — pilsēta Prūsijā, tag. Polijas Z; 247 tk iedzīvotāju (1985). Arī tās ostā piestāja kuģi ar bēgļiem, atradās tranzītnometnes, karavīru aprūpes punkts, notika luteriešu dievkalpojumi; bēgļu nometne bijusi arī Grabavā.

Pitnicā un Lobē (Prūsijā) atradās apm. 1 tk latviešu jauniešu, kuri bija savervēti vācu pretgaisa aizsardzības formāciju dienestam.

Pillava (kopš 1946 Baltijska) — pilsēta Prūsijā, tag. Krievijā Kaļiņingradas apgabala R. Tur atradās nedaudz darba spējīgu latviešu bēgļu, kurus bija paredzēts iesaistīt nocietinājumu būvdarbos.

Štolpa (kopš 1945 Slupska) — pilsēta Pomerānijā, tag. Polijas Z; 93 tk iedzīvotāju (1985). Tur 1944. g. decembrī — 1945. g. janvārī bēgļu vajadzībām darbojās evakuētais Rīgas radiofons.

Štārgarde (kopš 1945 Stargardščeciņski) — pilsēta Pomerānijā, tag. Polijas ZR; 66 tk iedzīvotāju (1985). 1944. g. nogalē tur atradās tūkstošiem latviešu bēgļu; luteriešu mācītājs Arnolds Lūsis noturēja Ticības atjaunošanas svētku dievkalpojumu.

Šneidemīle (kopš 1945 Pila) — pilsēta Pomerānijā, tag. Polijas ZR; 68 tk iedzīvotāju (1985). Tur bēgļu nometnē atradās populāri latviešu kultūras un sabiedriskie darbinieki, to vidū arī katoļu bīskaps Boļeslavs Sloškāns.

Ālbeka — pilsēta Pomerānijā netālu no Štetīnes. Tur mājvietu bija atradis no Majoriem evakuētais latviešu bērnudārzs.

Rostoka — pilsēta Mēklenburgā; 242 tk iedzīvotāju (1985). 1945. g. februārī — aprīlī tur darbojās evakuētais Rīgas radiofons; apkaimē bija vairākas latviešu bēgļu nometnes.

Pēc kara Rostokas universitātē darbojās baltoloģijas katedra, no 1978. g. — arī latviešu valodas pulciņš.

Parhima — pilsēta Mēklenburgā; 23 tk iedzīvotāju (1974). Tur atradās latviešu bēgļu nometne.

Breslava (pēc 1945 Vroclava) — pilsēta Silēzijā, tag. Polijas DR; 637 tk iedzīvotāju (1985). Tur skolas telpās bija iekārtota bēgļu apmetne, kurā atradās apm. 200 latviešu.

---

^x Vācija 2. pasaules kara laikā kopā ar teritorijām, kas pēc kara tika pievienotas Polijai, VDR, PSRS; ZA daļā tie bija Prūsijas, Pomerānijas, Brandenburgas un Mēklenburgas novadi, bet DA — Silēzijas, Saksijas un Tiringenes novadi. 1944. g. tur atradās daudz bēgļu nometņu, taču sakarā ar padomju armijas tuvošanos tās pastāvēja īsu laiku.

Drēzdene — pilsēta Saksijā, Vācijas DA. Dibināta 13. gs. sākumā; 520 tk iedzīvotāju (1985). Tur atradās vairāki tūkstoši latviešu. Bēgļu aprūpei bēgļu palīdzības Saksijas pārstāvības ietvaros bija noorganizēts īpašs birojs, darbojās arī karavīru aprūpes punkts, notika luteriešu dievkalpojumi (mācītājs Alfrēds Gulbis). 1945. g. 14. februārī amerikāņu aviācijas uzlidojumā gāja bojā apm. 135 tk cilvēku, to vidū arī vairāki simti latviešu^x. Pāris simtu bēgļu bija apmetušies Drēzdenes apkaimē — Glāshitē; tur darbojās arī latviešu skola.

Leipciga — pilsēta Saksijā, Vācijas DA. Pirmoreiz minēta 1015. g.; 555 tk iedzīvotāju (1985). Tur atradās latviešu bēgļi. Pēc 2. pasaules kara Saksijas Zinātņu akadēmijā veikti pētījumi baltoloģijā, tie apkopoti publikāciju sērijā "Baltistische Studien"; 1978. g. Leipcigas universitātē tika nodibināts latviešu valodas kurss.

Halle — pilsēta Saksijā, Vācijas A; 236,5 tk iedzīvotāju (1985). Tur darbojās latviešu bēgļu komiteja; 1944. g. oktobrī — 1945. g. februārī Hallē iznāca agrāk Rīgā izdotsis leģionāru žurnāls "Junda".

Lauzica — neliela apdzīvota vieta Saksijā. Tur atradās bēgļu nometne, kurā darbojās arī latviešu skola, luteriešu Astoņpadsmitā novembra draudze (mācītājs A.Lūsis) un koris.

Kemnica (1953—90 Karlmarksštate) — pilsēta Saksijā, Vācijas A; 317 tk iedzīvotāju (1985). Tur atradās latviešu bēgļu pārstāvība. Bēgļu vidū bija daudz baptistu mācītāju, darbojās baptistu koris un draudze (1944—45). Daļa bēgļu gāja bojā aviācijas uzlidojumos.

Gota — pilsēta Tīringenē, Vācijas vidienē; 58 tk iedzīvotāju (1985). Tur atradās LNK pagaidu prezidijs. Bēgļu vidū bija LELB arhibīskaps Teodors Grīnbergs. Pilsētas nomalē apbedīti apm. 60 latviešu bēgļi, kas nogalināti aviācijas uzlidojumā 1945. g. februārī. Bēgļu nometne atradās arī netāljā Zansā.

Zālfelde — pilsēta Tīringenē; 33, 5 tk iedzīvotāju (1976). Pēc kara tur pulcējās LELB Virsvalde (LELBV; arhibīskapa Teodora Grīnberga vadībā).

Meiningene — pilsēta Tīringenē; 26 tk iedzīvotāju (1985). Bēgļu vajadzībām tur izdeva "Informācijas Biļetenu" (1945. g. maijs — jūnijs).

Greica — pilsēta Tīringenē; 36 tk iedzīvotāju (1985). Latviešu bēgļiem tur notika luteriešu dievkalpojumi (mācītājs Alfrēds Gulbis).

Jēna — pilsēta Tīringenē; 107 tk iedzīvotāju (1985). Tur atradās latviešu bēgļu apmetne, kas cietusi aviācijas uzlidojumos.

Latviešu bēgļi bija apmetušies arī citās pilsētās — Klingentālē, Laušā, Mīlhauzenē, Veimārā.

Latviešu leģiona vienības no Kurzemes uz Ziemeļaustrumvāciju tika pārvestas 1944. g., kad padomju armija ar kaujām ielauzās Latvijas teritorijā. Tur vienības bija paredzēts papildināt un sagatavot jaunām cīņām Latvijā. Īstenībā Kurzēmē atgriezās ne vairāk par 4 tk karavīru, bet pārējie 1945. g. sākumā tika ierauti karadarbībā turpat

^x Šī traģēdija attēlota arī literārajos darbos, piem., A.Eglīša stāstā "Uguns pilsētā".

Vācijā. Tolaik Ziemeļaustrumvācijā bija izvietotas šādas Latviešu leģiona vienības: grenadieru 15. divīzija (sākumā 19 tk vīru), sapieru 29. divīzija (apm. 12,5 tk vīru, nosaukums arī — būvpulki vai "Tornas grāvrāci"), aviācijas leģions "Latvija" (apm. 800 vīru).

Ieskaitot citas sīkākās un specializētās formācijas, kā arī slimnīcās ievietotos slimos un ievainotos leģionārus, latviešu karavīru kopskaits varētu būt apm. 33 — 34 tk cilvēku¹. Par viņu likteni ir tikai aptuvenas, dažkārt arī pretrunīgas ziņas. Tas izskaidrojams ar kara laika apstākļiem. Pēc ģenerāļa R. Bangerska viedokļa, Rietumos internēties izdevies 23 tk karavīru; apm. 7 tk cilvēku gaitas noslēgušās traģiski, to vidū vismaz pāris tūkstošu krituši kaujās vai miruši no ievainojumiem, bet 5 tk nonākuši padomju gūstā, kas bieži vien arī nozīmēja bojāeju (ne tikai ieslodzījuma apstākļu dēļ; ir arī liecības, ka padomju karavīri masveidā apšāvuši gūstekņus)².

Latviešu karavīru gaitas Ziemeļaustrumvācijā:

1. Leģiona štābs atradās Gistrovā (Rostokas apkaimē), bet slimnīca — Šverīnē; vēlāk abi tika pārvietoti uz Lībeku, kur sagaidīja kapitulāciju.

2. 15. divīzija izkāpa no transportkuģiem Dancīgas un Gotenhāfenes ostā 1944. g. vasarā, pēc pārgājiena uz DR tika izvietota apmācību nometnē "West Preussen" (Zofienvaldes-Bērentes apkaimē); daļa atradās arī tuvējā papildnometnē pie Konicas.

3. 15. divīzijas galvenie spēki 1945. g. janvārī no nometnes "West Preussen" tika nosūtīti uz D; pirmajā kaujā pie Immenheimas (23. janvārī) no padomju gūsta tie atsvabināja ap 1 tk latviešu (no būvpulkiem). Pie Nākeles (24. janvārī) vienā no smagākajām kaujām divīzija cieta lielus zaudējumus, tomēr atsvieda padomju spēkus aiz Vislas. Pēc pārgājiena uz Z divīzija cīnījās aizstāvēšanās kaujās pie Vilkensvaldes (29. janvārī) un Flātovas (30. janvārī). Līdzīgās kaujās leģionāriem smagi zaudējumi bija pie Jastrovas un Flēderbornas (31. janvārī — 3. februārī). Pēc pārgājiena uz A notika aizstāvēšanās kaujas pie Kamīnes (10. — 13. februārī) un Landekas (24. — 25. februārī); tur pretinieks apšāva 400 sagūstīto latviešu (blakus latviešiem cīnījās franču "Charlemagne" divīzija). Pēc tam divīzija atkāpās uz ZR un izcīnīja aizstāvēšanās kaujas pie Dāmenes (3. — 5. martā); dažas vienības nokļuva ielenkumā un no Kolbergas tika evakuētas uz R pa jūru. Operatīvā situācija spieda iznīcināt smagos ieročus (3. martā), pamest spēkratus un vezumus. Divīzija atkāpās uz ZR, iznākot jūras krastā, izcīnīja kaujas pie Cedlinas, Horstes, Rēvāles, Lihentīnes (9. — 13. martā); pēc tam atkāpās uz R pāri jūras šaurumam, sasniedzot Svīnemindi, bet vēlāk nonāca pulcēšanās rajonos Neibrandenburgā (22. — 30. martā), Feldbergā-Firstenbergā (līdz 19. aprīlim); ierindā bija palikuši 8250 vīri. Divīzija turpināja atkāpšanos uz ZR līdz pulcēšanās vietai pie Cidorfas (Malhīnes ezera). 29. aprīlī ģenerālis R. Bangerskis kā leģiona ģenerālinspektors atsvabināja latviešus no karavīra saistībām. Pēc pārgājiena uz R karavīri sasniedza Šverīni, kur 2. maijā padevās gūstā amerikāņu militārajiem spēkiem un pēc tam nonāca internēto nometnē Hāgenovā.

4. Pulkveža V. Januma kaujas grupa (apm. 1 tk vīru) 1945. g. aprīlī tika atdalīta no 15. divīzijas Feldbergā un ar pavēli iesaistīta Berlīnes aizstāvēšanā, taču īstenībā

¹ Nav ieskaitīti apm. 1,5 tk pusaudžu pretgaisa aizsardzības formācijās (izpalīgi jeb "helferi"), kas atradās Sudetijā, vēlāk Rietumvācijā un vismaz 2 tk nonāca Kēnigsbergā.

² Pēc DV 1987. g. sniegtajām ziņām, zaudēti 3 tk kritušo un 6,5 tk sagūstīto, to vidū 1 tk ievainoto palikuši slimnīcās Austrumvācijā.

karavīri šo pavēli ignorēja un veica patstāvīgu reidu. Apejot Berlīni no D, grupa ar kaujām izlauzās no vairākiem ielenkumiem pie Erkneres, Neicitavas, Fihtenvaldes, Dāmelangas (21. – 23. aprīlī) un beidzot sasniedza Ģitergliku, kur 27. aprīlī apm. 820 vīru kapitulēja amerikāņu spēkiem. V.Januma grupā bija iedalīts arī divīzijas izlūkbataljons, taču tas nespēja grupai pievienoties, palika ieslēgts Berlīnē un pēc Berlīnes kapitulācijas nonāca padomju gūstā (lielākā daļa jau bija krituši ielu cīņās).

5. 15. divīzijas rezerves brigāde (pulkvežleitnants Rēbergs), artilērijas divīzija un vēl dažas vienības (pavisam 3,8 tk vīru) palika nometnē "West Preussen" Zofienvaldē līdz 1945. g. martam un pēc tam mēģināja izlauzties uz R, bet nespēja to izdarīt (uzdūrās padomju spēkiem pie Keslīnes), atgāja uz ZA un nokļuva ielenktajā Dancigā. Apm. 800 vīru no turienes pa jūru tika evakuēti uz Svīnemindi, 200 vīru uz savu roku sasniedza Bornholmu (vēlāk – Zviedriju, kas 1946. g. karavīrus izdeva Padomju Savienībai). Pārējie 30. martā pēc Dancigas kapitulācijas nonāca padomju gūstā (apm. 2 tk vīru).

6. 15. divīzijas atvaseļošanās brigāde (apm. 2,5 tk vīru, pulkvežleitnants J.Vīksne) no Vācijas nonāca Dānijā un pēc Vācijas kapitulācijas tika pārvesta uz internēto nometni Heidē (Holšteinā).

7. 29. divīzijas galvenie spēki (apm. 9 tk vīru, pulkv. Kārlis Lobe) 1944. g. beigās atradās Tornas apkaimē, pie Vallenštates (t.s. Latviešu lauku papildinājumu depo) un bija iesaistīti nocietinājumu darbos, to vidū bija 1. būvpulks pie Pozemsdorfas, 2. būvpulks pie Argenavas (iznāca pulku žurnāli "Rīga Dimd" un "Degsme", laikraksti – "Kurzemnieks", "Nākotnes Ausma" un "Dienas Ziņas"). Nepilnīgi apbruņotās vienības nespēja izrādīt pienācīgu pretestību un padomju spēku uzbrukumos cieta zaudējumus. Pēc tam nonāca ielenkumā, no kura izlauzās 1945. g. 2. janvārī, un sasniedza Brombergu (tur slimnīcā jau atradās ievainotie leģionāri)¹. 22. janvārī padomju spēki no jauna uzbruka būvpulkiem; gūstā saņemtie tika apšauti. Līdzīgs notikums bija arī pie Neiheimas, kur būvpulki uzdūrās padomju tankiem un padomju karavīri apšāva 50 sagūstītos latviešus. Pie Immenheimas gūstā krita daudz būvpulku karavīru, taču viņus 23. janvārī (kā iepriekšminēts) atsavināja 15. divīzijas cīnītāji. Pēc pārgājiena uz ZR būvpulki sasniedza pulcēšanās vietu Hammeršteinā (martā tur iznāca laikraksts "Kurzemnieks"). No turienes pa kopīgu maršrutu ar 15. divīziju sasniedza Svīnemindi un palika tur martā un aprīlī. Pēc pārgājiena uz R pie Vismāras karavīri padevās gūstā angļu un amerikāņu spēkiem.

8. Pulkveža N.Rusmaņa kaujas grupa (2,5 tk vīru), kas iepriekšminēto 29. divīzijas spēku sastāvā no Argenavas bija nonākusi Svīnemindē, 4. aprīlī tika nosūtīta uz Kurzemi.

9. 29. divīzijas 3. būvpulks (apm. 4 tk vīru, pulkv. V.Brige) 1944. g. beigās bija izvietots Zīdovas – Sampoles rajonā.² 1945. g. janvārī tas sāka atkāpties uz R un februārī nonāca Kolbergā, bet marta sākumā sasniedza Štetīnes apkaimi. Pulks tika iesaistīts nocietinājumu darbos; daļa karavīru krita padomju gūstā. Atlikušie būvpulka

¹ Tornā un Brombergā atradās arī pretgaisa aizsardzības izpalīgi, kas krita padomju gūstā.

² Polnovā (10 km uz Z no Zīdovas) atradās soda bataljons (500 cilvēku), kas arī bija iesaistīts nocietinājumu darbos.

karavīri aprīļa beigās sāka atkāpties uz R; pie Tesīnes tiem uzbruka. Maija sākumā pulks sasniedza Vismāru, kur kapitulēja angļu un amerikāņu spēkiem.³

10. Aviācijas leģiona personāls (600 – 800 vīru, pulkv. J. Rucelis) bez lidmašīnām 1944. g. septembrī tika evakuēti no Latvijas uz Štetīni un pēc tam nosūtīti uz apmācībām Dānijā. Decembrī šie vīri tika nosūtīti uz Kēnigsbergu un iesaistīti pretgaisa aizsardzības (zenītartilērijas) dienestā. 1945. g. aprīlī pēc Kēnigsbergas kapitulācijas 400 cilvēku nokļuva padomju gūstā; turpat nonāca arī apm. 2 tk jauniešu no pretgaisa aizsardzības izpalīgu formācijām.

Štuthofa — vācu fašistu koncentrācijas nometne (1939 – 45) Prūsijā netālu no Dancigas (tag. Gdaņska Polijā). Šajā nometnē bija ieslodzīti apm. 120 tk cilvēku, no tiem apm. 85 tk gāja bojā (apm. 7 tk no Latvijas). Nometnē darbojās arī nelegāla antifāšistiska organizācija.

Tuvojoties padomju armijai, nometnē vēl atradās apm. 30 tk ieslodzīto, kuriem apsardze lika kājām doties uz rietumiem. Tā dēvētais "nāves maršs" notika 1945. g. 24. – 25. janvārī, kad ieslodzījumā novārdzinātie cilvēki nespēja pāiet, un tāpēc ceļā tūkstošiem tika apšauti. Kad gājienu panāca padomju armija, dzīvi vairs bija palikuši mazāk nekā puse ieslodzīto.

Nometnes kartotēkā atrastas ziņas par apm. 8 tk ieslodzīto no Latvijas, gk. par latviešiem, kas uz Štuthofu tika pārvesti 1944. g. rudenī no Salaspils nometnes, kā arī par apm. 800 bijušajiem kureliešiem. Ieslodzīto latviešu vidū bija arī apm. 500 bērnu un pusaudžu.

Pēc aptuvena vērtējuma 1945. g. janvārī Štuthofā vēl atradušies apm. 6,5 tk latviešu, no tiem 2 – 3 tk tiek uzskatīti par bojā gājušiem; viņu vidū arī bija LCP priekšsēdis Konstantīns Čakste un mācītājs Aloizījs Broks.

Šlēsvigas-Holšteinas federālā zeme

Lībeka — pilsēta Vācijas Z, Baltijas jūras osta. Dibināta 1143. g.; 211 tk iedzīvotāju (1985). 13. – 15. gs. tā bija galvenā Hanzas pilsēta. Lībeka ir transporta (arī prāmja satiksme ar Zviedriju) un rūpniecības (gk. kuģubūve) centrs. Tur darbojas vairākas augstskolas.

Latviešu kolonija Lībekā radās 2. pasaules kara beiguposmā, kad ostā pietāja bēgļu transportkuģi no Rīgas, Liepājas un Ventspils ar daudziem tūkstošiem bēgļu. Kaut gan vairākums bēgļu tūlīt tika pārvesti tālāk uz zemes iekšieni, Lībeku tomēr var uzskatīt par latvisko norišu izejas punktu visā Rietumvācijā, sevišķi angļu okupācijas zonā. Lībekā palika vismaz 5 – 6 tk latviešu bēgļu, to vidū bija arī kara laikā radušos organizāciju vadība — Rūdolfs Bangerskis (LNK prezidents), Fricis Gulbis, Roberts Liepiņš. Latvijas kolonijas izveidošanā lieli nopelni bija luteriešu mācītājam Augustam Ķellem. Līdz pat Vācijas kapitulācijai Lībekā atradās Latviešu leģiona štābs. Lībeka ir vienīgā vieta, kur latviešiem svešumā iznācis savs dienas laikraksts un pastāvējusi sava slimnīca (agrākais leģiona hospitālis, kur savas pēdējās dienas aizvadīja arī komponists Jāzeps Vītols). 1948. g. vasarā Lībekā notika novada dziesmu svētki, kuros piedalījās

³ Pie Štetīnes pulka ierindā vēl bija apm. 3 tk vīru, no kuriem vairāk nekā 200 krita padomju gūstā pie Tesīnes.

apm. 400 dziedātāju. Līdzās lielākajai nometnei, kurā atradās 2 tk bēgļu, pastāvēja arī citas mazākas nometnes — astoņas pašā Lībekā un pa vienai Herrenvīkā, Lolfūsā un Štokelsdorfā; to vidū bija nometnes ar pašu dotiem nosaukumiem "Rīga" un "Sidrabene", kā arī Sv. Gara ("Heiliger Geist") patversme, Mesenes kazarmas (Messenkaserne), Artilērijas kazarmas (Artillerie — Baracke Vorwerkstrasse, ko latvieši savā starpā sauca par "Artilērijas" nometni) un "Moiklinger Baum". Lībekā atradās arī lietuviešu bēgļi. Kad vairākums bēgļu no Vācijas bija izceļojuši, Lībekas latviešu kolonijā palika ne vairāk kā pāris simtu cilvēku, un tā zaudēja vadošo nozīmi Vācijas latviešu etniskajās norisēs. Vēl 50. gados daļa latviešu bija spiesti dzīvot "Artilērijas" nometnē.

Lībekā nokļuva arī latviešu bērnu nams no Majoriem (220 bērnu 2—4 gadu vecumā un apkalpojošais personāls). Pēc vairākiem pārbraucieniem bērnus sadalīja pa trim vietām — Rolštofu, Miseni un Klingbergu. Lielākajai daļai bērnu ar laiku tika sagādāti audžuvecāki ASV (arī amerikāņu ģimenēs), bet atlikušie 50 bērni (to vidū arī garīgi atpalikušie) tika ievietoti vācu bērnu namā Klingbergā.

Latviešu organizācijas Lībekā: Latviešu Nacionālā komiteja (LNK, 1945—46); Latviešu karavīru palīdzība (1945—46); Baltiešu Centrālās padomes Šlēsvigas-Holšteinas pārstāvība (1946—49); Latvijas Sarkanā Krusta centrālbirojs (1945—65, pēc tam LSK Ziemeļvācijas nodaļa); Latviešu sporta un fizikultūras padome (1945—49, pēc tam Londonā); VLCP — LCK Šlēsvigas-Holšteinas pārstāvība, vēlāk Neištātē); luteriešu Lībekas draudze (dib. 1945); katoļu kopa; baptistu draudze (1945—49); DV "Gaujas" (dib. 1948, 30 loc.) un Čērčila (1949—50) nodaļa; LKIA kopa (dib. 1955); latviešu apbedījumi kapsētā "Vorwerker"; LLV nodaļa (dib. 1947).

Preses un grāmatniecības pasākumi Lībekā: LNK biļetens "Informācija" (1945. g. jūlijs — septembris), "Preses un Radio Apskats" (1945. g. jūlijs — oktobris); LNK un apgabala komitejas dienas laikraksts "Lībekas Vēstnesis" (1945. g. oktobris — 1946. g. aprīlis); katoļu nedēļas laikraksts "Svētdienas Ziņas" (1947—49); žurnāls "Latvju Sports" (1945—49); Šlēsvigas-Holšteinas nacionālkomitejas "Apkārtraksts"; nometnes "Heiliger Geist" žurnāls "Tāli Taki" (1945—47); Herrenvīkas nometnes žurnāls "Svešumā" (1945—46); nometnes rakstu krājums "Sidrabene" (1945. g. septembris — novembris); "Rīgas" nometnes "Ziņas" (1946. g. aprīlis — oktobris); "Artilērijas" nometnes "Ziņas" (1947—48); nometnes "Latviešu Informācijas Biļetens" (1947—48); nometņu "Informācijas Biļetens" (1948); biļetens "Informācija Latviešu Baptistiem" (1949); skautu "Apkārtraksts" (1950); Jāņa Abuča-Abučā apgāds "Ziemeļblāzma" (1948—50, pēc tam Zviedrijā); Jāņa Šīna apgāds (1947—50); apgāds "Kursa" (1946—51).

Dažādi latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Lībekā: latviešu slimnīca (dib. 1945); latviešu pamatskola (1944—49), ģimnāzija (1944—49) un papildskola (līdz 1971); daiļamatnieku darbnīca; kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš; skautu vienība; sporta kopa "Rīga"; teātra ansamblis; Roberta Zuikas vīru koris (1945—48); Bruno Skultes koris "Herrenvīka" (dib. 1945); koris "Kokle"; stīgu kvartets (1945—49); ceļojošs koncertansamblis; šaha kopa; Artura Ķīviša grāmatnīca.

Holšteinas novads — Šlēsvigas-Holšteinas federālās zemes (kopš 1949) dienviddaļa.

Daudz latviešu bēgļu Holšteinā nonāca 2. pasaules kara beiguposmā. Lielākā latviešu bēgļu kolonija bija Lībekā, bet nozīmīgākā — Hamburgā un tās apkaimē. "Mazās Latvijas" gados (1946 — 49) bēgļu nometnes Holšteinas novadā pastāvēja vēl 18 vietās, tajās dzīvoja apm. 5 tk latviešu. Gandrīz visās nometnēs darbojās savas nacionālkomitejas, luteriešu draudzes, bet dažās arī citi etniskie pasākumi un iestādījumi.

Ķīle — Šlēsvigas-Holšteinas federālās zemes centrs. Dibināta 13. gs.; 245 tk iedzīvotāju (1985). Baltijas jūras osta, attīstīta kuģubūve.

Baltiešu bēgļu apmetnes atradās Ķīles piepilsētās Holtenavā un Frīdrihsortā (10 km uz Z no Ķīles centra), kā arī Flintbekā (10 km uz D no Ķīles). Latviešu bēgļiem tur darbojās skola, ģimnāzija, sporta kopa, teātra ansamblis, DV nodaļa (1948 — 50) un kristīgās jaunatnes pulciņš, kas izdeva žurnālu "Stars"; iznāca arī biļetens "Nākotnes Ceļš" (1945 — 47). Latviešu apmetne atradās arī Prēcā (15 km uz DA no Ķīles), tā bija iekārtota klostera telpās; tur darbojās skola, teātra ansamblis un koris.

Ķīles universitātē Austrumeiropas semināra ietvaros izvērsti Baltijas pētījumi, darbojas nozīmīgs baltoloģijas centrs; mācībspēku vidū ir arī latvieši. 1952. — 1953. g. pastāvēja vācbaltiešu "Carl — Schirren Gesellschaft", bet kopš 1964. g. darbojas "Baltische Akademie".

Lundene — mazpilsēta. Tur atradās angļu karavīru apsargāta internēto leģionāru nometne; iznāca laikraksts "Ceļa Malā" (iespiests Flēdē, 1945. g. augustā — oktobrī).

Heide — pilsēta; 23,4 tk iedzīvotāju (1971). Tur atradās angļu karavīru apsargāta internēto leģionāru nometne. Tajā bija 2,5 tk cilvēku pulkvežleitnanta J.Vīksnes vadībā, kuri kapitulācijas brīdī bija atradušies Dānijā, bet vēlāk tika pārvietoti uz Hūzumu.

Plēne — pilsēta, kurā uzturējās latviešu bēgļi.

Grosenbrode — pilsēta. Tur atradās baltiešu nometne, kurā bija daudz bijušo kara veterānu, to vidū arī 4,8 tk latviešu leģionāru, kas 1946. g. tika atbrīvoti no Zēdelhemas nometnes. Latviešiem iznāca nedēļas laikraksts "Jūrmalas Vēstis" (1946 — 47), darbojās DV nodaļa (1948 — 49).

Neiminstere — pilsēta Vācijas Z; 83,6 tk iedzīvotāju (1974). Tur atradās angļu armijas daļu apsargāta internēto leģionāru nometne; bija arī bēgļu nometne.

Hafkrūga — neliela apdzīvota vieta. Tur bija teltis iekārtota latviešu bēgļu nometne, kurā darbojās skola.

Bādzēberga — pilsēta. 12. gs. no turienes augustīniešu klostera tika uzsākta kristīgā misija baltu zemēs, un tāpēc 1986. g. Livonijas kristianizācijas astoņsimtgadē īpaši tika godināts 12. gs. Ikšķīles bīskaps Meinhards. Specializēta latviešu inteliģences un mākslinieku nometne, kurā darbojās ceļojošs koncertansamblis, atradās Tensfeldē (1945 — 46). Bēgļu nometne ar pamatskolu un lauksaimniecības skolu atradās arī Alterfrādē muižas centrā (1945 — 48, tur pārskolojās apm. 200 latviešu), nometnē darbojās koris un DV nodaļa (1948 — 50).

Bokhorna — pilsēta, kurā pastāvēja latviešu bēgļu nometne ar pamatskolu un Andreja Pumpura ģimnāziju.

Iceho — pilsēta; 38 tk iedzīvotāju (1971). Baltiešu bēgļu nometne bija ierīkota kazarmu telpās (Walderseekaserne); latviešiem tajā bija savs dievnams, pamatskola, ģimnāzija; iznāca biļeteni "Nometnes Ziņas" (1945), "Preses un Radio Apskats" (1946—47), "Ziņu Biļetens" (1948—49); pastāvēja Andreja Ozoliņa apgāds (1946—48).

Glikštate — ostas pilsēta; 16 tk iedzīvotāju (1970). Tur atradās latviešu bēgļu nometne, kurā bija bērnodārzs, pamatskola un ģimnāzija.

Elmshorna — pilsēta; 43 tk iedzīvotāju (1970). Tur atradās 400 latviešu bēgļu; nometne bija ierīkota barakās, darbojās arī pamatskola, ģimnāzija un teātra ansamblis.

Raceburga — pilsēta, kurā atradās arī latviešu bēgļi.

Lauenburga — pilsēta pie Elbas, kurā iznāca bēgļu nometnes biļetens "Trimda" (1945).

Rendsburga — neliela ostas pilsēta; 35 tk iedzīvotāju (1974). Sākumā tur atradās latviešu bēgļu nometne un skola, vēlāk — neliela kolonija, kurai bija luteriešu draudze (dievkalpojumi notika Sv. Jirgena dievnāmā); darbojās papildskola, LKIA kopa un DV nodaļa (1952—73).

Heiligenhäfene — pilsēta. Vēl 50. gados tur atradās etniski aprūpēta latviešu slimnieku kopa.

Eitīne — pilsēta; 18 tk iedzīvotāju (1970). Turienes bēgļu nometnē pastāvēja pamatskola, ģimnāzija, lauksaimniecības vidusskola, koris, iznāca biļetens "Eitīnes Latvis" (1946—47); darbojās arī Latviešu un lietuviešu vienības nodaļa (dib. 1949). Vēl 80. gados tur pastāvēja neliela latviešu kolonija, kurai bija luteriešu draudze un DV nodaļa (kopš 1948); darbojās arī Andreja Ozoliņa apgāds-grāmatnīca (kopš 1949), iznāca VLC—LCK laikraksts "Latvija" (1958—86), kopš 1966. g. tiek izdots LPB Vācijas "Apkārtraksts".

Neištate — ostas pilsēta pie Lībekas līča. Latviešu bēgļu nometne bija iekārtota skolas telpās; darbojās pamatskola, ģimnāzija (1945—49), mežkopības skola, kristīgās jaunatnes pulciņš, kā arī Latviešu un lietuviešu vienības nodaļa (dib. 1949). Nometnes kultūras dzīvi vadīja komponists H.Pavasars. Neištātē atradās arī brīvlaisto karavīru nometne, LSK pārziņā darbojās Neredzīgo kopa (dib. 1947, vēlāk tā pārcēlās uz Memmingeni); apm. 50 latviešu (to vidū 20 neredzīgo) absolvējuši Baltiešu invalīdu rehabilitācijas centru. Neištates kapsētā izveidots Latviešu kapu nodalījums. Jūras krastā uzcelts piemineklis politieslodzītajiem (to vidū arī latviešiem), kurus hitlerieši 1945. g. noslīcināja jūrā. Vēl 80. gados Neištātē darbojās VLCP—LCK Šlēsvigas-Holšteinas apgabala pārstāvība, kas izdeva "Apkārtrakstu", un pastāvēja neliela latviešu kolonija, kurai bija sava luteriešu draudze. Dievkalpojumi notika sabiedriskās telpās Hainholcstrāsē un Hospitāļa dievnāmā (pēdējie noturēti etniski aprūpējamai slimnieku kopai). Darbojās arī latviešu katoļu kopa, DV nodaļa (dib. 1948, 30 locekļu), LKIA kopa un papildskola.

Melne — pilsēta. Tās latviešu bēgļu nometnē pastāvēja sporta kopa. Vēl 50. gados nometnē bija etniski aprūpējama slimnieku kopa.

Šlēsvigas novads — Šlēsvigas-Holšteinas federālās zemes (kopš 1949) ziemeļdaļa.

Latviešu bēgļi šajā novadā nonāca 2. pasaules kara beiguposmā. "Mazās Latvijas" gados (1946—49) bēgļu nometnes bija apzinātas 16 vietās, tajās dzīvoja 4—5 tk latviešu. Vēlāk, kad bēgļu vairākums no Vācijas izceļoja, nometnes tika likvidētas un palikušie bēgļi pārcēlās uz citiem novadiem. Gandrīz visās nometnēs darbojās nacionālkomitejas un luteriešu draudzes, bet dažās arī citi etniskie pasākumi.

Latviešu bēgļi bija arī Bergenhūzenē, Zīderbrarupā, Šteinfeldē, Vielā, Vinnertē un Rantumā (Ziltes salā).

Flensburga — ostas pilsēta Vācijas Z (pilsētas tiesības kopš 1284); 87 tk iedzīvotāju (1985). Četras latviešu bēgļu nometnes atradās pašā Flensburgā (to vidū viena ar iesauku "Antwerp"^x, tajā darbojās pamatskola), vēl viena nometne bija Mīrvikā (4 km uz Z no Flensburgas), kurā darbojās pamatskola un vidusskola, iznāca "Informācijas Biļetens" (1945—46). Flensburgas jūrskolā bija arī latviešu nodaļa (1946—49). Darbojās LSK nodaļa, kas izdeva "Informācijas Biļetenu" (1945—46), filatēlistu kopa, kas izdeva biļetenu "Be—Te" (1946), sporta kopa, Riharda Virsnieka apgāds (1946—48), kā arī Latviešu un lietuviešu vienības nodaļa (dib. 1949).

Šlēsviga — bijušās hercogvalsts centrs; 40 tk iedzīvotāju (1974). Bēgļu nometnē bija pamatskola, LSK nodaļa, kas izdeva biļetenu "Latviešu Informācija" (1945); darbojās kooperatoru kopa, kas izdeva biļetenu "Kopdarbība"; iznāca arī laikraksti "Hallo, Skalrunis" (1945) un "Balss" (1945—46).

Eckernfērde — pilsēta; 22,1 tk iedzīvotāju (1971). Tur bija divas bēgļu nometnes ("Windeby" un "Noor"), darbojās latviešu pamatskola; skautu vienība izdeva žurnālu "Degsme" (1947).

Hūzuma — pilsēta; 25 tk iedzīvotāju (1971). Tur Marīenhofā un Hokensbīlē atradās bēgļu nometnes, kā arī angļu karavīru apsargāta internēto leģionāru nometne — 2,5 tk cilvēku pulkvežleitnanta J. Vīksnes vadībā (pirms tam atradās Heidē, vēlāk pārvesti uz Zēdelhemu); darbojās ģimnāzija un pamatskola.

Hamburgas federālā zeme

Hamburga — otra lielākā pilsēta Vācijā, patstāvīga administratīva vienība; 1,6 mlj iedzīvotāju (1986). 2. pasaules kara laikā tika sagrauta. Nozīmīgs transporta (Ziemeļjūras osta), rūpniecības (kuģubūve) un kultūras centrs. Lielākās piepilsētas — Pinneberga, Vēdele, Arensburga, Gēsthahte.

No veclatviešu vēstures zināms, ka 1905.—1914. g. Hamburgā pastāvēja neliels sociāldemokrātu pulciņš. Kuģošanas starplaikos Hamburgā uzturējās samērā daudz latviešu jūrnieku, tāpēc 20.—30. gados starptautiskajā jūrnieku klubā darbojās arī latviešu sekcija. Tajā laikā Hamburgā pastāvīgi dzīvoja apm. 70 latviešu, to vidū bija arī tautsaimnieks Bernhards Johans Skulte, kas 1935.—1940. g. bija Latvijas ģenerālkonsuls.

^x Viena no nometnēm Flensburgas Vedingā.

2. pasaules kara laikā Neiengammē hitlerieši iekārtoja politieslodzīto nometni; 1944. g. tur nonāca arī apm. 1 tk latviešu no Salaspils nometnes un gandrīz visi gāja bojā¹. Pēc kara Neiengammē tika iekārtota angļu karavīru apsargāta internēto leģionāru nometne, kurā atradās apm. 1200 (pēc citām ziņām, 1850) latviešu pulkvežleitnanta R. Veckalniņa vadībā; drīzumā internētie tika pārvesti uz Pūtlosu.

Kopš kara laika Hamburgā pastāv arī latviešu civilo bēgļu kolonija; kara laikā pilsētā un tās apkaimē atradās vismaz 14 bēgļu nometnes (apm. 8—9 tk cilvēku)²; Hamburgas centrā bija vismaz 5 nometnes — baraku nometne "Zoo", "Deutscher Ring", Daimlera ielas, Mēzenes kazarmu, "Funkturn" nometne.

Hamburgas piepilsētās izvietoto nometņu vidū īpaši jāatzīmē "Saules" nometne Gēštahtē, kur 1946. g. tika sarīkotas Elbas novada dziesmu dienas. Bēgļu nometnes bija arī Špākenbergā, Švarcenbekā, Pinnebergā, Bernsenē, Fišbekā, Vēdelē, Unrovo un Bukstehūdē; Ventorfā atradās izceļošanas tranzītnometne.

Pēc bēgļu izceļošanas Hamburgā palika apm. 800 latviešu, kas bija lielākais latviešu grupējums Vācijā. Tomēr pilsētas lielo attālumu dēļ latvieši dzīvoja izkliedēti un līdz ar to arī viņu sabiedriskās dzīves norises bija sadalītas. Nozīmīgākais kopienas notikums bija Eiropas latviešu 1. dziesmu svētki, kas 1964. g. Hamburgas universitātes aulā pulcēja 500 dziedātāju un 2 tk klausītāju. Kopš 1966. g. latvieši piedalās arī zinātniski pētnieciskās biedrības "Mare Balticum" darbā.

Latviešu organizācijas darbojās nomātās telpās (kopā ar vācbaltiešu biedrību "Haus der Heimat", adrese — Schwarze Strasse 10, 2000 Hamburg 26, telefons — 040—2507157); ārpuspilsētas izbraukumiem tiek izmantota J. Strazdiņa lauku sēta Hamvardē.

Hamburgā baltiešu bēgļi nodibināja Baltijas universitāti (BU; 1946—49), kas sākumā darbojās Hamburgas centrā bēgļu nometnē "Deutscher Ring" un Vēsturiskā muzeja telpās, vēlāk Pinnebergā. Šī augstskola tika noorganizēta ar angļu okupācijas iestāžu atbalstu un bija paredzēta igauņu, latviešu un lietuviešu studijām dzimtajā valodā. Darbojās 8 fakultātes; 24 specialitātēs tika imatrikulēti apm. 2,2 tk studentu, no tiem apm. 60% latvieši. No 157 mācību spēkiem 95 bija latvieši, to vidū fiziķis Fricis Gulbis, vēsturnieks Edgars Dunsdorfs, arhitekts Augusts Raisters, arhitekts Pauls Kundziņš, agronoms Maksis Eglītis, arheologs Eduards Šturms. Iznāca BU "Information Bulletin" (3 sējumi, 90 numuru), zinātnisko rakstu krājums "Contributions of Baltic University" (68 sējumi), mācību līdzekļu sērija "Textbook Series" (89 sējumi) un studentu žurnāls "Scientiae et Antibyis" (3 numuri). BU bibliotēkā bija 12 tk sējumu; tās latviešu fondi vēlāk tika deponēti Minsteres universitātē, bet BU arhīvs — Upsalas universitātē. 1989. g. iznāca piemiņas rakstu krājums "Baltijas Universitāte".

Latviešu organizācijas Hamburgā: Hamburgas novada nacionālkomiteja (1946—49); VLCP—LCK pārstāvība Hamburgā (dib. 1951); LELB Virsvaldes Ziemeļvācijas nodaļa (1946—49); LSK izziņu dienests; Hamburgas Latviešu biedrība (dib. 1952); luteriešu Hamburgas (dievkalpojumi notiek Sv. Pētera dievnamā),

¹ Pēc citām ziņām, apm. 110 tk Neiengammes ieslodzīto vidū esot bijuši apm. 4 tk cilvēku no Latvijas, to vidū 150 sievietes.

² Zināms, ka trijās nometnēs (Gēštahtē, Špākenbergā un Švarcenbekā) kopskaitā bija 4 tk latvieši.

Pinnebergas, Gēsthahtes (dievkalpojumi notiek Sv. Pētera dievnāmā, Spakenbergstrasse), Fišbekas un Bernsenes draudze; katoļu draudze; baptistu draudze Gēsthahtē (1945—49); DV Hamburgas (nometnes "Zoo") nodaļa (dib. 1948, 80—40 loc.), Fišbekas nodaļa (1951—66), nodaļa "Funkturn" (1951—66), Pinnebergas nodaļa (1948—51) un Špākenbergas nodaļa (dib. 1948); korporāciju kopa (dib. 1949); studentu vienība "Auseklis" (dib. 1947); invalīdu (LKIA) kopa (dib. 1955); Latviešu un lietuviešu vienības (LLV) nodaļa (dib. 1949); latviešu apbedījumi Ojendorfas kapsētā; baltiešu kapu nodalījums Špākenbergas kapsētā (arī pieminekļi).

Latviešu prese un grāmatniecība Hamburgā: nacionālkomitejas biļetens "Atbals" (1945—46); DV "Hamburgas Apkārtraksts"; Gēsthahtes laikraksts "Apskats" (1945—46); "Saules" nometnes biļetens "Trimda" (1945); apgāds "Māra" (1945—47, Bernsenē); Kriša Raita apgāds (1946—49, Gēsthahtē); Arvīda Sēļzemnieka apgāds (1947—49, Gēsthahtē); Manfreda Rubeņa apgāds spiestuve (dib. 1950); DV Hamburgas bibliotēka; latviešu grāmatu krājumi Hamburgas valsts bibliotēkā un Hamburgas universitātes bibliotēkā; latviešu grāmatnīca.

Latviešu etniskā izglītība Hamburgā: latviešu pamatskolas Špākenbergā, Pinnebergā, Švarcenbekā, Mēzenē, Bernsenē un Vēdelē; latviešu ģimnāzijas Gēsthahtē un Pinnebergā; baltiešu arodskola Bukstehūdē; latviešu papildskola.

Dažādi latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Hamburgā: kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš; skautu vienība; gaidu vienība; DV teātra ansamblis; Latviešu biedrības teātra ansamblis un deju kopa; Hamburgas, Gēsthahtes un Bernsenes latviešu kori; Pinnebergas ģimnāzijas koris; BU studentu koris.

Lejassaksijas federālā zeme

Līneburgas tīrelis — smilšaina, vietām arī purvainā pauguraine starp Elbas un Alleres upi (apm. 12 tk km²), samērā maz apdzīvota (lielu pilsētu vispār nav) un salīdzinājumā ar apkārtējiem novadiem saimnieciski atpalikusi.

Latviešu bēgļi Līneburgas tīrelī nonāca 2. pasaules kara beigās, kad tur izveidojās apm. ducis nometņu, kurās bija daži tūkstoši bēgļu. 50. gadu sākumā tur bija palikuši ne vairāk kā pāris simtu latviešu, no kuriem daļa bija iesaistījusies darbā angļu armijas palīgvienībās.

Līneburga — pilsēta; 60 tk iedzīvotāju (1974). Tur atrodas vācbaltiešu apvienības mītne, kuras nams reizē ir muzejs, arhīvs un nozīmīga bibliotēka, adrese — Brömsehaus, Am Berge 35, 2120 Lüneburg. Tāpēc Līneburgā notiek Vācijas baltiešu biedrības gadskārtējās sanāksmes, kurās bez vācbaltiešiem piedalās arī latvieši, lietuvieši un igauņi. Līneburgā atrodas arī tā dēvētā Austrumu akadēmija (Ost — Akademie), kas pievērsusies Austrumeiropas pētījumiem, ietverot arī Baltijas problemātiku.

Kopš 1953. g. Līneburgā darbojas vācbaltiešu kultūras biedrība "Carl — Schirren Gesellschaft", kas izdod gadagrāmatu "Jahrbuch des Baltischen Deutschtums".

Pirmajos pēckara gados latviešu bēgļu nometne atradās kavalērijas kazarmās. Vēlākajos gados pastāvīgi dzīvojošu latviešu Līneburgā tikpat kā nav.

Errele — neliela apdzīvota vieta 30 km uz DR no Līneburgas. Neliela latviešu kolonija tur pastāvējusi vēl no bēgļu laikiem, kad bēgļu nometnē darbojās luteriešu draudze, DV nodaļa (1949—51) un pamatskola.

Volterdingene — neliela apdzīvota vieta 50 km uz DR no Līneburgas. Pēc kara tur atradās kopēja latviešu un lietuviešu bēgļu nometne un LLV nodaļa. Latviešu vidū bija daudz bijušo leģionāru, kas pirms tam atradās Vesterbūras internēto leģionāru nometnē, tiem bija arī sava DV nodaļa (1948—49); darbojās nacionālkomiteja, luteriešu draudze, kristīgās jaunatnes pulciņš, pamatskola, ģimnāzija, teātra ansamblis un deju kopa. Līdz 1948. g. iznāca "Volterdingenas Latviešu Informācijas Biļetens". Sakarā ar obligāto darba līgumu vairākums latviešu aizceļoja uz Angliju, taču draudzes darbojās vēl 50. un 60. gados.

Rotenburga — mazpilsēta 70 km uz R no Līneburgas. Neliela latviešu kolonija pastāv kopš kara laika, kad tur bija divas bēgļu nometnes — "La Guardia" pašā Rotenburgā (kopā ar lietuviešiem, LLV nodaļa) un nometne Hasendorfā. Pirmajos pēckara gados darbojās luteriešu un pareizticīgo draudze, pamatskola, Pumpura ģimnāzija, skautu vienība, DV nodaļa (1948—49); iznāca nometnes laikraksts "Ritums". Vēlākajos gados saglabājās luteriešu draudze un pastāvēja no latviešiem sakomplektēta angļu armijas palīgvienība.

"Mazās Latvijas" gados (1946—49) latviešu bēgļu nometnes ar savām nacionālkomitejām un luteriešu draudzēm bija vēl šādās vietās:

Fallingbostelē 1945.—1946. g. atradās angļu armijas karavīru apsargāta internēto leģionāru nometne, tajā bija arī ģenerālis Rūdolfš Bangerskis un pulkvedis Roberts Osis. Vēlāk leģionārus pārveda uz Vesterbūru (Frīzlandē) un šajā nometnē tika ierīkota latviešu bēgļu tranzītnometne, kurā darbojās arī skola.

Altgargē 1946.—1948. g. bija nometne, kurā darbojās pamatskola, ģimnāzija, skautu vienība, DV nodaļa (1947—48) un Jāņa Alkšņa apgāds (1946—49); iznāca žurnāls "Atbalss" (1946—47).

Bodenteihā atradās latviešu bēgļu nometne, kurā darbojās skola un baptistu draudze.

Dedelstorfā pie Vitingenes bija bēgļu nometne, kurā pastāvēja LLV nodaļa un DV nodaļa (1948—49); kapsētā ir latviešu kapu nodalījums (arī pieminekļi).

Zēdorfā atradās latviešu bēgļu nometne, kurā darbojās skola, iznāca laikraksts "Ezerciema Balss" (1946—47) un almanahs "D.P.Baltic Camp at Seedorf 1946.—1947.". Zēdorfā dzīvoja 1946. g. no Zēdelhemas internēto karavīru nometnes atlaistie 1250 leģionāri; darbojās DV nodaļa (1948—54). Vēlāk Zēdorfā tika ierīkota izceļotāju tranzītnometne.

Dannenbergā atradās latviešu bēgļu nometne "Oxford", kurā darbojās pamatskola un ģimnāzija.

Latviešu bēgļu nometnes bijušas arī Valsrodē, Dorfērdēnē (nometnē "Montgomery" bija skola), Fērdēnē (DV nodaļa 1949—51) un Luncenē.

Munstere — pilsēta. Tur atradās nometne, kurā uzturējās 1 tk brīvvalsto leģionāru.

Štāde — neliela apdzīvota vieta 40 km uz R no Hamburgas. Tur atradās latviešu karavīru apmetne, kurā uzturējās 1946. g. no Zēdelhemas internēto karavīru nometnes atlaistie 1,2 tk leģionāru.

Altendorfa — neliela apdzīvota vieta 55 km uz ZR no Hamburgas; tur atradās latviešu vecie ļaudis.

Kukshāfene — pilsēta; 60 tk iedzīvotāju (1974), Hamburgas priekšosta. Tur dzīvoja latviešu kara veterāni, darbojās DV nodaļa (1948—49).

Hannovere — Lejassaksijas federālās zemes centrs. Pilsēta kopš 1241. g; 0,5 mlj iedzīvotāju (1985). Nozīmīgs transporta mezgls ar attīstītu rūpniecību; darbojas vairākas augstskolas. Hannoverē atrodas Lietuvas vācbaltiešu novadpētniecības (apvienības) mītne, iznāk žurnāli "Heimatsstimme", "Baltische Hefte", "Die baltische Bücherei".

Latviešu kolonija Hannoverē izveidojās 2. pasaules kara beigās, kad tur bija četras bēgļu nometnes. Viena no tām atradās pašā Hannoverē (tā sauktā "ACCU" nometne), pārējās Štekenē^x, Giftenē (800 cilvēku dzīvoja kūtiņš un šķūņos) un Lērtē (nometne "Churchill"); šajās nometnēs bija arī lietuviešu bēgļi. Hannovere kļuva par latviešu bēgļu organizatorisko centru Lejassaksijā. Pēc tam, kad sakarā ar obligātā darba līguma saistībām vairākums bēgļu no Vācijas aizceļoja, Hannoverē palika ne vairāk kā pāris simtu latviešu. Nozīmīgākais notikums Hannoveres latviešu sabiedriskajā dzīvē bija Eiropas latviešu 2. dziesmu svētki un latviešu jauniešu vispasaules kongress 1968. gadā.

Latviešu organizācijas Hannoverē: Baltiešu Centrālās padomes (BCP) pārstāvība Lejassaksijā (1946—49); Lejassaksijas novada nacionālkomiteja; VLCP—LCK pārstāvība Lejassaksijā; luteriešu draudze; katoļu kopa (dievkalpojumi notiek Sv. Marka dievnāmā); baptistu draudze (1946—49); dievturu draudze; DV Hannoveres (dib. 1948), Vingates (dib. 1948) un Giftenes nodaļa (1948—49); invalīdu (LKIA) kopa; studentu pulciņš; Latviešu un lietuviešu vienības (LLV) nodaļa (dib. 1947).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Hannoverē: laikraksts "Latvija" (1945—48, Lērtē); nacionālkomitejas "Apkārtraksts"; DV "Apkārtraksts" un bibliotēka; latviešu grāmatu krājums Lejassaksijas federālās zemes bibliotēkā; latviešu pamatskolas Hannoverē, Giftenē un Lērtē; latviešu ģimnāzija Giftenē; mazpulku vienība "Auseklis" Hannoverē; skautu vienība Giftenē; Hannoveres (dib. 1948) un Giftenes latviešu koris; LKIA koris.

Hannoveres apkaimē latviešu bēgļu nometnes bija arī Esernē, Dīpenavā (nometne "Venta"), Groshiligsfeldē pie Hāmelnes, Nordstemmenē, Cellē (nometnē bija arī lietuviešu bēgļi, darbojās latviešu skola), Belzenē pie Celles, Unterlisē (DV nodaļa 1948—50), Lēzē (DV nodaļa 1950—51).

Grēthema — lauku muižiņa 40 km no Hannoveres. To savā īpašumā iegādājās Gaidis Graudiņš, un tur tika izvietota viņa personiskā kolekcija "Latviešu muzejs" (1990. g. G.Graudiņš daļu kolekcijas uzdāvināja Latvijai, tā pārvesta uz Rīgu un izvietota jaunizveidotajā latviešu kultūras muzejā "Dauderi"). G.Graudiņa savrupmāja regulāri tiek izmantota latviešu sabiedriskajiem pasākumiem.

^x Štekenē nonāca arī 200 leģionāru, kas 1946. g. tika atlaisti no Zēdelhemas internēto karavīru nometnes.

Zārštete — pilsēta 15 km uz D no Hannoveres. Tur 1946. — 1947. g. baraku nometnē atradās no Zēdelhemas internēto karavīru nometnes atlaistie 200 leģionāri. Viņu pārskološanai pastāvēja piensaimniecības arodskola; darbojās vīru koris "Dziedonis".

Hildesheima — pilsēta 25 km uz DA no Hannoveres; 101 tk iedzīvotāju (1985). Latviešu bēgļu nometne bija iekārtota Lēderbūra kazarmās. Vēl 80. gados tur pastāvēja DV nodaļa (dib. 1950, 25 loc.); latviešu sabiedriskā darbība saistīta ar Hannoveres latviešiem.

Mērbeka — ciemats 35 km uz R no Hannoveres. Šai nometnei bija sevišķa nozīme baltiešu bēgļu dzīves norisēs. Par kara laikā izrādīto cietsirdību pret ievainotajiem angļu lidotājiem angļu okupācijas iestādes visus ciemata pamatiedzīvotājus (apm. 3 tk cilvēku) izlika no mājām. Visas ciemata celtnes un zeme nonāca bēgļu rīcībā, radot priekšnoteikumus nepieredzētam sabiedriskās un kultūras dzīves uzplaukumam. Mērbekā, kur atradās apm. 3 tk baltiešu bēgļu, tika rīkoti pat mākslas festivāli un starptautiski šaha turnīri. Latviešiem nometnē darbojās luteriešu draudze, katoļu draudze, pamatskola, ģimnāzija, koris (diriģents Kārlis Lietiņš), tautisko deju kopa, profesionāls teātra ansamblis (17 iestudējumu, apm. 40 aktieru, režisori Osvalds Uršteins un Jānis Zariņš), kā arī Hugo Skrastiņa apgāds "Jaunais vārds", kas izdeva tāda paša nosaukuma laikrakstu un apm. 25 grāmatas; iznāca arī informācijas biļeteni "Meerbeek Bulletin", "Ceļinieks", "Ceļinieka Vēstnesis", "Latviskais Vārds"; bija arī DV nodaļa.

Hāmelne — pilsēta Vēzeres krastā; 56 tk iedzīvotāju (1985). Tur atradās latviešu bēgļu nometne, kurā darbojās skola un novada nacionālkomiteja. Granuma nometnē dzīvoja brīvlaistie latviešu leģionāri.

Brinningshauzenē pie Hāmelnes atradās bēgļu nometne, kurā bija LLV nodaļa.

Honzenes bēgļu nometnē darbojās pamatskola, ģimnāzija, iznāca laikraksts "Dzimtenes Balss" (1946) un pastāvēja LLV nodaļa. Nometnē bija arī lietuviešu bēgļi.

Barntenē atradās latviešu bēgļu nometne, kurā darbojās skola, skautu vienība, koris, kā arī LSK ambulance; tur atradās arī DV Ziemeļvācijas valdes mītne (1948 — 50).

Braunšveiga — pilsēta Vācijas vidienē; 250,7 tk iedzīvotāju (1985). Tur atrodas tehniskā augstskola.

Baltiešu bēgļu apmetne un latviešu novada nacionālkomiteja 1944. — 1950. g. atradās Rozālijas kazarmās; tur tika izdots arī nometnes laikraksts "Auseklis", darbojās LLV nodaļa, pamatskola, koris un skautu vienība. Braunšveigas apkaimē latviešu bēgļu nometnes bija arī Altenhāgenē (tur atradās 100 leģionāru, kas 1946. g. bija atlaisti no Zēdelhemas internēto karavīru nometnes) un Bedingenē.

Sākot no 50. gadiem, Braunšveigā dzīvoja maz latviešu, tomēr līdz 1963. g. darbojās DV kopa (dib. 1948).

Zalcgiterē — pilsēta; 106,6 tk iedzīvotāju (1985). Metalurģijas centrs, osta.

Latviešu kolonija pastāv kopš 2. pasaules kara, kad tur atradās sešas bēgļu nometnes (viena pašā Zalcgiterē, citas — Vātenštētē, Immendorfā, Hallendorfā, Repinerē, Lībenburgā).

Latviešu skaits palielinājās 1946. g., kad Zalcgiterē ieradās leģionāri, kas bija atbrīvoti no Zēdelhemas internēto karavīru nometnes — Immendorfā nonāca apm. 250, Vātenšetē — 200 cilvēku, bet 3 tk cilvēku nonāca "Straumēnu" nometnē Hallendorfā un sāka strādāt Volfsburgas autorūpnīcā (25 km uz ZA no Braunsveigas). "Straumēnu" draudzē tajā laikā bija 5 tk locekļu (viens no lielākajiem latviešu grupējumiem "Mazajā Latvijā"); darbojās DV Volfsburgas nodaļa (1948—49). Nometnēs bija plašs skolu tīkls, darbojās kristīgās jaunatnes pulciņi.

Kad vairākums bēgļu sakarā ar obligāto darba līgumu no Vācijas aizceļoja, Zalcgiterē palika ne vairāk kā pāris simtu latviešu, kas strādāja gk. rūpniecībā. Vēl 80. gados pastāvēja luteriešu "Straumēnu" draudze un DV nodaļa (atjaunota 1951).

Goslāra — pilsēta 40 km uz D no Braunsveigas; 50 tk iedzīvotāju (1974). Neliela latviešu kolonija pastāv kopš 2. pasaules kara, kad Goslārā atradās bēgļu nometnes. Vēl 80. gados tur darbojās luteriešu draudze un DV kopa (dib. 1949). 1976. g. A.Dambiša privātīpašumā tika iekārtota DV mītne "Vanagu sēta".

"Mazās Latvijas" gados latviešu bēgļu apmetnes, kurās darbojās nacionālkomitejas un luteriešu draudzes, pastāvēja arī Neiolsburgā (darbojās bēgļu hospitālis), Marientālē (bija sava skola, skautu vienība), Jerksheimā (nometne atradās viesnīcā "Gasthaus Bobe"), Šēningenē.

Getingene — pilsēta Vācijas vidienē; 132 tk iedzīvotāju (1985). Tur darbojas universitāte (dib. 1737) un Getingenes Zinātņu akadēmija. Pēc 2. pasaules kara universitātē izvērsti Baltijas pētījumi un tāpēc izveidojies nozīmīgs latviešu grāmatu krājums¹.

"Mazās Latvijas" gados Getingenē atradās divas latviešu bēgļu nometnes; viena no tām bija iekārtota Vērtes kazarmās, tajās darbojās arī skola.

Etniskos pasākumus veicināja samērā daudzu latviešu studijas universitātē (1947. g. apzināti apm. 70 studentu). Katoļu studentu biedrība "Dzintars" (dib. 1947) izdeva žurnālu ar tādu pašu nosaukumu (1948—49, vēlāk ASV). Iznāca arī žurnāls "Šaha Pasaule" (1946—47); darbojās DV nodaļa (1948—51).

Getingenes novadā latviešu bēgļu nometnes bija arī Hānenklē ("Villa Maria" darbojās latviešu bērnodārzs, bet Golfa viesnīcā atradās 104 bērni no zīdaiņu nama, no tiem 27 turpat arī miruši), Klaustālē-Cellerfeldē (latviešu invalīdu rehabilitācijas centrs, 1947—48; darbojās DV nodaļa, koris un teātra ansamblis), Osterodē (DV nodaļa, 1948—49), Bādenhauzenē (darbojās pamatskola), Northeimā, Einbekā, Bēvernē (DV nodaļa, 1948—49), Štatoldendorfā (nometne barakās), Holcmindenē un Vesterbraksā (Holcmindenes apkaimē).

Oldenburga — pilsēta Vācijas ZR, transporta mezgls; 138,4 tk iedzīvotāju (1985). Tur darbojas pedagoģiskā augstskola, opereteātris.

Latviešu kolonija pastāv kopš 2. pasaules kara, kad Oldenburgā nonāca bēgļi no Latvijas. "Mazās Latvijas" gados tur atradās vismaz septiņas bēgļu nometnes, kurās dzīvoja apm. 3 tk latviešu (kopā ar igauņu un lietuviešu bēgļiem). Divas nometnes bija Oldenburgā (vienu sauca par "Tērveti", bet otru par "Staru Būdu"; to apdzejojis Jānis

¹ Baltijas vēstures komisija (Baltische Historische Kommission) kopš 1947. g. rīko gadskārtējas Baltijas studiju konferences.

Veselis dzejoļu krājumā ar tādu pašu nosaukumu). Pārējās nometnes atradās Dobenteihā ("Mežotne"), Hānā ("Tālava"), Omšetē ("Venta"), Vēnenē un Huntlozenē.

Latviešu vidū tajā laikā bija daudz kara veterānu un radošās inteliģences pārstāvju, kas radīja patriotisku noskaņojumu un rosināja kultūras dzīvi. Diriģenta Bruno Skultes vadībā tika izveidots operas ansamblis, un ar UNRRA atbalstu izradēm pielāgoja viesnīcas "Grünen Hof" telpas. Taču ansamblis drīz darbību izbeidza, jo vācu mūziķu orķestris nevarēja doties izbraukumos. Latvietības uzturēšanā liela nozīme bija ģenerāļa Rūdolfā Bangerska klātbūtnei. Kad sakarā ar obligāto darba līgumu vairākums bēgļu no Vācijas bija aizceļojuši, Oldenburgā palika apm. 400 – 500 latviešu. Nometnes tika likvidētas, atstājot vienu, kurā savāca vienkopus vecos ļaudis un trūcīgos bēgļus. 50. gados šo nometni labiekārtoja ar talcinieku palīdzību. 60. gados ar Oldenburgas pilsētas, Lejassaksijas federālās zemes un LWF luteriešu atbalstu tika uzcelts jauns latviešu sabiedriskais centrs. Šajā darbā lielu palīdzību sniedza luteriešu mācītājs Pauls Urdze. 80. gados Oldenburgā dzīvoja apm. 300 latviešu, kas veidoja samērā noturīgu etnisko kopību.

Latviešu organizācijas un īpašumi Oldenburgā: Oldenburgas novada latviešu komiteja (dib. 1945); luteriešu draudze (dib. 1945), dievnamis un sabiedriskais centrs (1964, adrese – Kurlandallee 4, Oldenburg); katoļu kopa Omšetē; baptistu draudze (1946 – 49); latviešu kapsēta; DV nodaļa (dib. 1948, 100 loc.); invalīdu (LKIA) kopa (kopš 1955); veco ļaužu mītne "Lambertistift" (1959, adrese – Alexanderstrasse ..., Oldenburg); LLV nodaļa (dib. 1948).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Oldenburgā: Oldenburgas novada laikraksts "Pausme" (1946 – 48); mākslas un literatūras mēnešraksts "Varavīksne" (1946 – 47); nacionālkomitejas biļetens "Oldenburgas Vēstis" (1948); Hānas biļetens "Tālavas Ziņotājs" (1945 – 48); Omšetes biļetens "Venta" (1945 – 47) ar pielikumu "Pasaule"; ģimnāzijas žurnāls "Dzirkstele" (1947 – 49); Arvīda Ziemeņa apgāds "Liesma" (1948 – 55); brāļu Dīķu grāmatnīca (līdz 1954); latviešu pamatskolas Oldenburgā un Omšetē; Blaumaņa ģimnāzija Oldenburgā (1946 – 49); latviešu ģimnāzija Omšetē; baltiešu arodskola; daiļamatnieku darbnīca; jauniešu kopa; skautu būnība; operas ansamblis (1945 – 46); simfoniskais orķestris; jauktais koris (dib. 1945); baptistu koris (1946 – 49); DV vīru koris; sieviešu vokālais ansamblis; teātra ansamblis; šaha klubs (dib. 1946).

Pūtlosa – neliela apdzīvota vieta 12 km no Oldenburgas. Pūtlosā un tai tuvējā Kalauerhofas muižā 1945. g. no maija līdz septembrim atradās internēto latviešu leģionāru nometne. Leģionāri mitinājās teltīs, kā arī pašu saslietās dēļu, zaru un niedru būdās. Nometni apsargāja angļu armijas vienības. Pūtlosā atradās apm. 10 tk latviešu (pēc citām ziņām, 9,7 tk), kas bija iedalīti t.s. gūstekņu divīzijā (k-ris pulkv. Arvīds Krīpēns, kapelāns – luteriešu mācītājs Andrejs Krauklis). No Pūtlosas leģionārus pārveda uz Zēdelhemu (Beļģijā), taču starplaikā apm. 800 cilvēki nometni patvarīgi atstāja (apsardze nebija pārāk stingra). Pūtlosas kapsētā apbedīti arī 7 latvieši, kas bija noindējušies, dzerot metilspirtu.

Nometnē bija rosīga sabiedriskā un kultūras dzīve, darbojās Roberta Zuikas vīru koris (notikuši 23 koncerti, iegūtas divas uzvaras sacensībās ar vācu koriem), pūtēju

orķestris, varietē ansamblis; pastāvēja daiļamatnieku darbnīca, iznāca "Informācijas Biļetens", rakstu krājums "Nameja Gredzens", pulka žurnāls "Saucējs" un humoristisks žurnāls "Atskabarga".

Fārele — neliela apdzīvota vieta Lejassaksijā 30 km uz Z no Oldenburgas. Neliela latviešu kolonija tur pastāv kopš 2. pasaules kara. Pēc kara Fārelē bija bēgļu nometne, tajā darbojās skola. Vēlāk, kad vairākums bēgļu no Vācijas bija aizceļojuši, Fāreles nometnē no visas Ziemeļvācijas savāca palikušos vecos ļaudis; viņus izvietoja evaņģēliskās misijas patversmē (Evangelisches Altersheim); 50. gados Fāreles luteriešu draudzē bija apm. 150 locekļu. 1960. g. daļu veco ļaužu pārvietoja uz Delmenhorsti un Oldenburgu. 70. gados Fāreles mītnē palika apm. 120 latviešu. Oldenburgas draudzes novada dievkalpojumus noturēja kapelā "Simeon und Hanna Stift". 1950. — 1961. g. darbojās arī DV nodaļa.

Zēghorna pie Fāreles — neliela apdzīvota vieta. Tur atradās kāda angļu armijas palīgdienesta vienība, kas bija sakomplektēta no latviešu karavīriem.

Zengvardene — neliela apdzīvota vieta 10 km uz Z no Vilhelmshāfenes kara ostas, faktiski Vilhelmshāfenes piepilsēta.

Neliela latviešu kolonija tur pastāv kopš 2. pasaules kara, kad Zengvardenē atradās bēgļu nometne, kurā darbojās latviešu skola, deju kopa un Hugo Skrastiņa apgāds "Jaunais vārds" (1948 — 49). Vēlāk latvieši iesaistījās angļu armijas palīgdienesta vienībā; notika luteriešu dievkalpojumi. Vēl 80. gados darbojās DV nodaļa (1948 — 51, pēc tam Hammā).

Dīpholca — neliela apdzīvota vieta 70 km uz D no Oldenburgas.

Neliela latviešu kolonija izveidojās pēc 2. pasaules kara, kad Dīpholcā atradās bēgļu nometne. Latvieši vēlāk iesaistījās angļu armijas palīgdienesta vienībā; notika luteriešu dievkalpojumi, pastāvēja invalīdu (LKIA) kopa, 1950. — 1960. g. darbojās DV nodaļa.

Groshēzepe — neliela apdzīvota vieta Nīderlandes pierobežā 80 km uz DR no Oldenburgas. Pēc 2. pasaules kara tur atradās latviešu bēgļu nometne.

Emdene — ostas pilsēta, Emsas upes grīvā; 50 tk iedzīvotāju (1985). Pēc 2. pasaules kara Emdenē atradās latviešu bēgļu nometne, darbojās DV nodaļa (1950 — 61).

Lingene — mazpilsēta Nīderlandes pierobežā. Pēc 2. pasaules kara tur atradās latviešu bēgļu nometne.

Frīzlandes jūrmalā 1945. g. atradās internēto latviešu leģionāru nometne ar centru (štābu) Vesterbūrā un apmetnēm vairākos ciematos, tā stiepās 15 km garumā no Zipkeverdumas A līdz Midelsbūrai R (vidū atrodas Benzerzīla, Vesterrakumzīla, Fukums, Dansuns, Udgaste). Leģionāri dzīvoja ciematu ēkās, kā arī īpaši uzceltās barakās. Nometni apsargāja angļu karavīru vienības. Nometnē atradās apm. 4,5 tk latviešu pulkveža Roberta Oša vadībā (dažkārt dēvēta par "Oša grupu"), kas uz Frīzlandi tika pārvesti no Fallingbosteles (Līneburgas tīrelī). Oficiālā pārtikas deva leģionāriem bija 300 g maizes un 25 g gaļas konservu dienā (pēc citām ziņām, 250 g maizes, 15 g sviesta un 1 litrs zupas). Nometnē tika izdoti dažī karavīru laikraksta

"Bulta" numuri un angļu — latviešu vārdnīca. Līdz gada beigām visi internētie tika atsvabināti un nometni atstāja.

Osnabrika — pilsēta Vācijas ZR; 153,3 tk iedzīvotāju (1985). Pēc 2. pasaules kara Osnabrikā un tās piepilsētās Hastē un Orbekā atradās septiņas bēgļu nometnes, to vidū trīs latviešu, bet pārējās — kopējas baltiešu nometnes ar latviešu sektoriem. Nometnēs darbojās skolas; Orbekā tika izdots "Informācijas Biļetens" (1947). Osnabrikā darbojās arī DV nodaļa (1948—49 un kopš 1958; 50 loc.).

Ēversburga — neliela apdzīvota vieta. No 1949. g. tur darbojās invalīdu pārkološanas un rehabilitācijas centrs, kurā apmācības kursu izgāja apm. 400 latviešu kara invalīdu. 1949. — 51. g. Ēversburgā darbojās latviešu tautskola (YMCA nodaļa; organizēja sporta nodarbības), DV nodaļa (140 loc.) un tās vokālais ansamblis.

Melle — neliela apdzīvota vieta 20 km DA no Osnabrikas. Tur atradās latviešu bēgļu apmetne.

Brēmenes federālā zeme

Brēmene — pilsēta, Ziemeļjūras osta Vēzeres lejtecē, federālās zemes centrs. Dibināta 8. gs.; 529 tk iedzīvotāju (1985).

No veclatviešu vēstures zināms, ka 1906. — 1914. g. Brēmenē pastāvējis neliels sociāldemokrātu pulciņš ar savu bibliotēku. Pēc 2. pasaules kara pastāv neliela latviešu kolonija, nedaudz latviešu dzīvo arī ārpus Brēmenes. 80. gados Brēmenē atradās VLCP — LCK pārstāvība.

Delmenhorste — pilsēta 10 km no Brēmenes; 70 tk iedzīvotāju (1974). Pēc 2. pasaules kara Delmenhorstē atradās latviešu bēgļu apmetne, bet Gronā pie Brēmenes bija izceļotāju tranzītnometne. Izceļotāji devās ceļā no Brēmenhāfenes (priekšosta Vēzeres upes grīvā apm. 50 km uz Z no Brēmenes). Kopš 1960. g. Delmenhorstē pastāv latviešu veco ļaužu mītne, to garīgajai aprūpei izveidota luteriešu draudze.

Ziemeļreinas-Vestfālenes federālā zeme

Detmolda — pilsēta Vācijas R; 70 tk iedzīvotāju (1974).

Augustdorfa — neliela apdzīvota vieta 8 km uz R no Detmoldas centra, faktiski Detmoldas piepilsēta.

Latviešu kolonija izveidojās 1945. g., kad Detmoldā tika iekārtotas divas bēgļu nometnes. Viena no tām atradās sanatorijā "Frische Quelle" un kļuva par bēgļu organizatorisko centru — sākumā vietējām vajadzībām, bet "Mazās Latvijas" gados kļuva par Ziemeļvācijas jeb angļu okupācijas zonas latviešu etnisko organizāciju centru. Detmoldā tika izdota un izplatīta visā Vācijā latviešiem nozīmīga periodika. Šajā nometnē bija apm. 500 cilvēku, 1947. g. nometni pārvietoja uz Augustdorfu, bet 50. gados uz Mīnsteri. 1957. g. Detmoldā (vēlāk Augustdorfā) visi latviskie pasākumi bija beiguši darboties.

40. gadu beigās Detmolda bija arī nozīmīgs lietuviešu emigrācijas centrs.

Latviešu organizācijas Detmoldā un Augustdorfā: Baltiešu Centrālā padome (BCP; 1946 – 49); Vācijas Latviešu Centrālā padome (VLCP) un Latviešu Centrālā komiteja (LCK; 1945 – 56, pēc tam Minsterē); DV Centrālā valde (1952 – 57) un Vācijas valde (1950 – 57; abas pēc tam Minsterē); DV nodaļa (1948 – 57); Detmoldas Latviešu nacionālkomiteja (1945 – 46); Latviešu pretestības kustības dalībnieku apvienība (dib. 1946); Latvijas Sarkanais Krusts (LSK; atjaunots 1946); luteriešu draudze; kristīgās jaunatnes pulciņš.

Etniskie pasākumi un iestādījumi Detmoldā un Augustdorfā: LCK "Informācijas Biļetens" (1945. g. novembris – 1946. g. augusts); BCP laikraksts "Nedēļas Apskats" (1946. g. septembris – 1949. g. jūnijs); nacionālkomitejas biļetens "Pēdējās Ziņas" (1945), "Detmoldas Vēstis" (1945 – 46), "Detmoldas Vērotājs" (1946); LELB Virsvaldes "Ziņas Garīgiem Darbiniekiem" (1946 – 47); DV "Biļetens", vēlāk "Mēnešraksts" (1951 – 56); skautu mēnešraksts "Staburags" (1950 – 51); Pētera Mantnieka un Edgara Ķiploka apgāds (1946 – 49); latviešu ģimnāzija (1946 – 57, pēc tam Minsterē); baltiešu mūzikas skola; DV teātris (1951 – 57, pēc tam Minsterē); DV sporta kopa; DV šaha kopa; skautu vienība.

Pāderborna – pilsēta 20 km uz D no Detmoldas. 1945. g. vasarā tās apkaimē Renbergā atradās internēto leģionāru nometne, ko apsargāja angļu okupācijas armijas karavīri. Nometnē atradās arī 1,5 tk latviešu (pulkv. V. Januma vadībā); vēlāk šos leģionārus evakuēja uz Beļģiju.

Blomberga – neliela apdzīvota vieta 15 km uz A no Detmoldas. 1944. – 1950. g. tur atradās 800 latviešu bēgļu, kas bija izvietoti trīs apmetnēs samērā labos apstākļos (rekvizētos dzīvokļos). Nometnē bija arī lietuviešu un igauņu bēgļi. Bēgļu vidū bija daudz latviešu radošās inteliģences pārstāvju, kas nodarbojās ar etnisko organizāciju izveidošanu un kultūras pasākumu vadīšanu, piem., režisori Vilis Lapenieks un Voldemārs Pūce, komponists Jānis Mediņš, vēsturnieks Arveds Švābe, mediķis Jēkabs Alksnis, pedagogs Kārlis Dzīlleja, inženieris Alberts Jekste u.c. Latviešu lietošanā bija nodota arī viesnīca "Deutsches Haus", ko latvieši bija iesaukuši par "mākslinieku māju", jo tur notika visa sabiedriskā dzīve. Ar no Rīgas līdzatvesto aparatūru nometnē tika uzņemtas hronikas un dokumentālās filmas par bēgļu dzīvi, kā arī viena pilnmetrāžas mākslas filma ("Kāds, kura nav" – pēc Mārtiņa Zīverta lugas sižeta). Darbspējīgie bēgļi tika nodarbināti meža darbos. Sakarā ar darba līgumu noslēgšanu un bēgļu izceļošanu nometnes tika slēgtas, bet palikušie bēgļi pārvietoti uz Augustdorfu.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Blombergā: nacionālkomiteja; luteriešu draudze; DV nodaļa (1948 – 50, 50 loc.); bēgļu slimnīca; biļetens "Ziņas" (1946 – 47); "Nedēļas Apkārtaksts" (1948); juristu raksti "Tiesībnieks" (1947 – 50); filmu studija un laboratorija (1945 – 49); pamatskola; vidusskola jeb ģimnāzija; tautas augstskola; koris; solistu koncertansamblis; teātra ansamblis (pirms tam Mērbekā); latviešu kapu nodaļums Blombergas kapsētā (kopīgs pieminekļis, 30 apbedījumu).

Bīlefelde – pilsēta Vestfālenē; 301 tk iedzīvotāju (1985). Pilsētā attīstīta daudznozaru rūpniecība, darbojas universitāte u.c. augstskolas. Latviešu gaitām nozīmīgas ir bijušās piepilsētas Zenne un Hēpene.

Latviešu kolonijas pirmsākumi saistās ar 40. gadu beigām, kad latviešu kara veterāni tika ievietoti Zennes slimnīcā ārstēšanai. 50. gados Bīlefeldē dzīvoja apm. 500 – 600 latviešu, kuru vairākums bija nodarbināti angļu armijas palīgdienestā (kapteiņa Pramalda Valtera komandētajā rotā vien 60. gados bija 400 vīru); tie veidoja samērā noturīgu Vācijas latviešu grupējumu, kura sabiedriskajā dzīvē liela nozīme bija sakariem ar 60 km attālo Minsteri.

Latviešu organizācijas un īpašumi Bīlefeldē: luteriešu Bīlefeldes draudze, dievnams, adrese – Am Beckhof 26, Bielefeld; 323. transportvienība Zennē (dib. 1948) un luteriešu draudze; katoļu kopa; DV 323. transportvienības nodaļa (1948 – 64), Bīlefeldes nodaļa (dib. 1956, 100 loc.), Bekhofas nodaļa (1959 – 61); invalīdu (LKIA) kopa; kristīgās jaunatnes (JKS) nodaļa; latviešu apbedījumi Hēpenes un Zennes kapsētā.

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Bīlefeldē: transportvienības mēnešraksts "Aizdedze" (1954 – 58); Viļa Šteplera grāmatnīca "Fēnikss"; deju kopa "Litenītis"; VLCP – LCK Ziemeļreinas-Vestfālenes "Apkārtraksts"; teātra ansamblis.

"Mazās Latvijas" gados latviešu bēgļu apmetnes atradās arī Bīlefeldes apkaimē Mēzē un Lādē.

Gīterslo – pilsēta 18 km uz DR no Bīlefeldes. Tur atrodas latviešu karavīru apbedījumi no 2. pasaules kara un pirmajiem pēckara gadiem.

Halle – ostas pilsēta. Tur atradās latviešu nometne, kurā bija pamatskola; iznāca nometnes laikraksts "Mītnes Viesis" (1945 – 46), darbojās Teofila Dārziņa apgāds (1946 – 49).

Bādenhauzene – neliela apdzīvota vieta Vestfālenē. Tur atradās angļu Reinas armijas štābs, bija izvietota angļu armijas palīgdienesta latviešu rota. 1947. g. un 1948. g. tur tika sarīkots latviešu mākslas festivāls; darbojās DV nodaļa (1948 – 54).

Minstere – pilsēta Ziemeļreinas-Vestfālenes Z daļā; 273 tk iedzīvotāju (1985). Transporta mezgls, upju osta pie Dortmundes – Emsas kanāla. Nozīmīgs kultūras centrs, tur atrodas universitāte (dib. 1773); latviešu ģimnāzija.

Minsteres universitātē notiek Baltijas pētījumi, darbojas Austrumbaltijas institūts (Ostbaltisches Institut; dib. 1947), kas specializējies baznīcas vēstures pētījumos.

Latviešu kolonija Minsterē pastāv kopš 50. gadu sākuma, kad uz Minsteri tika pārvietoti bēgļi no Augustdorfas; bēgļu nometne tur bija līdz 1960. gadam. Kolonijas nozīmi palielina latviešu ģimnāzija, kurā mācās apm. 80 audzēkņu – latviešu jaunā paaudze no visas pasaules (līdz 1991 gk. no Ziemeļamerikas), kas tur papildina etnisko izglītību. Pēc skolas beigšanas viņi parasti atgriežas savās iepriekšējās dzīvesvietās. Pastāvīgi dzīvojošo latviešu skaits Minsterē nekad nav bijis liels (ne vairāk kā pāris simtu cilvēku), un šajā ziņā tā atpaliek no vairākām citām Vācijas pilsētām, tomēr sava centrālā stāvokļa dēļ Minstere kļuvusi par Vācijas latviešu etniskās kopības centru un centrālo organizāciju mītni. Kolonijas sabiedriskajā dzīvē liela nozīme ilgus gadus ir bijusi atvaļinātajam pulkvedim Vilim Janumam. Sabiedriskajiem pasākumiem līdz 1985. g. tika izmantotas ģimnāzijas telpas.

80. gadu sākumā visā pasaulē tika vākti ziedojumi (mediķa Andra Kadeģa vadībā) jauna sabiedriska centra celtniecībai Minsterē (tika savākti 1,6 mlj vācu marku no 822

organizācijām un privātpersonām, 2,5 mlj marku tika izdalīti no VFR federālā budžeta un 2,5 mlj — no Ziemeļreinas-Vestfālenes federālās zemes budžeta). Minstere kļuvis par Eiropas latviešu kopības centru un pārņēmusi arī daļu to pasākumu organizēšanu, kas agrāk notika Londonā un Stokholmā. Latviešu etniskie pasākumi guvuši ievērību arī vācu televīzijā u.c. masu informācijas līdzekļos, tos atbalsta Minsteres iedzīvotāji, pašvaldības un valdības iestādes. Minsterē notiek arī Latviešu dienas, kurās oficiāli tiek pacelts Latvijas karogs; tās notikušas Pasaules brīvo latviešu dziesmu svētku laikā (piedalījās 4 tk latviešu) 1984. un 1987. gadā.

Latviešu īpašumi un centrālās organizācijas Minsterē: Minsteres Latviešu centrs (MLC; atklāts 1985, adrese — Salzmanstrasse 152, Münster)¹; Latvijas interešu pārstāvība Vācijā (kopš 1981)²; PBLA Eiropas birojs (1986—91, pēc tam Rīgā); PBLA Sabiedrisko zinātņu institūts (SZI; 1984—90); Vācijas Latviešu Centrālās padomes birojs (VLCP—LCK; kopš 1957); DV Centrālā valde, Vācijas valde un ģenerālsekretariāts (kopš 1957), DV nams (līdz 1972, adrese — Grevenstrasse 69); Latgales pētīšanas institūts (dib. 1986), Latgaļu sēta, adrese — Dreizehner Strasse 5; latviešu ģimnāzija (dib. 1957)³; LSK Centrālā valde (kopš 1965).

Latviešu vietējās organizācijas Minsterē: luteriešu draudze (dib. 1951, 300 loc.; dievkalpojumi notiek Latviešu centrā un dievnāmā "Versönungskirche"); dievturu Tāļivalža draudze (dib. 1987, 30 loc.); katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1957, 40—80 loc.); studentu kopa; latviešu apbedījumi Lauheides Meža kapsētā.

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Minsterē: PBLA—SZI žurnāls "Saziņa"; apvienotais Eiropas latviešu nedēļas laikraksts "Brīvā Latvija" (kopš 1986, redakcijas nodaļas Londonā un Stokholmā); DV "Mēnešraksts" (dib. 1957), biļetens "Stāvoklis Latvijā" (1961—81), Rietumvācijas "Apkārtraksts", Minsteres "Apkārtraksts" (dib. 1963) un "Vēstis Daugavas Vanagiem"; korporāciju žurnāls "Universitas" (1954—77, pēc tam Ņujorkā); Augusta Kalniņa žurnāls "Draugs" (1961—68); luteriešu draudzes "Apkārtraksts" (dib. 1978); studentu apvienības "Apkārtraksts"; ģimnāzijas žurnāls "Snīpis", "Afišas" (dib. 1981), biļetens "Ziņas" (dib. 1979) un "Apkārtraksts"; ģimnāzijas bibliotēka (dib. 1957, saukta arī par Latviešu krātuvi); VLCP Trimdas arhīvs (dib. 1972); DV arhīvs un apgāds spiestuve "Latvis" (dib. 1957); "Latgaļu izdevniecība" (no 1986, līdz tam Minsterē); Andriva Jūrdža fonds (no 1986); Latviešu literatūras seminārs Minsteres universitātē; latviešu bērnodrāzrs; DV teātra ansamblis (dib. 1957) un sporta kopa; ģimnāzijas dramatiskais ansamblis, ģimnāzijas koris (dib. 1955), orķestris un sporta kopa; koklētāju ansamblis; etnogrāfiskais ansamblis "Mičotāji" (1971—75); deju kopa "Circenītis"; jauktais koris "Drava" (1962—78); sieviešu koris "Kamene"; estrādes ansamblis "Ludvigs dzird" (1986—89); roka ansamblis "Gūzma" (dib. 1988); studentu sporta kopa.

Grēvene — ciemats Vestfālenē 15 km uz Z no Minsteres, Emsas upes krastā. 1945.—1949. g. tur pastāvēja latviešu bēgļu nometne, precīzāk — piecas savstarpēji saistītas nelielas apmetnes, kurās bija vismaz 700 cilvēku. Bēgļi dzīvoja samērā labos apstākļos — atsevišķos dzīvokļos. Lai papildinātu pieticīgo pārtikas devu, uzņēmīgā-

¹ Arhitekti Juris Strautiņš, Gustavs Šilde un Maija Gobiņa.

² Interesešu pārstāvis jurists Ādolfs Šilde, adrese — 69 Pappenbusch, Münster (līdz 1990).

³ 1964.—1985. g. adrese — Wienburgerstrasse 52/54, 56; pēc tam — Minsteres Latviešu centrā.

kie zvejoja zivis, citi turēja sivēnus. Tajā laikā Grēvenē atradās arī lietuviešu, igauņu un poļu bēgļi; darbojās viena no LLV nodaļām, bija samērā rosīga sabiedriskā dzīve. Grēvenē darbojās latviešu luteriešu un baptistu draudzes un DV nodaļa (1949 – 50). Iznāca biļeteni "Grēvenes Ziņas" un "A – Z", kā arī baptistu "Vēstules"; darbojās pamatskola, ģimnāzija, kristīgās jaunatnes pulciņš, studentu kopa, dramatiskais ansamblis, literātu pulciņš (vadīja Jānis Jaunsudrabiņš) un preses darbinieku (LPB) Ziemeļvācijas kopa.

Vairākumam bēgļu izceļojot no Vācijas vai arī pārceļoties uz dzīvi citur, Grēvenes nometne tika likvidēta.

Borghorste — neliela apdzīvota vieta 30 km uz ZR no Minsteres, 15 km uz R no Grēvenes. Vienlaikus ar bēgļu apmetni Grēvenē tur pastāvēja latviešu bēgļu apmetne. 1946. g. Borghorstes nometnē nonāca 330 leģionāru no Zēdelhemas internēto karavīru nometnes.

Rūra — Vācijas galvenais smagās rūpniecības rajons, viens no lielākajiem Rietumeiropā, tajā ir 4 lauku rajoni un 17 pilsētas, kas ietilpst Reinas-Rūras aglomerācijā; 4,6 tk km², 6 mlj iedzīvotāju (1974). Šā rajona lielākās pilsētas ir Esene, Dortmunde, Dīsburga, Hamma, Vupertāle, Botropa.

Latviešu kolonijas pirmsākumi saistās ar "Mazās Latvijas" gadiem (1946 – 49), kad ap Rūru atradās sešas latviešu bēgļu apmetnes — Felbertē, Fērdē, Arnsbergā, Zestē (darbojās pamatskola), Neištātē, Holcenē (apmetne "Cerība", kur darbojās pamatskola un ģimnāzija). Vēlāk vairākums latviešu aizceļoja un nometnes tika likvidētas. Atlikušie latvieši (ne vairāk kā pāris simtu cilvēku) apmetās gk. Dortmundē un Hammā, arī Vupertālē.

Latviešu organizācijas Rūrā: luteriešu Dortmundes draudze (dievkalpojumi notiek Mārtaņa Lutera draudzes zālē); luteriešu Hammas draudze; latviešu transportvienība Hammā pie angļu armijas (dib. 1951); DV Esenes nodaļa (1949 – 50), Hammas nodaļa (1951 – 58), nodaļa "Cerība" un Botropas kopa (1957 – 58).

Izerlona — pilsēta 25 km uz DA no Dortmundes; 89,7 tk iedzīvotāju (1985). Nedaudzos latviešus organizatoriski vienojusi DV kopa (1960 – 80, 20 loc.).

Kerbeke — ciemats Vestfālenē 40 km uz A no Dortmundes Mēnesa ezera krastā. Mūža pēdējos 14 gadus tur dzīvojis rakstnieks Jānis Jaunsudrabiņš. 1967. g. rakstniekam uzstādīts kapa piemineklis, 1975. g. iekārtota piemiņas istaba vietējā muzejā.

Eikelborna — neliela apdzīvota vieta 25 km uz A no Hammas. Pēc 2. pasaules kara tur atradās brīvlaisto leģionāru hospitālis. 1946. g. tajā ievietoja apm. 150 slimniekus, kas tika pārvesti no Ostendes (25 no tiem turpat miruši un arī apbedīti).

Diseldorfa — pilsēta Reinas krastā; 563 tk iedzīvotāju (1985). Pēc 2. pasaules kara Diseldorfā ir Ziemeļreinas-Vestfālenes federālās zemes centrs, upes osta, rūpniecības centrs; tajā atrodas vairākas augstskolas.

Latviešu kolonijas pirmsākumi saistās ar 40. gadu beigām, kad Diseldorfā atradās studentiem domāta bēgļu apmetne, kā arī kāda no angļu armijai piederošajām transportvienībām, kuras personāls bija sakomplektēts no latviešu kara veterāniem. Vēlākajos gados nedaudz latviešu ieradās arī no citiem Vācijas novadiem, tomēr

latviešu kopskaits ir neliels — tas nepārsniedz pāris simtu cilvēku. Diseldorfā rīkotas arī baltiešu kultūras dienas.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Diseldorfā: luteriešu draudze (dievkalpojumi notiek Sv. Stefana dievnamā); latviešu papildskola (dib. 1956); DV kopas Štokumā (1948 — 50), Unterrātē (dib. 1949), Rātē (1952 — 59) un Verstenē (1958 — 64).

Menhengladbaha (arī Gladbaha) — pilsēta Ziemeļreinā-Vestfālēnē; 255 tk iedzīvotāju (1985). Tekstilrūpniecības centrs. Pēc 2. pasaules kara ietilpa angļu okupācijas armijas apgādes sistēmā.

Latviešu kolonija pastāv kopš 50. gadu sākuma un veidojusies gk. no kara veterāniem, kas bija iesaistīti angļu armijas transporta palīgvienībās. Ar Menhengladbahu organizatoriski un sabiedriski saistītas līdzīgas citur izvietotās vienības. 80. gados pilsētā dzīvoja pāris simtu latviešu.

Latviešu organizācijas Menhengladbahā: Ziemeļreinas-Vestfālenes Latviešu biedrība; luteriešu Menhengladbahas draudze; latviešu transportvienība "C" un tās luteriešu draudze; katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1948, 80 loc.); Kultūras sakaru biedrība (propadomju ievirze, centrs Firzenē — 5 km uz ZR no Gladbahas).

Latviešu etniskie iestādījumi Menhengladbahā: DV biļetens "Mūsu Dzīve un Darbs" (dib. 1965); bibliotēka un sporta kopa; kultūras sakaru biļetens; Lejasreinas koris.

Loberiha — neliela apdzīvota vieta 10 km uz ZR no Menhengladbahas. Tur dzīvoja nedaudz latviešu, kuru sabiedriskā darbība bija saistīta ar Gladbahu.

Arsbeka — neliela apdzīvota vieta 15 km uz R no Menhengladbahas. 50. gados tur bija izvietota no latviešiem sakomplektēta angļu armijas transportvienības nodaļa. 1950. — 1951. g. darbojās arī sava DV nodaļa.

Brigene un Brahte — nelielas apdzīvotas vietas, 15 km uz ZR no Menhengladbahas. Tur bija izvietota no latviešiem sakomplektēta angļu armijas transportvienība; tai bija sava luteriešu draudze un DV nodaļa Brahtē (1948 — 59) un Valdmilē pie Brahtes (1950 — 51).

Kēvelāra — neliela apdzīvota vieta 45 km uz Z no Menhengladbahas. 50. gados tur bija izvietota no latviešiem sakomplektēta angļu armijas transportvienības nodaļa.

Krēfelde — pilsēta 20 km uz ZA no Menhengladbahas; 217 tk iedzīvotāju (1985). Tur dzīvo nedaudz latviešu; pastāv DV nodaļa (dib. 1958, 30 loc.), kas izdod savu "Apkārtrakstu".

Reinberga — neliela apdzīvota vieta 40 km uz Z no Menhengladbahas, pāris kilometru no Reinas krasta. 1945. g. tur neilgi atradās internēto leģionāru nometne (1,5 tk cilvēku pulkv. V.Januma vadībā, pēc tam tos pārveda uz Beļģiju).

Ķelne — pilsēta Rietumvācijā Reinas krastā, osta; 919 tk iedzīvotāju (1985). Pēc smagiem postījumiem 2. pasaules karā uzcelta gandrīz no jauna; daudzveidīga rūpniecība, transporta mezgls. Ķelnē atrodas katoļu arhibīskapijas sēdeklis, universitāte (dib. 1388) u.c. augstskolas.

Bonna — pilsēta Rietumvācijā, VFR galvaspilsēta (1949—90); 286,8 tk iedzīvotāju (1988). Tā strauji attīstījusies, un palielinājies iedzīvotāju skaits.

Attālums starp Ķelnes un Bonnas centru ir tikai 20 km, tāpēc apbūve gandrīz saplūdusi un no sabiedriskā viedokļa uzskatāma par vienotu pilsētu.

Latviešu kolonija Ķelnes un Bonnas apkaimē radās vēl 2. pasaules kara laikā, kad tur nonāca bēgļi no Latvijas. "Mazās Latvijas" gados tur atradās piecas bēgļu nometnes: Oberkaselē, Hangelarā, Endihā (īpaši studentiem), Bedburgā un Eiskirhenē. Sakarā ar izceļošanu pēc darba līgumiem latviešu skaits samazinājās, taču 50. gados nekur citur Vācijā nebija tik daudz latviešu studentu kā Bonnas un Ķelnes universitātē. Par nelielu naudas summu studenti nopirka pussagruvušo Annabergas grāfu pili un pašu spēkiem to atjaunoja. Talkā viņiem nāca arī citu tautību studenti, un trīsstāvu celtnē ar plašu sarīkojumu zāli un desmitiem istabu kļuva par baltiešu kristīgo studentu mītņi un viesmīlīgu mājokli daudziem iebrucējiem (viesistabas 30 personām). Izveidot mītņi ierosināja tās vēlākais ilggadējais vadītājs luteriešu mācītājs Jāzeps Urdze. Latviešu sabiedrisko dzīvi šajā kolonijā rosina arī etnogrāfs Austris Grasis.

Sakarā ar Ķelnes un Bonnas vispārējo attīstību un izaugsmi tur pamazām ieplūda latvieši arī no citiem Vācijas novadiem, 1954. g. tur tika sasaukta ELJA dibināšanas sanāksme. Ķelnes apkaimē latvisko norišu centrs atrodas Porcas-Vesthofenes piepilsētā. 80. gados Ķelnes un Bonnas apkaimē dzīvoja apm. 500 latviešu (pēc citām ziņām, pat vairāk nekā Hamburgā, kur tolaik dzīvoja 800 latviešu). 1973. g. Eiropas latviešu dziesmu svētkos Ķelnē bija vairāki tūkstoši latviešu, Doma baznīcā tika noturēts ekumenisks dievkalpojums. Baltiešu centrālo organizāciju pārstāvji un Baltijas valstu interešu pārstāvji (līdz 1978. g. diplomāts Roberts Liepiņš, 1978.—1990. g. jurists Ādolfs Šilde) no 1949. g. cieši sadarbojās ar Bonnas valdību.

Baltijas Pētniecības institūts (Baltisches Forschungsinstitut; dib. 1953, kopš 1963 darbojas Bonnas universitātes pārziņā) izdod ikgadēju rakstu krājumu "Commentationes Balticae" (vadītāji — arheologs Edgars Šturms, Jēkabs Ozols)¹.

Baltijas problemātiku skar arī tā dēvētais Ķelnes Sovietoloģijas institūts (Bundesinstitut für ostwissenschaftliche und internationale Studien; dib. 1961). Bonnā atrodas arī vācbaltiešu apvienības (novadpētniecības) centrs.

Latviešu organizācijas Ķelnē un Bonnā: Latvijas pārstāvība (dib. 1991 Bonnā; pārstāvis Andrejs Urdze); Baltiešu informācijas birojs (dib. 1991); Latviešu studentu apvienība Vācijā (LSVA; dib. 1951); Latviešu kristīgo studentu biedrība²; Baltiešu kristīgo studentu mītne Annabergas pilī (iekārtota 1952, adrese — Annaberger Strasse 400, Bonn — Bad Godesberg); luteriešu Vesthofenes draudze (dievkalpojumi notiek ciemata draudzes zālē); DV Bedburgas nodaļa (1949—51), Hangelaras nodaļa (1951—55), Ķelnes nodaļa (dib. 1954, 20—30 loc.; līdz 1976 nosaukums Vesthofenes nodaļa); korporāciju kopa (dib. 1955); kara invalīdu (LKIA) kopa (dib. 1955); Kultūras sakaru biedrība (dib. 1977).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Ķelnē un Bonnā: biļetens "Annabergas Vēstnesis" (dib. 1952); LSVA biļetens "Apkārtraksts" (dib. 1957); baltiešu bibliotēka;

¹ Pēc citām ziņām, institūts patstāvīgi darbojies 1949.—1972. g., rakstu krājums iznāk kopš 1963. gada.

² Dibināta 1921. g. Rīgā LU pārziņā, darbību atjaunojusi pēc kara Vācijā.

Austra Graša privātbibliotēka; baltu valodu kurss Bonnas universitātē; jauktais koris (dib. 1963); vīru koris (dib. 1970); bērnu koris; estrādes ansamblis "Ķelnes prāģeri"; sporta kopa.

Āhene — pilsēta Beļģijas pierobežā 100 km uz R no Bonnas. Tur atradusies latviešu bēgļu apmetne.

Viedenava — neliela apdzīvota vieta 60 km uz A no Bonnas. Tur bijusi latviešu bēgļu apmetne.

Hesenes federālā zeme

Hesenes federāla zeme aizņem 21,1 tk km² lielu teritoriju, kurā ietilpst arī 100 km garš Reinas ielejas posms upes vidustecē.

"Mazās Latvijas" gados (1946—49) bēgļu nometnes Hesēnē bez Frankfurtes apzinātas vēl 18 vietās, kurās dzīvoja vismaz 5 tk latviešu. Gandrīz visās nometnēs darbojās savas nacionālkomitejas, luteriešu draudzes, bet dažās arī vēl citi etniski pasākumi.

Frankfurte pie Mainas — Vidusvācijas lielākā pilsēta. Dibināta 8. gs. beigās; 0,6 mlj iedzīvotāju (1985). Frankfurte ir galvenā pilsēta Reinas-Mainas aglomerācijā (2,5 mlj iedzīvotāju kopā ar Ofenbahu, Hānavu, Riselsheimu, Kēnigšteinu). Tā ir finanšu, tirdzniecības, rūpniecības un kultūras centrs.

Latviešu kolonija pastāv kopš 2. pasaules kara laika, kad apm. 2 tk latviešu bēgļu tur nonāca bēgļu nometnēs Frankfūrtē, Ofenbahā, Hānavā, Visbādēnē (nometne Gerdorfera kazarmās). Hesenes apgabalā bēgļu organizatoriskais centrs bija Hānava; 1946. g. tur notika arī novada dziesmu dienas. Frankfūrtē 1947. g. atradās apm. 100 latviešu studentu. Visbādēnē un pēc tam Hānavā atradās arī ietekmīgs lietuviešu bēgļu grupējums (tā bija arī viņu trimdas centrālo organizāciju mītņu un periodikas izdošanas vieta).

Kad lielākā daļa bēgļu no Vācijas aizceļoja, Frankfūrtē palika ne vairāk kā pāris simtu latviešu, taču Frankfurte joprojām palika iemīļota latviešu studiju vieta. Kēnigšteinā, kas bija kļuvusi par starptautisku katoļu organizāciju darbības centru, regulāri notika Austrumeiropas apspiesto (komunistiskā režīma upuru) baznīcu kongresi. No 1960. g. Kēnigšteinā darbojas īpašs Baltijas institūts (Baltisches Institut für Geisteskultur und Zeitgeschichte), kas no 1962. g. izdod ikgadēju rakstu krājumu "Acta Baltica", kā arī piesaista baltiešu emigrantu zinātniekus (piem., latviešu ģeogrāfs Andrivs Namsons, ilggadējs institūta vadītājs). Katoļu īpašumos bieži notiek Vācijā dzīvojošo latviešu sanāksmes un sarīkojumi. Starptautiskajā grāmatu skatē "Frankfurter Buchmesse" tiek pārstāvēta arī emigrācijā izdotā latviešu literatūra.

Latviešu organizācijas Frankfūrtē: Hesenes Latviešu nacionālkomiteja Hānavā; VLCP—LCK Hesenes pārstāvība Frankfūrtē (dib. 1951); luteriešu Frankfurtes draudze (dievkalpojumi notiek Sv. Mateja dievnamā) un Hānavas draudze; katoļu kopa; baptistu draudze Hānavā (1945—49); DV Hānavas nodaļa (1947—49), Frankfurtes nodaļa (1948—49; 1969, 40 loc.); studentu biedrība; latviešu rota "Baltic Guard" (1947—48); preses (LPB) kopa (dib. 1945); Kristīgo demokrātu apvienība.

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Frankfurtē: VLCP Centrālā kartotēka (1945 – 49, pēc tam Augsburgā); laikraksti "Latvis" (1945, Hānavā) un "Tēvzeme" (1945 – 48, Hānavā), kā arī tā pielikums "Sports"; humoristisks žurnāls "Cilpa" (1947 – 48, Hānavā); apgāds "Gaismas pils" (1946 – 50, Hānavā); Vācijas katoļu biļetens "Druva" (dib. 1962); katoļu studentu kopas "Dzintars" izdevums "Apkārt-raksts"; biļetens "Visbādenes Latviešu Ziņas" (1945 – 46); skautu žurnāls "Dzirksteli-te" (1945 – 46, Visbādenē); DV izdevums "Informācija"; latviešu pamatskola Ofenbahā, Hānavā un Visbādenē; latviešu ģimnāzija Hānavā un Visbādenē; latviešu arodskola Hānavā; LSK ambulance Hānavā; skautu vienība Visbādenē; Frankfurtes latviešu koris; Hānavas latviešu koris; kamerkoris "Dūdas" (dib. 1984); estrādes ansamblis "Prusaki" (1974 – 75); sporta klubs Hānavā; šaha kopa Ofenbahā; filatēlistu kopa Hānavā; radiopārraides "Brīvā latviešu balss" (1966 – 69).

Zirshāna — neliela apdzīvota vieta pie Visbādenes. Pēc 2. pasaules kara zem klajas debess tur bija iekārtota plaša nometne internētajiem karavīriem, kurus apsargāja franču okupācijas armijas karavīri. Nometnē bija arī latviešu leģionāri; daļa vēlāk tika pārvietoti uz Lionas apkaimi (Francijā), citi — cauri Vācijai pa dzelzceļu aizvesti uz PSRS.

Kasele — pilsēta Vācijas vidienē; 184,5 tk iedzīvotāju (1985). Tur pastāvēja divas nometnes — Betenhauzenē ("Junkers") un Matenbergā; darbojās pamatskola, ģimnāzija, tautas augstskola, kristīgās jaunatnes pulciņš, skautu un gaidu vienības, iznāca žurnāls "Ūdeņu Balsis" un biļetens "Latviešu Vēstnesis", bija DV nodaļa (1947 – 50) un vairāki kori.

Marburga — pilsēta Hesenes ZR daļā; 50 tk iedzīvotāju (1974). Marburgas latviešu bēgļu vidū bija līdz 70 studentiem, LSK pārziņā darbojās Neredzīgo invalīdu kopa ar savu DV nodaļu (1947 – 49). Baltijas pētījumiem pievērsies Marburgas universitātes Herdera institūts (dib. 1950), kas izdod žurnālu "Zeitung für Ostforschung"; universitātes bibliotēkā atrodas nozīmīgs latviešu grāmatu un periodikas krājums.

Gīsene — pilsēta uz Z no Frankfurtes. Tur nometne bija ierīkota Kalna kazarmās (Bergcaserne), tajā darbojās sporta klubs; bija arī amerikāņu armijas palīgvienību latviešu rota.

Veilburga — ciemats uz R no Gīsenes. Tur nometne atradās viesnīcā "Hotel Lindenhorst"; darbojās pamatskola, tika publicētas arī dažas grāmatas.

Fulda — pilsēta Hesenes A daļā. Nometnē kopā ar lietuviešu bēgļiem atradās 450 latviešu; darbojās pamatskola, ģimnāzija un DV nodaļa (1947 – 51).

Bādnauheima — kūrortpilsētiņa uz Z no Frankfurtes. Tur atradās amerikāņu armijas "Baltic Guard" 8252. inženieru rota; pastāvēja DV nodaļa.

Bīdingene — ciemats. Tur bijusi bēgļu nometne ar nosaukumu "Imanta".

Darmštate — pilsēta; 134,6 tk iedzīvotāju (1985). Bēgļu nometne atradās Ešolbrukenē; tajā bija katoļu kopa, pamatskola, sporta klubs, koris. Līdz 1946. g. Bābenhauzenē (20 km uz ZA no Darmštates) atradās amerikāņu armijas karavīru apsargāta internēto leģionāru nometne. Internētajiem virsniekiem bija ierīkota

atsevišķa nometne; to vidū bija apm. 50 latviešu, kas bija nodibinājuši arī savu kori. Pēc atbrīvošanas no nometnes daļa karavīru palika dzīvot Bābenhauzenē; 1947. – 1949. g. tur darbojās DV nodaļa. Etniski aprūpēta veco ļaužu mītne Darmstatē pastāvēja vēl 80. gados. Darmstatē atrodas arī vācbaltiešu nams, adrese — Herdweg 79, 6100 Darmstadt.

Dīburga — mazpilsēta uz A no Darmštates. Turienes bēgļu nometnē darbojās latviešu pamatskola, iznāca laikraksts "Svešajā Zemē".

Hepenheim — mazpilsēta uz ZA no Manheimas. Tur pastāvēja bēgļu nometne un hospitālis.

Latviešu bēgļu nometnes atradās arī Burgludvigšteinā, Ārolzenē, Ešvēgē, Herbornā, Allendorfā, Veclārā, Braunfelsā.

Bādenes-Virtembergas federālā zeme

Bādenes-Virtembergas federālās zemes dienviddaļa pēc 2. pasaules kara atradās franču okupācijas zonā. Zonu robeža zināmā mērā kavēja bēgļu savstarpējos sakarus, tāpēc franču zonā nonākušie latviešu bēgļi faktiski izveidoja atsevišķu grupējumu ar saviem etniskiem pasākumiem. Tie gan nerasniedza tik augstu līmeni kā līdzīgi pasākumi amerikāņu un angļu zonā, jo salīdzinājumā ar šīm zonām bēgļi franču zonā atradās gan grūtākos materiālos apstākļos, gan arī varas orgānu attieksme pret bēgļiem bija sliktāka. Franču okupācijas spēku pavēlniecība uzskatīja baltiešu bēgļus par padomju pilsoņiem, un tikai latviešu centrālo organizāciju un Latvijas diplomātu iejaukšanās novērsa bēgļu piespiedu repatriāciju uz PSRS. Franču iestādes arī uzmācīgi vervēja internētos latviešu jauniešus dienestam franču ārzemnieku leģionā^x.

"Mazās Latvijas" gados (1946 – 49) Bādenes-Virtembergas dienviddaļā atradās vismaz 22 latviešu bēgļu nometnes, kur kopumā bija apm. 3 tk latviešu. Gandrīz visās nometnēs darbojās latviešu nacionālkomitejas un luteriešu draudzes, bet dažās arī citi etniskie pasākumi. Vēlākajos gados gandrīz visi latvieši šo novadu atstāja. Nedaudz latviešu palika vienīgi Freiburgā. Latviešu bēgļu nometnes bija arī Bādenbādenē (tās apkaimē tuberkulozes sanatorijā miruši daudzi kara veterāni), Lihtentālē, Etenheimā (nometne atradās kūrmājas telpās), Emmendingenē, Tībingenē (turienes universitātē mācījās apm. 70 latviešu studentu), Reitlingenē, Rotveilē (darbojās skola, latviešu koris, 1948. g. novembrī notika novada dziesmu dienas), Fillingenē, Švenningenē (darbojās skola), Tutlingenē, Zigmāringenē (izejošanas tranzītnometne), Ēbenveilerē (darbojās pamatskola, ģimnāzija), Fronhofenē (darbojās koris), Rāvensburgā (darbojās skola, daiļamatnieku kopa un tās darbnīca), Veingartenē (nometne atradās klostera telpās, darbojās skola), Bellamontē, Bādvurcahā (darbojās skola, skautu vienība, bērnu dārzs, 1949 – 51 DV nodaļa), Vangenē (darbojās skola un Voldemāra Beķera apgāds izdeva arī dažas grāmatas), kā arī Zingenē, Ēbingenē, Laimnavā un Bīberahā.

Manheima — galvenā pilsēta Reinas-Nekāras aglomerācijā. Pilsētas tiesības kopš 1607. g.; 0,3 mlj iedzīvotāju (1985).

^x Pēc aptuvenām ziņām, franču gūstā nonākuši vismaz pāris tūkstoši latviešu, to vidū arī pusaudži no pretgaisa aizsardzības vienībām.

Latviešu kolonija tur pastāv no 2. pasaules kara laika, kad sešas bēgļu apmetnes atradās pašā Manheimā un viena Lampertheimā. Sākumā tajās pavisam bija 2 – 3 tk latviešu, no tiem pēc vispārējās izceļošanas sakarā ar darba līgumiem Manheimā palika tikai pāris simti. Latviešu sabiedriskie pasākumi notika gk. latviešu rotas telpās Kēfertāles piepilsētā.

Latviešu organizācijas Manheimā: Manheimas Latviešu nacionālkomiteja; Lampertheimas Latviešu nacionālkomiteja; luteriešu draudze; katoļu kopa; baptistu draudze (1945 – 48); DV nodaļa "Saulē" (dib. 1952); invalīdu (LKIA) kopa; "Baltic Guard" 8252. inženieru rota (1952); latviešu bērnudārzs (1946 – 50); kristīgās jaunatnes pulciņš; latviešu kapu nodalījums Kēfertāles kapsētā.

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Manheimā: Latviešu nacionālkomitejas rakstu krājums "Latvju doma" (1945); DV "Apkārtraksts" (dib. 1962) un bibliotēka; latviešu pamatskola (1945 – 50) un ģimnāzija (1945 – 50); latviešu papildskola; DV teātra ansamblis (1953 – 54), klubs un sporta kopa; Alfrēda Kalnāja mākslas salons; koris "Kokle".

Heidelbergā — pilsēta 15 km uz DA no Manheimas centra. Dibināta 12. gs.; 133,8 tk iedzīvotāju (1985). Tur atrodas universitāte (dib. 1386).

Pēc 2. pasaules kara Heidelbergā atradās latviešu bēgļu nometne un LSK ambulance; katoļu abatijā dzīvoja arī bīskaps Boļeslavs Sloskāns. Ap 1947. g. Heidelbergā studēja apm. 100 latviešu; universitātes apgādā publicēti pētījumi par baltu valodām.

Kopš 1964. g. Heidelbergā notiek ikvasaras baltiešu korporeļu (Baltisches Burschentum) salidojumi, kuros parasti pulcējas pāris simtu dalībnieku no visas Vācijas vācbaltiešu, latviešu, igauņu un Baltijas krievu aprindām. 1946. g. Heidelbergā sāka darboties Annas Graudiņas keramikas studija.

Karlsruē — pilsēta Vācijas DR, osta pie Reinas. Dibināta 1715. g.; 268,4 tk iedzīvotāju (1985).

No veclatviešu vēstures zināms, ka 1907. – 1912. g. Karlsruē pastāvēja neliels sociāldemokrātu pulciņš, kam bija arī sava bibliotēka.

Latviešu kolonija izveidojās 2. pasaules kara beigās, kad tur atradās bēgļu nometne; tā saglabājās vēl 60. gados, jo Etlingenē bija izvietotas no latviešiem saformētas amerikāņu armijas palīgvienības. 1964. gadā, kad taupības nolūkā amerikāņu armijā palīgvienības samazināja, latviešu vienības tika likvidētas un Karlsruēs latviešu sabiedriskajā dzīvē iestājās apstākums.

Latviešu organizācijas Karlsruē: Latviešu nacionālkomiteja; luteriešu draudze; pareizticīgo draudze; DV nodaļa Karlsruē (1948 – 49), nodaļa "Saulē" Etlingenē (1948 – 52), 7132. inženieru rotas nodaļa Etlingenē (1951 – 64) un savienība "Pulkveža Kalpaka bataljons" Etlingenē (dib. 1954, 30 loc.); invalīdu (LKIA) kopa; "Baltic Guard" 8252. inženieru rota (1948 – 52); "Baltic Guard" 7566. transporta rota (līdz 1964).

Latviešu etniskie iestādījumi Karlsruē: biļetens "Vēstnesis" (līdz 1949); latviešu pamatskola (1945 – 49) un ģimnāzija (1945 – 49); Ernesta Brunbārdas koris; DV bibliotēka Etlingenē.

Štutgarte — pilsēta Vācijas DR, Bādenes-Virtembergas federālās zemes centrs. Dibināta 1229. g.; 561,2 tk iedzīvotāju (1985). Nozīmīgs transporta un rūpniecības centrs. Tur atrodas vairākas augstskolas. Piepilsētu vidū ir Eslingene, Lūdvijsburga, Vaiblingene, Vaihingene, Mēringene, Lēonberga, Zindelfingene, Bādkanšate, Felbaha; attālākā lokā vēl arī Šorndorfa, Nirtingene, Detingene un Kirheima.

No veclatviešu vēstures zināms, ka 1908. — 1912. g. Štutgartē pastāvēja neliels sociāldemokrātu pulciņš.

Latviešu kolonija Štutgartē pastāv kopš 2. pasaules kara laika, kad tur nonākušie 10 tk latviešu bēgļi tika izvietoti īpašās nometnēs. Apzinātas 12 nometņu vietas — Zillenbūha (nometne atradās centrā), Lēonberga (tur bija sevišķi labi apstākļi, 50 ģimenes tika izvietotas savrupmājās), Bādkanšate (nometne bija ierīkota Funkera kazarmās), Felbaha, Nirtingene un Kirheima (šajās nometnēs dzīvoja arī lietuviešu bēgļi); nometnes bija ierīkotas arī Vaiblingenē, Zindelfingenē, Štetenē un Šorndorfā. Lūdvijsburgā atradās īpaša izceļošanas tranzītnometne un bēgļu apmācības centrs. Taču latvisko norišu centrs bija Eslingene, kur atradās samērā labi iekārtota pati lielākā bēgļu nometne visā emigrācijas vēsturē (6,5 tk iemītnieku). Eslingenes latviešu kolonijai (ELK) bija sava teātra zāle ar 400 vietām, restorāns "Lido" un aptieka; darbojās koris "Mana dzimtene" (1945 — 49) un Jāņa Bētiņa daiļkalēja darbnīca. ELK administratīvās vadības priekšgalā bija Latvijas diplomāti Aleksandrs Kacens un Kārlis Kalniņš, bet nometnes iemītnieku vidū bija desmitiem izcilu personību, kas kolonijas sabiedriskajai dzīvei piešķīra patriotisku un intelektuālu ievirzi. Latviešu starpā Eslingene 1946. — 1949. g. tika saukta par "Mazo Rīgu" vai arī par "Mazās Latvijas" galvaspilsētu; tur notika arī nozīmīgas latviešu mākslas un daiļamatniecības izstādes. Sevišķi koloniju saliedēja LELB arhibīskapa Teodora Grīnberga darbība (T.Grīnbergs apbedīts Plinsavas kapsētā 1962, bet Eslingenē Dienvidu pastorātā ierīkota viņa piemiņas istaba).

Sākot no 50. gadiem, kad lielākā daļa bēgļu no Vācijas aizceļoja, palikušo latviešu skaits Eslingenē nepārsniedza dažus simtus cilvēku.

Kolonijas nozīmīgākās sabiedriskās norises bija 1947. g. sarīkotie tautas svētki un dziesmu dienas (1 tk dziedātāju, 8 tk klausītāju); Jāņa Jaunsudrabiņa godināšana viņa 70 gadu jubilejā; pretkomunistiskā masu demonstrācija (1949. g. 15. maijā); arhibīskapa T.Grīnberga 90 gadu jubilejas svinības (1960) un Vācijas latviešu dziesmu dienas (1976).

Štutgartē atrodas vācbaltiešu nams "Haus der Heimat", adrese — Schloßtrasse 92, 7000 Stuttgart.

Latviešu centrālās organizācijas Štutgartē: Latviešu Nacionālā padome (LNP); Latviešu Centrālā padome Vācijā (LCPV; dib. 1945); Vācijas Latviešu Centrālā padome (VLCP; dib. 1945, pēc tam Minsterē); LELB Virsvalde un arhibīskapa mītne (1945 — 62, pēc tam Ziemeļamerikā); LELB Vācijas pārvalde (dib. 1962); Latviešu korporāciju apvienība un Studenšu prezidiju konvents (L!K!A! — S!P!K!; 1948 — 54, pēc tam Ņujorkā); Latviešu studentu centrālā savienība (LSCS; 1946 — 51, pēc tam ASV); LSK Centrālā valde (līdz 1965, pēc tam Minsterē); Apvienotais baltiešu birōjs (dib. 1947); Baltiešu Sieviešu padome (1947 — 50, pēc tam Ņujorkā); Latviešu inženieru apvienība ārzemēs (LIAA; 1948 — 49, pēc tam Ziemeļamerikā); Latviešu juristu apvienība; Latviešu daiļamatnieku savienība (LDS; dib. 1946); Latviešu preses biedrība (LPB).

Latviešu vietējās organizācijas Štutgartē: Virtembergas Latviešu nacionālkomiteja; VLCP — LCK Bādenes-Virtembergas pārstāvība; luteriešu Štutgartes — Steinhaldenfeldes draudze; Eslingenes draudze (dievkalpojumi notiek Dienvidu dievnamā), Lūdvišburgas draudze (dievkalpojumi notiek draudzes namā "Grünbühl"), Detingenes draudze un veco ļaužu mītne, Felbahas draudze un Lēonbergas draudze; katoļu kopa; pareizticīgo draudze Felbahā; baptistu draudze Eslingenē (1945 — 49); latviešu apbedījumi Plīnsavas un Ēbershaldenes kapsētā (Eslingenē); DV nodaļa Eslingenē (dib. 1947, 80 — 20 loc.), nodaļa "Imanta" Štutgartē (1948 — 49), nodaļa "Viesturs" Lūdvišburgā (dib. 1950, 100 — 35 loc.); "Baltic Guard" 8920. rota (1950 — 64); korporāciju kopa; LSK Dienvidvācijas nodaļa (dib. 1965); Mākslinieku savienība; LLV nodaļa.

Latviešu prese un grāmatniecība Štutgartē: Virtembergas laikraksts "Dzimtene" (1945); nedēļas laikraksts "Latviešu Ziņas" (1946 — 49) un tā pielikums mēnešraksts "Mūsu Pagasts" (1946 — 47); luteriešu laikraksts "Pie Svētavota" (1948 — 51); Helmara Rudziša mēnešraksts "Laiks" (1946 — 49); ELK "Informācijas Biļetens" (1945 — 48); Felbahas biļetens "Ziņas" (1947 — 49); LNP "Biļetens" (1948 — 49); LIAA "Biļetens" (1948 — 49); DV Eslingenes "Apkārtraksts"; skautu Dienvidvācijas "Apkārtraksts" (1949 — 50); JKS Dienvidvācijas "Apkārtraksts" (1947 — 51); bērnu žurnāls "Bitīte" (1948 — 62) un "Bitītes kalendārs"; karavīru žurnāls "Junda" (1952 — 53, Lūdvišburgā); LELB "Baznīcas kalendārs" (dib. 1949, pēc tam Ziemeļamerikā); Helmara Rudziša apgāds "Grāmatu draugs" (1945 — 49, pēc tam Ņujorkā); Valda Bumbēra apgāds "Burtnieks" (1946 — 48); Viktora Kaminska apgāds "Dzintarzeme" (1946 — 48); Jāņa Liepiņa apgāds (1946 — 49); A. Brokāna un R. Dovāna apgāds (1946 — 49).

Etniskās izglītības un kultūras pasākumi un iestādījumi Štutgartē: latviešu pamatskolas Eslingenē, Lēonbergā, Felbahā un Kirheimā; latviešu ģimnāzijas Eslingenē un Zillenbühā; Tautas augstskola Eslingenē (vadītājs Žanis Karlsons-Kalva); tehnikums Eslingenē; lauksaimniecības skola Eslingenē; mākslas skola Eslingenē (1945 — 47, vadītājs Jānis Kuga); latviešu papildskola Eslingenē; kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš; DV jaunatnes pulciņš Lūdvišburgā (līdz 1978); skautu un gaidu vienības Lēonbergā; teātra ansamblis Eslingenē (režisors Kārlis Veics); ansamblis "Latviešu balets" (1947 — 50, vadītājs Eizens Mežulis); Jāņa Ērgļa-Smaļcova baletstudija Eslingenē (1945 — 49); Ludolfā Liberta mākslas studija; daiļamatnieku darbnīca salons; deju kopa "Daugava" Lūdvišburgā; instrumentālais ansamblis "Daugava"; Latviešu koris; baptistu Eslingenes koris un "Kalna" koris; sporta klubs.

Detingene — mazpilsēta 25 km uz DA no Štutgartes centra. 70. gados tur atradās latviešu veco ļaužu mītne un luteriešu draudze.

Freiburga — pilsēta Bādenes novadā, Švarcvaldes kalnu pakājē. Dibināta 1120. g.; 182 tk iedzīvotāju (1985).

Latviešu bēgļi Freiburgā nonāca 2. pasaules kara laikā. Pēc kara tur atradās viena no daudzajām bēgļu nometnēm. Freiburgas latviešu etniskās kopības stiprināšanā lielā nozīme ir bijusi 50. gados iegādātajai DV mītnei. Seno vācu muižu Birkenhofu, kurā kādreiz dzīvojis dzejnieks J.V.Gēte, latvieši pārdēvējuši par "Bērzaini". Apm. 6 ha lielais zemes īpašums dod iespēju uzņemt 500 — 600 apmeklētāju gadā; tur tiek rīkotas

sanāksmes un dažādi salidojumi. Pēc 1979. g. un 1982. g.^x veiktajām īpašuma izbūvēm 1986. g. tur tika sarīkotas DV globālās dienas, kurās piedalījās vairāki simti dalībnieku. Pastāvīgi dzīvojošo latviešu Freiburgā nav daudz (ap 100 cilvēku), turklāt to vairākums dzīvo veco ļaužu pansionātā.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Freiburgā: luteriešu draudze (dievkalpojumi notiek Pestītāja dievnamā); DV nodaļa (dib. 1953), tās mītne "Bērzaine" (iegādāta 1952, adrese — Leinhalderweg 28, Freiburg) un veco ļaužu pansionāts (dib. 1953), kā arī iebraucēju pansionāts; pieminēklis karavīriem (1986), DV Vācijas arhīvs, latviešu bibliotēka; preses (LPB) kopa; LLV nodaļa; latviešu skola.

Bādkrocingene — kūrortpilsētiņa 12 km uz DR no Freiburgas. No 1965. g. tur dzīvojusi un vēlāk arī apbedīta tās goda pilsone rakstniece un filozofe Zenta Mauriņa un viņas vīrs parapsihologs Konstantīns Raudive. Viņu bijušajā mājoklī ar Zentas Mauriņas fonda atbalstu atvērta piemiņas muzejs. Konstantīna Raudives pētījumu rezultāti (120 tk ierakstu skaņu lentēs — sarunas ar mirušajiem) deponēti Londonas universitātē.

Virtembergas — vēsturisks novads Vācijas DR daļā; kopš 1951. g. ietilpst Bādenes-Virtembergas federālajā zemē. Virtembergas D daļa atradās franču okupācijas zonā, bet Z daļa — amerikāņu zonā, kur bēgļu dzīvei bija daudz labvēlīgāki apstākļi.

"Mazās Latvijas" gados (1946—49) latviešu bēgļu nometnes pastāvēja ne vien Štutgartē un Ulmā, bet vēl apm. 10 vietās (kopā vairāki tūkstoši latviešu). Gandrīz visās nometnēs darbojās savas nacionālkomitejas un luteriešu draudzes, bet dažās bija arī vēl citi etniskie pasākumi.

Bādmergentheima — kūrorts Bādenes-Virtembergas Z daļā. Tur atradās 4 nometnes (bēgļi bija izvietoti arī viesnīcās "Hotel Exelcior", "Hotel Reichshof" un "Jugendherberge"), darbojās skola.

Gundelsheima — ciemats Bādenes-Virtembergas Z daļā. Bēgļi bija izvietoti viesnīcā "Hotel Prinz Karl".

Heilbronna — pilsēta Vācijas D daļā; 111 tk iedzīvotāju (1985). Tur atradās amerikāņu armijas apsargāta internēto leģionāru nometne (1945—46), pēc tam brīvvalsto leģionāru nometne un arī bēgļu hospitālis.

Gminde — pilsēta uz A no Štutgartes. Tur 1950. g. darbojās apgāds "Gauja", iznāca VLCP — LCK laikraksts "Latvija" (1950) un pastāvēja sava DV nodaļa (1949); darbojās arī latviešu skola.

Gepingene — pilsēta uz A no Štutgartes. Bēgļu nometne bija ierīkota lidostas ēkā.

Heidenheima — pilsēta Bādenes-Virtembergas A daļā. Tur iznāca nedēļas laikraksts "Dzintarzeme" (1945, Kēnigsbrunnē).

Bēgļu nometnes atradās arī Bādvimpfenē, Bensheimā un Mihelbahā.

Ulma — pilsēta Virtembergā. Dibināta 9. gs.; kopā ar piepilsētām 146 tk iedzīvotāju (1985).

^x Lai iegūtu līdzekļus 1982. g. izbūvei, tika pārdoti 0,2 ha zemes (pēc tam īpašumā palika 5,5 ha).

Latviešu kolonija veidojās 2. pasaules kara laikā, kad Ulmā nonākušie Baltijas bēgļi apmetās tā sauktajā "Valkas" nometnē (nosaukums radies tāpēc, ka nometne bija kopīga ar igauņiem). 22 gadus Ulmā darbojās bezmaksas LSK ambulance un padomdevējdienests. Pēc latviešu masveida izceļošanas no Vācijas sakarā ar darba līgumiem Ulmas kolonijā palika nedaudz (ne vairāk par 100) latviešu, jo pilsētā bija grūti dabūt darbu. Taču līdz ar paaudžu nomaiņu kolonijas etniskās norises pamazām apsīka.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Ulmā: biļetens "Rīkojumi un Paziņojumi" (1949 – 50); luteriešu draudze; DV nodaļa (dib. 1947) un grāmatnīca; invalīdu (LKIA) kopa (dib. 1955); LSK ambulance; latviešu skola.

Dornštate — ciemats 15 km uz Z no Ulmas. Tur atrodas Iekšmisijas uzturēta veco ļaužu mītne, kurā dzīvo arī nedaudz latviešu; viņu garīgajai aprūpei darbojas luteriešu draudze (dib. 1977).

Felzene — pilsēta Ulmas apkaimē. Pēc kara tur atradās latviešu bēgļu nometne.

Bavārijas federālā zeme

Bavārija — vēsturisks apgabals Vācijas DA daļā un federālā zeme; austrumos robežojas ar Čehoslovākiju. Tāpēc Bavārijā jau iepriekš nonākušajiem bēgļiem papildus pievienojās arī tie, kam pēdējā brīdī izdevās izbēgt no Čehijas, ko 1945. g. ieņēma padomju armija.

"Mazās Latvijas" gados (1946 – 49) Bavārijas austrumdaļā 24 vietās atradās bēgļu nometnes, kurās dzīvoja pavisam 7 – 8 tk latviešu.

Latviešu bēgļu nometnes Bavārijas austrumdaļā vēl atradās Altenštatē, Švarchofenē, Švāndorfā (divas nometnes — Klaidorfā un Vakersdorfā), Bodenvērē (Latviešu un lietuviešu vienības nodaļa, dib. 1948), Brukā, Nitenavā, Neinborgvaldē, Miterteihā, Tirsēnreitā (baltiešu nometne), Vērtē (dzelzceļa stacijas telpās), Kapfelbergā, Dingolfingā, Dengkofenē, Grūbvēgē, Egenfeldenē (skolas telpās), Kagerē.

Filzeka — ciemats Bavārijas ZA. Bēgļu nometne bija iekārtota Altneihauzenē, tajā darbojās skola un koris "Štaburags".

Veidene — pilsēta Bavārijas ZA. Tur atradās divas nometnes (viena no tām Fihtenbīlē); darbojās skola, kristīgās jaunatnes pulciņš, Roberta Krūkliša apgāds "Gauja", DV nodaļa (dib. 1949), iznāca biļetens "Tēva Sēta".

Flosenbirga — ciemats 15 km uz ZA no Veidenes. Tur hitleriešu koncentrācijas nometnē kara laikā bojā gājuši 1,1 tk Latvijas iedzīvotāju.

Neinburga — kalnu ciemats pierobežā. Tur pastāvēja bēgļu nometne, kurā darbojās skola, iznāca mēnešraksts "Nomale".

Pasava — pilsēta pierobežā pie Donavas. Tur bija divas bēgļu nometnes (Meierhofera kazarmās un mežstrādnieku mītnēs); darbojās skola.

Rēgensburga — pilsēta Vācijas D, Donavas osta; 125,6 tk iedzīvotāju (1985). Tur atradās amerikāņu armijas apsargāta internēto legionāru nometne (700 karavīru atsvabināti 1946), kā arī bēgļu nometne, kurā bija luteriešu un baptistu draudze;

darbojās pamatskola un ģimnāzija "Tālava", koris "Staburags", iznāca nometnes "Biļetens".

Vēlākajos gados saglabājās neliela kolonija, kurā bija luteriešu draudze un DV nodaļa; 1947. — 1958. g. pastāvēja arī etniski aprūpēta slimnieku kopa Rēgensburgas slimnīcā.

Amberga — pilsēta 50 km uz Z no Rēgensburgas. Turienes bēgļu nometnē darbojās pareizticīgo draudze, skola un teātra ansamblis; iznāca biļetens "Jaunās Vēstis". Vēl 60. gados bija saglabājusies neliela latviešu kolonija, kurā darbojās luteriešu draudze (dievkalpojumi notika vācu dievnāmā) un DV nodaļa (1948 — 55).

Landshūte — pilsēta Bavārijas DA; 50 tk iedzīvotāju (1974). Bēgļu nometne, kurā darbojās ģimnāzija, atradās netālajā Neihauzenē. Neliela kolonija, kurā bija luteriešu kopa, pastāvēja vēl 50. gados.

Degendorfa — pilsēta Donavas krastā 70 km uz ZA no Landshūtes. Neliela latviešu kolonija, kurā bija sava luteriešu kopa, tur pastāvēja vēl 60. gados.

Nirnberga — pilsēta Dienvidvācijā, Mainas — Donavas kanāla osta. Pirmoreiz minēta 1050. g.; 466 tk iedzīvotāju (1985). Nozīmīgs rūpniecības centrs un transporta mezgls. Tur atrodas vairākas augstskolas (arī Erlangenes universitāte). Lielākās piepilsētas ir Fīrte, Erlangene, Švābaha, Fišbaha, Laufa, Hersbruka. 1945. — 1946. g. Nirnbergā notika Starptautiskā kara tribunāla tiesas process, kurā tiesāja galvenos vācu fašistiskos kara noziedzniekus.

Latviešu kolonija Nirnbergā, kas tur pastāv kopš 2. pasaules kara laika, pārdzīvoja iznīcinošu aviācijas uzlidojumu 1945. g. janvārī. Deviņās bēgļu nometnēs atradās apm. 3 tk latviešu. Viena bēgļu nometne bija pašā Nirnbergā (Neumühle — Siedlung), bet citas atradās Fīrtē, Erlangenē, Cīrндorfā, Laufā (kopīga baltiešu nometne), Hersbrukā un Groshābersdorfā. Latviešu sabiedriskās dzīves centrs bija blakus esošās baraku nometnēs Fišbahā un Mercfeldē. Fišbahas nometni vadīja komponists Jēkabs Poruks, un 1946. g. un 1948. g. vasarā tur notika Franku novada dziesmu dienas (apm. 700 dziedātāju). Mercfeldes "Valkas" nometnē (tur dzīvoja arī igauņu bēgļi) bēgļiem bija savs dievnams, kurā atradās profesora Augusta Annusa darināta altārglezna (dievnams atjaunots 1962). Erlangenē 1947. g. bija apm. 200 latviešu studentu. Neliela latviešu kolonija Nirnbergā pastāvēja arī pēc tam, kad pēc darba līgumu noslēgšanas lielākā daļa bēgļu no Vācijas bija aizceļojuši.

Latviešu organizācijas Nirnbergā: Franku novada nacionālkomiteja (1946 — 49, Fišbahā); luteriešu Nirnbergas draudze (dievkalpojumi notiek Sv. Martas dievnāmā), "Valkas" draudze (dievkalpojumi notiek Mercfeldes dievnāmā). Pirmajos trimdas gados luteriešiem bija draudzes arī Fišbahā, Erlangenē, Hersbrukā un Groshābersdorfā; katoļu kopa Fišbahā (dievkalpojumi notiek lūgšanu kapelā) un "Valkas" kopa (dievkalpojumi notiek lūgšanu kapelā Mercfeldē); pareizticīgo draudze Hersbrukā; baptistu draudzes Mercfeldē (1945 — 49) un Hersbrukā (1945 — 49); DV nodaļa "Cerība" Nirnbergā (1950 — 54), DV nodaļa Nirnbergā (dib. 1965, 30 loc.), Hersbrukā (1947 — 50), Erlangenē (1947 — 49), Fišbahā (1947 — 49) un "Valkas" nodaļa Mercfeldē; "Baltic Guard" 8920. rota Fīrtē (1946 — 50, pēc tam Lūdvišburgā); latviešu kapu nodalījums Fišbahā (67 apbedījumi, pieminekļa autors Arturs Damroze).

Latviešu prese un grāmatniecība Nirnbergā: jaunatnes mēnešraksts "Lāpa", žurnāls "Meža Darbinieku Vēstis" (1947—49, pēc tam Pinnebergā); Fišbahas biļetens laikraksts "Vēstis"; "Valkas" nometnes biļetens "Dienas Ziņas" (1946—47) un "Valkas Ziņas" (1947—48); Erlangenē "Informācijas Biļetens" (1947—49); Laufas biļetens "D.P.Weekly" (1946); Hersbrukas "Jaunās Vēstis" (1946—48) un "Informācijas Biļetens" (1948—49); katoļu biļetens "Svētdienai" (1946); kristīgās jaunatnes "Biļetens" (1948); Mercfeldes skolēnu žurnāls "Dzirksts" (1946); Hersbrukas skolēnu žurnāls "Fokuss" (1947—48); žurnāls "Valkas Skauts" (1948); Fišbahas latviešu literatūras apgāds (1946—49); Leona Rumaka apgāds (1946—49, Mercfeldē); DV grāmatnīca "Valka" Mercfeldē; Groshābersdorfas biļetens "Ziņotājs" (1945) un izdevums "Dzimtene" (1945).

Latviešu etniskā izglītība Nirnbergā: latviešu pamatskolas Erlangenē, Mercfeldē un Firtē; latviešu ģimnāzija Erlangenē un Mercfeldē; Kārļa Skalbes pamatskola un ģimnāzija (1945—49, Fišbahā); Krišjāņa Barona pamatskola un ģimnāzija Hersbrukā; Nikolaja Maltas dārzkopības skola Fišbahā; lauksaimniecības skola Mercfeldē; daiļamatniecības skola Hersbrukā; latviešu pamatskola Groshābersdorfā.

Dažādi etniski pasākumi Nirnbergā: kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš Hersbrukā; skautu vienības Fišbahā, Mercfeldē un Hersbrukā; gaidu vienība Fišbahā; mazpulku vienība Fišbahā un Mercfeldē; teātra ansamblis Fišbahā; Fišbahas koris "Dziesmu vairogs" (1945—48, pēc tam Kalamazū; diriģents Arnolds Kalnājs); darbojās arī Hersbrukas koris.

Virburga — pilsēta Vidusvācijā. Pirmoreiz minēta 704. g.; 129,4 tk iedzīvotāju (1985). Mašīnbūves, poligrāfijas un zinātnes centrs. Tur atrodas universitāte (dib. 1582).

Latviešu kolonija pastāv kopš 2. pasaules kara laika, kad tur atradās piecas bēgļu nometnes; pašā Virburgā bija centrālā nometne, kas tika iekārtota kājnieku kazarmās (Infanterie—Caserne). Vienā no nometnēm (Eppstrass'ē) bija tik slikti sadzīves apstākļi, ka to dēvēja par "drupu nometni". Pārējās nometnes atradās Cellē (Ziemeļu nometne), Hārenē un Dēgerlohā.

1947. g. Virburgā bija apm. 80 latviešu studentu.

Pēc darba līgumu noslēgšanas un latviešu masveida izceļošanas no Vācijas Virburgā palika pavisam maz latviešu. 1959. g. tika likvidēta pēdējā baraku nometne un tās iemītnieki pārcēlās uz atsevišķiem dzīvokļiem. Tajā laikā Virburgā dzīvoja vismaz 70 latviešu ģimeņu. Neliela kolonija pastāvēja arī vēlāk.

Virburgā dzīvo arī lietuviešu bēgļi, un pilsēta ir nozīmīgs lietuviešu emigrācijas organizatoriskais centrs.

Latviešu organizācijas Virburgā: luteriešu Virburgas draudze, Hārenes draudze un Celles draudze; katoļu kopa (dievkalpojumi notiek lūgšanu kapelā); pareizticīgo draudze; baptistu draudze (1947—48); DV nodaļa (dib. 1947, 40 loc.) un Dienvidvācijas valde (1948—50); invalīdu (LKIA) kopa (dib. 1955).

Etniskie iestādījumi Virburgā: žurnāls "Ceļš" (1946—48); biļetens "Virburgas Latviešu Vēstis" (1946—48); DV Dienvidvācijas "Apkārtraksts" (1948—50);

kristīgās jaunatnes "Biļetens" (1946 – 47); baptistu mēnešraksts "Jaunatnes Draugs" (1947 – 48); Arvīda Māliša un Jāņa Kadiļa apgāds "Ceļš" (1946 – 48); Jāņa Miķelsona apgāds (1947 – 50); Centrālās nometnes apgāds grāmatnīca; DV bibliotēka (līdz 1982); latviešu pamatskola un ģimnāzija; latviešu pamatskola Cellē (dib. 1945); latviešu papildskola; Tautas augstskola (rektors — mākslas vēsturnieks Jānis Siliņš); LSK ambulance; kristīgās jaunatnes (JKS) pulciņš; mazpulku vienība; operas ansamblis (vadītājs Oskars Zubiņis); teātra ansamblis; mākslas studija; Zigfrīda Jurševska daiļamatniecības studija; daiļamatnieku darbnīca; jauktais koris; DV koris; baptistu koris; skolēnu koris; tautas deju kopa; sporta kopa Dēgerlohā.

Frankonija — vēsturisks novads Vācijā starp Reinas vidusteci un Mainas augšteci; 1803. g. tā tika sadalīta starp Bādeni, Bavāriju un Virtembergu.

Nereti par Frankoniju jeb Franku zemi dēvē Bavārijas ziemeļdaļu, kas aizņem apm. 20 tk km² lielu teritoriju un Z robežojas ar Tīringeni, ko 2. pasaules kara beigās okupēja padomju armija. Tas bija viens no iemiesiem, kāpēc Frankonijā nonāca samērā daudz bēgļu. "Mazās Latvijas" gados (1946 – 49) latviešu bēgļu nometnes pastāvēja ne vien Nirnbergā un Virsburgā, bet vēl 29 vietās, kurās pavisam dzīvoja apm. 10 tk latviešu. Gandrīz visās nometnēs darbojās savas nacionālkomitejas, luteriešu draudzes, bet dažās bija arī vēl citi etniskie pasākumi.

Frankonijā latviešu bēgļu nometnes vēl atradās Vildflekēnē, Bādkisingēnē, Ašafenburgā (darbojās pamatskola), Folkahā, Oksenfurtē, Kronahā, Minhbergā, Bādbernekē, Vunzidelē, Pēgnicā (nometne "Rosenhoflager"), Štreitbergā (pastāvēja koris), Rotenburgā (darbojās Latviešu un lietuviešu vienības nodaļa un skautu vienība), Kēnigsfeldē, Forheimā (iznāca biļetens "Radio Vēstnesis"), Vindsheimā, Lihtenavā (darbojās ansamblis "Latvijas Balets"), Hilpoltšteinā, Guncenhauzenē, Veisenburgā (DV nodaļa 1947 – 51).

Baireita — pilsēta; 72 tk iedzīvotāju (1985). Transporta mezgls; tur atrodas vācu komponista Riharda Vāgnera piemiņas vietas. Baireitā bija baltiešu nometne "Mack" Vendelhēfenē, tajā darbojās latviešu pamatskola, ģimnāzija, DV Nameja nodaļa (1948 – 49); iznāca nacionālkomitejas biļetens "Dienas Ziņas". R. Vāgnera spēļu namā (Festspielhaus) 1946. g. notika novada dziesmu dienas.

Marktredivica — pilsēta, pierobežas transporta mezgls. Tur atradās latviešu bēgļu nometne, kurā darbojās pamatskola; pastāvēja arī skautu vienība, kas izdeva žurnālu "Rūsiņš".

Bamberga — pilsēta; 75,8 tk iedzīvotāju (1974). Tur bija ierīkotas trīs bēgļu nometnes; darbojās pamatskola un DV nodaļa (1947 – 49), iznāca biļetens "Saulgrieži".

Dinkelsbile — ciemats Bavārijas ZR. Tur pastāvēja divas nometnes (Hotel Goldne Rose, Fliegerschule); darbojās pamatskola un DV nodaļa (1947 – 49), iznāca biļetens "Latviešu Ziņas".

Eihštete — mazpilsēta Bavārijas vidienē. Tur bija ierīkota nometne 1,2 tk cilvēku Jātnieku kazarmās (Jägerskaserne); tajā darbojās pamatskola, ģimnāzija, koris. 1946. g. notika novada dziesmu diena (700 dziedātāju).

Vēl viena baltiešu nometne (to vidū 450 latviešu) atradās netālajā Rēbendorfā, (latvieši to dēvēja par Vīnstīgu ciemu) sena klostera ēkās; tur pastāvēja pamatskola, ģimnāzija, koris un bēgļu slimnīca.

Neiburga — mazpilsēta pie Donavas. Tur atradās bēgļu nometne un baltiešu invalīdu rehabilitācijas centrs (1948 — 51), kurā bija 120 latviešu. Darbojās DV nodaļa.

Sveinfurte — pilsēta Mainas krastā; 60 tk iedzīvotāju (1974). Līdzās latviešu un lietuviešu bēgļu nometnēm pastāvēja īpaša pārskološanas un izceļošanas tranzītnometne (1948 — 51). Latviešiem vēl 80. gados bija saglabājusies luteriešu draudze, DV nodaļa, papildskola, klubs.

Ansbaħa — pilsēta uz R no Nirnbergas. Tur pastāvēja trīs latviešu bēgļu nometnes (viena no tām — Hindenburga kazarmās), baptistu un pareizticīgo draudzes pamatskola, ģimnāzija, inženieru kopa, DV nodaļa (1947 — 50), daiļamatnieku kopa un darbnīca, mazpulku vienība, baptistu koris; iznāca laikraksts "Jaunās Ziņas". 1946. g. notika novada diesmu dienas.

Vēl 80. gados Ansbahā darbojās luteriešu draudze, DV nodaļa, klubs.

Auerbaha — ciemats 50 km uz ZA no Nirnbergas; tajā bija amerikāņu karaspēka apsargāta internēto latviešu leģionāru nometne (1945 — 46); iznāca mēnešraksts "Aiz Dzelonstieplēm" (rokrakstā).

Minhene — trešā lielākā pilsēta Vācijā, Bavārijas federālās zemes centrs. Pilsēta kopš 1158. g.; 1,3 mlj iedzīvotāju (1985); aglomerācijā Lielā Minhene — apm. 2 mlj iedzīvotāju. Minhene ir transporta mezgls, starptautisks tirdzniecības centrs, tajā ir atīstīta rūpniecība. Tur atrodas sena universitāte u.c. augstskolas.

Pēc 2. pasaules kara vairākos Minhenes institūtos tika uzsākti Austrumeiropas pētījumi (to vidū arī Baltijas problēmas); pētījumu rezultāti tiek publicēti žurnālos "Osteuropa" un "Jahrbücher für Geschichte Osteuropas" (abi vācu valodā). Ar informācijas vākšanu par Austrumeiropu nodarbojās arī bijušās VFR slepenais dienests "Bundesnachrichtendienst" (BND), kura centrs atrodas Minhenes apkaimē Pullahā. Austrumeiropai programmu raida Minhenē izvietotās lieljaudas radiostācijas "Brīvība" (dib. 1953) bij. PSRS tautu valodās un "Brīvā Eiropa" (dib. 1951) citu Austrumeiropas tautu valodās^x. 1956. — 1958. g. Minhenē atradās arī "Amerikas Balss" (VOA) latviešu redakcija.

Minhene kļuvusi par Austrumeiropas emigrantu kopīgas politiskās darbības centru; tur atrodas vairāk nekā 80 emigrantu organizāciju un iznāk vairāk nekā 30 emigrācijas periodisko izdevumu. Par centrālajām organizācijām var uzskatīt Antibolševistisko nāciju bloku (ABN — Antibolschewistischer Block der Nationen) un Eiropas Brīvības padomi (Europäischer Freiheitsrat), kuru darbība vērsta pret staļinisma kundzību Austrumeiropā. Visos pēckara gadu politiskajos pasākumos piedalījušies baltiešu emigranti, to vidū arī latvieši, kaut gan šajā ziņā lielāka nozīme bijusi ietekmīgākajiem poļu, čehu, ukraiņu, ungāru grupējumiem. Pastiprināta

^x 1977. g. abas radiostācijas apvienotas (stacijā "Brīvība — Brīvā Eiropa"), tāpēc angļu valodā tiek lietots apzīmējums — RL — RFE (Radio Liberty — Radio Free Europe); studijas dalītas, bet raidītāji kopīgi, kopīgs arī retranslācijas centrs Portugālē.

interese par Minheni vienmēr bijusi arī padomju slepenajiem dienestiem — emigrantu vidū iesūtīti vairāki aģenti, kas pēc tam publiski uzstājušies ar "atmaskojošiem" paziņojumiem.

Latviešu kolonija Minhenē izveidojās 2. pasaules kara laikā, kad tur nonākušie latviešu bēgļi tika ievietoti vismaz četrās nometnēs. Viena nometne atradās pašā centrā — Deutsches Museum telpās, divas — Freimaņa kazarmās un Varnera kazarmās un vēl viena — Grāfenašavā. Vēl dažas nometnes atradās Minhenes apkaimē Gautingā (arī bēgļu hospitālis), Šleisheimā, Dahavā. Dahavā 1945.—1946. g. atradās arī amerikāņu armijas apsargāta internēto militārpersonu nometne, kur bija ievietoti arī latviešu leģionāri (kopā ar vāciešiem).

Orientējoši var vērtēt, ka "Mazās Latvijas" gados (1946—49) Minhenē un tās apkaimē atradās apm. 2 tk latviešu; tur bija arī lietuvišu bēgļi. UNRRA universitātē (1945—48) bēgļiem bija iespēja studēt dzimtajā valodā; tur mācījās arī pāris simtu latviešu no visas Dienvidvācijas, kas atradās amerikāņu okupācijas zonā. Universitātes rektors bija ķīmiķis Pēteris Krūmiņš, vairāki latvieši — mācībspēki. Universitātē tika sākti baltiešu pētījumi; UNRRA apgāds izdeva dažas grāmatas arī latviešu valodā.

Pēc tam kad vairākums bēgļu no Vācijas aizceļoja, latviešu skaits samazinājās līdz 300—400 cilvēku, tomēr Minhenē joprojām bija samērā liela nozīme Vācijas latviešu kopības uzturēšanā. Latviskie pasākumi tika organizēti gk. Lūdviigsfeldē. Gautingas sanatorijā tika nodrošināta daudzo latviešu tuberkulozes slimnieku etniskā aprūpe. 1981. gadā Minhenē notika Vācijas latviešu dziesmu svētki.

Latviešu organizācijas Minhenē: Bavārijas Latviešu nacionālkomiteja (1946—50); VLCP—LCK Bavārijas apgabala pārstāvība (dib. 1951); luteriešu draudze; katoļu kopa; baptistu draudze (1945—47); LSK nodaļa; DV nodaļas Minhenē (dib. 1949; sākumā 70 loc., vēlāk 30 loc.), Gautingā (dib. 1949, 70 loc.), Grāfenašavā (1951—52); studentu apvienība; daiļamatnieku kopa (dib. 1945).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Minhenē: nacionālkomitejas laikraksts "Bavārijas Latviešu Vēstnesis" (1945—46); VLCP laikraksts "Latvija" (1950—51, pēc tam Veilheimā); Alfona Avotiņa apgāds "Uguns un nakts" (1946—50); Feliksa Vancēviča apgāds "Daile" (1946—48); Viadislava Loča (Lāča) "Latgaļu izdevniecība" (1952—86, pēc tam Minsterē); Latgales pētīšanas institūts (1960—86, pēc tam Minsterē), rakstu krājums "Acta Latgalica"; "Amerikas Balsis" latviešu redakcijas nodaļa (1956—58); radio "Brīvā Eiropa" latviešu redakcija (dib. 1975); DV bibliotēka; latviešu grāmatu krājums Starptautiskajā Jauno lasītāju bibliotēkā; latviešu ģimnāzija Minhenē; latviešu skola Grāfenašavā; daiļamatnieku skola (dib. 1946 UNRRA ietvaros); latviešu papildskola; LSK ambulance; DV skaņu studija; latviešu koris; folkloras mūzikas ansamblis "Kas tie tādi"; estrādes ansamblis "Minhenes kvartets"; baltiešu daiļamatnieku salons (dib. 1946); A. Neimaņa grāmatnīca (adrese — Bauerstrasse 28); Ludmilas Vāgneres mākslas galerija (dib. 1990, adrese — Lucile — Graha — Strasse 36A, telefons 089—4706006).

Augšbavārijas novads 2. pasaules kara laikā bija samērā mierīgs un karadarbības neskarts apvidus, izņemot smagi bombardēto Minheni. Tāpēc tur nonāca samērā daudz bēgļu, kuriem pēc kara pievienojās arī bēgļi no Austrijas. No visiem Vācijas novadiem Augšbavārijā bija visvairāk bēgļu nometņu. "Mazās Latvijas" gados (1946—49)

līdzās Minhenes aglomerācijai bēgļu nometnes atradās vēl 23 vietās, tur kopumā dzīvoja apm. 10 tk latviešu. Gandrīz visās nometnēs darbojās savas nacionālkomitejas un luteriešu draudzes, bet dažās vietās arī vēl citi etniskie pasākumi.

Latviešu bēgļu nometnes Augšbavārijā atradās arī Švābsoienē, Peisenbergā, Murnavā, Garmiša-Partenkirhenē, Bādtolcā, Neibeiernē, Hāgā (baltiešu nometne), Titmoningā, Kīmingā un Landsbergā (nometnē darbojās skola).

Bādaiblinga — neliela apdzīvota vieta. Tur pastāvēja divas bēgļu nometnes (viena no tām — Bībergā); darbojās skola, skautu vienība, DV nodaļa (1948 — 50).

Mildorfa — neliela apdzīvota vieta. Tur bija divas bēgļu nometnes; darbojās skola, teātra ansamblis, koris un DV nodaļa (dib. 1949).

Laufene — ciemats Innas krastā. Turienes bēgļu nometne atradās pils kazarmās (Schlosskaserne); tajā bija arī ungāru bēgļi.

Traunšteina — mazpilsēta Bavārijas DA. Tur bēgļu nometne bija iekārtota barakās; darbojās pamatskola, ģimnāzija, Vladislava Loča (Lāča) "Latgaļu izdevniecība" (1948 — 50), DV nodaļa (1949 — 51) un iznāca biļetens "Ziņas" (1949 — 50).

Ingolštate — pilsēta Donavas krastā 65 km uz Z no Minhenes. Pilsēta kopš 1250. g.; 91 tk iedzīvotāju (1985). Naftas pārstrādes centrs; tur atrodas sena augstskola (dib. 1439, 1472 — 1800 universitāte).

Latviešu bēgļu nometnē darbojās pamatskola, rehabilitācijas skola, baptistu draudze (1945 — 49) un koris, kā arī LSK pārstāvība; iznāca vietējais laikraksts "Dievzemīte" (1945 — 46).

Vēl 80. gados bija saglabājusies neliela latviešu kolonija, kurā darbojās luteriešu draudze (dievkalpojumi notika Sv. Jāņa dievnamā), DV nodaļa (dib. 1948, 20 loc.) un bibliotēka.

Šongava — mazpilsēta Lehas upes krastā 60 km uz DR no Minhenes. Tur baltiešu nometnē atradās 1 tk bēgļu; latviešiem bija skola, filatēlistu kopa, iznāca laikraksts "Dzimtenes Bals" (1946).

Neliela latviešu kolonija, kurā bija sava luteriešu draudze, pastāvēja vēl 60. gados.

Veilheima — mazpilsēta Ammeres upes krastā 40 km uz DR no Minhenes. Veilheimā atradās arī lietuviešu bēgļi. Tur tika izdots VLCP — LCK laikraksts "Latvija" (1951 — 59). Neliela latviešu kolonija, kurā darbojās luteriešu draudze un DV nodaļa (1952 — 63), bija saglabājusies vēl 60. gados.

Rozenheima — mazpilsēta Innas upes krastā, Alpu kalnu ielokā, 50 km uz DA no Minhenes. Tur atradās neliela latviešu kolonija, kurā darbojās luteriešu draudze un DV nodaļa (1950 — 73); iznāca arī biļetens "Vēstis" (1953 — 58).

Altetinga un Neietinga — sena dvīņu pilsētiņa Innas upes krastā, 75 km uz A no Minhenes; dažkārt vienā vārdā dēvēta par Etingu. Pilsētiņai ir izcila nozīme Vācijas katoļu dzīvē (tur atrodas vairāki šās konfesijas klosteri). Etingā bija trīs latviešu bēgļu nometnes, viena no tām — kādā viesnīcā^x. Nozīmīgākā nometne, kurā atradās 800

^x Viesnīcu "Hotel Stiegler" latvieši iedēvēja par "Piesauli" un pēc aizceļošanas uz Bostonu saglabāja šo nosaukumu savai ārpilsētas mītnēi.

cilvēku, bija iekārtota Sv. Pāvila klosterī (St.Paulusstift) neparasti labos apstākļos — tās iemītniekus aprūpēja klostermāsa. Nometnē darbojās luteriešu un katoļu draudze, bērnudārzs, pamatskola, ģimnāzija un skautu vienība.

Etinga izvērtās par nozīmīgāko latviešu katoļu, it īpaši latgaliēšu centru, jo Burghauzenes kapuciņu klosterī (15 km uz DA no Etingas) dzīvoja bīskaps Jāzeps Rancāns. Etingā tika izdots katoļu biļetens "Atbals" (1945—48); darbojās arī latgaliēšu literārā kopa, kas izdeva žurnālu "Jersika" (1945—46), un Vladislava Loča (Lāča) "Latgaļu izdevniecība" (1945—48). 1949. g. maijā Sv. Dievmātes kapelai Altetingā latviešu svētceļnieki piestiprināja īpašu trimdiniekiem veltītu piemiņas plāksni.

Kopš 50. gadiem Etingā no latviešiem palicis vienīgi koka ēdnieks Jāzeps Lācis, kura mājoklis izvērties par savdabīgu privātgaleriju (pārsvārā sakrālie darbi).

Berhtesgādene — kūrortpilsētiņa Alpu kalnos 120 km uz DA no Minhenes. Tur darbojās latviešu veco ļaužu koris.

Pansionātā "Insula" (Štrūbā pie Berhtesgādenes) 1945.—1950. g. atradās latviešu bēgļu apmetne, kurā darbojās pamatskola, ģimnāzija, kristīgās jaunatnes pulciņš (piedalījās LWF studiju centrā) un apgāds "Grāmatnieki".

Vēlāk "Insulu" pārveidoja par etniski aprūpētu veco ļaužu mītni, saglabājot savu luteriešu draudzi. 50. gados tās iemītnieku skaits samazinājās līdz 300 cilvēkiem, 60. gados tur dzīvoja 100 cilvēku, bet 80. gados — 30 cilvēku.

Augsburga — pilsēta Bavārijā. Dibināta 15. g. p.m.ē.; 244,2 tk iedzīvotāju (1985).

Latviešu kolonija Augsburgā izveidojās 2. pasaules kara laikā, kad tur tika iekārtotas četras bēgļu nometnes (viena — pašā Augsburgā, otra — Haunštetenē, vēl divas — Hohfeldē). Tajā dzīvoja apm. 2 tk latviešu; etnisko kopību iedibināja luteriešu mācītājs Rūdolfs Krafts. Dzīvojot samērā labos apstākļos, bēgļi izvērta aktīvu sabiedrisko dzīvi; tika izdoti nozīmīgi periodiskie izdevumi. Nozīmīgs notikums kolonijas dzīvē bija novada dziesmu dienas 1946. g. vasarā, kad tika sarīkotas arī plašas sporta spēles (baltiešu olimpiāde). Tajā laikā Hohfeldē atradās arī lietuviešu u.c. tautību bēgļi; iznāca pat kopējs Austrumeiropas tautu laikraksts "Im Ausland" (1947—48), kura tirāža sasniedza 0,25 mlj eksemplāru.

Kad vairākums bēgļu no Vācijas aizceļoja, latviešu kolonija samazinājās.

Latviešu organizācijas Augsburgā: Švābijas nacionālkomiteja; luteriešu Augsburgas draudze (dib. 1945, dievkalpojumi notiek Sv.Toma dievnāmā); luteriešu Haunštetenes draudze; katoļu kopa (dib. 1945); baptistu draudze (1945—49); pareizticīgo draudze; DV Hohfeldes nodaļa (dib. 1946), Augsburgas kopa (dib. 1948).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Augsburgā: VLCP Latviešu Centrālā kartotēka (no 1949); laikraksts "Latvju Domas" (1945—46); izglītības mēnešraksts "Latvju Domas" (1947); luteriešu laikraksts "Pie Svētavota" (1945—48, pēc tam Eslingenē); žurnāls "Ilustrētais Vārds" (1946—48); Hohfeldes biļetens "Ziņotājs" (1945), "Nākotnei" (1945—48); skolēnu mēnešraksts "Asni" (1946—47); skautu žurnāls "Auseklītis" (1946); Artura Baumaņa apgāds (1946—48); Oto Krolla apgāds (1946—48); Ausekļa pamatskola un ģimnāzija (abas 1945—50); Tautas augstskola Haunštetenē (1946—50; vadītājs Jānis Muncis); latviešu bērnudārzs un papildskola; latviešu kooperatīvi Augsburgā un Hohfeldē; daiļamatnieku darbnīca; baltiešu

Latviešu organizācijas Memmingenē: Latviešu nacionālkomiteja (1946–50); Latviešu kopa (biedrība); luteriešu draudze; katoļu kopa; DV nodaļa (dib. 1947, 100–30 loc.); invalīdu (LKIA) kopa (dib. 1955); LSK Neredzīgo kopa (dib. 1947); daiļamatnieku kopa un tās darbnīca; LLV nodaļa (dib. 1949); latviešu kapu nodalījums Meža kapsētā.

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Memmingenē: nacionālkomitejas "Memmingenes Ziņu Biļetens" (1946–50); biedrības "Memmingenes Latviešu Biļetens" (dib. 1959); biļetens "Daugavas Vanagi"; Eduarda Alaiņa laikraksts "Daugava" (1962–69); Eduarda Alaiņa "Vecā Zobgaļa Kalendārs" (līdz 1969); Eduarda Alaiņa apgāds "Atauga" (1947–69); DV bibliotēka; LKIA bibliotēka (1959–75); LSK ambulance; latviešu nometnes pamatskola un ģimnāzija; papildskola; jaunatnes pulciņš; DV teātra kopa, sporta kopa, šaha kopa, koris "Staburags" (dib. 1953); neredzīgo fonotēka (1961–80, pēc tam Augsburgā) un skaņu žurnāls "Ziņu Vainags" (dib. 1973).

"Gauja" — Latviešu kara invalīdu apvienības (LKIA) mītne, atrodas Bavārijā Aues ciematā, Illeres upes krastā, 5 km uz Z no Illertisenes (adrese — Hauptstrasse 28, Au bei Illertissen). Zemes īpašums — 2 tk km² iegādāts 1974. g. par 150 tk vācu marku, izlietojot gandrīz visus apvienības līdzekļus. Namā atrodas sarīkojumu zāle 120 personām, naktsmītnes 80 personām un ēdnīca 50 personām. Mītne tiek izmantota par invalīdu pansionātu un vienlaikus arī par latviešu sabiedrisko centru. Sadarbībā ar tuvākajām latviešu kolonijām Memmingenē, Ulmā, Augsburgā, Minhenē un citur Dienvidvācijā tiek rīkotas bērnu vasaras nometnes u.c. atpūtas pasākumi.

Reinzemes-Pfalcas federālā zeme

Kaizerslauterne — pilsēta. Dibināta 882. g.; 100 tk iedzīvotāju (1985). Pēc 2. pasaules kara kļuva par amerikāņu okupācijas armijas apgādes sistēmas centru.

Latviešu kolonija izveidojās 2. pasaules kara laikā, kad Kaizerslauternē atradās viena no daudzajām baltiešu bēgļu nometnēm. Pēckara periodā, kaut arī daudz bēgļu aizceļoja, latviešu skaits Kaizerslauternē palielinājās un nostabilizējās (apm. 300–400 cilvēku); tas izskaidrojams ar latviešu iesaistīšanos amerikāņu armijas palīgvienībās jeb tā dēvētajās "Baltic Guard" (BG) rotās. To personāls bija nodrošināts ar pastāvīgu un labi atalgotu darbu, kas deva iespēju finansiāli atbalstīt Vācijas latviešu etnisko kopību.

Ar Kaizerslauterni organizatoriski un sabiedriski bija saistītas vēl citas apkaimē izvietotās vienības.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Kaizerslauternē: VLCP—LCK Reinzemes-Pfalcas apgabala pārstāvība (dib. 1951); luteriešu draudze (dievkalpojumi notiek Mārtaņa Lutera dievnāmā); katoļu kopa; DV nodaļa "Mežotne" (dib. 1951, 100 loc.); 8850. inženieru rota (dib. 1947); 8503. inženieru rota (līdz 1964); 4099. apsardzes rota (dib. 1952); DV "Apkārtraksts" (dib. 1958); Kaizerslauternes latviešu komiteja; komitejas "Apkārtraksts" (1973–77).

Bruhmilbaha — mazpilsēta 20 km uz R no Kaizerslauternes. Līdz 1970. g. tur bija izvietotas 4099. apsardzes rotas vienības; pastāvēja DV nodaļa (1949–53).

Bingene — mazpilsēta 55 km uz Z no Kaizerslauternes. Tur bija izvietota latviešu 8361. inženieru rota, kurā bija DV nodaļa "Staburags" (1963 — 80, 40 loc.), kas izdeva "Apkārtrakstu", kā arī invalīdu (LKIA) kopa. 1980. g. rota tika pārvietota uz Bädkreicnahu.

Bädkreicnaha — mazpilsēta 45 km uz Z no Kaizerslauternes. Kopš 1980. g. tur izvietota latviešu 8361. inženieru rota un darbojas tās DV nodaļa "Staburags".

Anveilere — mazpilsēta 30 km uz DA no Kaizerslauternes. Tur atkārtoti organizētas latviešu bērnu vasaras nometnes.

Mainca — pilsēta, Reinzemes-Pfalcas federālās zemes centrs, osta pie Reinas; 188 tk iedzīvotāju (1985).

10 km uz D no Maincas Bodenheimā pēc 2. pasaules kara atradās latviešu bēgļu apmetne. 80. gados Maincas universitātē pastāvēja latviešu valodas studijas.

Niderlānšteina — neliela apdzīvota vieta Reinas krastā, 7 km uz D no Koblenčas. Pēc 2. pasaules kara tur atradās latviešu bēgļu nometne.

Andernaha — neliela apdzīvota vieta Koblenčas apkaimē. Pēc 2. pasaules kara tur atradās internēto latviešu pretgaisa aizsardzības izpalīgu nometne.

Austrija

Austrija — valsts Viduseiropā, parlamentāra federatīva republika; 83,8 tk km², 7,6 mlj iedzīvotāju (1987). Teritorija iedalīta 9 federālajās zemēs. Oficiālā valoda — vācu.

Nedaudz latviešu Austrijā ieradās jau 20. gadsimta sākumā, tie bija gk. politiskie bēgļi. 2. pasaules kara beigu posmā 1944.—1945. g. Austrijā nonāca apm. 3 tk latviešu. Viņu vidū bija gan vācu darba dienestā mobilizētie, gan karavīri, taču visvairāk civilo bēgļu, kas ieradās no Latvijas caur Austrumvāciju un tika izvietoti šim nolūkam iekārtotās nometnēs. 1945. g. pavasarī, kad Austrijas A daļu (Vīni ieskaitot) ieņēma padomju karaspēks, vairākums latviešu devās uz R daļu, bet 1945.—1946. g. apm. 800 latviešu pārcēlās uz Vācijas D novadiem (Bavāriju, Virtembergu). 1948.—1950. g. vēl apm. 1,8 tk latviešu ar IRO starpniecību izceļoja uz aizjūras zemēm, bet apm. 100 cilvēku atgriezās Latvijā. Tā sauktās "Mazās Latvijas" gados (1946—49) Austrijas latvieši pieslēgās Vācijas latviešu etniskajai kopībai un piedalījās arī Vācijas LCP—LCK vēlēšanās. Etnisko norišu centrā tolaik atradās Zalcburga; tur tika izdots laikraksts "Latviešu Bals" (1945—47), vēlāk "Baltiešu Ziņas" (1947—49).

No 1950. g. pārstāja darboties IRO uzturētās bēgļu nometnes. Līdz ar to grūtībās nonāca Austrijā palikušie 300 latvieši, kuru vidū bija daudz sirmgalvju, invalīdu, hronisko slimnieku (Austrijā no tīfa miris arī agronoms Skudra). Viņu sociālajā aprūpē ar LSK, DV un LELB starpniecību iesaistījās citās zemēs dzīvojošie latvieši. 60. gados Austrijā dzīvoja tikai 100—150 latviešu, un viņu skaits joprojām samazinājās. Austriešu iestādes aizliedza etnisko minoritāšu organizāciju darbību — 1955. g. tika likvidēta DV nodaļa, 1972. g. — Latviešu apvienība Austrijā (bija

pārstāvēta arī LAKEC). Līdz ar to Austrijas latvieši kā organizēts grupējums Austrijā beidza pastāvēt.

Vīne — Austrijas galvaspilsēta un federālā zeme. Vēstures avotos pirmoreiz minēta 881. gadā; 1,5 mlj iedzīvotāju (1985). Viens no lielākajiem transporta mezgliem Eiropā. Eiropai nozīmīgs zinātnes un kultūras centrs (universitāte dib. 1365). 1938. — 1945. g. Vīni okupēja Vācija; 1945. — 1955. g. tur valdīja četru lielvalstu okupācijas režīms; pilsēta bija sadalīta padomju, amerikāņu, angļu, franču sektorā.

Nedaudz latviešu Vīnē dzīvoja jau gadsimta sākumā; 1900. — 1912. g. tur pastāvēja latviešu sociāldemokrātu pulciņš. Laikā starp abiem pasaules kariem Vīnē darbojās Latvijas sūtniecība, konsulāts ar bibliotēku un lasītavu, kā arī Latvijas studentu biedrība (dib. 1927), kurā vienlaikus sastāvēja apm. 80 cilvēku, pārsvarā gan vācbaltieši un ebreji.

2. pasaules kara beiguposmā (1944 — 45) Vīnē nonāca apm. 2 tk latviešu. Par spīti jucekļīgajiem apstākļiem bēgļu nometnes tika izveidotas, ievērojot etnisko principu. Dzimtā valodā tika noturēti dievkalpojumi, dibinātas nacionālkomitejas. 1945. g. pavasarī, kad Vīnei tuvojās padomju armija, vairākums bēgļu devās tālāk uz R, bet daļa patvērās Rietumvalstu kontrolētajos Vīnes sektoros. 80. gados Vīnē vēl dzīvoja daži desmiti latviešu (gk. labi situēti inteliģenti), kas centās uzturēt savstarpējus sakarus saviesīgajā dzīvē.

Grāca — pilsēta Austrijas DA, Štīrijas federālās zemes centrs, atrodas pie Mūras upes; tā ir otra lielākā Austrijas pilsēta. Pilsēta kopš 11. gs. 1. puses; 239,4 tk iedzīvotāju (1981). Tur atrodas universitāte (dib. 1586), tehniskā augstskola, mūzikas akadēmija.

20. — 30. gados Vīnes augstskolās studēja arī Latvijas pilsoņi, pārsvarā vācbaltieši. Taču bija arī latviešu studenti, kas pulcējās ap 1927. g. dibināto studentu biedrību, kurā vienlaikus bija apm. 30 biedru. Latviešu studenti uzturēja sakarus ar studentiem Vīnē.

Zalcburga — pilsēta Alpu priekškalnē, Zalcburgas federālās zemes centrs; 139 tk iedzīvotāju (1981). Tur atrodas universitāte; pilsēta ir mūzikas un teātra mākslas centrs.

Pēc 2. pasaules kara Zalcburga bija amerikāņu okupācijas zonas administratīvais centrs.

Latviešu koloniju 1944. g. izveidoja 2. pasaules kara bēgļi no Latvijas. Pēc tam, kad lielākā daļa bēgļu atstāja padomju armijas okupēto Vīni, Zalcburgas latviešu kolonija kļuva par lielāko latviešu grupējumu Austrijā (ap 1 tk cilvēku). 1946. g. tur notika arī latviešu dziesmu dienas. Taču drīz vien simtiem bēgļu pārcēlās uz Bavāriju, daudz latviešu izceļoja uz aizjūras valstīm. 50. gadu sākumā Zalcburgā palika tikai 100 — 150 latviešu. Viņu vidū bija samērā daudz darba nespējīgu cilvēku, kam nebija izceļošanas iespēju. Viņu sociālajā aprūpēšanā iesaistījās arī latviešu organizācijas no citām zemēm. Vairākums Zalcburgā palikušo latviešu beidza mūža gaitas, neatstājot aiz sevis nākamo paaudzi. Bet etniski jaukto laulību pēcnācēji ir asimilējušies. Latvietību Zalcburgā uztur atsevišķi cilvēki.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Zalcburgā: bēgļu nometne Glāzenbahā (1944 — 50); Austrijas apgabala nacionālkomiteja (1945 — 47); VLCP — LCK

pārstāvība (1947 – 51); luteriešu draudze (dib. 1944), dievnams; katoļu kopa; DV nodaļa (1949 – 55); Latviešu savienība Austrijā (1955 – 72); LCK nedēļas laikraksts "Latviešu Balss" (1945 – 47) un "Baltiešu Ziņas" (1947 – 49); skautu un gaidu vienības (līdz 1950); teātra ansamblis.

Bādgasteina — kūrortpilsētiņa 75 km uz D no Zalcburgas. Tur atradās viena no latviešu bēgļu apmetnēm.

Augšaustrija — federālā zeme valsts Z daļā, administratīvais centrs Linca. Pēc 2. pasaules kara Augšaustrija atradās amerikāņu okupācijas zonā.

Latviešu bēgļi (apm. 500 cilvēku) Augšaustrijā nonāca 2. pasaules kara beigās. Bēgļu grupas tika izvietotas vairākās nometnēs. Dažu gadu laikā gandrīz visi latvieši izceļoja uz Bavāriju vai aizjūras valstīm.

Latviešu bēgļu nometnes Augšaustrijā apzinātas četrās vietās: Lincā (darbojies arī teātra ansamblis), Bādhallē, Bādišlē un Rīdā (1946 iznācis mēnešraksts "Paēna", darbojusies luteriešu draudze, kas 60. gados vēl noturējusi dievkalpojumus).

Karintija — federālā zeme valsts D daļā, administratīvais centrs Klāgenfurte. Pēc 2. pasaules kara Karintija ietilpa angļu okupācijas zonā.

Latviešu bēgļi (apm. 300 cilvēku) Karintijā nonāca 2. pasaules kara beigās un tika izvietoti nelielās grupiņās (daži desmiti cilvēku) mazpilsētās un kalnu ciematos. Līdz 40. gadu beigām gandrīz visi latvieši no turienes aizceļoja uz lielākiem centriem turpat Austrijā vai arī uz Vāciju un aizjūras valstīm. Pie bēgļiem uz viņu dzīvesvietām dažreiz koncertturnejās devās latviešu mākslinieki, bet par vietējiem latviešu etniskiem pasākumiem liecību nav.

Latviešu bēgļu nometnes Karintijā apzinātas astoņās vietās: Jūdendorfā pie Fillahas, Kellerbergā, Špitālē, Rapendorfā, Patendorfā (tur bēgļiem bija kopīgs sakņu dārzs), Melbrikē (bēgļi bija izvietoti privātos dzīvokļos), Veisenzē (apm. 69 bēgļu dzīvoja kalnu viesnīcīnās), Veitensfeldē.

Tirole — federālā zeme valsts Z daļā, administratīvais centrs Insbruka.

Latviešu bēgļu nometnē Insbrukā 1944. – 1946. g. atradās apm. 500 latviešu. Viņiem bija izveidota nacionālkomiteja un luteriešu draudze. 50. – 60. gados tā vēl reizēm noturēja dievkalpojumus. Daži latvieši studēja Insbrukas universitātē.

Forarlberga — federālā zeme valsts R daļā, administratīvais centrs Brēgenca. Pēc 2. pasaules kara Tirole un Forarlberga veidoja franču okupācijas zonu.

Latviešu bēgļi (apm. 800 cilvēku) tur nokļuva jau kara beigās (1944), un drīz vien gandrīz visi aizceļoja uz Vāciju vai aizjūras valstīm.

Franču okupācijas zonā bijušajiem bēgļiem nācās sastapties ar marokāņu vienību marodierismu. Vienā šādā reizē marokāņi izlaupīja viesnīcu, kurā dzīvoja latviešu bēgļi. Kad gleznotājs Jēkabs Apinis protestēja pret šo nevērtību, viņš kopā ar sievu turpat tika noslepkavots.

Latviešu bēgļu nometnes Tirolē un Forarlbergā apzinātas vēl septiņās vietās: Landekā (nometne atradās kazarmās; latviešiem bija izveidota nacionālkomiteja, kas 1945. g. rudenī izdeva dažus laikraksta "Burtnieks" numurus), Kicbielē, Brēgencā, (LSK pārstāvība), Lauterahā, Lustenavā (tur notika LCPV sēde), Frastancā un Bēcavā.

Čehoslovākija

Čehoslovākija — valsts Viduseiropā, federatīva republika; 128 tk km², 15,6 mlj iedzīvotāju (1987). Teritorija iedalīta 11 apgabalos.

Čehoslovākija līdzīgi Baltijai valstisko neatkarību ieguva pēc 1. pasaules kara, un, tāpat kā Baltija, tā kļuva par lielvalstu impēriskās politikas upuri pēc 2. pasaules kara.

Latviešu un čehu attiecībās gan valstiskā, gan sabiedriskā līmenī vienmēr valdījusi vislielākā labvēlība un savstarpēja izpratne. No čehu puses gan savstarpējo sakaru veicināšanā, gan baltoloģijas pētījumos lieli nopelni un sasniegumi bijuši valodniekam Josefam Zubatijam.

30. gados Čehoslovākijā pastāvīgi dzīvoja apm. 100 latviešu, bet vairāk nekā 200 Latvijas pilsoņu tur studēja (no tiem latvieši mazāk nekā puse).

1939. g. gandrīz visi Latvijas pilsoņi no Čehoslovākijas aizbrauca. 2. pasaules kara beiguposmā 1944. — 1945. g. Sudetijā nonāca apm. 7 tk bēgļu no Latvijas. Lielākā daļa vēlāk sasniedza Rietumvāciju, bet tie bēgļi, ko panāca padomju armija, bija spiesti atgriezties.

Prāga — Čehoslovākijas un Čehijas galvaspilsēta. Dibināta 8. un 9. gs. mijā, patstāvīga administratīva vienība; 1,2 mlj iedzīvotāju (1988). Nozīmīgs starptautiskā transporta mezgls, kultūras un zinātnes centrs (universitāte dib. 1348).

Latviešu kolonija Prāgā pastāvēja jau laikā starp abiem pasaules kariem; tur patstāvīgi dzīvoja apm. 70 latviešu un tikpat daudz uzturējās studiju nolūkos. Prāgā latviešiem bija labi materiālie apstākļi; daļa bija nodibinājuši etniski jauktas laulības. Pēc tradīcijas latvieši ik nedēļu pulcējās kafējnīcā "Praha", kā arī Latvijas sūtniecībā. Bez tam latviešus pulcēja arī Čehoslovaku un latviešu draudzības biedrība (apm. 200 aktīvo biedru). 80. gadu beigās pēc komunistu varas krišanas Prāgas universitātē tika atjaunotas baltoloģijas studijas (to vidū arī latviešu valodas studijas). Prāgā atsāka darboties arī Latviešu — čehu klubs, kas 1991. g. sāka izdot savu biļetenu "Sveiciens".

Brno — pilsēta, Dienvidmorāvijas apgabala administratīvais centrs. Dibināta 11. gs.; 385,7 tk iedzīvotāju (1986). Tur atrodas universitāte.

30. gados Brno universitāte bija viena no latviešu studiju vietām, tur darbojās arī studentu biedrība (20 loc.).

Bratislava — Slovākijas galvaspilsēta un Rietumslovākijas apgabala administratīvais centrs, patstāvīga administratīva vienība; 409 tk iedzīvotāju (1985). Donavas osta. Tur atrodas universitāte. 30. gados Bratislavas universitāte bija viena no latviešu studiju vietām.

Sudetija — Čehu masīva ZA daļa Čehoslovākijā, Polijā, daļēji Vācijā. Sudetijas — šā kalnainā apvidus pamatiedzīvotāji bija gk. vācieši, tomēr ar Versaļas miera līgumu (1919) tas tika iekļauts Čehoslovākijā. 1938. g. to iekļāva Vācijā (Minhenes vienošanās), kopš 1945. g. tas atkal ietilpst Čehoslovākijā. 1945. g. Rietumsudetijā ienāca amerikāņu karaspēks, bet pēc tam atkāpās uz noteikto demarkācijas līniju; visu Čehoslovākiju okupēja padomju karaspēks.

Latviešu bēgļi (apm. 6 tk cilvēku) 1944. g. rudenī Sudetijā iebrauca organizēti pa dzelzceļu no Vācijas ZA un apmetās vācu administrācijas ierādītajās mītnēs. Ap to pašu laiku Sudetijā nonāca arī apm. 1,5 tk latviešu pusaudžu, kas bija iesaukti vācu

pretgaisa aizsardzības dienestā, kā arī vairāki simti darba dienestā mobilizēto. Šo cilvēku aprūpi pastāvēja etniskās organizācijas. Bēgļu attiecības ar čehiem bija sliktas, jo čehi gaidīja atsvabināšanos no vācu okupācijas un šos bēgļus uzskatīja par vācu kolaborantiem. Pēc Vācijas kapitulācijas 1945. g. maijā ir zināmi gadījumi, kad čehu sarkangvardi (partizāni) izrēķinājušies ar leģionāriem, kas gan slimības, gan karā gūto sakropļojumu dēļ atradušies hospitāļos. Padomju armijai tuvojoties, bēgļi centās nokļūt amerikāņu armijas ieņemtajās zemēs (vispirms Bavārijā). Vairākumam tas arī izdevās. Simtiem cilvēku šķērsoja demarkācijas līniju, gan piekukuļodami padomju robežsargus ar vērtslietām, gan uzdodamies par vāciešiem. Čehoslovākijā palikušie latvieši 1946. g. februārī piespiedu kārtā tika repatriēti uz Latviju, pareizāk, uz PSRS. Viņu skaits nav zināms.

Reihenberga (Libereca) — pilsēta, Sudetijas novada centrs. 1944. — 1945. g. tur atradās Sudetijas "Lettische Verbindungsstelle", kas pārzināja darba dienestā mobilizēto bēgļu aprūpi, un "Lettische Zeitstelle", kas pārzināja pārējo bēgļu un invalīdu aprūpi. Reihenbergā (un tuvējā Althabendorfā) atradās apm. 1,5 tk latviešu; tur darbojās pamatskola, luteriešu draudze (mācītājs A.Lūsis), teātra kopa, koris un solistu koncertansamblis.

Mariēnbāde (Mariānske Lāzņe) — kalnu kūrortpilsētiņa. Pilsētiņā un tās apkaimē (Planā) atradās vairāki simti latviešu bēgļu. 1945. g. sāka darboties advokāta P.Egliša vadītā Sudetijas Latviešu nacionālkomiteja, kas organizēja bēgļu transportu uz Bavāriju.

Egera (Heba) — kūrortpilsētiņa. Tur atradās latviešu bēgļu apmetne, kā arī apm. 1,5 tk jauniešu no pretgaisa aizsardzības dienesta. 1945. g. aprīlī viņiem izdevās evakuēties uz Rietumvalstīm.

Karlsbāde (Karlovi Vari) — kūrortpilsēta. Tur atradās apm. 200 latviešu bēgļu.

Teplice-Šēnava (Teplice) — kūrortpilsēta. Tur atradās trīs lielas bēgļu apmetnes, kurās bija apm. 200 latviešu; darbojās luteriešu Astonņpadsmītā novembra draudze (mācītājs A.Lūsis). Ienākot padomju armijai, izmisumā daži bēgļi izdarīja pašnāvību, citiem izdevās aizbēgt uz Rietumvalstīm.

Latviešu bēgļu apmetnes bija arī Ausigā (Ūsti pie Labas), Cumernā, Haidā (Novi Borā), Heiligenkreicā, Hinterkotenē, Neištatē (Nove Mesto), Tahavā (Tahovā).

Polija

Polija — valsts Viduseiropā, republika; 312,7 tk km², 37,8 mlj iedzīvotāju (1988). Teritorija iedalīta 49 vojevodistēs.

Pagātnē Poliju un Baltiju ne tikai saistīja cīņa pret kopīgām briesmām — vācu un krievu ekspansiju, bet radās arī pretiltības sakarā ar poļu valdošo aprindu vēlmi dominēt Baltijā.

Nedaudz latviešu (gk. Latgales katoļi) jau viduslaikos devās uz Poliju studiju nolūkā. 19. gs. Polijā ieceļoja vairāk latviešu, bet šī pārvietošanās notika cariskās Krievijas impērijas ietvaros, kur tolaik ietilpa gan Polija, gan Latvija. Ekonomisko

apsvērumu mudināti, Polijā apmetās dažādu profesiju ļaudis (arī laukstrādnieki), nedaudz latviešu tur nonāca, pildot karadienestu.

Pēc 1. pasaules kara Polija un Latvija jau kā neatkarīgas valstis nodibināja diplomātiskās attiecības un sāka veidot savstarpējos sakarus. Pēc oficiālajām ziņām, 30. gados Polijā dzīvoja apm. 1 tk Latvijas pilsoņu^{*}, no tiem 100 — 150 latviešu.

Līdz ar hitleriskās Vācijas iebrukumu Polijā 1939. g. beidza darboties Latvijas sūtniecība un konsulāts. Dažiem latviešiem izdevās atgriezties Latvijā. Kara beiguposmā cauri Polijai veda vācu darba un kara dienestā iesaistīto latviešu jauniešu, kā arī civilo bēgļu ceļš. Pēc kara LSK centās noskaidrot, cik latviešu palikuši Polijā, bet dažādu apstākļu dēļ pasākums neguva atsaucību. 50. gados līdz ar poļu repatriāciju no PSRS Polijā nonāca arī nedaudz latviešu, kas sastāvēja etniski jauktās laulībās. Taču pēckara Polijā organizētu pasākumu latviešu etniskās kopības uzturēšanai nav bijuši. 1981. g. LSK Polijā izdevās apzināt 80 latviešus; 1982. — 1983. g. viņiem tika sniegta materiāla palīdzība.

Varšava — Polijas galvaspilsēta, Varšavas vojevodistes administratīvais centrs; 1,65 mlj iedzīvotāju (1990). Galvenais valsts ekonomiskais un kultūras centrs; pēc milzīgiem postījumiem 2. pasaules karā faktiski uzcelta no jauna.

Neliela organizēta latviešu kolonija Varšavā izveidojās ap 20. gadsimta sākumu, kad tur tika nodibināta latviešu pašpalīdzības biedrība ar savu teātra ansambli un citiem etniskiem pasākumiem, bet drīz vien tās darbība apsīka biedru trūkuma dēļ.

Laikā starp abiem pasaules kariem Varšavā darbojās Latvijas sūtniecība un konsulāts. Tolaik Varšavā dzīvoja vismaz daži desmiti nacionāli aktīvu latviešu; pastāvēja arī Poļu un latviešu draudzības biedrība un jaunatnes pulciņš.

Bjalistoka — vojevodistes administratīvais centrs 170 km uz ZA no Varšavas. Dibināta ap 1320. g.; 238 tk iedzīvotāju (1983).

Ap gadsimta sākumu tur dzīvoja arī nedaudz latviešu; uz luteriešu dievkalpojumiem pulcējās apm. 100 cilvēku.

Kopš 1964. g. gadagrāmatā "Acta Baltico-Slavica" tiek publicēti arī baltologiskie pētījumi.

Lodza — vojevodistes administratīvais centrs 120 km uz DR no Varšavas; 848 tk iedzīvotāju (1985).

20. un 30. gados tur darbojās Latvijas konsulāts; tā bija arī nedaudzu latviešu mājvieta.

Dobžiņa — mazpilsēta 100 km uz ZR no Varšavas.

19. gs. beigās Dobžiņas apkaimē atradās latviešu lauksaimnieku kolonija (ap 60 saimniecību). Šīs saimniecības izveidojās uz zemes, ko cara valdība atsavināja poļu muižniekiem — 1863. g. sacelšanās līdzdalībniekiem. Par kolonistu turpmāko likteni ziņu nav.

Poznaņa (Pozene) — vojevodistes administratīvais centrs 270 km uz R no Varšavas; 575 tk iedzīvotāju (1985). Ilgus gadus atradās Vācijas pakļautībā. Pēc 2. pasaules kara Poznaņas universitātē uzsākti Baltijas pētījumi, arī baltoloģijas studijas.

* Nav ieskaitīti apm. 600 Latvijas pilsoņu (no tiem 50 latviešu no Viļņas apgabala).

Toruņa (Torna) — vojevodistes administratīvais centrs 150 km uz ZR no Varšavas; 191 tk iedzīvotāju (1985). Baltijas institūts (1926 — 39) publicējis pētījumus (1936 — 39 arī žurnālā "Baltic and Scandinavian Countries").

Krakova — vojevodistes administratīvais centrs 200 km D no Varšavas; 740 tk iedzīvotāju (1985). 11. — 16. gs. Polijas galvaspilsēta. Tur tiek veikti baltoloģiskie pētījumi.

Dānija

Dānija — valsts Ziemeļeiropā, karaliste, ietilpst Jitlandes pussalas Z daļa un Dānijas arhipelāga salas; 43,1 tk km², 5,12 mlj iedzīvotāju (1986). Teritorija iedalīta 14 āmtēs.

Nedaudz latviešu Dānijā ieradās pēc 1905. g. revolūcijas sakāves, bet sakarā ar 1917. g. norisēm Krievijas impērijā atkal aizbrauca. Latvijas un Dānijas diplomātiskās attiecības nodibinājās jau 1919. gadā. Laikā starp abiem pasaules kariem Dānijā uzturējās maz latviešu.

1944. — 1945. g. Dānijā nokļuva gan civilie bēgļi no Latvijas, gan arī slimie un ievainotie leģionāri; bēgļi Dānijā ieradās gan pa jūru, gan arī pa dzelzceļu no Ziemeļvācijas. 1945. g. vasarā Dānijā apzināti 1865 latvieši, taču, ievērojot uzskaites nepilnības, latviešu skaits būtu vērtējams apm. 2 tk cilvēku (neskaitot latviešu leģiona apmācību un papildinājuma brigādi — 2,5 tk cilvēku; komandieris pulkvežleitnants J. Vīksne). Vācijas kapitulācijas brīdī šī brigāde atradās Dānijā, bet pēc tam tika pārvesta uz Vāciju.

Bēgļu aprūpēšanā iesaistījās Dānijas Sarkanais Krusts. Īpaši iekārtotās bēgļu nometnēs tika izveidotas latviešu skolas u.c. etniskie pasākumi. Luteriešu garīgo aprūpi veica mācītājs A. Grosbahs, kas LELB arhibīskapa uzdevumā Dānijā ieradās no Zviedrijas. Lielāko latviešu aktīvo grupējumu veidoja apm. 800 luteriešu; īpaši rošīga bija kristīgās jaunatnes (JKS) un skautu un gaidu vienību darbība. "Mazās Latvijas" gados Dānijas latvieši uzturēja sakarus ar latviešu bēgļu grupējumu Rietumvācijā, piedalījās VLCP — LCK vēlēšanās.

Bēgļu aprūpei Rietumvalstīs tika izlietoti Latvijas valsts līdzekļi — palīdzības sainīši tika sūtīti gan bēgļiem Dānijā, gan internētajiem leģionāriem Beļģijā.

Dānijas valdība atteicās atzīt par tiesisku Baltijas iekļaušanu PSRS un noraidīja PSRS prasību par bēgļu piespiedu repatriāciju. 1948. — 1952. g. ar IRO starpniecību no Dānijas aizbrauca apm. 1,5 tk latviešu (no tiem daži desmiti atgriezās Latvijā). 1947. — 1948. g. apm. 300 latviešu sakarā ar ģimeņu apvienošanos ieguva tiesības pārcelties uz Vāciju. 50. gadu sākumā Dānijā dzīvoja apm. 400 latviešu. No tiem daļa bija ieguvusi Dānijas pavalstniecību un sastāvēja etniski jauktās laulībās.

Pēdējās bēgļu nometnes Dānijā tika likvidētas 1951. gadā. Latvieši pārcēlās dzīvot gk. uz Kopenhāģenu. Ap 60 sociāli aprūpējamu cilvēku nonāca Tistēdas veco ļaužu mītnē. 1957. g. tika nodibināta Dānijas Latviešu nacionālkomiteja (DLNK, pārstāvēta arī LAKEC). Dānijas latvieši izdod arī informatīvo biļetenu. Dānijas latviešu kopības uzturēšanā liela nozīme ir sakariem ar latviešiem Zviedrijā un Rietumvācijā. Sabiedriskajā dzīvē liela loma bijusi Imantam Reitmanim un viņa grāmatu apgādam

"Imanta". Tomēr nacionāli aktīvo latviešu skaits Dānijā nepārtraukti samazinās. Tas notiek gan pastāvīgās latviešu izceļošanas, gan arī jaunatnes asimilācijas dēļ. 80. gados Dānijā dzīvoja apm. 300 latviešu, no tiem 150 vecās paaudzes cilvēku vēl centās uzturēt etnisko kopību.

1991. gadā Dānija atzina Latvijas atjaunoto valstiskumu un atjaunoja diplomātiskās attiecības.

Kopenhāgena — Dānijas galvaspilsēta. Pirmoreiz minēta 1043. g. (pilsētas tiesības no 1254), atrodas Zēlandes salas ZA daļā; 633 tk iedzīvotāju (1985), kopā ar piepilsētām 1,5 mlj iedzīvotāju (1988).

Neliels skaits latviešu emigrantu Kopenhāgenā dzīvoja jau no 20. gadsimta sākuma. 1907. — 1917. g. tur pastāvēja latviešu sociāldemokrātu pulciņš (40 loc.).

Laikā starp abiem pasaules kariem Kopenhāgenā darbojās Latvijas konsulāts, 1939. — 1940. g. — arī sūtniecība (adrese — Trondhjemsgade 4; vadītājs J.Feldmanis).

Liela latviešu kolonija Kopenhāgenā izveidojās 1945. g., kad Dānijā nokļuva gandrīz 2 tk latviešu bēgļu no Vācijas. Apmēram puse šo bēgļu tika izvietoti Kopenhāgenā un tās apkaimē. Viena bēgļu nometne atradās Prags bulvārī un tā pastāvēja līdz 1952. gadam.

Pirmajos pēckara gados gandrīz visi latvieši dzīvoja bēgļu nometnēs, tur darbojās arī latviešu skolas u.c. etniskie pasākumi. Bēgļu garīgo aprūpi organizēja mācītājs Arnolds Grosbahs (vēlāk prāvests Austrālijā). 1947. — 1951. g. lielākā daļa latviešu aizceļoja uz citām Rietumpasaules valstīm. Palikušie apm. 300 latvieši dzīvoja gk. Kopenhāgenā un tās piepilsētās. Etniskās kopības uzturēšanā lieli nopelni bija tautsaimniekam Voldemāram Briedim.

Kolonija saglabājusi nacionālpatriotisku ievirzi. Politiskos jautājumus Kopenhāgenas latvieši risina kopā ar citu zemju latviešiem, vispirms ar Zviedrijā dzīvojošiem. Spilgts baltiešu propagandas pasākums bija "Kopenhāgenas tribunāls" (1985), kas bija vērstas pret PSRS virskundzību Baltijā.

80. gados kļuva skaidrs, ka līdz ar paaudžu maiņu Dānijā iestājies latvietības apstākums, jo latviešu jaunieši pilnīgi iekļāvušies dāņu sabiedrībā. Ar etnisko kopību saistību uztur tikai apm. 200 vecākās paaudzes latviešu.

Latviešu organizācijas Kopenhāgenā: Latviešu palīdzības komiteja (1945 — 46); latviešu apvienība Dānijā (dib. 1946 ar aprūpes biedrības ievirzi); Dānijas Latviešu nacionālkomiteja (dib. 1957); luteriešu Kopenhāgenas (Trimdas) draudze (dib. 1945, 200 — 100 loc., dievkalpojumi notiek zviedru luteriešu dievnamā); latviešu kapsētas nodalījums Vestres kapsētā; katoļu kopa; baptistu kopa (1945 — 48); DV nodaļa (dib. 1950, 75 — 20 loc.), LSK Dānijas pārstāvība; korporāciju kopa; 1991. g. darbu uzsākusi Latvijas pārstāvība (vadītājs Jānis Ritenis).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Kopenhāgenā: latviešu klubs; latviešu ģimnāzija (1946 — 51), papildskola (dib. 1954); I.Reitmaņa grāmatu apgāds "Imanta" (dib. 1948); nometnes biļetens "Laika Zīmes" (1945); "Dānijas Latviešu Informācijas Biļetens" (1947 — 50); laikraksti "Dānijas Latviešu Balss" (1950 — 56) un "Dānijas Latviešu Ziņas" (dib. 1957); luteriešu biļetens "Dzīvības Vārdi"; kristīgās jaunatnes pulciņš (1946 — 50); koris; skautu vienība (līdz 1951); DV teātra ansamblis un bibliotēka; I.Reitmaņa privātbibliotēka.

Helsingēra — ostas pilsēta 30 km uz Z no Kopenhāgenas; 44 tk iedzīvotāju (1985). 1945 — 1947. g. tur atradās latviešu bēgļu nometne; darbojās pamatskola, kā arī "internacionāla augstskola" ar studiju iespējām bēgļu jauniešiem.

Kēge — pilsēta 40 km uz DR no Kopenhāgenas. 1945. — 1947. g. tur pastāvēja latviešu bēgļu apmetne; darbojās pamatskola, skautu un gaidu vienības, mācību grāmatu apgāds, iznāca mēnešraksts "Jaunatnes Balss" (150 eks.).

Fakse Lādepladsa — pilsētiņa 70 km uz DR no Kopenhāgenas. 1945. — 1948. g. tur atradās latviešu bēgļu apmetne; darbojās pamatskola un kristīgās jaunatnes pulciņš.

Kobeka — neliela apdzīvota vieta 100 km uz DR no Kopenhāgenas. 1945. — 1948. g. tur atradās latviešu bēgļu nometne.

Tistēda — neliela apdzīvota vieta Jitlandes pussalas Z daļā; tur 1945. — 1951. g. atradās latviešu bēgļu nometne, darbojās pamatskola. Pēc tam, kad vairākums bēgļu aizceļoja, nometnē tika iekārtota sabiedriski aprūpējama veco ļaužu mītne, kurā vienkopus dzīvoja arī citi darba nespējīgie un vientuļie latviešu bēgļi no visas Dānijas (pavisam 57 cilvēki). Viņu garīgajai aprūpei tika izveidota Tistēdas latviešu luteriešu draudze (adrese — Alderdomshjen Dragbak, Oddesundsvej 37, DK 7700 Thisted). 1977. g. mītnē dzīvoja vēl 6 latvieši.

Olborga — ostas pilsēta Jitlandes pussalas Z daļā, āmtes administratīvais centrs; 114,2 tk iedzīvotāju (1985). 1946. — 1948. g. tur pastāvēja latviešu bēgļu apmetne, darbojās pamatskola un kristīgās jaunatnes pulciņš.

Jonstrupe — neliela apdzīvota vieta. 1945. — 1949. g. tur atradās latviešu bēgļu apmetne, darbojās pamatskola.

Nīderlande (Holande)

Nīderlande — valsts Rietumeiropā (neoficiāls nosaukums Holande), karaliste; 41,5 tk km², 14,7 mlj iedzīvotāju (1987). Viena no visbiezāk apdzīvotām valstīm pasaulē. Lielu daļu savas zemes holandieši ir atkarājuši jūrai gadsimtiem ilgā darbā un valsts nosaukums "Nīderlande" (zemā zeme) pilnībā atbilst situācijai. Teritorija iedalīta 12 provincēs.

Laikā starp abiem pasaules kariem Latvijai un Nīderlandei bija nodibinātas diplomātiskās attiecības, pastāvēja Latvijas konsulāts. 30. gados Nīderlandē dzīvoja apm. 120 Latvijas pilsoņu, no tiem 90 latviešu.

Pēc 2. pasaules kara no Vācijas Nīderlandē iebrauca apm. 300 latviešu, to vidū bija gan vācu darba dienestu pametušie strādnieki, gan arī invalīdi, kas nonāca sociāli aprūpējamo mītnēs. Taču pārsvarā iecelotāji bija darbaspējīgi civilie bēgļi, kuru iebraukšana tika kārtota ar IRO starpniecību un saskaņā ar darba līgumiem. Vīriešiem darbs tika dots ogļrūpniecībā, bet sievietēm slimnieku kopšanā un mājkalpošanā. Lai gan Latvijas pilsoņi formāli tika uzskatīti par bezpavalstniekiem, valsts iestādes tomēr atzina Latvijas pases par personības dokumentiem un atļāva arī Latvijas konsulam Bruno Pavasaram pusoficiāli pārstāvēt latviešu intereses. Bēgļu tiesības garantēja

likums. Arī materiālie apstākļi bēgļiem Nīderlandē bija samērā labi. Tomēr vairākums bēgļu uzskatīja Nīderlandi par pagaidu pietātni un ar LWF atbalstu aizceļoja tālāk uz Austrāliju vai Kanādu. Ap 1952. g. Nīderlandē dzīvoja ne vairāk par 200 latviešiem. Viņu vidū bija arī veclatvieši, kas tur dzīvoja jau pirms kara, bet etniskās kopības uzturēšanā nebija piedalījušies.

Latvieši Nīderlandē pulcējās ap palīdzības biedrību, luteriešu draudzi un DV nodaļu, taču tās bija skaitliski nelielas. Latviešu skolu nebija. Holandes Latviešu nacionālkomiteja (HLNK) tika nodibināta 1950. g. (pārstāvēta arī LAKEC). 80. gados latviešiem bija saglabājusies vienīgi luteriešu draudze, kurā bija apm. 50 locekļu no vecākās paaudzes. Latviešu bēgļu jaunā paaudze pilnībā iekļāvusies holandiešu sabiedrībā, un līdz ar to latviešu etniskā kopība Holandē beigusi pastāvēt.

Amsterdama — Nīderlandes galvaspilsēta. Pilsētas tiesības no 1300. vai 1301. g.; 676 tk iedzīvotāju (1985), kopā ar piepilsētām 1 mlj iedzīvotāju. T.s. Ranstades konurbācijā dzīvo apm. puse valsts iedzīvotāju; tur ietilpst arī Roterdamas, Hāgas, Utrehtas un Hārlemas pilsēta.

No veclatviešu vēstures zināms, ka laikā starp abiem pasaules kariem Ranstadē dzīvojuši daži desmiti latviešu, darbojies Latvijas konsulāts.

Organizēta latviešu kolonija izveidojās 1947. — 1948. g., kad ar IRO starpniecību no Vācijas Amsterdamā ieceļoja apm. 300 latviešu. 80. gados sakarus ar etnisko kopību uzturēja 100 — 150 vecākās paaudzes latviešu.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Amsterdamā: Latvijas konsulāts (1945 — 78, adrese — Bornsteenhurst 130, Den Haag)¹; Latviešu palīdzības biedrība (1946 — 50); Holandes Latviešu nacionālkomiteja (dib. 1950); DV Holandes nodaļa (dib. 1950, 50 loc.); luteriešu Holandes draudze (dib. (1954); latviešu valodas lektorāts Amsterdamas universitātē; DV deju kopa (dib. 1950), vokālais ansamblis (dib. 1950) un bibliotēka.

Simpelvelde — neliela apdzīvota vieta 170 km uz DA no Amsterdamas. Sakarā ar 30. gados Latvijā izvērsto holandiešu jezuītu darbību Simpelveldes katoļu klosterī ieradās apm. 60 latvietes, kas tur kļuva par mūķenēm un pēc tam nodzīvoja šajā klosterī visu mūžu (latvietes piederējušas "Jēzus māsu" kongregācijai). Par viņu garīgajām vajadzībām rūpējās emigrācijā nonākušie latviešu garīdznieki. Pēdējās šā klostera latviešu tautības mūķenes apbedītas 80. gados. Klosters adrese — Klosterstrasse 68.

Beļģija

Beļģija — valsts Rietumeiropā, karaliste; 30,5 tk km², 9,91 mlj iedzīvotāju (1988). Viena no visbiežāk apdzīvotām valstīm pasaulē. Ne velti izteikts apgalvojums, ka visu Beļģiju varot abraukāt tramvajos. Z daļā dzīvo flāmi (57%), bet D daļā — valoņi (42%). Valsts oficiālā valoda ir franču un flāmu valoda. Lielākā daļa ticīgo ir katoļi. Teritorija iedalīta 9 provincēs.

¹ Beidza darboties sakarā ar konsula B.Pavasara nāvi.

Nedaudz latviešu emigrantu Beļģijā nokļuva pēc 1905. g. revolūcijas sakāves. Tika nodibinātas arī dažas nelielas latviešu sociāldemokrātu grupas, kas beidza pastāvēt 1. pasaules kara laikā.

30. gados Beļģijā dzīvoja apm. 40 latviešu un vēl citu tautību Latvijas pilsoņi.

1945. — 1946. g. no Vācijas Beļģijā uz savu roku ieradās apm. 300 latviešu bēgļu, taču apm. puse drīz vien atgriezās Vācijā. 1947. — 1951. g. ar IRO starpniecību Beļģijā tika izvietoti apm. 900 latviešu. Saskaņā ar darba līgumu ieceļotāji apņēmas divus gadus strādāt ogļrūpniecībā Beļģijas dienvidos. Pēc līguma izbeigšanās atrast citu darbu bija grūti, un 1950. — 1952. g. lielākā daļa latviešu aizceļoja. 1949. g. Beļģijā dzīvoja 1100 latviešu³, bet 1952. g. to skaits bija sarucis līdz 300.

Beļģijas Latviešu organizāciju apvienība nodibinājās 1949. g., sadarbojoties Ogļraču biedrībai, luteriešu un katoļu draudzēm, kā arī DV nodaļai. 1950. g. tā tika pārveidota par Beļģijas Latviešu nacionālkomiteju (BLNK) un sāka izdot arī apvienotas informācijas biļetenu. BLNK vēlēšanās varēja piedalīties visi Beļģijas latvieši; tika izvirzīts arī pārstāvis LAKEC. Latviešu kopienai sabiedriski nozīmīga bija jurista Kārļa Gulbja darbība, viņš bija arī Latvijas interešu pārstāvis. Beļģijā latvieši dzīvoja pārāk izkliedēti, tāpēc etniskie iestādījumi netika izveidoti, izņemot pāris nelielu svētdienas skoliņu 50. gados. Samērā reti notika arī dievkalpojumi latviešu valodā (luteriešiem un katoļiem kopīgi). Latviešu jaunā paaudze jau iekļāvusies beļģu sabiedrībā.

70. — 80. gados Beļģijā dzīvoja apm. 250 latviešu, gk. vecākās paaudzes pārstāvju, no tiem 100 — 150 latviešu vēl centās uzturēt etnisko kopību.

1991. g. Beļģija atzina Latvijas atjaunoto valstiskumu un atjauno diplomātiskās attiecības. Latvijas pārstāvība Briselē tiek izmantota arī sakaru uzturēšanai ar apvienotās Eiropas struktūrām.

Brisele — Beļģijas galvaspilsēta (kopš 1830) un Brabantes provinces centrs, osta. Pirmoreiz minēta 11. gs.: 977 tk iedzīvotāju (1986). Briseles piepilsētas Lēvenas universitāte ir viens no vecākajiem katoļu filozofijas un teoloģijas centriem.

No veclatviešu vēstures ir zināms, ka Briselē 1907. — 1917. g. pastāvēja latviešu sociāldemokrātu grupa, tika sasaukts LSD 4. kongress (1914), iespiests mēnešraksts "Sociāldemokrātijas Vēstnesis" (1909 — 10), laikraksts "Cīņa" (1910 — 14) un "Biļetens" (1912 — 17). Šie izdevumi bija paredzēti nelegālai izplatīšanai Latvijā un atspoguļoja arī lielnieku un maziņieku savstarpējās pretrīšības. Vienlaikus Briselē darbojās arī nacionālpatriotisks sociāldemokrātu strāvojums (LSDS), kas izdeva laikrakstu "Strādnieks" (1911 — 13, redaktors Miķelis Valters). Vēlāk M. Valters atgriezās Briselē jau kā Latvijas sūtnis un vadīja sūtniecību līdz 1940. gadam.

30. gados Briselē dzīvoja pāris desmitu latviešu; darbojās Beļģu un latviešu draudzības biedrība.

Latviešu kolonija Briselē izveidojās pēc 2. pasaules kara, kad 40. gadu beigās Briselē un tās apkaimē nokļuva 300 — 400 latviešu bēgļu, taču 1951. — 1952. g. lielākā daļa atkal izceļoja (gan atpakaļ uz Vāciju, gan uz Austrāliju vai Kanādu). Palikušie izveidoja nelielu, bet vitālu un materiāli labi nodrošinātu grupējumu, kas pārstāvēts

³ Nav pieskaitīti internētie leģionāri, kas 1945. — 1946. g. atradās Zēdelhemā.

arī LAKEC. 80. gados ar etnisko kopību saistību uzturēja apm. 150 latviešu. Bēgļu uzņemšanā lieli nopelni bija M.Valteram, kā arī baptistu mācītājam Kārlim Grikmanim. Vēlāk latviešu etnisko kopību centās stiprināt arī jurists Kārlis Gulbis, kas pēckara gados bija arī Latvijas interešu pārstāvis Beļģijā (no 1951; 1945 – 50 Herberts Rācenis).

Latvieši piedalījās arī Vispasaules izstādē Briselē (EXPO – 58). Briseles latviešiem (luteriešiem un katoļiem) notiek kopīgi dievkalpojumi, tomēr katoļu ietekme ir lielāka, jo Briselē atradās katoļu bīskaps Boļeslavs Sloskāns. Viņš dzīvoja Keizersbergas benediktīniešu klosterī (turpat arī apbedīts) un vadīja latviešu katoļu garīdznieku apmācību (kopš 1947. g. Lēvenas universitātes pārziņā darbojas īpašs seminārs). Vēlāk katoļu garīgās aprūpes vadību pārņēma B.Sloskāna līdzgaitnieks Kazimirs Ručs. 90. gadu sākumā ikmēneša saviesīgajās sanāksmēs Briselē pulcējās vēl apm. 50 sabiedriski aktīvi latvieši.

Latviešu organizācijas Briselē: Latviešu biedrība (1946 – 50); Beļģijas Latviešu nacionālkomiteja (dib. 1950)¹; DV Beļģijas nodaļa (dib. 1953, 30 loc.); luteriešu Beļģijas draudze (dib. 1947); katoļu draudze; LSK Beļģijas pārstāvība (dib. 1945); 1991. g. izveidots Baltiešu vietējais informācijas centrs, adrese Avenue Winston Churchill 118 – A; telef. 322 – 344 – 6978.

Latviešu etniskie iestādījumi un pasākumi Briselē: Pētera Mantnieka apgāds un kartogrāfijas institūts (dib. 1950, adrese – 612 Chaussee de Waterloo, Brussels); Jāņa Pīpiņa satīriskais žurnāls "Rūgtais Apinis" (dib. 1962) un "Zobgaļa Kalendārs"; katoļu žurnāls "Gaisma" (dib. 1967); nacionālkomitejas biļeteni "Vairogs" (1948 – 50), "Vēstnesis" (1950 – 51) un "Ziņojumi" (dib. 1951); teātra ansamblis; DV "Apkārtraksts" (1954 – 73) un "Ziņojumi" (dib. 1974). Briseles kara muzejā atrodas Brīvības pieminekļa makets (1946 atvests no Zēdelhemas).

Vilvorde – mazpilsēta 10 km uz Z no Briseles. 1945. g. vasarā un rudenī tur atradās angļu karaspēka apsargāta internēto leģionāru nometne (no tiem apm. 1,5 tk latviešu, arī pulkv. Vilis Janums). Vēlāk leģionāri tika pārvesti uz nometni Zēdelhemā.

Vāteršeja – neliela apdzīvota vieta 80 km uz A no Briseles. 1948. – 1951. g. tur darbojās DV kopa, līdz 70. gadu sākumam arī luteriešu draudzes kopa.

Lommele – neliela apdzīvota vieta 80 km uz ZA no Briseles. Tās apkaimē atrodas vācu karavīru brāļu kapi no abu pasaules karu laikiem (38 tk apbedījumu, to vidū arī 83 latviešu leģionāri)². Viņu piemiņai kopš 1958. g. katru gadu tiek rīkots ekumenisks svētbrīdis.

Antverpene – pilsēta Ziemeļbeļģijā, provinces administratīvais centrs; 483 tk iedzīvotāju, kopā ar piepilsētām 919 tk iedzīvotāju (1986). Viena no pasaules lielākajām ostām.

¹ Tā izveidojās no Beļģijas Latviešu organizāciju apvienības (1949 – 50).

² Par dažiem apbedījumiem ir šaubas, vai tur apbedīti latviešu leģionāri; par 73 apbedījumiem (atrodas 61., 62. un 63. kapu laukā) ir drošas ziņas, jo tie ir 1949. g. pārapbedījumi no Ostendes.

1906. — 1915. g. Antverpenē pastāvēja neliels latviešu sociāldemokrātu pulciņš. Laikā starp abiem pasaules kariem tur darbojās Latvijas konsulāts, to vadīja Herberts Rāčenis.

Dienviðbeļģijas novados ir attīstīta ogļrūpniecība, metalurģija un mašīnbūve. 1947. — 1948. g. ar IRO starpniecību pēc darba līguma no Vācijas Beļģijā šajā novadā ieradās apm. 800 latviešu (arī bijušie leģionāri). Lielākā daļa tika nodarbināti ogļrūpniecībā. Tika nodibināta pat īpaša Latviešu ogļraču apvienība Beļģijā (Mutuelle de Mineurs Lettons en Belgique), kurā bija vairāki simti biedru un kura bija pārstāvēta arī LSK. Pēc dažiem gadiem lielākā daļa latviešu no Dienviðbeļģijas aizceļoja. Uz pastāvīgu dzīvi palika ne vairāk kā pāris simtu cilvēku.

Šarleruā — pilsēta 45 km uz D no Briseles; 210 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 431 tk iedzīvotāju. 1907. — 1916. g. tur darbojās neliels latviešu sociāldemokrātu pulciņš.

Šatlē — Šarleruā piepilsēta. 1948 — 1949. g. tur tika izdots Latviešu ogļraču apvienības biļetens "Vēstnesis".

Lježa — pilsēta 80 km uz A no Briseles; 202 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 593 tk iedzīvotāju.

Lježas apkaimē atrodas ogļraktuves, kur 1948. — 1949. g. saskaņā ar darba līgumu strādāja latviešu bēgļi. Daži latvieši palika Lježā uz pastāvīgu dzīvi arī vēlākajos gados. Tur dzīvodams, Jānis Pīpiņš rediģēja nacionālkomitejas biļetenus "Atbals" (1959 — 61) un "Vēstnesis" (1962 — 64). Lježas latviešu DV nodaļa 1948. — 1951. g. darbojās Šeratā, Lježas piepilsētā.

Limburga — mazpilsēta 25 km uz A no Lježas. Tur dzīvoja nedaudz latviešu ogļraču, starp tiem bija arī DV biedri.

Zēdelhema — neliela apdzīvota vieta 90 km uz R no Briseles un 18 km uz DA no Ostendes. No 1945. g. septembra līdz 1946. g. maijam tur atradās angļu okupācijas armijas pārzinātā nometne nr. 2227. Tajā bija ievietoti internētie latviešu leģionāri no Ziemeļvācijas, kas tika pārvesti uz Zēdelhemu pa dzelzceļu no Pūtlosas. Zēdelhemā atradās arī lietuviešu un igauņu karavīri. Visi internētie latvieši (apm. 12 tk cilvēku, to vidū 500 virsnieku un 700 kara invalīdu) tika iedalīti t.s. gūstekņu divīzijā (komandieris pulkv. A.Krīpens, pulkvežleitnants J.Rucelis). Dievkalpojums vadīja katoļu prāvests K.Ručs un luteriešu mācītājs J.Romanis, kas arī atradās šajā nometnē. Internēto stāvokli centās atvieglot arī baptistu mācītājs K.Grikmanis, kas tolaik jau pats bija Beļģijas pavalstnieks. Nometni apmeklēja un ar karavīriem tikās arī sūtnis M.Valters un konsuls H.Rāčenis; nometni apmeklēja arī LSK pilnvarnieks advokāts Kārlis Gulbis. Atkārtoti nometnē ieradās padomju emisāri un aicināja leģionārus repatriēties uz Latviju, pareizāk — PSRS. Šim aicinājumam atsaucās 218 cilvēki (1,8%). Par spīti grūtajiem materiālajiem apstākļiem nometnē valdīja patriotisks gars. Notika izglītību un kultūru veicinoši pasākumi; tika izdoti laikraksti un brošūras. Angļu armijas pavēlniecība pret latviešu etniskajiem pasākumiem izturējās saprotoši. Nometnes ikdienā nozīmīgas bija sporta nodarbības un sacīkstes, kuru ierosinātāji bija kādreizējie Latvijas izlases sportisti un čempioni. Zēdelhemā bijušie karavīri nodarbojās ar vieglatlētiķu, svarcelšanu (K.Bileskaļns, A.Ozoliņš), klasisko

cīņu, boksu, vingrošanu (J.Polis) un šahu (K.Ozols, E.Zemgals). Sevišķi iemīlotas bija bumbu spēles — futbols, volejbols un basketbols.

1945. g. Ziemsvētkos Zēdelhemā tika nodibināta kara veterānu organizācija "Daugavas Vanagi" (DV). Vēlāk šī organizācija izvērta plašu darbību visās pasaules valstīs, kur vien dzīvoja latviešu emigranti. DV dibināšanas sanāksmē 289 delegāti pārstāvēja 7,8 tk karavīrus (Zēdelhemā pavisam tajā laikā bija 11,7 tk latviešu). Bez jau minētajiem karavīru vadītājiem DV vadībā tika izvirzīti arī pulkv. V.Janums un K.Lobe.

Sadzīves apstākļi Zēdelhemas nometnē bija grūti. Internēto karavīru apgādē ar medikamentiem un papildu pārtikas produktiem iesaistījās LSK nodaļas Briselē un Lībekā, kā arī Dānijā internētie karavīri. Zēdelhemas mītnes nebija piemērotas ziemas apstākļiem, tāpēc vārgākie ziemu nepārdzīvoja; daudzi saslima ar tuberkulozi.

Pēc internēto karavīru brīvlaišanas viņi organizēti pa dzelzceļu tika nogādāti atpakaļ uz Vācijas angļu zonu un izvietoti gk. Grosenbrodē, Zalcgiterē, Štādē un Minsterē.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Zēdelhemā: DV organizācija (dib. 1945, 7800 loc.); luteriešu un katoļu dievkalpojumi; kultūras lektorijs (700 klausītāju); akadēmiskā sekcija (250 dalībnieku); mēnešraksts "Nameja Gredzens" (1945. g. jūnijs — decembris); "Gūstekņu Gadagrāmata" (1946); laikraksts "Ceļa Malā" (1945. g. oktobris — 1946. g. februāris, 1,5 tk eks., pielikumā "Rīta Ziņas" un "Sporta Dzīve"); humoristisks žurnāls "Atskabarga"; biļeteni "Pēdējās (radio) Ziņas" (1946. g. aprīlis — maijs), "Svešos Vējos" un "Great Britain"; 18. novembra izdevums "Pasaule" (1945); jubilejas brošūra "Par taisnu lietu" (1946); skautu novads "Dzintarzeme" (200 dalībnieku) un tā raksti "Ugunsкура dzirkstis" (1945. g. oktobris — 1946. g. februāris); teātra kopa (vadītājs Egīls Kalme); vīru izlases koris "Dziedonis" (diriģents Roberts Balodis) un vīru koris (diriģents Vilis Eizāns); varietē trupas "Melnie runci" (arī "Runcis sprostā"), "Gāju putni" un "Jautrie matroži" (50 izrādes); Jānis Juškevičs izgatavojis Brīvības pieminekļa maketu. 1946. g. tas pārvests uz Briseles kara muzeju.

Ostende — ostas pilsēta Beļģijas ZR; 60 tk iedzīvotāju (1985). Uz šīs pilsētas slimnīcu pārvesti 287 saslimušie Zēdelhemas nometnes internētie karavīri. 1946. g. dzīvi palikušie 156 slimnieki pēc internēto brīvlaišanas tika pārvesti uz Vāciju (Eikelbornu).

Ostendes kapsētā apbedīti 73 bijušie latviešu karavīri, kas miruši no ievainojumiem vai galēja organisma vājuma dēļ gan Ostendes slimnīcā, gan arī Zēdelhemas nometnē. 1949. g. šie mirušie pārāpbedīti Lommelē.

Francija

Francija — valsts Rietumeiropā, parlamentāra unitāra republika; 551 tk km², 55,9 mlj iedzīvotāju (1989). Teritorija iedalīta 96 departamentos; ir arī pieci aizjūras departamenti un trīs aizjūras teritorijas. Francijā dzīvo apm. 4,5 mlj ārzemju emigrantu. Ārzemniekus pievelk tur valdošās demokrātiskās tradīcijas, politiskais un reliģiskais liberālisms. Ticīgie gk. katoļi.

Latviešiem Francija bijusi gan tūrisma objekts, gan studiju vieta, gan arī politisko bēgļu patvēruma vieta. Pirmās organizētās latviešu grupiņas tur izveidojās ap 20. gadsimta sākumu (gk. revolucionāri un anarhisti).

Laikā starp abiem pasaules kariem starp Latviju un Franciju pastāvēja diplomātiskās attiecības. 30. gados Francijā dzīvoja apm. 150 latviešu un 1,5–2 tk Latvijas pilsoņu kopumā. Līdz ar 2. pasaules kara sākumu lielākā daļa latviešu un pārējie Latvijas pilsoņi centās atgriezties Latvijā.

Francijā palika Latvijas Republikas deponētais zelts (viena tonna zelta 5,8 mlj latu vērtībā).

Kara beiguposmā, kad vācu armija no Francijas bija spiesta atkāpties, Rietumvalstu karaspēks ielauzās Vācijas R daļā. Franču militāro spēku gūstā nonāca apm. 2 tk latviešu, to vidū gan leģionāri, gan arī daudz jauniešu no pretgaisa aizsardzības izpalīgu dienesta (t.s. helferi). Nav īsti zināms, cik internēto latviešu bija Francijā un cik atradušies franču okupācijas zonā Vācijā^x. Pret internētajiem latviešiem franči izturējās nelabvēlīgi, jo viņi tos saistīja ar hitleriešu pastrādāto noziegumu līdzdalībniekiem Francijā. Patiesībā latviešiem ar hitleriešu varasdarbiem nav bijis nekāda sakara. Internēto latviešu aizstāvēšanā iesaistījās Rietumvalstīs palikušie Latvijas diplomāti un politiķi, kā arī sabiedriskās organizācijas (LELB, LSK, DV, VLCP). Taču internēto latviešu atsvabināšana ievilkās līdz 1948. gadam. Daudzi līdz atbrīvošanai bija pakļauti netaisnai un pat pretlikumīgai rīcībai. Ir liecības, ka, attēlojot latviešu jauneklīem viņu turpmāko dzīvi pilnīgi bez nākotnes, frančiem izdevies daudzus savervēt dienestam ārzemnieku leģionā. Daudzi bez pienācīgas apmācības un ekipējuma sūtīti atminēt mīnu laukus. Daļa internēto latviešu piespiedu kārtā repatriēti uz Latviju, pareizāk — PSRS, kur viņus gaidīja koncentrācijas un spaidu darbu nometnes.

Civilo bēgļu gaitas Francijā bija pilnīgi citādas. Pirmie simti latviešu bēgļu no franču zonas Vācijā iekļuva Francijā 1945. — 1946. gadā. Vēlāk tur ieradās daudz vairāk grupās organizēti latvieši. Oficiālā statistika liecina, ka 1947. — 1951. g. ar IRO starpniecību Francijā izvietoti apm. 900 Latvijas pilsoņi, apm. 50 Latvijas pavalstnieku nosūtīti uz Franču Maroku. 2. pasaules kara bēgļiem ieceļot Francijā bija iespējams tikai pēc darba līguma noslēgšanas. Francijai bija nepieciešami gk. laukstrādnieki un ogļrači. Vēlākajos gados samērā daudz ieceļojušo latviešu kļuva par rūpnīcu strādniekiem, taču tur, tāpat kā lauku darbos, izpeļņa bija zema. Vīlušies latvieši drīz vien atstāja Franciju. Palikušie tomēr pamazām nostiprināja savu materiālo stāvokli; izveidojās kvalificētu speciālistu slānis. Etniski jaukto laulību pēcnācēji parasti nav saglabājuši latviskumu; ieceļotāju vidū bija arī daudz neprecēto bez pēcnācējiem. 50. gados daži desmiti latviešu tika ievietoti sociāli aprūpējamo veco ļaužu un invalīdu mītnēs. Samērā daudz latviešu dzīvoja Francijas Elzasā un Lotringā, kur iedzīvotāji runā arī vācu valodā.

50. gadu sākumā latviešu kopskaits Francijā tika vērtēts apm. 700 — 800 cilvēku, 60. — 70. gados — 400 — 500 cilvēku, bet 80. gados — 600 cilvēku. Latviešu skaita pieaugumu Francijā radījuši gan tie latvieši, kas ieceļojuši Francijā uz pastāvīgu dzīvi, gan arī studenti. Lielākais latviešu grupējums ir luteriešu draudze (dib. 1950), tā

^x Pēc pulkveža A.Krīpēna uzskatiem, Francijā atradušies apm. 300 internēto latviešu.

apvieno 2/3 visu Francijas latviešu. Centrālā organizācija ir Latviešu apvienība Francijā (dib. 1946, palīdzības komiteja); tā izdod arī biļetenu "Latviešu Ziņas Francijā" un ir pārstāvēta LAKEC. Bez tam Francijā darbojas DV nozare, ELJA nozare, agrāk bija arī Latviešu sporta pārvalde.

Kaut arī latviešu sabiedrība 70. — 80. gados zaudēja vairākus izcilus vecās paaudzes pārstāvjus, latvietības aizstāvju izredzes Francijā uzlabojusās vairāku apstākļu dēļ. Vispirms palielinājusies franču sabiedrības un zinātnieku interese par Baltijas problēmām gan vēstures, gan politikas aspektā. Bez tam pastiprinājusies visas baltiešu sabiedrības kopējā rīcība Francijā, kā arī uz Franciju vērstā Eiropas latviešu kopdarbība.

1991. gadā Francija atzina Baltijas zemju atjaunoto valstiskumu un atjaunoja ar tām diplomātiskās attiecības.

Parīze — Francijas galvaspilsēta (kopš 10. gs. beigām). Pirmoreiz minēta 53. g. p.m.ē.; 2,2 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām veido patstāvīgu Lielās Parīzes departamentu (apm. 10 mlj iedzīvotāju). Nozīmīgs starptautiskā transporta mezgls. Tur atrodas UNESCO u.c. starptautisku organizāciju mītnes. Parīzē ir 13 universitāšu (to vidū Sorbonnas universitāte, dib. 13. gs.), viens no pasaules lielākajiem muzejiem — Luvra. Parīzei izcila nozīme eiropeiskās civilizācijas veidošanā. Tā vienmēr piesaistījusi daudz ārzemnieku gan kā tūrisma objekts, gan arī kā mākslas un humanitāro zinātņu studiju vieta. Tāpēc Parīzes intelektuālā sabiedrība lielā mērā ir internacionalizējusies.

1909. — 1917. g. Parīzē pastāvēja latviešu sociāldemokrātu un anarhistu pulciņi; 1912. — 1913. g. tur tika publicēti arī anarhistu izdevumi "Brīvība" un "Melnais Karogs". Laikā starp abiem pasaules kariem Parīzes latvieši pulcējās Latvijas sūtniecībā¹. Pēc sūtniecības ierosinājuma tika nodibināta arī Latviešu biedrība (tolaik vienīgā Rietumeiropā). 30. gados franču sabiedrībai bija iespējams iepazīties ar latviešu kultūru. Latvija piedalījās arī Vispasaules izstādē Parīzē (1937) un latviešu mākslas retrospektīvā izstādē Parīzē un Londonā (1939).

Pēc 2. pasaules kara Parīzē un tās apkaimē dzīvoja apm. 300 latviešu (gk. inteligenti), kas izveidoja patriotisku, garīgi možu koloniju. Tās sabiedriskajā dzīvē piedalās arī citzemju latvieši, kas Parīzē parasti uzturas studiju laikā. Latviešu etniskās kopības uzturēšanā liela nozīme bijusi atsevišķiem sabiedriskajiem darbiniekiem, kuru mājokļi ilgus gadus izmantoti arī par latviešu sapulcēšanās vietu (piem., Aija Bertrāne un Elza Lismane-Abrahama), kā arī luteriešu mācītājam Edgaram Lappuķem. Latvietības uzturēšanu veicinājusi arī visu baltiešu kopdarbība (lietuviešu un igauņu kolonijas Parīzē ir lielākas nekā latviešu).

Savdabīgu, bet Parīzes gaisotnei ļoti atbilstošu akcentu veido Jāņa Krogzemja Sēnā noenkurotais kuģītis "Klaidonis", kas tiek izmantots arī kā latviešu tūristu mītne.

¹ Sūtni Oļģerts Grosvalds (1921 — 24; 1934 — 40), Miķelis Valters (1924 — 25), Fēlikss Cielēns (1933 — 34).

Latviešu organizācijas un īpašumi Parīzē: Latvijas sūtniecība (1921–40, sūtniecības nama adrese — 8 Rue de Prony)¹; Latvijas interešu pārstāvis (kopš 1940², adrese — 5 Rue de Cardinet, Paris 75017); Latviešu biedrība (dib. 1929, adrese — 88 Boulevard de Courcelles); Latviešu palīdzības komiteja (1946–54), luteriešu Francijas draudzes Parīzes kopa (dib. 1950) un tās kopas Lionā un Strasbūrā; Latviešu apvienība Francijā (dib. 1954); Baltiešu Kultūras centrs (dib. 1985); jaunatnes pulciņš — ELJA nodaļa.

Latviešu etniskie iestādījumi un pasākumi Parīzē: biļetens "Latviešu Ziņas Francijā" (dib. 1948) un tā luteriešu draudzes pielikums "Ticības Spēks" (1950–67); Latviešu biedrības bibliotēka — lasītava; sūtniecības bibliotēka; latviešu grāmatu krājums Francijas Nacionālajā bibliotēkā; latviešu valodas studijas Francijas Nacionālajā Valodu un kultūras institūtā (dib. 1981); latviešu valodas studijas Sorbonnas universitātē; latviešu koris; latviešu deju kopa; Aijas Bertrānes mākslas salons (līdz 1978); Anitas Lediņas mākslas galerija; kristīgās jaunatnes sporta klubs; kristīgo arodbiedrību latviešu kultūras sekcija.

Kalē — ostas pilsēta 240 km uz Z no Parīzes; Padekalē departamenta administratīvais centrs; 76 tk iedzīvotāju (1982), kopā ar piepilsētām 101 tk iedzīvotāju. Starptautiskā transporta mezgls. 50. gados tur dzīvoja apm. 30 latviešu (gk. ogļrači), kas centās uzturēt etnisko kopību un sakarus ar Parīzes latviešiem.

Djepsa — kūrortpilsēta Lamanša līča krastā, osta. Pēc 2. pasaules kara tur atradās internēto latviešu leģionāru nometne.

Florine — ciemats 60 km uz ZA no Parīzes. 1945. g. tur grupa internēto latviešu leģionāru (apm. 35 cilvēki) strādāja meža darbos. Vēlāk viņi tika pārvietoti uz Lionas apkaimi vai arī "repatriēti" uz PSRS.

Liona — pilsēta Francijas DA daļā, Ronas departamenta administratīvais centrs; 413 tk iedzīvotāju (1982). Eiropā vecākais zīda izstrādājumu ražošanas centrs (no 15. gs.).

Nedaudz latviešu Lionā dzīvoja jau pēc 1905. g. revolūcijas sakāves un arī 30. gados. Taču neliela organizēta latviešu kolonija radās tikai pēc 2. pasaules kara. To izveidoja gk. bijušie internētie latviešu leģionāri no dažādām nometnēm (1945. g. Fēzēnas cietoksnī, Senfonas nometnē u.c. pavisam bija ievietoti apm. 300 latviešu). Izjutot franču iestāžu un sabiedrības naidīgo noskaņojumu un pastāvot deportācijas draudiem, vairākums leģionāru pēc atbrīvošanas (1948) aizceļoja. Daļu bijušo leģionāru valsts iestādes piedabūja "repatriētus" uz PSRS. Nometnēs mirušie latviešu karavīri apglabāti Danē kapsētā kopā ar vāciešiem. Uz pastāvīgu dzīvi palikušās 20–25 latviešu ģimenes (apm. 100 cilvēku) centās uzturēt etnisko kopību sadarbībā ar Parīzes latviešiem. 1951. g. Lionā sāka darboties DV nodaļa³.

¹ Hitleriskās okupācijas laikā (1940) namu pārņēma padomju iestādes; pārstāvniecības pagaidu telpas atrodas Boulevard de Montmartre 9.

² Interesu pārstāvji — Oļģerts Grosvalds (1940–62), Kārlis Bērends (1962–87), konsule — Aina Nagobada-Ābola (kopš 1990).

³ Dibināta 1948. g. Vjennas pilsētā (30 km uz D no Lionas).

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Lionā: latviešu kopa (1948 — 51); DV Francijas nodaļa (dib. 1951, 40 loc., adrese — 117 Avenue de Michele Sake, Lyon); luteriešu Francijas draudzes kopa (dib. 1950, 50 loc.); latviešu papildskola (dib. 1951); DV bibliotēka (dib. 1953), DV "Apkārtraksts".

Modāna — neliela apdzīvota vieta 150 km uz DA no Lionas. Pēc 2. pasaules kara tur atradās neliela internēto latviešu leģionāru grupa. Daļa karavīru gāja bojā atmiņēšanas darbos, bet palikušie tika pārvietoti uz citām nometnēm Lionas apkaimē.

Nica — kūrortpilsēta Vidusjūras krastā, Piejūras Alpu departamenta administratīvais centrs, 320 km uz DR no Lionas. Kā nedaudzu latviešu dzīvesvieta minēta jau kopš 1905. g. revolūcijas laikiem. Tur dzīvoja, mira un tika apbedīts sabiedriski politiskais darbinieks Miķelis Valters.

Forbaka — mazpilsēta Lotringā. 1950. g. tur no Vācijas ieradās latviešu grupa (iespējams, bijušie leģionāri), kas iesaistījās ogļraču darbos. 1950. — 1951. g. darbojās DV nodaļa un Latviešu biedrība. Vēlāk latvieši izceļojuši.

Strasbūra — Elzasas lielākā pilsēta, Lejasreinas departamenta administratīvais centrs; 249 tk iedzīvotāju (1982). Eiropas parlamenta sanāksmju vieta. Uz Eiropas parlamentu vērsta baltiešu emigrantu nacionālpolitiskā darbība, kas agrāk bija saistīta ar Apspiesto Eiropas tautu asambleju (ACEN), bet 80. gados — ar Pasaules Baltiešu apvienību.

Strasbūrā un tās apkaimē pēc 2. pasaules kara dzīvoja nedaudz latviešu bēgļu. Viņu garīgajai aprūpei tika izveidota luteriešu Francijas draudzes Elzasas kopa. 60. gados tā apvienoja 15 ģimenes, bet 70. gados tās darbība apsīka. 50. gados darbojās arī mazpulku vienība. 1987. g. Strasbūrā tika atklāts PBA Informācijas birojs.

Meca — Lotringas lielākā pilsēta; 186 tk iedzīvotāju (1982). Mecas piepilsētā Montiņī vēl 50. — 60. gados dzīvoja 30 latviešu. Taču vietējās etniskās organizācijas nav bijušas.

Milūza (arī Milhauzene) — pilsēta Elzasā 90 km uz D no Strasbūras; 112 tk iedzīvotāju (1982). 50. gados tur dzīvoja apm. 30 latviešu, gk. fabriku strādnieki, kas centās uzturēt arī etnisko kopību.

Loriāna — neliela ostas pilsētiņa Bretaņas Dienvidkrastā, 104 tk iedzīvotāju (1982). Stipri sapostīta 2. pasaules karā. 1947. — 1950. g. tur dzīvoja grupa latviešu (kara bēgļi un bijušie leģionāri). Nav izdevies izveidot DV nodaļu, bet Loriānas latviešu basketbolistu komandai veicies Francijas augstākās līgas sacensībās.

Sustona — neliela apdzīvota vieta 25 km uz Z no Bajonas un 10 km no Biskajas līča krasta. Sustonas apkaimē ap 1946. g. izveidojās lauksaimniecības artelis, kurā iesaistījās apm. 100 latviešu. Taču kopsaimniekošanai nebija cerēto panākumu, un pēc 10 gadu darbības artelis tika reorganizēts par Benesi-Maremnī lauksaimniecības mašīnu staciju.

Samērā liela latviešu grupa šajā novadā dzīvoja vēl 80. gados, taču etniskās kopības uzturēšanas jautājumos tā kļuvusi pasīva.

"Abrene" — latviešu ārpilsētas īpašums Endras un Luāras departamentā, 9 km no Šinonas pilsētiņas, 250 km uz DR no Parīzes. 1987. g. pēc etnogrāfa Austra Graša ierosinājuma un viņa vadībā tika izveidota īpaša bezpeļņas paju sabiedrība, kas par 2,5 mlj franku (0,4 mlj dol.) nopirka senu muižu — La Ville au Maire un nosauca to par "Abreni". Nosaukums dots, lai atgādinātu Latvijas pilsētu Abreni, kas 1944. g. administratīvi atrauta no Latvijas un iekļauta KPFSR sastāvā. "Abrenes" zemes platība ir 32 ha jeb 79 akri. Puse teritorijas klāta ar mežu, bet pārējo aizņem pļavas, vīnogulāji un sporta laukumi. "Abrenes" galvenā celtnē ir 16. gs. celtā un 19. gs. atjaunotā pils ar 48 telpām, to vidū zāle 300 personām. Pārējās 12 celtnēs atrodas internāts 120 cilvēkiem, ambulance un dažādas darbnīcas. "Abrene" atrodas Luāras upes ielejā, kas izslavēta ar krāšņu dabu, maigu klimatu, tā ir ērti sasniedzama no Parīzes (2 stundu brauciens pa dzelzceļu). Galvenais pasākums latviešu etniskās izglītības un kultūras kopšanai "Abrenē" ir Tautas augstskola, kas cauru gadu visa vecuma ļaudīm piedāvā dažāda līmeņa un ilguma teorētiskos un praktiskos kursus un seminārus (valodas, literatūras, folkloras, etnogrāfijas un daiļamatniecības nozares). Tur ir arī bibliotēka, etnogrāfisko materiālu krātuve un izstāžu telpas. 1990. g. bibliotēkā bija apm. 12 tk grāmatu (to skaitā 8 tk no Austra Graša bij. privātbibliotēkas) un emigrācijas periodikas krājums. Vienreiz gadā lielā tirāžā iznāk "Abrenes Avīze" ar aktuālu informāciju (kopš 1989). "Abrenes" celtnu un atpūtas ietaišu tālākai uzlabošanai vajadzīgi talcinieki. "Abrenes" darbības pamatprincips — cieņa pret dabu, cilvēku un latvietību.

Adrese: La Ville au Maire, Huismes, Indre et Loire, France vai Association Culturelle Lettonne Abrene, F — 37420, France.

Monako

Monako — valsts Dienvidēiropā Vidusjūras piekrastē, konstitucionāla unitāra monarhija, faktiski Francijas protektorāts; 1,9 km², 28 tk iedzīvotāju, to vidū 5,8 tk Monako pavalstnieku (1987). Tās teritoriju veido kopā saplūdušas trīs pilsētas un administratīvie apgabali — Monako, Montekarlo un Lakondamina. Tā ir visbiežāk apdzīvotā valsts pasaulē (16 tk iedzīvotāju uz 1 km²).

Monako atrodas lieljaudas īsviļņu raidītājs "Trans World Radio" (studijas Montekarlo), kas raida arī latviešu valodā reliģiska satura raidījumus, to vidū raidījumu "Kristus dzīvo", ko gatavo luteriešu garīdznieki.

Šveice

Šveice — valsts Centrālajā Eiropā, parlamentāra federatīva republika; 41,3 tk km², 6,48 mlj iedzīvotāju (1986; to vidū apm. 1 mlj ārzemju pilsoņu). Teritorija iedalīta 23 kantonos. Valsts neitralitāte respektēta abos pasaules karos. Šveicē atrodas daudz starptautisku organizāciju mītnes. Tā ir vienīgā no patstāvīgajām Eiropas valstīm, kas nav vēlējusies kļūt par ANO loceklī. Oficiālās valsts valodas ir vācu, franču un itāļu valoda.

Pirmie latvieši Šveicē apmetušies jau 19. gs. gan studiju (cariskajā Krievijā sievietēm bija aizliegts studēt), gan ārstnieciskā nolūkā; tur patvērumu atrada arī impērijas politiskie bēgļi. Latviešu skaits sevišķi pieauga pēc 1905. g. revolūcijas sakāves. Izbēgušie revolucionāri Šveicē strādāja, studēja un vienlaikus turpināja arī politisko darbību.

1. pasaules kara sākumā Šveicē latvieši enerģiski atbalstīja Latvijas tiesības uz neatkarību un 1916. g. nodibināja biedrību "Pro Latvia", 1917. g. — Nacionālo komiteju un informācijas biroju. 1918. — 1920. g. lielākā daļa politisko emigrantu atgriezās Latvijā.

Laikā starp abiem pasaules kariem Latvijas pilsoņi uz Šveici devās gk. studiju un tūrisma nolūkos. Ženēvā darbojās arī Latvijas sūtniecība. 30. gados dzīvoja apm. 400 Latvijas pilsoņu (no tiem apm. 100 latviešu). Daži latvieši bija ieguvuši Šveices pavalstniecību; kopā ar tiem Šveicē pavisam dzīvoja 120 latviešu.

2. pasaules kara sākumā lielākā daļa latviešu steidzās atgriezties Latvijā, taču kara darbības dēļ Latviju sasniedza tikai pāris desmitu latviešu. Kara laikā Latvijas diplomāti sūtņa Jūlija Feldmaņa vadībā Šveicē veica nacionāli nozīmīgu informācijas darbu, bet pēc Vācijas kapitulācijas uzņēma sakarus ar Vācijā un Austrijā nonākušajiem latviešu bēgļiem. 1947. — 1951. g. ar IRO starpniecību Šveicē ieceļoja apm. 70 latviešu (to vidū sociāli aprūpējamie vecie cilvēki). Pēckara laikā Šveicē dzīvoja 100 — 150 latviešu, kuri ar Šveices Latviešu apvienības (dib. 1952) starpniecību uzturēja saikni ar LAKEC. Taču vēlāk latvieši Šveicē dzīvoja pārāk izkliedēti, lai spētu uzturēt vietēja rakstura etniskos pasākumus. Šveici apmeklē daudz latviešu tūristu no citām valstīm. Arī politiskās akcijas Ženēvā veic baltieši, kuri šai nolūkā tur iebrauc no citurienes.

Ženēva — pilsēta pie Ženēvas ezera un Ronas upes. Dibināta p.m.ē., pilsētas tiesības kopš 1387. g.; 161 tk iedzīvotāju (1987), kopā ar piepilsētām 385 tk iedzīvotāju. Nozīmīgs kultūras un ekonomikas centrs. Tā ir tradicionāla starptautisko iestāžu un organizāciju mītņu vieta; tur notiek starptautiskas konferences un apspriedes, tiekas valsts darbinieki. Ženēvā atrodas Tautu Savienības mītne, kas pēc 1945. g. kļuva par ANO Eiropas mītņi. Tautu Savienības pilī, kas celta 1924. — 1939. g., tika iekārtota arī Latvijas zāle (tāpat kā pārējām ANO loc.). 1921. — 1940. g. Ženēvā darbojās Latvijas sūtniecība; 1936. g. tai tika uzcelts jauns nams, adrese — 5 Avenue de la Paix, Geneva. Latvijas sūtni J. Feldmani vienlaikus akreditēja Tautu Savienība un Šveices valdība (no 1942). Ženēvā tika izdots sūtniecības "Biļetens" (1940 — 45) un M. Valtera rediģētais žurnāls "Latvju Domas" (1943 — 44), kas kara laikā puda neatkarīgās Latvijas pilsoņu viedokli. Latvijas interešu pārstāvji Šveicē bija J. Feldmanis (1942 — 48) un Arnolds Skrēbers (1949 — 79). 1945. — 1946. g., kad Vācijai pasta sakari ar ārvalstīm vēl bija aizliegti, vēstuļu apmaiņa ar latviešu bēgļiem Vācijā notika ar Latvijas diplomātu starpniecību.

No 60. gadiem Ženēvā vairākkārt notikušas nelielas baltiešu nacionālpolitiskas demonstrācijas (sakarā ar ANO pasākumiem).

Neišatele — pilsēta 100 km uz ZA no Ženēvas. Tur atrodas universitāte, kurā darbojas baltu — slāvu valodu seminārs; ir arī latviešu grāmatu krājums.

Kastanjola — kalnu ciemats pie Lugāno ezera; administratīvi ietilpst Lugāno pilsētā. 1906. — 1920. g. tur trimdā dzīvoja Rainis un Aspazija. 1972. g. pilsētas valdes namā atklāts neliels Raiņa un Aspazijas muzejs, bet Kastanjolā par municipalitātes līdzekļiem uzstādīts granīta piemineklis. Par ārzemju latviešu līdzekļiem piemineklis papildināts ar Raiņa un Aspazijas bareljefu (aut. Jānis Plāte), Latvijas ģerboni, "Zelta zirgu" simbolizējošu jātnieku. Uzraksts itāļu valodā vēstī: "Šeit atradās māja, kur dzīvoja uzticīgi dzimtenei un dzejai Rainis un Aspazija, nākdami no tālās Latvijas, meklējot mieru un brīvību."

Dzejnieku piemiņas vietas Kastanjolā apmeklē latviešu tūristi; tur tiek rīkotas arī latviešu kultūras darbinieku sanāksmes. 1990. g. konferencē piedalījās arī kultūras darbinieki no Latvijas.

Lokarno — pilsētiņa 20 km uz Z no Kastanjolas, pie Lagomadžores ezera. 30. gados tur dzīvoja nedaudz latviešu.

Berne — Šveices galvaspilsēta un kantona administratīvais centrs. Dibināta 1191. g.; 137 tk iedzīvotāju (1987), kopā ar piepilsētām 300 tk iedzīvotāju. Nozīmīgs starptautiskā transporta mezgls un pasta sakaru centrs. Tur atrodas daudzu starptautisku organizāciju mītnes.

1903. — 1905. g. Bernē tika izdots laikraksts "Sociāldemokrāts", kas bija paredzēts nelegālai izplatīšanai Latvijā. 1906. — 1915. g. tur pastāvēja neliela latviešu sociāldemokrātu grupa; bija arī bibliotēka. Viens no 1905. g. revolūcijas dalībniekiem politiskais emigrants žurnālists Jānis Kļaviņš-Elanskis vēlāk bija Latvijas konsuls, konsulāta adrese — Obere Dufourstrasse 45.

Pēc 2. pasaules kara Bernē darbojās Austrumeiropas institūts, Bernes universitātē arī baltu valodu seminārs.

Bāzele — pilsēta Šveices Z daļā; 194 tk iedzīvotāju (1987), kopā ar piepilsētām 364 tk iedzīvotāju (1985). Tur atrodas vecākā Šveices universitāte (dib. 1460).

Nedaudz latviešu skaitā, kas tur dzīvoja jau gadsimta sākumā, bija arī žurnālists Aleksandrs Liepiņš, kas par saviem līdzekļiem izdeva Nacionālās komitejas žurnālu "Latvji Ārzemēs" (1916), bet no 1917. g. vadīja jaundibināto latviešu informācijas biroju. Tam bija liela nozīme Latvijas popularizēšanā cittautiešu vidū līdz 20. gadiem, kad nodibinājās Latvijas un Šveices diplomātiskie sakari.

1992. g. Latvijas Banka atguva tiesības uz Bāzelē glabāto Latvijas zelta depozītu un 500 akcijām Starptautiskajā Norēķinu bankā. Par šīs bankas akcionāri Latvijas Banka kļuva 1930. g., bet 60. gados šīs akcijas uz savstarpējās koordinācijas pamata Latvijas Bankas vārdā nopirka astoņas Eiropas valstis.

Cīrihe — Šveices lielākā pilsēta. Dibināta 10. gs. sākumā; 352 tk iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 835 tk iedzīvotāju. Nozīmīgs transporta mezgls. Tur atrodas universitāte (dib. 1833).

Cīrihē jau 20. gadsimta sākumā nodibinājās Latviešu izglītības biedrība. 1903. — 1917. g. tur pastāvēja sociāldemokrātu pulciņš (40 loc., bibliotēka). 1902. — 1905. g. tika izdots žurnāls "Sociāldemokrāts" un politisko brošūru sērija "Sociāldemokrātu bibliotēka" (1902—06), kā arī laikraksts "Proletārietis" (1903—04). Cits latviešu politisko emigrantu grupējums M.Valtera vadībā izdeva

laikrakstu "Revolucionārā Baltija". Šie izdevumi bija paredzēti gk. nelegālai izplatīšanai Latvijā. Nedaudz latviešu Cīrihē dzīvoja arī pēc 2. pasaules kara.

Lucerna — pilsēta Šveices vidienē. Dibināta 9. gs.; 61 tk iedzīvotāju (1985), kopā ar piepilsētām 158 tk iedzīvotāju. Tur dzīvo arī Šveices Latviešu apvienības priekšnieks E.Imoberstegs, adrese — Sagenmattrain 3, Luzern.

Davosa — kūrortpilsētiņa Alpu kalnos; 11 tk iedzīvotāju (1985). 30. gados tur dzīvoja nedaudz latviešu.

Itālija

Itālija — valsts Dienvidēiropā, parlamentāra unitāra republika; 301,2 tk km², 57,5 mlj iedzīvotāju (1990). Teritorija iedalīta 20 reģionos.

Laikā starp abiem pasaules kariem Latvijas sūtniecība Romā bija atbalsta punkts visiem latviešiem, kas Itālijā ieradās ceļojumā vai studiju nolūkā. 30. gados Itālijā pastāvīgi dzīvoja apm. 30 latviešu, taču viņiem nebija etnisko organizāciju. Itālijā dzīvoja dažas sabiedrībā plaši pazīstamas latviešu mākslinieces; dažas latvietes tur bija kļuvušas populāras sakarā ar ieprecēšanos pazīstamās itāliešu ģimenēs.

2. pasaules karā fašistiskā Itālija hitleriskajai Vācijai bija vājš sabiedrotais, un kara beiguposmā (1944—45) Itālija pati kļuva par karalauku. Šajā laikā Itālijā nokļuva nedaudz latviešu gan no vācu darba dienesta, gan arī karavīri un civilie bēgļi. Pēc kara latvieši izveidoja pašpalīdzības organizāciju (tā sadarbojās ar Bēgļu palīdzības komiteju), LSK pārstāvību un DV nodaļu. Toreiz Itālijā dzīvoja apm. 700 latviešu, no tiem apm. 500 cilvēku atradās internēto militārpersonu nometnēs (viņu vidū pretgaisa aizsardzības izpalīgi, slimie un ievainotie legionāri)¹, bet pārējie — civilbēgļu nometnēs. 1946. g. ar latviešu diplomātu un centrālo organizāciju pūlēm tika panākta internēto karavīru atsvabināšana. Dažu gadu laikā gandrīz visi latvieši Itāliju atstāja. Ar IRO starpniecību daļa pārcēlās uz Vāciju vai citām Rietumvalstīm; daži repatriējās uz PSRS. No 50. gadiem Itālijā dzīvo mazāk par 100 latviešiem, taču viņi saglabājuši sakarus ar trimdas kopību; Itālijas Latviešu apvienība ir pārstāvēta LAKEC.

Roma — Itālijas galvaspilsēta. Dibināta 754. vai 753. g. p.m.ē. (pēc leģendas), reģiona un provinces administratīvais centrs; 2,8 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 3,7 mlj iedzīvotāju. Pilsētas robežās atrodas arī pilsētvalsts Vatikāns. Nozīmīgs starptautiskā transporta mezgls. Senās un bagātīgās vēstures dēļ tiek saukta arī par "Mūžīgo pilsētu".

1919. g. pēc diplomātisko attiecību nodibināšanas starp Latviju un Itāliju, kā arī ar Vatikāna diplomātisko dienestu izveidojās regulāri kultūras sakari. Romā tolaik dzīvoja tikai pāris desmitu latviešu.

Pēc 2. pasaules kara uz pastāvīgu dzīvi Romā palikušo latviešu kopība atgādināja inteliģences pulciņu, kur savstarpējie sakari tika uzturēti gk. saviesīgā kārtā. Starp

¹ Pēc pulkv. A.Krīpēna liecības, apm. 100 internēto latviešu vēl kara laikā tika pārvesti uz Ēģipti. Kapitulācijas brīdī Itālijā atradās trīs rotas latviešu; karavīri pārgērbās civildrēbēs un, izvairījušies no gūsta, nokļuva Bavārijā.

Romas latviešiem vienmēr bijušas izcilas personības. Pēc katoļu teologu Paula Beča, Staņislava Kučinska un Andreja Tālivalža Brūmaņa ierosinājuma un viņu vadībā tika sāktas radiopārraides latviešu valodā, kas bija dzirdamas daudzās valstīs un stiprināja latviešus šajos pārbaudījumu gados. 1964. g. 18. novembrī Romā par Rīgas bīskapu tika iesvētīts J.Vaivodis (vēlāk kardināls). Vairāki desmiti latviešu studējuši katoļu universitātē (Gregoriānā). Romu apmeklējuši arī daudz latviešu katoļticīgo svētcelnieku. Starptautiski nozīmīgs notikums bija Livonijas kristianizācijas 800 gadu atceres svinības (1986). Uz tikšanos ar pāvestu ieradās apm. 500 latviešu no visas Rietumpasaules. Tika nodibināta komiteja, kas ar citzemju latviešu līdzdalību gatavoja iegādāties sabiedrisku īpašumu — pastāvīgu latviešu mītni Romā. Latvietības uzturēšanu Romā sekmē turienes latviešu sakari ar lietuviešu emigrācijas kopienu, kas ir lielāka nekā latviešu kopiena. 1945. g. tika nodibināta lietuviešu Sv.Kazimira Teoloģiskā koledža, 1954. g. tika atjaunota Lietuvas Katoļu zinātņu akadēmija, bet 1970. g. nodibināta Lietuvas Katoļu pasaules apvienība.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Romā: Latvijas sūtniecība (1919—40, adrese — 4 Via Arcangelo Corelli Roma)¹; Latvijas interešu pārstāvība²; Itālijas Latviešu apvienība, Latviešu bēgļu komiteja (dib. 1945); LSK pārstāvība; laikraksts "Brīvā Latvija" (1947—49; izdevējs un redaktors G.Celmiņš); Vatikāna radio latviešu redakcija (dib. 1948; adrese — Piazza Pia 3, Roma); latviešu valodas kurss Romas universitātē un tā rakstu krājums "Studi Baltici"; latviešu mākslas muzejs (dib. 1966) gleznotāja Niklāva Strunkes dzīvesvietā (ārzemnieku kapsētā, kur gleznotājs apbedīts, ir kapa piemineklis).

Neapole — ostas pilsēta 180 km uz DA no Romas. Dibināta ap 7. gs. beigām p.m.ē.; 1,2 mlj iedzīvotāju (1986). 40. gadu beigās no Centrālās Eiropas caur Neapoli uz Austrāliju gāja latviešu bēgļu transportceļš; Banjoli (pie Neapoles) atradās izceļotāju tranzītnometne.

Milāna — Ziemeļītalijas lielākā pilsēta, provinces administratīvais centrs; 1,6 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 4 mlj iedzīvotāju. Tās universitātē pēc 2. pasaules kara tika sāktas baltoloģijas studijas. 1948.—1951. g. Milānā darbojās DV nodaļa.

Redžo nell' Emīlija — pilsēta 135 km uz DA no Milānas. Pēc 2. pasaules kara tur atradās bēgļu nometne, kurā bija arī apm. 50 latviešu. Ar IRO starpniecību tie aizceļoja uz aizokeāna zemēm.

Spānija

Spānija — valsts Rietumeiropā, parlamentāra unitāra monarhija; 504,8 tk km², 38,9 mlj iedzīvotāju (1988). Teritorija iedalīta 17 autonomajos apbagalos.

Madride — Spānijas galvaspilsēta (kopš 1561). Pirmoreiz minēta 932. g., autonomā apgabala un provinces administratīvais centrs; 3,6 mlj iedzīvotāju (1987).

¹ Sūtnis Arnolds Speke (Spekke) uzturējās Romā līdz 1954. gadam.

² Pārstāvji katoļu prelāts Jāzeps Čamanis (1940—64), filoloģe Marta Rasupe (1964—82), monsenjors Kazimirs Ručs (no 1982; viņa pastāvīgā dzīvesvieta Lēvenā, Beļģijā).

Starp Latviju un Spāniju diplomātiskās attiecības tika nodibinātas 1921. g., un tās saglabājās vēl pēc 2. pasaules kara. 1953. g. par Latvijas diplomātisko pārstāvi Madridē tika akreditēts R.Kampuss. Šajā amatā viņš bija līdz savai nāvei 1969. gadā. Tolaik Spānijā valdošā ģenerāļa Franko režīms konsekventi vērsās pret komunistisko ekspansiju Austrumeiropā; valdības radio "Radio Nacional d'España" ilgus gadus sniedza plašas īsviļņu pārraides daudzās Austrumeiropas tautu valodās (kopš 1955 arī latviešu valodā). Šīs pārraides gatavoja Madridē dzīvojošie latviešu žurnālisti, tās finansēja Spānijas valdība, bet vēlāk Amerikas Latviešu apvienība (ALA). Pārraides tika pārtrauktas 1975. g. sakarā ar jaunu pārraižu sākšanu latviešu, igauņu un lietuviešu valodā radiostacijā "Brīvība" (Minhenē, Vācijā). Nedaudzie Madridē strādājošie latvieši pulcējās ap Latvijas sūtniecību (1953 – 69).

Baltiešu politiskās demonstrācijas Madridē notika sakarā ar 35 valstu Eiropas drošības konferences ieilgušo sesiju (1980 – 83); tika izveidots pat īpašs Baltiešu informācijas birojs.

Brazīlija

Brazīlija — valsts Dienvidamerikā, prezidentāla federatīva republika; 8,5 mlj km², 140 mlj iedzīvotāju (1988). Teritorija iedalīta 24 pavalstīs. Ticīgie gk. katoļi. Valsts valoda — portugāļu valoda. Brazīliešu nācija (apm. 95% iedzīvotāju) izveidojusies, sajaucoties eiropiešiem ar indiāņiem un nēģeriem. Indiāņi (vairāk nekā 1 mlj cilvēku) dzīvo gk. Amazones upes baseina vidienē. Ieceļotāji, to vidū arī latvieši, apmetušies gk. valsts Dienviddaļā, kur ir mērens klimats un lauksaimniecībai piemērota zeme; tur atrodas arī lielākās pilsētas.

Latvieši Brazīlijā sāka ieceļot 19. gs. beigās, un turpmāko 60 gadu laikā var izdalīt četrus ieceļošanas viļņus. Pirmajos trijos pārsvarā ieceļoja baptisti, kas tur nodarbojās ar lauksaimniecību. Latviešu izceļošanu uz Brazīliju ierosināja K.Balodis, vēlāk starptautiski pazīstams tautsaimnieks. 1888. — 1889. g. viņš apeļoja Brazīliju un secināja, ka latviešu tautai tur būtu labas izredzes paglābties no carisma (vēlāk arī no lielnieku) šausmām un vācu baronu vajāšanām.

Pirmajā ieceļošanas vilnī (19. gs. 90. gados) Brazīlijā ieradās apm. 600 – 800 latviešu, otrajā vilnī — ap 1906. g. ieceļoja 400 – 600 latviešu (nodibināja Novu Odesas koloniju). Abās reizēs latvieši ieceļoja gan no Latvijas, gan arī no latviešu kolonijām Krievijas ZR. Trešajā vilnī (1922 – 23) Brazīlijā ieradās apm. 2,3 tk latviešu no Latvijas un Brazīlijā izveidoja Vārpas koloniju. Ceturtajā vilnī (2. pasaules kara laikā un pirmajos pēckara gados) Brazīlijā ieceļoja vēl apm. 1,5 tk latviešu, gk. bēgļi no Latvijas, to vidū arī daži simti latviešu no dažādām Rietumu valstīm. Šajos aprēķinos izmantoti divi avoti. Draudžu statistika liecina, ka Brazīlijā kopumā ieceļojuši apm. 3 tk baptistu, bet IRO statistika (1947 – 51) liecina, ka Brazīlijā izvietoti apm. 800 Latvijas pilsoņu (gk. Sanpaulu). Brazīlijā ieceļojušo latviešu skaits puslīdz droši vērtējams ap 5 tk cilvēku, grūtāk noteikt, cik no tiem palikuši tur dzīvot. Brazīlijas pavalstniecību ieceļotāji var iegūt pēc sarežģītas un ilgstošas procedūras, bet visi Brazīlijā dzimušie ieceļotāju pēcnācēji iegūst pavalstniecību līdz ar piedzimšanu, un viņu tautība vairs netiek norādīta ne tautas skaitīšanā, ne citos oficiālajos apsekojumos. Arī etnisko grupējumu pašapzināšanās process nav pilnīgs un visaptve-

rošs. Ir zināms, ka 20. gs. 1. pusē latviešiem Brazīlijā ir bijis neparasti augsts dabiskais pieaugums: bērniem svētītās baptistu dzimtas palielinājušās četras un pat septiņas reizes. Ir arī zināms, ka etniski jaukto laulību dēļ daudz latviešu trešajā un ceturtajā paaudzē asimilējušies, zaudējuši latviešu valodu un iekļāvušies brazīliešu sabiedrībā. Latviešu pārtautošanās veicinājis arī dedzīgāko baptistu plašais misijas darbs cittautesu vidū.

1. pasaules kara priekšvakarā latviešu skaits Brazīlijā tiek vērtēts ap 3 tk cilvēku, bet 2. pasaules kara priekšvakarā — ap 6 — 8 tk cilvēku. Ir arī visai apšaubāmas ziņas, it kā 60. gados Brazīlijā dzīvojuši apm. 20 tk latviešu izcelsmes cilvēki un apm. ceturtdā vai piektā daļa saglabājuši latvisko identitāti. Patiesībā latviešu etniskais grupējums Brazīlijā līdz 2. pasaules karam bijis vienāds ar baptistu grupējumu. 30. gadu vidū reģistrēti apm. 2,7 tk pieaugušo draudzes locekļi, bet, ieskaitot bērnus un jauniešus, varētu būt apm. 3,5 — 4 tk cilvēku. Baptistu draudzēm sabiedriskajā dzīvē pieslējušies arī daži simti latviešu luteriešu. Etniski organizēto vai nacionāli aktīvo latviešu skaits 50. gadu sākumā tiek vērtēts ap 5 tk cilvēku (to vidū 3,4 tk baptistu, 1,2 tk luteriešu, 400 katoļu).

Turpmāko 30 gadu laikā ar etnisko kopību saistīto latviešu skaits ir samazinājies (nepārsniedzot 3 — 4 tk cilvēku, baptistu draudzēs reģistrēti apm. 1,2 tk loc.), jo baptistu jaunā paaudze lielā mērā asimilējusies, bet pēckara ieceļotāji pakāpeniski pārceļojuši uz Ziemeļameriku.

Brazīlijā ieceļojušo latviešu nacionālās apziņas uzturēšanā bijuši trīs pacēlumi. Pirmkārt, 30. gadu 2. pusē, kad Latvijas sūtniecība Riodežaneiro centās nostiprināt kultūras sakarus ar Latviju. Otrkārt, kara bēgļu ierašanās politizēja sabiedrību un izraisīja veclatviešu organizēšanos 40. un 50. gadu mijā^a. Treškārt, 70. gados latviešu kopībā jaunu pacēlumu radīja latviešu emigrācijas globālo organizāciju darbība un ciešāku sakaru izveidošana ar tām.

Līdz 20. gs. sākumam latvieši Brazīlijā dzīvoja gk. Santakatarinas pavalstī, bet tad pārcēlās uz Sanpaulu pavalsti. Vēlākajos gados arvien vairāk latviešu pārcēlās no laukiem uz pilsētām; paaugstinājās latviešu izglītības līmenis, uzlabojās materiālais un sociālais stāvoklis. 50. gados 75% latviešu nodarbojās ar lauksaimniecību, 10% bija tirgotāji un rūpnieki, bet 14% — brīvo profesiju darbinieki un amatnieki. Brazīliešu sabiedrībā latvieši bija labi ieredzēti viņu strādīguma un godīguma dēļ. Pēc brazīliešu ieskata latvieši atšķirušies no citiem ar īpašu darba mīlestību un dziedātkāri. Kaut gan baptisti vienmēr uzturējuši kopību, tikai 1950. g. formāli tika nodibināta Brazīlijas Latviešu baptistu apvienība (BLBA). Tad pat tika noorganizēta Latviešu apvienība Brazīlijā (ar individuālajiem biedriem); 1977. g. šo organizāciju nomainīja Dienvidamerikas Latviešu apvienības (DALA) Brazīlijas nodaļa, kas ietilpst PBLA struktūrā (mītne Sanpaulu). Savas draudzes un kopas bija arī luteriešiem un katoļiem, kā arī korporācijām, DV un preses darbiniekiem.

Nozīmīgākie Brazīlijas latviešu periodiskie izdevumi ir baptistu laikraksts "Zem Dienvidu Krusta" (dib. 1973) un žurnāli "Miera Vēsts" (1925 — 31), "Jaunais Līdumnieks" (1926 — 31) un "Kristīgs Draugs" (dib. 1931). 1948. g. Sanpaulu tika nodibināts Dienvidamerikas latviešu arhīvs (kultūras krātuve). Latvijas un Brazīlijas

^a Tā bija arī sava veida atbildes reakcija brazīliešu nacionālismam, ko izraisīja 2. pasaules kara notikumi. Brazīlijā tika aizliegtas cittautesu organizācijas, skolas un prese.

diplomātiskās attiecības tika izbeigtas 1961. g. sakarā ar Brazīlijas un PSRS diplomātisko attiecību nodibināšanu. Taču arī pēc tam latviešu u.c. baltiešu nacionālpatriotisko organizāciju politiskā darbība turpinājās. Tās uzturēja sakarus ar galvenajiem latviešu emigrācijas centriem Ziemeļamerikā un Rietumeiropā. Šīs darbības atbalss gan ir visai pieticīga, jo brazīliešu sabiedrība ir pilnīgi aizņemta ar savām iekšpolitiskajām problēmām un Baltijas problēmas atrodas ārpus viņu uzmanības loka.

Santakatarinas pavalsts

Santakatarinas pavalsts ZA daļā 20. gadsimta sākumā izveidojās latviešu baptistu lauksaimniecības koloniju puduris (Blumenau apkaimē). 1902. g. tur tika nodibināta baptistu apvienība; tās dibināšanā piedalījās trīs draudzes un divas kopas (apm. 300 cilvēku). Taču darbībai nelabvēlīgu apstākļu dēļ šo koloniju mūžs nebija ilgs. Kopīgo darbību traucēja gan teritoriālā sadrumstalotība, gan kolonistu uzskatu atšķirība. Lielākā daļa baptistu pārcēlās uz Novu Odesas koloniju (Sanpaulu pavalstī).

Blumenau — pilsēta; to nodibināja vācu kolonisti. Tās apkaimē atradās latviešu koloniju puduris. Blumenau dzīvoja tikai daži latviešu baptistu misionāri.

Altugvarani — lauksaimniecības kolonija (vecākā novadā) ap 50 km uz Z no Blumenau, atradās blakus vācu Masarandubas kolonijai. Dibināta 1893. g. un pastāvēja līdz 1912. gadam. 19. gadsimta beigās tur ieceļoja daži desmiti latviešu ģimeņu no Novgorodas apkaimes un daži latvieši uz turieni pārcēlās arī no Riunovu un Riūmailuzijas kolonijās. Tomēr neveselīgais klimats un grūtības ar saražoto produktu pārdošanu kavēja kolonijas attīstību, un latvieši drīz vien pārcēlās uz Novu Odesu, bet viņu iekopto zemi pārņēma poļu un itāļu kolonisti. Latviešu kolonistu vienīgā organizācija bija baptistu draudze (1898 — 1912); tās aizgādībā darbojās pamatskola un svētdienas skola, kā arī jaunatnes pulciņš un koris. Kolonisti pievērsās arī misijas darbam tuvākajās vācu un brazīliešu lauksaimnieku kolonijās.

Žakvasu — lauksaimniecības kolonija 15 km uz ZR no Altugvarani. Tā aizņēma plašu, milzīgiem kokiem apaugušu ieleju starp majestātiskām kalnu grēdām. Pirmie kolonisti tur ieradās 1898. g. un nodibināja draudzi. Kolonijā bija pāris desmitu ģimeņu. Ap 1906. g. lielākā daļa latviešu pārcēlās uz Novu Odesu. No 1907. g. par baptistu draudzes centru kļuva tuvējā Pontakompridas kolonija. Draudze uzturēja svētdienas skolu, tur darbojās jaunatnes pulciņš un koris. Sadarbībā ar vācu baptistiem veikts arī misijas darbs Itaperiā, Bananalā, Gvaramirimā. Neliela latviešu kolonija pastāvēja arī vēlāk. 20. gados ap Tautisko biedrību pulcējās apm. 60 latviešu.

Pontakomprida (arī Riubranks) — lauksaimniecības kolonija; atradās dažus km uz Z no Žakvasu. Pirmie latvieši tur apmetās 1899. g., bet 1901. g. jau 10 ģimenes nodibināja baptistu kopu (sākumā tur bija Žakvasu draudzes novads), kas no 1907. g. kļuva par draudzes centru; darbojās svētdienas skola un jaunatnes pulciņš. Sabiedriskajām vajadzībām izmantoja Dieneru ģimenes īpašumu. Šajā kolonijā ieceļoja arī vecākais baptistu sludinātājs J. Inķis (no Lubinas kolonijas Novgorodas guberņā). Par kolonistiem rūpējās arī valdības iestādes — 1909. g. tika uzsākta ceļu būve, atvērta skola, organizēta arī medicīniskā aprūpe. I. pasaules kara laikā koloniju papildināja

jauni ienācēji. Ap 1917. g. daļa fanātisko baptistu draudzes locekļu kļuva par pentakostiem. Baptistu draudzē palika 60—70 locekļu; tika uzcelts dievnams. Misionāru darbības rezultātā draudzē pamazām pārsvaru ieguva cittautieši, un 30. gadu beigās tā kļuva par brazīliešu draudzi. Nelabvēlīgo klimatisko apstākļu dēļ lielākā daļa latviešu pārcēlās uz Novu Odesas koloniju.

Cimmermaņa Zeme — latviešu lauksaimniecības kolonija (1900—19) 5 km uz DR no Žakvasu. Kolonijas nosaukums radies no vācu komersanta uzvārda, bet vēlāk kolonija bija pazistama ar nosaukumu — Kampinasa. Tur apmetās apm. 12 latviešu baptistu ģimenes, kas izveidoja Žakvasu baptistu draudzes novadu, nodibināja svētdienas skolu, jaunatnes pulciņu un kori. Kolonisti pievērsās arī misijas darbam apkāmes vāciešu vidū. Vēlāk latvieši pārcēlās uz Novu Odesas koloniju.

Brīdertāle — lauksaimniecības kolonija 25 km uz Z no Pontakompridas. Tā aizņēma plašu ieleju, kuru bija sākuši kolonizēt Morāvijas brāļu draudzes piederīgie (kolonijas nosaukums vācu valodā nozīmē "Brāļu ieleja"). Nedaudz latviešu Brīdertālē dzīvoja 1901. — 1918. gadā. Latviešu baptistu draudzē bija apm. 30 locekļu. Darbojās svētdienas skola un koris. Vēlāk latvieši savus īpašumus pārdeva un pārcēlās uz Pontakompridas koloniju.

Linjatelegrafika — lauksaimniecības kolonija pusceļā starp Altugvarani un Žakvasu. 1901. g. tur apmetās tie ieceļotāji no Eiropas, kam vairs nepietika vietas Altugvarani kolonijā. Baptistu draudzes kopā bija apm. 20 locekļu, kādu laiku kopa bija arī patstāvīga draudze; tā bija arī Altugvarani vai Žakvasu draudzes novads. Ap 1917. g. lielākā daļa turienes latviešu pieslējās pentakostiem. Palikušie baptisti pārcēlās uz Žakvasu.

Bananela (arī Gvaramirima) — neliela apdzīvota vieta pie dzelzceļa stacijas 6 km uz Z no Pontakompridas (Riubranku). 1918. g. uz Bananalu pārcēlās dzīvot grupa latviešu baptistu un izveidoja Riubranku draudzes novadu. Vēlāk tas kļuva par draudzes centru. Pēc latviešu izceļošanas no 1939. g. dievkalpojumi notika tikai portugāļu valodā, un no 1943. g. draudze kļuva par Bananalas baptistu draudzi.

Žoinvili — pilsēta 80 km uz Z no Blumenau un 50 km uz A no Pontakompridas latviešu koloniju pudura. 1918. g. latviešu grupa no Pontakompridas apmetās Žoinvili un izvērta tur misijas darbību. No 1946. g. Žoinvili darbojās bijusī Bananalas baptistu draudze.

Portuniana — pilsētiņa Santakatarinas pavalstī¹. Latviešu baptisti tur sāka ieceļot 1918. g. un 1921. g. izveidoja draudzes kopu, bet 1925. g. — draudzi. Darbojās jaunatnes pulciņš, svētdienas skola un koris; 1927. g. tika uzcelts lūgšanu namiņš. Latviešu skaits kolonijā nekad nav pārsniedzis dažus desmitus cilvēku. Misionāru darbības rezultātā draudzē iepļūda daudz brazīliešu un dievkalpojumos sāka lietot portugāļu valodu. Sākot ar 40. gadiem, faktiski tā jau kļuva par brazīliešu draudzi.

Portunianas apkaimē atradās arī Santaleokādias baptistu misijas, kur, tāpat kā Veragvarani misijā (Paranas pavalstī), darbojās latvieši no Vārpas kolonijas.

¹ Portunianas diviņu pilsētiņa Uniana da Viktora atrodas Igvasu upes pretējā krastā (Paranas pavalstī). Reizēm latviešu baptistu kopu sauc arī tās vārdā.

Riunovu — lauksaimniecības kolonija, vecākā latviešu apmetne Brazīlijā (un Dienvidamerikā vispār). 1890. g. Kārlis Balodis uz jaunapgūstamajām zemēm aizveda 25 latviešu ģimenes, taču dažādu apstākļu un grūtību dēļ lielākā daļa vēlāk pārcēlās uz citu vietu vai pat atgriezās Latvijā. 1891. g. kolonijā ieceļoja vēl apm. 30 ģimeņu gan no Latvijas, gan Novgorodas apkaimes. No ieceļotājiem — baptistiem un luteriešiem labāk organizēti bija baptisti. Kolonijas nostiprināšanā daudz palīdzējis baptistu sludinātājs Jānis Inķis un pedagogs Vilis Butlers. Pēc dažiem gadiem kolonisti jau bija iekopuši augļu dārzus un izaudzējuši liellopus, taču nestabilais valsts iekšpolitiskais stāvoklis (monarhistu sacelšanās 1893 — 94 un zemnieku kari 1902 — 16) lielā mērā izpostīja jaunās saimniecības: tika rekvizēti mājlopi un pārtikas produkti, notika laupīšana.

Teritoriāli kolonija bija samērā liela (pie Riunovu un Riukarlotas upes), un līdz ar to arī kolonistu sabiedriskā dzīve norisēja šķirti. Kolonijas attīstību veicināja tuvējās dzelzceļa līnijas atklāšana (1903). Ap 20. gs. sākumu kolonijā bija 40 saimniecību, 30. gados tur dzīvoja 25 ģimenes (150 cilvēku). Ap gadsimta sākumu latviešu koloniju apmeklēja Santakatarinas pavalsts gubernators un atzina, ka kolonija ir atdarināšanas cienīgs paraugs gan saimnieciskajā ziņā, gan arī izglītības un reliģijas jautājumu risināšanā. Pirms tam koloniju apmeklēja arī amerikāņu baptistu darbinieki un piešķīra materiālu pabalstu misijas darbam tuvējās vācu un itāļu kolonijās^x, vēlāk arī Orleanisas pilsētiņā u.c. vietās. Līdz ar to latviešu draudzēs ieplūda cittautieši, daļa latviešu pārcēlās arī uz pilsētām. Pakāpeniski latviešu baptistu draudžu darbs apsīka, un 1969. g. tika nolemts draudzi likvidēt. Tomēr Riunovu latvieši joprojām dzīvo, kaut gan sakarus ar emigrācijas centrālajām organizācijām tikpat kā neuztur.

Latviešu organizācijas un īpašumi Riunovu: latviešu biedrība "Saime" (1890 — 99); baptistu draudze (1892 — 1969, 75 — 200 — 10 loc.) un 3 dievnami (dib. 1894, 1902, 1967); skolas nams un internāts (dib. 1897); luteriešu kopa; latviešu kapsēta.

Latviešu etniskie iestādījumi un pasākumi Riunovu: draudzes skola (dib. 1897) un svētdienas skola; baptistu misionāru biedrība (dib. 1895); izglītības komiteja; draudzes jaunatnes pulciņš (dib. 1895), sieviešu nozare (dib. 1895), jauktais koris, Riukarlotas koris, vīru, sieviešu, jaunatnes un bērnu koris.

Riuratori — latviešu lauksaimniecības kolonija 10 km no Riunovu. 1892. g. to izveidoja pārnācēji no Riunovu kolonijas. Viņi nodibināja arī baptistu draudzi. Taču lauksaimniecībai nepiemēroto apstākļu dēļ (akmeņaina zeme) dažu gadu laikā visi pārcēlās uz Ižuī.

Orleanisa — pilsētiņa Riunovu tuvumā. Nedaudzu latviešu dzīvesvieta (apm. 10 ģimeņu). Tur darbojās Riunovu baptistu draudzes novads, reizēm tā bijusi arī patstāvīga draudze.

Urubisi — pilsētiņa 130 km uz ZR no Riunovu. Latviešu baptisti Urubisi dzīvo kopš 1924. g. un ir ieceļotāji no Riunovu, vēlāk arī no Vārpas kolonijas. Viņi izveidoja Riunovu draudzes novadu, vēlāk patstāvīgu draudzi, kas drīz vien sašķēlās doktrinālu iemeslu dēļ. Latviešu kopskaits kolonijā nepārsniedz 100 cilvēku,

^x Daži latviešus uzskatīja par krieviem, jo tie bija ieceļojuši no Krievijas impērijas.

viņu vidū samērā daudz amatnieku. Kaut arī jaunā paaudze lielā mērā pārtautojusies, etniskā kopība vēl 80. gados bija saglabājusies.

Latviešu organizācijas un īpašumi Urubisi: baptistu draudze (dib. 1934, 60 loc.), dievnams (dib. 1940) un pastorāts (dib. 1949); pentakostu draudze (dib. 1935) un dievnams (dib. 1937); baptistu jaunatnes pulciņš, svētdienas skola un koris.

Riumailuzija — lauksaimniecības kolonija; izveidojās 1893. g. Riumailuzijas upes ielejā, ap 70 km uz D no Riunovu. Dažas baptistu ģimenes no Riunovu kolonijas tur atrada auglīgu zemi un uzaicināja arī citus latviešus — gan baptistus, gan luteriešus no Novgorodas apkaimes. 30. gados Riumailuzijā savās saimniecībās dzīvoja apm. 60 latviešu. Taču jaunā paaudze, meklējot iespējas iegūt izglītību un labākus dzīves apstākļus, vēlāk aizceļoja. Kolonijas vienīgā organizācija bija baptistu draudze, kurā nebija vairāk par 40 locekļiem, bet 70. gados draudzes darbība pilnīgi apstājas.

Krisiuma — pilsēta 220 km uz ZA no Portualegri. Nedaudzu latviešu baptistu dzīvesvieta, kas Krisiumā ieradušies no Riunovu un pievērsušies misijas darbam.

Laguna — pilsēta 280 km uz ZA no Portualegri okeāna krastā. Tur latviešu misionāru darbības rezultātā 1931. g. nodibinājusies baptistu draudze.

Riugrandi du Sulas pavalsts

Portualegri — pilsēta, valsts D daļas lielākais ekonomiskais centrs, Riugrandi du Sulas pavalsts administratīvais centrs; 1,1 mlj iedzīvotāju (1980), kopā ar piepilsētām 2,2 mlj iedzīvotāju (1982). Pilsētas nosaukums latviešu valodā "Priečīgā osta". Tā ir nedaudzu latviešu baptistu dzīvesvieta. No tiem daļa bijuši studenti vai mācībspēki teoloģiskajā seminārā u.c. augstskolās, kā arī misionāri un draudžu mācītāji.

Ižui — lauksaimniecības kolonija, dibināta 1890. g. Ižui upes ielejā, Riugrandi du Sulas pavalsts iestāžu pārraudzībā. Pirmie kolonisti bijuši Volīnijas vācieši, kā arī dažas poļu un itāļu grupas.

Pirmie latvieši Ižui apmetās 1892. g., un tie bija ieceļotāji no Latvijas, taču tuvāku ziņu par viņiem nav, izņemot to, ka viņi nav bijuši baptisti. Organizēta latviešu kolonija Ižui ielejā radās 1893. g., kad uz turieni sāka pārcelties baptisti un arī luterieši no Riuatorijas un Riunovu kolonijas, kā arī daļa ieceļotāju no Krievijas. Ap 1900. g. Ižui jau bija 25 latviešu saimniecības; 30. gados kolonijā dzīvoja apm. 400 latviešu (baptisti un luterieši apmēram vienādā skaitā). Latviešu apmetne atradās 18 km no tuvākās dzelzceļa stacijas līdzās vēlāk uzceltajai Ižui pilsētiņai. Tolaik tur vēl bija biezs mežs, ko vajadzēja nolīst, lai varētu nodarboties ar lauksaimniecību (gk. lopkopību).

Vairākas brazīliešu iestādes latviešu kolonistus cildinājušas par viņu darbīgumu, uzņēmību, inteligenci, kā arī dziļo reliģiozitāti. Šīs īpašības īsā laikā nodrošināja kolonijā strauju saimniecisku uzplaukumu. 30. gados tur jau bija labi iekoptas saimniecības, pārtikas rūpniecības uzņēmumi un kokzāģētavas. Taču saražotā realizāciju tirgū kavēja dārgais transports.

Latviešu etniskā organizācija kolonijā bija baptistu draudze. Tās uzturētā skola bija pirmā un ilgu laiku arī vienīgā skola visā plašajā apkaimē. Kolonijas veidošanā nozīmīga loma bija baptistu sludinātājam Jānim Inķim, bet tās nostiprināšanā darbojās

pedagogs Ansis Elberts (pirmo mācības grāmatu autors) un ilggadējais draudzes mācītājs Fridrihs Liņķis.

Dažiem latviešu kolonistiem bija izcili saimnieciskie sasniegumi. Piem., Mierkalnu un Grimmu ģimenes apsaimniekoja 500 ha zemes un bija pazīstami arī kā rosīgākie sabiedriskie darbinieki un latvisko pasākumu mecenāti.

Liela nozīme kolonijas vēsturē bija baptistu misijas darbam. Draudzē tika uzņemti arī cittautieši, dievkalpojumi notika arī vācu un portugāļu valodā. Vēlāk nodibinājās atsevišķas cittautiešu draudzes. Ižui šādā veidā radās piecas cittautiešu draudzes (Invernada, Gvarani, Altuurugvaja, 10. līnija, 18. līnija). Neliela latviešu baptistu draudze pastāvēja vēl 80. gados. Bet kolonistu sakari ar latviešu emigrācijas nozīmīgākajiem centriem bija ļoti vāji. Ižui pilsētā latviešu etniski jaukto laulību pēcnācēji vairs neprot latviešu valodu, tomēr etnisko kopību vēl cenšas saglabāt.

Latviešu organizācijas un īpašumi Ižui: baptistu draudze (dib. 1895, 30 – 100 – 20 loc.)⁴, draudzes nams "Aula Letta" (dib. 1898) un 2 dievnami (dib. 1917, 200 vietu; 1965); izglītības biedrība; jaunatnes biedrība (dib. 1902); luteriešu kopa; Latviešu kultūras centrs (dib. 1987); latviešu apbedījumi Ižui kapsētā.

Latviešu etniskie iestādījumi Ižui: draudzes skola (1899 – 1938), svētdienas skola, sieviešu pulciņš, orķestris (1910 – 25), jauktais koris, vīru koris, jauniešu koris un bērnu koris; Latviešu kultūras centra jauktais, bērnu un vīru koris.

Ramada — neliela apdzīvota vieta Ižui apkaimē. 1910. g. tur izveidojās baptistu draudzes novads; no 1917. g. — patstāvīga draudze.

Krusalta — neliela apdzīvota vieta Ižui apkaimē. 1934. g. tur sāka darboties latviešu baptistu misionāri. 1939. g. nodibināta draudzes kopa, bet 1950. g. — patstāvīga draudze.

Santjago — neliela apdzīvota vieta Ižui apkaimē. 1938. g. tur baptistu draudzes kopa kļuva par patstāvīgu draudzi.

Paranas pavalsts

Kuritiba — Paranas pavalsts administratīvais centrs (dib. 1654); 843 tk iedzīvotāju (1980), kopā ar piepilsētām 1,4 mlj iedzīvotāju. Nozīmīgs transporta mezgls.

Latvieši Kuritībā ieradās no baptistu lauksaimniecības kolonijām, it īpaši no Riunovu un Vārpas kolonijas. Pāris desmitu latvieši izglītojās arī Baptistu Bībeles institūtā un apm. tikpat daudz pievērsās misionāru darbībai cittautiešu vidū. Misionāru vidū popularitāti ieguva Vilis Butlers un mācītājs Pauls Gailītis, kas ilgus gadus vadīja misijas programmu septiņās valodās (portugāļu, spāņu, krievu, ukraiņu, vācu, poļu un latviešu); tā pārraidīta pa Radio Clube Paranaense raidītājiem.

Misionāri aktīvi strādājuši Paranas pavalsts piejūras novadā (uz A no Kuritibas). No 20. gadu sākuma tur darbojās Missão do Litoral Paranaense, un 50 gadu laikā tā savā darbības lokā ieslēgusi ap 40 pilsētiņu un ciematu un sniegusi ne vien garīgo, bet

⁴ Minēti tikai latvieši; draudzē bijuši arī 500 – 200 cittautiešu.

arī vispārīzglītojošo un medicīnas aprūpi vairākiem tūkstošiem cilvēku; uzcelti astoņi dievnami, trīs skolas un ambulance. Draudžu darbības vietas ir Kvatrubarrasa, Itakva, Prainja, Potinga, Tromomo, Tagakaba, Iljarasa, Gvarakesaba un Moratu.

Renasensa — pilsēta Paranas pavalsts D daļā 250 km uz DR no Kuritibas un 250 km uz ZR no Urubisi.

Nelielu latviešu baptistu koloniju tur izveidoja pārnācēji no Urubisi un Vārpas lauksaimniecības kolonijas. 1951. g. baptistu kopa kļuva par draudzi, 1972. g. tika iesvētīts lūgšanu nams. Misionāru darbības rezultātā draudzes darbā sāka lietot vienīgi portugāļu valodu, un drīz vien tā kļuva par brazīliešu draudzi.

Londrina — pilsēta Paranas pavalsts Z daļā 300 km uz ZR no Kuritibas. Nedaudzu no Vārpas kolonijas iecelojušu latviešu dzīvesvieta.

Sanpaulu pavalsts

Novu Odesa — lauksaimniecības kolonija ap 130 km uz ZR no Sanpaulu, atrodas kalnu līdzenumā, kur ir visai auglīga zeme, 800 m vjl, subtropiskajā joslā (gaisa vidējā $t^{\circ} + 21^{\circ} \text{C}$ vasarā, $+ 15^{\circ} \text{C}$ ziemā). Nosaukumu kolonijai devuši no Odesas izceļojušie ebreji, kas tur 1905. g. nodibināja latviešu lauksaimniecības koloniju, bet tā īsā laikā izputēja, un 1906. g. tās vietā tika nodibināta lauksaimniecības kolonija. Tā ir vecākā latviešu apmetne Sanpaulu pavalstī. Pēc baptistu darbinieka Jūlija Malvesa ierosinājuma ticības brāļi no Žakvasu pārcēlās uz Novu Odesu, lai rastu veselīgākus dzīves apstākļus un izveidotu vienu lielu koloniju sīko koloniju vietā. Baptistiem pievienojās arī no Eiropas iecelojušie latviešu luterieši, kurus organizēja Jānis Gūtmanis. Novu Odesas kolonija aizņēma ap 11 tk ha (4500 alkeiru) zemes, bet atsevišķām saimniecībām sākumā tika iedalīti 25 ha (10 alkeiru), vēlāk tās saņēma 60 — 120 ha. Kolonisti audzēja gk. cukurniedres, kokvilnu, kukurūzu un rīsus, bet vēlāk nodarbojās arī ar piena lopkopību un zīdītārpiņu audzēšanu. Kolonijas centrs bija tā sauktā Vecmuiža (Fazenda Velha). Taču drīz vien latvieši sāka būvēties arī pie 6 km attālās dzelzceļa stacijas ciemata, kas pamazām izveidojās par labiekārtotu pilsētiņu. Latvieši tur vienmēr bijuši mazākumā, taču kopumā pakāpeniski pilsētiņā dzīvojošo latviešu kļuva vairāk par laukos dzīvojošiem. 30. gados Novu Odesā pavisam dzīvoja 600 — 700 latviešu³, to vidū apm. 400 baptistu un 200 luteriešu, apm. tikpat daudz latviešu tur dzīvoja arī 60. un 70. gados. Kolonijā izveidojies visai ietekmīgs privātuzņēmēju un akadēmiski izglītotu speciālistu slānis (70. gados augstākā izglītība bija 25% latviešu). Kopumā Novu Odesas latviešu kolonija kļuvusi par latviešu etniskās kopības balstu Brazīlijā, kaut arī organizatoriskajā ziņā liela nozīme ir Sanpaulu latviešiem.

Laika gaitā uz Novu Odesu pārcēlās daļa latviešu no Vārpas kolonijas, bet citi savukārt no Novu Odesas pārcēlās uz dzīvi pilsētiņās. Sabiedriskās dzīves centrā vienmēr bijuši baptisti, kas izvērta arī plašu misijas darbību cittautiešu vidū. Sabiedriskajā ziņā lielu nozīmi ieguva ilggadējo draudžu mācītāju Kārļa Kraula un Gunāra Tīsa darbība. Baptistu misijas un brazīliešu draudzes izveidojušās gan Novu

³ Pēc citām ziņām, gandrīz 1 tk latviešu.

Odesā, gan arī ārpus tās — Montemorā, Pirasunungā, Kašoeirā, Santabarbarā d'Estē, Ararē un citur.

Latviešu organizācijas un īpašumi Novu Odesā: baptistu Pirmā (Vecmuižas) draudze (dib. 1906, 60—40—200 loc.) un dievnams (dib. 1917); baptistu Otrā (pilsētas) draudze (dib. 1936, 350 loc.), dievnams ar 350 vietām (dib. 1933, 1952), pastorāts (dib. 1938) un izglītības centrs (dib. 1958); luteriešu kopa (dib. 1908, 50—100 loc.)^x, draudzes nams Amerikanā un dievnams Novu Odesā (dib. 1973), veco ļaužu mītne "Sauleskalns" (dib. 1969); latviešu kapu nodalījums Novu Odesas kapsētā; izglītības biedrība (dib. 1908); sociāldemokrātu pulciņš; Latviešu piemineklis (1956).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Novu Odesā: sociāldemokrātu laikraksts "Biedrotājs" (1911—12, red. J.Kļava); izglītības biedrības žurnāls "Graudis" (1919—20); žurnāls "Rūgtā Patiesība"; baptistu bibliotēka un grāmatnīca; Pirmās draudzes pamatskola (1906—07) un svētdienas skola (dib. 1906); Otrās draudzes svētdienas skola (dib. 1923); luteriešu svētdienas skola; Pirmās draudzes sieviešu pulciņš (dib. 1910), jaunatnes pulciņš (dib. 1907), koris (dib. 1907) un orķestris (dib. 1915); Otrās draudzes sieviešu pulciņš (dib. 1939), jaunatnes pulciņš (dib. 1934), koris, jaunatnes koris, orķestris un jaunatnes orķestris.

Amerikana (arī Vila Amerikana) — pilsēta netālu no Novu Odesas. Nedaudz latviešu dzīvesvieta. Tie bija gk. Novu Odesas un Vārpas baptisti, kas izveidoja arī savu draudzes kopu (no 1939. g. patstāvīgu draudzi; 40 loc., dievnams, svētdienas skola) un veica arī misijas darbu brazīliešu vidū.

Rebosa (arī Sumarē) — pilsētiņa Novu Odesas apkaimē. Tur atradās latviešu baptistu misija, 1931. g. uzcelts dievnams, no 1949. g. darbojās patstāvīga draudze (40 loc., svētdienas skola).

Arejasa — latviešu lauksaimniecības kolonija 16 km uz ZA no Novu Odesas pie Atibaiaš upes. Izveidojās 1924. g. uz Rūdolfa Fricsona fazendas bāzes. Tur apmetās apm. 250 latviešu no Vārpas kolonijas un no Santakatarinas pavalsts, bet daļa ir tikai zemes nomnieki, kas ar laiku pārcēlās uz pilsētām. Baptistu kopa sākumā izveidojās kā Novu Odesas draudzes novads, bet 1930. g. kļuva par patstāvīgu draudzi (60 loc., 1939 uzcelts dievnams). Darbojās arī svētdienas skola, koris, jaunatnes un sieviešu pulciņš. Misionāru darbības rezultātā (tuvējā Limeiras pilsētā) arī šī draudze dievkalpojumos sāka lietot portugāļu valodu. Tolaik novads jau bija industrializējies, un lielākā daļa latviešu aizceļojuši.

Riuklaru — pilsēta 40 km uz ZR no Novu Odesas. Tā bija no Novu Odesas kolonijas izceļojušo latviešu studiju un dzīves vieta.

Žoržetibirisa (arī Korumbatai) — latviešu lauksaimniecības kolonija Riuklaru apkaimē. Pastāvēja 1906.—1919. gadā. Tur apmetās apm. 10 latviešu ģimenes, kas nevarēja atrast piemērotu vietu Novu Odesas kolonijā. 1908.—1919. g. darbojās arī baptistu draudze (25 loc.). Taču klimatiskie un saimnieciskie apstākļi nebija pietiekami labvēlīgi, un latvieši aizceļoja.

^x Sākumā darbojās kopā ar vācu draudzi, bet no 50. gadiem tā ir Sanpaulu latviešu draudzes novads.

Kampinasa — pilsēta 40 km uz DA no Novu Odesas. Arī šajā vietā, tāpat kā Riuklaru, gan izglītējās, gan apmetās uz dzīvi latvieši no Novu Odesas.

Nova Eiropa — latviešu baptistu lauksaimniecības kolonija Sanpaulu pavalsts vidienē. Dibināta 1907. g. pēc Jūlija Malvesa ierosinājuma. Kolonisti ieceļoja no Krievijas un no Santakatarinas pavalsts latviešu kolonijām (apm. 30 ģimeņu). Par kolonijas vadītāju kļuva agronoms Rūdolfs Lībeks, bet viņa pārAGRās nāves dēļ (1908) jau ap 1914.g. lielākā daļa latviešu aizceļoja. 1909. g. draudzē vairākumā jau bija vācieši un brazīlieši, bet 1919. g. draudzes (apm. 50 loc.) dievkalpojums lietoja tikai portugāļu valodu.

Ibitinga — municipalitātes centrs pie Doradu dzelzceļa; tās apkaimē atradās Sanžoakinas fazenda. Abās šajās vietās dzīvoja nedaudz latviešu, kas organizatoriski piederēja 35 km attāļajai Nova Eiropas baptistu draudzei.

Vārpa — latviešu baptistu lauksaimniecības kolonija Sanpaulu pavalsts R daļā, 450 km uz ZR no Sanpaulu pilsētas. Tā ir vislielākā latviešu lauksaimniecības kolonija visā Rietumpasaulē un vienīgā kolonija, uz kuru no Latvijas latvieši izceļoja organizēti, pēc iepriekš izstrādāta plāna uz iepriekš iepirktas zemes (2100 alkeiru jeb 29 km² par 180 tk milreisu). Pēc īpašas vienošanās ar brazīliešu iestādēm tika atļauts ieceļot arī latviešu ģimeņu vecajiem locekļiem. Izceļošana uz šo koloniju radīja šķelšanos Latvijas baptistu vidū, jo viena daļa bija pret izceļošanu, bet viena daļa bija gatava izceļot un tā paglābties no Latvijai pareģotā posta. Daudzu darbspējīgu pilsoņu izceļošana neatbilda Latvijas valsts un nacionālajām interesēm, tāpēc valdība centās šo kustību apturēt; izceļošanas iedvesmotājs un ilggadējais vadonis baptistu sludinātājs Jānis Inķis tika izraidīts no Latvijas¹.

1922. — 1923. g. uz Vārpu pavisam aizbrauca apm. 2,3 tk cilvēku. Pirmajā reisā (ar kuģi) — apm. 450 cilvēku, to vidū bija mērnīki, agronomi, pedagogi, tehniķi, amatnieki un mediķi. Izceļotāju bagāžas tilpums bija noteikts 60 l uz cilvēku. Vārpas kolonija bija iedalīta trīs novados: centrā atradās Stīrnas pilsētciemats (ar skolu, dievnamu, veikaliem, amatnieku darbnīcām un rūpaliem), malās — Pikadana (Palmas kopiena) un Pitangeiras lauksaimniecības masīvs ar 183 ģimeņu saimniecībām, kuru platība bija 5 — 10 alkeiru (12 — 25 ha) katra. Zemes sadale tika veikta izlozes ceļā. Pēc ārkārtīgi smagā lidumnieku darba kolonisti pievērsās kukurūzas, pupu, manioka, rīsa un kokvilnas audzēšanai, kā arī stādīja augļu dārzus. Saviem spēkiem viņi izbūvēja 30 km ceļu līdz dzelzceļa stacijai, kurā ietilpa arī 40 m tilts pār Zivupi (Rio de Peixe). Kolonistu vadoņi nebija rēķinājušies ar smagā fiziskā darba, nepierastā klimata un neierastās pārtikas ietekmi uz izceļotāju veselību. Visnopietnākās sekas izraisīja piena trūkums bērniem. Par nelielu glābiņu kļuva dažas ar lielām pūlēm sadabūtās kazas. Tomēr pirmo pāris gadu laikā nācās apbedīt 166 cilvēkus (to vidū apm. 40 sirmgalvju un 100 mazgadīgu bērnu). Daudz upuru prasīja dizentērija, indīgo čūsku un kukaiņu kodumi, tropiskais drudzis un citas slimības, kuru ārstēšanai izceļotājiem trūka pieredzes un iespēju. Grūtību dēļ apm. 100 cilvēku koloniju atstāja. Pirmajos gados, kamēr zeme vēl nebija iekopta un nedeva ienākumus, daudzi bija spiesti doties peļņā uz

¹ Jānis Inķis ir Jūlija Lāča romāna "Mūža meža maldi" Puntūza tēla prototips. Šajā romānā, kaut arī ne objektīvi, ir attēlotas Vārpas kolonistu gaitas.

brazīliešu lielsaimniecībām. Šim nolūkam tika organizētas vairākas kolonistu grupas ar attiecīgu sabiedrisko un reliģisko aprūpi, kas devās uz Sanpaulu pavalsts centrālajiem rajoniem, ap 200 km uz A no Vārpas. Darba vietu skaitā minētas Doradu, Bauru, Doiskorregusa, Ipauku, Igvaldadi, Kapanpretu, Santalina, Gorita.

Visumā kolonisti bija izturīgi un čakli un apm. 10 gadu laikā tika pie iekoptām saimniecībām un materiālās labklājības. Tomēr zeme Vārpā nebija tik auglīga kā Novu Odesā, tāpēc arī saimniecības nebija tik bagātas un bija spiestas ātrāk pāriet no laukkopības uz lopkopību (par galveno peļņas avotu kļuva sviesta ražošana) un zīdkopību. Kolonistiem saimnieciskos panākumus nodrošināja kopdarbība specializētos kooperatīvos. Pirmajos gados kolonisti ar saviem līdzekļiem uzturēja arī skolu un slimnīciņu. Lai gan kolonijā dzīvoja arī pāris simtu luteriešu, sabiedriskajā dzīvē galvenā nozīme bija baptistu draudzei.

Laika gaitā gandrīz puse latviešu koloniju atstāja. Tam par iemeslu bija vēlēšanās izglītoties un strādāt savā profesijā, kā arī aktīvais misijas darbs sveštautiešu vidū. Stirnas ciemats pakāpeniski izauga par pilsētiņu ar 15 – 20 tk iedzīvotāju, bet latvieši tur ir mazākumā.

50. gados Vārpā dzīvoja apm. 1,2 tk latviešu, bet 70. gados ar etnisko kopību saistību uzturēja daži simti latviešu, pārsvarā no vecās paaudzes. Par plašām svinībām kļuva kolonijas 50 gadu jubileja (1972), bet 1985. g. Vārpā uz salidojumu sapulcējās apm. 1 tk latviešu no visas Brazīlijas.

Palmas kopienu (1924 – 64) izveidoja baptistu sludinātāja J. Inča dedzīgākie piekritēji (apm. 250 cilvēku). Pēc seno kristiešu kopienas principiem viņi atteicās no privātipašuma un kopīgi apsaimniekoja 290 alkeiru (725 ha) zemes. Kolonisti nodarbojās gk. ar sviesta ražošanu, vistkopību un biškopību. Kopienas centrā bija Pikadanas ciemats. Visas Vārpas kolonijas dzīvē kopumā liela nozīme bija Zivupes hidroelektrostacijai un dzirnavām, kā arī kopienas grāmatu apgādam spiestuvei. Kopienas ilggadējais vadītājs bija Andrejs Kļaviņš. Kaut arī kopienai bija labi saimnieciskie sasniegumi (1962. g. īpašumu kopvērtība ap 1 miljardu kruzeiro), kopienas locekļi dzīvoja vienkārši un misijas darbam regulāri izmantoja lielas naudas summas. 1964. g. vēl dzīvi palikušie kopienas 50 locekļi (jau 65 – 95 g. vecumā) nolēma īpašumu nodot Brazīlijas Baptistu apvienībai, saņemot par to pretī mūža pensiju. 1970. g. Palmas kopsaimniecība tika pārveidota par baptistu sabiedrisko ārpilsētas mītni.

Misijas darbs atbilstoši misionāru valodas prasmei sākumā notika krievu, vāciešu, pēc tam brazīliešu vidū; radās cittautiešu draudzes. Vārpas baptistu misionāri 20 gados savā darbības laukā ietvēra ap 100 apdzīvotu vietu. Sākot ar 1929. g., draudzes nodibinātas Prātā, Nova Rusiā, Setentā, Santanā, Paragvasu, Herkulandiā, Estrelā, Adamantinā, Inubiā, Osvaldukusā, Bastusā, Bandeirusā, Rezentefeijo, Ranšariā, Santalinā, Aurorā, Varnā.

Latviešu organizācijas un īpašumi Vārpā: kolonijas padome (dib. 1922, kopēja kase); baptistu Pirmā (Stirnas) draudze (dib. 1923, 1700 – 200 loc.; novadi Pikadana, Pitangeirā, Letonijā u.c.), draudzes nams (dib. 1924), dievnams (1000 vietu) un sabiedriskais centrs (dib. 1931), Jāņa Brediķa skolas nams (dib. 1940), lūgšanu nami "Assembleia de Deus" un "Cruzada de Ebandelizacao", jaunatnes nams, veco ļaužu mītne un otrs dievnams; baptistu Otrā draudze (1941 – 55, 130 loc.) un dievnams;

baptistu Pitangeiras draudze (dib. 1932, 150 loc.) un dievnams (dib. 1934, 400 vietu); baptistu Palmas draudze (dib. 1934, 200 loc.); baptistu Sertona misija (1927 – 35); Brazīlijas Latviešu misionāru apvienība (dib. 1935); misionāru skola (1935 – 40); Dienvidbrazīlijas baptistu Teoloģiskā semināra filiāle (1940 – 57), misijas dievnams (dib. 1934) un misionāru mītne; baptistu Atjaunotā draudze (1927 – 28); Pentakostu draudze (dib. 1923); zīdkopju biedrība "Amoreira" (dib. 1928); lopkopju biedrība "Latvia" (dib. 1930), pienotava un saldētava; literārās biedrības "Stars" (1924 – 32) un "Trauksme" (1931 – 41); Stirnas Vecā (pionieru) kapsēta (dib. 1922, 180 apbedījumi); latviešu kapu nodalījums Stirnas Jaunajā kapsētā.

Latviešu prese un grāmatniecība Vārpā: baptistu sabiedriski reliģiski mēnešraksti (žurnāli) "Miera Vēsts" (1925 – 31)¹, "Jaunais Lidumnieks" (1926 – 31)¹, "Kristīgs Draugs" (1931 – 42)², literārie žurnāli "Domas" (1928 – 32) un "Trauksme" (1931 – 41); bērnu žurnāls "Rīta Rasa" (1930 – 32)¹; "Brazīlijas Latviešu Jauniešu Gadagrāmata" (1930 – 32); Brazīlijas "Latviešu kalendāri" (1933 – 41); baptistu rakstu krājums "Uz laiku robežām" (1934 – 39); misionāru žurnāls "Draudzīgais Vārds" (1928 – 68, krievu valodā); rakstu krājums "A Boa Semente" ("Labā Sēkla", portugāļu valodā); baptistu bibliotēka; Palmas baptistu apgāds spiestuve (1925 – 72, vēlāk Sanpaulu pilsētā).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Vārpā: Stirnas pamatskola (1923 – 33) un vakara vidusskola; Pitangeiras pamatskola (līdz 1933); Palmas pamatskola (līdz 1933) un svētdienas skola (dib. 1934); Pirmās draudzes svētdienas skola (dib. 1923); Otrās draudzes svētdienas skola (1941 – 55), Stirnas ambulance (1923 – 39) un slimnīca (1939 – 49); Pirmās draudzes jaunatnes un sieviešu pulciņš, koris (dib. 1923); Otrās draudzes jaunatnes un sieviešu pulciņš, koris (1941 – 55); Pitangeiras draudzes jaunatnes un sieviešu pulciņš, koris; Pitangeiras pūtēju un stīgu orķestris; Palmas draudzes koris; Palmas jauniešu un bērnu koris; Stirnas pūtēju (dib. 1927) un stīgu orķestris.

Letonija — lauksaimniecības kolonija blakus Vārpas kolonijai, faktiski tās paplašinājums. Dibināta 1923. g. uz Jūlija Malvesa iegādātās zemes (7,5 tk ha). Tur pretstatā Vārpai kopā ar latviešiem apmetās arī vācu, krievu, spāņu un bulgāru kolonisti. Letonijas baptistu kopa darbojās kā Stirnas draudzes novads, tai bija dievnams (dib. 1930), svētdienas skola, koris un jaunatnes pulciņš. 1931. g. nodibināts lauksaimniecības kooperatīvs "Ekonomija". Letonijā dzīvoja apm. pāris simtu latviešu. Tās dibinātājs Jūlijs Malvess no kolonijas aizbrauca 1939. g., bet 1945. – 1950. g. no tās aizbrauca arī gandrīz visi latvieši un vācu baptisti; koloniju sāka saukt par Kampinju.

Sapezala — ciemats un dzelzceļa stacija 30 km no Vārpas pie Sorokobanas dzelzceļa maģistrāles. Ilgus gadus šo ciematu izmantoja kolonijas sakariem ar ārpusauli.

Kvata — pilsētiņa un dzelzceļa stacija pie Sorokobanas dzelzceļa maģistrāles. Tā tika izmanota Vārpas un Letonijas kolonijas sakariem ar ārpusauli. Kvata dzīvoja arī

¹ To abu un žurnāla "Rīta Rasa" vietā vēlāk iznāca žurnāls "Kristīgs Draugs".

² 1941. – 1942. g. teksts latviešu un portugāļu valodā.

nedaudz latviešu. Viņu misijas darba rezultātā tika izveidota brazīliešu baptistu draudze, tai bija savs dievnams (dib. 1936).

Tupana — pilsēta, municipalitātes centrs 15 km uz Z no Vārpas pie Paulistanas dzelzceļa maģistrāles. Tur dzīvoja arī latvieši no Vārpas. Misionāru darbības rezultātā 1937. g. Tupanā nodibinājās brazīliešu baptistu draudze un dievnams.

Dederneira — pilsēta 150 km uz A no Vārpas. No 1952. g. tur apmetās latvieši no Vārpas un Novu Odesas kolonijas, 1955. g. tika nodibināta baptistu draudze (20 loc.).

Asisa — pilsēta 70 km uz D no Vārpas. Nedaudzu no Vārpas izeļojušu latviešu dzīvesvieta.

Sanpaulu — Brazīlijas lielākā pilsēta, pavalsts administratīvais centrs, Tjetes upes ielejā. Dibināta 1554. g.; kopā ar 37 pavadonpilsētām 14,9 mlj iedzīvotāju (1985). Nozīmīgs transporta mezgls, galvenais valsts rūpniecības centrs (dod 40% rūpniecības produkcijas). Piepilsētu skaitā ir 70 km attālā Santusas osta, caur kuru ieceļoja arī daudz latviešu.

Latviešu kolonija izveidojās 20. gadsimta sākumā, kad pilsētā ieradās nedaudz latviešu no baptistu lauksaimniecības kolonijām. Vispirms no Novu Odesas, vēlāk arī no Vārpas un Letonijas. 1911. g. tur tika uzsākti latviešu dievkalpojumi, kuros tolaik pulcējās apm. 60 cilvēku. 30. gados Sanpaulu dzīvoja 700 — 800 latviešu, kas strādāja gk. nekvalificētu darbu, bet bija arī amatnieki, tirgotāji un ierēdņi. Etnisko kopību uzturēja sadzīvē, pastāvēja arī pāris latviešu pansionu.

30. gados latviešu baptistu kori uzstājās vairākos lielos sarīkojumos un guva brazīliešu sabiedrības atzinību. 1930. g. radio tika pārraidīts plašs latviešu labdarības koncertcikls. 1937. g. dziesmu dienas pulcēja apm. 200 dziedātāju (arī no Vārpas un Novu Odesas).

Sanpaulu latvieši mēģināja izveidot arī laicīgu biedrību, bet tās darbība divreiz tika pārtraukta iekšēju nesaskaņu dēļ. Sakarā ar 2. pasaules kara izcelšanos cittautiešu organizāciju darbība Brazīlijā tika pilnīgi aizliegta.

Pēc kara Sanpaulu veclatvieši baptistu mācītāja Jāņa Lukaša vadībā un Brazīlijas Sarkanā Krusta pārziņā izveidoja palīdzības komiteju, kas atbalstīja un veicināja latviešu bēgļu ieceļošanu Brazīlijā. Gandrīz visi ieceļojušie (apm. 900 latviešu) palika uz dzīvi Sanpaulu vai tās apkaimē. Līdz ar to latviešu skaits kolonijā dubultojs, un 50. gadu sākumā tur dzīvoja apm. 2 tk cilvēku. Šajā laikā vairāki simti veclatviešu jau bija ārpus etniskās kopības. Ieceļojušie latvieši bija gk. luterieši, mazākumā — katoļi. Luteriešus ar lielu aizrautību organizēja veclatvietis Jānis Kaspars, vēlāk etniskās kopības priekšgalā izvirzījās luteriešu mācītājs Jēkabs Ādolfš Mekšs. Veniški aktīva latviešu sabiedriskā dzīve bija 50. — 60. gados. Kā atsevišķa etniska vienība latvieši piedalījās arī pilsētas 400 gadu jubilejas svinībās (1954 — 55). Pēc tam sākās pakāpenisks latviešu sabiedriskās darbības apsūkums. To izraisīja gan paaudžu maiņa, gan jaunās paaudzes pārtautošanās un latviešu aizceļošana uz Ziemeļameriku.

80. gados latviešu etniskajā kopībā Sanpaulu bija vairāk nekā 600 — 800 latviešu. Pastāvēja labi organizatoriskie sakari ar visiem Dienvidamerikas latviešiem. Savu darbību Sanpaulu un tās apkārtnē bija izvērsuši arī baptistu misionāri; tika nodibinātas vairākas krievu baptistu draudzes. Ar latviešu līdzdalību izveidojās arī cittautiešu baptistu draudzes Ferreirā (1957) un Embu (1969).

30. gados notika baltiešu sadarbības mēģinājumi¹, kas tika atsākti 1967. g.; tika izveidota BATUN nodaļa un Baltiešu sadarbības komiteja; rīkotas gadskārtējas baltiešu kultūras izstādes.

Latviešu organizācijas un īpašumi Sanpaulu: Latvijas konsulāts (1932–68, adrese — Rua Libero Badaro 119–3°, São Paulo); Latviešu apvienība Brazīlijā (1950–75, 200 loc.; ar centrālās organizācijas ievirzi), Dienvidamerikas Latviešu apvienības (DALA) Brazīlijas nodaļa (dib. 1977), Brazīlijas Latviešu baptistu apvienība (BLBA; dib. 1950); Sanpaulu Latviešu organizāciju sadarbības komiteja (1951–67); Brazīlijas Latviešu jaunatnes apvienība (BLJA; dib. 1976); Dienvidamerikas Latviešu jaunatnes apvienības (DALJA) Brazīlijas nodaļa (dib. 1977); baptistu draudze (dib. 1911, 20–400–250 loc.)², dievnams, draudzes nams un pastorāts (dib. 1942, adrese — Rua Major Natanael 171, São Paulo), veco ļaužu mītne "Betānija" (dib. 1951); luteriešu Brazīlijas draudze (dib. 1948, 360–200 loc.)³, Teodora Grīnberga nams (dib. 1960.); katoļu kopa; latviešu biedrības "Vienība" (1928–29, 135 loc.) un "Ausma" (1931–32, 40 loc.); Labdarības biedrība (1934–41); Latviešu palīdzības komiteja (1941–50); Latviešu palīdzības biedrība (1947–61); palīdzības biedrība "Latvija" (dib. 1974); DV Brazīlijas nodaļa (dib. 1952, 70 loc.); korporāciju kopa; akadēmiskā kopa (dib. 1950, 70 loc.); preses (LPB) kopa (dib. 1966); LSK komiteja (dib. 1967).

Latviešu prese un grāmatniecība Sanpaulu: baptistu laikraksts "Līdumnieks" (1907–08, izdevējs un redaktors Jūlijs Malvess); žurnāls "O Baltico" (dib. 1936, portugāļu valodā); žurnāls "Kristīgs Draugs" (dib. 1941, pirms tam izdots Vārpā); mēnešraksts "Darba Degsme"; baptistu jaunie žurnāli "Gaisma" (1949–54) un "O Guardiao" (1958–59, portugāļu valodā); "Brazīlijas latviešu kalendārs" (dib. 1962, baptistu izdevums); luteriešu laikraksts "Zem Dienvidu Krusta" (dib. 1973); LPB "Apkārtraksts" (dib. 1967); baptistu apgāds "Rīga"; baltiešu bibliotēka (dib. 1935); Latviešu apvienības bibliotēka (dib. 1952); Jāņa Berķa privātbibliotēka; Dienvidamerikas latviešu kultūras arhīvs (dib. 1948, saukts arī par DALA krātuvi).

Latviešu etniskie iestādījumi Sanpaulu: baptistu svētdienas skola (dib. 1927); luteriešu draudzes skola (dib. 1952); skautu vienība (dib. 1931); baptistu jaunatnes (dib. 1932) un sieviešu (dib. 1940) pulciņš, deju kopa, jauktais koris, jaunatnes koris, sieviešu koris, Krusvermeljas koris, orķestris un instrumentālais ansamblis; Latviešu apvienības teātra kopa un koris; DV deju kopa un sporta kopa.

Jaunā Sigulda — latviešu lauksaimniecības kolonija Sanpaulu apkaimē. Dibināta 1928. gadā. Pārnācēji no Vārpas kolonijas tur izcirta mūžamežu un iekopa laukus. 30. gados Jaunajā Siguldā dzīvoja apm. 70 latviešu, viņu dzīves līmenis bija viduvējs. Vēlāk, kad rajons industrializējās, latvieši no turienes aizceļoja.

Parikeraasu — latviešu lauksaimniecības kolonija 120 km uz DR no Sanpaulu. 1910. — 1919. g. tur dzīvoja pāris desmitu latviešu ģimeņu, kas pārnākušas no Nova Eiropas un Ibitingas kolonijas. 1910. g. kolonisti nodibināja savu baptistu kopu, no

¹ 1936. — 1940. g. Brazīlijā pastāvēja Baltijas draugu biedrība.

² Sākumā kopa, 1926. — 1934. g. Vārpas draudzes novads, pēc tam patstāvīga draudze.

³ Draudzes novadi Novu Odesā un Riodežaneiro.

1914. g. — draudzi. Darbojās koris; veikts arī misijas darbs. Ap 1916. g. latvieši sāka no šīs kolonijas aizceļot. 1919. g. latviešu baptistu draudze tika pārorganizēta par brazīliešu draudzi.

Itu — pilsēta 60 km uz ZR no Sanpaulu. 70. gados tur vēl dzīvoja apm. 10 veclatviešu ģimenes, tā sauktie "brālīši", kas 19. gs. beigās bija atšķēlušies no luteriešiem un paši noturēja mājas dievkalpojumus ar Svēto vakarēdienu bez garīdznieku līdzdalības. Viņu valodā saglabājušies vairs tikai latviešu valodas elementi.

Žundiai — pilsēta 50 km uz ZR no Sanpaulu. Uz turieni laika gaitā pārceļoja nedaudzi Novu Odesas kolonijas latvieši.

Sanžozē dus Kampusa — pilsēta 80 km uz A no Sanpaulu. Sākot no 1914. g., tur iecēloja apm. 10 latviešu baptistu ģimenes, kas 1915. — 1919. g. pulcējās ap savu draudzi (25 loc.). Sanāksmes tolaik notika Alkšbiržu ģimenes mājoklī. Ap 1919. g. lielākā daļa latviešu atkal aizceļoja. 1942. g., kad pilsētā tika nodibināta brazīliešu baptistu draudze, tās locekļu skaitā bija arī pāris desmitu latviešu.

Riodežaneiro pavalsts

Riodežaneiro — pilsēta Brazīlijas DA, Atlantijas okeāna osta un pavalsts administratīvais centrs. Otra lielākā pilsēta valstī. 1763. — 1960. g. Brazīlijas galvaspilsēta. Dibināta 1565. g.; 5,1 mlj iedzīvotāju (1980), kopā ar piepilsētām 10,2 mlj iedzīvotāju (1985). Nozīmīgs transporta, rūpniecības, zinātnes un kultūras centrs. Tur atrodas arī pasaulē lielākais stadions (220 tk skatītāju).

Latviešu kolonija (100 — 200 cilvēku) izveidojās 20. gadsimta sākumā, kad latvieši baptisti ieradās pilsētas teoloģiskajā seminārā gan studēt, gan arī strādāt. Sākumā daudzi iecēlotāji dabūja darbu amatniecībā, bet sievietes strādāja par mājkalpotājām. Ar laiku latvieši ieguva izglītību un iekārtojās darbā valsts iestādēs un citos atbildīgos posteņos. Tā nelielā latviešu kolonija pamazām kļuva par elitāru grupējumu. Ticīgie latvieši bija gan luterieši, gan katoļi (sevišķi pēc 2. pasaules kara), tomēr pārsvarā vienmēr bijuši baptisti. Viņu sabiedriskajā dzīvē liela nozīme bija Vispasaules baptistu 10. kongresam (1960), kurā līdzdarbojās arī latviešu baptisti.

Laikā starp abiem pasaules kariem Latvijai ar Brazīliju bija nodibinātas diplomātiskās attiecības; darbojās sūtniecība, tās vadītājs bija Pēteris Oliņš. Vēlāk sūtniecība kļuva par latviešu — 2. pasaules kara bēgļu atbalsta punktu Brazīlijā un latviešu organizāciju darbības veicinātāju. Latviešu etniskajās norisēs rosīgākie bija ģeogrāfs Arnolds Brūveris un jurists Alfrēds Rūsiņš.

Sākot ar 60. gadiem, latviešu etniskā kopība Riodežaneiro krietni samazinājusies.

Latviešu organizācijas Riodežaneiro: Latvijas sūtniecība (1935 — 61, adrese — Avenida Almirante Barroso 90, Rio de Janeiro); Latvijas konsulāts (1930 — 40); Latvijas interešu pārstāvība (1961 — 78; pārstāvis Alfrēds Rūsiņš); Latviešu palīdzības biedrība (1944 — 61, 100 loc.); baptistu kopa (dib. 1908); luteriešu kopa (1953 — 60, 40 loc.; uzturējusi saistību ar Sanpaulu draudzi); katoļu kopa; studentu biedrība "Atvase" (1934 — 40).

Minasžeraisas pavalsts

Monteverde — kūrortciemats 140 km uz ZA no Sanpaulu, Mantikeiras kalnu ielejā (1600 m vjl). 1938. g. tur rūpnieks un baptists Verners Grīnbergs nopirka 450 alkeiru (1100 ha) ar priežu mežu apaugušu zemi, tā saukto Jaguāru lauku (Campos do Jaguari), ko sākumā bija iecerējis izmantot vienīgi kokrūpniecībai. Taču dabas krāšņums, kalnu gaiss un Brazīlijas apstākļiem neparastais "eiropēiskais" klimats rosināja īpašumu izmantot dzīvošanai. Kopš 1953. g. šo īpašumu oficiāli sauc par Monteverdi (tā tapis iemūžināts paša V.Grīnberga uzvārds)^x. Jau pirmajos 10 gados jauno īpašumu sadalīja 300 apbūves gabalos; tika uzceltas 50 dzīvojamās mājas, kas pārsvarā piederēja latviešiem, un skola.

Sabiedriskajā ziņā kolonija uztur saikni ar latviešiem Sanpaulu, to var sasniegt pēc 4—5 stundu brauciena pa Belu Orizonti autostrādi vai pēc 20 minūšu lidojuma.

Jau 40. gados daži latvieši iekārtoja savas mītnes un augļu dārzus Kadeti, kas atrodas Monteverdes apkaimē. Monteverdes baptistu kopa izveidojās 1951. g. — sākumā kā Vārpas draudzes novads, no 1956. g. tā kļuva par patstāvīgu draudzi. 1958. g. tika uzcelts dievnams un pastorāts (60. gados draudzē bija ap 50 loc.); dievkalpojums lietota gan latviešu, gan portugāļu valoda.

Bolīvija

Bolīvija — valsts Dienvidamerikas centrālajā daļā, prezidentāla unitāra republika; 1,1 mlj km², 6,6 mlj iedzīvotāju (1986). Teritorija iedalīta 9 departamentos. Ticīgie — gk. katoļi. Valsts oficiālā valoda — spāņu, kečvu un aimaru.

Rumo ao Este — neliela apdzīvota vieta Brazīlijas pierobežā, pie Gaibas ezera. Tās apkaimē atrodas Jūlija Malvesa ģimenes īpašums (fazenda), kas bijis arī latviešu baptistu sabiedriskais centrs.

2. pasaules kara laikā, kad Brazīlijā sāka ierobežot ārzemnieku brīvību un publikācijas svešvalodās, baptistiem radās doma savu izdevniecību no Palmas kopienas pārvietot uz Bolīviju, kā arī rast tur iespēju apmesties latviešu bēgļiem no Eiropas. Tomēr pēc tuvākas iepazīšanās ar šo zemi tika atzīts, ka Bolīvija nav latviešiem piemērota dzīvesvieta ne klimatiskā, ne kultūras ziņā, jo ir pilnīgi atrauta no eiropēiskās kultūras centriem. Tomēr grupa dedzīgāko baptistu no Palmas kopienas 1946. g. J.Malvesa fazendā iekārtoja tā saukto Gvaibas apmetni, lai no turienes uzsāktu misijas darbu Bolīvijā.

Rinkone del Tigre (Rincon-del-Tigre jeb "Tīgeru kaktis") — baptistu misija Bolīvijā. Izveidota 1946. g. uz latviešu baptistu nopirktās zemes (8 tk alkeiru jeb 20 tk ha). Fazendā pamazām tika uzcelts ciemats ar skolu, ambulanci un dievnamu; tika izveidotas lauksaimniecības un mezsaimniecības ražotnes. Ar armijas palīdzību kolonisti uzbūvēja autoceļu līdz tuvākajai dzelzceļa stacijai (86 km). Kolonijas ilggadējais vadītājs un iedvesmotājs bija baptistu mācītājs Arvīds Eihmanis. Reizē ar

^x Monteverde portugāļu valodā nozīmē Zaļais kalns; to pašu latviešu valodā nozīmē arī Grīnberga vācu izcelsmes uzvārds (Grünberg).

viņu Rinkonē del Tigrē dzīvoja apm. 20 latviešu un vairāki simti baptismam pievērstu aimaru cilts indiāņu. Sākumā indiāņi bija pavisam mežonīgi un 1951. g. dažus misionārus pat nogalināja. Baptistu dievkalpojumi notika spāņu, aimaru un latviešu valodā.

Robore — pilsētiņa pie Bolīvijas — Brazīlijas dzelzceļa maģistrāles. 40. gados saistībā ar Rinkones del Tigres misiju tur izveidojās neliela baptistu kopa; vēlāk tā iekļāvās vietējā baptistu draudzē.

Ekvadora

Ekvadora — valsts Dienvidamerikas ZR daļā, Klusā okeāna piekrastē, prezidentāla unitāra republika; 283,6 tk km², 10 mlj iedzīvotāju (1987). Teritorija iedalīta 20 provincēs. Valsts oficiālā valoda — spāņu.

Kito — Ekvadoras galvaspilsēta un Pičīnčas provinces administratīvais centrs. Dibināta 1534. g. (atrodas Andos, 2818 m vjl); 1,1 mlj iedzīvotāju (1987). 1945. — 1949. g. starptautiski pazīstamā misionāru radiostacija "Andu balss" pārraidīja Brazīlijas latviešu baptistu veidotās reliģiskās programmas latviešu un portugāļu valodā.

Venecuēla

Venecuēla — valsts Dienvidamerikas Z daļā, prezidentāla federatīva republika; 916,5 tk km², 18,8 mlj iedzīvotāju (1988). Valsts Z daļā Karību jūra. Teritorija iedalīta 20 pavalstīs, federālajā distriktā un 2 federālajās teritorijās. Valsts oficiālā valoda — spāņu.

Latvieši Venecuēlā dzīvo kopš 1947. g.; tie ir 2. pasaules kara bēgļi, kas ar IRO starpniecību organizēti ieceļoja no Vācijas un Austrijas. Pēc oficiālajām ziņām, 1947. — 1952. g. Venecuēlā izvietoti 745 Latvijas pilsoņi. Pēc pašu latviešu uzskatiem, viņu visvairāk bijis 50. gadu vidū (apm. 800 cilvēku). Vēlāk pāris simtu latviešu izceļoja uz Ziemeļameriku vai atgriezās Eiropā. Latviešu kopskaits Venecuēlā 70. — 80. gados bija samērā stabils un vērtēts apm. 500 — 600 cilvēku, no tiem lielākā daļa uztur etnisko kopību. Spāņu valodas un vietējo ierašu dēļ latviešiem Venecuēlā samērā grūti iedzīvoties. Bez tam Venecuēlā, tāpat kā visā Dienvidamerikā, nav tā plašā vidusslāņa, kas Eiropā un Ziemeļamerikā veido sabiedrības galveno daļu. Venecuēlas latvieši ir elitārs grupējums ar ļoti augstu izglītības un saimnieciskās darbības līmeni. Ar lieliem ziedojumiem viņi atbalsta arī dažādus latviešu emigrācijas pasākumus. Desmitiem gadu luteriešu draudze bija vienīgā sabiedriskā organizācija (sākumā 700 loc., vēlāk 400 loc.). Luteriešu mācītājs Alfrēds Gulbis bija rosīgākais sabiedriskais darbinieks un arī PBLA pārstāvis.

Pilnveidojot latviešu emigrācijas organizatorisko struktūru, 1975. g. tika nodibināta Venecuēlas Latviešu apvienība (VLA), kas ar DALA starpniecību iekļāvās PBLA. Nozīmīgāki kļuva arī Venecuēlas latviešu sabiedriskie sakari ar latviešiem ASV (no Ņujorkas līdz Venecuēlai ir tuvāk nekā no Ņujorkas līdz Kalifornijai).

Karakasa — Venecuēlas galvaspilsēta un Karakasas federālā distrikta administratīvais centrs. Dibināta 1567. g.; kopā ar piepilsētām 4,2 mlj iedzīvotāju (1987). Nozīmīgs transporta mezgls, osta. Tur atrodas vairākas universitātes. Pilsētu stipri izpostīja zemestrīces (1812, 1900).

Latviešu kolonija izveidojās ap 1948. g., kad no Eiropas (gk. Vācijas) Venecuēlā ieceļoja apm. 700 2. pasaules kara bēgļu, kas apmetās gk. Karakasā. Vēlāk gan daļa latviešu aizceļoja, un kolonijā palika apm. 400 latviešu. Šis skaits nostabilizējās un saglabājās vēl 80. gados. Karakasas latviešu kolonija ir gandrīz elitārs grupējums. Latviešu vidū ir desmitiem mācībspēku un privātuzņēmēju; ir arī vairākas latviešu akciju sabiedrības, kas daļu peļņas izlieto latviešu etniskās kopības uzturēšanai. Visas Venecuēlas latviešu organizācijas atrodas Karakasā¹.

Latviešu organizācijas un īpašumi Karakasā: Dienvidamerikas Latviešu apvienība (DALA; dib. 1977, adrese — Apartado 69134, Altamira, Caracas)²; Venecuēlas Latviešu apvienība (VELA; dib. 1975); Dienvidamerikas Latviešu jaunatnes apvienība (DALJA; dib. 1976); Venecuēlas Latviešu jaunatnes apvienība (VELJA; dib. 1975); luteriešu Augšāmcelšanās draudze (dib. 1952; 700 — 400 loc.)³ un dievnams, adrese — Qta La Reforma Prol. 4a, Avda y 3a, Transversal de Altamira, Caracas; korporāciju kopa; LSK pārstāvība; palīdzības biedrība.

Latviešu etniskie iestādījumi Karakasā: biļetens "Vēstis" (dib. 1952); VELA "Boletín Informativo" (dib. 1980); VELJA "Apkārtraksts"; draudzes papildskola, koris, deju kopa, jauniešu nometne.

Valensija — pilsēta 120 km uz R no Karakasas. Dibināta 1555. g.; 523 tk iedzīvotāju (1981). Tur dzīvo apm. 100 latviešu. Viņu garīgajai aprūpei tika izveidota ar Karakasas draudzi saistīta luteriešu kopa. Darbojās arī palīdzības biedrība; iznāca tās biļetens "Ziņas" (1952 — 56).

Barkisimeto — pilsēta 300 km uz R no Karakasas. Nedaudzu latviešu dzīvesvieta. Viņu garīgajai aprūpei izveidota ar Karakasas draudzi saistīta luteriešu kopa.

Marakaibo — pilsēta 500 km uz ZR no Karakasas, naftas rūpniecības centrs. Dibināta 1571. g.; 891 tk iedzīvotāju (1981). Tropisks klimats; nedaudzu latviešu dzīvesvieta. Viņu garīgajai aprūpei izveidota ar Karakasas draudzi saistīta luteriešu kopa Turenā.

Argentīna

Argentīna — valsts Dienvidamerikā pie Atlantijas okeāna, federatīva republika; 2,78 mlj km², 31 mlj iedzīvotāju (1987). Teritorija iedalīta 22 provincēs, 1 nacionālā teritorijā, 1 federālajā distriktā. Ticīgie gk. katoļi. Oficiālā valsts valoda — spāņu. Tur pastāv plašas neasimilētas Eiropas tautu kopienas (līdz 20% iedzīvotāju, visvairāk itāļu). Eksportē lauksaimniecības produktus.

¹ Mācītājs A.Gulbis Karakasā darbojās 1952. — 1974. g., no 1960. g. viņš bija arī Latvijas konsulārais pārstāvis.

² Tā pati adrese arī VELA, DALJA, VELJA.

³ 1949. — 1952. g. darbojās kā etniska nozare septiņu tautību kopdraudzes ietvaros.

Latvieši Argentīnā dzīvoja jau 19. gs., taču tie bija tikai atsevišķi laimes meklētāji. Viņu skaitā minams arī dabaszinātnieks Kārlis Bergs. Vairāk latviešu Argentīnā ieceļoja pēc 1905. g. revolūcijas sakāves. Dzīve bija grūta, pārāk daudz pūļu nācās vēltīt iztikas nodrošinājumam; viņu jaunā paaudze pārtautojās.

20. — 30. gados, gk. pasaules ekonomiskās krīzes laikā, Argentīnā ieceļoja apm. 200 latviešu. 1935. g. tur sāka darboties Latvijas sūtniecība; nostiprinājās ciešāki sakari arī ar sūtniecības vadītāja P.Oliņa dibināto Argentīnas Latvju savienību (ALS). Sūtniecībā Buenosairesā tolaik bija reģistrēti apm. 150 latviešu. Pavisam 30. gados Argentīnā dzīvoja apm. 400 — 500 latviešu, no tiem apm. 300 cilvēku uzturēja saistību ar etnisko kopību. Vēlāk Argentīnas diktators Huans Domingo Perons vienpusīgi pārtrauca attiecības ar Baltijas valstīm un to pārstāvībām. 1946. g. P.Oliņš pārcēlās uz Brazīliju. Tomēr ar rūpnieka Jāņa Kļaviņa gādību apm. 4 tk latviešu — 2. pasaules kara bēgļiem tika sagādātas ieceļošanas atļaujas; tomēr ieceļoja ne vairāk par 1 tk cilvēku (pēc citām ziņām, 700 cilvēku). Oficiālā statistika liecina, ka 1947. — 1951. g. ar IRO starpniecību Argentīnā izvietoti apm. 650 Latvijas pilsoņi (gk. no Vācijas, apm. 300 cilvēku no Austrijas un 100 cilvēku no Dānijas). Ir zināms, ka nedaudz latviešu pārcēlās uz Argentīnu arī no kaimiņvalstīm. 50. gadu sākumā latviešu skaits Argentīnā tika vērtēts apm. 1,2 — 1,3 tk cilvēku (ieskaitot nacionāli aktīvos veclatviešus), 70. gadu vidū — apm. 600 cilvēku, bet 80. gados — ne vairāk kā 300 cilvēku. Latviešu skaita sarūkums izskaidrojams gan ar jaunās paaudzes daļēju asimilēšanos, gan arī ar latviešu izeļošanu uz Ziemeļameriku. Latviešu izeļošanas iemesls bija gan Argentīnas iekšpolitiskie satricinājumi, gan arī latviešu vēlēšanās iekļauties lielākos emigrācijas grupējumos, kā arī uzlabot dzīves apstākļus. Lai gan pēckara Argentīnā latvieši nav cietuši trūkumu, tomēr dzīves līmenis citās mītnes zemēs bija augstāks.

Tautsaimnieks Jānis Bite Argentīnā izdeva žurnālu "Latvija" (1937 — 59). Pēc tradīcijas plašas sabiedriskās funkcijas veica luteriešu draudze (dib. 1952) un tās mācītājs Arnolds Liepiņš (1908 — 82), kura aprūpē bija arī luteriešu draudzes kaimiņvalstīs Urugvajā un Čīlē.

Argentīnas latvieši ar trimdas latviešu organizatorisko struktūru PBLA uztur saikni ar Dienvidamerikas Latviešu apvienības (DALA; dib. 1977) Argentīnas nodaļas starpniecību.

Buenosairesā — Argentīnas galvaspilsēta, federālais distrikts. Dibināta 1536. g.; 2,98 mlj iedzīvotāju (1986), kopā ar piepilsētām 9 mlj iedzīvotāju; tā ir viena no lielākajām pilsētām pasaulē, nozīmīgs transporta mezgls.

Latviešu koloniju sāka veidot 1905. g. politiskie emigranti. 1908. g. viņi nodibināja pašpalīdzības biedrību¹, vēlāk arī citas biedrības. Latvijas sūtniecība (vadītājs Pēteris Oliņš) centās veicināt to darbību. 30. gados Buenosairesā dzīvoja apm. 250 latviešu, bet viņu etniskā kopība pamazām izira.

Pēc 2. pasaules kara Argentīnā ieceļojušo latviešu lielākā daļa apmetās Buenosairesā. 70. gados tur dzīvoja apm. 500 latviešu, taču etnisko kopību centās uzturēt vairs tikai apm. 300 cilvēku.

¹ Nozare Rosario, ap 300 km uz ZR no Buenosairesas.

Latviešu organizācijas un īpašumi Buenosairesā: Latvijas sūtniecība (1935–45, nama adrese — Rodriguez Peña 1934, Buenos-Aires); DALA Argentīnas nodaļa (dib. 1977); Argentīnas Latvju savienība (ALS; dib. 1935, 400 loc.); luteriešu Augšamcelšanās draudze (dib. 1952, 200 loc.), draudzes nams (no 1955, adrese — Sabastian, Gaboto 1236, 1638 Hurlingham)¹ un pastorāts; katoļu kopa; pareizticīgo kopa; DV nodaļa (dib. 1948, 70–40 loc.); pašpalīdzības biedrība (dib. 1961); korporāciju kopa; Latviešu un lietuviešu vienības nodaļa (dib. 1951).

Latviešu etniskie iestādījumi Buenosairesā: Jāņa Bites žurnāls "Latvija" (1937–59); ALS žurnāls "Mūsu Latvija" (1959–61); biļetens "Augšamcelšanās Draudzes Vēsts"; draudzes papildskola un pūtēju orķestris; ALS bibliotēka grāmatnīca, teātra ansamblis, skautu vienība (1949–51), gaidu vienība, koris, deju kopa "Birztaliņa" un sporta kopa.

Sanmigela — pilsēta 100 km uz D no Buenosairesas. 1947. g. tur tika izveidota apmetne latviešu bēgļiem no Eiropas. Vēl līdz 1955. g. darbojās luteriešu draudzes kopa un tika noturēti dievkalpojumi. Arī vēlākajos gados Sanmigelā dzīvoja nedaudz latviešu (latviešu kvartāls ar 40 savrupmājām izveidots 1950).

"Austra" — latviešu lauksaimniecības kolonija Patagonijas līdzenumā Dienvidargentīnā. Koloniju 1907. g. nodibināja kāds no Krievijas impērijas izbēgušais politiskais bēglis J.Kļaviņš. Tajā bija apm. 250 cilvēku, kas apsaimniekoja 15 tk ha zemes; darbojās arī skola un bibliotēka. Šai kolonijai nebija sakaru ar Buenosairesas latviešiem. Vēlāk kolonisti vai nu izklīda, vai pārtautojās, konkrētu ziņu nav.

Čīle

Čīle — valsts Dienvidamerikas DR, Klusā okeāna piekrastē, prezidentāla republika. 756,9 tk km², 12,5 mlj iedzīvotāju (1987). Teritorija iedalīta 13 apgabalos. Oficiālā valoda — spaņu. Ticīgie gk. katoļi.

Latvieši Čīlē ieceļoja 1947. gadā. Pēc oficiālās statistikas ziņām, 1947. — 1951. g. ar IRO starpniecību Čīlē izvietoti 134 Latvijas pilsoņi — 2. pasaules kara bēgļi (gk. ieceļotāji no Austrijas un Lielbritānijas). Čīlē nekad nav bijis vairāk par 200 latviešiem². Organizatoriski tie pulcējās ap Latviešu apvienību (dib. 1949) un luteriešu draudzi. Latvieši Čīlē tomēr neiesakņojās. 60. gados ar etnisko kopību saistību uzturēja mazāk nekā 100 cilvēku, lielākā daļa latviešu šajā laikā jau bija izeļojuši.

Kā organizēta vienība latviešu kolonija Čīlē pārstāja eksistēt līdz ar Salvadora Aljendes nākšanu pie varas (1970); pārtrūka arī draudzes darbība. Tomēr ir zināms, ka vēl 80. gados Čīlē dzīvojušas dažas materiāli labi situētas latviešu ģimenes.

Santjago — Čīles galvaspilsēta (kopš 1818). Dibināta 1541. g.; kopā ar piepilsētām 4,3 mlj iedzīvotāju (1985). Nozīmīgs transporta mezgls. Tur atrodas Antarktīdas Pētniecības institūts, divas observatorijas, vairākas universitātes, Zinātņu akadēmija.

¹ Arhitekts Ādolfs Vilmanis.

² Citā emigrācijas literatūrā izteikts apgalvojums, ka Čīlē bijuši apm. 1 tk latviešu, bet tam nav apstiprinājuma.

Latviešu kolonija izveidojās 40. gadu beigās no 2. pasaules kara bēgļiem, kas tur ieceloja gk. no Austrijas un Lielbritānijas. Par viņu skaitu izteikti atšķirīgi vērtējumi — no pāris simtu līdz aptuveni vienam tūkstošim cilvēku. Tomēr nav šaubu, ka latvieši nav tur iesakņojušies un 10 — 15 gadu laikā pārcēlušies uz citām Latīņamerikas valstīm vai arī uz lielajām latviešu kolonijām Ziemeļamerikā. 60. gadu beigās Santjago dzīvoja apm. 100 latviešu, kuru vienīgā etniskā saikne bija luteriešu draudze. Gadā notika daži dievkalpojumi viesmācītāja Arnolda Liepiņa vadībā, kurš iebrauca no Argentīnas.

Latviešu organizācijas un etniskie pasākumi Santjago: Latviešu apvienība Čīlē (dib. 1949); luteriešu Māras draudze (dib. 1952) un latviešu bibliotēka.

Valparaiso — ostas pilsēta 100 km uz R no Santjago; 267 tk iedzīvotāju (1985). 40. gadu beigās tur dzīvoja arī nedaudz latviešu, bija arī Latviešu apvienības vietējā pārstāvība.

Osrorno — pilsēta 600 km uz D no Santjago; 92 tk iedzīvotāju (1980). Tur pastāvēja Latviešu apvienības vietējā pārstāvība.

Urugvaja

Urugvaja — valsts Dienvidamerikas DA, Atlantijas okeāna piekrastē, prezidentāla unitāra republika; 186,9 tk km², pēc citām ziņām, 177,5 tk km², 3 mlj iedzīvotāju (1990). Teritorija iedalīta 19 departamentos. Oficiālā valoda — spāņu.

Montevideo — Urugvajas galvaspilsēta un departamenta administratīvais centrs, atrodas pie Laplatas upes grīvas. Dibināta 1726. g.; 1,4 mlj iedzīvotāju (1987). Starptautisks transporta mezgls un jūras osta.

Latviešu skaits Montevideo (un Urugvajā kopā) nav bijis vairāk par 40 — 50 cilvēkiem. Latvieši Urugvajā ieradās no kaimiņvalstīm (Brazīlijas un Argentīnas) laikā starp abiem pasaules kariem. 1934. g. viņi nodibināja biedrību, kas pēc darbības apsūkuma 1946. g. atjaunota, bet tomēr bija par mazu, lai veidotu etniskus pasākumus. Taču pēc biedrības ierosinājuma Montevideo radiofonā notika regulāras latviešu mūzikas pārraides. Latviešu luteriešu draudzes kopa izveidota 50. gados (ap 30 loc.). Dažus dievkalpojumus gadā viņiem noturēja viesmācītājs no 180 km attālās Buenosairesas. Biedrība un draudze formāli pastāvēja vēl 80. gados (vadītājs Vilis Bergmanis, adrese — Avenida San Martin 5380, Montevideo), taču jaunatnes trūkuma dēļ to darbība apstājas.

Paragvaja

Paragvaja — valsts Dienvidamerikas centrālajā daļā, prezidentāla unitāra republika; 406,8 tk km², 4 mlj iedzīvotāju (1988). Teritorija iedalīta 19 departamentos un galvaspilsētai Asunsjonai atsevišķs distrikts. Oficiālā valoda — spāņu.

Pēc 2. pasaules kara Paragvajā nokļuva nedaudz latviešu bēgļu no Eiropas. Pēc oficiālās statistikas ziņām, 1947. — 1951. g. ar IRO starpniecību tur izvietoti apm. 30

Latvijas pilsoņu. Latvieši atraduši nodarbošanos lauksaimniecībā, kā arī kļuvis par amatniekiem un sikuzņēmējiem. Taču neierastā klimata un sociālo apstākļu dēļ nespēja tur iedzīvoties, un 50. gados gandrīz visi latvieši no Paragvajas aizceļoja uz kaimiņvalstīm (Argentīnu un Brazīliju). Latviešu organizācijas vai citi etniskie pasākumi Paragvajā nav pastāvējuši.

Trinidada un Tobago

Trinidada un Tobago — salu valsts Vidusamerikā, republika; 5,1 tk km², 1,2 mlj iedzīvotāju (1987). Teritorija iedalīta 9 grāfistēs. Oficiālā valoda — angļu.

Tobago — sala Mazo Antiļu salu grupā, Trinidasas un Tobago valsts sastāvdaļa (kopš 1962); 300 km², 40 tk iedzīvotāju (1982). Salu 1498. g. atklāja K.Kolumbs. 17. gs. (ar pārtraukumiem) tā piederēja Kurzemes hercogistei; vēlāk Lielbritānijas kolonija.

Hercoga Jēkaba laikā tur pastāvējusi kurzemnieku kolonija (ap 1 tk cilvēku). Vēlāk daļa kolonistu krituši kaujās ar holandiešiem, daļa — aizceļojusi uz Ziemeļameriku (Bostonu), bet palikušie sajaukušies ar vietējiem mulatiem. Taču vēl 20. gs. saglabājušies "kurlanderu" dotie vietvārdi; ir arī vietējo fermeru dzimtas ar latviskiem uzvārdiem.

Emigrācijas latviešu interesi par Tobago rosināja gk. profesors Edgars Andersons. Pirmoreiz Tobago viņš ieradās 1960. g. kā zinātniskas ekspedīcijas vadītājs. No 1974. g. (ar dažu gadu atstarpi) Tobago tiek rīkoti latviešu salidojumi. Tie pulcē 100 — 200 latviešu no visas pasaules un ir ieguvuši sirsnīgu vietējo iedzīvotāju atbalstu un atzinību. Salas kurzemnieku pieminēkļu (1976) autors ir tēlnieks Jānis Mintiks. Arhitekts Staņislavs Borbals etnogrāfiskā ievirzē projektēja tūrisma centru "Courland Inn", kura uzdevums ir veicināt latviešu un Tobago sabiedrības un valdības savstarpēju draudzību un kultūras sakarus.

Ķīna

Ķīna — valsts Centrālajā Āzijā un Austrumāzijā, sociālistiska republika; 9,6 mlj km², 1,1 mld iedzīvotāju (1989). Teritorija iedalīta 22 provincēs (bez Taivas), 5 autonomos rajonos un 3 centrālās pakļautības pilsētās. Iedzīvotāju skaita ziņā 1. vietā pasaulē, pēc platības 3. vietā pasaulē.

Biezā apdzīvotība un samērā zems dzīves līmenis neveicina cittautiešu, it īpaši eiropiešu apmešanos Ķīnā uz pastāvīgu dzīvi. Ja ārzemnieku kolonijas tomēr izveidojās, tas izskaidrojams gk. ar Ķīnas puskoloniālo atkarību 19. gs., kad Rietumu lielvalstis un Krievijas impērija ieguva tur sev dažādas privilēģijas un varēja Ķīnu ekonomiski izmantot. DA Ķīnas pilsētas pakļāvās Rietumeiropas iespaidam, bet ZA Ķīnā, Mandžūrijā (tag. Dunbejā) savas intereses nostiprināja Krievija. Šajos novados ārzemnieki parasti izveidoja noslēgtas privilēģētas kolonijas — ārzemnieku kvartālus.

Kā Krievijas impērijas pilsoņi Ķīnā tolaik nonāca arī nedaudz latviešu. Sākot ar 1900. g., sakarā ar Krievijas uzsāktu Mandžūrijas dzelzceļa būvi tur ieradās daži simti latviešu (gk. inženieri un tehniķi).

Krievijas — Japānas kara laikā (1904 — 05) japāņi izcēla desantu Dienvidmandžūrijā un sakāva cara armiju. Krievijas armijas vienībās cīnījās arī latvieši. Ir zināms, ka viņu vidū bija kritušie un ievainotie, bet nav zināms, cik.

1918. — 1919. g., glābdamies no pilsoņu kara un bandītisma, kas plosījās Sibīrijā, Mandžūrijā nonāca apm. 2,5 tk latviešu bēgļu. Latvieši karoja arī krievu baltgvardu armijā un pēc lielinieku uzvaras Sibīrijā izklīda pa Austrumķīnu, Mongoliju u.c. Āzijas zemēm. Pēc Latvijas valsts nodibināšanās lielākā daļa bēgļu centās nokļūt atpakaļ dzimtenē. Ceļš bija dārgs, tāpēc trūcīgo bēgļu repatriācijā iesaistījās Latvijas valdība.

Latvijas valsts neatkarību Ķīnā atzina 1923. gadā. 1936. g. tika noslēgts savstarpējs draudzības un sadarbības līgums.

Pēc latviešu bēgļu repatriācijas 20. gadu vidū Ķīnā palika apm. 1 tk latviešu. Apm. puse no tiem centās uzturēt etnisko kopību un sakarus ar Latvijas konsulātiem Ķīnā.

40. gadu 2. pusē, kad varu pārņēma Mao Dzeduns, daļai latviešu ar IRO starpniecību izdevās izbraukt uz Austrāliju vai Ziemeļameriku, bet par Ķīnā palikušajiem trūkst ziņu.

Harbina — pilsēta Ķīnas ZA daļā pie Sungari upes, osta un provinces administratīvais centrs; 2,7 mlj iedzīvotāju (1986). Pilsētu dibināja krievu iecelotāji 1898. g. sakarā ar dzelzceļa būvi. 1932. — 1945. g. tā bija japāņu okupācijā.

Latviešu kolonija sāka veidoties 1900. g., kad ieradās latviešu speciālisti, lai piedalītos dzelzceļa būves darbos. Pēc 1917. g. revolūcijas Krievijā latviešu kolonisti vienprātīgi izteica atbalstu Latvijas tiesībām uz neatkarību.

1918. — 1920. g., kad Sibīrijā un Piejūras novadā plosījās pilsoņu karš, Harbinā un tās apkaimē ieradās apm. 2 tk latviešu bēgļu. Viņu materiālais stāvoklis nebija viegls. 1920. g. Latviešu nacionālkomiteja sasauca Višķinas latviešu delegātu sapulci, lai veiktu bēgļu reģistrāciju un rūpētos par bēgļu repatriāciju; tā ievilkās līdz 1925. gadam. Uz pastāvīgu dzīvi Harbinā palika apm. 500 latviešu. Kolonijas nacionāli aktīvo kodolu veidoja pāris simtu latviešu, kas pulcējās ap Latvijas konsulātu. Ap 1934. g. konsulātā reģistrēti apm. 350 Latvijas pilsoņi, no tiem puse latvieši, pārējie ebreji, krievi un vācieši. Latviešu etniskās kopības uzturēšanā lieli nopelni bija žurnālistam Pāvilam Lasmanim, juristam Jānim Drīzulim, inženierim Eduardam Zilgalvim un ģenerālim Pēterim Mežakam (E. Zilgalvis un P. Mežaks bija arī konsuli).

1935. g. japāņu okupācijas režīma dēļ apm. 80 latviešu no Harbinas aizceļoja (daļa atgriezās Latvijā); palika apm. 150 latviešu. Organizētas latviešu sabiedriskās dzīves norises Harbinā izbeidzās līdz ar padomju armijas uzbrukumu 1945. g. un ķīniešu komunistiskā režīma nodibināšanos. Ir zināms, ka dažiem latviešiem ar IRO starpniecību izdevās izbraukt, bet sīkāku ziņu nav.

Latviešu organizācijas Harbinā: Latvijas konsulāts (1919 — 40); Latviešu biedrība (1912 — 23; no 1933); Latvijas Pašnolemšanās savienības nodaļa (dib. 1918); Latviešu nacionālkomiteja (1920 — 22); luteriešu draudze (dib. 1908, 100 loc.) un dievnams (dib. 1918; kopējs ar igauņu un vāciešu draudzi); izglītības biedrība "Stars"

(1919—24); kristīgās jaunatnes pulciņš (dib. 1926, 100 loc.); labdarības biedrība (dib. 1930).

Latviešu etniskie pasākumi un iestādījumi Harbinā: žurnāls; Latviešu biedrības bibliotēka (1912—23); Izglītības biedrības bibliotēka (1919—24) un konsulāta bibliotēka (dib. 1923); Jāņa Drizuļa privātgimnāzija (dib. 1911); bēgļu pirmmācības skola; teātra ansamblis; koris; tautas deju kopa.

Šanhaja — lielākā Ķīnas pilsēta un osta pie Huanpu upes. Izveidojusies 16. gs.; 7,1 mlj iedzīvotāju (1986). Kopā ar apkārtējo teritoriju veido patstāvīgu centrālās pakļautības administratīvo vienību. Starptautisks transporta mezgls, galvenais valsts rūpniecības centrs. Ap 1927. g. Šanhaja pārcieta pilsoņu karu, 1937. — 1945. g. — japāņu okupāciju, kopš 1949. g. tur valda komunistiskais režims.

Daži latvieši Šanhajā iecerēja cariskās Krievijas laikā, bet citi tur nonāca pēc 1917. g. kā politiskie vai kara bēgļi. Viņu vidū bija arī latvieši — cariskās armijas karavīri un virsnieki, kā arī sabiedriski darbinieki; tika izveidota Latvijas Pašnolemsānās savienības nodaļa. 1919. g. Šanhajā darbu sāka Latvijas konsulāts; tā vadībā darbojās Jānis Rudzītis, Roberts Valdmanis, Eduards Zilgalvis un no 1930. g. Pēteris Rušens. 1928. g. nodibinājās Latviešu biedrība (apm. 50 loc., vadītājs E. Zilgalvis, vēlāk Jānis Eihlers).

30. gados Latvijas konsulātā reģistrējās apm. 200 Latvijas pavalstnieku, no tiem puse bija latvieši. Bez tiem Šanhajā tolaik dzīvoja vēl apm. 120 latviešu tautības bezpavalstnieki, kuru galvenās rūpes bija saglabāt savu labo materiālo stāvokli un bagātību. Latviešu nacionālās kopības uzturēšana viņiem bija vienaldzīga. Tā, piem., kāds izbijis jūrniece Ozoliņš kļuvis miljonārs, tirgojoties ar mākslas priekšmetiem, cits jūrniece Ernests Strēlnieks bijis arī latviešu sabiedriskais darbinieks, bet populārs kļuvis kā ķīniešu mākslas eksperts un privātkolekcionārs.

Latviešu sabiedriskās dzīves norises Šanhajā izbeidzās līdz ar komunistiskā režīma nodibināšanos.

Sjanganā (Honkonga) — pilsēta Dienvidķīnā, Lielbritānijas pārvaldītās teritorijas Sjanganas (Honkongas) administratīvais centrs. Atrodas Sjanganas salas ZR; 1,5 mlj iedzīvotāju (1984). 20. un 30. gados tur dzīvoja nedaudz latviešu. Pazīstamākais bija komponists Harijs Ore.

Taibeī — pilsēta Taivanas salas Z, Taivanas provinces administratīvais centrs, jūras osta; 2,4 mlj iedzīvotāju (1984). Kopš 1949. g. Nacionālās Ķīnas valdības (Gomindāna) rezidence. No Taibeī ar latviešu emigrantu palīdzību pārraidīti arī radiatora ierīcumi latviešu valodā, kas domāti klausītājiem PSRS Āzijas daļā. Šī iespēja radās 50. gados, kad Taibeī uzstādīja īsvilņu raidītājus, lai translētu RL-RFE.

Tjaņdziņa — pilsēta Ķīnas ZA daļā, Pekinas priekšosta Haihes krastos, pie Lielā Ķīnas kanāla, apm. 50 km no Dzeltēnās jūras; kopā ar apkārtējo teritoriju veido patstāvīgu centrālās pakļautības administratīvo vienību. Dibināta 13. gs.; 5,3 mlj iedzīvotāju, kopā ar piepilsētām apm. 8 mlj iedzīvotāju (1987).

Abu pasaules karu starplaikā Tjaņdziņā bija neliela latviešu kolonija, kas uzturēja sakarus ar Latvijas konsulātu Harbinā. 30. gados tur darbojās arī Latviešu biedrība, ko vadīja pazīstamais augkopības selekcionārs Pēteris Mirkša. Viņš izveidoja

ātraudzīgu vīnogulāju šķirni, ko cerēja izplatīt Latvijā. Kolonija bija ar nacionālpatriotisku ievirzi un materiāli labi nodrošināta. E.Zilgalvis izdeva žurnālu "Dzimtenes Atskaņas" (1940)^x.

Par latviešu likteni 2. pasaules kara laikā un par latviešu dzīvi pēc tā nav ziņu.

Indija

Indija — valsts Dienvidāzijā, federatīva parlamentāra republika; 3,29 mlj km², vairāk nekā 833 mlj iedzīvotāju (1990). Iedzīvotāju skaita ziņā tā ir 2. vietā pasaulē (aiz Ķīnas), pēc etniskās daudzveidības — 1. vietā pasaulē. Teritorija iedalīta 25 pavalstīs jeb štatos un 7 savienotās teritorijās. Ticīgie — hinduisti (83%). Valsts oficiālā valoda — hindi un angļu.

Pēc nepārbaudītām ziņām, pēc Krievijas impērijas sabrukuma (1917) kopā ar krievu emigrantiem Indijā esot nonākuši arī apm. 500 latviešu. Daļa bijusi baltgvardu armijas virsnieki un karavīri. Bēgļi apmetušies gk. Bombejā un Kalkutā, bet viena daļa devusies uz Kašmiras, Džaiপুরas un Simlas apgabalu, kur strādājuši arī plantācijās. Tomēr tropiskais klimats spiedis eiropiešus doties tālāk uz citām pasaules zemēm. Daži atgriezušies arī Latvijā. Tuvāku ziņu par šo cilvēku likteni nav.

1933. g. Annas Irbes vadībā sāka darboties latviešu luteriešu misija; kopā ar zviedru misionāriem Koimbatoras apgabalā (vēlāk Tamilnadas pavalstī) misija nodibināja Karunagarapuri ciematu. Līdzās evaņģēlija sludināšanai misionāri nodarbojās arī ar tamilu tautības iedzīvotāju sociālo aprūpi; par LELB ziedojumiem izveidoja draudzi, skolu un ambulanci. 1948. g. misijas darbs pārtrūka, bet 50. gados ar latviešu emigrantu palīdzību tika atjaunots. Par misijas centru kļuva Karuneipuri ciems (Tiruči apgabalā); tur nodibināts arī dievnams, skola, bāreņu un atraitņu patversme. Vēlāk vairāki lūgšanu nami, skolas un medicīniskie punkti izveidoti arī citās vietās misijas tuvumā. Pavisam misijas darbs aptvēris apm. 3 tk cilvēku, gk. "nepieskaramo" piederīgos.

Kalkuta — Indijas lielākā pilsēta, osta Gangas deltā; 3,3 mlj iedzīvotāju (1981), Rietumbengālijas pavalsts administratīvais centrs, starptautiska lidosta. Sadarbībā ar starptautiskām zinātnieku apvienībām 80. gados tur uzsākti Baltijas pētījumi.

Saūda Arābija

Saūda Arābija — valsts Dienvidrietumāzijā, absolūta teokrātiska monarhija; apm. 2,15 mlj km², 10 mlj iedzīvotāju (1988). Teritorija iedalīta 4 provincēs. Ticīgie — musulmaņi. Valsts ekonomiskais pamats ir naftas un gāzes rūpniecība.

Sakarā ar "naftas dolāru" izraisīto saimniecisko uzplaukumu valstī no Eiropas un Ziemeļamerikas tika uzaicināti darbā daudzi ārzemju speciālisti, to vidū arī latvieši. Saūda Arābijā latvieši nav zaudējuši saites ar trimdas kopību un uztur arī savstarpējus sakarus. Pirmoreiz kopā viņi pulcējās 1982. g. 18. novembrī, bet 1983. g. nodibināja

^x Citur minēts kā rakstu krājums, kas izdots 1939. gadā.

Saūda Arābijas Latviešu apvienību (SALA). Nedaudzie latvieši dzīvo gan jaunattīstāmajās pilsētās gar Sarkanā jūru (Džidā), gan naftas centros pie Persijas līča (Dammāmā), kā arī galvaspilsētā Rijādā. Latvieši saviem saietiem izmanto Muzikantu ģimenes mājokli Džubeilā.

Izraēla

Izraēla — valsts Vidusjūras DA piekrastē, parlamentāra unitāra republika; 14,1 tk km² (kopā ar okupēto teritoriju apm. 20,7 tk km²), 4,5 mlj iedzīvotāju (1989). Teritorija iedalīta sešos apgabalos.

Palestīna — vēsturisks apgabals Rietumāzijā; 26,3 tk km², ap 3,5 mlj iedzīvotāju. Galvenā pilsēta Jeruzaleme. Līdz 20. gs. sākumam tā ietilpa dažādu valstu sastāvā; 1920. — 1947. g. Lielbritānijas mandātteritorija. 1947. g. ANO pieņēma lēmumu likvidēt Lielbritānijas mandātu un izveidot šajā teritorijā divas neatkarīgas valstis — ebreju un arābu. Jeruzaleme kļuva par patstāvīgu administratīvu vienību ANO pārziņā. Tomēr šī teritorijas sadalīšana nespēja novērst asiņainus konfliktus starp ebrejiem un arābiem. Tāpēc sakari ar Izraēlu bija iespējami tikai konfliktu starplaikos. Pēc 2. pasaules kara 30 gadu laikā no Latvijas izceļoja apm. 15 tk ebreju, no tiem uz Izraēlu devās apm. 10 tk cilvēku; savukārt no tiem 6 tk iestājušies Latvijas un Igaunijas izcelsmes ebreju asociācijā.

1929. g. Palestīnu apmeklēja J. Rainis; tolaik Jafā darbojās Latvijas konsulāts. Jau 30. gados no Latvijas Palestīnā ieceļoja apm. 3 tk ebreju; izceļotāju vidū bija daudzi vēlāk populāri Izraēlas kultūras, sabiedriskie un politiskie darbinieki. Ebreju vidū ir daudz latviešu valodaš pratēju, kas, atrodoties Izraēlā, saglabā sakarus gan ar Latviju, gan arī ar latviešu trimdiniekiem. Šiem sakariem ir gan politiska (sadarbībā ar sociāldemokrātiem), gan arī zinātniska (līdzdalība Baltijas pētījumos) ievirze.

Kopā ar ebrejiem no Latvijas uz Izraēlu aizceļoja arī daži latvieši. Daži radniecisko sakaru dēļ, bet citi (to ir nedaudz, 57 Latvijas pilsoņi) saskaņā ar IRO līgumiem 1947. — 1951. gadā.

30. gados Palestīnā dzīvoja pāris desmitu latviešu (gk. Jeruzalemē un Telavivā), kuru vidū bija arī sabatistu piekritēji.

Jeruzaleme (arābu Kudsa) — pilsēta Palestīnas centrālajā daļā, uz R no Nāves jūras; Izraēlas galvaspilsēta (kopš 1950); 482 tk iedzīvotāju (1989). Pirmoreiz minēta 2. gt. vidū p.m.ē. Kristīgo, jūdu un musulmaņu reliģiskais centrs; tur atrodas agrās kristietības piemineklis no 4. gs. — "Tā kunga kapa baznīca" (vairākkārt pārbūvēta), kriptas un bazilikas. Uz Jeruzalemi kā svētceļnieki dodas visu tautību ticīgie, to vidū arī latvieši. Padomju varas laikā Latvijas latviešiem apmeklēt svētvietaš kavēja dažādi aizliegumi un ierobežojumi.

Dienvīdāfrikas Republika

Dienvīdāfrikas Republika — valsts Dienvīdāfrikā; 1,22 mlj km², ap 36 mlj iedzīvotāju (1988). Teritorija iedalīta 4 provincēs. Tā ir vienīgā valsts Āfrikā, kur

līdzās afrikāņiem izveidojies arī skaitliski liels eiropiešu izcelsmes iedzīvotāju slānis. Daudzus gadus valsts politika bija aparteīds. Valsts oficiālā valoda — afrikandu un angļu.

Ap gadsimtu miju Dienvidāfrikā nonākuši arī nedaudz latviešu, daži pat cīnījušies angļu — būru karā (1899 — 1902). 30. gados Dienvidāfrikā dzīvoja pāris desmitu latviešu. Pēc 2. pasaules kara latviešu skaits nedaudz palielinājās, un tiem radās vēlēšanās uzturēt savstarpējus sakarus. Pēckara laikā latvieši Dienvidāfrikā iebrauca gk. no Zviedrijas, ASV un Austrālijas darba piedāvājumu un neparasti labā atalgojuma dēļ. Kaut gan Dienvidāfrika atrodas subtropu un tropu joslā, pēc dažu apgalvojumiem, klimats tur atgādinot apstākļus Latvijā.

Keiptauna (Kāpstade) — lielpilsēta Atlantijas okeāna krastā netālu no Labās Cerības raga, osta, provinces administratīvais centrs. Pilsētu 1652. g. dibinājuši holandieši; 1,78 mlj iedzīvotāju (1988). Starptautiska lidosta.

Laikā starp abiem pasaules kariem, kad Dienvidāfrika vēl bija Lielbritānijas domīnija, Keiptaunā darbojās Latvijas konsulāts un tur dzīvoja arī daži latvieši. Nedaudz latviešu Keiptaunā dzīvoja arī pēc 2. pasaules kara; tie pulcējās gk. viesmīlīgo mākslinieku Elmas un Aleksandra Klopcanovu plašajā mājā.

Johannesburga — pilsēta Vitvatersrandā 1753 m vjl. Dibināta 1886. g.; 1,73 mlj iedzīvotāju (1980). Starptautiska lidosta (24 km no pilsētas). Galvenais zelta rūpniecības centrs.

Pasaules karu starplaiķā tur dzīvoja arī pāris desmitu latviešu, kā arī vairāki tūkstoši no Latvijas izejojušo ebreju. 30. gados Latvijas ebreji nodibināja Latviešu klubu, kurā (gk. idišā) tika cildināta un popularizēta Latvija, lasīti Latvijas laikraksti un 18. novembrī svinēti valsts svētki.

Pēc 2. pasaules kara Johannesburgas latvieši pulcējās gk. inženiera Alberta Poguļa namā.

Etiopija

Etiopija — valsts Austrumāfrikā, unitāra republika. Līdz 20. gs. 1. pusei tās neoficiālais nosaukums bija Abesīnija; 1,22 mlj km², ap 46 mlj iedzīvotāju (1987). Teritorija iedalīta 29 provincēs. Valsts oficiālā valoda — amharu. Ticīgie — musulmaņi un kristieši. Ap 20. gs. sākumu koloniālisma ziedu laikos tā bija vienīgā zeme Āfrikā, kurai bija izdevies saglabāt valstisko neatkarību.

Nedaudz latviešu Etiopijā dzīvoja gan pirms, gan pēc 2. pasaules kara. Tie bija gk. kvalificēti speciālisti, kas dzīvoja un strādāja Adisabebā imperatora galmā. Tā, piem., 20. gados medicīnas doktors Aleksandrs Dzirne vadīja imperatora privātkliniku, bet 50. gados galma arhitekts bija Visvaldis Paegle.

Emigrācijas latviešu organizācijas

Latvijas diplomātu kolēģija

Latvijas diplomātu kolēģijā (LDK) ietilpst diplomāti, kuri pēc padomju okupācijas Latvijā 1940. g. palika ārpus PSRS kontrolētajām zemēm, kā arī citas personas Rietumpasaulē, kuras diplomātiskajā dienestā iesaistījās vēlāk. LDK darbības tiesiskais pamats ir ārkārtas pilnvaras, kuras Kārļa Ulmaņa vadītā Latvijas valdība 1940. g. maijā piešķīra diplomātiem gadījumā, ja pati valdība zaudētu rīcībspēju. Jau 1940. g. vasarā šīs pilnvaras saņēma sūtnis Lielbritānijā Kārlis Zariņš un kā viņa vietnieks — sūtnis ASV Alfreds Bīlmanis. Pēc K. Zariņa nāves 1963. g. par LDK vadītāju un pilnvaroto kļuva Arnolds Speke (Spekke), no 1970. g. šos pienākumus veic Anatols Dinbergs. LDK tika uzskatīta par Latvijas valstiskās suverenitātes nesēju, kas savu iespēju robežās reprezentēja pēdējo likumīgo Latvijas valdību, aizstāvēja Latvijas pilsoņu intereses Rietumpasaulē (izsniedzot arī pases un citus personības dokumentus). LDK darbība tika finansēta no Latvijas valstij piederošo, Rietumpasaules bankās noguldīto kapitālu procentiem. LDK sadarbojās ar Rietumpasaules valstu valdībām un ietekmīgām politiskajām aprindām, veicinot Latvijas valstiskuma atjaunošanu. LDK darbība koncentrējās gk. ASV, bet citās valstīs tika izvērstas, balstoties uz praktiskiem apsvērumiem (latviešu emigrācijas grupējumu atrašanās vietā un svarīgākajos Rietumpasaules politiskajos centros).

Kopš 1971. g. LDK notur gadskārtējās diplomātu apspriedes.

Sakarā ar atjaunotās Latvijas Republikas starptautisko atzīšanu 1991. g. LDK patstāvīgā darbība faktiski izbeidzās.

Praktiski nav atšķirības diplomātisko un konsulāro pārstāvību darbībā; it īpaši tas attiecas uz Kanādu un Austrāliju, kur Latvijas pārstāvības formāli nebija sūtniecību līmenī tāpēc, ka, nodibinot attiecības ar šīm valstīm, tās vēl skaitījās Lielbritānijas domīnijas un sūtniecība varēja atrasties vienīgi Londonā.

ASV Latvijas sūtniecība atradās Vašingtonā; to vadīja Alfreds Bīlmanis (1935–48), Jūlijs Feldmanis (1949–53), Arnolds Speke (Spekke; 1954–70), Anatols Dinbergs (kopš 1970).

Ģenerālkonsulātu Ņujorkā vadīja Rūdolfs Šillers (1937–44) un Anatols Dinbergs (1944–61), pēc tam taupības nolūkā to slēdza. Konsulātu Losandželosā vadīja Leo Andersons (1934–87), Aivars Jerumanis (1987–92). Kopš 1991. g. Latvijas diplomātisko dienestu darbība paplašinājusies, Ņujorkā atvērta Latvijas pārstāvniecība ANO. Sākumā par tās pagaidu vadītāju bija iecelts Anatols Dinbergs. Kopš 1991. g. decembra Latvijas pilnvarotais sūtnis ANO ir Aivars Baumanis. Kopš 1991. g. Vilmingtonā darbojas Latvijas ārējās tirdzniecības misija, to vada Mārtiņš Lācis. 1992. g. februārī par Latvijas sūtni ASV tika akreditēts Anatols Dinbergs.

Kanāda neatzina par tiesisku Latvijas iekļaušanu Padomju Savienībā; Latvijas konsuli oficiāli tika akreditēti Monreālā — Arturs Gabūrs (1932–..), Vilis Tomsons (1951–78) un Toronto — Rejs Braisons (1938–64), Eduards Upenieks (1972–91), Guntis Siliņš (kopš 1991).

Austrālijā Latvijas konsulu oficiāli akreditēja, izņemot 1974. — 1975. g., kad leiboristu valdība bija samierinājusies ar Latvijas iekļaušanu PSRS. Latvijas konsuli Sidnejā: Normens Maklauds (1931 — 58), sekretārs Kārlis Nicis (1931 — 53); Melburnā Roberts Mekomass (1931 — 82), Oļģerts Rozītis (1952 — 82), kopš 1979. g. Emīls Dēliņš.

Jaunzēlandē par konsulu Oklendā bija Džons Makleins (1931 — 63; pēc viņa nāves pārstāvība beidza darboties).

Lielbritānija neatzina par tiesisku Latvijas iekļaušanu PSRS; Latvijas sūtniecības Londonā vadītāji bija Kārlis Zariņš (1933 — 63), Teodots Visvaldis Ozoliņš (1963 — 81), Pauls Jēkabs Reinharde (1981 — 91).

Zviedrijas valdība jau 1940. g. samierinājās ar Baltijas iekļaušanu PSRS. Latvijas sūtniecība Stokholmā pārstāja darboties, bet sūtnis Voldemārs Salnais kļuva par Latvijas interešu pārstāvi bez oficiālas akreditācijas (1940 — 48), vēlāk šos pienākumus veica Voldemārs Kreicbergs (1948 — 54), Jānis Teffers (no 1954).

Somijā Latvijas sūtniecību Helsinkos slēdza 1940. g., sūtnis Jānis Teffers aizbrauca uz Zviedriju. Sūtniecības darbību atjaunoja 1991. g., par sūtni akreditēta Anna Žigure.

Norvēģijā Latviju pārstāvēja konsuls Oslo Artūrs Vanags (1921 — 70; pēc viņa nāves pārstāvība beidza darboties).

Vācijā hitleriskā režīma apstākļos Latvijas sūtniecība Berlīnē bija spiesta izbeigt darbību 1940. g. augustā.

VFR neatzina par tiesisku Latvijas iekļaušanu PSRS; bijušais Latvijas konsuls Hamburgā Pēteris Apmanis kļuva par Latvijas diplomātisko pārstāvi (1945 — 54) un no 1954. g. par konsulu. 1954. — 1978. g. diplomātiskais pārstāvis bija bijušais Rīgas lielvecākais Roberts Liepiņš Lūdvičburgā, bet 1981. — 1990. g. — Ādolfs Šilde Minsterē.

Dānijā Latvijas sūtniecība Kopenhāgenā beidza darboties sakarā ar hitleriešu iebrukumu 1940. gadā.

Nīderlandē (Holandē) Latvijas intereses pārstāvēja konsuls Bruno Pavasars (1939 — 78 Hāgā; pēc viņa nāves pārstāvība beidza darboties).

Beļģijā Latvijas sūtniecība Briselē beidza darboties sakarā ar hitleriešu iebrukumu 1940. g.; sūtnis Miķelis Valters aizgāja pensijā. Pēc 2. pasaules kara Latvijas intereses Briselē pārstāvēja bijušais konsuls Herberts Rācenis (1946 — 51), tad Kārlis Gulbis (1951 — 73; pēc viņa nāves pārstāvība beidza darboties).

Francijā Latvijas sūtniecība Parīzē tika likvidēta 1940. g. augustā. Pēc 2. pasaules kara Francijas valdība neatzina par tiesisku Latvijas iekļaušanu PSRS. Līdz 1962. g. Latvijas intereses Parīzē pārstāvēja bijušais sūtnis Oļģerts Grosvalds, 1962. — 1987. g. Kārlis Bērends. No 1990. gada konsula pienākumus veica Aina Nagobade-Ābola, bet 1991. g. pēc Latvijas sūtniecības atjaunošanas Parīzē viņa tika akreditēta par sūtni.

Spānijā par diplomātisko pārstāvi tika akreditēts Roberts Kampuss Madridē (1953 — 69; pēc viņa nāves pārstāvība beidza darboties).

Šveicē Latvijas sūtniecība Ženēvā pastāvēja līdz 1946. g., sūtnis Jūlijs Feldmanis bija akreditēts pie Tautu Savienības ((1930—46) un Šveices valdības (1932—46), 1946.—1949. g. viņš bija oficiālais latviešu pārstāvis ANO bēgļu organizācijā IRO. 1949.—1979. g. latviešu intereses šajā organizācijā pārstāvēja Arnolds Skrēbers.

Itālijā Latvijas sūtniecība Romā tika likvidēta 1945. g., bet sūtnis Arnolds Speke (Spekke) akreditāciju zaudēja jau 1940. g.; 1946.—1964. g. Latvijas intereses pārstāvēja Vatikānā akreditētais katoļu teologs Jāzeps Čamanis, 1964.—1982. g. Marta Rasupe, no 1982. g. — katoļu teologs Kazimirs Ručs no Beļģijas.

Brazīlijā Latvijas sūtniecība Riodežaneiro pastāvēja 1935.—1961. g., to vadīja lietvedis Pēteris Oliņš (1942—46 sūtniecību faktiski vadīja sekretārs Nikolajs Ozoliņš). 1961. g. pēc diplomātisko attiecību atjaunošanas ar PSRS, Brazīlija slēdza Baltijas valstu diplomātiskās pārstāvības. Par Latvijas neoficiālajiem pārstāvjiem Riodežaneiro kļuva P.Oliņš (1961—62), Alfrēds Rūsiņš (1962—78) un luteriešu teologs Jēkabs Ādolfis Mekšs (no 1978). Sanpaulu konsula pienākumus veica Juhans Gustavs Stols (1932—68) un baptistu teologs Jānis Lukašs (1949—50).

Venecuēlā par konsulu Karakasā bija luteriešu teologs Alfrēds Gulbis (1960—74); pēc viņa aizceļošanas pārstāvība beidza darboties. No 1991. g. goda konsuls ir Vilis Vītols.

Argentīnā Latvijas sūtniecību Buenosairesā 1935.—1946. g. vadīja Pēteris Oliņš. 1946. g. pēc Argentīnas prezidenta H.D.Perona vienpusīga lēmuma sūtniecību slēdza.

Ķīnā par konsulu Harbinā 1922.—1939. g. bija ģenerālis Pēteris Mežaks. No 1930. g. konsuls Šanhajā bija Pēteris Rušens.

Koporganizācijas un mītnes zemju nacionālās organizācijas

Pēc 2. pasaules kara Vācijā nonākušo bēgļu pārvietošanos un organizēšanos aprūtināja gan kara postījumi, gan okupācijas zonu robežas. Taču ne mazāk traucējošas izrādījās sabiedriskās nesaskaņas. Latviešu bēgļi gan vienojās, ka viņu ļaunākais ienaidnieks ir staļinisms un galvenais mērķis — neatkarīgās Latvijas atjaunošana, bet praktiskā rīcībā izpaudās dažādu grupējumu un strāvojumu atšķirības un pat pretšķības. Agrāko domstarpību cēlonis bija attieksme pret 1934. g. 15. maija apvērsumu un 1941.—1944. g. hitlerisko okupāciju. Bēgļu gaitās kopēju valodu nācās meklēt gan prezidenta Kārļa Ulmaņa piekritējiem un citiem centristiem, gan arī pretulmaniskās opozīcijas kreisajiem (sociāldemokrātiem) un labējiem (pērkonkrustiešiem) spēkiem. Tāpat grūti bija saprasties pretestības kustības dalībniekiem ar Latvijas 1941.—1944. g. pašpārvaldes un leģiona aprindām (ar ģenerāļiem O.Dankeru un R.Bangerski priekšgalā). Trimdinieku sabiedrībā izpaudās arī vēl no Saeimas laikiem mantotais politikānisms, kurā partiju intereses tika stādītas augstāk par nacionālajām interesēm. 2. pasaules kara laikā Vācijā vienlaikus ar latviešu bēgļu un karavīru palīdzības pārvaldēm radās **Latvijas Nacionālā komiteja** (LNK; dib. 1945. g. februārī Potsdamā, prezidents ģen. R.Bangerskis). Taču pret šo organizāciju amerikāņu — angļu — franču okupācijas vara izturējās visai piesardzīgi. 1945. g. 23. septembrī

LNK pārtrauca darbību. Bēgļi savas organizācijas sāka veidot no jauna un nevēlējās vairs sadarboties ar emigrācijā nonākušajiem Latvijas Centrālās padomes (LCP) locekļiem; tika nodibināta Vācijas Latviešu Centrālā padome (VLCP), bet pēc tam arī Latviešu Nacionālā padome (LNP). Latviešu bēgļu vienotības stiprināšanā pozitīva nozīme bija garīdzniecības pārstāvjiem, it īpaši katoļu bīskapam Jāzepam Rancānam personiski, kā arī luteriešu prāvesta (vēlākā arhibīskapa) Kārļa Kundziņa pāri partijām virzītajai darbībai.

Latviešu Nacionālā padome (LNP) — latviešu emigrācijas organizāciju apvienojošs centrs; dibināta 1948. g. jūlijā Eslingenē. Tās galvenais mērķis bija latviešu tautas saglabāšana un Latvijas valsts neatkarības atjaunošana. Par LNP priekštecī uzskatāma **Latviešu organizāciju apvienība (LOA)**, kas pēc bīskapa J. Rancāna ierosinājuma tika nodibināta 1948. g. februārī. LOA priekšsēdis bija Arveds Švābe. LOA izbeidza darbību sakarā ar LNP izveidošanu.

LNP augstākais orgāns bija delegātu pilnsapulce. Delegātus varēja izvirzīt visas trimdas latviešu organizācijas, kas atzina par spēkā esošu Latvijas 1922. g. Satversmi. Pēc grūtām diskusijām vienojās, ka delegātu skaitu noteiks pēc pārstāvēto organizāciju lieluma un politiskā nozīmīguma. Tādā kārtā par LNP trim galvenajām dalībniecēm kļuva LCP, VLCP un DV, katra tika pārstāvēta ar 12 delegātiem. LNP pilnsapulcē pavisam bija pārstāvētas 14—16 organizācijas. Par LNP priekšsēdi kļuva Roberts Osis, par vicepriekšsēdi — Ādolfš Klīve. LNP izpildorgāns bija prezidijs 9 cilvēku sastāvā. LNP darbība bija iecerēta visai plaša, taču ierobežotie līdzekļi un arī savstarpējās uzticības trūkums mazināja faktiskos rezultātus. LNP pārstāvji piedalījās ANO konferencēs Parīzē un Eiropas Padomes sanāksmēs Strasbūrā, veica ārējās informācijas darbu bēgļu un internēto kara veterānu aizstāvībai pret piespiedu "repatriācijas" draudiem, palīdzēja bēgļu evakuācijā no padomju zonas apņemtās Rietumberlīnes, kā arī atbalstīja "Baltic Guard" izveidošanu un organizēja veco ļaužu aprūpi.

LNP darbība apsīka līdz ar latviešu bēgļu, to vidū arī LNP delegātu masveida aizceļošanu no Vācijas; tā beidza darboties 1951. g. rudenī. Nacionālās pārstāvības funkcijas pārņēma jaundibinātā LAKEC (Londonā) un KLB (Ņujorkā), bet vēlāk — PBLA.

Pasaules brīvo latviešu apvienība (PBLA) — latviešu nacionālo apvienību centrālorganizācija; dibināta 1955. g. Londonā, sākumā nosaukums Brīvās pasaules latviešu apvienība. Pēc pašu ieskata PBLA pārstāv visus nacionāli aktīvos latviešus, kuru skaits 50. gados bija apm. 120 tk cilvēku, bet 80. gados — 140 tk cilvēku. Kopš 1973. g. PBLA darbojas jaundibinātajā Pasaules Baltiešu apvienībā (Baltic World Conference, BWC), kas pārstāv vismaz 0,8 mlj Rietumpasaulē dzīvojošo baltiešu (visvairāk lietuviešu).

PBLA struktūras pamatā ir PBLA Valde (PBLAV), sākumā tās sastāvā bija 9 locekļi, vēlāk — 14 locekļi, to vidū 5 locekļus deleģēja ALA, 2 — LNAK, 3 — LAAJ, 3 — LAKEC, 1 — DALA. Delegātu skaits aptuveni proporcionāls attiecīgajā zemē dzīvojošo latviešu skaitam un atsevišķo grupējumu ietekmei emigrācijas norisēs. Delegātu pilnvaras apstiprināja Latvijas sūtniecības Vašingtonā vadītājs (diplomātu kolēģijas vadītājs un valdības funkciju pagaidu izpildītājs). PBLAV mītnes atrašanās vieta statūtos nav noteikta; kopīgi ar ALA izmantoja

sekretariāta un biroja telpas, kas sākumā atradās Ņujorkā, vēlāk Vašingtonā. Kopš 1974. g. PBLAV mītne atrodas latviešu luteriešu centra telpās Vašingtonas tuvumā (adrese — 400 Hurley Avenue, Rockville, Maryland, 20850, USA; pasta adrese — P.O. Box 4016, Rockville; tālr. — 301 — 340 — 76 — 46).

PBLA Eiropas Informācijas birojs izvietots Minsteres latviešu sabiedriskā centra telpās (adrese — 152 Salzmannstrasse, D — 4400, Münster, BRD; pasta adrese — Postfach 150241, Münster, tālr. 011 — 49 — 251 — 218 — 453).

Informācijas biroja nodaļa atrodas Stokholmā (pasta adrese — Box 7368, S — 10390, Stockholm, Sweden).

PBLA priekšsēdi ievēl valdes locekļi, PBLA valdes priekšsēži: sociologs Pēteris Lejiņš jun. (1956 — 70) no Vašingtonas, tautsaimnieks Uldis Grava (1970 — 72) no Ņujorkas, ķīmiķis Ilgvars Spilners (1972 — 82) no Pitsburgas, mikrobiologs Oļģerts Pavlovskis (1982 — 88) no Vašingtonas, mediķis Linards Lukss (1988 — 89) no Toronto, jurists Gunārs Meierovics (kopš 1989) no Vašingtonas.

PBLA darbības mērķis ir emigrācijas latviešu etniskā pašsaglabāšana, latviešu tautas interešu un tiesību aizstāvēšana, kā arī Latvijas valstiskās neatkarības faktiskā atjaunošana. Šī mērķa sasniegšanai PBLA sadarbojas gan ar lietuviešu un igauņu emigrantiem, gan ar ietekmīgām politikajām aprindām Rietumpasaulē, it īpaši ar to valstu valdībām un parlamentiem, kas neatzina Latvijas vardarbīgo iekļaušanu Padomju Savienībā. Cīņu par Latvijas neatkarības atjaunošanu PBLA veica vienīgi politiskiem līdzekļiem. Prasot ievērot cilvēka tiesības PSRS okupētajā Latvijā, PBLA pārstāvji uzstājušies dažādos starptautiskos forumos, to vidū Eiropas parlamentā Strasbūrā, ANO Cilvēka tiesību komisijā Ženēvā, Eiropas Drošības un sadarbības apspriedē 1975. g. Helsinkos un citās tās dalībvalstu apspriedēs.

PBLA finansēšanas avoti, pirmkārt, t.s. garantētais budžets, ko veido nacionālo apvienību nodevas, otrkārt, privātpersonu un latviešu organizāciju brīvprātīgi ziedojumi, treškārt, peļņa, ko dod Latvijas Brīvības fonds (LBF); tā pamatkapitāls saglabājams neskarts, bet peļņa izlietojama latvietības uzturēšanai). Fondā sākumā bija iecerēts savākt 1 mlj dolāru, ko tiešām sasniedza 1983. g., bet 1987. g. LBF pamatkapitāls jau bija 1,5 mlj dolāru, kas ik gadu dod 162 tk ienākuma.

PBLA nozīmīgākās publikācijas: gadskārtējs informatīvs krājums "Latvija šodien" (dib. 1972, no 1977 iznāk arī angļu valodā "Occupied Latvia Today"), miniatūrbiļetens "Latvietis Latvietim" (1974 — 77), skolotāju žurnāls "Ierosme" (dib. 1982).

1976. g. PBLA aizgādībā tika sarīkotas Pasaules brīvo latviešu dienas Toronto, kas būtībā bija kārtējie Kanādas latviešu dziesmu svētki ar paplašinātu sabiedrisko programmu. PBLA sarīkoja arī Pasaules brīvo latviešu dziesmu dienas 1979. g. Visbijā, 1984. g. un 1987. g. Minsterē.

Pasaules brīvo latviešu apvienības Tautas balva nodibināta 1963. g. un tā sastāv no goda diploma un naudas prēmijas (sākumā 1000 dol., tad 1500 dol., 2000 dol.), ko par izciliem nopelniem PBLA piešķir Latvijas valsts svētku, 18. novembra priekšvakarā. Tautas balvas laureāti:

1963. g. — gleznotājs, dekorators Jānis Kuga (Bostonā),

1964. g. — etnogrāfs, pedagogs, luteriešu skolas teologs Ludis Bērziņš (Denverā),
1965. g. — literāts Jānis Sarma-Kalniņš (Melburnā),
1966. g. — katoļu bīskaps, politiskais darbinieks Jāzeps Rancāns (Grandrepidsā),
1967. g. — vēsturnieks, diplomāts Arnolds Speke (Spekke; Vašingtonā),
1968. g. — vēsturnieks, demogrāfs Edgars Dunsdorfs (Melburnā), sabiedriskais darbinieks Alfrēds Bērziņš (Ņujorkā), dramaturgs, režisors Mārtiņš Zīverts (Stokholmā),
1969. g. — filozofe Zenta Mauriņa (Bādkrocingenē),
1970. g. — sabiedriskais darbinieks, atvaļinātais pulkvedis Vilis Janums (Minsterē),
1971. g. — ģeofizikālis, mūziķis Leonīds Slaucītājs (Melburnā),
1972. g. — dzejnieks, publicists Andrejs Eglītis (Stokholmā),
1973. g. — Minsteres latviešu ģimnāzija,
1974. g. — arhitekts, etnogrāfs Pauls Kundziņš (Helifeksā),
1975. g. — filozofs Pauls Jurēvics (Volavolā),
1976. g. — daudzbērnu māte Ruta Šmita, Aizputes baptistu mācītāja Jāņa Šmita dzīvesbiedre (Bonnā),
1977. g. — gleznotājs Augusts Annuss (Ņujorkā),
1978. g. — cīnītājs par cilvēka tiesībām Gunārs Rode pēc Padomju Savienībā pārciestā ieslodzījuma (Stokholmā),
1979. g. — pedagoģe Anna Ziedare (Melburnā),
1980. g. — literāts Anšlavs Eglītis (Losandželosā),
1981. g. — sabiedriskais darbinieks Bruno Albats (Ņujorkā),
1982. g. — literāts, atvaļinātais pulkvedis Aleksandrs Plensners (Stokholmā),
1983. g. — komponists, diriģents Helters Pavasars (Londonā),
1984. g. — luteriešu arhibīskaps Arnolds Lūsis (Toronto),
1985. g. — muzikologs Ēriks Biezaitis (Adelaidā),
1986. g. — sabiedriskais darbinieks, atvaļinātais majors Vilis Hāzners (Ņujorkā),
1987. g. — cilvēka tiesību aizstāvju grupa "Helsinki — 86" (Latvijā),
1988. g. — vēsturnieks, publicists Ādolfs Šilde (Minsterē),
1989. g. — cīnītājs par cilvēka tiesībām Gunārs Astra (pēc nāves) pēc Padomju Savienībā pārciestā ieslodzījuma (Rīgā),
1990. g. — literāts Jānis Širmanis (Sirakjūsā),
1991. g. — katoļu teologs Kazimirs Ručs (Lēvenā).

Pasaules brīvo latviešu apvienības kultūras fonds (PBLKF) dibināts 1972. g. ASV (Ketskila kalnos). Apvienojot līdz tam pie ALA un LNAK pastāvējušo ZALKF ar līdzīgiem LAAJ un LAKEC fondiem Austrālijā un Eiropā, PBLKF veic visas iepriekšējo kultūras fondu funkcijas. PBLKF darbojas 45 līdzstrādnieki (referenti) no dažādām zemēm; ik gadus fonds vāc līdzekļus un sadala tos dažādu kultūras pasākumu atbalstam, kā arī piešķir balvas, diplomus un prēmijas izcilākajiem darbiniekiem. Pirmajā gadā PBLKF rīcībā bija 15 tk dolāru, pēc tam līdzekļi pieauga līdz 50 tk dolāru gadā.

Pasaules brīvo latviešu kultūras padome (PBLKF) nodibināta 1984. g., tās uzdevums — apzināt un izvietot ārzemju krātuvēs emigrācijā radušās latviešu kultūras vērtības ar nolūku kādreiz tās nogādāt Latvijā.

Pasaules brīvo latviešu izglītības padome (PBLIP) nodibināta latviskā izglītības darba koordinēšanai visā pasaulē. PBLIP rīko regulāras pedagogu konferences; kopš 1981. g. pastāv īpašs stipendiju fonds, kas atbalsta gadskārtēja rakstu krājuma izdošanu angļu valodā, kurā atmasko izplatītākos padomju vēstures viltojumus Baltijas jautājumā.

PBLA Sabiedrisko zinātņu institūts (SZI) darbojās 1984. — 1990. g. Minsterē, Latviešu sabiedriskā centra telpās. Tā uzdevums bija sagatavot emigrācijas apstākļos sabiedriski politiskus darbiniekus. SZI uzņēma latviešu organizāciju atbalstītos jauniešus, kas pēc divgadīga kursa beigšanas apņēmās strādāt sabiedriskajā jomā. Studentu skaits nepārsniedza 15 cilvēkus. SZI izdeva žurnālu "Saziņa".

Amerikas Latviešu apvienība (ALA) — Amerikas latviešu centrālā organizācija, dibināta 1951. g. pēc sūtņa Jūlija Feldmaņa ierosinājuma, kad Ziemsvētkos Vašingtonā sapulcējās delegāti no 112 latviešu organizācijām. Vēlākajos gados ALA apvienoja 180 — 200 organizāciju no 35 pavalstīm, bet vēl apm. 30 — 35 organizācijas sadarbojās ar ALA, tajā tieši neiestājoties. Skaitliski ievērojamākās ALA biedrorganizācijas ir apm. 70 luteriešu, 25 katoļu, 9 baptistu draudzes un kopas, apm. 25 Latviešu biedrības, 20 DV nodaļas, kā arī dažādas jaunatnes organizācijas, profesionālās apvienības u.c. organizācijas. ALA pārstāv visus nacionāli aktīvos latviešus ASV (aptuveni 40 — 60 tk cilvēku). ALA ir bezpeļņas organizācija (ziedotie līdzekļi ASV netiek aplikti ar nodokļiem). ALA ir viena no 67 apvienībām, kas īetilst ASV Etnisko grupu konfederācijā. Ciešāka sadarbība izveidojusies ar lietuviešiem un igauņiem Apvienotās Amerikas baltiešu padomes (United Baltic Appeal, UBA) ietvaros.

ALA galvenais mērķis ir latviešu etniskās kopības uzturēšana ASV un nacionālo interešu aizstāvība visā pasaulē. ALA darbības praktiskās vadlīnijas nosprauž gadskārtējs kongress, kas parasti sanāk maijā kādā no lielākajiem latviešu centriem ASV Austrumkrastā vai Vidienē (80. gados dažkārt arī Rietumkrastā). Balsttiesīgu delegātu uz kongresu var sūtīt katra biedrorganizācija ar vismaz 25 locekļiem (par katriem nākamajiem 75 loc. var papildus saņemt vienu balsi). Individuālie biedri no katriem 100 cilvēkiem izvērza vienu delegātu (var arī apvienoties teritoriālās individuālo biedru kopās). Kongresu starplaikos darbojas vēlēta ALA valde ar priekšsēdi un 11 locekļiem, kā arī pastāvīgs sekretariāts, kas ir vienīgais ALA orgāns ar algotiem darbiniekiem (3 cilvēki). Sekretariāts kārtro lietvedību, pārzina īpašu kartotēku, kurā apkopotas ziņas par visām apzinātajām Amerikas latviešu ģimenēm. Sākumā ALA vajadzībām izmantoja īrētas telpas Ņujorkā, pēc tam Vašingtonā, bet kopš 1974. g. pastāvīgā ALA mītne atrodas latviešu luteriešu centra telpās Vašingtonas tuvumā (adrese — 40 Hurley Avenue, Rockville, Maryland, 20850, USA; pasta adrese — P.O.Box 432, Rockville). ALA valdes priekšsēži:

sociologs Pēteris Lejiņš, jun. (1951 — 70) no Vašingtonas,

tautsaimnieks Uldis Grava (1970 — 72) no Ņujorkas,

ķīmiķis Ilgvars Spilners (1972 — 75) no Pitsburgas,

tautsaimnieks Ādolfs Lejiņš (1975 — 77) no Ņujorkas,

tautsaimnieks Jānis Riekstiņš (1977–83) no Ņujorkas,
luteriešu teologs Visvaldis Klīve (1983–85) no Springfildas,
būvuzņēmējs Aristids Lambergs (1985–88) no Bostonas,
arhitekts Valdis Voldemārs Pavlovskis (kopš 1988) no Losandželosas.

ALA goda priekšsēži (kopš 1970. g.):

Arnolds Speke (Spekke; 1970–72) no Vašingtonas,

Alfrēds Bērziņš (1970–77) no Ņujorkas,

Pēteris Lejiņš, jun. (kopš 1970).

ALA darbība organizēta 8 nozarēs: finanses, informācija, ārējā informācija, palīdzība, izglītība, kultūra, sports, sakari ar Latviju. Šo nozaru darbu vada speciāli biroji.

ALA Finanšu birojs nodarbojas ar līdzekļu sagādi ALA vajadzībām. ALA ienākumi veidojas no biedru naudas un brīvprātīgiem ziedojumiem. Individuālā biedra maksa sākumā bija noteikta 2 dolāri gadā, no 1971. g. — 5 dolāri, ar 1977. g. — 7 dolāri. 1974. g. ieviesta ALA mūža biedra karte, kuru varēja iegādāties par 100 dolāriem, bet no 1977. g. — par 125 dolāriem. ALA budžets nepārtraukti aug — pirmajā darbības gadā tas bija 20 tk dolāru, 60. gadu beigās apm. 100 tk dolāru gadā, bet 80. gados ALA budžets bija ap 0,4–0,5 mlj dolāru gadā.

ALA Informācijas birojs vāc un izplata informāciju par Latviju un latviešiem visā pasaulē, kā arī citu nacionāli nozīmīgu informāciju. 1969.–1975. g. ALA arī finansēja un sagatavoja latviešu pārraides Spānijas Nacionālajā radio no Madrides. Birojs sagatavojis arī ALA jubilejām veltītus izdevumus "Amerikas Latviešu Apvienība 25 gados" (1976), "ALA vēsture" (1986). 1991. g. ALA Informācijas birojs tika likvidēts.

ALA Ārējās informācijas birojs 1974. g. tika atdalīts no ALA Informācijas biroja. Tā izdevums bija veidot sakarus ar ārzemju sabiedrību. Birojs veica arī informācijas apmaiņu ar citām etniskajām grupām Rietumpasaulē. ALA izdotie periodiskie izdevumi: "ALA Žurnāls" (1970–80), biļetens "ALA Vēstis" (dib. 1972), žurnāli "Latvju Mākla" (dib. 1975) un "Latvian News Digest" (dib. 1976).

ALA Aprūpes birojs dibināts 1956. g.; tā ir padomdevēja iestāde, kas sniedz konsultācijas par sociālās aprūpes sistēmu ASV un tās izmantošanas iespējām latviešu labā. No 1976. g. birojs izdod "Pensionāru Informācijas Lapu", bet 1982. g. — pensionāru rokasgrāmatu. Birojs koordinē arī latviešu organizāciju palīdzības darbu. Palielinoties pensionāru biedrību skaitam, ALA ietvaros izveidota īpaša Pensionāru apvienība. Aprūpes birojs rīko pensionāru dienas Mičigana "Garezerā", atbalsta pensionāru mītnu celtniecību Floridā un Kalifornijā.

ALA Izglītības birojs dibināts 1967. g. (līdz tam darbojās sekcija Kultūras biroja ietvaros), tas koordinē latviskās izglītības (papildskolu, kursu) un jaunatnes organizāciju darbību. Skolas tiek uzturētas par vietējo organizāciju līdzekļiem, bet ALA Izglītības biroja pārziņā ir mācību programmas, pedagogu sagatavošana un mācību līdzekļu sagāde. ALA izraudzītie autori sastāda jaunas mācību grāmatas (latviešu valodā un literatūrā, Latvijas vēsturē un ģeogrāfijā, ticības mācībā), tās parasti izdod ALA apgāds. Kopš 1973. g. iznāk Izglītības biroja "Apkārtraksts". ALA aizgādībā darbojas 3 vasaras vidusskolas (Bukskaunti, Mičigana "Garezerā" un Šeltonas apkaimē Rietumkrastā). ALA rīko skolēnu konkursus latviskās zinībās, par

nopelniem piešķir stipendijas. Konkursos piedalās līdz 400 skolēnu. Pēc ALA ierosinājuma un ar tās atbalstu radīts latvisko zinību seminārs Rietummičiganas universitātē Kalamazū. Izveidots Leona Rumaka fonds jaunatnes latvisko interešu veicināšanai, kas kopš 1987. g. piešķir ikgadējas balvas 10 tk dolāru apmērā.

ALA Kultūras biroja (KB) darbība iedalīta 7 sekcijās: mūzika, tēlotājmāksla, māksla (daļamatniecība), prese un literatūra, teātris, tautas dejas, kino. Taču šajās nozarēs ALA vienīgi koordinē darbu, bet centralizētajos pasākumos (dziesmu svētki, kultūras dienas, vispārējās mākslas izstādes) un kultūrinformācijas vākšanā, kā arī dažās specifiskās programmās ALA veic galvenā organizatora funkcijas. Stipendijām, godalgām un citiem pabalstiem kultūras laukā no ALA budžeta ik gadu izlieto 15 — 30 tk dolāru.

Mūzikā ir katalogizēti emigrācijā sastopamie latviešu mūzikas ieraksti; fonotēkā uzkrāj arī pierakstus, kas dokumentē emigrācijas kultūras dzīves norises. Tiek rīkotas koklētāju, ērģeļu mūzikas dienas, izdoti nošu krājumi. Iknedējas programma "The Sound of Latvian Music" ar paskaidrojumiem angļu valodā tiek pārraidīta pa 18 amerikāņu radiostacijām.

Tēlotājā mākslā galvenā uzmanība tiek pievērsta latviešu mākslinieku un viņu ārzemēs radušos darbu apzināšanai; dažreiz rīko arī izstādes. Daļamatniecības laukā Kultūras biroja nozīmīgākais devums ir senmantu un etnogrāfisku priekšmetu krātuvju izveidošana vairākās pilsētās, to veidošanā izmantojot līdzekļus no ASV valsts budžeta etniskā mantojuma programmām. Tiek rīkoti jauno daļamatnieku apmācības kursi. Uzmanību pievērš arī etnogrāfiski pareizu tautastērpu veidošanai un valkāšanai.

Rakstniecības rosināšanai tiek rīkoti literātu saieti, rakstnieku dienas, kā arī literāri konkursi. 1987. g. ALA sāka veidot sabiedrisko bibliotekāru tīklu, kas uzņemtos apzināt latviešu grāmatu krājumus visās ASV bibliotēkās.

Teātra mākslas attīstības veicināšanai tiek rīkoti dramaturgu darbu konkursi, teātru dienas (festivāli), jauno aktieru kursi, angažēti režisori nelielu ansambļu vadīšanai. Skaņuplašu sērija "Saulē, saule, zeme, zeme" tiek saglabāti latviešu klasiskās literatūras lasījumi izcilāko vecās paaudzes aktieru izpildījumā.

Dejas mākslā galvenā uzmanība pievērsta tautas deju kopšanai, etnogrāfiski pareizam izpildījumam; tiek organizētas deju dienas Mičigana "Garezerā". 80. gados sākts apzināt visus ārzemēs bijušos un esošos latviešu profesionālos baletdejoņus.

Kino sekcijas neapšaubāms panākums ir ALA uzdevumā radītā dokumentālo filmu sērija, ko veidojuši režisors Vilis Lapenieks sen. un producents Alberts Jekste: "Latvijas 50 gadi" (1971), "Latvieši brīvajā pasaulē" (1972), "Mēs" (1973), "Tauta tuvumā, tauta tālumā" (1974) un "Karību jūras pērle Tobago" (1976).

1959. — 1966. g. ALA Kultūras birojs izdeva savu biļetenu.

Latviešu institūts (LI) dibināts 1974. g. ALA ietvaros; tam ir zinātniska ievirze un neierobežots darbības apjoms etniskās kopības un kultūras uzturēšanai. LI kultūras krātuves veidojas arī Eiropā, Austrālijā. LI darbā iesaistīti zinātniskie līdzstrādnieki gandrīz no visām Rietumpasaules zemēm. LI vadītāji: Margērs Grīns, Uldis Inveiss, Jānis Skrundēns-Zembergs, Juris Zuševics.

LI atbalstīto nozīmīgāko projektu skaitā: "Latvju enciklopēdijas" 2. izdevums (galvenais redaktors E. Andersons), atjaunotā "Latviešu pareizrakstības vārdnīca" (redaktors P. Norvilis), reprezentatīvs informatīvs izdevums angļu valodā "Latvia" un folkloristiskie pētījumi.

ALA Sporta birojs nodibināts 1954. g., organizatoriski apvienojot jau agrāk pastāvējušās sporta kopas un klubus. Birojs populārākajos sporta veidos organizē gadskārtējas latviešu meistarsacīkstes, kuru galvenais nolūks ir piesaistīt jaunatni latviešu sabiedrībai.

ALA birojs sakariem ar Latviju izveidots 1989. gadā. Sākotnēji ALA bija pret sakariem ar padomju okupācijas režīma iestādēm Latvijā, bet, situācijai mainoties, ieņēma neitrālu pozīciju. Sākot ar 1989. g., bet īpaši pēc 1990. g. 4. maija Deklarācijas par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu kļuva iespējami abpusēji apmaiņas braucieni un ALA sadarbība visaugstākajā līmenī ar Latvijas Tautas fronti, Pilsoņu komiteju, Augstāko Padomi un tās sastādīto valdību.

Komiteja Latvijas brīvībai (KLB) — emigrācijas latviešu augstākais reprezentatīvais orgāns politiskai darbībai un starptautiskiem sakariem; dibināta 1951. gadā. 1954. g. tika izveidota darbības ziņā līdzīgā Apspiesto Eiropas tautu asambleja (Assembly of Captive European Nations; ACEN); KLB iekļāvās tajā kā Latvijas delegācija. Tādā kārtā KLB darbība ir saskaņota ar ACEN darbību, kas vērsta uz stalinisma likvidāciju un agrāko suverēno valdību atjaunošanu Austrumeiropas valstīs.

KLB sastāvēja no 16 locekļiem, kas pārstāvēja visus nozīmīgākos latviešu emigrācijas grupējumus gan no ģeogrāfiskā, gan arī no sabiedriski politiskā viedokļa. Par KLB locekļiem tika izraudzīti pazīstami sabiedriskie darbinieki, diplomāti, bijušie valdības locekļi. KLB locekļus izvirzīja latviešu centrālās organizācijas ASV, Kanādā, Austrālijā, Rietumeiropā, bet apstiprināja Latvijas diplomātu kolēģijas vadītājs. Kopumā KLB bija 45 locekļi, no tiem komitejas vadībā atradās tautsaimnieks Ādolfs Klīve (1951 — 54), jurists Vilis Māsēns (1954 — 64), atvaļinātais majors Vilis Hāzners (1964 — 68, 1971 — 72), sabiedriskais darbinieks Alfrēds Bērziņš (1968 — 70, 1972 — 77). KLB izdeva biļetenu "Latvijas Brīvībai" (no 1952).

ACEN tika izveidota kā 9 Austrumeiropas valstu (Albānija, Bulgārija, Čehoslovākija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Polija, Rumānija, Ungārija) emigrantu organizācija. Sākotnēji ACEN saņēma plašu finansiālu palīdzību no ietekmīgām amerikāņu aprindām, it īpaši Brīvās Eiropas komitejas (Free Europe Committee, Inc.). 60. gados ACEN nozīme samazinājās, bet 70. gados pilnīgi noplaka. Arī KLB darbība sašaurinājās, tad pilnīgi izbeidzās. KLB dokumenti tika nodoti ALA Latviešu institūtam, bet KLB politiskās funkcijas pārņēma PBLA valde.

Latviešu Nacionālā apvienība Kanādā (LNAK) — Kanādas latviešu centrālorganizācija; dibināta 1948. g. Toronto. Par saviem biedriem uzskatīja visus latviešus Kanādā, taču par tās balsstiesīgajiem locekļiem kļuva personas, kuras nomaksāja biedru naudu. LNAK pirmos divus gadus sauca par Kanādas latviešu nacionālo apvienību. Par LNAK priekštecī uzskatāma Kanādas Latviešu palīdzības biedrība (1947 — 49), ko Helifeksā nodibināja Mariss Vētra.

LNAK priekšgalā atrodas padome, kuras 35 locekļus vēl visi balsstiesīgie biedri, sākumā uz 2 gadiem, no 1964. g. — uz 3 gadiem, kopš 1976. g. — uz 4 gadiem. Bez tam uz padomi 1 delegātu var sūtīt katra latviešu vietējā vai specializētā organizācija Kanādā (latviešu draudzes, biedrības, DV nodaļas) ar vismaz 50 biedriem. Tāpēc padomes locekļu skaits ir apm. 50 — 70 cilvēku. Padome pulcējas gadskārtējā sesijā, bet starplaikos darbojas no padomes locekļu vidus izraudzīta valde (11 loc.) un tās priekšsēdis. LNAK valdes priekšsēži:

Konrāds Dobelis (1948 — 49),
dziedātājs Mariss Vētra (1949 — 50),
jurists Jānis Preisbergs (1950 — 52),
sabiedriskais darbinieks Imants Žigurs (1952),
jurists Ādolfs Svenne (1953 — 58),
žurnālists Viktors Upeslācis (1958 — 63),
žurnālists Jānis Niedra (1963 — 69),
tautsaimnieks Tāivaldis Kronbergs (1969 — 88),
mediķis Linards Lukss (1988 — ..),
mediķis Guntis Siliņš (1990 — 91),
matemātiķis Viesturs Zariņš (kopš 1991).

Par LNAK goda priekšsēdi kļuvis luteriešu arhibīskaps Arnolds Lūsis. LNAK mītne atrodas Toronto Latviešu centrā (adrese — 4 Credit Union Drive).

LNAK vietējie pārstāvji uztur sakarus ar latviešu kolonijām un izklidētiem latviešiem visā Kanādā, aptverot apm. 20 — 25 vietas. LNAK centrālā kartotēka sāka 1949. g., līdz 70. gadiem tajā uzkrātas ziņas par apm. 8 tk latvisku ģimeņu (apm. 20 tk personu); 80. gados apzinātas apm. 12 tk latviešu adreses. LNAK balsstiesīgo locekļu skaits vienmēr bijis krietni mazāks, nepārsniedzot 8 tk cilvēku, no kuriem padomes vēlēšanās faktiski piedalījušies ne vairāk kā 2 tk cilvēku.

LNAK budžets 70. gados sasniedza 40 — 50 tk dolāru gadā. Budžeta ienākumi veidojas no biedru naudām un brīvprātīgiem ziedojumiem. LNAK dalības maksa sākotnēji bija noteikta 2 dolāri gadā individuāliem biedriem un 1 dolārs personām, kas kļuva par LNAK biedriem ar zemākstāvošu organizāciju starpniecību; 70. gados dalības maksa paaugstināta attiecīgi uz 5 un 2 dolāriem, bet 80. gados — 10 un 5 dolāriem, studenti no maksas atbrīvoti. Mūža biedra karti par 100 dolāriem iegādājušies apm. 500 cilvēki. LNAK darbības mērķis politiskajā un kultūras laukā vērsti uz latviešu etnisko pašsaglabāšanos, pārstāvību Kanādas sabiedrībā un iestādēs. LNAK darbība iedalīta 8 nozarēs.

LNAK Kultūras nozare koordinē dziesmu svētku un gadskārtējo kultūras dienu norisi, pārzina teātra ansambļus, korus, deju kopas un citus etniskos pasākumus. 1952. — 1954. g. pastāvēja savs Kultūras fonds, kas pēc tam iekļauts ZALKF, vēlāk PBLKF. Taču kopš 1971. g. pastāv īpašs Nākotnes fonds.

LNAK Bibliotēka organizēta 1951. g., tai ir vairākas filiāles. Sākumā tajās novietoja no Vācijas pārvesto grāmatu krājumus. LNAK ir arī savs arhīvs.

LNAK Izglītības nozarē galvenā uzmanība vienmēr pievērsta latviešu papildskolām. 50. — 60. gados tajās mācījās apm. 700 — 800 skolēnu. LNAK pastāv īpaša skolu valde, skolu fonds, skolu klēts (krātuve). Mācību līdzekļu apgāds (Hamiltonā) nodrošina ar mācību grāmatām skolas arī citās zemēs.

LNAK Politiskā nozare un Informācijas nozare gk. uztur sakarus ar kanādiešu sabiedrību, it īpaši valdību, parlamentu, politiskām partijām, lai panāktu Baltijas problēmu izpratni un Kanādas atbalstu. Vēl 80. gadu sākumā LNAK konsekventi vērsās pret sakariem ar padomju varas iestādēm Latvijā.

LNAK Jaunatnes un Sporta nozarei pamatuzdevumi visai līdzīgi — jauniešu piesaistīšana etniskajai kopībai ar dažādu jaunatnei domātu sarīkojumu palīdzību. Šajā jomā LNAK sadarbojas ar LNJAK un LSAK.

LNAK Palīdzības nozare darbības sākumā galvenokārt sniedza palīdzību gan Kanādā, gan Eiropā palikušajiem darbnespējīgajiem tautiešiem, arī kārtojot ieceļošanas formalitātes. Vēlākajā laikā lielāku nozīmi ieguva padomdevēja funkcijas, lai kanādiešu likumdošanu un sociālās aprūpes īpatnības labāk izmantotu latviešu interesēs.

LNAK Saimniecības nozare cenšas veicināt latviešu materiālo labklājību un saimniecisko kopdarbību kā vienu no etniskās kopības sastāvdaļām, sniedz profesionālus padomus privātsaimnieciskā darbībā, sadarbojas ar latviešu saimniecisko darbinieku un kredītsabiedrību apvienībām.

LNAK nozīmīgākie periodiskie izdevumi: "Ziņas Latviešiem" (1952—54), "Latvieši Kanādā", "Apkārtraksts", "Vēstis".

Latviešu apvienība Austrālijā un Jaunzēlandē (LAAJ) dibināta 1951. g. Melburnā, piedaloties 17 organizāciju delegātiem. Izveidota kā organizāciju apvienība. Līdz 1972. g. apvienība bija pazistama ar nosaukumu — Latviešu apvienība Austrālijā (LAA), jo tikai tad tai pievienojās Jaunzēlandes organizācija.¹ LAAJ par savu galveno uzdevumu izvirzījusi latvietības saglabāšanu trimdā, dzimtenē un deportāciju vietās, kā arī Latvijas brīvības un pašnoteikšanās atjaunošanu. 70. — 80. gados LAAJ darbojās 40 — 55 organizācijās. Skaitliski ietekmīgākās biedroorganizācijas ir 10 luteriešu draudzes (8 tk loc.), 9 DV nodaļas (1,5 tk loc.), 8 latviešu biedrības (1,2 tk loc.), kredītsabiedrības, sporta pārvalde, katoļu biedrība un citas.

Augstākais LAAJ lēmējorgāns ir delegātu kopsapulce, kas sanāca sākumā vismaz reizi 2 gados, kopš 1967. g. — reizi 3 gados. Kopsapulce nosaka LAAJ darbības vadlīnijas un gadskārtējo Austrālijas latviešu kultūras dienu (ALKD) norises vietu un laiku; tradicionāli ALKD notiek visās pavalstīs pēc kārtas ap Ziemsvētkiem un Jaungadu, kad Austrālijā īstenībā ir vasaras saulgrieži. Uz kopsapulci pa vienam balsstiesīgam delegātam var sūtīt katra draudze (neatkarīgi no locekļu skaita) un katra laicīgā organizācija ar vismaz 25 locekļiem, bet lielākām organizācijām — 1 delegāts no katriem 50 locekļiem. Kopsapulce ievēlē prezidiju, ko nereti dēvē par valdi. Tas darbojas kopsapulču starplaikos, prezidija un tā priekšsēža mītne pārmaiņus atrodas vienā no trim lielākajiem latviešu centriem (Melburna, Sidneja, Adelaida). Šajās trijās pilsētās, kā arī pārējo pavalstu galvaspilsētās (Brisbena, Pērtā, Hobārtā), federālajā galvaspilsētā (Kanbera) un Jaunzēlandē pastāvīgi darbojas LAAJ vicepriekšsēži.

LAAJ prezidija sasaukumi (sasaukuma kārtas nr., gads, vieta, priekšsēdis):

1. 1951. g. Melburna — jurists Aleksandrs Gārša,
2. 1953. g. Sidneja — atvaļinātais pulkvedis Arvīds Krīpēns,
3. 1955. g. Adelaida — žurnālists Voldemārs Dulmanis,
4. 1957. g. Melburna — Aleksandrs Bērtiņš,
5. 1959. g. Sidneja — tautsaimnieks Ādams Dukāts,
6. 1961. g. Adelaida — V. Dulmanis,
7. 1963. g. Melburna — A. Gārša,
8. 1965. g. Sidneja — Ā. Dukāts,
9. 1967. g. Adelaida — politologs Jānis Ritenis,
10. 1970. g. Melburna — jurists Vilis Eglīte,

¹ Jaunzēlandes Latviešu apvienība (JLA; 1952—72).

11. 1973. g. Sidneja — arhitekts Gunārs Jūlijs Bračs,
12. 1976. g. Adelaida — ķīmiķis Eduards Voitkūns,
13. 1979. g. Melburna — inženieris Valentīns Rolavs,
14. 1982. g. Sidneja — J.Ritenis,
15. 1985. g. Adelaida — ..
16. 1988. g. Melburna — ..
17. 1991. g. Sidneja — inženieris Vidvuds Koškīns.

LAAJ biedroorganizāciju dalības maksa sākumā bija 15 centu gadā no personas, kopš 1980. g. tā ir 50 centu. Taču draudzes izdara iemaksas pēc sava ieskata un iespējām. Jauniešu organizācijas no iemaksām atbrīvotas.

LAAJ darbība iedalīta 4 pamatvirzienos, kuriem atbilstoši veidojusies arī LAAJ organizatoriskā struktūra: informatīvi politiskais, kultūras, jaunatnes audzināšanas, saimnieciskais virziens.

LAAJ Informatīvās daļas pamatu veido Austrālijas latviešu centrālais arhīvs (dib. 1955) un Informācijas centrs. Vēl īpaša Latviešu raidījumu padome koordinē Austrālijas radio un TV raidījumus, kas skar Latviju un latviešus. Emīla Dēliņa laikraksts "Austrālijas Latvietis" praktiski uzskatāms par LAAJ oficiozu.

Politiskajā laukā LAAJ vērsās pie austrāliešu sabiedrības, parlamenta, valdības gk. ar baltiešu organizāciju starpniecību (Austrālijas Baltiešu padome).

LAAJ Kultūras daļas pārziņā darbojas 9 nozares. Zinātnē nozīmīgākais devums ir latviskām problēmām veltītā gadskārtējā rakstu krājuma "Archīvs" (dib. 1960, redaktors prof. Edgars Dunsdorfs) izdošana.

Skolu nozare pārzina latviešu papildskolas (12 vietās, 600 — 700 skolēnu), vasaras vidusskolas, dažādus kursus un izglītojošas nometes.

Jaunatnes nozare (izveidota 1971) cenšas piesaistīt jaunatni etniskajai kopībai. Literatūras nozarei ir savs grāmatu apgāds, kas publicē emigrācijas autoru jaunus darbus. Tiek rīkotas gadskārtējas rakstnieku dienas.

Teātra nozare rīko gadskārtējus teātra festivālus.

Mūzikas nozares pārziņā ir unikāla Latviešu mūzikas krātuve, kas izveidota Adelaidā galvenokārt ar Ērika Bieziņa pūlēm.

Tēlotājas mākslas un daiļamatniecības nozares rīko gadskārtējas izstādes kultūras dienu laikā, bet dažkārt organizē arī īpašas ceļojošas izstādes.

Filmu nozare kopā ar video nodaļu ir visjaunākā nozare.

LAAJ tiešā aizgādībā darbojas arī Latviešu muzejs Adelaidā un Melburnas latviešu bibliotēka.

Latviešu atbrīvošanas komitejas Eiropas centrs (LAKEC) — Eiropas latviešu centrālorganizācija (organizāciju apvienība); dibināta 1951. g. Londonā. LAKEC pārstāvēto, Rietumeiropā dzīvojošo nacionāli aktīvo latviešu skaits tiek vērtēts apm. 30 tk cilvēku 50. gadu sākumā un apm. 22 tk cilvēku 80. gados. Šajā kopībā izšķirošā nozīme vienmēr bijusi trim lielākajiem grupējumiem Lielbritānijā, Vācijā un Zviedrijā, lai gan organizatoriski aptverti latvieši vēl 8 valstīs.

LAKEC augstākais orgāns ir delegātu pilnsapulce, kas parasti sanāk reizi gadā kādā no Eiropas latviešu nozīmīgākajiem centriem, ievēlot prezidiju (9 cilvēki), kas sava priekšsēža vadībā līdz ar sekretariātu darbojas pilnsapulces sesiju starplaikos. Pilnsapulcē sākumā bija 30 delegātu, to skaitā trešdaļa vietu no 1952. g. tika rezervēta

politiskajām partijām, kurām kādreiz Latvijas Saeimā (līdz 1934. g.) bijuši vismaz 5 deputāti (LZS, LKZKP, DC, JSP un LSDSP). Pārējie delegāti tika izraudzīti no emigrācijā izveidotajām organizācijām proporcionāli mītnes zemes latviešu skaitam. Vēlāk delegātu skaits palielinājās līdz 45 cilvēkiem, pēc pārstāvības principa daloties 3 grupās. Pirmo grupu (22 delegāti) veidoja vēlēti mītnes zemes centrālo organizāciju pārstāvji. Otrajā grupā ietilpa politisko partiju (LZS, LKZKP, JSP, LSDSP, LNC, ZLKP, VLKDA) izvirzītie pārstāvji. Trešajā grupā bija dažādu organizāciju pārstāvji, kas nepieder pie abām jau minētajām grupām (DV, LKIA, LNF, ELJA u.c.).

1987. g. LAKEC atgriezās pie sākotnējā principa, kur pilnsapulcē piedalās vienīgi vēlētie mītnes zemes delegāti — pavisam 31 delegāts, to skaitā 9 no Lielbritānijas, 8 no VFR, 7 no Zviedrijas, kā arī pa vienam delegātam no Francijas, Beļģijas, Nīderlandes, Dānijas, Norvēģijas, Šveices, Itālijas. Austrijā 1972. g. latviešu organizācija tika likvidēta.

LAKEC birojs atrodas Londonas DV namā (adrese — 72 Queensborough Terrace, London, W2 3BP, England).

LAKEC prezidija priekšsēdis tiek ievēlēts uz 2 gadiem. LAKEC prezidija priekšsēži:

atvaļinātais majors Augusts Alksnītis (1951 — 57) Londonā,
jurists Augusts Vilis Abakuks (1957 — 65) Londonā,
jurists Jānis Ranka (1965 — 71) Londonā,
inženieris Pauls Reinharads (1961 — 75) Londonā,
komponists Longīns Apkalns (1975 — 82) Oldenburgā,
Jānis Ranka (kopš 1982).

LAKEC izrauga Eiropas latviešu pārstāvjus KLB un PBLA valdei. Eiropas latviešu dzīvē LAKEC koordinē visas nozīmīgākās organizatoriskās un kulturālās norises, to vidū dziesmu svētkus un kultūras darbinieku kongresus: izstrādā kopīgu viedokli sakaros ar citu kontinentu latviešiem, rūpējas par kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un veco ļaužu etnisko aprūpi. Politiskajā laukā LAKEC atbalsta Eiropas vienības piekritēju kustību, ir iesaistījies t.s. "Helsinku procesā", kas sācies ar Eiropas Drošības un sadarbības apspriedi 1975. g. Helsinkos. LAKEC prezidija darbs organizēts 7 nozarēs: nacionālā, jaunatnes, izglītības, kultūras, informācijas, finanšu, ārējo sakaru nozare.

Latviešu Nacionālā padome Lielbritānijā (LNPL) — Lielbritānijas latviešu centrālorganizācija; dibināta 1950. g. Londonā pēc sūtņa Kārļa Zariņa ierosinājuma. LNPL pārstāv Lielbritānijā dzīvojošos nacionāli aktīvos latviešus (40. — 50. gadu mijā apm. 18 tk cilvēku, bet pēc izejošanas — apm. 10 tk cilvēku). Taču LNPL vēlēšanās reģistrējušies un nodevas maksājuši krietni mazāk (sākumā apm. 7 tk cilvēku, vēlāk — 2 — 3 tk cilvēku). LNPL pirmo reizi tika vēlēta uz 2 gadiem, no 1952. g. — uz 3 gadiem, no 1964. g. — uz 4 gadiem. LNPL pulcējas uz gadskārtēju sesiju (kongresu). No padomes 25 locekļu vidus tiek izvirzīts prezidijs (valde) 8 cilvēku sastāvā, kam sesiju starplaikos nākas veikt galveno darbu. Prezidija vadībā desmitiem gadu atradies jurists Augusts Vilis Abakuks. Prezidija darbs organizēts 6 nozarēs: administratīvā, saimnieciskā, informācijas, kultūras un izglītības, aprūpes, juridiskā nozare.

LNPL birojs atrodas Londonas DV namā (adrese: 72 Queensborough Terrace, London, W2 3SP, England). LNPL budžeta ienākumi veidojas no nodevām, ko maksā biedrorganizācijas (1 šiliņš mēnesī no cilvēka), kā arī brīvprātīgiem ziedojumiem. LNPL budžets 70. gados sasniedza apm. 5 tk mārciņu gadā.

LNPL koordinē un nosaka visas svarīgākās latviešu dzīves norises Lielbritānijā, to vidū dziesmu dienas, kultūras dienas, pārzina papildskolas un citus latviskās izglītības pasākumus, kopš 1953. g. uztur veco ļaužu mītni Almēlijā.

LNPL ilgus gadus bija laikraksta "Londonas Avīze", kopš 1986. g. laikraksta "Brīvā Latvija" (redakcija Minsterē, nodaļa Londonā) līdzizdevēja.

Politiskās dzīves norisēs LNPL iesaistās gk. ar baltiešu organizāciju starpniecību. 1967. – 1969. g. baltieši kopā ar angļu konservatīvo opozīciju vērsās pret leiboristu valdības īstenoto Anglijā noguldīto Baltijas valstu zelta krājumu atsavināšanu.

Zviedrijas Latviešu Centrālā padome (ZLCP) – Zviedrijas latviešu centrālorganizācija; dibināta 1953. g. Stokholmā. Jau 1945. g. Zviedrijā nodibināta Latviešu apvienība. 1952. g. dibinātā Zviedrijas Latviešu Nacionālā padome (ZLNP) tūlīt pat sāka sairt, jo veco politisko partiju priekšstāvji izvirzīja citiem nepieņemamas prasības par īpašām šo partiju pārstāvības normām trimdas organizācijās. Tikai 1956. g. LAKEC atzina ZLCP par vienīgo Zviedrijas latviešu nacionālo pārstāvi un ZLNP beidza pastāvēt, taču arī pēc tam daži grupējumi neiekļāvās ZLCP.

ZLCP kartotēkā uzkrātas ziņas par apmēram 5 tk latviešu (1500 ģimenēm). ZLCP vēlēšanās tiesīgi piedalīties visi Zviedrijā dzīvojošie latvieši un Latvijas pilsoņi – cittautieši, kā arī ar latviešiem laulātie ārzemnieki. Vēlēšanām reģistrēto personu skaits svārstījies ap 3 – 3,5 tk cilvēku, taču parasti vēlēšanās piedalās ne vairāk par 30%. ZLCP sākumā vēlēja uz 3 gadiem, no 1968. g. – uz 4 (5)? gadiem. ZLCP sastāv no 30 locekļiem, kuri pulcējas gadskārtējā sesijā, bet starplaikos darbojas valde 9 locekļu sastāvā. ZLCP priekšsēži:

tautsaimnieks Jānis Landorfs (1953 – 55),
tautsaimnieks Herberts Tepfers (1955 – 63),
inženieris Imants Freimanis (1963 – 76, no 1981),
arheoloģe Zaiga Blumberga-Vasariņa (kopš 19..).

ZLCP birojs atrodas Stokholmā (adrese – Västmannagatan 27; pasta adrese – Box 7157, S – 10388, Stockholm, Sweden; tālr. 08 – 314211).

ZLCP galvenais mērķis ir latviešu interešu pārstāvība Zviedrijā, kā arī politiskā cīņa par Latvijas valsts neatkarības atgūšanu. ZLCP rūpējas par etniskās izglītības uzturēšanu, Zviedrijas latviešu līdzdalību dažādos Eiropas dziesmu svētkos.

ZLCP viedoklis pausts laikrakstos "Latvju Vārds" (1944 – 66), "Latvija" (1966 – 86); no 1986. g. ZLCP kļuvusi par laikraksta "Brīvā Latvija" līdzizdevēju (redakcija Minsterē, nodaļa Stokholmā). ZLCP izrauga Zviedrijas latviešu delegātus LAKEC.

Latviešu Nacionālais fonds (LNF) – Zviedrijas latviešu sabiedriska organizācija; dibināts 1947. g. Stokholmā. Tā galvenais mērķis – iegūt un izplatīt patiesu informāciju par Latviju un latviešiem, veicināt latvisko kultūru un cīnīties par Latvijas atbrīvošanu. Kopš 1956. g. LNF ietilpst LAKEC struktūrā kā Informācijas daļa, taču saglabā savu organizatorisko statūtu. LNF birojs atrodas Stokholmā (adrese – Västmannagatan 27; pasta adrese – Box 108, S – 10121, Stockholm, Sweden; tālr.

08 — 307384). Par LNF balsstiesīgajiem biedriem var būt personas, kas piekrīt LNF mērķim un kārto dalības maksu (sākotnēji 5 kronas, vēlāk 15 kronas gadā). Taču LNF budžetu lielā mērā veido ziedojumi (budžets 70. gados bija ap 100 tk kronu, bet 80. gados ap 300 tk kronu gadā). LNF biedru skaits sākumā bija apm. 1,5 tk cilvēku, pēc tam krasi samazinājās līdz 500 cilvēkiem, taču fonda atbalstītāju skaits visā pasaulē ir liels (70. gados apm. 6 tk cilvēku, pēc citiem aprēķiniem, 10 tk cilvēku). LNF augstākais orgāns ir padome (28 locekļi, kopš 1962. g. to ievēl uz 4 gadiem), un padomes vēlēta valde.

LNF arhīvā laika gaitā uzkrāta nozīmīga informācija. LNF darbība vērsta uz emigrācijas latviešu un ārzemju sabiedrību, taču pastāvēja arī slepens sektors nelegālai informācijas apmaiņai ar Latviju.

Viens no LNF dibinātājiem un dedzīgākajiem darbiniekiem bija publicists un dzejnieks Andrejs Eglītis, kas vairāk nekā 40 gadu bija LNF ģenerālsēkretārs. LNF valdes priekšsēža postenī bijuši vairāki pazīstami zinātnieki, to vidū tautsaimnieks Arnolds Aizsilnieks, etnogrāfs Kārlis Straubergs, arheologi Voldemārs Ģinters un Kārlis Granfelds, ģeogrāfs Jānis Rutkis.

LNF savā darbībā centies izplatīt informāciju par tām norisēm Latvijā, kuras padomju okupācijas režīms centies slēpt vai sagrozīt. Vispirms tās ir masu deportācijas un represijas, lauksaimniecības piespiedu kolektīvizācija, pārkrievošana, tautsaimniecības pārspīlēta industrializācija, kultūrvēsturiskā mantojuma noniecināšana, vides piesārņošana un citi postījumi, kas nodarīti Latvijas zemei un tautai.

LNF publicēja vairākus desmitus grāmatu, virkni sīkāku brošūru, zinātnisku pētījumu, publicistiku, kā arī literārus darbus ar publicistisku ievirzi. LNF nozīmīgākie izdevumi: "These Name Accuse" (1951; papildināts 1982, ziņas par deportētajiem Latvijas iedzīvotājiem), "Latvia — Country and People" (1967), "The Profits of Slavery" (1965; autors Ādolfs Šilde), "Resistance Movement in Latvia" (1975), "Latvijas senatnei" (1980; rakstu krājums arheologa Voldemāra Ģintera piemiņai), "We — Accuse" (1985).

Vācijas Latviešu Centrālā padome (VLCP) — Vācijas latviešu centrālorganizācija; dibināta 1945. gadā. Tās galvenais uzdevums bija bēgļu materiālā, garīgā un medicīniskā aprūpe. Attīstībā izdalāmi divi visai atšķirīgi posmi. Pirmais posms (1945 — 50) saistās ar "Mazās Latvijas" periodu, kad VLCP veica latviešu bēgļu centrālās pārstāvniecības funkcijas Vācijā, vēlāk arī Austrijā un Dānijā, kur tolaik atradās apm. 120 tk latviešu, to skaitā 1945. — 1946. g. arī apm. 23 tk internēto leģionāru. Šajā laikā VLCP aprūpē atradās gandrīz visi 2. pasaules kara bēgļi no Latvijas, izņemot apm. 6 tk cilvēku Zviedrijā.

Otrais posms VLCP darbībā sākās 1951. g., kad VLCP ieguva juridiskas personas tiesības (saskaņā ar VFR likumiem) un sakarā ar latviešu izceļošanu no Vācijas tika reorganizēta (latviešu skaits samazinājās līdz apm. 12 tk). Turpmāk VLCP bija pakļauta LAKEC un PBLA. VLCP izvirza pārstāvjus LAKEC pilnsapulcei un PBLA valdei.

VLCP izveidojās 1945. g. nogalē, kad jau gandrīz katrā nozīmīgākā bēgļu nometnē darbojās etniskās organizācijas — latviešu nacionālkomitejas vai arī to radītās novadu jeb apgabalu komitejas. Okupācijas varas iestādes necēla iebildumus VLCP kā bēgļu etniskās pārstāvības un aprūpes organizācijas izveidošanai un neliedza

tai arī komerciālu un politisku darbību. Okupācijas zonu un vācu zemju robežas ietekmēja bēgļu kopdarbības iespējas, no tām izrietēja arī t.s. latviešu apgabalu robežas. "Mazās Latvijas" laikā šī teritorija bija iedalīta 9 apgabalos un katram apgabalam bija sava komiteja (1949 tās nomainīja VLCP pārstāvības): Šlēsvigas-Holšteinas un Hamburgas apgabals ar centru Lībekā; Lejassaksijas apgabals ar centru Hannoverē (tās ietvaros atradās vēl Oldenburgas zeme ar centru Oldenburgā); Ziemeļreinas-Vestfālenes apgabals ar centru Detmoldā (tā bija arī visas angļu okupācijas zonas organizatoriskais centrs); Hesenes apgabals ar centru Hānavā pie Frankfurtes; Virtembergas-Bādenes apgabals ar centru Eslingenē (tā bija arī amerikāņu un franču okupācijas zonas organizatoriskais centrs Dienvidvācijā); Bavārijas apgabals ar centru Minhenē (tās ietvaros atradās Frankonija jeb Ziemeļbavārija ar centru Fišbahā pie Nirnbergas); Bādenes-Virtembergas apgabals (franču zona) ar centru Rotveilē; Reinzemes-Pfalcas apgabals (arī franču zona) ar centru Kaizerslauternē un Austrijas apgabals ar centru Glāzenbahā pie Zalcburgas.

Pēc 1951. g. dažus latviešu apgabalus apvienoja, bet Austrijas latviešu apgabals tika likvidēts. No jauna tika izveidota VLCP pārstāvība Rietumberlīnē.

VLCP pirmo sastāvu ievēlēja 1945. g. novembrī netiešās vēlēšanās (elektoru sapulcēs 7 apgabalos) pēc normas — 1 loceklis no katriem 5 tk latviešu. Par VLCP locekļiem kļuva arī minēto apgabalu komiteju priekšsēži, bet 1946. g. maijā pēc internēto leģionāru atbrīvošanas padomē kooptēja 3 DV pārstāvjus. VLCP otrais sastāvs tika ievēlēts 1947. g. februārī pēc normas — 1 loceklis no katriem 3 tk latviešu. VLCP trešo sastāvu ievēlēja 1948. g. martā jau pēc tiešas mažoritāras vēlēšanu sistēmas, latviešu apdzīvotie apgabali tika iedalīti 17 vēlēšanu iecirkņos Vācijā un vienā vēlēšanu iecirknī Austrijā. Uzvaru guva DV atbalstītie kandidāti. Jau 1948. g. decembrī tika ievēlēts VLCP ceturtais sastāvs ar pilnvarām uz 2 gadiem.

Sākot ar 1951. g., VLCP sastāv no 16 locekļiem, kurus ievēlēja uz 3 gadiem, bet pēc 1971. g. izdarītās statūtu maiņas — 21 loceklis uz 4 gadiem.

1945. g. augustā Detmoldā tika izveidota Latviešu Centrālā komiteja (LCK), kas kļuva par VLCP izpildorgānu un darbojās VLCP sesiju starplaikos. LCK sākotnēji sastāvēja no 5 locekļiem; kopš 1971. g. tajā ir 7 locekļi, to skaitā priekšsēdis un dažādu nozaru vadītāji. "Mazās Latvijas" periodā VLCP — LCK darbība vienlaikus tika vadīta no divām vietām: Eslingenē strādāja Dienvidvācijas delegāti (pārzināja amerikāņu un franču zonu), bet Detmoldā — Ziemeļvācijas delegāti (angļu zona). Katras delegācijas vadībā bija savs LCK vicepriekšsēdis. Pēc zonu robežu likvidēšanas šāds dalījums zaudēja nozīmi. Par VLCP — LCK mītnes vietu tika izraudzīta Minstere, tās birojs atradās DV namā, bet kopš 1986. g. — jaunceltā Latviešu centra telpās (adrese — Salzmanstrasse 152, D-4400 Münster, Westfalen, BRD; tālr. 0251 — 21 — 3097).

VLCP priekšsēži "Mazās Latvijas" periodā:

jurists Alfrēds Arturs Valdmanis (1945 — 46; 1947),

jurists Pēteris Stērste (1946 — 47),

atvaļinātais ģenerālis Jānis Lavenieks (1947 — 48),

inženieris Jānis Celms (1948 — 50),

LCK priekšsēži:

luteriešu mācītājs Kārlis Kundziņš (1945 — 47) Lībekā,

vēsturnieks Arveds Švābe (1947 — 48) Eslingenē,

tautsaimnieks Vilis Vītols (1947 – 48) Eslingenē,
tautsaimnieks Haralds Klarks (1948 – 50) Virčburgā,
atvaļinātais pulkvedis Vilis Janums (1950 – 70; pēc tam goda
priekšsēdis) Minsterē,
jurists Ādolfs Šilde (1970 – 72) Minsterē,
pedagogs Arturs Cipulis (1972 – ..) Hamburgā,
medikis Andris Kadeģis

VLCP – LCK finansēšanai sākumā noteica "galvasnaudu" – 1 reihsmarku mēnesī no katra maksāspējīga Latvijas pilsoņa kopā ar 5% nodokli no katra strādājošā faktiskās izpeļņas. Kad pēc 1948. g. naudas reformas Vācijā bēgļi faktiski zaudēja savus ietaupījumus un viņu materiālais stāvoklis pasliktinājās, maksājumus samazināja līdz 0,50 vācu markām un 1% nodokļa. Vēlāk VLCP – LCK ienākumus veidoja obligātā nodeva (1 marka mēnesī no personas), ko papildināja brīvprātīgi ziedojumi. VLCP – LCK budžets 70. gados bija ap 50 tk marku gadā.

VLCP – LCK darbojās šādās nozarēs: izglītības un kultūras, juridiskā, saimnieciskā, darba, labklājības, aprūpes, informācijas nozare. "Mazās Latvijas" periodā darbojās LCK Tautzinātniskā padome (vadīja agronoms Pēteris Starcs) un LCK Augstākā tiesa. VLCP – LCK pirmo satversmi izstrādāja profesors Arveds Švābe.

VLCP – LCK nozīmīgākie veikumi: gādība par latviešu skolām; līdzdalība Baltijas universitātes darbībā; rūpes par kara veterāniem (panākta internēto leģionāru atbrīvošana, vēlāk arī pārvietoto personu statusa piešķiršana, nodrošinājums ar VFR pensijām); trimdinieku apzināšana (1945 dib. Bēgļu dzīves arhīvs, kurā atrodamas ziņas par aptuveni 107 tk latviešu); kultūras dzīves rosināšana (darbojās Mākslas aģentūra, 1946 atjaunoja Latvijas Kultūras fonda darbību); aizjūras latviešu kopienu apgāde ar grāmatām (1950 – 51 nokomplektētas un nosūtītas 52 bibliotēkas ar apm. 1000 sējumiem katrā).

VLCP – LCK publikācijas: "Latviešu bēgļu aprūpes organizāciju noteikumi" (1947), P.Starcs "Tautas saglabāšanas problēmas" (1948) un "Pārskats par tautzinātnes un tautkopības problēmām" (1949), "Latviešu trimdas kopības noteikumi" (1949), "Likumi un noteikumi par palīdzību karā cietušiem" (1949), T.Budiņa-Lazdiņa "Lehrbuch der lettischen Sprache" (1969), "LCK Informācijas biļetens" (1945 – 46; 1948 – 49).

1949. – 1986. g. VLCP – LCK izdeva laikrakstu "Latvija", bet kopš 1986. g. ir laikraksta "Brīvā Latvija" līdzizdevēja (redakcija Minsterē). Pēc 1951. g. VLCP – LCK galvenais uzdevums ir latviešu sociālā aprūpe, papildskolu un Minsteres ģimnāzijas darbības pārzināšana, kultūras un dziesmu dienu organizēšana (1976 tās notika Štutgartē, 1981 Minhenē).

Politiskās dzīves norisēs VLCP – LCK parasti iesaistās ar Vācijas Baltiešu padomes un citu baltiešu organizāciju starpniecību.

Latviešu savienība Austrijā (LSA) darbojās 1955. – 1972. gadā. Līdz LSA izveidošanai Austrijā darbojās DV nodaļa (1949 – 55), ko slēdza pēc PSRS pieprasījuma. Cenšoties ievērot absolūtu Austrijas neitralitāti saskaņā ar 1955. g. valsts līguma prasībām, Austrijas policija slēdza arī LSA. LSA darbības laikā latviešu skaits samazinājās no apm. 200 cilvēkiem līdz 100, tāpēc LSA darbībai nebija lielas nozīmes.

Dānijas Latviešu Nacionālā komiteja (DLNK) dibināta 1956. g. Kopenhāgenā. Līdz tās izveidošanai Dānijā no 1948. g. darbojās "Latviešu aprūpe". DLNK tika atzīta par oficiālu latviešu interešu pārstāvi Dānijā, tā veica koordinācijas un reprezentācijas uzdevumus. DLNK (uz 2 gadiem) ir tiesīgi vēlēt visi 18 g. vecumu sasnējušie latvieši, taču latviešu kopskaits izceļošanas un jaunatnes asimilācijas dēļ no 2 tk cilvēku samazinājies līdz 300 cilvēkiem. Kopš 1964. g. DLNK izdod biļetenu "Dānijas Latviešu Ziņas".

Latviešu palīdzības biedrība Norvēģijā (LPBN) dibināta 1951. g. Oslo; tās galvenais uzdevums — uzturēt sakarus ar trimdas kopību, LAKEC. Taču latviešu skaits Norvēģijā nekad nav pārsniedzis 100 cilvēku, tāpēc LPBN darbības nozīme bijusi neliela; bet kopš 70. gadiem tās darbība tikpat kā apstākusi.

Holandes Latviešu Nacionālā komiteja (HLNK) dibināta 1950. g. (to ievēl uz 3 gadiem). Komitejas pārstāvēto latviešu skaits Nīderlandē (Holandē) no 400 cilvēkiem samazinājies līdz mazāk nekā 100 cilvēkiem, tāpēc 80. gados tās darbība faktiski apstākusi.

Beļģijas Latviešu Nacionālā komiteja (BLNK) dibināta 1950. g. Briselē. 1948. g. sāka darboties tās priekštece — Beļģijas Latviešu organizāciju apvienība. BLNK (7 loc. uz 3 gadiem) tiesīgi vēlēt visi pilngadīgie Beļģijas latvieši; to skaits no apm. 1,1 tk cilvēku jau 50. gadu vidū bija samazinājies līdz 300 cilvēkiem, bet nacionāli aktīvo latviešu skaits bija vēl mazāks. Kopš 1950. g. iznāk BLNK biļetens (ar nosaukumiem "Vēstnesis", "Atbalss", pēdējā laikā "Ziņotājs").

Latviešu apvienība Francijā (LAF) dibināta 1954. g.; 1946. g. sāka darboties tās priekštece — Latviešu palīdzības komiteja, tās mītne atradās Parīzē, kopas arī citās pilsētās. Kopš 1948. g. tiek izdots biļetens "Latviešu Ziņas Francijā" (metiens 1000 eksemplāru, vēlāk 400 eksemplāru). Aktīvo biedru nekad nav bijis vairāk par 300 cilvēkiem. Lieli nopelni kopības uzturēšanā bijuši inženierim Herbertam Pestmalim, luteriešu mācītājam Edgaram Lappuķem, baptistu mācītājam Ernestam Bonapartam.

Šveices Latviešu apvienība (ŠLA) dibināta 1952. g. savstarpējai palīdzībai un sakariem ar citzemju latviešu organizācijām. Tā kā latviešu skaits Šveicē ir tikai apm. 100 cilvēku, ŠLA darbībai neliela nozīme.

Itālijas Latviešu apvienība (ILA) — vienīgā latviešu organizācija Itālijā, tās mītne atrodas Romā. ILA priekštece bija 1945. g. dibinātā bēgļu palīdzības komiteja. Tā kā latviešu skaits Itālijā ir ne vairāk par 50 cilvēkiem, ILA darbībai neliela nozīme.

Dienvidamerikas Latviešu apvienība (DALA) dibināta 1977. g. Sanpaulu, apvienojot latviešus Brazīlijā, Venecuēlā, Argentīnā, Urugvajā, Čīlē, Meksikā (pēdējās trijās zemēs latviešu skaits neliels). DALA darbībā galvenā nozīme ir Brazīlijas veclatviešu baptistu grupējumam un luteriešu kolonijai Karakasā.

Ilgus gadus par latviešiem Dienvidamerikā labi rūpējās draudzes, taču DALA likās nepieciešama, lai veidotu sakarus ar citu kontinentu latviešiem un iesaistītos PBLA organizatoriskajā struktūrā. DALA etnisko bāzi veido ne vairāk kā daži tūkstoši nacionāli aktīvo latviešu, kuru skaits līdz ar paaudžu maiņu turpina samazināties. Par DALA priekšsēdi kļuvis katoļu teologs Staņislavs Ladusāns (Sanpaulu). DALA kongresi sanāk nepāra gados.

Brazīlijas Latviešu apvienība (BLA) dibināta 1953. g. To izveidoja 2. pasaules kara bēgļi, kas grupējās ap savu luteriešu draudzi Sanpaulu ar mācītāju Jēkabu Ādolfu Mekšu priekšgalā un uzturēja saistību arī ar Brazīlijas veclatviešu baptistu kolonijām. BLA etnisko bāzi 50. gados veidoja apm. 3—4 tk nacionāli aktīvu latviešu; turpmākajos 30 gados latviešu skaits krietni samazinājies aizceļošanas un asimilācijas dēļ. BLA birojs atrodas Sanpaulu luteriešu namā (adrese — Rua Dom Pedro II, 539; São Paulo, S.P., Brasil).

Venecuēlas Latviešu apvienība (VELA) dibināta 1975. g. Karakasā. Tā pārstāv apm. 400—500 latviešu Venecuēlā, kas jau pirms tam bija apvienojušies savā luteriešu draudzē. VELA birojs atrodas Karakasā (adrese — Apartado 69134, Altamira, Caracas 1062—A).

Argentīnas Latvju savienība (ALS) dibināta 1935. g. pēc Pētera Oliņa ierosinājuma un sākumā mitinājās sūtniecības telpās. ALS darbība vienmēr saistījusies ar Buenosairesu un tās piepilsētām. ALS pārstāvēto latviešu skaits sākumā bija daži simti, tad uz 2. pasaules kara bēgļu rēķina palielinājās līdz 1,3 tk cilvēku, bet vēlāk atkal samazinājās līdz 500—600 cilvēkiem. Vairāku ALS vadītāju vidū lielākie nopelni etniskās kopības uzturēšanā bijuši tautsaimniekam Visvaldim Gustam. ALS birojs atrodas luteriešu draudzes namā (adrese — Sabastian, Gaboto 1236, 1638 Hurlingham, Buenos Aires).

Sauņa Arābijas Latviešu apvienība (SALA) dibināta 1983. g. Džubeilā, lai apvienotu tos dažus desmitus latviešu, kas kā dažādu nozaru speciālisti ataicināti Saūda Arābijā no Ziemeļamerikas un Rietumeiropas. Iespējams, ka SALA darbība būs īslaicīga, jo pēc līgumsaistību izbeigšanās latvieši atgriezīsies agrākajās dzīvesvietās.

Trimdas sabiedrības garīgās organizācijas

Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca trimdā

Līdz 1940. g. Latvijā luterieši bija lielākais konfesionālais grupējums (55% iedzīvotāju; apm. 1 mlj latviešu un 60 tk vācbaltiešu, kopā ap 300 draudžu). 1939.—1940. g. vairākums vācbaltiešu repatriējās uz Vāciju. 2. pasaules kara Latvijā bēgļi Vācijā un Zviedrijā nonāca 1944.—1945. gadā. Pēc aptuvena vērtējuma trimdā bija devušies apm. 100—110 tk luteriešu, 145 garīdznieku (no 241) un arhibīskaps Teodors Grīnbergs.

Trimdā Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca (LELB) turpināja darboties atbilstoši 1928. g. pieņemtajai Satversmei; saskaņā ar to LELB bija patstāvīga Baznīca ar sinodālu pārvaldi. Taču tika ieviesti daži papildinājumi, kas skāra gan organizatorisko struktūru, gan arī konfesionālos jautājumus. Tā, piem., draudžu apvienības dažādās valstīs tika pielīdzinātas prāvestu iecirkņiem, tika noteikts, ka draudzes, kas nesadarbojas ar vietējo apvienību, nevar sastāvēt LELB. No draudžu sarakstiem turpmāk tika svītrotas personas, kas divus gadus nav kārtējušas maksājumus. Mācītāju trūkuma dēļ dažviet reliģisko aprūpi atļāva veikt palīgmācītājiem, gan ar zināmiem ierobežojumiem — palīgmācītājiem nebija atļauts pieņemt

grēksūdzi un laulāt. Pretēji pirmskara praksei Latvijā par garīdzniekiem tika ordinētas arī sievietes.

Luteriešu Baznīcai bija liela loma trimdinieku idejiskajā ievirzē un nacionālās stājas veidošanā, par ko liecina šādi izteikumi, piem.: "Baznīca ir Latvija svešumā" (prāvests K.Kundziņš); "Mūsu Baznīcai brīvajā pasaulē ir divas sūtības: pirmā — sludināt Kristus evaņģēliju, otrā — cīnīties par Latvijas tiesībām uz neatkarību un brīvību" (jurists Pēteris Eglītis); "Vieni grib mūs iznīcināt, citi grib mūs pārtautot, bet mēs gribam palikt latvieši un ceram, ka mūsu draugi mums palīdzēs" (arhibīskaps T.Grīnbergs); "Lielajā drāmā, kas tagad norisinās uz vēstures skatuves, Dievs zināmu lomu iedalījis arī mūsu tautai, mūsu Baznīcai un mums — trimdiniekiem. Mēs, trimdinieki, esam visu to garīgo vērtību, atziņu un patiesību glabātāji, kuras sveša vara grib atņemt mūsu dzimtenē palikušajiem brāļiem un māsām" (arhibīskaps A.Lūsis).

Pēc "Mazās Latvijas" gadiem (1946 — 49) LELB piederīgie latvieši izklīda pa 16 valstīm. Prāvesta K.Kundziņa savāktās ziņas liecina, ka ap 1954. g. emigrācijā atradušies 87,4 tk luteriešu, kurus aprūpējuši 136 garīdznieki (valsts, draudžu locekļu un garīdznieku skaits):

Vācijā, Austrijā un Dānijā	10000	10
Lielbritānijā	4200	7
Zviedrijā un Norvēģijā	3000	6
Francijā, Beļģijā un Nīderlandē	1500	2
ASV	40000	82
Kanādā	10000	15
Austrālijā	15000	10
Jaunzēlandē	500	1
Dienvidamerikā (Venecuēlā, Brazīlijā, Čīlē, Argentīnā)	3000	3

K.Kundziņš norāda arī, ka draudžu aktīvo locekļu skaits dažādās valstīs ir tikai 50 — 90% no luteriešu kopskaita.

Līdz ar paaudžu maiņu latviešu draudzēs apvienoto luteriešu skaits no apm. 60 tk cilvēku 60. gadu vidū samazinājies līdz 50 tk cilvēku 70. gadu vidū un 45 tk cilvēku 80. gadu vidū.

LELB Virsvaldes (LELBV) locekļu skaits no 9 cilvēkiem 50. gados palielinājies līdz 23 cilvēkiem 70. gados (lai plašāk būtu pārstāvēti mītnes zemju latviešu luteriešu grupējumi). Saglabāts arī līdzsvars garīgo un laicīgo locekļu skaitā, pie tam garīgo locekļu vidū ir arhibīskaps — LELBA vadītājs un visi 8 prāvesti. Pēc latviešu izceļošanas no Vācijas LELBV plenārsēdes tika atjaunotas 1972. g., tās tiek sasauktas reizi 5 gados. LELB arhibīskapi:

Teodors Grīnbergs (1945 — 62) Eslingenē,

Kārlis Kundziņš (1962 — 65) Sietlā,

Arnolds Lūsis (kopš 1965) Toronto.

1959. g. LELB autorkolektīvs pabeidza jaunu Bībeles tulkojumu latviešu valodā no senebreju valodas, un 1965. g. ar British and Foreign Bible Society (BFBS) atbalstu to publicēja. 1967. g. tika izdota arī jauna garīgo dziesmu grāmata.

1972. g. LELBV nodibināja Nākotnes fondu, tā uzdevums ir atbalstīt teoloģijas studentus ar stipendijām. Kopš 1982. g. tiek organizēti trīsgadīgi teoloģiskie kursi, kas notiek ikvasaru luteriešu īpašumos Ontārio provincē Kanādā.

LELB Ārmisijas darbs atsākās 1969. g., kad tā turpināja 1933. g. iesākto misionāru darbību Indijā. LELB Ārmisija atbalsta arī LWF raidstaciju Adisabebā.

Latviešu luterieši Ziemeļamerikā. 19. gs. beigās nodibinājās pirmās veclatviešu luteriešu draudzes Bostonā, Ņujorkā, Filadelfijā, Baltimorā, Klīvlendā, Čikāgā un Albertas provincē (Kanādā). Tās visas pieslējās t.s. Misūri sinodei, ko noteica latviešu sakari gk. ar vācu ieceļotājiem. Organizatoriskā ziņā luterieši Ziemeļamerikā nav vienots grupējums, jo pieder vairākām sinodēm, kuru līdzspastāvēšana ir izveidojusies vēsturiskās attīstības gaitā, kad draudzes un to apvienības veidojās pakāpeniski pēc etniskā principa, gk. vācu un skandināvu apmetnēs. Mūsu dienās luterismam Ziemeļamerikā ir pāris desmitu miljonu piekritēju, un tā ir vērā ņemama konfesija.

Pēc 2. pasaules kara ASV ieceļoja apm. 45 tk, bet Kanādā apm. 16 tk latviešu bēgļu; no tiem apm. 37 tk un 13 tk bija luteriešu konfesijai piederīgo. Ieceļotāji izveidoja savas draudzes aptuveni 130 pilsētās. Vairākums draudžu tika nodibinātas 1949. — 1951. gadā. Ziemeļamerikā LELB sāka darbību 1948. g., kad Kanādā ieradās arhibīskapa pārstāvis prāvests Alfrēds Skrodelis, bet darbā ASV tika norikoti divi arhibīskapa vietnieki — prāvests Jēkabs Ķullītis Austrumkrastā (Ņujorkā) un prāvests Kārlis Kundziņš Rietumkrastā (Sietlā). Lielo attālumu dēļ draudžu pārvaldi iedalīja četros prāvestu iecirkņos jeb apgabalos: Austrumkrasta, Rietumkrasta, Vidienes un Kanādas iecirknis. Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas prāvesti Ziemeļamerikas Austrumkrasta apgabalā:

Jēkabs Ķullītis (1951 — 57) Ņujorkā,
Kārlis Arnolds Birznieks (1957 — 63) Filadelfijā,
Aleksandrs Veinbergs (1963 — 85) Vašingtonā,
Alberts Ozols (kopš 1985) Ņujorkā;

Vidienes apgabalā:

Pāvils Ķirsons (1960 — 65) Čikāgā,
Jānis Turks (1965 — 85) Kalamazū,
Vilis Vārsbergs (kopš 1985) Čikāgā;

Rietumkrasta apgabalā:

Kārlis Kundziņš (1949 — 62) Sietlā,
Arnolds Jānis Ernstsons (1963 — 67) Sanfrancisko,
Roberts Āboliņš (kopš 1968) Sietlā;

Kanādas apgabalā:

Alfrēds Skrodelis (1949 — 56) Hamiltonā,
Viesturs Šēfers (1957 — 74) Monreālā,
Arturs Nikolajs Voitkuss (1975 — 91) Monreālā,
Juris Cālītis (kopš 1991) Toronto.

ASV Austrumkrastā ir apmēram 25 luteriešu draudzes; to vidū četras veclatviešu draudzes, divām ir savi dievnami Bostonā, (no 1917 un 1928), bet trešajai — Filadelfijā (1931). Pēc kara jaundibinātajām draudzēm dievnami uzcelti vai nopirkti Bostonā (1965), Konektikutas Mančestrā (1953, 1962), Vilimentikā (1956, 1965), Ņujorkā (1947, 1965, 1967), Ņūbransvikā (1967), Filadelfijā (1967), Kveikertaunā (1959), Vašingtonā (1959, 1974). Plašus ārpilsētas īpašumus iegādājusies Bostonas Trimdas draudze ("Piesaule", Ņūhempšīras pavalstī) un Ņujorkas draudze (Ketskila

kalnos). Ņujorkas draudze ir lielākā latviešu draudze ārpus Latvijas, to aprūpē trīs mācītāji, bet 50. – 60. gados bija 4 tk reģistrēto draudzes locekļi.

ASV Vidienē ir apmēram 40 draudzes un kopas, to vidū Čikāgas veclatviešu draudze ar savu dievnamu (1927). Pēc kara savus dievnamus iegādājušās draudzes Klīvlendā (1964), Detroitā (1968, 1981), Sagino (1966), Grandrepidsā (1950, 1951, 1952, 1962, 1986), Kalamazū (1955, 1961, 1965), Indianapolisā (1968, 1969), Čikāgā (1958, 1971, 1977), Milvoki (1961), Fondulakā (1962), Mineapolisā (1954), Omahā (1956), Linkolnā (1953, 1958, 1973) un Senatobijā (1950). Vienai no Grandrepidsas draudzēm pieder ārpiilsētas īpašums "Mežvidi". Liela nozīme latviešu sabiedriskajā dzīvē ir arī Mičigana "Garezeram", kas izveidots ar luteriešu līdzdalību (1965).

ASV Rietumkrastā ir 12 luteriešu draudzes. Savi dievnami ir draudzēm Sietlā (1955, 1971), Portlendā (1977), Sanfrancisko (1956), Losandželosā (1960, 1975).

Kanādā 50. gados bija ap 40 latviešu luteriešu draudžu un kopu, vēlāk to skaits samazinājās līdz apm. 20 draudzēm. Savi dievnami ir draudzēm Monreālā (1960), Otavā, Toronto (1951, 1959, 1964) un Hamiltonā (1959). Visām minētajām draudzēm (izņemot Hamiltonu) ir arī ārpiilsētas īpašumi, it īpaši nozīmīgi ir trīs Toronto draudžu īpašumi ("Saulaine", "Sidrabene", "Tālava").

Gan skaitliskā, gan saimnieciskā ziņā Ziemeļamerikas luterieši ir spēcīgākais latviešu grupējums, uz kuru lielā mērā balstās visa trimdas kopība. No viņu ieguldījumiem tiek segti izdevumi LELB Virsvaldes un apgāda uzturēšanai, ārmisijas darbam, sīko draudžu un veco ļaužu atbalstam Vācijā (dažreiz arī Latvijā). Viena draudzes locekļa maksājumi 70. gados bija ap 30 – 40 dolāru gadā. Apmēram tikpat daudz bija nepieciešams draudžu papildskolu uzturēšanai. Draudžu īpašumu un aktīvu kopvērtība no apm. 2 mlj dolāru 60. gadu sākumā palielinājās līdz 8 mlj dolāru 70. gados un 80. gadu sākumā pārsniedza 10 mlj dolāru. Ne visi luterieši iestājušies latviešu draudzēs, tam par iemeslu bijis savrups dzīvesveids un vienaldzība ticības lietās, bet visbiežāk gan nevēlēšanās maksāt nodevas; daļa latviešu luteriešu iesaistījušies arī amerikāņu draudzēs. Laika gaitā latviešu draudzes ir "novecojušas". Jauniešu īpatsvars samazinājies no apmēram 24% 60. gadu sākumā līdz 12% 80. gadu sākumā. Šajā laika posmā reģistrēto draudzes locekļu kopskaits samazinājies no 25 tk līdz 18 tk ASV un no 10 tk līdz 7 tk Kanādā. Nav pamata uzskatīt, ka šī tendence varētu mainīties, tāpēc nākamās paaudzes laikā pilnvērtīgu draudžu darbu ir cerīgi saglabāt ne vairāk kā 30 – 35 lielākajos centros. Ziemeļamerikā kristīgās jaunatnes pulciņi darbojas gk. lielāko draudžu ietvaros; notiek arī īpaši kopdarbības pasākumi (gadskārtēji salidojumi, kursi u.c.). Taču laika gaitā jaunatnes pulciņu darbība jūtami samazinājusies.

Latviešu evaņģēliski luterisko draudžu apvienība Amerikā (LELDAA) dibināta 1957. g., sākumā apvienojot 53 draudzes ASV (to vidū arī amerikāņu sinodēs sastāvošās). 1965. g. apvienībā izveidots Kanādas apgabals ar 13 draudzēm. Lielāko uzplūdu laikā apvienībā ietilpa apm. 90 draudzes un vairākas sīkākas kopas (draudzē jābūt vismaz 50 locekļiem, citādi to uzskata par kopu); tās aprūpēja apm. 85 garīdznieki. Vēlāk draudžu skaits samazinājies līdz 70. LELDAA pārvaldi izrauga garīdznieku un draudžu delegātu ģenerālkonference, kas sanāk ik pēc trim gadiem. 1975. g. LELDAA tika reorganizēta un ieguva arī jaunu nosaukumu – Latvijas

evanģēliski luteriskā Baznīca Amerikā (LELBA). Pēc reorganizācijas, no vienas puses, tika uzsvērtā LELBA saistība ar LELB, bet no otras puses, iegūtās sinodes tiesības tai deva iespēju kā patstāvīgai vienībai iestāties Amerikas luteriešu padomē (Lutheran Council USA) un darboties LWF, WCC forumos. LELBA sinode tiek sasaukta reizi trijos gados.

Draudžu dienas sāka rīkot, lai rosinātu visu emigrācijas ticīgo līdzdalību Baznīcas dzīvē, padziļinātu viņu ticības izpratni un ticības nozīmi ģimenē; līdz ar dievkalpojumiem, garīgajiem koncertiem nedēļu ilgā programma ietvēra pārrunas, lekcijas, pulcējot līdz 40 garīdznieku un līdz 500 ticīgo. Draudžu dienas notikušas Mičigana "Garezerā" (1975, 1978, 1981), Ontārio "Saulainē" (1977), Ņujorkas Ketskilos (1982, 1986).

Kopš 1952. g. Mineapolisā mācītāja Edgara Ķiploka vadībā darbojas apgāds "Sējējs" (kooperatīvs bezpeļņas pasākums). 1969. g. tas nokļuva LELDAA (vēlāk LELBA) aizgādībā. Ik gadus apgāds izdod garīga satura grāmatas (sadarbībā ar Arvīda Roberta Augstuma spiestuvi Linkolnā) un periodiku. Apgāda pārziņā izveidota tematiska bibliotēka.

1976. g. Mineapolisā nodibināts Baznīcas arhīvs (kopš 1991. g. atrodas Čikāgā). Tā pamatu veido mācītāja Edgara Ķiploka privātarhīvs. Arhīvā tiek uzkrātas grāmatas, periodika, lietvedības dokumenti, kā arī īpaši tiek vākta informācija par personām (gk. garīdzniekiem).

Latviešu luterieši Austrālijā. 1947. — 1949. g. latviešu iecelotāju vidū vairākumā bija luterieši; draudzes tika dibinātas gk. 1949. — 1951. g. (1954 Austrālijā bija 15 tk latviešu luteriešu).

Austrālijas Latviešu luterāņu draudžu apvienība (ALLDA) dibināta 1959. gadā. Kopš 1961. g. reizi trijos gados sanāk tās ģenerālkonference (sinode), starplaikos darbojas vēlēta valde. Kopš 1951. g. kā arhibīskapa pārstāvis Austrālijā strādā prāvests Arnolds Grosbahs. ALLDA līdzdarbojas Austrālijas luteriešu Baznīcā (Lutheran Church of Australia). ALLDA reģistrēto locekļu skaits samazinājies no apmēram 10 tk cilvēku 60. gados līdz 9 tk cilvēku 70. gados un 8 tk cilvēku 80. gados. Atsevišķas draudzes ar dažiem simtiem locekļu dažādu apsvērumu un domstarpību dēļ palikušas ārpus apvienības. Drošāks pamats draudžu darbībai ir lielajos latviešu centros, kur draudzēm pieder dievnami — Sidnejā (1968), Adelaidā (1971), Melburnā (1972) un Pērtā (1973). Tāpat liela nozīme ir arī draudžu ārpilsētas īpašumiem, kas tiek izmantoti bērnu un jauniešu vasaras nometnēm. Lielāko draudžu ietvaros darbojas Jaunatnes kristīgās savienības (JKS) pulciņi, kas kopīgiem spēkiem rīko gadskārtējas jaunatnes dienas (kopš 1962). Sekojot Ziemeļamerikas paraugam, arī Austrālijā rīko Draudžu dienas (kopš 1984).

60. gados tika noteikta draudžu minimālā nodeva — 4,5 dolāru gadā vīriešiem un 3 dolāri sievietēm.

Latviešu luteriešu draudzes un kopas darbojas vēl 17 pilsētās Austrālijā un 3 pilsētās Jaunzēlandē.

Latviešu luterieši Lielbritānijā. Latviešu bēgļu vidū, kas no 1947. g. ieeļoja Lielbritānijā (gk. Anglijā), luterieši bija vairākumā. Sākotnēji to skaits bija vismaz 10 tk cilvēku, bet 50. gadu sākumā samazinājās par trešdaļu. Vairākums latviešu

luteriešu draudžu dibinātas 1947. — 1949. gadā. Draudžu pārvalde darbojas kopš 1947. g., bet draudžu sinode sanāk kopš 1948. g., kad Anglijā ieradās LELB arhibīskapa vietnieks prāvests Edgars Bergs.

Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas Anglijas pārvaldes prāvesti: Edgars Bergs (1948 — 61) un Ringolds Mužiks (kopš 1961; abi Londonā). Sinodes izveidošanā piedalījās arī sūtnis Kārlis Zariņš. Draudzēs reģistrēto locekļu skaits 50. gadu vidū vēl bija 4,2 tk cilvēku, bet 60. — 80. gados — ap 2 — 2,5 tk cilvēku.

Latviešu luterieši kā atsevišķa vienība ietilpst Lielbritānijas Starptautiskajā luteriešu padomē (pazīstama arī kā Lielbritānijas luteriešu brīvā konference), kas apvieno un saskaņo dažādu tautību Baznīcu un draudžu darbību. Daudztautību luteriešu centrā Hotorpā regulāri tiek rīkotas arī latviešu jaunatnes dienas, bērnu vasaras nometnes u.c. pasākumi. 1956. — 1966. g. Londonā tika izdots LELB Anglijas biļetens "Baznīcas Vēstis". Labākas iespējas kopības uzturēšanai ir tajās pilsētās, kur draudžu īpašumā ir dievnamu jeb draudžu nami — Bredfordā (1952), Korbi (1958), Londonā (1966), Lesterā (1970). Sava veco ļaužu mītne luteriešiem pieder Roufentā (1954).

Kopš 1975. g. draudzes minimālā nodeva ir 4 mārciņas gadā vīriešiem un 3 mārciņas sievietēm.

Anglijā par lietderīgāko izrādījušies t.s. reģionāldraudžu forma, kur vienā draudzē ietilpst vairākas kopas no netālu esošām pilsētām. Šādas kopas un dievkalpojumu vietas atrodas 30 pilsētās.

Latviešu luterieši Zviedrijā. 1944. — 1945. g. Zviedrijā latviešu bēgļu vidū bija ap 4,5 tk luteriešu. Pēc latviešu izceļošanas to skaits samazinājās apmēram par trešdaļu. Latviešu draudzēs reģistrēto locekļu kopskaits 50. — 80. gados bija ap 1,7 — 2,2 tk cilvēku. Zviedrijā jebkurš ieceļotājs tiek ieskaitīts par valsts baznīcas locekli. Līdz ar to rodas iespēja izmantot zviedru dievnamus un citas telpas bez īpašas atlīdzības. Latviešu luteriešiem bija iespēja organizēties arī pēc etniskā principa, kopš 1945. g. valsts algo dažus garīdzniekus latviešu garīgajai aprūpei. LELB Zviedrijas pārvalde darbojas kopš 1945. g., draudžu delegātu konferences (sinode) sanāk nepāra gados. Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas prāvesti Zviedrijā: Oskars Kārlis Sakārnis (1945 — 47 un 1975 — 78), Jānis Teriņš (1948 — 74), Leons Čuibe (kopš 1978; visi Stokholmā).

Latviešu draudzes dibinātas gk. 1945. — 1947. g., to vidū arī lielākās draudzes Stokholmā un Gēteborgā. Pavisam latviešu draudzes Zviedrijā atrodas 13 pilsētās. Latviešu luterieši kā patstāvīga vienība uzņemta Zviedrijas brīvbaznīcu padomē un kopš 1975. g. saņem valdības finansiālu atbalstu (ap 80 tk kronu gadā jeb gandrīz 30% no draudžu budžeta). Kopš 1947. g. Stokholmā iznāk Zviedrijas latviešu luteriešu "Apkārtraksts". 80. gados luteriešu draudžu aizgādībā sāka rīkot ekumeniskas latviešu jaunatnes dienas.

Ar LELB Zviedrijas pārvaldi saistīta arī nelielā Norvēģijas latviešu draudze Oslo.

Kopš 1951. g. ik vasaru Sundbijas pastorātā (Ēlandes salā) tiek rīkota vasaras nometne latviešu bērniem no Zviedrijas un Vācijas.

Latviešu luterieši Vācijā. "Mazās Latvijas" gados Vācijā atradās apm. 120 tk latviešu bēgļu, to skaitā arī 3 tk bēgļu Austrijā un 2 tk bēgļu Dānijā. Pēc aptuvena vērtējuma 80 — 85% bēgļu bija luterieši (100 — 105 tk cilvēku). Taču pēc citiem

apřekiniem luteriešu skaits bijis 90 tk cilvēku. Gandrīz visi latvieši tolaik dzīvoja bēgļu nometnēs, un apm. 100 vietās izveidojās draudzes, bet pēc tam arī centralizēta draudžu pārvalde. LELB arhibīskaps T. Grīnbergs, kā arī LELB Virsvalde uzturējās Eslingenē. Ziemeļrietumvācijas (angļu okupācijas zona) Virsvaldes nodaļa atradās Hamburgā, to vadīja prāvests K. Kundziņš, vēlāk — prāvests E. Bergs. Viņu pārziņā bija 50 garīdznieki, kas aprūpēja 40 tk luteriešu. Dienvidrietumvācijas (amerikāņu un franču okupācijas zonas) Virsvaldes nodaļa atradās Augsburgā, to vadīja prāvests J. Kullītis. Viņa pārziņā bija 80 garīdznieki, kas aprūpēja 50—60 tk luteriešu. Draudzes tolaik cieši sadarbojās ar Jaunatnes kristīgo savienību (JKS), kurai Vācijā bija apm. 70 nodaļas ar apm. 10 tk dalībnieku. Pēc tam, kad vairākums latviešu no Vācijas aizceļoja, palikušo skaits bija vairs tikai desmitā daļa no iepriekšējā. Draudžu darbu apgrūtināja teritoriālā sadrumstalotība (nelielas draudzes un kopas apm. 50 vietās). Dievkalpojumiem un draudžu skolu darbībai vajadzēja irēt vācu dievnamus un draudžu namus, izņemot Mīnsteri, kur varēja izmantot latviešu ģimnāzijas telpas, un dažas citas pilsētas, kur dievnami bija draudžu īpašumā (Bekhofā pie Bīlefeldes, Mercfeldē pie Nirnbergas un Oldenburgā). 1951. g. visā Rietumvācijā (VFR) izveidoja vienu prāvesta apgabalu ar savu LELB Virsvaldes nodaļu un sinodi, kas kopš 1963. g. sanāk ik pēc dažiem gadiem.

Latviešu evaņģēliski luteriskās Baznīcas prāvesti Vācijā: Elmārs Rozītis (1951—81) un Elmārs Rozītis jun. (kopš 1981; abi Eslingenē). Oficiāli reģistrētais draudžu locekļu skaits Vācijā samazinājies no 8,7 tk cilvēku 1965. g. līdz 6 tk cilvēku 80. gadu sākumā. Garīgās aprūpes ziņā ar viņiem saistīti vēl daži simti luteriešu nelielās draudzēs un kopās Dānijā, Nīderlandē, Beļģijā un Francijā.

LELB Rietumeiropas pārvalde (LELBR) darbojās 1966.—1981. g., tā apvienoja draudzes 8 zemēs; prezidijā bija 6 LELB Virsvaldes locekļi, to vidū Lielbritānijas, Zviedrijas, Vācijas prāvesti; notika gadskārtējas LELBR plenārsēdes. LELBR pārziņā bija ap 70 draudžu un kopu ar 14—15 tk locekļu.

LELBR formāli tika likvidēta, taču, cenšoties saglabāt uzsākto sadarbību (pēc Ziemeļamerikas parauga), tā turpināja Draudžu dienu rīkošanu, kurās vienkopus pulcējās pāris desmitu garīdznieku un pāris simtu ticīgo no dažādām zemēm.

Latviešu luterieši Dienvidamerikā. Pēc 2. pasaules kara Dienvidamerikā nokļuva apm. 4 tk latviešu bēgļu, to vidū vairākums luteriešu. Luteriešu draudzēm Karakasā, Sanpaulu, Buenosairesā, Santjago un Montevideo desmitiem gadu ilgi etniskās kopības uzturēšanā bija vislielākā nozīme. Draudzes aprūpēja LELB sūtītie garīdznieki, bet dievnami Sanpaulu un Buenosairesā tika celti ar LWF atbalstu. Lielākā ir Karakasas draudze, kurai ir arī savs dievnams (kopīgs ar citu tautību draudzēm) un kopas citās Venecuēlas pilsētās.

Luteriskā vispasaules federācija (Lutheran World Federation; LWF) dibināta 1947. g. Ženēvā (Sveicē), tā apvieno ap 60 evaņģēliski luterisko Baznīcu ar apmēram 70 mlj ticīgo (to vidū ap 30 mlj Vācijā, 15 mlj Šķandināvijā, 12 mlj ASV). LWF izdod žurnālu "Lutheran World", Strasbūrā darbojas LWF seminārs.

Trimdas LELB ir pilntiesīga LWF lockle; arhibīskaps T. Grīnbergs bija viens no LWF dibinātājiem un pirmajiem vadītājiem. LWF materiālo atbalstu saņēmušas nelielās latviešu kopas Vācijā, Anglijā un Dienvidamerikā. Trimdas LELB izmantojusi LWF

forumus, lai aizstāvētu ticīgo tiesības un nosodītu Baznīcas beztiesīgumu Latvijā padomju okupācijas apstākļos. Trimdas LELB delegāti piedalījušies visās LWF ģenerālkonferencēs: Lundā (1947), Hannoverē (1952), Mineapolisā (1957), Helsinkos (1963), Eviānā (1970), Nairobi (1977), Budapeštā (1984), Kuritibā (1990).

Vispasaules Baznīcu padome (World Council of Churches; WCC) dibināta 1948. g. Ženēvā kā autonomu Baznīcu konsultatīvas sadarbības orgāns; tajā iekļāvušās ap 240 protestantu (arī luteriešu) un pareizticīgo Baznīcas no 83 zemēm ar apm. 300 mlj piekritēju. Kopš 1970. g. trimdas LELB ir WCC locekle (jau 1968. g. tās delegāti pedalījušies WCC 4. ģenerālkonferencē Upsalā).

Eiropas Baznīcu konference (Conference of European Churches; CEC) pastāv kopš 1959. g. kā ekumeniskās sadarbības reģionāls pasākums. CEC sanāksmes notiek reizi 2–3 gados Nīborgā, tur pārstāvēta arī LELB.

Nozīmīgākie emigrācijas luteriešu periodiskie izdevumi latviešu valodā: nedēļas laikraksts "Pie Svētavota" (1945–51 un kopš 1956), žurnāli "Mājas Draugs" (1949–55), "Ceļa Biedrs" (kopš 1956) un "Jaunatnes Ceļš" (1969–75), kā arī Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas kalendārs (kopš 1949).

Nozīmīgākās emigrācijas luteriešu grāmatas latviešu valodā: "Bībele. Vecā un Jaunā Derība" (1945)³, "Jaunā Derība" (1945³), "Bībele. Vecā un Jaunā Derība" (1965; atjaunots tulkojums), "Jaunā Derība" (1969; atjaunots tulkojums), "Agenda" (1973; garīdznieka rokasgrāmata), "Tālā ceļā" (1948; vadonis izceļotājiem; sastādītājs E.Ķiploks), "Meldiju grāmata" (1946³; redaktors J.Vītols), "Dziesmu grāmata" (1947³), "Jaunā dziesmu grāmata" (1956, redaktors K.Kundziņš), "Dievam pieder zeme" (1974; dziesmu grāmata ar latviešu komponistu darbiem; sastādītājs A.Purvs), "Gaismas rīts" (1975; garīgo dziesmu tekstu un nošu krājums), L.Adamovičs "Dzimtenes baznīcas vēsture" (1947³), H.Biezais "Kristiānisms, nacionālisms, humānisms" (1953), "Kristiānisms laikmeta maiņās" (1969³), M.Gulbis "Dzīves problēmas un ticības jautājumi" (1970), "Lasīsim Bībeli" (1975), E.Grīslis "Seni ceļi un jaunas tekas" (1973; par latviešu dievapziņu modernajā pasaulē), "Mārtiņš Lutērs — reformators" (1975), "Dzīvības vainagu vijot" (1978; reliģiskas apceres), "Par Dievu un Latviju" (1980; reliģiskas apceres), "Dievs kungs ir latvju stiprā pils" (1982; reliģiskas apceres), "Mēs dzīvojam cerībās" (1985; reliģiskas apceres), "Uz ērgļa spārniem" (1986; reliģiskas apceres), "Dieva paspārnē" (1987; reliģiskas apceres), "Latviešu draudžu vēsture" (198...; sakārtojis E.Ķiploks), E.Ķiploks "Dzimtenes draudzes un baznīcas" (1987), A.Veinbergs "Kristus vēsts Latvijai" (1986).

Latviešu katoļu organizācijas

Latvijas bēgļu vidū, kas 1944.–1945. g. nonāca Vācijā un Zviedrijā, bija apm. 10–12 tk katoļu (gk. latgalieši) un apm. 40 katoļu garīdznieku. Kaut arī katoļu Baznīca garīgo aprūpi veic pēc teritoriālā principa veidotās draudzēs un bīskapijās, saskaņā ar pāvesta Pija XII 1948. g. izdotu encikliku bēgļiem tika garantēta pēc

³ Pirmpublicējums Latvijā.

nacionālā principa organizēta aprūpe. Kopš 1952. g. Vatikānā pastāv īpaša bēgļu un emigrantu aprūpes padome. Tāpēc latviešu katoļi veidojuši savas draudzes un kopas visās vietās, kur viņi nonākuši pietiekami lielā skaitā. Tā 1945. – 1949. g. latviešu katoļi Rietumvācijā noturēja dievkalpojumus apm. 50 bēgļu nometnēs. Emigrācijā tika izplatīts nedēļas laikraksts "Svētdienas Ziņas" (1947 – 49) un "Ausekļa kalendārs" (1946 – 49). 1946. g. notika katoļu garīdznieku un latviešu draudžu pārstāvju Visvācijas sanāksme. 1949. g. apm. 500 latviešu katoļu svētceļnieku apmeklēja Altetingu (katoļu svētvieta Dienvidvācijā).

Tā kā draudzes pievērsa uzmanību tikai reliģiskai darbībai, sabiedriskās dzīves veicināšanai tika dibinātas īpašas katoļu organizācijas.

Emigrācijas latviešu katoļu garīgo aprūpi pārzina Vatikāna iecelti nacionālie delegāti:

monsenjors Pēteris Laurinovičs (1945 – 49) Minhenē,

dekāns Donats Mūrnieks (1949 – 51) Minhenē,

dekāns Mārtiņš Kaļķis (1951 – 53) Neitingā,

bīskaps Boļeslavs Sloškāns (1953 – 63),

monsenjors Kazimirs Ručs (kopš 1963) – abi Lēvenā.

Nacionālajam delegātam padoti koordinatori darbojas ASV, Kanādā, Austrālijā, Lielbritānijā, Vācijā. Latviešu katoļu garīdznieku izglītošanai 1947. g. B.Sloškāna vadībā Lēvenas universitātē noorganizēts īpašs seminārs; tajā studējuši apm. 10 latviešu katoļu garīdznieki.

Pēc jezuītu tēva Paula Beča ierosinājuma un viņa vadībā Vatikāna radio 1948. g. sāka regulāras pārraides latviešu valodā.

1946. – 1966. g. Zviedrijā un ASV izdots katoļu mēnešraksts "Dzimtenes Balss", pēc tam ar nosaukumu "Gaisma" tāds iznāca Beļģijā. Kopš 1946. g. ar pārtraukumiem un ar dažādiem nosaukumiem tiek izdots katoļu kalendārs (kopš 1973. g. Zviedrijā – ar nosaukumu "Dzimtenes kalendārs"; redaktors K.Vilnis).

1986. g. sakarā ar Livonijas kristianizācijas 800 gadu atceri tika sasaukts katoļu kongress, kura ietvaros notika latviešu ekumēniskais salidojums. Tā pārstāvji tikās ar pāvestu Jāni Pāvilu II Vatikānā.

Nozīmīgākie katoļu izdevumi: "Lyugšonas un dzīsmes katolim" (1945), "Slavēsim Kungu" (1946, 1949, 1960; garīgas dziesmas), "Jaunā Derība" (1949; V.Streļevica atjaunots tulkojums), "Klusās nedēļas dievkalpojumi un Kristus ciešanu rītāji" (1951), "Dievs ar mums" (1952; lūgšanas, dziesmas), Š.Mozga "Svētā misa" (1956), Pijs Parss "Mācieties saprast svēto misu" (1959), "Uz augšu sirdis" (1959; lūgšanas, dziesmas), "Katoļu katehisms" (1960), "Psalmi" (1961), "Dieva valstība pēc svēto rakstu liecībām" (1962), P.Cirsis "Dieva mācība" (1962 – 72; katoļu teoloģijas pamatkurs 4 sēj.), "Romā misāle" (1968), J.Babre "Gaisma no Austrumiem" (1971; par Fātimas atklāsmi 1917. g.), E.Kotere "Bērnu reliģiskā audzināšana" (1973), "Dziedāsim tam Kungam" (no 1973; garīgās dziesmas 4 sēj., sastādītājs V.Vištēlis), P.Cirsis "Dziļāk domāta doma" (1974), "Neticīgā glābšana" (1977; reliģiskas esejas), "Cilvēkam tuvais Dievs" (1981; reliģiskas esejas), "Sirds Dievs" (reliģiskas esejas), A.Brūmanis "Zinu kam ticu" (1987; reliģiskas esejas), A.Rubulis "Katolicisms" (1987).

Amerikas Latviešu katoļu apvienība (ALKA) dibināta 1954. g. Grandrepidsā; pirms tam katoļu darbība gk. balstījies uz bīskapa Jāzepa Rancāna personisko

autoritāti. ALKA nomināli apvieno visus Amerikā dzīvojošos latviešu katoļus (apm. 5 tk cilvēku). Taču reģistrēto locekļu skaits ir apm. 600 – 700 cilvēku, kas apvienoti apm. 25 teritoriālās kopās. ALKA oficiāli reģistrēta Ilinoisas pavalstī. ALKA kongresi notiek reizi 3 gados kādā no ASV Vidienes pilsētām, bet kopš 80. gadiem – Vandevegā (Viskonsinas pavalstī). Ikgadējais katoļu salidojums notiek "Garezera" (Mičiganas pavalstī) un Stokbridžā (Masačūsetsas pavalstī). ALKA ir savs stipendiju fonds. Tiek rīkotas īpašas latgaliešu kultūras dienas. Iznāk biļetens "ALKA Ziņas", kā arī Čikāgas draudzes "Aglonas Vēstnesis" (kopš 1970), ko izplata visā Amerikā.

Kanādas Latviešu katoļu apvienība (KLKA) dibināta 1949. gadā. Pirmos 10 gadus darbojās ar nosaukumu Katoļu kultūras centrs. KLKA nomināli apvieno visus Kanādā dzīvojošos latviešu katoļus (apm. 2 tk cilvēku). Oficiāli reģistrēto biedru skaits ir apm. 1,2 – 1,4 tk cilvēku, kas apvienoti 17 teritoriālās kopās. KLKA kongresi notiek reizi divos gados. KLKA darbība centrējas ap lielāko kopu Toronto. Aglonas Dievmātes svētkos (15. augustā) Londonā (Ontārio pavalstī) notiek gadskārtējs salidojums. Iznāk KLKA biļetens (apkārtraksts). 1970. g. un 1976. g. Toronto sarīkotas latgaliešu kultūras dienas.

Latviešu katoļu biedrība Austrālijā (LKBA) dibināta 1950. g. Sidnejā. LKBA nomināli apvieno visus Austrālijā dzīvojošos latviešu katoļus (apm. 2 – 2,5 tk cilvēku, apm. 600 ģimeņu). Oficiāli reģistrēti apm. 300 – 400 biedri, kas apvienoti 10 teritoriālās kopās. LKBA kongress (deleģātu sapulce) notiek reizi divos gados; starplaikā darbojas valde, kuras mītne periodiski atrodas Sidnejā, Melburnā, Adelaidā. LKBA izdod biļetenu (mēnešrakstu) "Gredzens". Spēcīgākā kopa izveidojusies Sidnejā. Tās īpašumā esošo "Saules namu" Austrālijas latvieši izmanto bez profesionāliem ierobežojumiem.

Latviešu katoļu biedrība Lielbritānijā (LKBL) dibināta 1948. g. Lesterā. Ap to laiku katoļu kopas darbojās 18 vietās. LKBL nomināli apvienoja visus Lielbritānijā dzīvojošos latviešu katoļus (apm. 2 tk cilvēku, gk. Anglijā). 1949. – 1951. g. izdeva mēnešrakstu "Baznīcas Dzīve". 50. gadu sākumā pēc latviešu izceļšanas katoļu skaits samazinājās līdz 1 tk cilvēku, oficiāli reģistrēti apm. 450 LKBL biedri; saglabājās 8 teritoriālās kopas. LKBL kongresi sanāca reizi divos gados, bet kopš 1976. g. – reizi trijos gados. Kongress izrauga valdi, tās mītne atrodas Koventri. Pie LKBL izveidoti pašpalīdzības un stipendiju fondi, darbojas latgaliešu folkloras komiteja, tiek izdots LKBL "Apkārtraksts".

Vācijas Latviešu katoļu biedrība "Druva" dibināta 1962. gadā; bet latviešu katoļi pirms tam Vācijā sadarbojušies vairāk nekā 10 gadus. Biedrība nomināli apvienoja visus Vācijā dzīvojošos latviešu katoļus, (40. gadu beigās apm. 1,2 – 1,5 tk cilvēku, pēc citām ziņām, tikai 700 cilvēku). 300 – 400 aktīvo biedru, kas apvienoti 15 – 16 teritoriālās kopās. Biedrības kongresi un citi pasākumi parasti notiek Kēnigšteīnā, dažkārt arī Mīnhenē vai Mīnsterē. Kopš 1962. g. izdod biļetenu "Druva".

Zviedrijas Latviešu katoļu biedrība (ZLKB) apvieno latviešu katoļus Zviedrijā. 1944. – 1945. g. Zviedrijā nonāca apm. 500 – 600 latviešu katoļu, bet pēc to aizceļošanas tālāk Zviedrijā palika apm. 300 – 400 cilvēku. Latviešu katoļu etnisko pasākumu iniciators un vadītājs bija prāvests Kazimirs Vilnis, kas Stokholmā izdeva žurnālu "Dzimtenes Balss" (1946 – 56). 1952. – 1956. g. tika izdots "Katoļu

kalendārs". Katoļu vidū ir vairāki pazīstami politiskie darbinieki, kas izdeva arī "Biļetenu" un laikrakstu "Māras Zeme" (1953—60). Biedrības kopas izveidotas Stokholmā, Eskilstūnā, Gēteborgā.

Latviešu katoļu studentu biedrība "Dzintars" dibināta 1947. g. Getingenē, tās devīze — "Kalpot Dievam un Tēvijai". Biedrība uzņēma katoļu studentu starptautiskajā asociācijā "Pax Romana". Biedrībā apvienojušies gk. Latvijā pastāvējušo katoļu biedrību "Frat. Catholica" un "Terra Marianna" biedri. Biedrības kopas sākotnēji izveidojās draudžu ietvaros vācu universitātēs, nodibināts arī stipendiju fonds. Biedrība izdeva žurnālus "Pax Romana" (1947—48), "Dzintars" (1948—49), rakstu krājumu "Dzintars" (1947—51); vēlāk — biedrības apkārtrakstu (biļetenu), jubilejas rakstu krājumus (1957, 1973).

40. gadu beigās, kad latviešu vairākums izceļoja no Vācijas, biedrības darbības centrs pārvietojās uz Ziemeļameriku (ASV), kur atradās 80 (60)% biedru. Biedru kopskaits: 60. gados — 250 cilvēki, 80. gados — 350 cilvēki. Biedrības kongress sanāk reizi divos gados, bet gadskārtējie salidojumi (konventi) notiek vienas mītnes zemes ietvaros (ASV, Kanādā, Vācijā).

Latviešu katoļu akadēmiķu biedrība (LKAB) dibināta 40. gadu beigās Vācijā, apvienojot akadēmiski izglītotos katoļus. Pēc latviešu izceļošanas biedrība atjaunoja darbību ASV (1958).

Jāzepa Rancāna fonds (JRF) dibināts 1970. g. Indianapolīsā, sadarbojoties latviešu katoļu organizācijām. Tās mērķis — saglabāt bīskapa Jāzepa Rancāna piemiņu, popularizēt viņa idejas, kā arī veicināt citus konfesionālus un nacionālus pasākumus. Fonda pamatlīdzekļi ieguldīti saimnieciskos pasākumos, bet peļņu izlieto fonda rakstu krājuma izdošanai, bīskapa J. Rancāna kopoto rakstu sagatavošanai, emigrācijas katoļu darbinieku apbalvošanai.

Latviešu baptistu organizācijas

Latvijas Baptistu draudžu savienība (LBDS) turpināja darbību arī Vācijā, kur 1944.—1945. g. nonāca vismaz 2 tk baptistu un apm. 35 sludinātāji, viņu vidū arī LBDS vadītājs Rūdolfs Vītols. "Mazās Latvijas" gados (1946—49) LBDS vadības mītne atradās Eslingenē pie Štutgartes, bet draudzes un kopas pastāvēja bēgļu nometnēs 18 vietās, apvienojot ap 1,2 tk locekļu. Šajā laikā vairākkārt tika sarīkotas kopējas dziesmu dienas. LBDS darbība izbeidzas līdz ar bēgļu aizceļošanu no Vācijas.

Amerikas Latviešu baptistu apvienība (ALBA) dibināta 1950. g.; sākumā baptistu draudzes apvienojās tikai organizatoriski, bet kopš 1962. g. ALBA vadīja arī draudžu garīgo sadarbību. Kopš 1979. g. ALBA ietilpst Vispasaules baptistu apvienībā (World Baptist Association). ALBA galvenais uzdevums — latviešu baptistu apvienošana, misijas darbs un latviešu evaņģelizācija; tā sniedz palīdzību svešatnes latviešiem, uztur sakarus ar latviešu baptistiem visā pasaulē, kā arī rosina baptistu darbību Latvijā. ALBA mītne atrodas Bukskaunti Filadelfijas tuvumā. Tur sanāk draudžu pārstāvju gadskārtējie kongresi, tiek rīkoti jauniešu vasaras kursi, draudžu dienas u.c. pasākumi. ALBA aizgādībā darbojas kora apvienība, kuras gadskārtējās dziesmu dienas pēc kārtas rīko visas 10 apvienības draudzes (piedalās ap

130 kordziedātāju un līdz 600 apmeklētāju). Kopš 1950. g. tiek izdots mēnešraksts "Kristīgā Balss". ALBA draudzēs apvienoti apm. 800 – 900 cilvēki.

ALBA vadītāji: Rūdolfs Vītols (1950 – 51), Augusts Mēters (1951 – 54), Fridrihs Čukurs (1954 – 69), Eduards Baštiks (1969 – 86), Uldis Ukstiņš (kopš 1986).

Brazīlijas Latviešu baptistu apvienība (BLBA) dibināta 1950. g., kaut gan draudzes sadarbojušās jau desmitiem gadu pirms tam. BLBA organizācija un uzdevums ir līdzīgs iepriekšminētajai ALBA, lai gan ir arī atšķirības – tiek veikts plašs misijas darbs cittauniešu vidū gan Brazīlijā (it īpaši Paranas pavalstī), gan Bolīvijā. Latviešu baptistu misionāru apvienība dibināta jau 1935. g., bet Palmas kopienā misionāru apmācībai pāris desmitu gadu darbojusies Teoloģiskā institūta filiāle. BLBA latviskās norises būtībā balstās uz triju lielāko koloniju (Sanpaulu, Vārpas un Novu Odesas) sadarbību. BLBA izdod mēnešrakstu "Kristīgs Draugs" un arī Brazīlijas latviešu kalendāru. BLBA draudzēs 60. gados apvienoti apm. 1150 cilvēki, 70. gados – 1000 cilvēku. No BLBA vadītājiem rosīgākais bijis Gunārs Tīss (kopš 1970).

Nozīmīgākie baptistu izdevumi: "Pret straumi" (1949; par baptistu darbību), "Baptistu draudžu dziesmu grāmata" (1954 – 72; 2 sēj.), I.Kargals "Dieva svētnīcas noslēpumi Vecajā Derībā" (1961), "Dziesmu strauts" (1963 – 65; 3 sēj., dziesmas korjiem), "Sirds veldze" (1964; garīgās dziesmas), O.Ronis "Uma Epopeja de Fe: Historia dos Batistas Letos No Brasil" (1974; portugāļu valodā), "Dziediet, teiciet" (1982; garīgās dziesmas), A.Brūveris "Baptistu draudžu izcelšanās Latvijā" (1987).

Latvijas pareizticīgo Baznīca

Latvijas pareizticīgo Baznīca (LPBz) patstāvīgi un neatkarīgi (ar savu koncilu un sinodi) Latvijā darbojās vienīgi 1920. – 1940. g. (kopš 1936. g. – metropolija), bet pirms un pēc tam kanoniski bija pakļauta Maskavas patriarhātam un bija Krievijas baznīcas sastāvdaļa. 30. gados Latvijā bija apm. 170 tk pareizticīgo (9% no visiem iedzīvotājiem), latviešu viņu vidū bija apm. 50 tk cilvēku. LPBz nekad nav rimušas tautību pretīšķības, un tā tikusi ierauta atsevišķo grupējumu savstarpējās cīņās.

1944. g. Vācijā nonāca apm. 1 tk pareizticīgo un 25 garīdznieki. Emigrācijā turpinājās kanoniskie strīdi par sakariem ar Maskavas patriarhātu. 1946. g. oktobrī tika panākta vienošanās par LPBz pastāvēšanu ārpus Maskavas jurisdikcijas, par LPBz metropolītu tika iecelts Augustīns Pētersons, par viņa vietnieku kļuva bīskaps Jānis Garklavs. "Mazās Latvijas" gados (1946 – 49) Vācijā nelielas pareizticīgo draudzes darbojās 17 vietās. 1947. g. virspriesteris Voldemārs Šķiliņš izdeva gadagrāmatu "Svešos ceļos".

Vairākumam latviešu no Vācijas aizceļojot, lielo attālumu dēļ pareizticīgie vairs nespēja pienācīgi organizēties, un LPBz praktiski beidza pastāvēt. Ticīgie pārsvarā pieslējās vietējām luteriešu draudzēm. Pareizticīgo dievkalpojumi notika Anglijā, kā arī Ņujorkā, Čikāgā un Sanfrancisko. Pēc metropolīta Augustīna nāves (1955) LPBz vadītāja funkcijas formāli veica LPBz administrators Anglijā Arnolds Grāmatiņš (1955 – 69) un Aleksandrs Černejs (kopš 1969). 1985. g. izdota A.Černeja grāmata "The Latvian Orthodox Church".

Latviešu "Jaunā Baznīca" (svēdenborgieši)

"Jaunās Baznīcas" piekritēju biedrība (JB) dibināta 1919. g. Liepājā (kopš 1928 — draudze), tā izdeva žurnālu "Gaisma no Augšienes".

Pēc 2. pasaules kara JB atjaunoja darbību emigrācijā. Kaut arī tās piekritēju skaits bija neliels — daži simti, JB izvērsa rosīgu publicistisku darbību. JB vadītājs bija Rūdolfs Grava.

JB piekritējus sauc arī par svēdenborgiešiem — pēc zviedru filozofa un dabaszinātnieka Emānuela Svēdenborga. Līdzīgi baptistiem JB neatzīst centralizētu Baznīcas organizāciju, lai gan piekopi draudžu brīvprātīgu sadarbību un arī misijas darbu.

Nozīmīgākie JB izdevumi: žurnāls "Jaunais Laikmets" (kopš 1952), Dž. de Čārms "Jaunā baznīca un modernā kristietība" (1967), E.Svēdenborgs "Par debesi ar tās brīnumiem un elli" (1954), "Radišanas stāsts" (1960), "Par jauno Jeruzalemi un tās debešķīgo mācību" (1961), "Īstā kristīgā reliģija" (1965), "Par pastaro tiesu" (1966), "Par dievišķo gādību" (1969).

Latvju Dievturu sadraudze

Latvju Dievturu sadraudze (LDS) Latvijā darbojās 1926. — 1940. g., tās galvenais mērķis — izkopt latvisko dzīves ziņu atbilstoši folkloras (tautasdziesmu) idejām¹, atjaunot latviešu seno reliģiju. Dievturu sarīkojumi notiek gk. saistībā ar senlatviešu gadskārtu svētkiem.

Emigrācijā ir apm. 500 aktīvu dievturības piekritēju, bet līdzjutēju ir daudz vairāk. Plašākas sabiedrības interesi izraisa dievturu rosība folkloristikā un tautas tradīciju kopšanā. LDS saimnieciskā padome oficiāli reģistrēta ASV, Ilinoisas pavalstī. LDS žurnāls "Labietis" 1946. — 1947. g. tika izdots Zviedrijā, bet kopš 1955. g. — ASV.

LDS dižvadonis ilgus gadus bija Arvīds Brastiņš, kopš 1984. g. Herberts Misiņš. Dižvadonis ieceļ LDS padomes 9 locekļus. Latvijā dievturība atjaunota 1988. gadā. Dievturu puduri jeb kopas darbojas:

Kanādā — Toronto "Burtnieki" un mītne A.Kopmaņa "Jūmalās" pie Beri, Monreālas "Austras" puduris.

ASV — Ņujorkas puduris, Bostonas "Piektvakara" puduris, Klīvlendas puduris, Čikāgas puduris, Milvoki "Viestura" draudze, Viskonsinas Piemares draudze un ārpilsētas īpašums "Dievsēta" Elkhornā.

Austrālijā — Melburnas puduris.

Lielbritānijā — Lidsas puduris.

Vācijā — "Mazās Latvijas" gados dievturu darbības centrs bija Hannoverē (vēlāk Hannoveres draudze darbību pārtrauca). Hannoverē bija izveidots arī Ernesta Brastiņa fonds, kas izdeva dažas grāmatas. Minsterē darbojas "Tāļivalža" draudze.

Dievturu nozīmīgākie izdevumi: E.Brastiņš "Cerokslis" (1947; dievturības pamatnostādnes), "Latviešu Dieva dziesmas" (1947 un 1970), E.Brastiņš "Latviskas

¹ Kristietību dievturi uzskata par varmācīgi uzspiestu latviešiem svešu ticību.

Latvijas labad" (1950), "Mūsu dievestības tūkstošgadīgā apkarošana" (1950, 1964), "Gadskārta latvju dainās" (1956), J.Audriņš "Latvju dievestība" (1968), A.Brastiņš "Māte Māra" (1969), "Seni tēli", "Latviešu gads. Gadskārtas un godi" (1984).

Latviešu karavīru un kara veterānu organizācijas

"Daugavas Vanagi" (DV) — sabiedriski politiska organizācija, dibināta 1945. g. decembrī Zēdelhemā; to izveidoja latviešu kara veterāni, kas 2. pasaules kara laikā cīnījās latviešu leģionā un citos formējumos Vācijas Austrumfrontē, bet 1945. g. pēc Vācijas kapitulācijas nonāca angļu — amerikāņu — franču gūstā. Pavisam pēc kara tika internēti apm. 23 tk latviešu, no tiem apm. 12 tk atradās Zēdelhemas internēto karavīru nometnē. DV sākumā iestājās apm. 8 tk veterānu. Organizācijas izveidošanā galvenā nozīme bija atvaļinātajiem pulkvežiem Arvidam Krīpēnam, Vilim Janumam, Kārlim Lobem, atvaļinātajam majoram Augustam Alksnītim, kā arī luteriešu mācītājam Jānim Romanim.

Pirmajos gados DV darbojās gk. Rietumvācijā. "Mazās Latvijas" gados tur tika izveidotas 48 teritoriālās nodaļas. Ziemeļrietumvācijā (angļu zonā) DV vadīja atvaļinātais pulkvedis Arturs Silgailis, Dienvidrietumvācijā (amerikāņu zonā) — atvaļinātais majors Eduards Stīpnieks. 40. gadu beigās, kad daudzi kara veterāni no Vācijas izceļoja uz Lielbritāniju, uz turieni pārvietojās arī DV centrs (6200 biedru bija apvienoti 127 nodaļās un kopās). Pakāpeniski DV sāka darboties četros kontinentos. DV oficiāli bija reģistrēta 16 valstīs, aptverot gandrīz visas latviešu mītnes zemes (izņemot Šveici un Venecuēlu). Laika gaitā DV iestājās arī cilvēki, kas nebija kara veterāni, tāpēc DV biedru skaits nav samazinājies; tas ir apm. 9 — 10 tk cilvēku, to vidū ap 30% sievietes (vanadzēs), ap 10% jauniešu. Pirmo 25 gadu laikā organizācijā iestājās apm. 13 tk cilvēku, bet izstājās ne vairāk kā 1000 cilvēku. Kopš 1970. g. ieviests DV mūža biedru institūts (biedra iemaksa 150 dol.). DV īpašumu vērtība un aktīvu summa šajos 25 gados pārsniedza 1 mlj dolāru. Apmēram tikpat daudz izlietots slimo un veco biedru aprūpei. 60. gados attiecīgā summa jau bija ap 70 tk dolāru gadā (40 tk dol. izlietots ASV, 12 tk dol. — Vācijā, kopumā regulāri atbalstīts apm. 300 ģimeņu). Ar DV atbalstu tiek uzturētas veco ļaužu mītnes Vācijā, Lielbritānijā (Anglijā), Austrālijā. Līdzekļus DV iegūst no biedru maksām, ziedojumiem un saimnieciskās darbības; samērā daudz ienākumu dod testamentārie novēlējumi. 60. gadu beigās DV budžets sasniedza ap 0,4 mlj dolāru gadā; ap 1987. g. DV īpašumu kopvērtība bija 7,5 mlj dolāru.

DV ietvaros darbojas aprūpes, kultūras, sporta, sieviešu, jaunatnes nozares un ideoloģiskais sektors. DV pārziņā darbojas grāmatu apgāds, skaņu un filmu studija (uzņemtas dokumentālās filmas par latviskām norisēm), mākslas aģentūra (dib. 1964; organizē latviešu mākslinieku turnejas pa latviešu emigrācijas centriem). Daudzos latviešu centros ir DV nami (visvairāk Anglijā), kas kļuvuši par visu vietējo latviešu sabiedrisko centru. DV organizatoriski un finansiāli atbalsta arī jaunatnes organizācijas. Izveidots Patiesības fonds un pulkveža V.Januma piemiņas fonds. DV vadībā notiek daudzi mākslas, kultūras un sporta pasākumi. Tā, piem., 70. gados DV

aizgādībā darbojās 46 bibliotēkas, 21 koris, 21 teātra kopa, 12 deju kopas, ap 40 sporta kopu, vairāki jaunatnes pulciņi; šajos pasākumos bija iesaistīti apm. 3 tk dalībnieku. Ap 1987. g. DV aizgādībā bija 46 bibliotēkas, 26 kori, 13 teātra kopas, 11 deju kopas, 56 sporta kopas. Visplašāk DV darbība izvēsta ASV, kur DV nodaļas gada laikā organizēja ap 200 dažādu vietēja rakstura sarīkojumu, kuros piedalījās apm. 25 – 30 tk cilvēku. 60. – 70. gados Vācijā daudz tika paveikts DV Filmu nozarē – Valfrīds Lēmanis uzņēmis vairākas latviešu trimdai nozīmīgas dokumentālās filmas: "Hamburgas dziesmu svētki" (1964), "Latviešu trimdas panorāma I", "Eiropas latviešu dzīves panorāma", "Eiropas panorāma II", "Visā pasaulē izkaisīti un tomēr viena tauta" (1970).

DV organizācijas nodaļas

Valsts, DV dibināšanas gads	Biedru skaits (tk); iekavās nodaļu skaits	
	1950. gadu sākumā	1980. gadu vidū
ASV (1950)	1,6 (20)	3,5 (26)
Kanāda (1950)	1,0 (14)	1,4 (19)
Austrālija (1949)	0,9 (9)	1,6 (8)
Lielbritānija (1947)	4,0 (104)	2,0 (30)
Zviedrija (1949)	0,2 (7)	0,3 (10)
Vācija (1946)	1,2 (45)	0,8 (36)
Austrija, Dānija, Norvēģija, Nīderlande, Beļģija, Francija, Itālija, Brazīlija, Argen- tīna, Jaunzēlande	0,2 (8)	0,2 (7)
Kopā	9,0 (199)	9,8 (136)

Ik pēc dažiem gadiem DV rīko savu dibināšanas gadskārtu reizēm pieskaņotus masu pasākumus jeb t.s. DV globālās dienas, kur vienkopus pulcējas tūkstošiem latviešu. Tās notikušas Čikāgā (1966, 1989), Toronto (1971), Londonā (1976), Melburnā (1981), Freiburgā (1986), "Garezērā" (1989).

DV Centrālā valde (DV – CV) izveidota 1951. g. Augustdorfā (kopš 1957 mītne Minsterē), tā ir DV augstākais izpildorgāns, kurā ir pārstāvji no visām valstīm ar vismaz 200 biedriem. DV – CV (9 – 11 loc., to vidū visu nozaru vadītāji) tiek vēlēta uz 3 gadiem.

DV priekšsēži: Vilis Janums (1946 – 69) Minsterē, Vilis Hāzners (1970 – 72) Ņujorkā un Jānis Frišvalds (kopš 1972) Londonā.

DV faktiski kļuvusi par politisku organizāciju un par latviešu emigrācijas ietekmīgāko politisko grupējumu ar izteiktu antistaļinistisku un pretkomunistisku ievirzi. DV sadarbojas ar citām līdzīga rakstura organizācijām – ar igauņu, lietuviešu, vācu, amerikāņu, austrāliešu kara veterānu organizācijām; DV biedru rindās ir arī Korejas un Vjetnamas kara veterāni.

PSRS propaganda neatlaidīgi centās diskreditēt, vājināt un sašķelt DV organizāciju, tā iztēloja DV par "kara noziedznieku" patvērumu.

DV karogs ir latviešu leģiona 32. pulka karogs, kas 1943. — 1945. g. bija kaujās no Opočkas līdz Pomerānijai un pēc tam tika glabāts Kalifornijā. DV biedri solījušies šo karogu nogādāt atpakaļ Latvijā.

DV biedri izvairījās no sakariem ar partokrātiskā režīma iestādēm un amatpersonām Latvijā un ilgus gadus vispār centās neapmeklēt Latviju. Kopš 1989. g. situācija ir mainījusies, Latvijā sāka ierasties pat DV vadošie darbinieki. 1990. g. nodibinātas pirmās DV nodaļas Latvijā. To uzdevums ir apzināt vēl dzīvos 2. pasaules kara veterānus, kas padomju varas gados bieži vien pārcietuši smagas represijas un dzīvo nožēlojamos apstākļos, kā arī vākt vēsturiskas izziņas un citus materiālus par kara norisēm saistībā ar Latviju un latviešiem.

DV nozīmīgākie izdevumi: "Latvija Amerikā" (nedēļas laikraksts, iznāk kopš 1951 Toronto), "DV Mēnešraksts" (kopš 1951), "Daugavas Vanagu kalendārs", "Stāvoklis Latvijā" (biļetens, 1961 — 81), "Laiks, telpa, ļaudis" (1974 — 76; rakstu krājums 4 sēj.), "Latviešu karavīrs Otrā pasaules kara laikā" (1970 — 82; 8 sēj.), "Latviešu karavīrs pēc Otrā pasaules kara" (1986), E.Andersons "Latvijas bruņotie spēki un to priekšvēsture" (1983).

Latviešu strēlnieku apvienība (LSAp), pazīstama arī kā Latviešu veco strēlnieku biedrība. 1923. — 1940. g. darbojās Latvijā, apvienoja apm. 5 tk biedru. 1944. — 1945. g. emigrācijā nonāca apm. 800 veco strēlnieku līdz ar LSAp priekšnieku atvaļināto pulkvedi Pēteri Dardzānu. 1946. g. Vācijā LSAp darbību atjaunoja; vēlākajos gados tika izveidotas vairākas teritoriālās kopas arī Ziemeļamerikā un Austrālijā. LSAp izdeva žurnālu "Strēlnieks" (1957 — 75). 80. gadu vidū LSAp bija apm. 100 biedru.

Savienība "Pulkveža Kalpaka bataljons" (PKB) — kara veterānu organizācija. 1923. — 1940. g. darbojās Latvijā, apvienoja ap 500 bijušo pulkveža O.Kalpaka bataljona karavīru. PKB darbību atjaunoja emigrācijā; izveidotas vairākas teritoriālās kopas (centrs Toronto). 1962. g. savienībā bija reģistrēti 108 bijušie kalpakieši, 80. gadu vidū dzīvi bija 17.

"Ziemeļnieki" — kara veterānu organizācija, līdz 1940. g. darbojās Latvijā. Tajā apvienojās bijušie Ziemeļlatvijas brigādes karavīri (ap 5 tk cilvēku), kas piedalījušies 1919. g. cīņās Ziemeļvidzemē pret lieliniekiem un R. fon der Golca armiju. 1978. g. "Ziemeļnieki" atjaunoja darbību emigrācijā (centrs Toronto).

Lāčplēša Kara ordeņa kavalieru biedrība (LKOKB) 1927. — 1940. g. darbojās Latvijā. Ar Lāčplēša Kara ordeni apbalvoti 2144 cilvēki, to vidū ap 300 1919. — 1920. g. kaujās kritušo pēc nāves. Daudzi ordeņa kavalieri gāja bojā šaliniskajās represijās. 1944. — 1945. g. emigrācijā nonāca ap 50 ordeņa kavalieru, kas atjaunoja biedrības darbu. LKOKB izdeva žurnālu "Lāčplēsis" (1951 — 78; ASV), līdz 1986. g. tika izdots arī LKOKB biļetens. 1986. g. dzīvi bija ap 20 ordeņa kavalieru.

Latviešu Dzelzskrusta kavalieru savienība (LDKS) dibināta 1981. g. (centrs Toronto, mītne Latviešu namā, adrese — 491 College Street). Apvienoja 2. pasaules kara laikā ar Dzelzskrustu apbalvotos latviešu leģiona karavīrus. Savienībā bija 55 biedri (1985). Dzelzskrusts — vācu ordenis, ko piešķīra par nopelniem kaujā (pēc nozīmes līdzīgs Lāčplēša Kara ordenim Latvijā).

Latviešu kara invalīdu apvienība (LKIA) dibināta 1955. g. Hamburgā — pašpalīdzības organizācija; to var uzskatīt par Latvijas kara invalīdu savienības (darbojās Latvijā 1917 — 40, apvienoja ap 4 tk biedru) pēcteci. Par LKIA biedriem kļuva gk. invalīdi, kas nebija apmierināti ar DV darbību. LKIA biedru skaits pieauga no 100 cilvēkiem līdz 700 cilvēkiem 60. gados un 800 cilvēkiem 70. gados. Darbojās vairākas teritoriālās kopas Vācijā, Lielbritānijā (gk. Anglijā), Kanādā un Austrālijā. LKIA īpašumā ir bibliotēka Memmingenē, invalīdu mītnes Auē pie Illertisenes un "Rota" Ņujorkas pavalstī. Kopš 1957. g. iznāk žurnāls "Kara Invalīds", bet kopš 1970. g. — biļetens "Invalīdu Vēstis".

"Latvju karavīrs" (LK) — kara veterānu organizācija, dibināta 1978. g. (mītne Toronto). 1984. g. LK bija 119 biedru, darbojas vairākas teritoriālās kopas ASV, Austrālijā, Zviedrijā. Kopš 1979. g. izdod žurnālu "Latvju Karavīrs".

Latviešu virsnieku apvienība (LVA) apvieno gan aktīvā dienesta, gan atvaļinātos virsniekus. Dibināta Valkā, 1939. g. biedrības centru pārcēla uz Rīgu. Darbību atjaunoja 1957. g. Ņujorkā. 1984. g. LVA bija 100 biedru, darbojas vairākas teritoriālās kopas ASV, Kanādā un Austrālijā. Kopš 1967. g. izdod žurnālu "Kadets".

Latviešu vienības ASV un Lielbritānijas armijā. 1946. g. Rietumvācijā tika organizētas un pēc etniskā principa komplektētas ASV armijas vienības ("Baltic Guard"; BG), kurās pēc brīva līguma iestājās latviešu, tāpat arī igauņu un lietuviešu emigranti. Vienību formēšanu uzņēmās amerikāņu okupācijas spēku pavēlnieks ģenerālis Džozefs Maknārnijs, no latviešu puses — ģenerālis Voldemārs Skaistlauks-Šēnfelds, bet vienību štābā Heidelbergā strādāja pulkvedis Visvaldis Brige. BG vienības tika veidotas armijas apgādes un tehnisko dienestu vajadzībām. Sākumā BG ietilpa 8 latviešu rotas (apm. 2 tk cilvēku), bet 1964. g. taupības dēļ šīs vienības samazināja uz pusi. Līdzīgas latviešu vienības tika izveidotas arī angļu t.s. Reinas armijā; taču tās bija mazākas un tika samazinātas jau 1958. gadā.

BG izveidošana bija viens no pasākumiem, ko veica sakarā ar draudošo konfrontāciju starp padomju bloku un Rietumpasauli. Dažādu tautu emigrantu vienībās tika iesaistīti apm. 25 tk cilvēku, šīs vienības uzskatīja par Austrumeiropas atbrīvošanas armijas kodolu^x. No praktiskā viedokļa vienībās darbu un labu izpelņu atrada samērā daudz karavīru un kara veterānu. Pēc tam, kad vairākums latviešu no Vācijas aizceļoja, palikušo latviešu etnisko kopību balstīja gk. karavīri.

BG latviešu rotas: 4099. sardzes rota Bruhmilbahā (no 1952), 7132. inženieru rota Etlingenē, 7566. transporta rota Etlingenē, 8252. inženieru rota Manheimā, 8361. inženieru rota Bingenē, 8503. inženieru rota Kaizerslauternē, 8850. inženieru rota Kaizerslauternē, 8920. sardzes rota Firtē (1946 — 50) un citas vienības.

Reinas armijas latviešu vienības: 623. transporta vienība Bīlefeldē, "C" grupas sardžu suņu apmācības vienība Menhengladbahā un citas vienības Brigenē, Arsbekā, Kēvelārā, Diseldorfā.

^x Pēc Vācijas kapitulācijas (1945) trimdinieki piedāvāja saglabāt latviešu leģiona vienības (ap 20 tk vīru) kā latviešu karaspēka formējumu Rietumvalstu okupācijas armiju virspavēlniecības vadībā, taču šis priekšlikums netika realizēts.

Studentu un absolventu organizācijas

Pirmās latviešu studentu organizācijas radās 19. gs. Tērbatas un Pēterburgas augstskolās; 20. gs. sākumā arī Maskavā un Rīgā. Sevišķi aktīva studentu sabiedriskā dzīve bija LU. 1940. g. studentu organizācijas tika slēgtas.

1944. — 1945. g. emigrācijā nonāca tūkstošiem studentu; vēl tūkstošiem citu kļuva par studentiem turpmāko gadu laikā. Emigrācijā studenti organizējās gk. pēc etniskā principa. 1958. g. apzināti 1,7 tk latviešu studentu, 1968. g. — ap 3 tk studentu.

Latviešu studentu centrālā savienība (LSCS) dibināta 1946. g. Eslingenē, apvienojot dažādās Vācijas pilsētās izveidotās latviešu studentu kopas (pirmajā gadā nosaukums — Latviešu studentu apvienība). 1947. g. LSCS apvienoja ap 2,1 tk studentu; tika izdots "Apskats" (1946 — 47) un "Biļetens" (1948 — 50). Liela nozīme bija stipendiju fondam (pirmajos gados stipendijas saņēma ap 300 studentu). 1951. g. LSCS mītni pārcēla no Eslingenes uz Ņujorku. Tika izveidotas jaunas teritoriālās kopas dažādās pilsētās. Iekšējai informācijai izdeva LSCS "Apkārtrakstu". LSCS biedriem vēl 5 gadus pēc studiju beigšanas vai to pārtraukšanas bija tiesības palikt savienībā. Pēc biedru naudas atcelšanas LSCS budžeta ienākumus veidoja tikai ziedojumi. LSCS sadarbojās ar Baltiešu studentu federāciju (dib. 1947; biļetens "The Baltic Students News"). Lielu nopelni LSCS darbībā ir veterināram Jānim Priedkalnam.

Latvijas Korporāciju apvienība (L!K!A!) dibināta 1948. g. Eslingenē, kopš 1954. g. tās mītne atrodas Ņujorkā. L!K!A! ir Prezidiju konventa pēctece, kas 1930. — 1940. g. Rīgā izdeva žurnālu "Universitas". 1954. g. L!K!A! atsāka izdot šo žurnālu (kopā ar S!P!K!). L!K!A! apvieno 25 korporācijas ar 4—5 tk korporeļū. Praktiskajai darbībai izveidotas korporāciju teritoriālās kopas apm. 40 vietās. 1969. g. L!K!A! ietvaros nodibināts Tēvijas fonds. Tā uzdevums — uzturēt latvietību un atbalstīt citas nacionālpolitiskās programmas. Apvienība rīko regulāras sporta nodarbības un sacīkstes; rosīgi tās darbinieki bija Adolfs Šilde un Jānis Gaigulis.

Nozīmīgākie L!K!A! izdevumi: "The Baltic people want to exist" (1950), "Dziesmas buršu saimei" (1955), V.Čika "Prezidiju konventa sports" (1975).

Studenšu prezidiju konvents (S!P!K!) 1924. — 1940. g. darbojās LU, bet 1948. g. atjaunoja darbību Eslingenē. Kopš 1954. g. tā galvenā mītne atrodas Ņujorkā. S!P!K! apvieno 12 korporācijas ar 3—3,5 tk korporeļū un sadarbojas ar L!K!A!.

Latviešu studentu vienību apvienība (LSVA) dibināta 1935. g. LU, apvienoja 12 vienotnes ar 500 locekļiem, izdeva žurnālu "Students". Emigrācijā LSVA darbību atjaunoja 1954. g., tās galvenā mītne atrodas Grandrepidsā; dažas kopas tika izveidotas arī Ziemeļamerikā un Austrālijā. Kopš 1957. g. apvienība izdod gadskārtēju rakstu krājumu "Akadēmiskā dzīve" (apm. 1000 eks.), ik pavasari tiek rīkoti darba svētki. Emigrācijā izveidojušās pāris jaunas vienotnes.

Latviešu konkordiju savienība (LKS) dibināta 1928. g. LU, apvienoja 6 konkordijas ar 500 locekļiem, izdeva laikrakstu "Studentu Dzīve" (1929—40). Emigrācijā LKS darbību atjaunoja 1954. g. ASV (3 konkordijas, ne vairāk kā pāris simtu locekļū).

Pārskats par emigrācijas latviešu studentu organizācijām

(nosaukums, dib. gads un vieta, mītne, dalībnieki)

L!K!A! korporācijas:

1. "Lettonia" (1870; TU) — Ņujorka	600
2. "Fraternitas Arctica" (1880; RPI) — Grandrepidsa	50
3. "Selonija" (1880; RPI) — Melburna	700
4. "Lettgallia" (1899; TU) — Ņujorka	300
5. "Tālāvija" (1900; RPI) — Mineapolisa	500
6. "Fraternitas Lettica" (1902; MU) — Ņujorka	150
7. "Latvia" (1917; Tērbatas VMI) — Toronto	90
8. "Ventonia" (1917; TU) — Linkolna	120
9. "Beveronija" (1922; LU) — Ņujorka	250
10. "Tervetia" (1922; LU) — Sietla	200
11. "Philyronia" (1924; LU) — Brisbena	80
12. "Fraternitas Metropolitana" (1924; LU) — Bostona	250
13. "Fraternitas Vesthardiana" (1924; LU) — Ņujorka	60
14. "Fraternitas Academica" (1925; LU) — Toronto	140
15. "Fraternitas Lataviensis" (1926; LU) — Toronto	200
16. "Patria" (1926; LU) — Melburna	200
17. "Fraternitas Livonica" (1926; LU) — Čikāga	200
18. "Salgalia" (1927; LU) — Toronto	100
19. "Vendia" (1927; LU) — Hamiltona	100
20. "Lacuania" (1927; LU) — Toronto	100
21. "Ruthenia" (1929; LU, krievu) — Ņujorka	26
22. "Fraternitas Imantica" (1947; BU)	60
23. "Gersicania" (1947; BU) — Toronto	
24. "Fraternitas Cursica" (1947; BU) — Toronto	50
25. "Fraternitas Vanenica" (1947; UNRRA univ.) — Ņujorka	60

S!P!K! korporācijas:

26. "Daugaviete" (1921; LU) — Ņujorka	600
27. "Gundega" (1923; LU) — Ņujorka	450
28. "Dzintra" (1924; LU) — Ņujorka	550
29. "Imeria" (1924; LU) — Ņujorka	650
30. "Selga" (1927; LU) — Mineapolisa	250
31. "Gaujmaliete" (1927; LU) — Detroita	300
32. "Varavīksne" (1927; LU) — Ņujorka	150
33. "Sororitas Tatiana" (1932; LU, krievu) — Ņujorka	20
34. "Aurora" (1933; LU, latgališu) — Toronto	50
35. "Spīdola" (1947; BU) — Sidneja	250
36. "Zinta" (1947; BU) — Sidneja	100
37. "Staburadze" (1947; UNRRA univ.) — Ņujorka	50

LSVA vienotnes:

38. "Austrums" (1883; MU)	120
39. "Ritums" (1921; LU) — Toronto	..
40. "Ausma" (1925; LU) — Toronto	..
41. "Latviete" (1925; LU) — Toronto	..
42. "Lidums" (1925; LU) — Toronto	70
43. "Zaļā zeme" (LMA)	..
44. "Auseklis" (1947; BU)	..

LKS konkordijas:

45. "Zelmenis" (1925; LU) — Čikāga	70
46. "Valdemārija" (1926; LU) — Grandrepidsa	100
47. "Zintenieces" (1929; LU)	70

Dažādas organizācijas:

48. LU Absolventu apvienība	..
49. "Fraternitas Rusticana" (1921; LU) — latviešu studējošās zemnieku jaunatnes biedrība — Toronto	150
50. Kristīgo studentu biedrība (1921; LU) — Bonna	..
51. "Šalkone" (1923; LU) — mežkopju biedrība — Grandrepidsa	60
52. "Auseklis" (1925; LU) — teologu biedrība	35
53. "Dziesmuvara" (1925; LU) — dziedāšanas biedrība — Toronto	..
54. "Ramave" (1929; LU) — filologu un filozofu biedrība — Lunda	..
55. "Dzintarzeme" (1923) — Ņujorka	..
56. "Fraternitas Mercuria" — Rīgas Komercinstitūta studentu biedrība — Toronto	..
57. Rīgas Skolotāju institūta abiturientu biedrība (1926) — Kalamazū	..
58. "Dzintars" (1947) — katoļu studentu biedrība — Čikāga	250
59. Amerikas Latviešu skolotāju biedrība	..

Jaunatnes nacionālās organizācijas

Pasaules brīvo latviešu jaunatnes (PBLJ) kongresi notiek, sadarbojoties jaunatnes nacionālajām apvienībām dažādās valstīs. To izvirzītie pārstāvji izveido rīcības komiteju kongresa sagatavošanai. Līdz ar minēto apvienību delegācijām kongresos var piedalīties jebkurš jauniešs, tāpēc īstenībā tie kļūst par plašiem jauniešu salidojumiem. Kongress parasti ilgst vairākas dienas (dažreiz visu nedēļu), tā programmā ir dažādi politiski, izglītojoši un izklaidējoši pasākumi.

PBLJ 1. kongress notika 1968. g. Hannoverē. Tā rīcības komitejas vadītāja bija Rasma Šilde (VFR). Kongresu bija iecerēts rīkot Rietumberlinē kā nacionālpatriotisku demonstrāciju, bet tas izraisīja PSRS protestu. Tāpēc kongress tika pārcelts uz Hannoveri, kur tajā pašā laikā notika Eiropas latviešu dziesmu svētki; Niedersachsen — Halle pulcējās ap 320 jauniešu. Kongresa sarīkošanai finansiālu atbalstu sniedza DV un VFR valdība.

PBLJ 2. kongress notika 1972. g. Karaliskās Holoveja koledžas telpās netālu no Londonas (Anglija), tajā piedalījās ap 500 jauniešu. Kongresa devīze: "Latvijas nākotne prasa izšķirties." Kongress izstrādāja taktiku jaunatnes vienotai rīcībai Latvijai labā.

PBLJ 3. kongress notika 1975. gadā Briseles tuvumā, Florefas katoļu īpašumā, tur pulcējās ap 370 dalībnieku. Viņi apsprieda un pieņēma "Latvijas nacionālās atbrīvošanas frontes" programmu. Kongresā situācija Latvijā tika raksturota kā slēpts koloniālisms. Uz šo kongresu bija uzaicināti arī daži referenti no Latvijas; vēlāk notika LPSR kultūras seminārs, kurā piedalījās daži PBLJ kongresa delegāti.

PBLJ 4. kongress notika 1978. g. Bostonas tuvumā, Viljamstaunas universitātes telpās. Tajā piedalījās vairāk nekā 400 dalībnieku; rīcības komitejas vadītājs bija Uģis Sprūdžs. Vietas un laika ziņā kongress bija pieskaņots Bostonas dziesmu svētkiem. Kongresa uzmanības centrā bija pārkrievošanas izpausmes un cilvēka tiesību pārkāpumi Latvijā, kā arī trimdas iekšējās problēmas.

PBLJ 5. kongress notika 1981. g. "Straumēnos" (Anglijā). Piedalījās ap 300 dalībnieku; rīcības komitejas vadītājs bija Andris Mellakauls. Kongresa galvenās tēmas — bērnu audzināšana latviskā ievirzē un politiskais stāvoklis Latvijā. Pēc kongresa daļa tā dalībnieku rīkoja demonstrāciju pie PSRS vēstniecības Londonā, prasot politiskās atbrīvošanu Latvijā.

PBLJ 6. kongress notika 1983. g. Melburnas tuvumā, Djūkas lauksaimniecības koledžas telpās. Tajā piedalījās ap 280 dalībnieku; rīcības komitejas vadītājs bija Edgars Krūmiņš. Notika kopīgas Ziemsvētku svinības un Jaunā gada sagaidīšana. Kongresa galvenā tēma — jauniešu savstarpējo sakaru veicināšana, latvietības saglabāšanas problēmas.

PBLJ 7. kongress notika 1986. g. Otavā, Kārļtona universitātes telpās. Piedalījās ap 270 dalībnieku; rīcības komitejas vadītājs bija Alberts Upeslācis. Kongresa ietvaros notika arī ceremoniāls gājiens pa pilsētas ielām un sporta sacīkstes. Kongresa galvenā tēma — nākotnes stratēģija latvietības saglabāšanā un cīņa par brīvu Latviju.

PBLJ 8. kongress notika 1989. g. Helsinku tuvumā, Haiko muižā. Rīcības komitejas vadītāji bija Andra Burke un A. Neimanis (abi no Minsteres). Kongresā pirmoreiz piedalījās jaunieši no Latvijas. Finansiāli kongresu atbalstīja PBLA.

Amerikas Latviešu jaunatnes apvienība (ALJA) dibināta 1952. g., tās mītne atrodas Čikāgā. ALJA ietilpst neatkarīgi jaunatnes pulciņi, kas darbojas dažādās pilsētās, taču jaunieši, kuru dzīves vietās nav pulciņu, var piedalīties ALJA darbā tieši bez pulciņu starpniecības. ALJA darbojas trīs nodaļas: Austrumu (Ņujorkā), Vidējo Austrumu (Klīvlendā) un Rietumu (Sanfrancisko). ALJA valdī vēlē gadskārtējs kongress, kas parasti sanāk kādā no lielākajiem latviešu centriem rudenī, Pateicības dienas nedēļas nogalē. Kongresi parasti pulcē 300–500 dalībnieku. Par ALJA īsteniem biedriem var būt jaunieši 14–30 gadu vecumā; pēc 30 gadiem — biedri veicinātāji. ALJA biedru skaits 50. gadu vidū bija apm. 1 tk cilvēku, 60. gadu sākumā — 300 cilvēku, 70. — 80. gados — 500–600 cilvēku. ALJA galvenais mērķis — saglabāt jauniešu nacionālo identitāti. ALJA praktiskais uzdevums — palīdzēt jauniešiem āpgūt latviešu valodu. ALJA budžeta ienākumus veido biedru maksas (1 dol. gadā), biedru veicinātāju iemaksas, kā arī ziedojumi un kongresu ieņēmumu atlikumi. ALJA budžets 70. gados sasniedza apm. 30 tk dolāru gadā. ALJA dažreiz

rīko arī politiskas akcijas, piem., lai atgādinātu baltiešu tiesības, 1973. g. notika sveicīšu gājiens uz ANO mītni. Līdzīga demonstrācija notika 1980. g. pie PSRS vēstniecības Vašingtonā.

ALJA biļetens iznācis ar vairākiem nosaukumiem ("Raksti", "ALJA Ziņas", "Spogulis", "Zibenuka", pēdējā laikā — "Vēja Zvani"). ALJA sastādījusi un publicējusi arī rokasgrāmatu tūristiem, kuri apmeklē Rīgu. 1990. g. februārī ALJA atvēra biroju Rīgā.

Latviešu Nacionālā jaunatnes apvienība Kanādā (LNJAK) dibināta 1953. g., tās mītne atrodas Toronto. Pēc organizatoriskās uzbūves un darbības principiem LNJAK līdzinās ALJA. Kongresus rīko oktobrī, biedru skaits apm. 300—400 cilvēku. 1955.—1957. g. LNJAK izdeva mēnešrakstu "Ceļinieks", pēc tam biļetenu "Kas, kur, kad". Ilgus gadus LNJAK kopīgi ar ALJA rīkoja jaunatnes draudzības dienas ASV un Kanādas pierobežā pie Niagaras ūdenskrituma. 70. gados radās nodoms apvienot ALJA un LNJAK vienā — Ziemeļamerikas Latviešu jaunatnes apvienībā (ZALJA), taču tas netika izdarīts juridisku un organizatorisku iemeslu dēļ.

Latviešu jaunatnes apvienība Austrālijā (LJAA) formāli dibināta 1969. g., taču jaunatnes pulciņi Austrālijā darbojušies jau no 1949. g., bet kopš 1962. g. tiek rīkotas kopīgas gadskārtējās jaunatnes dienas; tajās uzsvars likts uz kultūras un sporta pasākumiem. LJAA gadskārtējais kongress kļuvis par otru lielāko latviešu jauniešu sarīkojumu Austrālijā, kurā galvenā nozīme ir politiskajām norisēm. LJAA darbība tiek organizēta četrās teritoriālās nodaļās (Melburnā, Adelaidā, Sidnejā, Brisbenā). LJAA statūtos noteiktais mērķis — latviešu jauniešu apvienošana un sadarbības veicināšana. LJAA biedru skaits apm. 200—300 cilvēku. Kopš 1980. g. iznāk "LJAA Žurnāls".

Eiropas Latviešu jaunatnes apvienība (ELJA) dibināta 1954. g.; sākumā tā centās apvienot tās jauniešu organizācijas, kas bija saglabājušās pēc lielās latviešu bēgļu aizceļošanas no Vācijas sakarā ar noslēgtajiem darba līgumiem citās valstīs. Kad tas neizdevās, 1958. g. ELJA noteica individuālo biedru statūtu. Par ELJA priekštecī var uzskatīt Latviešu jaunatnes organizāciju sadarbības komiteju, kas likvidējās 1953. gadā. ELJA ietilpst trīs nodaļās: Anglijas (dib. 1956, mītne Londonā), Skandināvijas (dib. 1961, mītne Stokholmā) un Vācijas (dib. 1963) nodaļa. ELJA gadskārtējie kongresi tiek rīkoti vasarā kādā no lielākajiem latviešu centriem vai arī kādā kūrortpilsētiņā. ELJA regulāri rīko arī specializētus seminārus mākslas, kultūras, politikas jautājumos, uztur latviešu tūristiem domātu naktsmītņu tīklu dažādās pilsētās. Par ELJA īstiem biedriem var būt jaunieši 16—35 gadu vecumā, no 35 gadiem — biedri veicinātāji. 80. gados ELJA bija apm. 500 īsteno biedru. ELJA kongresos parasti pulcējas apm. 200 dalībnieku. ELJA mērķi ir jauniešu nacionālās apziņas veicināšana un cīņa par latviešu tautas tiesībām. ELJA izdod žurnālu "Informācija"; biļetenus izdod arī ELJA nodaļas Vācijā un Anglijā.

Eiropas Latviešu padsmītnieku apvienība (ELPA) dibināta 1983. g., tā apvieno 11—16 gadu vecus jauniešus, kuri vēl nevar sastāvēt ELJA. ELPA darbības princips un mērķis — veicināt latvietības uzturēšanu, cīnīties pret Latvijas pārkrievošanu un par tās atbrīvošanu. ELPA biedri gk. ir Zviedrijā, Vācijā, Lielbritānijā, bet līdzīgas grupas sākušas organizēties arī ASV un Kanādā. Tāpēc 1987. g. ELPA oficiāli tika

pārdēvēta par Latviešu padsmītnieku apvienību (LPA). ELPA izdod laikrakstu "Dvaša" (Londonā).

Dienvidamerikas Latviešu jaunatnes apvienība (DALJA) dibināta 1977. g., tās mītne atrodas Karakasā. DALJA apvieno ap 150 biedru. Kopš 1979. g. tiek rīkota gadskārtēja jaunatnes nometne (janvārī).

Latvijas Skautu centrālā organizācija (LSCO; dib. 1921) un Latvijas Gaidu centrālā organizācija (LGCO; dib. 1922) darbojās Latvijā līdz 1940. g. un apvienoja līdz 10 tk skautu un 2 tk gaidu.

Skautu un gaidu darbība tika atjaunota 1945. g. Rietumvācijā. "Mazās Latvijas" gados (1946–49) kopumā darbojās apm. 100 skautu un 100 gaidu vienības ar attiecīgi 4 tk un 3 tk dalībnieku. Skautu un gaidu pārvalde tika iedalīta Ziemeļvācijas (angļu zona) un Dienvidvācijas (amerikāņu zona) jendās. Pēc latviešu aizceļošanas 1950. g. Vācijā gaidu jendās beidza pastāvēt. Toties jaunas skautu un gaidu jendas 1948.–1950. g. tika dibinātas Lielbritānijā, ASV, Kanādā, Austrālijā. 1947. g. skautu jenda tika izveidota Zviedrijā, bet atsevišķas skautu un gaidu vienības darbojās arī Austrijā (1947–50), Dānijā (1946–51), Argentīnā (1949–51). Sākot no 1949. g., ar īpašas inspektūras starpniecību centrālajai organizācijai tika piesaistīti arī vienībās neorganizētie skauti un gaidas (ap 1950. g. reģistrēti apm. 1600 vientuļo skautu). LSCO un LGCO emigrācijā tika saglabātas gk. kā latviešu etniskās kopības sastāvdaļa. Tāpēc morālās, intelektuālās un fiziskās attīstības programmas papildinātas ar nacionālās audzināšanas programmu (vadmotīvs — "Pasaules tālēs vienoti augsim Latvijai!"). LSCO un LGCO mītne kopš 1950. g. atrodas Ņujorkā; augstākais lēmējorgāns ir visu skautu un gaidu pilnvarnieku padome (ievēlē uz 2 gadiem), kā arī organizācijas priekšnieks; pēdējo vidū lieli nopelni bijuši Edgaram Dunsdorfam, Valdim Klētniekam, Fricim Sīpolam, Mjurielai Vilka. Kopš 60. gadiem latviešu lielās izklīdes dēļ skautu un gaidu darbība sašaurinājusies, taču joprojām etniski organizētas apm. 700–800 gaidas (ASV, Kanādas, Austrālijas jendās) un 800–1000 skauti (vēl arī Vācijas, Anglijas jendās). Ik vasaru tiek organizētas novadu nometnes.

Skautu un gaidu lielnometnes Ziemeļamerikā tiek rīkotas LSGO un LGCO jubilejas reizēs, pulcējot 500–800 dalībnieku un līdzjutēju: amerikāņu skautu nometne "Latvija" (1962), Mičigana "Garezera" — "Tēvzeme" (1967), Ontārio "Saulainē" — "Rīga dimd" (1972), Ņujorkas Ketskilos (1972), Detroitas apkaimē — "Kāvu gaismā" (1982), Mičiganas Ovasipī — "Draudzības lokā" (1987).

Nozīmīgākās skautu un gaidu publikācijas: nedēļas laikraksts "Jaunaudze" (1945–47), žurnāls "Ugunskurs" (1948–59), "Garezera raksti" (1948–65), rakstu krājums "Ķegums", "Garezeriešu padomi kopniekiem" (1946–47; 4 sēj.), "Garezeriešu padomi vadītājiem" (1946–47; 6 sēj.), R.Beidens-Pamels "Panākumu takās" (1946), "Skautisms zēniem" (1948), "Latvijas skautu centrālās organizācijas iekārtas un darbības noteikumi" (1947), "Skautu un gaidu rotaļas" (1947), A.Lūks "Garezerieša vēstules" (1950–51; 13 burtnīcas), "Vientuļā skauta darbs" (1951–52; 4 burtnīcas), E.Dunsdorfs "Skautu mākas" (1953; 2 sēj.), "Skautu un gaidu dziesmas" (1964), "Latviešu gaidu kustības noteikumi" (1967).

Gopera fonds, Goppera fonds. Dibināts 1947. g. LSCO un LGCO pārziņā; fonda nosaukumā godināta 1941. g. staļinistu noslepkavotā skautu vadoņa ģenerāļa

Kārļa Gopera piemiņa. Fonda apgādā tiek izdotas jaunatnes audzināšanai nodēģas grāmatas, ik gadu tiek apbalvoti jauniešu darbi literatūrā, mūzikā, tēlotājā mākslā.

Jaunatnes kristīgās savienības (JKS) darbība Latvijā 1920. g. sākās amerikāņu ietekmē, tāpēc tolaik pazīstamāks bija organizācijas nosaukums angļu valodā YMCA — YWCA (Young Men's Christian Association un Young Women's Christian Association). 1923. g. tika nodibināta Latvijas Jaunekļu kristīgā savienība (LJKS). Tā izdeva žurnālu "Trijstūris" (nosaukums simbolizē YMCA devīzi — gara — prāta — ķermeņa vienību). Latvijā jaunatni šai savienībai piesaistīja gk. ar sporta palīdzību (YMCA ieviesa Latvijā basketbolu, futbolu u.c. spēles). LJKS slēdza 1940. gadā.

Pēc 2. pasaules kara JKS Rietumvācijā praktiski kļuva par LELB jaunatnes nozari. "Mazās Latvijas" gados Vācijā izveidojās ap 70 JKS nodaļu (pulciņi) ar 10 tk dalībniekiem. Tolaik JKS darbībai morālu un materiālu atbalstu sniedza arī LWF. JKS pārvalde atbilstoši okupācijas zonu robežām bija iedalīta Ziemeļvācijas (angļu zona) un Dienvidvācijas (amerikāņu zona) apgabalos.

Pēc tam, kad vairākums latviešu no Vācijas aizceļoja, saglabājās JKS centrālā valde (globālā komiteja), kas izdeva "Apkārtrakstu" un piedalījās žurnāla "Trimdas Skola" (1954 — 64) izdošanā. Vēlāk izdeva jaunatnei domātu LELBA žurnālu "Jaunatnes Ceļš" (1969 — 75).

JKS pulciņi tika izveidoti latviešu luteriešu draudžu aizgādībā daudzās zemēs, taču visvairāk Ziemeļamerikā (60. gados ap 20 pulciņu ar 500 — 600 dalībniekiem) un Austrālijā, bija arī Lielbritānijā, Vācijā, Zviedrijā. Visur tika rīkoti īpaši kursi, salidojumi u.c. pasākumi. 80. gados JKS dalībnieku skaits samazinājies uz pusi.

Latvijas Mazpulku organizācija (LMO), dibināta 1929. g. pēc prezidenta Kārļa Ulmaņa ierosinājuma un amerikāņu "FH Club" parauga. LMO iesaistīja 8 — 18 gadu vecus jauniešus, tās darbības galvenais mērķis — sagatavot jaunatni darbam laukos. Latvijā izveidojās ap 1 tk mazpulku ar apm. 40 tk dalībnieku; iznāca mēnešraksts "Mazpulks" (1931 — 40). 1940. g. LMO tika slēgta. Mazpulku darbība tika atjaunota 1948. g. Rietumvācijā. LMO vadību uzņēmās agronoms profesors Pēteris Starcs. Mazpulki izveidojās 16 vietās ar dažiem simtiem dalībnieku. Kad vairākums latviešu no Vācijas aizceļoja, LMO novadi tika nodibināti Lielbritānijā, ASV, Kanādā, Austrālijā, pāris vienību arī Francijā, Zviedrijā. Par mazpulkiem aizgādību uzņēmās Latviešu zemnieku savienības (LZS) piekritēji un faktiski LMO kļuva par LZS jaunatnes nozari; 50. gados izveidojās apm. 25 mazpulki (vairākums ASV, Austrālijā). Taču to darbs bija lemts neveiksmei, jo emigrācijas apstākļos latviešu vairākumam ar laukiem un lauksaimniecību nebija nekāda sakara. Mazpulkiem nācās samierināties gk. ar teorētiskām nodarbībām (Latvijas vēsture, ģeogrāfija, folklorā); izzuda mazpulku specifiskā nozīme, un darbība apstāvēja.

Jāņa Daliņa fonds izveidots Austrālijā soļotāja Jāņa Daliņa piemiņas saglabāšanai. Kopš 1981. g. fonds piešķir gadskārtēju balvu kādam jauniešam par nozīmīgu ieguldījumu latvietības uzturēšanā.

Sporta organizācijas

Latviešu sporta padome brīvajā pasaulē (LSPBP) dibināta 1950. g. Londonā (Anglijā), piedaloties sportistu pilnvarotajiem delegātiem no Lielbritānijas, ASV, Kanādas, Austrālijas, Vācijas un Zviedrijas. Līdz 1957. g. tā saukta par Latviešu sporta padomi trimdā. LSPBP koordinē emigrācijas latviešu sporta dzīvi, rīko sporta pasākumus, uztur sakarus starp sportistiem dažādās zemēs. 60. gados organizēto latviešu sportistu un sporta veterānu skaits bija apm. 3 tk cilvēku. LSPBP izdod sporta periodiku, to vidū mēnešrakstu "Latviešu Sports" (1950 – 51; Londonā), laikrakstus "Trimdas Sports" (1952 – 56; Toronto) un "Sporta Apskats" (1956 – 67; Toronto), kā arī žurnālu "Sporta Apskats" (kopš 1968; Toronto).

LSPBP kongresi sanāk nepāra gados; to starplaikā darbojas vēlētis prezidijs (5 loc.); par prezidija darbības vietu tiek uzskatīta priekšsēža dzīvesvieta. LSPBP priekšsēži: Ansis Mauriņš (1950 – 52) Londonā (Anglijā), Rūdolfs Kadiķis (1952 – 53), Roberts Plūme (1953 – 55), Valdis Teteris (1955 – 58) – visi trīs Toronto, Ērmanis Oliņš (1958 – 67) Milvoki, Raimonds Bulte (1967 – 77) Hamiltonā, Teodors Aldzeris (kopš 1977) Ņujorkā.

Latviešu globālās sporta spēles tiek rīkotas kopš 1985. g. ik pēc 4 gadiem. Piedalās četras latviešu sportistu izlases – ASV, Kanādas, Austrālijas un Eiropas (pēdējā iekļauti sportisti no VFR, Zviedrijas un Lielbritānijas). Sacensības notiek 9 sporta veidos: basketbolā, volejbolā, futbolā, tenisā, galda tenisā, golfā, novusā, šahā un šausanā.

1. globālās sporta spēles notika 1985. g. jūlijā "Garezera" Tajās piedalījās gandrīz 300 sportistu un sporta darbinieku; vienlaikus sanāca arī LSPBP 19. kongress.
2. spēles notika 1989. g. janvārī Sidnejā.

Amerikas Latviešu apvienības sporta birojs (ALA – SB) dibināts 1954. g., apvienojoties 21 sporta kopai, kurās bija 620 sportistu; vēlāk darbojās apm. 30 kopu (klubu), apm. 600 – 1000 dalībnieku. Kopš 1974. g. ALA – SB ir pilntiesīgs Amerikas Amatieru ūnijas (AAU) loceklis. ALA – SB rīko gadskārtējus ASV latviešu čempionātus. To priekšsacīkstes notiek 3 apgabalos (Austrumkrastā, Vidienē, Rietumkrastā), bet ceļojošās piemiņas balvas basketbolā, volejbolā un tenisā tiek izcīnītas finālspēlēs kādā no lielākajiem latviešu centriem. ALA – SB rīko sacensības arī vieglatlētiskā, peldēšanā, šausanā, kalnu slēpošanā, galda tenisā, novusā, šahā. No Latvijā maz pazīstamiem sporta veidiem emigrācijas latvieši spēlē golfu un bumbošanu jeb bolingu.

Latviešu sporta apvienība Kanādā (LSAK) dibināta 1951. g. Toronto. Tur atrodas vairāki spēcīgi latviešu sporta klubi; to īpašumā ir modernas sporta iekārtas. LSAK apvieno 10 – 12 klubus, 200 – 300 aktīvo sportistu. Kopš 1957. g. dziesmu svētku laikā tiek organizētas basketbola un volejbola sacīkstes, kurās piedalās Kanādas un ASV latviešu izlases.

Austrālijas Latviešu sporta pārvalde (ALSP) dibināta 1950. g., līdz 1960. g. tās nosaukums – Austrālijas Latviešu sporta apvienība. Apvieno sporta kopas (klubus) visos lielākajos latviešu centros. Sevišķi aktīvi klubi darbojās 50. gados, 60. gados to darbība apsīka, bet 70. – 80. gados sākās zināms uzplaukums. Organizēto latviešu

sportistu skaits samazinājies no 1 — 1,2 tk cilvēku līdz 0,6 — 1 tk cilvēku, kas apvienoti 10 — 12 klubos. Lieli nopelni organizatoriskajā darbā ir ilggadējam ALSP vadītājam Gunāram Bērzzariņam (Melburnā). Kopš 1952. g. sporta darbinieku sanāksmes un sporta sacīkstes tiek iekļautas gadskārtējo kultūras dienu pasākumu skaitā, kas pārmaiņus notiek dažādās Austrālijas pilsētās, visbiežāk Adelaidā, Melburnā, Sidnejā. Kopš 70. gadiem sporta sacīkstes tiek iekļautas arī gadskārtējo jaunatnes dienu programmā.

ALSP organizē čempionātus 12 sporta veidos, to skaitā basketbolā, volejbolā, šaušanā, vieglatlētikā, peldēšanā, tenisā, galda tenisā, šahā u.c.

Latviešu sporta pārvalde Lielbritānijā (LSPL) dibināta 1948. g. Londonā. Vissekmīgāk tā darbojās 1948. — 1950. g. Anša Mauriņa vadībā, kad Anglijā aktīvi sportoja vairāk nekā 700 latviešu. Latviešiem bija nozīmīgi panākumi basketbolā un vieglatlētikā (Jānis Stendzenieks kļuva par vienu no labākajiem šķēpmetējiem pasaulē). 1948. g. Latvijas Olimpiskās komitejas (LOK) bijušā prezidenta Jāņa Dikmaņa vadībā tika nodibināta emigrācijas latviešu olimpiskā komiteja un latviešu sportisti pretendēja uz līdzdalību 1948. g. olimpiskajās spēlēs Londonā. Taču Starptautiskā olimpiskā komiteja (SOK) emigrantiem neatļāva startēt. Pēc tam, kad liela daļa latviešu izceļoja no Lielbritānijas, sporta dzīve Anglijā apsīka; visi sporta klubi atradās DVF aizgādībā. Tomēr līdzās DVF Sporta daļai LSPL nozīme saglabājās. DVF gadskārtējās meistarsacīkstes rīko vieglatlētikā, šaušanā, novusā, šahā, maksšķerēšanā, galda tenisā.

Vācijas Latviešu sporta pārvalde (VLSP) dibināta 1953. g., tās galvenā mītne atrodas Minsterē. Par VLSP priekštecī uzskatāma Latviešu sporta un fiziskās audzināšanas padome (LSFAP, 1946 — 50), kas "Mazās Latvijas" gados koordinēja dažādo bēgļu nometņu sporta kopu darbību — organizēja sacīkstes atsevišķos apgabalos un Vācijā kopumā. LSFAP izdeva arī nedēļas laikrakstu "Latvju Sports" (1945 — 49; Lībekā).

VLSP darbība saistīta ar periodu, kad vairākums latviešu no Vācijas jau bija aizceļojuši un klubi saglabājušies tikai nedaudzos latviešu centros (aktīvo sportistu skaits ap 100 — 150 cilvēku). DV sporta kopās sportisti nodarbojās gk. ar galda tenisu, šahu, basketbolu, šaušanu un volejbolu; studentu un skolēnu sporta kopās Minsterē, Ķelnē, Bonnā spēlēja gk. basketbolu un volejbolu.

Lai veicinātu latviskās norises, VLSP 50. gados sāka rīkot Eiropas latviešu čempionātus basketbolā. Pēc pārtraukuma tie tika atsākti 80. gados (notiek nepāra gados).

Zviedrijas Latviešu sporta pārvalde (ZLSP) dibināta 1947. g., tās mītne atrodas Stokholmā. ZLSP darbība vienmēr koncentrējusies Stokholmā, kur atrodas vairāki sporta klubi. Latvieši tiek uzskatīti par Zviedrijas basketbola pamatlicējiem. Nikolajs Seglenieks Stokholmā izdeva "Sporta Pasaules Magazīnu" (1946 — 48). ZLSP pārziņā darbojās 6 — 8 klubi, 100 — 150 sportistu. Kopš 70. gadiem pārsvarā ir DV sporta kopas, kurās iesaistījusies gk. vecākā paaudze, kas nodarbojas ar maksšķerēšanu un šaušanu. Tiek rīkotas arī gadskārtējās meistarsacīkstes.

Latviešu sporta pārvalde Francijā (LSPF) darbojās 50. gados, kad vēl samērā gados jaunie kara veterāni ar labām sekmēm spēlēja basketbolu; pēc tam iestājies apsīkums.

Ziemeļamerikas Latviešu novusa savienība (ZALNS) dibināta 1972. g., tās mītne atrodas Čikāgā. Apvieno novusa spēlētājus, kas darbojas daudzās sporta biedrībās un klubos. Kaut arī amerikāņu un kanādiešu vidē novuss nav populārs un ir grūtības ar inventāra sagādi, latvieši novusu spēlē kopš 50. gadiem, bet 70. gados tas latviešu vidū kļuva par iecienītāko sporta veidu (ap 1 tk aktīvo sportistu). ZALNS kongresi sanāk nepāra gados, bet atklātais čempionāts komandām un individuāli tiek rīkots ik gadus, izcīnot "Latvijas kausu". ZALNS rīko arī neklātienē vispasaules novusa čempionātus un izdod biļetenu "Novusa Savienības Ziņas". Publicēta Aleksandra Kandrovica brošūra "Novuss", kurā aprakstīta novusa attīstība Latvijā un emigrācijā.

Ziemeļamerikas Latviešu šaha apvienība (ZALŠA) dibināta 1954. g., tās priekštece bija Latviešu šaha apvienība, kas 40. gadu beigās darbojās Vācijā un rīkoja turnīrus Ofenbahā, Lībekā un Augsburgā. ZALŠA apvieno latviešu šahistus un šaha klubus visā Rietumpasaulē un izdeva un visā pasaulē izplatīja Aleksandra Liepnieka rediģēto žurnālu "Šaha Pasaule" (1954 – 73); izdoti arī tā pielikumi angļu valodā "Blackmar – Diemer – Gambit" (1962 – 64), "Latvian Gambit" (1968 – 73); īpašs žurnāls "Opening Adventures" (1961 – 67) veltīts vienīgi šaha atklātnēm. ZALŠA kongresi un čempionāti tiek rīkoti nepāra gados. 60. – 70. gados notikuši vairāki starptautiski korespondencšaha turnīri (kopumā pāris simtu dalībnieku), kuros tika spēlēti un popularizēti Kārļa Bētiņa Latviešu gambits.

Nozīmīgākie sporta izdevumi: L.Endzelīns "Modernā meistarū prakse" (1947; par šahu), M.Kmohs "Aizstāvēšanās māksla" (1947; par šahu), A.Šmits, V.Čika "Sporta Latvija" (1955), G.Bērzzariņš "Melburna 1956" (1957; par 16. olimpiskajām spēlēm), "Turnīra grāmata" (1958; korespondencšahs), A.Šmits, V.Čika "Sporta smaids" (1951), A.Liepnieks "The Chess Psychologist Tal" (1961), A.Šmits, V.Čika "Zelts, sudrabs, bronza" (1963; par latviešu olimpiešiem 1912. – 1960. g.), J.Dikmanis "60 sporta gadi" (1965; atmiņas), A.Šmits, V.Čika "Neaizmirstami sporta brīži un zvaigznes" (1966), V.Čika, G.Gubiņš "Latvijas sporta vēsture 1918. – 1944. g." (1969), E.Mednis "How to Win Bobby Fisher" (1974), E.Mednis "How Karpov Wins" (1975), V.Čika "Prezidiju konventa sports" (1975).

Palīdzības organizācijas

Latvijas Sarkanais Krusts (LSK) dibināts 1918. g. Rīgā. Tā galvenais mērķis – tautas veselības aizsardzība (uzturēja slimnīcas, sanatorijas, medicīnas skolas, aptiekas, ātrās medicīniskās palīdzības stacijas, veselības kopšanas punktus u.c.). Tā pārzinā darbojās Jaunatnes Sarkanais Krusts (dib. 1923) un Žēlsirdīgo mūsu savienība. No 1922. g. LSK ietilpa Starptautiskā Sarkanā Krusta organizācijā. 1940. g. LSK tika likvidēts. Hitleriskās okupācijas laikā (1941 – 45) LSK darbu Latvijā faktiski turpināja "Tautas palīdzība" (TP).

Emigrācijā nonākušie TP darbinieki jau 1945. g. Vācijā atjaunoja LSK; tas sāka darboties Lībekā, pēc tam arī citās bēgļu atrašanās vietās. "Mazās Latvijas" gados LSK valdes mītne atradās Lībekā (Ziemeļrietumvācijai, angļu zonā) un Eslingenē (Dienvidrietumvācijai, amerikāņu un franču zonā). Pēc tam LSK valdes mītne bija

Štutgartē, bet kopš 1965. g. tā ir Minsterē. LSK vadītāji: Spricis Paegle, Roberts Liepiņš, Ādolfs Silde, bet kopš 1979. g. — mediķis Jānis Arvīds Āboliņš. Jau 1946. g. LSK atjaunoja sakarus ar Starptautiskā Sarkanā Krusta organizāciju Ženēvā. Laba sadarbība LSK izveidojās ar Vācijas Sarkanā Krustu. Emigrācijas apstākļos LSK darbojās gk. informācijas un aprūpes jomā. LSK nodaļas vai pārstāvības tika izveidotas daudzās Vācijas pilsētās, kā arī 17 citās valstīs, kur bija apmetušies latvieši.

LSK Informācijas birojs un Izziņu dienests (t.s. Meklēšanas dienests) nodarbojās ar pazudušo tuvinieku meklēšanu un ģimeņu apvienošanu. Attiecīgā informācija uzkrāta vairākās kartotēkās, to vidū ir arī trimdas kartotēka (aptver apm. 130 tk personu), deportēto kartotēka (ap 40 tk personu) un mirušo kartotēka (arī hitlerisko koncentrācijas nometņu upuri).

LSK Medicīniskās aprūpes nozare nodarbojās ar karagūstekņu, invalīdu, veco ļaužu, bāreņu aizgādību, kā arī mātes un bērna aizsardzību; sniedza atbalstu daudz bērnu ģimenēm, kā arī uzņēmās vispārējās rūpes par bēgļu veselību. LSK Vācijā uzturēja vairākas ambulances, zobārstniecības kabinetus, rīkoja medicīniskā personāla kursus, gādāja medikamentus, protēzes invalīdiem, zīdaiņu pūriņus, iekārtoja šūšanas darbnīcas, gk. apģērba pielāgošanai.

LSK Neredzīgo kopa dibināta 1947. g., tā apvieno kara invalīdus, kuri zaudējuši redzi (ap 100 cilvēku); Memmingenē notika neredzīgo apmācība darbam (pārskološana). Kopa pievērsusies arī neredzīgo kultūras dzīves vajadzībām — izveidots grāmatu fonds, tiek izdots laikraksts Braila rakstā, kā arī savākta plaša fonotēka (80. gados tajā bija 8 tk skaņu lenšu). Neredzīgo fonotēka pastāv kopš 1961. g., no 1971. g. tā ir DV aizgādībā, 80. gados to no Memmingenes pārvietoja uz Augsburgu. Kopš 1973. g. iznāk skaņu žurnāls "Ziņu Vainags". 1989. g. izdota Ā.Šildes grāmata "Sarkanais Krusts latviešu tautas likteņceļos".

Lai gan LSK palīdzības sūtījumus uz Latviju un latviešu mājvietām Padomju Savienībā padomju varas orgāni centās ierobežot, tomēr laika gaitā pārsūtīto sūtījumu kopvērtība sniedzās miljonos dolāru. Nozīmīgākā vieta sūtījumos bija medikamentiem; trūcīgo ļaužu atbalstam tika sūtīta arī pārtika, apģērbs u.c. pirmās nepieciešamības priekšmeti.

"Latvian Relief" (LR; Amerikas Latviešu palīdzības organizācija) dibināta 1941. g. Ņujorkā. LR izveidošanu ierosināja un vēlāk to vadīja Harijs Lielnors. Īpaši rosīgi LR darbojās 1946. — 1952. g., kad ar tās līdzdalību tika sagādātas atļaujas (galvojumi) ieceļošanai ASV apm. 17 tk latviešu bēgļiem no Eiropas.

Amerikas Latviešu palīdzības fonds (ALPF) dibināts 1952. g. Filadelfijā. Tā ir bezpeļņas organizācija, kuras mērķis ir veselības un dzīvības apdrošināšana, kā arī aizdevumu izsniegšana. Sākumā ALPF bija 200 dalībnieku, bet pēc desmit gadiem 10 tk cilvēku, pēc tam dalībnieku skaits ilgus gadus palika nemainīgs — apm. 12 — 13 tk cilvēku. ALPF sekmīgi konkurēja ar lielajām apdrošināšanas sabiedrībām, jo tā pārvaldes izdevumi bija mazi un lietvedība tika kārtota latviešu valodā. Pēc 25 gadu darbības ALPF bilance pārsniedza 3 mlj dolāru, bet fonda dalībnieki bija ietaupījuši ap 4 mlj dolāru, kas būtu bijis jāmaksā par augstākiem aizdevumu procentiem komerciālās kredītiestādēs. ALPF uzkrājumi regulāri tiek izmantoti latviešu etnisko kultūras pasākumu kredītišanai un atbalstam (arī jauniešu stipendijām). ALPF nodaļas darbojas 15 pilsētās ASV, bet pilnvarnieki — 25 vietās ASV un Kanādā.

ALPF mītne atrodas Filadelfijas piepilsētā, adrese: 8119 Cadwalader Avenue, Elkins Park; pasta adrese — P.O.Box 8857, Philadelphia, PA 19117 USA.

Kanādas Latviešu palīdzības biedrība (KLBP) dibināta 1948. g. Helifeksā pēc Marisa Vētras ierosinājuma un viņa vadībā. Likvidēta 1950. g., kad KLBP funkcijas pārņēma LNAK Aprūpes nozare, vēlāk arī KLBF.

Kanādas Latviešu bērnu fonds (KLBF) dibināts 1952. g., tā mītne atrodas Toronto. KLBF iesaistījušies ap 1 tk dalībnieku; pirmajos 20 gados bērnu gadījumā izmaksāti apm. 150 tk dolāru.

Latviešu palīdzības komiteja (LPK; zviedru valodā — Lettiska hjälpkommitten) dibināta 1945. g. Stokholmā. Galvenais uzdevums — sniegt palīdzību Zviedrijā nonākušajiem latviešu bēgļiem. LPK iesaistījušies apm. 400 — 600 cilvēku, kuri ievēlēja komiteju (20 loc.) uz 2 gadiem. Ilgus gadus LPK vadīja Jānis Breikšs. Daži LPK darbinieki tiek algoti no Zviedrijas valsts budžeta līdzekļiem. LPK kartotēkā apkopotas ziņas par latviešiem Zviedrijā (apzinātas apm. 5 tk personas). LPK pārstāv bēgļu intereses valdības iestādēs, organizē ziedojumu vākšanu un to sadali. LPK sūtījusi arī palīdzību latviešiem ārpus Zviedrijas (1946 — 49 Vācijā, bet no 1955 arī Latvijā). LPK aizgādībā Stokholmā darbojās latviešu ģimnāzija (1946 — 50), tiek organizēta bērnu vasaras nometne (kopš 1950), jaunatnes kursi (1966 — 76), darbojas ambulance, bibliotēka un grāmatnīca. 1991. g. LPK bija apm. 1,2 tk biedru.

Latvian Renaissance Association — latviešu palīdzības organizācija ASV. Kopš 1991. g. tā sniedz medicīnisku palīdzību bērniem Latvijā un sadarbojas ar amerikāņu pasākumu "Project HOFPE".

Politiskās organizācijas

Latviešu zemnieku savienība (LZS) dibināta 1917. g. Valkā (līdz 40 tk biedru). Šīs politiskās partijas līderis bija Kārlis Ulmanis, kura vadībā 1934. g. 15. maijā Latvijā notika valsts apvērsums. LZS piedalījās 16 valdības kabinetu darbā un 12 no tiem vadīja; pēc apvērsuma beidza pastāvēt. LZS izdeva laikrakstu "Brīvā Zeme".

Emigrācijā bijušie LZS valdes locekļi Ādolfa Klīves vadībā atjaunoja darbību. 1948. g. Virsburgā LZS publicēja programmatisku paziņojumu, kurā iestājās par Latvijas valstiskuma atjaunošanu tiesiskā ceļā un 1922. g. Satversmes reformu. LZS atbalstījusi emigrācijas LZS centrālo organizāciju darbību visos to attīstības posmos (LNP, LAKEC, KLB, PBLA). 50. gadu sākumā līdz ar latviešu aizceļošanu no Vācijas LZS sāka darboties Lielbritānijā, ASV, Kanādā, Austrālijā, Zviedrijā, kur tika izveidotas vairākas LZS teritoriālās nodaļas. Dažviet LZS aizgādībā atsākās arī mazpulku darbība. LZS izdeva žurnālu "Zemnieku Vienība" un reģionālos biļetenus. 70. gados LZS darbība apsīka, jo šī organizācija nebija piemērota politiskajai darbībai emigrācijā. 1990. g. LZS atjaunoja darbību Latvijā.

Jaunsaimnieku un sīkgruntnieku partija (JSP) dibināta 1924. g. (līdz 30 tk biedru). 1934. g. tika slēgta. Tās vadītājs bija Ādolfs Bļodnieks. Izdeva laikrakstu "Latvija". JSP darbību atjaunoja 1947. g. Hamburgā. Pēc Ā. Bļodnieka pārceļšanās uz

dzīvi Ņujorkā kopš 1951. g. tur atrodas arī JSP valdes mītne. Savā programmatiskajā deklarācijā JSP iestājās par demokrātisko ideju popularizēšanu zemniecības vidū, kā arī latviskās apziņas un kultūras kopšanu. 50. gados partijā bija vismaz 500 biedru. Pēc Ā. Bļodnieka nāves (1962) JSP darbība apsīka, kaut arī formāli partija pastāvēja vēl 80. gados.

Latvijas Kristīgo zemnieku un katoļu partija (LKZKP) dibināta 1920. g., kļuva par ietekmīgāko politisko spēku Latgalē. Izdeva laikrakstu "Latgolas Vārds". Nozīmīgākais LKZKP darbinieks bija katoļu bīskaps Jāzeps Rancāns. 1934. g. LKZKP tika slēgta; darbību atjaunoja 1945. g. Vācijā, tās mītne atradās Burghauzenē, vēlāk Grandrepidsā. Aktīvo partijas piekritēju skaits emigrācijā nepārsniedza 100 cilvēku. 1957. g. programmatiskajā deklarācijā LKZKP iestājās par Latvijas neatkarības atjaunošanu, balstoties uz 1922. g. Satversmes, demokrātijas un kristīgās morāles principiem. Pēc J. Rancāna nāves (1969) LKZKP politisko darbību izbeidza.

Latviešu liberālā partija (LLP; saukta arī par Liberālo apvienību) dibināta 1946. g. Stokholmā. Tās nozīmīgākie darbinieki bija Jānis Breikšs, Verners Tepfers, Mintauts Čakste. Par LLP rīcības pamatu kļuva Pasaules liberālās internacionāles (World Liberal International) 1947. g. manifests, kas par augstāko vērtību atzina personību un tās brīvību, līdz ar to noraidot šķiru cīņu un jebkura veida diktatūru. LLP atzina, ka Latvijas 1922. g. Satversme reformējama, lai atdalītu likumdošanu no izpildvaras. LLP uzskatus puda laikraksts "Latvju Ziņas" (1944 – 55). LLP centrs atrodas Zviedrijā, bet nodaļas izveidojušas vēl 5 zemēs.

Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija (LSDSP) dibināta 1918. g. Rīgā, — ietekmīgākā kreisā spārna partija (līdz 12 tk biedru). Izdeva laikrakstu "Sociāldemokrāts". LSDSP bija lielākā frakcija saeimā, tās līderis Pauls Kalniņš bija Saeimas priekšsēdis (1925 – 34). 1934. g. tika slēgta. Pēc 15. maija apvērsuma daļa sociāldemokrātu tika aizturēti, bet daži emigrēja uz Zviedriju, viņu vidū arī Fēlikss Cielēns un Brūno Kalniņš, kuri 1938. – 1940. g. Stokholmā un Parīzē izdeva žurnālu "Brīvība". 1945. g. Stokholmā tika nodibināts LSDSP klubs, bet 1948. g. — Ārzemju komiteja (AK; vadītājs Brūno Kalniņš). 1948. g. sociāldemokrāti atsāka izdot žurnālu "Brīvība". Tika izveidotas trimdas koporganizācijas 11 zemēs. Pēc pašu vērtējuma 80. gados LSDSP apvienoja apm. 400 biedru, kas bija organizēti sociāldemokrātu klubos Zviedrijā, Vācijā, Lielbritānijā, Ziemeļamerikā. Pēc B. Kalniņa nāves (1990) LSDSP latviešu AK vadību pārņēma Vilnis Zaļkalns. 1988. g. oktobrī LSDSP-AK izdeva uzsaukumu, kurā aicināja atbalstīt LTF. 1989. g. LSDSP atjaunoja darbību Latvijā. LSDSP programma atjaunota 1950. g., pamatmērķis — atbrīvot Latviju no staļinisma, pēc tam likvidēt agrākās nepilnības Latvijas demokrātiskajā iekārtā.

Daudzos jautājumos sociāldemokrāti darbojās savrup, ārpus etniskās kopības organizācijām, kas grupējas ap ZLCP, LAKEC un PBLA. Šādu nostāju izraisīja negatīvā attieksme pret K. Ulmaņa autoritārās varas periodu (1934 – 40), kā arī atšķirīgie uzskati par hitleriskās okupācijas (1941 – 44) norisēm Latvijā.

Latvijas Brīvo arodnieku trimdas kopa (LBATK) dibināta 1954. g. Stokholmā. Kopš 1956. g. izdod biļetenu "Trimdas Arodnieks". LBATK var uzskatīt par sociāldemokrātu atzaru.

Latviešu Nacionālais centrs (LNC) izveidojies Zviedrijā, pazīstams arī ar nosaukumiem Nacionāli vienotie latvieši (NVL) un Nacionālo darbinieku apvienība (NDA). LNC piekritēji ir vairākumā LNF padomē un arī ZLCP. Ap LNC saliedējušies tie nacionālpatriotiski noskaņotie latvieši, kas Latvijā nebija darbojušies politiskās partijās. Ilgus gadus LNC vadībā bija etnogrāfs Kārlis Straubergs; Ziemeļamerikā LNC pārsvarā ir Alfreda Artura Valdmaņa piekritēji.

Latvijas Pretestības kustības dalībnieku apvienība (LPKDA) dibināta 1946. g. Detmoldā; apvienoja gk. tos studentus un akadēmiskās aprindas, kas 1942. – 1943. g. Latvijā bija vērsušies pret darba dienestu ārpus Latvijas, kā arī pret ebreju un krievu vajāšanu. "Mazās Latvijas" laikā LPKDA aktīvi piedalījās VLCP – LKC izveidošanā. Vēlāk tās dalībnieki nonāca citās valstīs, visvairāk ASV. Izdeva biļetenu "Informācija" (1947 – 56).

Latviešu federālistu kustība (LFK) izveidojās 1947. g. Vācijā, bija Apvienotās Eiropas kustības jeb Eiropas kustības sastāvdaļa (EK; United Europe Movement). EK izveidošanu 1946. g. ierosināja un pēc tam arī vadīja angļu valsts darbinieks Vinstons Čērčils. EK mērķis – visu Eiropas tautu un valstu tuvināšanās un apvienošanās federācijā. EK idejas jau īstenojušās Eiropas ekonomiskajā asociācijā, Eiropas parlamentā u.c. No latviešu vidus EK atbalstījuši vairāki ievērojami darbinieki, viņu vidū arhibīskaps Teodors Grīnbergs, Roberts Liepiņš, Oļģerts Grosvalds. LFK daļas un to vadītāji: Vācijā – Modris Gulbis, Ādolfs Silde; Beļģijā – Kārlis Gulbis; Zviedrijā – Mintauts Čakste; Lielbritānijā – Pauls Jēkabs Reinhards (ilgus gadus bija arī LFK vadītājs); ASV – Vilis Māsēns.

1947. – 1951. g. LFK Vācijā un Lielbritānijā izdeva informācijas biļetenu.

Antiboļševistiskais nāciju bloks (ABN) apvienoja tā dēvētās bezkompromisa politikas piekritējus no Austrumeiropas emigrantu vidus, kas noraidīja jebkādas sadarbības iespējas ar PSRS un tās atbalstītajiem režīmiem Austrumeiropas sociālistiskajās valstīs. ABN 70. – 80. gados apvienoja 19 organizācijas; tā centrs atrodas Ziemeļamerikā. 80. gados ABN asi vērsās pret PSRS agresiju Afganistānā. Latviešu vidū ABN atbalstītāju nav daudz; viņi organizējušies ap ABN Latviešu sektoru (ABN – LS).

Amerikas Latviešu republikāņu apvienība (ALRA) izveidojās 1961. g. pēc Voldemāra Korsta ierosinājuma (American Latvian Republican National Federation; ALRNF). ALRA ir viena no 38 oficiāli atzītajām ASV Republikāniskās partijas etniskajām nozarēm, kas izveidojušas savu republikāņu Tautību padomi (National Republican Heritage Group Council) un pulcējas gadskārtējos kongresos. ALRA dalībnieki pārstāv gk. akadēmiski izglīto jauno paaudzi, kas organizēta vairākās teritoriālās kopās (Bostonā, Ņujorkā, Filadelfijā, Grandrepidsā, Čikāgā, Mineapolisā). ALRA dalībnieku skaits nepārsniedz dažus simtus, taču jāatzīmē, ka vairākums ASV latviešu vēlēšanās parasti balso par republikāņiem. ALRA dalībnieki atzīst, ka ar savu darbību viņi spēj aizstāvēt Amerikas latviešu intereses, kā arī iestāties par Latvijas interesēm. Ar ALRA starpniecību latvieši var uzturēt sakarus ar amerikāņu valdošajām aprindām.

Amerikas Latviešu demokrātu apvienība (ALDA) dibināta 1975. g. pēc Gunāra Ozola ierosinājuma un viņa vadībā. Tā ir viena no ASV Demokrātiskās partijas etniskajām grupām, kas pārstāvēta Demokrātiskās partijas Tautību padomē (American Council of Nationalities). Ietekmes ziņā ALDA atpaliek no ALRA.

Vācijas Latviešu kristīgo demokrātu apvienība (VLKDA) ir 1950. g. dibinātās VFR Kristīgi demokrātiskās savienības etniskā nozare. VLKDA vadītājs — Atis Homka (Frankfurtē pie Mainas).

Zviedrijas Latviešu konservatīvā partija (ZLKP) ir Mērenās koalīcijas partijas (Moderata Samlingspartiet) etniskā nozare. ZLKP atbalsta konservatīvo uzskatus, tās vadītājs — Mārtiņš Sliede (Stokholmā).

Latgales demokrātu savienība (LgDS) dibināta 1951. gadā. To var uzskatīt par Franča Kempa idejisko mantinieku grupējumu, kas aizstāv Latgales autonomijas ideju. LgDS piekritēji ir gk. Vācijā, Zviedrijā un ASV dzīvojošie latgalieši (kopā ne vairāk par 2–3 tk cilvēku), kas pulcējušies ap Vladislava Loča (Lāča) vadīto "Latgaļu izdevniecību" (Minhenē) un Leonarda Latkovska vadīto Latgales pētīšanas institūtu (dib. 1960, nodaļas Indianapolisā un Minhenē). Ilgus gadus LgDS vadīja Miķelis Bukšs.

Neatkarīgi no saviem uzskatiem LgDS piekritēji ir devuši objektīvu ieguldījumu latvietības apzināšanā un uzturēšanā. Pēc M. Bukša un V. Loča (Lāča) nāves LgDS norisēs iestājās apsīkums.

Latgaliešu nozīmīgākā periodika: laikraksts "Latgolas Balss" (1946–85) un žurnāli "Dzeive" (dib. 1948) un "Latgaļu Ziņas" (dib. 1985).

Profesionālās un ekonomiskās organizācijas

Latviešu inženieru apvienība (LIA) dibināta 1948. g. Eslingenē (līdz 1975 — Latviešu inženieru apvienība ārzemēs, LIAA). Uzskatāma par 1928. g. dibinātās Latvijas Tehnisko biedrību savienības pēcteci, tajā bija apvienoti apm. 1,7 tk biedru, izdeva "Tehnisko Žurnālu".

1948. g. LIAA bija apm. 400 biedru, kas bija organizēti apm. 20 kopās dažādās bēgļu nometnēs Rietumvācijā. Ap LIAA pulcējās etniski aktīvākā tehnokrātu daļa. Emigrācijā apzināti ap 800 inženieru un vēl vairāk tehniķu, bet kopumā tehniskajās nozarēs strādā apm. 5 tk cilvēku. Pārceļošanas dēļ LIAA darbība 1950. — 1954. g. tika pārtraukta, atjaunota 1955. g. Otavā un izveidotas 7 teritoriālās kopas. Vēlāk inženieru biedrības kopas radušās vēl 10–12 pilsētās Ziemeļamerikā, Austrālijā, Rietumeiropā, tajās apvienoti apm. 600 biedru. Lielu organizatoriskie nopelni LIA pastāvēšanā ir Jurim Zivertam, Kārlim Ielejam un Andrim Ansim Palejam. LIA izdevumi: "Biļetens" (1948–49), žurnāls "Technikas Apskats" (kopš 1954). Nozīmīgākais LIA veikums ir "Latviešu tehniskās terminoloģijas latviski — angļiski — vāciska vārdnīca" (1973–86; 5 sēj., 3600 lpp.), kurā ietverti 75 tk terminu 27 nozarēs. Šo darbu veicis autorkolektīvs (apm. 200 cilvēku) Ernesta Voldemāra Dravnieka vadībā.

LIA organizē tehnisko zinātņu kongresus, kuros piedalās arī arhitekti un dabzinātnieki. Kongresi notikuši Ņujorkā (1965), Monreālā (1967), Toronto (1972), Monreālā (1976), Visbijā (1979), Minsterē (1982), Ņujorkas Ketskilos (1985), Toronto (1988) un Rīgā (1991).

Latvijas Arhitektu biedrība (LAB) dibināta 1924. g. Rīgā, tā apvienoja līdz 100 biedru. Izdeva žurnālu "Latvijas Arhitektūra" (1938–40). 1944.–1945. g. emigrācijā nonāca ap 80 LAB biedru. LAB darbība tika atjaunota 1947. g. Baltijas universitātes pārziņā Pinnebergā. Pēc latviešu aizceļošanas no Vācijas LAB mītne atradās Ņujorkā, bet teritoriālas kopas izveidojās Filadelfijā, Detroitā, Losandželosā, Sietlā, Toronto, Melburnā un Stokholmā. Emigrācijā apzināti ap 500 arhitektu, apmēram puse no tiem uztur saikni ar LAB. Emigrācijas apstākļos LAB darbā iesaistīti arī arhitektūras studenti, tāpēc biedru skaits ilgus gadus bija apm. 250–300 cilvēku (ASV – 100, Kanādā – 50, Austrālijā – 80).

Lieli organizatoriskie nopelni LAB pastāvēšanā ir Paulam Kundziņam.

Nozīmīgākās arhitektu publikācijas: žurnāls "Architekts" (dib. 1950), informatīvais biļetens "Arhitektu kopraksts", P.Kampe "Lexikon Liv- und Kurländischen Baumeister" (1951–57), E.Laube "Raksti par arhitektūru" (1960), "Manifestation of Architecture".

Latvijas Dzelzceļnieku centrs (LDzC) uzskatāms par 1917. g. dibinātās Latvijas Dzelzceļnieku savienības pēcteci, kurā bija apm. 5 tk biedru. Emigrācijā nonāca daži simti bijušo dzelzceļnieku ar tehnisko direktoru Jāni Stakli priekšgalā. LDzC izdeva rakstu krājumu "Latvijas dzelzceļi" (1967–79; 2. sēj.) un žurnālu "Dzelzceļnieks Trimdā" (dib. 1952).

Latvijas Jūrnieceības vēstures arhīvs (LJVA) dibināts 1966. g. novembrī. Viens no tā dibinātājiem un vadītājiem bija tālbraucējs kapteinis Ārvalds Mārtiņš Kalniņš. Sākumā tika izveidotas LJVA nodaļas Lielbritānijā (Kārdifā) un Vācijā (Hamburgā). Vēlāk darbība tika izvēsta arī Zviedrijā, Beļģijā, Francijā, ASV un Kanādā. Ziņu vākšana un nodaļu sadarbība notika gk. ar vēstulju starpniecību. LJVA savācis plašu un unikālu materiālu par Latvijas jūrnieceības vēsturi, taču līdzekļu trūkuma dēļ to ārzemēs nevar tālāk apstrādāt un publicēt. LJVA sadarbojas ar Latvijas Kultūras fonda Jūrnieceības vēstures kopu un Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeju, kuri uzņēmušies atbildību par arhīva materiālu saglabāšanu.

Latviešu agronomu biedrība ārzemēs (LABA); līdz 1990 nosaukums – Latviešu agronomu biedrība) dibināta 1947. g. Vācijā; vēlāk tās centrs bija ASV (Ņujorkā, pēc tam Mičiganā), kopas darbojās arī Kanādā, Lielbritānijā, Zviedrijā. LABA faktiski ir Latvijas Agronomu biedrības pēctece. Emigrācijā apzināti ap 400 agronomu, taču visi nav biedrībā. Organizatoriskā ziņā lieli nopelni ir Pēterim Starcam. Kopš 1951. g. LABA rīko gadskārtējas Zemnieku dienas Mičiganā, bet kopš 1955. g. izdod žurnālu "Zeme un Tauta". Agronomi piedalās LIA rīkotajos tehnisko zinātņu kongresos. LABA pārziņā izveidots Jāņa Āboliņa piemiņas fonds. LABA izdevusi rakstu krājumu "Latvijas zeme un zemnieki zem svešām varām" (1988).

Etniskajos pasākumos agronomi cieši sadarbojas ar mežkopjiem.

Mežkopju un mežsaimniecības darbinieku biedrība dibināta 1947. g. Fišbahā pie Nirnbergas, vēlāk tās mītne tika pārcelta uz Grandrepidsu; izdeva žurnālu "Meža

Vēstis" (1947—81). Mežkopības studentu biedrība "Šalkone" (dib. 1923 Rīgā) atjaunoja darbību emigrācijā un izdeva žurnālu "Šalkone Trimdā" (1956—81). No 1981. g. abas minētās biedrības izdod apvienotu žurnālu "Meža Šalkas". 1991. g. biedrību pārziņā izveidots Edgara Kleinberga fonds (pamatkapitāls 200 tk dol.). Tā līdzekļi tiek piešķirti LLA studentu papildstudijām ASV.

Latviešu ārstu un zobārstu apvienība (LAZA) dibināta 1946. g. Eslingenē (apm. 200 biedru). Līdz 1956. g. saukta arī par Latviešu ārstu apvienību trimdā (LAAT). Pēc latviešu aizceļošanas no Vācijas LAZA mītne tika pārcelta uz Ņujorku, bet kopas atrodas arī Mineapolisā, Toronto, Stokholmā un arī Austrālijā. 70.—80. gados LAZA biedru skaits bij apm. 550—600 cilvēku (pavisam emigrācijā apzināti apm. 1100 latviešu mediķu; ASV — 50%, Austrālijā — 15%, Kanādā un Zviedrijā — katrā 10%). LAZA biedru sanāksmes parasti tiek rīkotas Ziemeļamerikā dziesmu svētku laikā. LAZA izdod "Apkārtrakstu", kā arī "Ārstu un Zobārstu Žurnālu". Daudz puļu mediķi ir veltījuši veselības aizsardzībai, it īpaši bēgļu noietnēs Vācijā, un veselīga dzīvesveida popularizēšanai, piem., Dāvida Bīskapa darbi "Lipīgas slimības" (1949), "Māte un bērns" (1954), "Jauno siržu sapņi un likteņi" (1961), "Ārstniecības kalendārs" (1955—65).

Latviešu saimniecisko darbinieku apvienības (LSDA) izveidotas ASV, Kanādā un Austrālijā, kur dzīvo visvairāk latviešu privātzņēmēju. Taču apvienībās darbojas mazākā daļa (Kanādā 60. gados apm. trešā daļa). 80. gadu sākumā Rietumpasaulē apzināti apm. 1,5 tk uzņēmēju. Latviešu uzņēmēji atbalsta un veicina etniskās kultūras uzņēmumu attīstību, kā arī kompakto latviešu apmetņu izveidošanos (vasarnīcu ciemati, pensionāru kvartāli u.tml.).

Latviešu kredītsabiedrību apvienība (LKSA) apvieno latviešu kredītsabiedrības 20 pilsētās Ziemeļamerikā un Austrālijā. LKSA mītne atrodas Klīvlendā, bet birojs — Toronto (Latviešu namā). Lieli nopelni biedrību izveidē ir Ādolfam Svennem (Toronto). LKSA izdod "Informācijas Biļetenu" un "Latviešu banku kalendāru" jeb "Latviešu kredītsabiedrību gadagrāmatu".

Latviešu kredītsabiedrības izsniedz trimdas latviešiem aizdevumus par zemākām likmēm un maksā augstākus augļus par noguldījumiem, nekā to dara ārzemju bankas. Daļa no kredītsabiedrības peļņas tiek izlietota etniskās kultūras pasākumu atbalstam. Tās sniedz tautiešiem arī bezmaksas konsultācijas tautsaimniecībā, kā arī dzēs parādu biedra nāves vai invaliditātes gadījumā. Lietvedība kredītsabiedrībā tiek kārtota latviešu valodā.

LKSA biedru skaits 1965. g. bija 4,8 tk, 1971. g. — 8,6 tk, 1977. g. — 11 tk cilvēku; bilanču summa attiecīgi 2,6, 8,7 un 30 mlj dolāru.

Kredītsabiedrību darbības vietas 70.—80. gados (iekavās dibināšanas gads un biedru skaits): Bostona (1962; 300), Ņujorka (1967; 300), Filadelfija (1969; apm. 100—200), Klīvlenda (1960; apm. 700—1200), Detroitā (1963; 300), Grandrepīsa (1964; 300—400), Kalamazū (1964; 200—300), Čikāga (1963; 400—900), Milvoki (1961; 600—700), Mineapolisa (1965; 200), Sietla (1965; 150), Takomā (1970), Sanfrancisko (1969; 150—400), Losandželosa (1964; 200), Monreāla (1962; 250), Toronto (1959; 2700—3500), Hamiltona (1962; 250—500), Londona, Ontārio pavalstī (1961; 250), Sidneja (1964; 600), Melburna (1960; 500).

Humanitāro zinātņu organizācijas

Latviešu humanitāro zinātņu asociācija (LHZA) dibināta 1948. gadā. Pēc latviešu aizceļošanas no Vācijas tās darbība tika pārtraukta, atjaunota 1954. g. ASV (dažus gadus darbojās ar nosaukumu — Amerikas LHZA; apm. 80—100 biedru). LHZA nodarbojas ar trimdas problēmām, rīko zinātniskas konferences, veic socioloģiskas aptaujas, kā arī sākusi sastādīt latviešu emigrācijas bibliogrāfiju. LHZA izdod "Apkārtrakstu" un rakstu krājumu (kopš 1957. g. neregulāri).

Latviešu akadēmisko mācībspēku un zinātnieku apvienība (LAMZA) dibināta 1950. g. Ņujorkā. Tā apvieno 100—150 biedru no Ziemeļamerikas un Austrālijas. Pēc aptuvena vērtējuma, emigrācijā mācībspēku un zinātnieku vidū ir apm. 1,5—2 tk latviešu, pēc citām ziņām, līdz 3 tk (no tiem konkrēti apzināti 1 tk).

LAMZA pastāvēšanā lieli organizatoriskie nopelni ir Pēterim Starcam. LAMZA izdod "Latviešu Akadēmiskās Ziņas" (kopš 1953) un LAMZA "Apkārtrakstu"; tā rīko zinātniskas konferences, kuru materiālus publicē rakstu krājumos.

Latviešu akadēmiskā organizācija Zviedrijā (LAOZ) dibināta 1949. g. Stokholmā. No 1951. g. tajā uzņēma biedrus no visas Rietumeiropas. LAOZ ar savu darbību papildina LAMZA. Lieli organizatoriskie nopelni LAOZ izveidošanā ir Paulam Kundziņam un Arnoldam Aizsilniekam. LAOZ veic zinātnisku un pašpalīdzības darbu, kā arī piešķir stipendijas studentiem.

Latviešu valodas biedrība (LVB; saukta arī par Latviešu filologu biedrību) darbojas ASV, izdod rakstu krājumu "Mūsu valoda". Kopš 1962. g. Čikāgas baltologu kopa Alekša Kalniņa vadībā izdod arī žurnālu "Rājums".

Zviedrijas latviešu filologu biedrība bija dibināta 1946. g. Stokholmā un izdeva krājumu "Raksti" (1947).

Nozīmīgākās trimdas valodnieku publikācijas: E.Hauzenberga-Šturma "Papildinājumi un labojumi K.Muhlenbaha latviešu valodas vārdnīcai" (1956; 2 sēj.), T.Lazdiņa "Teach Yourself Latvian" (1966) un "Lehrbuch der Lettischen Sprache" (1968), V.Rūķe-Draviņa "Diminutive im Lettischen" (1959), "Vārds īstā vietā" (1974) un "Kā bērns iemācās runāt latviski" (1982).

Latviešu juristu apvienība (LJA) dibināta 1948. g. Eslingenē (ap 100 loc.; saukta arī par Latviešu juristu asociāciju). Pēc latviešu aizceļošanas no Vācijas LJA valdes mītne tika pārcelta uz Ņujorku; darbība organizēta vairākās teritoriālās kopās (ASV Vidiene, Kanāda, Eiropa). 70. un 80. gados LJA bija 300 locekļu. LJA izdeva rakstu krājumus "Tiesībnieks" (1947—50) un "Latviešu juristu raksti" (1959—68).

Trimdas latviešu vēsturnieku organizācija formāli nav izveidota, taču, neraugoties uz to, vēsturnieki pulcējušies zinātniskās konferencēs 1948.—1949. g. "Mazajā Latvijā", 50. gados Ņujorkā, 1967. g. — Stokholmā, 1987. g. — Minsterē. Vēsturnieki sistemātiski piedalās arī starptautisko apvienību organizētajos Baltijas pētījumos (to vidū BHK, AABS, BIS konferencēs un izdevumos). Par neformālās vēsturnieku organizācijas biedriem varētu uzskatīt izdevēja Jura Šleijera apgādā "Daugava" (Stokholmā) izdotās Latvijas vēstures autoru kolektīvu, to vidū: Edgars Dunsdorfs (Melburnā), Arnolds Speke (Spekke; Vašingtonā), Andrejs Johansons (Stokholmā), Arveds Švābe (Stokholmā), Ādolfs Šilde (Minsterē), Edgars Andersons

(Sanhosē), Arnolds Aizsilnieks (Stokholmā), Jānis Siliņš (Filadelfijā), Vilis Čika (Vašingtonā), Gunārs Gubiņš (Toronto).

Apgāda "Daugava" Latvijas vēstures sērijā izdotās grāmatas: "Vispārējā vēsture. 1560—1600" [1964; E.Dunsdorfs, A.Speke (Spekke)], "Vispārējā vēsture. 1600—1710" (1962; E.Dunsdorfs), "Vispārējā vēsture. 1710—1800" (1973; E.Dunsdorfs, A.Johansons), "Vispārējā vēsture. 1800—1914" (1958; A.Švābe), "Vispārējā vēsture. 1914—1920" (1976; Ā.Šilde), "Vispārējā vēsture. 1920—1940" (1974; E.Andersons), "Iekšpolitika. 1914—1940" (1976; Ā.Šilde), "Ārpolitika. 1914—1920" (1967; E.Andersons), "Ārpolitika. 1920—1938" (1982; E.Andersons), "Ārpolitika. 1938—1940" (1984; E.Andersons), "Saimniecības vēsture". 1914—1945" (1968; A.Aizsilnieks), "Kultūras vēsture. 1710—1800" (1975; A.Johansons), "Latvijas māksla. 1800—1880" (1980; J.Siliņš), "Latvijas māksla. 1880—1914" (1980; J.Siliņš), "Latvijas māksla. 1915—1940" (1988; 1. daļa, J.Siliņš), "Latvijas māksla. 1915—1940" (1990; 2. daļa, J.Siliņš), "Latvijas māksla. 1941—1965" (1991; J.Siliņš), "Sporta vēsture. 1918—1944" (1970; V.Čika, G.Gubiņš).

Latvijas vēsturei veltītas arī citos apgādos izdotās grāmatas: E.Andersons "Senie kurzemieņi Amerikā un Tobago kolonizācija" (1970), "Tur plīvoja Kurzemes karogi" (1970), "Latvijas bruņotie spēki un to priekšvēsture" (1983), F.Balodis "Senā Latvija" (1947), H.Biezais "Die Religionsquellen der Baltischen Völker und die Ergebnisse bisherigen Forschungen" (1953), "Die Hauptgottin der alten Letten" (1956), "Die Gottesgestalt der lettischen Volksreligion" (1961), "Die himmlische Götterfamilie der alten Letten" (1972), E.Dunsdorfs "Trešā Latvija" (1968), "Latvijas vēstures atlants" (1969), "Kārļa Ulmaņa dzīve" (1978), A.Bilmanis "A History of Latvia" (1951), V.Bilkins "Kursa un kuršu cīņas" (1967), "Zemgaliešu brīvības cīņas" (1974), Z.Ligers "Latviešu etnogrāfija" (1952), A.Speke (Spekke) "Latvijas vēsture" (1947), "History of Latvia" (1951), K.Stalšāns "Latviešu un lietuviešu austrumu apgabalu likteņi" (1959), "Krievu ekspansija un rusifikācija Baltijā" (1966), Ā.Šilde "Bez tiesībām un brīvības" (1965), "Pasaules revolūcijas vārdā" (198..), N.Vīksniņš "Latvijas vēsture jaunā gaismā" (1968).

Kopš 1960. g. Melburnā reizi gadā iznāk E.Dunsdorfa rediģētais rakstu krājums "Archivs" (metiens apm. 3 tk eks.).

Rakstniecības organizācijas un fondi

Latviešu preses biedrība (LPB) dibināta 1931. g. Rīgā, tā apvienoja ap 200 locekļu. LPB darbība trimdā tika atjaunota 1945. g. Hānavā. "Mazās Latvijas" gados (1946—49) LPB mītne atradās Eslingenē, kopas arī citās vietās. Pēc tam mītne dažus gadus bija Bostonā, vēlāk Ņujorkā. LPB 50. gados bija apm. 150 biedru, 70. gadu sākumā — 400 biedru, 80. gados — 350 biedru. Emigrācijas apstākļos LPB faktiski kļuvusi arī par literātu organizāciju. LPB galvenais uzdevums bija aizstāvēt latviešu tautas tiesības un iepazīstināt cittautu sabiedrību ar latviešu problēmām, kā arī nepieciešamības gadījumā sniegt biedriem sociālo palīdzību. Līdzekļus LPB iegūst no grāmatu izsolēm un piemiņas marku pārdošanas. Veiksmīgākajiem žurnālistiem LPB

piešķir arī godalgas. Jauno talantu atbalstam izveidoti žurnālistu Ērika Raistera un Ēvalda Freivalda fondi. Līdz 1973. g. LPB izdeva biļetenu "Brīvais Vārds", vēlāk žurnālu "Raksti". LPB izdod simtiem periodisko izdevumu, to vidū pāris desmitu laikrakstu un apm. simt žurnālu.

LPB Centrālā kopa Ņujorkā rīko gadskārtēju kongresu un preses balli. Rakstnieku pasākumus LPB parasti rīko dziesmu svētku laikā.

LPB ASV Vidienes kopa Čikāgā darbojas kopš 1960. g. (apm. 40 loc.). LPB ASV Rietumkrasta kopa pastāv kopš 1966. g. Sanfrancisko. LPB Kanādas kopa darbojas kopš 1949. g. (mītne Toronto, apm. 50 loc.). LPB Austrālijas kopa darbojas kopš 1951. g. (mītne Sidnejā, bet biedru grupas arī Melburnā, Adelaidā; apm. 60 loc.); kopai ir savs apgāds, tā rīko arī gadskārtējas rakstnieku dienas.

LPB kopas darbojas arī Lielbritānijā (Londonā; 20 loc.), Zviedrijā (Stokholmā; 50 loc.), Vācijā (Minsterē; 40 loc.) un Dienvidamerikā (Sanpaulu; 20 loc.).

Latviešu rakstnieku apvienība (LaRA) dibināta 1973. g. 31. decembrī ASV. LaRA izveidoja grupa literātu, kas līdz tam sastāvēja LPB, bet atstāja to, jo atzina, ka preseī un literatūrai ir atšķirīgas funkcijas un problēmas. Pirmo 10 gadu laikā apvienībā tika uzņemti ap 75 īsteno biedru un 100 veicinātāju. Kopš LaRA dibināšanas iznāk minižurnāls "Dzejlapas" (jauno autoru dzejas pirmpublicējumi), kopš 1974. g. literārais žurnāls "LaRAs Lapa"; LaRA izdod latviešu emigrācijas autoru jauno darbu grāmatu sēriju (kopš 1982). Ik pēc dažiem gadiem LaRA rīko literātu salidojumus jeb t.s. rakstnieku nedēļas, to laikā notiek arī LaRA biedru sanāksmes: 1973. g. Medisonā, 1977. g. Melburnā, 1980. g. "Garezera", 1982. g. Portlendā.

Latvijas Penklubs dibināts 1928. g. Rīgā, pēc Alfreda Bīlmaņa ierosinājuma; tas ir starptautiskā Penkluba (IPENC — International PEN — Clubs) sastāvdaļa. IPENC dibināts 1921. g. Londonā (Anglijā). Šis rakstnieku apvienības mērķis ir sekmēt visas pasaules rakstnieku draudzību un daiļrades brīvību.

Latvijas Penklubs darbojās 1928. — 1940. g. (apm. 100 loc.). Penkluba darbība trimdā tika atjaunota 1947. g. Stokholmā Artura Bērziņa vadībā (apm. 65 loc.). 1947. — 1949. g. Eslingenē darbojās Latvijas Penkluba Vācijas kopa, 1954. — 1958. g. Ņujorkā darbojās arī ASV kopa. 70. — 80. gados Latvijas Penklubā (valde atradās Stokholmā) bija apm. 50 biedru; priekšsēdis trimdā bija Mārtiņš Zīverts (1967 — 69, 1970 — 90). Kopš 1988. g. Latvijas Penkluba nodaļa darbojas arī Latvijā, tās vadītājs ir Knuts Skujenieks.

Latvju grāmatnieku apvienība (LGA) dibināta Rietumvācijā pēc 2. pasaules kara; tās apgādā iznāca "Latviešu Apgādu Gada Grāmata" (1947 — 53) Eslingenē, vēlāk Briselē. LGA dibināšanu ierosināja un vēlāk to vadīja luteriešu mācītājs Edgars Ķīplok. Dažas grāmatas tika izdotas vēl kara laikā, kad ģenerālis R. Bangerskis bēgļu vajadzībām varēja izmantot leģiona štāba apgādu. Dažreiz grāmatas izdevušas arī organizācijas, tomēr pārsvarā izdevēji bijuši privātpersonas. Izdevniecības nekad nav kļuvušas par lielas un vieglas peļņas avotu, gluži pretēji — pamatā bijuši patriotiski centieni, atsevišķu personu pūles. Piemērs tam ir Jānis Abucis-Abučs Zviedrijā — viņš ir vienīgais sava apgāda darbinieks, līdzīgi strādā arī Reitmaņu ģimene Dānijā.

"Mazās Latvijas" gados (1946 — 49) vairākums grāmatu bija pieticīgas brošūras, to vidū samērā daudz mācību grāmatu. Vēlākajos gados sāka izdot greznākos izdevumos gan trimdas autoru jaunus darbus, gan agrāko gadu izdevumu atkārtotju-

mus, gan arī ārzemju autoru tulkojumus. Vairāki izdevumi ir poligrāfiski sasniegumi, bet citi ir nozīmīgi no etnisko interešu viedokļa. Starptautiskajā grāmatu gadatirgū Frankfurtē pie Mainas trimdas grāmatniecībai ir iekārtots stends.

Par trimdas sabiedrībai nozīmīgiem var uzskatīt apgādus, kas publicējuši vismaz 10 grāmatu (40 gados bija apm. 93 izdevēji). Pavisam pēckara gados emigrācijā izdots vairāk nekā 6 tk grāmatu. Visvairāk grāmatu izdots Helmara Rudziša apgādā, kurš darbu sāka Rīgā, pēc tam to turpināja Eslingenē, bet vēlāk Ņujorkā.

Nozīmīgāko trimdas izdevumu bibliogrāfija: "Latvju enciklopēdija" (1950 – 55; Stokholmā, 3 sēj., galv. red. Arveds Švābe; papildsējums 1962), "Latvju enciklopēdija 1962 – 1982" (1983 – 91; 4 sēj., galv. red. Edgars Andersons), "Latviešu tautas dziesmas" (1952 – 56; Kopenhāgenā, 12 sēj., red. A.Švābe, K.Straubergs, E.Hauzenberga-Šturma), "Latviešu tautas miklas, sakāmvārdi, parunas" (1956; Kopenhāgenā, red. K.Straubergs), "Latvju raksti" (1957; Eitīnē, 2 sēj., sastādītājs R.Zariņš), Jāņa Raiņa "Raksti" (1952 – 65; Stokholmā, 17 sēj., ilustrators N.Štrunke), J.Rutkis "Latvijas ģeogrāfija" (1967; Ņujorkā), "Latvia, Country and People" (1967; Stokholmā; galv. red. J.Rutkis, angļu valodā).

Raiņa un Aspazijas fonds (RAF) dibināts 1967. g. Stokholmā (bijušā Raiņa pieminekļa fonda vietā) saskaņā ar Aspazijas 1943. g. testamentu. Tā uzdevums ir izvērtēt un popularizēt Raiņa daiļradi. RAF nozīmīgākie veikumi ir Raiņa kopoto rakstu un "Raiņa un Aspazijas gadagrāmatas" (1967 – 79) izdošana, kā arī piedalīšanās Aspazijas un Raiņa pieminekļa uzstādīšanā Kastanjolā.

Annas Brigaderes balva nodibināta Latvijā saskaņā ar Annas Brigaderes testamentu (1933); atjaunota emigrācijā 1953. gadā.

Zinaīdas Lazdas fonds izveidots 1958. g. Seilemā (Oregonas pavalstī). Fonda balva tiek piešķirta kopš 1961. g. (nepāra gados) par sasniegumiem latviešu dežjā.

Jāņa Jaunsudrabiņa fonds dibināts 1962. g. ar rakstnieka piekrišanu; darbojas žurnāla "Jaunā Gaita" pārziņā. Fonda balva (prēmija 1000 dol.) tiek piešķirta kopš 1963. g. (nepāra gados) par sasniegumiem latviešu prozā.

Ēvalda Freivalda fonds – atbalsta fonds jaunajiem žurnālistiem. Tā galvenais uzdevums ir stipendiju piešķiršana studijām Rietummičiganas universitātes latviešu valodas un literatūras seminārā.

Ērika Raistera fonds dibināts 1973. g. (līdz tam darbojās LPB ietvaros). Fonds piešķir balvas žurnālistiem vai literātiem par pētījumiem vēsturē.

Annas Ābeles fonds dibināts 1975. g. biedrības "Rāmave" aizgādībā. Fonds izveidots no valodnieces Annas Ābeles brāļa ziedojuma. Fonda balvu reizi divos gados piešķir par pētījumiem valodniecībā.

Jāņa Kārklīņa stipendija tiek piešķirta kopš 1976. g. Raiņa un Aspazijas daiļrades pētījumu atbalstam.

Zentas Mauriņas fonds izveidots Zentas Mauriņas piemiņas saglabāšanai; iecerēts arī viņas kopoto rakstu izdevums.

Ilzes Šķipsnas fonds izveidots literātes Ilzes Šķipsnas piemiņas saglabāšanai.

Eduarda Tūtera fonds dibināts 1985. g.; tas izveidots ASV no dzejnieka un žurnālista Eduarda Tūtera mantinieku ziedojuma. Fonda mērķis ir latviskas izglītības veicināšana.

Edgara Sūnas fonds dibināts 1987. g., darbojas ALA aizgādībā. Fonds izveidots no literatūrkritiķa Edgara Sūnas mantinieku ziedojuma (100 tk dol., augļi ap 7 tk dol. gadā). Fonda mērķis ir veicināt latviešu literatūras attīstību.

Mūzikas organizācijas

Pēc 2. pasaules kara divu paaudžu laikā emigrācijā ar mūziku nodarbojušies vismaz 500 – 600 akadēmiski izglītotu latviešu mūziķu un vēl apm. 10 tk cilvēku iesaistījušies kordziedāšanā un citos pašdarbības muzicēšanas veidos, tā stiprinot nacionālo apziņu un kopību. Latviešu trimdas profesionālā un pašdarbnieciskā mūzika ir savstarpēji cieši saistīta, jo parasti amatieru ansambļu un mūzikas dzīves vadību uzņēmušies profesionāli mūziķi.

"Mazās Latvijas" gados Oldenburgā darbojās latviešu operas ansambļi. Vēlāk latviešu lielās izklēdes dēļ vairs nebija iespējams tādu izveidot. Mūzikas dzīvē svarīgākie notikumi ir koncertturnejas un dziesmu svētki. Plašākas iespējas dziesmu svētku sarīkošanai radās 60. gadu vidū, kad vairākums emigrantu bija nodrošinājuši savu materiālo labklājību. Dziesmu svētkiem tika veltīti ilustrēti izdevumi, kas sniedza ziņas par visiem svētku dalībniekiem.

Daudzās latviešu kolonijās koncertturnejas rīkoja vietējas koncertapvienības, DV mākslas aģentūra, kā arī Amerikas Latviešu biedrību sadarbības centrs (ALBSC; dib. 1965, mītne Čikāgā).

Emigrācijas apstākļos dziesmu svētki kļuvuši par daudzpusīgu mūzikas festivālu, kura ietvaros notiek simfoniskās mūzikas, garīgās mūzikas, kā arī popmūzikas koncerti. Tajos piedalās solisti, kameransambļi, orķestri; koncertē arī jaunie mākslinieki. Nereti notiek trimdas komponistu skaņdarbu pirmatskaņojumi. Dziesmu svētkus organizē latviešu centrālo organizāciju kultūras nozares kopā ar specializētām organizācijām, to vidū Latviešu koru apvienība ASV (dib. 1958) un Latviešu dziesmu svētku biedrība Kanādā.

Latviešu skaņu mākslinieku kopa (LSMK; mītne Ņujorkā) ir nozīmīgākā profesionālo mūziķu organizācija.

Mūzikas attīstību sekmē arī vairāki fondi; to uzdevums ir gan ievērojamu mūziķu piemiņas saglabāšana, gan tautas mūzikas apzināšana un popularizēšana, gan arī jauno talantu atbalstīšana (darbojas Ādolfā Ābeles, Ādolfā Kaktiņa, Kārļa Pļaviņa, Paula Saksa un Alberta Jēruma fondi).

80. gados Ziemeļamerikā sāka organizēt latviešu mūzikas vasaras nometnes. Pēc Mārtiņa Štauvera ierosinājuma tika izveidota Jaunatnes dziesmu svētku biedrība, kas savos pasākumos sekmīgi iesaista arī tos jauniešus, kas jau atsvešinājušies no latviešu sabiedrības.

Kokļu informācijas centrs izveidots ASV; kopš 1965. g. tiek rīkotas gadskārtējas koklētāju dienas Ziemeļamerikā. Kopš 1974. g. tādas rīko atsevišķi arī Amerikas

Rietumkrastā, bet kopš 1980. g. — Rietumeiropā. Koklēšanas atdzimšanā īpaši nopelni bija Leonidam Linautam-Ropšam. 80. gados emigrācijā darbojās desmitiem koklētāju ansambļu un pāris desmitu daiļamatnieku, kas darināja kokles pēc senajiem paraugiem.

Latviešu ērģelnieku apvienība dibināta 1985. g. ASV (saukta arī par Ērģelnieku gildi, apvieno ap 40 loc.). Tā izveidojusi arī stipendiju fondu. Apvienība radusies sakarā ar ērģeļu mūzikas dienām, kas kopš 1980. g. tiek rīkotas Ziemeļamerikā.

Latviešu mūzikas krātuve dibināta 1961. g. Adelaidā; tās dibinātājs un ilggadējs vadītājs bija Ēriks Biezaitis. Ar LAAJ atbalstu un aizgādību krātuvē savākti ap 17 tk skaņdarbu nošu, 11 tk skaņu ierakstu, 2 tk grāmatu par mūzikas jautājumiem.

Nozīmīgākās publikācijas: A.Sineps "Mūzika un mūziķi" (1947), A.Jansons "Koklēšana" (1963), V.Bērzkalns "Latviešu dziesmu svētku vēsture" (1965), V.Bērzkalns "Latviešu dziesmu svētki trimdā 1946—1965" (1968), L.Apkalns "Lettische Musik" (1974), "Latviešu mūzikas bibliogrāfija" (1987; sastādītāji L.Apkalns, J.Brauns, K.Brambats), "Dziesmas jaukiem koriem" (1947; nošu krājums), "Augsim Latvijai" (1952; dziesmu un rotaļu pūrs), "Dziesmu vairogs" (1955—66; nošu krājums 22 daļās), "Vīru baltis" (1959—80; nošu krājums 4 daļās), "Latvju dziesmas" (1966; nošu krājums), "78 dziesmas jaukiem koriem" (1967), "123 dziesmas sieviešu koriem" (1970), "Kora dziesmas" (1970; nošu krājums), "200 latviešu tautas dziesmas" (1961—64; 4 sēj.), "Mārtiņa dziesmu grāmata" (1972), "Lai atskan dziesmas" (1987).

"Mazās Latvijas" dziesmu dienas

Gadi	Vācijas angļu zonā	Vācijas amerikāņu zonā	Vācijas franču zonā	Austrija
1946	Gēsthahte pie Hamburgas	Fišbaha pie Nirnbergas Baireita Ansbaha Eihštete Hānava Augsburga		Glāzenbaha pie Zalcburgas
1947		Eslingene pie Štutgartes		
1948	Lībeka	Fišbaha pie Nirnbergas	Rotveile	

Nozīmīgākie muzikālie iestudējumi: P.Maskanji opera "Zemnieka gods" un Dž.Pučīni opera "M-me Butterfly" (abas 1946, Oldenburgā), B.Skultes oratorija "Dievs, Tava zeme deg" (1951, Ņujorkā), etnogrāfisks uzvedums "Kāzu paražas" (1968, Detroitā), B.Skultes balets "Koklētājs un velns" (1969, Ņujorkā), A.Jansona dziesmuspēles "Meža teika" un "Sarkangalvīte" (1972 un 1974, abas Ņujorkā), etnogrāfisks uzvedums "Sauls josta" (1976, Sidnejā), J.Mediņa balets "Rožu valsis"

(1977, Losandželosā), A.Jansona dziesmuspēle "Sprīdītis" (1978, Ņujorkā), B.Skultes oratorija pēc J.Raiņa poēmas "Daugava" (1978, Ņujorkā), D.Štauveres dziesmuspēle "Varoņdarbi" (1979, Monreālā), etnogrāfisks uzvedums "Mārietas dziesma" (1979, Sidnejā), A.Jansona dziesmuspēle "Homo Novus" (1981, Ņujorkā), etnogrāfisks uzvedums "Upmaļu saimniece" (1982, Sidnejā), A.Kalniņa operas "Baņuta" koncertiestudējums (1983, Ņujorkā), D.Štauveres dziesmuspēle "Tango Lugāno" (1987, Monreālā), dziesmuspēle "Čāpiņu Jāņa precības" (1987, Sidnejā), A.Vitoliņa muzikāls uzvedums "Quo vadis?" (1987, Stokholmā), A.Kalniņa operas "Salenieki" koncertiestudējums (1987, Ņujorkā), A.Jansona dziesmuspēle "Gundega" (1988, Ņujorkā), etnogrāfisks uzvedums "No pūra lādes" (1988, Sidnejā), L.Ritmanes dziesmuspēle "Tas vakars piektdienā" (1989, Losandželosā), A.Vitoliņa opera bērniem "Mazais ganiņš" (1989, Stokholmā), etnogrāfisks uzvedums "Mežavots" (1990, Sidnejā).

Tēlotājmākslinieku un daiļamatnieku organizācijas

1944. — 1945. g. emigrācijā nonāca daudz Latvijas Mākslas akadēmijas (LMA) audzēkņu un mācībspēku un tur tika atjaunota LMA korporācija "Dzintarzeme" un vienotne "Zaļā zeme". 50. un 60. gados Ziemeļamerikā regulāri notika šo organizāciju biedru izstādes.

"Mazās Latvijas" gados (1946 — 49) Eslingenē pie Štutgartes tika nodibināta Latviešu mākslinieku savienība (LMS) un Latviešu daiļamatnieku savienība (LDS). LDS apvienoja apm. 250 — 300 biedru; daiļamatnieku kopas un darbnīcas atradās apm. 10 bēgļu nometnēs. Eslingenē darbojās LDS salons un divgadīga daiļamatnieku skola. LDS organizēja regulāras izstādes, rūpējās par tautisko tradīciju saglabāšanu, daiļamatnieku izglītību, atbalstīja jaunrades meklējumus un veicināja komerciālo darbību (saloni, tirdziņi).

Pēc latviešu izceļošanas no Vācijas etniskās mākslas norisēs iesaistījās gan mākslinieku apvienības, gan arī emigrācijas centrālo organizāciju (nacionālo apvienību) kultūras nozares. Emigrācijas apstākļos mākslas popularizēšanai tiek izmantota katra plašāka latviešu pulcēšanās. Reprezentablas mākslas vai daiļamatniecības izstādes kļūst par neiztrūkstošu sastāvdaļu gan gadskārtējās kultūras dienās Austrālijā, gan arī visos dziesmu svētkos Ziemeļamerikā un Rietumeiropā. Papildus Ziemeļamerikā organizētas ceļojošas gadskārtējās Ziemeļamerikas Latviešu kultūras fonda (ZALKF) izstādes, kas latviešu sabiedrībā tiek uzskatītas par nozīmīgāko mākslas sarīkojumu. Tajās autoritatīva žūrija atlasa labākos darbus (uz līdzdalību izstādēs parasti pretendē līdz 200 autoru, bet atļauju piedalīties saņem ne vairāk par 60 — 70 autoru ar 120 — 150 darbiem). Labākajiem māksliniekiem un daiļamatu meistariem piešķirtas ZALKF, vēlāk PBLKF balvas. Dziesmu svētku izstādes mēdz būt plašākas (līdz 100 autoru ar 400 darbiem).

Mākslas veicināšanai izveidoti vairāki fondi un nodibinātas balvas, (Ludolfa Liberta fonds, Riharda Zariņa balva grafiķiem, Ugas Alberta balva gleznotājiem).

Kopš 50. gadiem visvairāk latviešu trimdas mākslinieku dzīvo ASV; sākumā viņi veidoja nelielas vietējas nozīmes kopas. Lielāku nozīmi ieguva 1951. g. dibinātā

Ņujorkas mākslinieku kopa (20 – 25 loc., apvienības "Elles ķēķis" skola modernajā mākslā). Otra mākslinieku kopa pulcējas Ņujorkā DV aizbildnībā. Mazākas, taču noturīgas kopas izveidojušās arī Filadelfijā, Mičiganā un Čikāgā.

Latviešu mākslinieku apvienība Amerikā (LMAA) dibināta 1980. g., īstenojot profesora Augusta Annusa ieceri. Dažreiz to sauc arī par Amerikas Latviešu mākslinieku apvienību (ALMA, taču ar šiem burtiem apzīmē arī latviešu mākslinieku organizāciju Austrālijā). LMAA darbībā iesaistījušies mākslinieki no ASV, Kanādas, Dienvidamerikas un Austrālijas, tāpēc reizēm to uzskata arī par visu Latviešu mākslinieku apvienību ārzemēs. LMAA biedru skaits dažos gados sasniedzis 100 cilvēku. Ik rudeni luteriešu īpašumos Ņujorkas Ketskilos tiek rīkots mākslinieku saiets. LMAA izdod biļetenu; tā organizējusi mākslinieku kori "Dziesmotā ota" un kopš 1985. g. rīko arī ceļojošās izstādes (sadarbībā ar ALA Kultūras biroju) un reģionālās Rietumkrasta mākslinieku izstādes. LMAA vadītājs — Ģirts Puriņš (Pitsburgā). 1988. g. nodibināts fonds "LMAA Latvijai", kas piešķir stipendijas Latvijas jauniešiem māksliniekiem studijām ārzemēs.

LDS Amerikā darbojas 1955. – 1974. g., pēc tam tās funkcijas pārņēma ALA Daiļamatniecības nozare, bet 1984. g. tika nodibināta īpaša Latviešu lietišķās mākslas biedrība (LLMB). Tās mērķis — saglabāt tautas mākslu. LLMB rīko kursus, izdod biļetenu ar praktiskiem padomiem, piešķir balvas par etnogrāfiski pareizu tautastērpu izgatavošanu un pareizu to valkāšanu. LLMB biedru skaits ir apm. 200 biedru. Latviešu daiļamatnieki sadarbojas ar Amerikas Nacionālo daiļamatnieku savienību (50 tk loc., rīko gadskārtējās izstādes Vašingtonā).

"Latvis" — mākslinieku apvienība Kanādā, dibināta 1954. g.; apvieno ap 40 locekļus (centrs Toronto), rīko gadskārtējās izstādes.

LDS Kanādā izveidota 1953. g.; apvieno ap 30 locekļus (arī ārpus Kanādas) un tai ir savs salons Toronto. LDS popularizē latviešu tautas mākslu plašā sabiedrībā un sadarbojas ar Kanādas Nacionālo daiļamatnieku gildi.

Austrālijas Latviešu mākslinieku apvienība (ALMA) dibināta 1973. g. (latviešu mākslinieku kopas Sidnejā, Melburnā, Adelaidā un Brisbenā izveidojās jau 50. gados); apvieno ap 60 locekļus, rīko gadskārtējās izstādes.

LDS Austrālijā izveidota 1965. g.; tā sadarbojas ar LAAJ Daiļamatniecības sekciju, dažreiz organizē ceļojošas apmaiņas izstādes ar latviešiem Ziemeļamerikā.

Eiropas Latviešu mākslinieku apvienība (ELMA) dibināta 1966. g.; apvieno ap 70 locekļus, gk. Lielbritānijā un Zviedrijā. Lielbritānijā darbojas arī vietējā mākslinieku un daiļamatnieku kopa. 1968. g. Zviedrijā tika izveidota vēl īpaša mākslas veicinātāju biedrība. Viens no ELMA pasākumiem ir profesora Vilhelma Purviša piemiņas saglabāšana un viņa kara laikā nozudušo darbu meklēšana un apzināšana.

Ģederta Eliasa fonds dibināts 1984. g. Stokholmā. Fonda pamatkapitālu (1,1 mlj zviedru kronu) izveidoja no Ģ. Eliasa mantojuma daļas. Fonds piešķir līdzekļus latviešu kultūras atbalstam un māksliniekiem.

Nozīmīgākās publikācijas: žurnāli "Latvijas Saule" (1923 – 32 izdevumu reprodukcija), "Latviešu Lietišķā Māksla" (1966 – 77), "Latvju Māksla" (kopš 1975); "Latviešu daiļamatniecība" (1949), "Latviešu lietišķā māksla" (1958), "Latvijas māksla 1800 – 1970" (1980 – 1991; enciklopēdisks apskats 5 sēj.), N.Strunke "Svētā

birze" (1964; esejas), L.Dombrovska-Larsena "Uz darbnīcas sliekšņa" (1967), G.Ārvaldis "Māksla un dzīve" (1968), J.Soikāns "Mākslas kritika un esejas" (1983).

Skatuves mākslinieku organizācijas

"Mazās Latvijas" gados (1946–49) Vācijā darbojās apm. 20 latviešu teātru ansambļu, to vidū profesionāļu trupas Eslingenē, Mērbekā (vēlāk Blombergā) un Lībekā. Taču īpaša organizācija netika izveidota.

Latviešu teātra apvienība Ziemeļamerikā (LTAZ) dibināta 1965. gadā. Tās mērķis bija apvienot visus teātra ansambļus ASV un Kanādā. Taču no apm. 50 ansambļiem apvienībā iesaistījās apm. 15. Latviešu ansambļi bija gk. pusprofesionāli teātri, kur profesionāli parasti bija režisors, dekorators un galveno lomu tēlotāji. LTAZ nozīmīgākais pasākums ir teātra dienas, kas tiek rīkotas ik pēc dažiem gadiem pārmaiņus kādā no lielākajiem emigrācijas centriem (1965, 1970, 1973, 1977, 1980). Šajās dienās izrādes sniedz aktīvākie ansambļi. Labākajam iestudējumam tiek piešķirta Ādolfa Alunāna ceļojošā balva; ir arī citas balvas (Zinaīdas Lazdas, Jāņa Dukāta u.c.).

Vispārējā latviešu teātra krātuve atrodas Bostonā; tā darbojas DV aizgādībā.

Latviešu teātra apvienība Austrālijā (LTAA) dibināta 1961. gadā. LTAA sadarbībā ar LAAJ Teātra nozari parasti jūnijā rīko gadskārtējas teātra dienas (festivālu). Festivālā mēdz piedalīties 4–5 ansambļi. Labākais iestudējums saņem ALKF balvu. Latviešu teātra ansambļi darbojas visos lielākajos emigrācijas centros (pavisam 10–12 ansambļu).

Tautas deju ansambļi emigrācijā darbojas ne tikai lielajos centros, bet arī nelielās latviešu kolonijās. Tie palīdz piesaistīt jauniešus etniskajai kopībai. 70. gados aktīvo dejotāju kopskaits pārsniedza kordziedātāju kopskaitu. Bērnu kopās uzņēm dalībniekus no 6 gadu vecuma. Deju lieluzvedumi notiek katros dziesmu svētkos un kultūras dienās Austrālijā (kopš 1953. g., Ziemeļamerikā kopš 1961. g., Rietumeiropā kopš 1964. g.). Kopš 1976. g. "Garezērā" tiek rīkotas īpašas deju dienas (festivāli).

Latviešu tautas deju apvienība (LTDA) dibināta 1968. g. (mītne Ņujorkā). LTDA darbojas ne tikai ASV, bet arī Kanādā un Eiropā. Pirmajos desmit gados apvienībā bija iestājušās apm. 50 kopas ar 1,8 tk dejotāju, to vidū apm. 40 kopas no Ziemeļamerikas. Salīdzinājumam var minēt, ka Rietumeiropā darbojas ap 25 deju kopu ar 400 dalībniekiem. Tautas deju izpētei un popularizēšanai 1975. g. nodibināts Arnolda Bāliņa fonds (mītne Toronto).

Austrālijas Latviešu tautas deju kopa (ALTDK) dibināta 1968. g.; apvieno apm. 15 kopas ar 400 dejotājiem. Austrālijā vairāk nekā jebkur citur deju kopu priekšnesumi ir ar skatuvisku ievirzi, parasti uzvedumam tiek izstrādāta noteikta sīzētiskā līnija, padarot to faktiski par teatralizētu izrādi. Spilgtākais piemērs ir Sidnejas un Kanberas apvienotais ansamblis "Saules josta" (kopš 1976 dodas arī starpkontinentālās turnejās).

Nozīmīgākās publikācijas: "Latviešu tautas dejas" (1962–67; deju krājums 4 daļās, ar notīm), žurnāls "Pa Dejas Ceļu" (kopš 1972), "88 latviešu tautas dejas" (1973; krājums 2 sēj.), LTAZ rakstu krājums "Skatuve" (kopš 1967).

Kolekcionāru organizācija

Latviešu filatēlistu apvienība (LFA) dibināta 1955. g., tās mītne atrodas Toronto. Sākotnējais nosaukums Latviešu filatēlistu vispasaules apvienība. LFA ietilpst arī numismāti. Ar vācbaltiešu kolekcionāru līdzdalību vācu un latviešu valodā tika izdots žurnāls "Universums" (1949—73). LFA žurnāls "Krājējs" Jāņa Roņa redakcijā iznāk kopš 1956. g.; iznāk arī žurnāli "Filatēlists — numismāts" (kopš 1965), "Der Baltikum Sammler" (kopš 1962) un "Latvian Collector" (kopš 1974). 1971. g. izdota A. Platbārža grāmata "Latvijas nauda". Vairāku katalogu vidū nozīmīgākie ir Kārļa Friča Ņezbera sastādītais "Latvijas pastmarku katalogs" (1958), "Latvijas pastmarku albums" (1960), "The Stamps of Latvia" (1979).

Muzeji un krātuves

- Bostonā — DV Teātra krātuve.
- Ņujorkā — Latviešu mākslas krājumi (Riharda Zariņa kolekcija) luteriešu draudzes namā Bruklinā, luteriešu dievnama sabiedriskajās telpās Jonkersā un Salas dievnama sabiedriskajās telpās Melvilā; Ludolfa Liberta gleznu krājums (privātkolekcija bij. dzīvesvietā); Jāņa Cielavas gleznu krājums (privātgalerija bij. dzīvesvietā).
- Redingā — Latviešu mākslas nodaļa pilsētas muzejā.
- Vašingtonā — Latviešu muzejs Luteriešu centra sabiedriskajās telpās Rokvilā.
- Klīvlendā — Latviešu mākslas krājums Teofila Cīrķeļa privātgalerijā.
- Mičigana "Garezerā" — Senlietu krātuve.
- Milvoki — Mākslas vēstures krājums (Vilmas Goldmanes privātkolekcija).
- Mineapolisā — LELB Baznīcas vēstures krātuve.
- Homstedā — Eduarda Liedskalniņa Korāļļu pils Evergleidsas Nacionālajā parkā.
- Otavā — Latviešu mākslas krājums Leopolda Sīpoliņa privātgalerijā.
- Toronto — Kanādas Latviešu kultūras un "Skolu klēts" LNAK Latviešu sabiedriskajā centrā.
- Adelaidā — Latviešu mūzikas krātuve.
- "Straumēnos" (Anglijā) — Latviešu kultūras krātuve.
- Stokholmā — LNF krātuve; Latviešu folkloras krājums (Alfrēda Stinkusa privātkolekcija).
- Minsterē — Latviešu krātuve jeb ģimnāzijas bibliotēka Latviešu centrā un "Latgaļu sēta" (adrese Dreizehner Strasse 5).
- Kerbekē — Jāņa Jaunsudrabiņa nodaļa pilsētas muzejā.
- Freiburgas "Bērzainē" — DV Vācijas arhīvs.
- Bādkrocingenē — Zentas Mauriņas un Konstantina Raudives muzejs (viņu bij. dzīvesvietā).
- "Abrenē" (Francijā) — Etnogrāfiska krātuve.
- Kastanjolā — Raiņa un Aspazijas nodaļa pilsētas muzejā.
- Romā — Niklāva Strunkes muzejs (privātgalerija bij. dzīvesvietā).
- Sanpaulu — DALA Kultūras arhīvs luteriešu draudzes namā.

Starptautiskās radiopārraides latviešu valodā

Vairākas lielaudas raidstacijas Rietumpasaulē raida latviešu valodā; šīs pārraides finansē valsts un tās paredzētas klausītājiem Latvijā un bijušajā Padomju Savienībā. Pārraižu redakcijas kolēģijā strādā gk. profesionāli emigrācijas latviešu žurnālisti. Padomju varas orgāni pretēji starptautiski atzītām cilvēka tiesību normām līdz 1989. g. šīs pārraides tiši traucēja.

Vatikāna radio ("Radio Vatican", VAT) latviešu valodā raida kopš 1948. gada. 15 minūšu pārraides notiek ik vakaru ar atkārtojumu nākamajā rītā; svētdienās reliģiska satura programma, pārējās dienās dažāda tematika. Īpašos gadījumos parasto pārraižu vietā var būt translācijas. Vatikāna radio adrese — Piazza Pia 3, Roma 001939.

"Amerikas balss" ("Voice of America", VOA) — ASV valdības radiostacija. Dibināta 1942. gadā. Raida visu diennakti bez pārtraukuma 41 valodā (1984). Galvenās studijas atrodas Vašingtonā, Eiropas studijas — Minhenē; galvenie raidītāji — Grīnvilā (Ziemeļkarolinā), spēcīgi retranslatori Dienvidanglijā, Minhenē, Tanžerā, Salonikos.

1951. g. VOA pirmajā pārraidē latviešu valodā deklarēja šādu principu: "Ziņas būs labas un sliktas, bet mēs jums teiksim taisnību." Pārraidēs tiek sniegta informācija par norisēm ASV, Latvijā, PSRS (tag. bijušajā) un citur pasaulē (sevišķi par latviešu dzīvi), izteikts arī ASV valdības viedoklis. Redakcijas kolēģijā darbojas 12 — 15 līdzstrādnieki (to vidū pa vienam no ASV Rietumkrasta, Rietumeiropas un Austrālijas), vadībā bijuši Harijs Lielnors, Ēvalds Freivalds, Benno Zigfrīds Ābers, Irēna Karule, Knuts Ozols. Redakcijas pasta adrese — B.Apse, Box 777, Washington D.C., 20044, USA. VOA Minhenes biroja tālr. 89-2102241.

Raidījumu laiks latviešu valodā kopš 1992. g. ir 2 × 30 minūtes. Pārraides translē arī Latvijas radio 2. programmā.

Spānijas nacionālā radiostacija (Radio Nacional d'España) latviešu valodā raidīja 1955. — 1965. g. un 1969. — 1975. g. sadarbībā ar ALA.

"Brīvība — Brīvā Eiropa" ("Radio Liberty/Radio Free Europe"; RL — RFE) — ASV radiostacija. Izveidota 1977. g., apvienojot radiostacijas "Brīvā Eiropa" (dib. 1951) un "Brīvība" (1953). Līdzekļus tās darbībai piešķir ASV kongress. RL — RFE studijas un galvenie raidītāji atrodas Minhenē, Amerikas studijas — Ņujorkā, bet retranslatori — Dienvidvācijā, Portugālē, Taivanā.

RL — RFE pārraides latviešu valodā sāktas 1975. g.; redakcijas kolēģijā 8 — 10 līdzstrādnieki, vadībā — Voldemārs Kreicbergs, pēc tam Jānis Arvids Trapāns. Raida ik dienu 2 × 30 minūtes ar vairākiem atkārtojumiem. Redakcijas pasta adrese — Andrejs Bērziņš, Postfach 221326, 8000 München, BRD; tālr. 297648; pasta adrese Rīgā — 226001, Rīga — 1, abonenta kastīte 290. 1992. g. RL — RFE birojs atvērts Rīgā, Elizabetes ielā 43/45, tālr. 333880. 1992. g. Latvijas radio sāka translēt šīs pārraides.

Zviedrijas radiostacija (Sveriges Radio, ZVI) raida latviešu valodā kopš 1989. gada. No 1990. g. rudens raida 15 minūtes ik vakaru; programmā gk. Skandināvijas un

Baltijas notikumi un problēmas. Redakcijas pasta adrese — Radio Sweden, Latvian Section, S — 10510, Stockholm, Sweden.

Latviešu radiomisija pārraidēm izmanto "Trans World Radio" (TWR) raidītāju Montekarlo. Pārtraides latviešu valodā "Klusuma Balss" un "Kristus Dzīvo" paredzētas gk. klausītājiem, kam nav iespējas apmeklēt dievkalpojumus; tās ilgst 15 minūtes.

Radiopārraižu laiks un viļņi 1992. g.

Sākums pēc Latvijas laika	Ilgums min.	Programma	Raidītāju skaits	Raidītāju viļņu diapazoni (metros) un frekvences (kHz)
18.00	30	RL-RFE-I	2	49 ^Z -41-31-25 ^V -19
18.30	30	RL-RFE-II		
19.00	30	VOA-I		Latvijas radio 2. programma
19.45 ^D	15	ZVI	3	254 (1.179) 49 (5.955 6.065)
20.30 ^S	30	ZVI	3	254 (1.179) 49 (6.000 6.065)
20.30	20	VAT	2	41 (7.365) 31 (9.755)
20.35	15	TWR	1	31 (9.495)
21.00	30	RL-RFE-I	3-4	75 ^Z -49 ^Z -41-31-25 ^V -19 ^V
21.30	30	RL-RFE-II		
22.00	30	VOA	3-4	49 ^Z -41-31 ^V -25 ^V
05.30	30	RL-RFE-I	3-4	75 ^Z -49-41-31-25 ^V
06.30	15	VOA	3-4	49-41
06.40	20	VAT	2	41 (7.365) 31 (9.755)
07.30	30	RL-RFE-II	3-4	75 ^Z -49-41-31-25 ^V

z — ziemā, v — vasarā, s — sestdienās, svētdienās, d — darbdienās

Iespējamās frekvences

Viļņu diapazons metros	VOA frekvences kHz			RL-RFE frekvences kHz		
75				3.960	3.985	
49	5.985	6.015	6.035	5.955	5.970	
	6.040	6.060	6.080	5.990	6.015	
	6.095	6.125	6.150	6.135	6.170	
41	7.105	7.120	7.130	7.145	7.155	7.180
	7.140	7.175	7.210	7.200	7.295	
31	9.535	9.585	9.590	9.505	9.625	9.680
	9.660	9.735		9.695	9.705	
25	11.855	11.865	11.945	11.815	11.970	
19				15.130		
16				17.725	17.770	17.845

Baltiešu emigrācijas organizācijas

Lietuviešu emigrācija nacionāli nozīmīga kļuva jau gadsimtu mijā, kad Rietumpasaulē dzīvoja 0,5 mlj lietuviešu (katrs ceturtais). Lietuviešu nacionālās atmodas laikmets sākās līdz ar žurnāla "Aušra" izdošanu Tilzītē (1883 — 86). Amerikas lietuviešu kongress, kas notika pirms 1914. g. Ziemsvētkiem Čikāgā, izvirzīja jautājumu par Lietuvas neatkarību. 1935. g., kad Kauņā sanāca Vispasaules lietuviešu kongress, Rietumpasaulē dzīvoja apm. 730 tk lietuviešu, no tiem 630 tk — ASV, 40 tk — Brazīlijā, 30 tk — Argentīnā, 20 tk — Lielbritānijā, 5 tk — Francijā, 5 tk — citās zemēs.

1940. g. pēc padomju armijas iebrukuma Lietuvā tās prezidents Antans Smetona aizbēga uz Vāciju, vēlāk viņš pārcēlās uz ASV. 1944. — 1945. g. uz Rietumiem devās 75 tk lietuviešu bēgļu, no tiem apm. 50 tk nonāca ASV, citi — Austrālijā, Kanādā, Rietumvācijā. Kara bēgļu klātbūtne veicināja emigrācijas politizēšanos un nelegālo sakaru nodibināšanu ar nacionālpartizāniem Lietuvā. 60. gados lietuviešu kopskaits ārzemēs tika vērtēts apm. 0,6 mlj cilvēku (pēc citiem aprēķiniem pat 1 — 1,2 mlj), no tiem vismaz 0,4 mlj lietuviešu dzīvoja ASV. Lietuvas diplomātu kolēģiju ilgus gadus vadīja Stasis Lozoraitis; sūtniecības atradās Ņujorkā, Vatikānā, pārstāvības — Londonā, Parīzē, Toronto, Bonnā, Bernē un Sanpaulu.

Pasaules lietuviešu federācija pārstāv visus etniski organizētos lietuviešus. Vairākums lietuviešu ir katoļi, trimdā tie apvienoti 110 draudzēs. Katoļu garīgo aprūpi emigrācijā veic vairāk nekā 600 garīdznieku un vairāki bīskapi. 80. gados organizēti lietuviešu grupējumi ir 19 valstīs, bet pavisam ārzemēs šajā laikā dzīvo apm. 1,0 mlj lietuviešu, no tiem 800 tk — ASV, 40 tk — Kanādā, 50 tk — Brazīlijā, 40 tk — Argentīnā, 10 tk — Austrālijā, 11 tk — Lielbritānijā, 4 tk — Rietumvācijā.

Čikāgā dzīvo 100 tk lietuviešu; tur iznāk dienas laikraksts, darbojas operas ansamblis, pedagoģiskais institūts un kultūras institūts. Monreālā darbojas lietuviešu mākslas akadēmija, Romā — teoloģiskā koledža un katoļu Zinātņu akadēmija; Ņujorkā un Minhenē — informācijas aģentūras. Lietuviešu festivālos, kas pāra gados notiek Čikāgā, pulcējas līdz 15 tk jauniešu no dažādām zemēm. Etniskās kultūras kopšanai ASV Lietuviešu fonds izlieto 1 mlj dolāru gadā.

Izdota "Lietuviu Enciklopedija" (1953 — 69; 36 sēj.), kā arī "Encyclopedia Lithuanica" (angļu valodā, 6 sēj.). Arheoloģe Marija Gimbutiene darbā "The Balts" (1963) raksta arī par latviešu senču gaitām. Kopš 1957. g. Ņujorkā iznāk periodisks rakstu krājums "Lithuanus" (angļu valodā), kurā reizē ar lietuviešu mākslas un zinātnes problēmām aplūkotas arī latviešu un igauņu problēmas šajos jautājumos.

Igauņu emigrācija nacionāli nozīmīga kļuva tikai 2. pasaules kara beigās, kad, bēgot no uzbrūkošās padomju armijas, uz Rietumiem devās apm. 70 — 75 tk igauņu; ap 30 tk igauņu emigrēja uz Zviedriju. Pārējie nonāca Rietumvācijā, no kurienes vēlāk aizceļoja uz ASV (20 tk), Kanādu (10 tk) un Austrāliju (10 tk), Vācijā palika ap 5 tk igauņu. Līdz ar to par galveno igauņu emigrācijas sabiedriski politisko centru¹ kļuva Stokholma. Tur atradās arī trimdas valdības mītne. Tomēr, sekojot lietuviešu un latviešu emigrantu piemēram, Vispasaules Igauņu padome darbojas ASV. Igaunijas

¹ Labi organizētajai igauņu kopienai ir liela nozīme arī Zviedrijas iekšpolitikā.

diplomātiskās pārstāvības saglabājušās Londonā un Ņujorkā. 70. gados igauņu kopskaits Rietumpasaulē ir apm. 100 tk, pēc citiem aprēķiniem — 115 tk cilvēku. Nozīmīgākais etniskais sarīkojums ir Igaunu vispasaules festivāls (ESTO) ar plašu kultūras un politisku programmu; parasti tas tiek rīkots reizi četros gados un pulcē 15 — 25 tk igauņu. Festivāli notikuši Toronto (1972), Baltimorā (1976; pieskaņots ASV 200 gadu jubilejai), Stokholmā (1980), Toronto (1984; pieskaņots Toronto 150 gadu jubilejai), Melburnā (1988) un Upsalā (1990).

Kopš 1989. g. tiek rīkotas gadskārtējas Vispasaules igauņu jauniešu dienas, kurās piedalās arī jaunieši no Igaunijas.

Baltiešu politiskā sadarbība emigrācijā notiek kopš 2. pasaules kara laika, sākumā diplomātu līmenī. Pēc kara Vācijā darbojās Baltijas Centrālā padome. Kopš 1954. g. liela nozīme ir sadarbībai ACEN ietvaros. Pavisam Rietumpasaulē dzīvo apm. 1 mlj baltiešu, pēc citiem aprēķiniem pat 1,2 — 1,5 mlj cilvēku. Visvairāk to ir ASV, kur baltieši uzskatāmi par respektējamu politisku spēku. 1965. g. Ņujorkā notika iespaidīgas baltiešu demonstrācijas, tās atgādināja amerikāņu sabiedrībai 1940. g. notikumus Baltijā un protestēja pret PSRS okupāciju Baltijā. 1967. — 1969. g. baltieši asi vērsās pret leiboristu valdību Lielbritānijā, kas, kārtojot saimnieciskus darījumus ar PSRS, izmantoja Lielbritānijas bankās deponēto Baltijas valstu zeltu. Baltieši centās izvirzīt Baltijas problēmu arī ANO forumos, taču to kavēja PSRS veto tiesības. 1974. — 1975. g. baltieši visā pasaulē iesaistījās protesta akcijā pret Austrālijas leiboristu valdības samierināšanos ar Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā. Ilgstoši un mērķtiecīgi baltiešu emigranti darbojās sakarā ar Eiropas Drošības un sadarbības apspriedi, kas 1975. g. notika Helsinkos, kā arī ar tās pēcspriedēm, ko kopumā sauc par "Helsinki procesu". Baltieši rūpējās, lai šajā procesā netiktu aizmirsta Baltijas problēma. 1985. g. notika Kopenhāgenas tribunāls, kurā baltieši atmaskoja PSRS organizēto genocīdu pret Baltijas tautām un atzīmēja sistemātiskos tautu un cilvēka tiesību pārkāpumus PSRS. Baltiešu politiskās darbības rezultātā 80. gadu beigās tika pieņemtas vairākas Eiropas parlamenta rezolūcijas, kurās Rietumu valstu valdības tika aicinātas iesaistīties Baltijas problēmas taisnīgā noregulējumā un Baltijas valstu neatkarības atjaunošanā. 1989. — 1990. g., kad Baltija jau kļuva par ASV un PSRS sarunu objektu visaugstākajā līmenī, ASV kongress konsekventi iestājās par Baltijas valstu neatkarības faktisko atjaunošanu.

Galvenās baltiešu emigrācijas organizācijas: Pasaules baltiešu apvienība (Baltic World Conference, BWC; dib. 1972. g., mītne Vašingtonā), Apvienotais baltiešu informācijas birojs (mītne Strasbūrā), Apvienotā Amerikas baltiešu komiteja (Joint Baltic American National Committee, arī United Baltic Appeal, UBA; dib. 1961. g., mītne Vašingtonā), Baltiešu padome pie Apvienotām Nācijām (Baltic Appeal to the United Nations, BATUN; dib. 1966. g., mītne Ņujorkā), Baltiešu sievietes padome (Baltic Women's Council; dib. 1947. g., mītne Ņujorkā), Baltiešu studentu federācija (Baltic Students Federation; dib. 1947. g., mītne Ņujorkā), Amerikas Baltiešu brīvības līga (Baltic American Freedom League; dib. 1981. g., mītne Losandželosā), Baltijas studiju veicināšanas apvienība (Association for the Advancement of Baltic Studies, AABS; dib. 1968. g., mītne Ņujorkā), Baltiešu federācija Kanādā (Baltic Federation of Canada; dib. 1955. g., mītne Toronto), Austrālijas Baltiešu padome (Baltic Council of Australia; dib. 1967. g., mītne Kanberā),

Lielbritānijas Baltiešu padome (The Baltic Council; dib. 1951. g., mītne Londonā), Baltiešu apvienība Lielbritānijā (Baltic Association in Great Britain; dib. 1985. g., mītne Londonā), Zviedrijas Baltiešu sadarbības komiteja (Baltiska Samarbetsutskottet i Sverige; dib. 1958. g., mītne Stokholmā), Baltiešu humanitārā asociācija (Baltic Humanitarian Association, BHA; dib. 1945. g., mītne Stokholmā), Baltijas Centrālā padome Vācijā (1945 – 49; mītne Detmoldā), Vācijas Baltiešu padome (Baltisches Nationalkomitee; dib. 1952. g., mītne Minhenē), Baltiešu tiesību sadarbības komiteja Brazīlijā (Comité Pro Justicia dos Povos Balticos; dib. 1968. g.), Argentīnas Baltiešu imigrācijas sadarbības komiteja (dib. 1947. g., mītne Buenosairesā), Venecuēlas Baltiešu apvienība (dib. 1985. g., mītne Karakasā).

Baltijas studiju veicināšanas apvienība (Association for the Advancement of Baltic Studies, AABS) dibināta 1968. g. Ņujorkā. Tās izveidošanu ierosināja latviešu zinātnieku grupa Pētera Lejiņa vadībā. AABS ir bezpeļņas organizācija izglītības un zinātniskās darbības atbalstam. Tajā uz paritātes pamata sadarbojas lietuviešu, latviešu, igauņu pārstāvji. Sākumā AABS bija 150 biedru, 70. gadu sākumā – 700, 80. gadu sākumā – 900 cilvēku. Latvieši apvienībā vienmēr veidojuši lielāko frakciju (ap 40%), bet 15 – 20% AABS biedru nav baltieši. AABS biedri gk. ir no ASV (70%) un Kanādas (15%); pēc specialitātes visvairāk ir vēsturnieku (15%), literātu (15%), valodnieku (10%), politologu (10%) un tautsaimnieku (7%). AABS Birojs atrodas Ņujorkā, adrese – 366 – 86th Street, Brooklyn, New York, 11209, USA.

AABS direktors rīkotājs ir latvietis Jānis Gaigulis. Padomes jeb valdes mītne parasti atrodas priekšsēža (prezidenta) dzīvesvietā, AABS priekšsēža amatā bijuši arī citi latvieši: Gundars Julians Ķeniņš-Kings (1969, Takomā), Edgars Andersons (1972, Sanhosē), Valters Nollendorfs (1976 – 77, Medisonā), Ivars Ivasks (1979 – 80, Normanā), Vaira Viķe-Freiberga (1984 – 85, Monreālā), Andrejs Plakans (1988 – 89, Eimsā).

AABS lietvedība notiek un vairākums publikāciju sarakstīts angļu valodā. 1970. – 1971. g. AABS izdeva biļetenu "Bulletin of Baltic Studies". Kopš 1972. g. 4 reizes gadā izdod "Journal of the Baltic Studies". Publicēti arī visu konferencu materiāli "Proceedings of Conference of the Baltic Studies" (kopš 1968).

AABS ģenerālkonferences tiek rīkotas pāra gadus; 1968. g. Mērilendas universitātē pie Vašingtonas (apm. 70 dalībnieku), 1970. g. Sanhosē universitātē Kalifornijā (apm. 130 dalībnieku), 1972. g. Toronto universitātē (temats – "Baltijas vēsture 5000 gados"; apm. 120 dalībnieku), 1974. g. Ilinoisas universitātē Čikāgā (temats – "Baltija 1917. – 1945. g."; apm. 125 dalībnieku), 1976. g. Kolumbijas universitātē Ņujorkā (temats – "Baltijas tautas un to kaimiņi"; apm. 100 dalībnieku), 1978. g. Toronto universitātē (temats – "Etniskās problēmas"; apm. 225 dalībnieku), 1980. g. Mērilendas universitātē pie Vašingtonas (temats – "Baltijas atkarības gadi. 1940. – 1980. g."; apm. 150 dalībnieku), 1982. g. Minesotas universitātē Mineapolisā (temats – "Baltija un tās sakari ar skandināviem"; apm. 220 dalībnieku), 1984. g. Monreālas universitātē (temats – "Baltija un tās sakari ar frančiem"; apm. 200 dalībnieku), 1986. g. Viskonsinas universitātē Medisonā (temats – "Baltieši ārpus Baltijas"; apm. 150 dalībnieku), 1988. g. Mērilendas universitātē pie Vašingtonas (temats – "Karš un miers Baltijā"; apm. 300 dalībnieku), 1990. g. Vašingtonas universitātē Sietlā.

Baltiešu studiju fonds darbojas AABS ietvaros, dibināts 1985. g. Šajā fondā pirmā iemaksa bija 50 tk dolāru no ASV valdības budžeta līdzekļiem. Fonda uzdevums — savākt 1 mlj dolāru pamatkapitāla, lai tā augļus varētu izmantot pētījumu finansēšanai.

Baltijas institūts Skandināvijā (BIS) — baltiešu emigrantu sabiedriska organizācija zinātnes un kultūras jautājumu pētīšanai. BIS dibināts 1970. g. Stokholmā; apvieno ap 50 locekļu. Kopš 1975. g. BIS darbību finansē Zviedrijas valdība; bet kopš 1980. g. tas uztur saistību ar Stokholmas universitāti.

Baltijas studiju apvienība Austrālijā dibināta Sidnejā pēc profesora Trevora Fenela ierosinājuma. Kopš 1982. g. rīko gadskārtējas konferences, kurās piedalās zinātnieki gan no Austrālijas, gan Japānas un citām Āzijas valstīm.

Nozīmīgākie Baltijas pētījumu (studiju) centri Rietumpasaulē (bez jau minētajiem): Pensilvānijas universitāte Filadelfijā, Rietummičiganas universitāte Kalamazū, Dienvidilinoisas universitāte Kārbondeilā, Lietuviēšu institūts Čikāgā, Oklahomas universitāte Normanā, Kalifornijas universitāte Losandželosā, Stenforda universitāte un Hūvera institūts Kalifornijā, Flindersa universitāte Adelaidā, Stokholmas universitāte, Igaunņu literatūras institūts Stokholmā, Upsalas universitāte, Lundas universitāte, Kīles universitāte, Herdera institūts Marburgas universitātes pārziņā, Baltiešu institūts pie Bonnas universitātes, Baltiešu institūts Kēnigšteinā, Getingenes universitāte, Latgales pētīšanas institūts (nodaļas Minhenē, Minsterē, Indianapolisā), Baltijas pētniecības institūts Parīzē, Lietuvas Katoļu akadēmija Romā.

Vācbaltiešu emigrācija masveidā sākās 1939. g. sakarā ar Hitlera un Staļina slepeno vienošanos par ietekmes zonu sadalīšanu. Pēc Hitlera aicinājuma Latviju atstāja 48 tk (80%) no 60 tk Latvijas vācbaltiešu, bet Igauniju 16 tk (75%) no 25 tk Igaunijas vācbaltiešu^x. Taču jau 20. gs. sākumā vācbaltiešus no Baltijas izkļiedēja 1905. g. revolūcijas, 1. pasaules kara (1914 — 18) un Igaunijas un Latvijas Brīvības cīņu (1918 — 20) notikumi. Jauno valstu likumdošana likvidēja vācbaltiešu privilēģijas, muižu zemes tika pakļautas agrārreformai. Līdz ar to vācbaltieši no sabiedrības privileģētākā un ietekmīgākā slāņa kļuva par naidīgā aplenkumā nokļuvušu minoritāti. 1881. g. Baltijā dzīvoja apm. 180 tk vācbaltiešu, 1914. g. 162 tk, bet 1938. g. 85 tk vācbaltiešu. 1939. g. repatriantus nometināja Polijai atņemtajos Pozenes un Vartas apgabalos, kur viņu dzīves apstākļi bija visai pieticīgi. 1944. — 1945. g. pēc padomju armijas ienākšanas šajos apvidos vācbaltieši bēga uz Rietumiem. Pēc 2. pasaules kara līdz ar citiem Austrumeiropas bēgļiem vācbaltieši nokļuva Rietumvācijā. Taču vācbaltiešiem bija grūti iekļauties visvācu kopībā un gadu gaitā tie saglabājuši savu mentalitāti un īpašas kopības apziņu. Viņi ir lepni par savas kultūras originalitāti, bet šo lepnumu caurstrāvo arī izmisums par savu izstumtību. Tāpēc daļa vācbaltiešu emigrēja no Vācijas uz aizokeāna zemēm, kur asimilācijas process daudz straujāks nekā Vācijā. Vēl 80. gados ar vācbaltiešu etnisko kopību saistīti jutās apm. 10 tk cilvēku. Laika gaitā vācbaltiešu vidē revanšistisko noskaņu vietā pārsvaru ieguvušas liberā-

^x Pēc citām ziņām vācbaltiešu izceļošanas centrālās pārvaldes reģistros Gotenhāfenē no Igaunijas reģistrēti 13 tk ieceļotāji. Bet citur teikts, ka 1939. — 1940. g. no Latvijas aizceļoja 52 tk cilvēku (to vidū apm. 2 tk nevāciešu), 1941. g. izceļoja vēl ap 10 tk cilvēku.

lās — zudis nodoms atgriezties agrākajās dzīves vietās, bet saglabājusies interese par Baltiju kā par senču dzimteni. Vācbaltiešu rīcībā atrodas plašs vēsturisks materiāls, un viņi devuši savu ieguldījumu Baltijas pētījumos, taču jāņem vērā, ka vecākās paaudzes autori nav brīvi no "kultūrtrēģerisma" valgiem, kamēr jaunās paaudzes iespējas ierobežo Baltijas valodu zināšanu trūkums. To vācbaltiešu vidū, kas nodarbojas ar Baltijas pētījumiem, spilgtākie un rosīgākie ir Reinhards Vitrams un Dītrihs Andrē Lēbers.

Baltijas vēstures komisija (Baltische Historische Kommission, BHK) dibināta 1951. g. pēc VFR valdības ierosinājuma. Tās mītne atrodas Getingenē Herdera institūta pārziņā; apvieno apm. 50 Vācijā dzīvojošu zinātnieku, kopš 70. gadiem tajā darbojas arī baltiešu emigranti. BHK vadītājs ilgus gadus bija Reinhards Vitrams, vēlāk šo pētniecisko organizāciju vada Rauls Gerts fon Pistolkorss. BHK aizgādībā Getingenē notiek gadskārtējas Baltijas pētījumu konferences.

Nozīmīgākās vācbaltiešu emigrācijas organizācijas un periodika: Vācbaltiešu biedrība Vācijā (Baltische Gesellschaft in Deutschland), dibināta 1955. g. (mītne Minhenē), izdod žurnālu "Mitteilungen aus dem Baltischen Leben"; Vācbaltiešu novadniecība Vācijā (Die Deutsch-Baltische Landsmannschaft im Bundesgebiet), līdzīgas vācbaltiešu biedrības darbojas arī ASV, Kanādā, Austrālijā, Zviedrijā un Šveicē; Vācbaltiešu luteriešu Baznīca Vācijā (Deutsch-Baltisches Kirchliches Dienst); "Carl-Schirren-Gesellschaft" — vācbaltiešu studiju biedrība, dibināta 1932. g. (mītne Līneburgā), izdod gadagrāmatu "Jahrbuch des Baltischen Deutschtums"; Vācbaltiešu bruņniecības biedrība (Verband der Baltischen Ritterschaften; mītne Minhenē) izdod žurnālu "Nachrichten Blatt der Baltischen Ritterschaften"; Starptautiskais vācbaltiešu kultūras fonds (Internationales Deutsch-Baltisches Kulturfond; birojs Līneburgā).

Kopš 1946. g. Hamburgā tiek izdots mēnešraksts "Baltische Briefe" un no 1955. g. Hannoverē iznāca gada almanahs "Baltische Hefte".

Latvijas ebreju gaitas. Par Latvijas ebrejiem netiek uzskatīti tie PSRS pilsoņi, kuriem brežņevisma periodā Latvija nodereja par aizceļošanas tranzītnometni izklūšanai no Padomju Savienības. Latvijas Republiku par savu tēvzemi uzskatīja tie ebreji, kuru senči Latvijā 18. gs. beigās sāka ieceļot no Krievijas un kuri dzīvodami Latvijā jau vairākās paaudzēs bija apguvuši arī latviešu valodu un spēja saprast latviešu tautas mentalitāti. 1. pasaules kara laikā ebreju skaits Latvijā stipri samazinājās — no 170 tk cilvēku 1914. g. līdz 80 tk cilvēku 1920. g., bet 2. pasaules kara norisēs par hitlerisma un staļinisma upuriem kopumā kļuva vismaz 70 tk ebreju (1939. g. Latvijā dzīvoja 86,4 tk ebreju).

Laikā starp abiem pasaules kariem Latviju atstāja vismaz 4,5 tk ebreju, bet pēc 2. pasaules kara — vēl ap 15 tk ebreju. Viņi izceļoja gk. uz Palestīnu (vēlāk Izraēlu), ASV un Dienvidāfriku. 30. gados Johannesburgā ap 3 tk Latvijās ebreju izceļotāju apvienojās "latviešu biedrībā". 80. gados Izraēlā darbojās Latvijas un Igaunijas Ebreju asociācija, kurā apvienoti ap 6 tk no apm. 10 tk ieceļotāju no Latvijas. Asociācija publicējusi grāmatu "The Jews in Latvia" (1971). Latvijas Ebreju biedrība darbojas arī ASV; nodibinājušies sabiedriskie sakari ar latviešu emigrāciju. Ebreji piedalās arī Baltijas pētījumos.

Hronika

- 1889 Pēc Jēkaba Zīberga ierosinājuma nodibināta Bostonas Latviešu biedrība; tā ir vecākā latviešu organizācija ASV un visā Rietumpasaulē.
- 1890 Nodibināta Riunovu lauksaimniecības kolonija — vecākā latviešu apmetne Brazīlijā un visā Dienvidamerikā.
- 1891 Bostonā nodibināta luteriešu draudze — vecākā latviešu draudze Rietumpasaulē.
- 1892 Filadelfijā nodibināta Brīvo latvju biedrība.
Riunovu nodibināta baptistu draudze — vecākā latviešu organizācija Dienvidamerikā.
- 1893 Ņujorkā nodibināta Latviešu biedrība; sākās Ņujorkas latviešu kolonijas organizētā attīstība.
Filadelfijā nodibināta latviešu luteriešu draudze.
Bostonā nodibināta Latviešu strādnieku biedrība — vecākā latviešu kreiso aprindu organizācija Rietumpasaulē.
- 1894 Riunovu uzcelts baptistu draudzes dievnams; tas ir vecākais latviešu dievnams un pirmais latviešu sabiedriskais īpašums visā Rietumpasaulē.
- 1895 Jelgavā dziesmu svētkos piedalījās vīru vokālais ansamblis no Ņujorkas.
- 1896 Bostonā Jēkaba Zīberga redakcijā sāka iznākt visā Amerikā izplatīts laikraksts "Amerikas Vēstnesis" (līdz 1920).
Ņujorkā nodibināta latviešu luteriešu draudze.
Rūpnieks Augusts Krastiņš Klīvlendā uzbūvēja pirmo automobili Amerikā.
- 1897 Čikāgā nodibināta Latviešu biedrība un luteriešu draudze.
Džozefbērgas lauksaimniecības kolonijā (Albertas provincē) nodibināta luteriešu draudze — vecākā latviešu organizācija Kanādā.
Riunovu uzcelts latviešu skolas nams.
- 1898 Ižui uzcelts latviešu baptistu draudzes nams.
Dāvids Bundža Bostonā sāka izdot sociāldemokrātu mēnešrakstu "Auseklis" (līdz 1901) — vecāko latviešu kreiso aprindu izdevumu Rietumpasaulē.
- 1900 Filadelfijā nodibināta vecākā latviešu baptistu draudze Ziemeļamerikā.
- 1902 Nodibināta Brazīlijas Latviešu baptistu apvienība, kas apvienoja dažas draudzes Santakatarinas pavalstī (pastāvēja dažus gadus).
Nodibināta Bostonas latviešu baptistu draudze.
- 1905 Nodibināta Amerikas Latviešu sociālistisko strādnieku federācija, kas apvienoja jau agrāk izveidotas kopas vairākās pilsētās.
- 1906 Brazīlijā nodibināta liela Novu Odesas latviešu lauksaimniecības kolonija un tās baptistu draudze.
- 1907 Pēc 1905. g. revolūcijas sakāves no Latvijas uz Rietumpasauli nelegāli emigrēja tūkstošiem revolucionāru.
Nodibināta Amerikas Latviešu sociāldemokrātu koporganizācija, kas kļuva par konkurējošo organizāciju Amerikas Latviešu sociālistisko strādnieku federācijai (dib. 1905).
- 1908 Harbinā nodibināta luteriešu draudze — vecākā latviešu organizācija Āzijā.
- 1910 Briselē izdots LSD laikraksts "Cīņa" (līdz 1914); nelegāli izplatīts Latvijā.

- 1911 Briselē sāka iznākt Miķeļa Valtera rediģētais nacionālpatriotiskais laikraksts "Strādnieks" (līdz 1913).
Sanpaulu nodibināta latviešu baptistu draudze.
- 1912 Harbinā nodibināta Latviešu biedrība.
- 1914 Briselē notika LSD 4. kongress; varu sagrāba lielinieku frakcija, sākās LSD sairums.
- 1916 Šveicē nodibināta Latviešu Nacionālā komiteja (priekšsēdētājs J. Rainis); Nāciju kongresā Lozannā piedalījās arī latviešu delegāti, kas iestājās par latviešu nacionālajām tiesībām.
Riubranku lauksaimniecības kolonijā uzcelts latviešu baptistu draudzes dievnams.
- 1917 Pēc cara varas krišanas Krievijas impērijā no Rietumpasaules (gk. no ASV) Latvijā un Krievijā atgriezās simtiem emigrējušo latviešu revolucionāru.
Uzcelts latviešu baptistu draudzes dievnams Ižui un Novu Odesā.
- 1918 Bostonā septembrī nodibināta ALTS, kas Amerikā popularizēja neatkarīgās Latvijas valsts nodibināšanos.
Ņujorkā sāka iznākt baptistu laikraksts "Drauga Balss" (līdz 1921), kas puda Latvijas neatkarības ideju un tika iesūtīts arī Latvijā.
- 1919 Amerikas Latviešu Nacionālās līgas konference (faktiski ALTS 1. kongress) janvārī Ņujorkā par Amerikas latviešu pārstāvi Latvijas delegācijā Parizes miera konferencē izvirzīja inženieri Kārli Ozolu.
Amerikas Latviešu sociāldemokrātu koporganizācija iekļāvās jaundibinātajā ASV kompartijā. ASV valdības iestādes aizliedza kā pretvalstisku Bostonā iznākušo koporganizācijas laikrakstu "Strādnieks" (dib. 1906).
Novu Odesā sāka iznākt Brazīlijas baptistu žurnāls "Grauds" (1919 – 21).
- 1920 Septembrī notika ALTS 3. kongress (saukts arī par Amerikas latviešu 1. kongresu); tā delegācija aicināja ASV prezidentu T.V. Vilsonu atzīt Latviju de iure.
Ar ALTS atbalstu Bostonā sāka iznākt žurnāls "Amerikas Atbalss" (līdz 1922), kas nomainīja laikrakstu "Amerikas Vēstnesis" (dib. 1896).
ASV kompartijas latviešu nozare Bostonā sāka izdot laikrakstu "Rīts" (līdz 1923); 1923. – 1935. g. "Strādnieka Rīts".
- 1921 Amerikas latviešu delegācija aicināja ASV prezidentu V.G. Hārdingu atzīt Latviju de iure.
Ņujorkas izstādē ar saviem sasniegumiem piedalījās arī Amerikas latvieši.
- 1922 Latviešu baptistu sakari ar ietekmīgām amerikāņu baptistu aprindām sekmēja saimniecisko palīdzību Latvijai, kā arī tās atzīšanu de iure (ASV to izdarīja 28. jūlijā).
Baptistu izceļotāji no Latvijas Brazīlijā nodibināja Vārpas lauksaimniecības koloniju un tās baptistu draudzi.
- 1923 Turpinājās 1922. g. sāktā izceļošana no Latvijas uz Vārpas koloniju Brazīlijā (kopumā aizceļoja apm. 2,3 tk cilvēku).
- 1924 Vārpas kolonijā uzcelts baptistu pirmais dievnams – Stirnas dievnams.
Čikāgā latviešu baptistu draudze nopirka dievnamu.

- 1925 Vārpas kolonijā sāka darboties grāmatu apgāds, iznāca baptistu žurnāls "Miera Vēsts" (līdz 1931), kas tika izplatīts arī ASV un Latvijā.
 Ņujorkā sāka iznākt latviešu laikraksts ar nacionālpatriotisku ievirzi "Amerikas Latviešu Ziņas" (līdz 1927), taču lasītāju trūkuma dēļ tika slēgts.
- 1926 Bostonā sāka iznākt žurnāls "Auseklītis" (līdz 1933).
 Pēc ASV kompartijas latviešu grupas sašķelšanās divās naidīgās frakcijās sāka iznākt laikrakstam "Strādnieka Rīts" konkurējošs laikraksts "Amerikas Cīņa" (līdz 1935).
- 1927 Čikāgā latviešu luteriešu draudze savā 30. gadskārtā nopirka dievnamu.
 Portunianā latviešu baptistu draudze uzcēla dievnamu.
- 1928 Čikāgā latviešu baptistu draudze nopirka dievnamu.
- 1929 Parīzē nodibināta Latviešu biedrība — vecākā latviešu organizācija Rietumeiropā.
- 1930 Letonijā (Brazīlijā, līdzās Vārpas kolonijai) uzcelts latviešu baptistu dievnams.
- 1931 Vārpas kolonijā uzcelts baptistu draudzes centrālais dievnams un sabiedriskais centrs.
 Brazīlijā sāka iznākt ikmēneša žurnāls "Kristīgs Draugs" (1931—39, 1940—42, no 1947).
 Filadelfijā latviešu luterieši nopirka draudzes namu, ko pārbūvēja par dievnamu.
- 1932 Bostonā latviešu Trīsvienības draudze uzcēla dievnamu.
 Olimpiskajās spēlēs Losandželosā Amerikai zelta medaļu izcīnīja bijušais Latvijas vingrotājs Georgs Gulaks.
 Hamburgā sanāca latviešu jūrnieku konference.
- 1933 Novu Odesā uzcelts otrs latviešu baptistu dievnams.
 Čikāgā Vispasaules izstādē latvisko sasniegumu skati sarīkoja vietējā latviešu kolonija.
- 1934 Vārpas kolonijā uzcelts Pitangeiras dievnams un Palmas baptistu misijas nams.
- 1935 Bostonā sāka iznākt laikraksts "Strādnieku Cīņa" (līdz 1940; 1940. — 1976. g. "Amerikas Latvietis").
 Latviešu kreisais grupējums izstājās no ASV kompartijas un izveidoja atsevišķu partiju — ALSV.
- 1937 Urubisi latviešu baptistu draudze uzcēla dievnamu.
 Sanpaulu notika latviešu baptistu dziesmu diena.
 Buenosairesā Jānis Bite sāka izdot žurnālu "Latvija" (līdz 1959).
- 1938 Kreiso sociāldemokrātu grupa Stokholmā sāka izdot mēnešrakstu "Brīvība" (līdz 1939), kurā vērsās pret Kārļa Ulmaņa vadīto Latvijas valdību.
- 1939 Pēc Brazīlijas valdības aizlieguma izdot periodiku svešvalodās pārstāja iznākt arī latviešu izdevumi.
- 1940 Kārļa Ulmaņa vadītā Latvijas valdība 17. maijā slēgtā sēdē piešķīra ārkārtējas pilnvaras sūtņiem Kārlim Zariņam (Londonā) un Alfredam Bilmanim (Vašingtonā). Sūtņi tika pilnvaroti pārstāvēt Latvijas intereses gadījumā, ja valdība zaudētu rīcībspēju.

Brazīlijā uzcelts latviešu baptistu dievnams Urubisi un skolas nams Vārpā, bet Palmas misijā latviešu misionāru apmācībai atvērta Teoloģiskā semināra filiāle. Sakarā ar Latvijas okupāciju sūtnis A. Bilmanis lūdza ASV prezidentam F. D. Rūzveltam iesaldēt Amerikā deponēto Latvijas zelta krājumu. 23. jūlijā īpašā deklarācijā ASV nosodīja PSRS rīcību Latvijā un visā Baltijā, sākot t.s. neatzišanas politiku, saskaņā ar kuru ASV praksē rēķinās ar PSRS virskundzību Baltijā, taču neatzīst tās tiesiskumu un joprojām uztur attiecības ar Baltijas valstu pārstāvībām.

Ar hitleriskās Vācijas palīdzību PSRS pārņēma Latvijas sūtniecības Berlīnē un Parīzē; Zviedrija pati atļāva PSRS pārstāvjiem pārņemt Latvijas sūtniecību Stokholmā.

1941 Bostonā sāka iznākt baptistu žurnāls "Ausma" (līdz 1944); tas tika izplatīts latviešu kolonijās visā Rietumpasaulē.

Vācijā gada sākumā darbību aktivizēja Latviešu Nacionālo karavīru apvienība; tā cerēja, ka pēc padomju armijas padzišanas no Baltijas tiks atjaunota Latvijas neatkarība.

Brazīlijā nodibināta Latviešu palīdzības komiteja (darbojās līdz 1950), tā apvienoja turienes latviešus un sniedza palīdzību latviešu bēgļiem Eiropā.

Lielbritānijā nodibināta Latviešu biedrība.

1942 Lielbritānijā sūtniecības aizgādībā sāka iznākt nacionālpatriotisks mēnešraksts "Londonas Avīze" (līdz 1946), kas 1946. — 1986. g. iznāca kā nedēļas laikraksts. Ņujorkā sāka iznākt baptistu mēnešraksts ar tautisku ievirzi "Drauga Vēsts" (līdz 1946).

1943 Sūtnis Voldemārs Salnais no Stokholmas ierosināja nelegālas LCP izveidošanu Latvijā.

Vācijā strādājošo latviešu etnisko aprūpi veica īpaša latviešu pārstāvība Vācu darba frontes ietvaros (centrs Berlīnē, nodaļas vēl 22 vietās); šo darbu veica arī Latviešu karavīru palīdzība.

Stokholmā nodibināta Baltijas komiteja — zviedru un latviešu emigrantu humānās kopdarbības organizācija.

Mīkēlis Valters Ženēvā sāka izdot nacionālpatriotisku mēnešrakstu "Latvju Domas" (līdz 1944).

1944 Sakarā ar padomju armijas uzbrukumu un frontes tuvošanos Latvijas robežām maijā vācu okupācijas iestādes izstrādāja Latvijas iedzīvotāju evakuācijas plānu; pēc šī plāna bija paredzēts uz rietumiem (Poliju, Vāciju) evakuēt 508 tk cilvēku, to vidū 184 tk rīdzinieku. Evakuācija tika sākta nekavējoties un turpinājās līdz 1945. g. janvārim. Šajā laikā transportkuģi ar bēgļiem no Rīgas, Liepājas un Ventspils pa jūru devās uz vācu un poļu ostām, gk. uz Dancigu (Gdaņsku), Gotenhāfeni (Gdiņu), Svīnemindi (Svinoujsci), Štetīni (Ščecinu) un Lībeku. Ne visi kuģi sasniedza mērķi, daudzi gāja bojā no padomju minām jūrā, kā arī zemūdeņu un aviācijas apšaudes dēļ. Tālāk bēgļi pa dzelzceļu tika sūtīti uz Austrumvāciju, Rietumpoliju, Sudetiju. Kad padomju armija ielauzās šajos apvidos, bēgļi devās tālāk uz rietumiem (Rietumvāciju, Austriju), taču daļa bēgļu karadarbības gaitā gāja bojā, bet vēl citi, padomju armijas panākti, bija spiesti atgriezties. Vācijā nokļuvušo bēgļu skaits tiek vērtēts apm. 175 — 180 tk

cilvēku (pēc citām ziņām 202 tk cilvēku). Berlīnē tika izveidota Latviešu bēgļu pārvalde un Latviešu karavīru palīdzības pārvalde, izdots bēgļu laikraksts "Latvju Balss" un leģiona laikraksts "Daugavas Vanagi" (abi līdz 1945).

No Latvijas uz Rietumprūsiju tika evakuēta lielākā daļa latviešu leģiona vienību (kopskaitā apm. 35 tk karavīru).

No Salaspils uz Štuthofu (Dancigas apgabals) tika pārvesti vairāki tūkstoši ieslodzīto (vairākums gāja bojā 1945. g. janvārī).

LCP organizēja savu piekritēju evakuāciju motorlaivās no Kurzemes uz Zviedriju (tā turpinājās arī 1945. g., kopumā Zviedriju sasniedza apm. 6 tk cilvēku, domājams, ka apm. 2 tk ceļā gāja bojā).

Stokholmā sāka iznākt laikraksti "Latvju Vārds" (līdz 1966) un "Latvju Ziņas" (līdz 1955).

1945 Latviešu leģiona vienības (vispirms 15. divīzija) Rietumprūsijā un Pomerānijā tika iesaistītas smagās kaujās pret uzbrūkošo padomju armiju, tūkstošiem leģionāru gāja bojā vai arī tie nokļuva padomju gūstā, taču lielākā daļa sasniedza Rietumvāciju un maijā padevās angļu un amerikāņu karaspēkam. Potsdamā pie Berlīnes februārī izveidota LNK — augstākais nacionālās pārstāvības orgāns (ar ģenerāli R. Bangerski priekšgalā). Tās sastādītās Latvijas Pagaidu valdības locekļi (ar pulkvedi R. Osi priekšgalā) līdz ar Vācijas kapitulāciju no Liepājas pārcēlās uz Vāciju.

Gada pirmajos mēnešos turpinājās latviešu bēgļu pārvietošanās no Austrumvācijas uz Rietumvāciju.

Gada otrajā pusē pēc karadarbības izbeigšanās Rietumvācijā apzināti apm. 120 tk latviešu, to vidū apm. 82 tk atradās UNRRA uzturētajās bēgļu nometnēs, bet apm. 23 tk bijušo leģionāru bija internēti apsargātās nometnēs. Vēl apm. 3 tk latviešu uzturējās bēgļu nometnēs Austrijā, bet apm. 2 tk Dānijā. No šiem latviešiem apm. 9 tk cilvēku (6%) neilgā laikā repatriējās uz Latviju.

Rietumvācijā izvērsās LELB darbība; gandrīz visās lielākajās bēgļu nometnēs izveidojās draudzes. LELB Virsvalde ar arhibīskapu Teodoru Grinbergu priekšgalā atradās Eslingenē pie Štutgartes.

Rietumvācijas bēgļu nometnēs darbību atjaunoja LSK, kā arī skautu un gaidu organizācijas.

Rietumvācijā VLCP un LCK tika izveidotas kā bēgļu etniskās pārstāvības ar mītni Eslingenē.

Pēc Saeimas priekšsēža Paula Kalniņa nāves (27. augustā Bēcavā, Austrijā) viņa vietnieks katoļu bīskaps Jāzeps Rancāns tika uzskatīts par Latvijas prezidenta pienākumu faktisko izpildītāju.

Zēdelhemā decembrī nodibināta DV kara veterānu pašpalīdzības organizācija (sākumā apm. 8 tk biedru).

Minhenē nodibināta UNRRA universitāte (darbojās līdz 1947).

Rietumvācijā bēgļu vajadzībām tika publicēti daudz periodisko izdevumu, nozīmīgākie no tiem: dienas laikraksts "Lībekas Vēstnesis" (līdz 1946), luteriešu laikraksts "Pie Svētavota" (līdz 1948, Augsburgā), skolu laikraksts "Jaunauzde" (līdz 1948, Gēsthahtē), laikraksti "Bavārijas Latviešu Vēstnesis" (līdz 1947, Minhenē), "Dzintarzeme" (1945. g. septembrī — decembrī, Kēnigsbrun-

nē). "Dzimtene" (1945. g. oktobrī – decembrī, Eslingenē), "Tēvzeme" (līdz 1948, Hānavā), "Latviešu Vēstnesis" (līdz 1946, Dillingenē) un "Latviešu Bals Austrijā" (līdz 1950), kā arī žurnāli "Latvju Sports" (līdz 1948, Lībekā), "Sauksme" (līdz 1948, Kemptenē), "Trīs Zvaigznes" (līdz 1947, Neietingā) un "Ceļš" (līdz 1948, Vircburgā).

Zviedrijā tika apzināti apm. 6 tk latviešu bēgļu, darbību aktivizēja LELB, tika nodibināta LPK un citas organizācijas, sāka iznākt žurnāls "Daugava" (līdz 1947), koncertdarbību atsāka Reitera koris.

Šveices iestādes pārņēma Latvijas sūtniecību Ženēvā.

1946 Latvijas diplomātu kolēģija ar K.Zariņu un A.Bilmani priekšgalā turpināja darbību un bija valdības funkciju realizētāja Rietumpasaulē; Ženēvā maijā diplomātu apspriedē ar Saeimas prezidiju un LSK līdzdalību apsprieda Latvijas starptautisko stāvokli un bēgļu aprūpes problēmas. Emigrācijā nokļuvušie Saeimas deputāti ar bīskapu J.Rancānu priekšgalā, aizstāvot Latvijas intereses, Parīzes miera konferencei iesniedza memorandu.

Rietumvācijā izveidojās latviešu bēgļu etniskā kopība (apm. 125 tk), kas pazīstama ar nosaukumu "Mazā Latvija" (pastāvēja līdz 1949); tai bija gan organizatoriskais kodols (VLCP – LCK), gan daudzpusīgi kultūras un etniskās izglītības pasākumi. 122 vietās atradās latviešu skolas ar apm. 10 tk skolēnu, bet tautas augstskolas darbojās 4 pilsētās (Eslingenē, Augsburgā, Vircburgā, Blombergā). Tika atjaunots Latvijā dibinātais Kultūras fonds, izveidoti operas ansambļi Oldenburgā un Vircburgā, baleta ansambļi Hannoverē un Lihtenavā (vēlāk Eslingenē), kinogrupa Blombergā (vēlāk Hamburgā), teātra ansambļi apm. 20 vietās (to vidū gluži profesionālas trupas Eslingenē, Mērbekā, Lībekā). Novada dziesmu dienas notika Fišbahā, Baireitā, Ansbahā, Eihštētē, Gēsthahtē, Hānavā un Augsburgā. Vairāk nekā 40 apgādos publicēja latviešu grāmatas. 1946. g. sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: laikraksti "Nedēļas Apskats" (līdz 1949, Detmoldā), "Latvija" (līdz 1959, Gincburgā), "Latviešu Ziņas" (līdz 1949, Eslingenē), "Vēstis" (līdz 1949, Fišbahā), "Dzimtenes Bals" (1946, Šongavā), "Latgola" (līdz 1949, Neietingā) un žurnāli "Laiks" (līdz 1949, Eslingenē), "Lāpa" (līdz 1948, Fišbahā), "Ilustrēts Vārds" (līdz 1948, Augsburgā), "Šaha Pasaule" (līdz 1947, Getingenē).

Rietumvācijā atjaunota korporāciju darbība. No jauna nodibināta LSCS, kas apvienoja apm. 2 tk studentu.

Rietumvācijā amerikāņu un angļu okupācijas armijas ietvaros sāka formēt latviešu u.c. baltiešu karavīru palīgvienības ("Baltic Guard" vienības).

Zviedrijā 6 tk latviešu turpināja savas etniskās kopības veidošanu; sāka iznākt katoļu žurnāls "Dzimtenes Bals".

Zviedru valdība Padomju Savienībai izdeva 146 internētos baltiešu leģionārus, to skaitā 130 latviešus. Tas izraisīja lielu sašutumu latviešu bēgļos un īsā laikā katrs ceturtais latvietis (apm. 1500 cilvēku) atstāja Zviedriju.

Hamburgā nodibināta Baltijas universitāte (darbojās līdz 1949); tur studējuši apm. 1300 latviešu.

1947 Baltijas valstu sūtnī iesniedza ANO Ģenerālajai asamblejai baltiešu emigrantu memorandu, kurā iestājās par Baltijas tautu un valstu politiskajām tiesībām un

vērsās pret PSRS virskundzību Baltijā (memorandum nebija rezultātu, jo ANO Drošības padomē PSRS bija veto tiesības).

"Mazajā Latvijā" aktivizējās kultūras dzīve — notika dziesmu dienas Eslingenē, mākslas festivāls Bādēnhauzenē; sāka iznākt katoļu laikraksts "Svētdienas Ziņas" (līdz 1949) un izglītības mēnešraksts "Latvju Domas" (1947), publicēta Paula Jurēvica filozofisko eseju grāmata "Idejas un īstenība".

Sākās latviešu bēgļu pārceļošana no Vācijas uz Lielbritāniju; pāris gadu laikā tur nonāca apm. 19 tk latviešu. Anglijā aktivizējās LELB un DV darbība.

Sākās latviešu bēgļu ieceļošana Austrālijā (gk. no Vācijas; arī no Austrijas un Dānijas), kas turpinājās līdz 1950. g.; Austrālijā nonāca apm. 20 tk latviešu. Argentīnā no Eiropas ieceļoja apm. 1 tk latviešu bēgļu, Brazīlijā — arī apm. 1 tk, bet Venecuēlā — apm. 700 (ieceļošana turpinājās arī 1948. g.).

Stokholmā nodibināts LNF.

Edmontonā sāka iznākt "Brīvais Latvietis" — vecākais latviešu nacionālais laikraksts Ziemeļamerikā (pēc gada to sāka izdot Toronto).

Atjaunotā Ņujorkas latviešu luteriešu draudze iegādājās draudzes namu Bruklinā.

Nodibināta LWF (ar LELB līdzdalību).

Getingenes universitātē ar latviešu emigrantu līdzdalību sāktas gadskārtējas Baltijas studiju konferences, no 1951. g. rūpes par konferenču sarīkošanu uzņēmās Baltijas vēstures komisija.

1948 Pēc Alfreda Bīlmaņa nāves sūtniecības vadību Vašingtonā pārņēma Jūlijs Feldmanis (akreditāciju starplaikā Anatols Dinbergs).

Ar pāvesta Pija XII izdoto encikliku visiem katoļticīgajiem bēgļiem ārpus dzimtenes tika garantēta nacionāli atbilstoša garīgā aprūpe; saskaņā ar to tika veidotas arī latviešu katoļu draudzes emigrācijā.

Jeziūtu ordeņa dibinātais Vatikāna radio sāka regulāras īsviļņu pārraides latviešu valodā.

ASV kongress pieņēma likumu par "pārvietoto personu" (2. pasaules kara bēgļu) ieceļošanu ASV ārpus vispārējiem imigrācijas kvotu limitiem. Saskaņā ar šo likumu dažu turpmāko gadu laikā ASV ieceļoja apm. 400 tk bēgļu, to skaitā apm. 40 tk latviešu.

"Mazajā Latvijā" notika dziesmu dienas Fišbahā, Lībekā, Rotveilē un mākslas festivāls Bādēnhauzenē; sāka iznākt jauni žurnāli — skautu un gaidu "Ugunsurs" (līdz 1959), latgaliešu dialektā "Dzeive", rokdarbiem veltītā "Latvju Zeltene", luteriešu bērnu žurnāls "Bitīte". Taču sakarā ar naudas reformu Rietumvācijā latviešu etniskie pasākumi izbeidzās. Eslingenē nodibināta LNP (darbojās līdz 1951) — trimdinieku augstākais politiskais orgāns. LCP aicināja brīvās pasaules sabiedrību atbalstīt latviešu un pārējo baltiešu prasību par Baltijas valstu neatkarības atjaunošanu.

Eslingenē atjaunota latviešu korporāciju centrālā vadība, nodibināta L!K!A! un atjaunota S!P!K!

Baltiešu emigranti svinīgi atzīmēja savu valstu dibināšanas 30. gadskārtu (Lietuvai 16. februārī, Igaunijai 24. februārī, Latvijai 18. novembrī).

Stokholmā sāka iznākt literārais žurnāls "Ceļa Zīmes" un sociāldemokrātu

- laikraksts "Brīvība". Pēc sūtņa Voldemāra Salnā nāves par Latvijas interešu pārstāvi Stokholmā kļuva Voldemārs Kreibergs.
- Nodibinot Koventri, Korbi un Bredfordas luteriešu draudzes, radās Vidusanglijas un Ziemeļanglijas latviešu koloniju organizatoriskais pamats.
- Lielbritānijā izveidojās Latviešu sporta pārvalde un emigrantu Olimpiskā komiteja, tomēr latviešu (un citu tautu emigrantu) sportisti neieguva tiesības piedalīties olimpiskajās spēlēs Londonā.
- Kanādā nodibināta LNAK, kas tolaik pārstāvēja apm. 15 tk latviešu; Toronto sāka iznākt laikraksts "Atbalss".
- Lībekā miris komponists Jāzeps Vītols.
- 1949 Protestējot pret padomju varas izvērsto staļinisko teroru dzimtenē, bēgļi no dažādām Austrumeiropas valstīm (arī latvieši) Štutgartē sarīkoja masu demonstrāciju. Baltiešu Sieviešu Centrālā padome Eslingenē publicēja arī uzsaukumu, kurā aicināja visas pasaules sievietes pievienoties protestam.
- Slēgta Baltijas universitāte, pārstāja iznākt daudzi latviešu periodiskie izdevumi, taču nāca klajā arī jauni izdevumi, to vidū LELB kalendārs un Hugo Skrastiņa žurnāls "Tilts" (vēlāk abi ASV).
- Vācijā nodibināts Andriņa Jūrdža fonds — sabiedriska bezpeļņas pasākums latgaliešu kultūras uzturēšanai. Latviešu kinodarbinieku grupa uzņēma mākslas filmu "Kāds, kura nav" (pēc Mārtiņa Ziverta lugas).
- Zviedrijā aktivizējās DV darbība.
- Nodibināta LAOZ.
- Sāka iznākt filatēlistu žurnāls "Universums" (līdz 1973).
- Londonā pēc komponista Alberta Jēruma ierosinājuma un viņa vadībā notika Anglijas latviešu 1. dziesmu svētki (ar atkārtojumu Līdās).
- Austrālijā nodibinātas pirmās latviešu luteriešu draudzes (Sidnejā, Adelaidā), noorganizētas pirmās papildskolas latvisko zinību apgūšanai.
- Melburnā Emīls Dēliņš sāka izdot laikrakstu "Austrālijas Latvietis".
- Latviešu ieceļošana ASV sasniedza kulmināciju. ASV aktivizējās LELB darbība; nodibinātas pirmās bēgļu draudzes Senatobijā (pie Memfisas) un Kalamazū; sāka iznākt luteriešu žurnāls "Mājas Draugs" (līdz 1956).
- Ņujorkā Helmars Rudzītis sāka izdot latviešu emigrācijas vēsturē nozīmīgāko laikrakstu "Laiks".
- Nodibinātas lielas latviešu luteriešu draudzes Toronto un Monreālā.
- Kanādā sāka darboties DV.
- Toronto kļuva par Kanādas latviešu grupējuma centru; tur notika LNAK gadskārtējā sesija, sāka iznākt laikraksts "Brīvā Balss" (laikraksta "Atbalss" pēctecis) u.c. izdevumi.
- Brazīlijā privātuzņēmējs Verners Grīnbergs sāka ierīkot Monteverdes kalnu kūrortu, kas pamazām kļuva par latvisko pasākumu centru.
- 1950 Sūtņi Kārlis Zariņš (Londonā) turpināja darbību Latvijas diplomātu kolēģijā; viņš apmeklēja Parīzi, Bonnu un Romu, kur personiskā audiencē tikās ar pāvestu Piju XII, piedalījās sarunās ar itāļu valstsvīriem.
- Noslēdzās latviešu bēgļu izceļošana no Vācijas. Sākās latviešu izceļošana no Lielbritānijas uz Ziemeļameriku (pāris gadu laikā aizceļoja 5—6 tk latviešu).

Marburgas universitātes pārziņā nodibināts Herdera institūts, kas pievērsās arī Baltijas pētniecībai.

Stokholmā sāka iznākt LAB žurnāls "Architekts" (līdz 1988).

Londonā nodibināta LNPL, kas tolaik pārstāvēja apm. 18 tk Lielbritānijas latviešu.

Lesterā sarīkoti Anglijas latviešu 2. dziesmu svētki.

Londonā nodibināta LSPBP, kas izdeva mēnešrakstu "Latviešu Sports" (līdz 1951), pēc tam LSPBP mītne pārcēlās uz Toronto, kur 1952. – 1956. g. iznāca mēnešraksts "Trimdas Sports" (no 1956 "Sporta Apskats").

Latviešu katoļu svētcēlnieki, kas "Svētā Gada" laikā apmeklēja Romu, pāvestam Pijam XII kā velti pasniedza Niklāva Strunkes gleznu "Bēgļi".

Ņujorkā darbību atsāka L!K!A! un S!P!K! (līdz tam darbojās Eslingenē). Notika ALA dibināšanas priekšdarbu sanāksme.

Angļu izlūkdiene Londonā iefiltrējās padomju aģents Jānis Ērglis; tas kaitēja arī trimdinieku nelegālajiem sakariem ar nacionālajiem partizāniem Latvijā.

ASV oficiāli darbību sāka DV; tika dibinātas arī jaunas latviešu draudzes, to vidū lielas luteriešu draudzes Milvoki, Detroitā, Sanfrancisko, Sietlā un katoļu draudze Čikāgā. Jau agrāk nodibinātā Grandrepidsas luteriešu draudze iegādājās dievnamu un sabiedrisko centru, bet Senatobijas draudzes dievnams (pie Memfisas) kļuva par pēckara ieceļotāju pirmo jaunceltni.

Vispasaules Baptistu apvienības 8. kongresā Klīvlendā aktīvi piedalījās arī latvieši (kongresā koncertēja latviešu baptistu kopkoris); tika nodibināta ALBA, kas sāka izdot žurnālu "Kristīgā Bals".

Ņujorkā (pēc pārcelšanās no Eslingenē) darbību atsāka Helmara Rudziņa apgāds "Grāmatu draugs"; tas kļuva par lielāko emigrācijas grāmatu apgādu. ASV nodibināta LAMZA, kas vēlāk sāka izdot savu žurnālu "Latviešu Akadēmiskās Ziņas".

Kanādā izveidota centralizēta latviešu organizācija.

Austrālijā turpinājās latviešu bēgļu ieceļošana un viņu organizāciju izveide; tika nodibināta Pērtas luteriešu draudze.

Brazīlijā nodibināta BLBA, kuras Palīdzības komiteja sniedza atbalstu latviešu bēgļiem Eiropā un sekmēja viņu pārcelšanu.

1951 Sūtnis Kārlis Zariņš — Latvijas diplomātu kolēģijas vadītājs — iecēla Vili Tomsonu par Latvijas konsulu Kanādā (mītne Monreālā), bet Kārli Gulbi — par Latvijas interešu pārstāvi Beļģijā (mītne Briselē).

ASV valdības radiostacija "Amerikas Bals" ("The Voice of America") uzsāka regulāras pārraides lietuviešu, latviešu un igauņu valodā.

ASV valsts budžetā paredzēts izlietot līdz 100 mlj dolāru to personu atbalstam, kas dzīvo vai atstājušas PSRS okupētās Austrumeiropas valstis (to vidū arī latvieši).

VLCP — LCK reorganizēta sakarā ar bēgļu izceļošanu no Vācijas, tur palika apm. 2 tk latviešu; VLCP — LCK ieguva arī juridiskas personas tiesības.

Nodibināts LAKEC (mītne Londonā), kas pārstāvēja apm. 30 tk latviešu dažādās Rietumeiropas valstīs; LAKEC ietvaros sadarbojas LNPL, VLCP (vēlāk arī ZLCP) u.c. sikākas organizācijas.

Melburnā nodibināta LAA, kas pārstāvēja apm. 20 tk latviešu Austrālijā; LAA mītne ik pēc sešiem gadiem pēc rotācijas principa tika pārcelta no Melburnas uz Sidneju vai Adelaidu. LAA paspārnē izveidotais ALKF uzņēmās rūpes par visiem nozīmīgākajiem latviešu kultūras pasākumiem.

Vašingtonā nodibināta ALA, kas pārstāvēja apm. 50 tk ASV latviešu; ALA — KF pārņēma LCK — KF funkcijas. Par ALA priekšsēdi kļuva sociologs Pēteris Lejiņš.

Nodibināta KLB — latviešu emigrācijas ārpolitiskās darbības orgāns (mītne Ņujorkā), kas sāka izdot biļetenu "Latvijas Brīvībai". No 1954. g. KLB ietilpst Apspiesto Eiropas tautu asamblejā (ACEN).

Sakarā ar LAKEC, KLB u.c. organizāciju izveidošanos likvidēta LNP (dib. 1948).

Katoļu bīskaps Jāzeps Rancāns pārcēlās uz dzīvi Grandrepidsā. Viņa pārcelšanās no Vācijas uz ASV saistīta ar Vācijas imigrācijas iestāžu prasību bēgļiem atteikties no aktīvas politiskās darbības. Var uzskatīt, ka simboliskā politiskā vadoņa lomu līdz ar to pārņēma KLB.

Latviešu mītnes zemēs nozīmīgu lomu ieguva jaundibinātās latviešu luteriešu draudzes, to vidū Melburnas draudze, Sv. Jāņa draudze Čikāgā, Dienvidkalifornijas draudze (centrs Losandželosā), Trimdas draudze Bostonā.

Etnisko kopību stiprināja latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: ALRS nams Bostonā, Latviešu nams Grandrepidsā, baptistu veco ļaužu mītne "Betānijas" Sanpaulu, kā arī Toronto luteriešu ārpilsētas mītne "Saulaine" (Beri apkaimē). Londonā sarīkoti Anglijas latviešu 3. dziesmu svētki, kas bija plašākas Lielbritānijas latviešu kultūras pasākums.

Sidneijā notika Austrālijas latviešu 1. kultūras dienas; turpmāk šo gadskārtējo pasākumu ALKF aizgādībā rīkoja ap Ziemsvētkiem kādā no lielākajiem latviešu centriem.

Ņujorkā notika Bruno Skultes oratorijas "Dievs, Tava zeme deg" pirmuzvedums. LNF Stokholmā angļu valodā publicēja grāmatu "These Names Accuse", kas sniedza ziņas par staļinisma upuriem Latvijā 1940. — 1941. g.

Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: DV nedēļas laikraksts "Latvija Amerikā" (laikraksta "Brīvā Balss" pēctecis) Toronto, DV "Mēnešraksts", kā arī "Latvju Žurnāls" (līdz 1956, Ņujorkā), jaunatnes žurnāls "Ulubele" (līdz 1955, Vācijā) un LKOKB žurnāls "Lāčplēsis" (līdz 1978, Ņujorkā).

1952 Karakasā nodibināta latviešu luteriešu draudze, kas kļuva par vietējās latviešu kolonijas organizatorisko pamatu.

Nodibināta ZLNP.

Nodibināta ALJA.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: DV ārpilsētas mītne "Bērzaine" pie Freiburgas, luteriešu nami Bredfordā un Linkolnā, katoļu dievnams Grandrepidsā, Toronto katoļu ārpilsētas mītne "Mežciems" un studentu mītne Annabergas pilī pie Bonnas.

Londonā u.c. pilsētās notika Anglijas latviešu kultūras dienas.

LNAK sarīkotās Latviešu dienas Kanādā ietvēra arī dziesmu dienu Toronto. Melburnā notika Austrālijas latviešu 2. kultūras dienas.

Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: žurnāls "Latvju Sieviete" (līdz 1968, Mineapolisā), LSCS mēnešraksts "Vārti" (līdz 1953, Ņujorkā), "Katoļu kalendārs" (līdz 1965, Zviedrijā un ASV).

Padomju izlūkdienesta aģents Jānis Klimkāns (segvārds Leons Blumbers) Londonā (Anglijā) izspiegoja latviešu emigrāciju un tās sakarus ar nacionālpatriotiem Latvijā.

1953 Pēc sūtņa Jūlija Feldmaņa nāves sūtniecības vadību Vašingtonā uz laiku uzņēmās Anatols Dinbergs.

Sūtņis Kārlis Zariņš — Latvijas diplomātu kolēģijas vadītājs — iecēla Robertu Kampusu par Latvijas diplomātisko pārstāvi Spānijā (mītne Madridē).

ASV kongresa Kerstena komisija atzina, ka padomju vara Baltijā 1940. g. nodibināta varmācīgi padomju militārās okupācijas rezultātā, un ieteica kongresam un ASV valdībai rīkoties, lai panāktu Baltijas valstu neatkarības atjaunošanu.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: Latviešu nami Kalamazū, Adelaidā un Sidnejā.

Pirmo Vispārējo latviešu dziesmu svētku 80 gadu atcerei tika rīkoti dziesmu svētki trijos kontinentos: Amerikas latviešu 1. dziesmu svētki Čikāgā, dziesmu dienas Toronto un Londonā (Anglijā), kā arī Austrālijas latviešu 3. kultūras dienas Adelaidā.

Sociālistiskā Internacionāle par konsultatīvo locekli uzņēma LSDSP organizāciju Stokholmā (vadītājs B. Kalniņš).

Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: LAMZA žurnāls "Latviešu Akadēmiskās Ziņas" Ņujorkā, "Rokasgrāmata un pilnīgs kalendārs" (līdz 1960, pēc tam "Banku kalendārs"), "Latviešu almanahs" (līdz 1958, Kopenhāgenā), žurnāls "The Baltic Review" (Ņujorkā).

Zviedrijā izdota Kārļa Strazda grāmata "Es nāku no dzimtenes", tajā iekļautas publicistiskas apceres par staļinistu varā nokļuvušo Latviju 1945. — 1952. gadā. Nodibināta LNĶAK.

1954 Sūtņis Kārlis Zariņš — Latvijas diplomātu kolēģijas vadītājs — iecēla Arnoldu Speki (Spekki) par Latvijas sūtniecības vadītāju Vašingtonā, bet sūtņis Jānis Eižens Tefers atvietoja Voldemāru Kreicbergu un bija Latvijas interešu pārstāvis Stokholmā.

Ņujorkā nodibināta ACEN (ar latviešu, t.i., KLB līdzdalību); izveidojās 9 Austrumeiropas valstu emigrantu politiskās kopdarbības organizācijas, kas vēlāk darbojās ar amerikāņu pretkomunistisko sabiedrisko organizāciju atbalstu.

No ALA — KF izveidots ZALKF, kura ietvaros sadarbojās ALA un LNAK. Nodibināta ELJA.

Nodibināta ALKA.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: Bostonas Trimdas draudzes ārpilsētas īpašums "Piesaule" (Ņūhempšīrā), Londonas draudzes ārpilsētas īpašums Roufentā (Īstsaseksā), Mineapolisas draudzes nams (Minesotā).

Mančestrā notika Anglijas latviešu 4. dziesmu svētki (atskaņu koncerts Lesterā). Brisbenā notika Austrālijas latviešu 4. kultūras dienas.

- ASV un Kanādas latvieši sāka rīkot draudzības dienas pie Niagaras ūdenskrituma.
- ALA — SB sāka rīkot gadskārtējas Amerikas latviešu sporta finālspēles. Stokholmā notika diriģenta Teodora Reitera 70 gadu jubilejas svinības; viņam tika piešķirta arī Tautas balva.
- Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: korporāciju žurnāls "Universitas", žurnāls "Trimdas Skola" (līdz 1964, Stokholmā), LIAA žurnāls "Technikas Apskats" un ZALŠA žurnāls "Šaha Pasaulē" (līdz 1973, Linkolnā).
- Toronto publicēts rakstu krājums "Latviešu trimdas desmit gadi".
- 1955 Nodibināta PBLA, apvienojot centrālās organizācijas ALA, LNAK, LAKEC un LAA; tā pārstāvēja apm. 120 tk latviešu.
- Nodibināta ZLCP.
- Darbību atjaunoja Latvijā pastāvējušī LKIA.
- Nodibināta Zviedrijas Latviešu sadarbības komiteja.
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu nami Kalamazū un Hērļingemā pie Buenosairesas, Latviešu centrs Sietlā, DV nams Bredfordā un Latviešu nami Melburnā un Pērtā.
- Amerikas latviešu centrālās kultūras dienas pirmoreiz sarīkotas ALA aizgādībā, tās kļuva par gadskārtēju pasākumu (janvārī — februārī Ņujorkā un vēl kādā no lielākajiem latviešu centriem).
- Milvoki notika ASV Vidienas novada dziesmu svētki.
- Sidnejā notika Austrālijas latviešu 5. kultūras dienas.
- Spānijas Nacionālais radio Madridē sāka regulāras pārraides latviešu valodā (turpinājās līdz 1965 un 1969 — 75).
- Stokholmā beidza publicēt "Latvju enciklopēdiju" Arveda Švābes redakcijā (1950 — 55; 30 burtnīcas, 3 sējumi).
- Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: laikraksti "Jaunais Apskats" (līdz 1956, Toronto), "Amerikas Vēstnesis" (līdz 1967, Bostonā), "Laika Mēnešraksts" (līdz 1963, Ņujorkā), literāri sabiedriskais žurnāls "Jaunā Gaita"; agronomu žurnāls "Zeme un Tauta" un dievturu žurnāls "Labietis".
- Publicēta Paula Jurēvica filozofisko eseju grāmata "Dzīve un liktenis".
- 1956 ACEN delegācija (vadītājs Vilis Māsēns) ieradās oficiālā vizītē pie ASV valsts sekretāra Dž.F.Dalesa.
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: Ņujorkas luteriešu ārpilsētas mītne Elkapārkā pie Tenersvilas (Ketskila kalnos) un DV nams Lidsā.
- Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: luteriešu žurnāls "Ceļa Biedrs" Mīneapolisā un skolu mēnešraksts "Mūsu Ceļš" (līdz 1960, Linkolnā).
- Melburnā notika Austrālijas latviešu 6. kultūras dienas.
- Publicēta Paula Jurēvica eseju grāmata "Variācijas par moderno cilvēku".
- 1957 Nodibināta LELDAA (vēlākā LELBA), apvienojot 53 draudzes (Amerikā vairāk nekā 20 tk reģistrēto draudzes locekļi).
- Latviešu organizāciju jauniegūtos īpašumus papildināja luteriešu dievnams Omahā.
- Toronto sarīkoti Kanādas latviešu 2. dziesmu svētki.
- Adelaidā notika Austrālijas latviešu 7. kultūras dienas.

Vācijā notika rakstnieka Jāņa Jaunsudrabiņa 70 gadu jubilejas svinības; viņam piešķirta arī Trimdas balva.

Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: strēlnieku apvienības žurnāls "Strēlnieks" (līdz 1975, Čikāgā) un LKIA žurnāls "Kara Invalīds".

- 1958 Baltiešu emigranti mītnes zemēs svinīgi atzīmēja savu valstu dibināšanas 40. gadskārtu. LNF Stokholmā publicēja "Trimdas latviešu vēstījumu tautas brāļiem nebrīvībā" (paredzēts nelegālai izplatīšanai Latvijā).

ACĒN konferencē Strasbūrā izcili amerikāņu valstsvīri atbalstīja ACEN mērķi — Austrumeiropas atsvabināšanu no staļinisma.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu Sv. Jāņa dievnams Čikāgā, dievnams Linkolnā un nams Korbi, kā arī Baptistu centrs Novu Odesā un dievnams Monteverdē.

Ņujorkā notika Amerikas latviešu 2. dziesmu svētki un Tālivalža Ķeniņa kamerkvarteta pirmatskaņojums.

Lesterā notika Anglijas latviešu 5. dziesmu svētki.

Brisbenā notika Austrālijas latviešu 8. kultūras dienas.

Sāka iznākt jaunais periodiskais izdevums: LSVA žurnāls "Akadēmiskā Dzīve" (Mīneapolisā).

Vispasaules izstādē EXPO — 58 (Briselē) mākslas audēja Velta Vilsone ieguva godalgu.

Lūcijs Endzelīns no Adelaidas kļuva par starptautisko lielmeistaru korespondencšahā.

Peldētājs Jānis Konrāds no Austrālijas uzstādīja 6 pasaules rekordus brīvā stila peldējumā un izcīnīja arī 3 zelta medaļas Britu Sadraudzības spēlēs Kārdifā.

- 1959 Ar ASV valdības piekrišanu jūlija 3. nedēļu sāka atzīmēt kā gadskārtēju Apspiesto tautu nedēļu.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu centrs Haiatsvilā (pie Vašingtonas), dievnami Kveikertaunā un Hamiltonā, Sv. Jāņa draudzes nams Toronto, Čikāgas katoļu ārpilsētas mītne Vandevegā, paplašināts arī Latviešu nams Sidnejā.

LNJAK un ALJA kopīgi sarīkoja jaunatnes dziesmu un deju svētkus Toronto.

Sidnejā notika Austrālijas latviešu 9. kultūras dienas.

Kalamazū sāka iznākt bērnu žurnāls "Mazputniņš".

Kanādā sāka lidojumus vertikālstarta lidmašīna CL — 84; tās konstruktors inženieris Kārlis Irbītis lidmašīnas projektu aizsāka 30. gados VEF.

- 1960 Zviedrijas baltiešu organizācijas iesniedza petīciju ASV, Lielbritānijas, Francijas valdībām, aicinot tās aizstāvēt baltiešu intereses gaidāmajā galotņu konferencē ar PSRS (konference nenotika).

Kanādas premjers Dž.Dž.Difenbekers ANO pilnsapulcē apsūdzēja PSRS Baltijas okupācijā un prasīja sarīkot Baltijā brīvas vēlēšanas.

Eiropas Padome īpašā rezolūcijā izteica atbalstu baltiešu neatkarības centieniem.

Pēc Andrīva Namsona ierosinājuma un viņa vadībā Kēniģšteinā nodibināts Baltijas Pētniecības institūts.

- Indianopolisā sarīkoti Amerikas Vidienes novadu dziesmu svētki.
- Londonā un Līd�ā notika Anglijas latviešu kultūras dienas.
- Minhenē notika latgaliešu kultūras dienas.
- Melburnā sarīkotas Austrālijas latviešu 10. kultūras dienas.
- Ņujorkā notika Bruno Skultes simfoniskās poēmas "Daugava" pirmatskaņojums.
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu nami Grandrepidsā, Monreālā un Sanpaulu, katoļu dievnams Čikāgā un Toronto katoļu ārpilsētas īpašums "Mežciems" Greivenhērstas apkaimē, DV nams "Saule" Brisbenā.
- Riodežaneiro Vispasaules baptistu 10. kongresā, kur piedalījās arī latvieši, tika sarīkots latviešu baptistu kora koncerts.
- Austrālijā sāka iznākt Edgara Dunsdorfa rediģētais zinātnisko rakstu krājums "Archīvs".
- Stokholmā komponistam Jānim Mediņam notika 70 gadu jubilejas svinības; viņam piešķirta arī Tautas balva.
- Ņujorkā notika dziedātāja Ādolfā Kaktiņa 75 gadu jubilejas svinības.
17. olimpiskajās spēlēs Romā trīs latviešu emigranti izcīnīja 4 medaļas: peldētāji no Austrālijas Jānis Konrāds — zelta un bronzas, bet viņa māsa Ilze Konrāde sudraba medaļu, sprintere Urzula Donāta no Austrumvācijas — bronzas medaļu.
- Publicēta Paula Jurēvica filozofisko eseju grāmata "Kultūras sejas".
- 1961 Nodibināta UBA (mītne Vašingtonā) — baltiešu centrālo organizāciju sadarbības orgāns.
- Brazīlija nodibināja diplomātiskās attiecības ar PSRS un izbeidza attiecības ar Latviju; Riodežaneiro pārtrauca darboties Latvijas sūtniecība (lietvedis Pēteris Oliņš; pēc tam viņš līdz savai nāvei 1962. g. bija Latvijas interešu pārstāvis).
- Austrālijā nodibināta Latviešu luteriešu draudžu apvienība (apvienoja 13 draudzes, apm. 10 tk reģistrēto locekļu).
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu Sv. Jāņa dievnams Kalamazū, dievnami Milvoki un Nirnbergas apkaimē, kā arī Melburnas luteriešu ārpilsētas īpašums "Sprīdīši" Deilsfordas apkaimē.
- Toronto notika Kanādas latviešu 3. dziesmu svētki; pirmo reizi programmā bija arī tautas deju lieluzvedums.
- Bredfordā notika Anglijas latviešu 6. dziesmu svētki (atskaņu koncerts Lesterā).
- Adelaidā notika Austrālijas latviešu 11. kultūras dienas.
- Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi un grāmatas: valodniecības un etnogrāfijas rakstu krājums "Ceļi" (Lundā), žurnāls pusaudžiem "Mēs" (līdz 1969, Toronto), "Latviešu banku kalendārs" (no 1976. g. nosaukums "Latviešu kredītsabiedrību gada grāmata").
- 1962 Sakarā ar ASV (prezidents Dž.F.Kenedijs) ārpolitikas maiņu arī ACEN mainīja darbības taktiku — no absolūtas padomju varas neatzīšanas un pasīvas pretestības uz kontaktu veidošanu ar padomju varā nonākušajām tautām.
- Pēc sūtņa Oļģerta Grosvalda nāves par Latvijas lietvedi Parīzē kļuva Kārlis Bērends.
- Pēc LELB arhibīskapa Teodora Grīnberga nāves par arhibīskapu kļuva prāvests

Kārlis Kundziņš (Sietlā), bet mācītājs Arnolds Lūsis (Toronto) kļuva par LELB bīskapu un arhibīskapa vietnieku.

Kerbekē miris Jānis Jaunsudrabiņš.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: Grandrepidsas luteriešu ārpilsētas mītne "Mežvidi" (Mičiganā), katoļu dievnams Grandrepidsā (iegādāts atsavinātā dievnama vietā), Nūdžersijas latviešu ārpilsētas mītne "Priedaine" Frīholdas apkaimē, luteriešu dievnami Mančestrā (Konektikutā) un Fondulakā (Viskonsinā).

Sietlā pēc komponista Volfganga Dārziņa ierosinājuma notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 1. dziesmu svētki.

Čikāgā sarīkoti Ziemeļamerikas latviešu 2. jaunatnes svētki.

Brisbenā notika Austrālijas latviešu 12. kultūras dienas.

Mičiganā sarīkota skautu un gaidu lielnometne "Latvija".

PBLA valde (ar sociologu Pēteri Lejiņu vadībā) pirmo reizi 7 gadu darbības laikā sanāca klātienē sēdē Vašingtonā.

Ķīmiķis Alfrēds Valdemārs Tauriņš (Monreālā) kļuva par Kanādas Karaliskās biedrības locekli.

Briselē sāka iznākt satīriskais žurnāls "Rūgtais Apinis".

Stokholmā publicēts papildsējums "Latvju enciklopēdijai".

- 1963 Londonā (Anglijā) miris Latvijas Republikas ārkārtējais pilnvarotais sūtnis no 1940. g. Kārlis Zariņš. Par sūtniecības lietvedi Londonā kļuva Teodots Visvaldis Ozoliņš, bet Latvijas diplomātu kolēģijas vadību uzņēmās Arnolds Speke (Spekke) (Vašingtonā); diplomātiskās un konsulārās darbības centrs pārvietojās uz ASV.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: Amerikas baptistu ārpilsētas mītne Bukskaunti (Filadelfijas apkaimē), Latviešu nams Toronto, Sidnejas luteriešu nams Hombušā, DV nams Helifeksā, Ņujorkas katoļu nams Bronksā, Austrālijas veco ļaužu mītne "Sidrabene" (Adelaidas apkaimē).

Klīvlendā notika Amerikas latviešu 3. dziesmu svētki.

Sidnejā notika Austrālijas latviešu 13. kultūras dienas.

PBLA nodibināja gadskārtēju Tautas balvu; pirmais to saņēma gleznotājs Jānis Kuga (Bostonā).

Veclatviešu sabiedriskais darbinieks Jēkabs Zībergs savā 100 gadu jubilejā saņēma ASV prezidenta L.B. Džonsona personisku apsveikumu (drīz pēc jubilejas J. Zībergs miris).

Inženieris Juris Upatnieks kopā ar amerikāni Emersu Lī Mičiganas universitātē atklāja un 1970. g. patentēja lāzera staru lietošanu telpiskā bezlēcās fotogrāfijā, ko nosauca par hologrāfiju (vēlāk lietota dažādās tehnikas nozarēs).

Mārīte Oзера no Čikāgas kļuva par Miss USA.

- 1964 Sakarā ar PSKP ģenerālsekretāra Ņ. Hruščova viesošanas Skandināvijā KLB protestēja pret padomju virskundzību Baltijā.

Sakarā ar ASV militāro izdevumu samazināšanu t.s. "Baltic Guard" latviešu vienības Rietumvācijā tika samazinātas no 8 līdz 4 rotām.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu dievnams Klīvlendā, Sv. Jāņa draudzes centrs Toronto un draudzes centrs Oldenburgā.

Stokholmas vecpilsētā atklāts latviešu jauniešu izbūvēts klubs "Pagrabs". Vārpas kolonijā pēc 42 gadu darbības likvidēta Palmas baptistu evaņģēliskā kopiena; tās īpašums (ap 1 mld kruzeiro vērtībā) vēlāk kļuva par Brazīlijas baptistu sabiedrisko centru.

Hamburgā LAKEC aizgādībā sarīkoti Eiropas latviešu 1. dziesmu svētki. PBLA Tautas balva piešķirta teologam un folkloristam Ludim Bērziņam (Denverā).

Vispasaules izstādē EXPO — 64 Ņujorkā ALA aizgādībā sarīkotas Latviešu dienas.

Pērtā notika Austrālijas latviešu 14. kultūras dienas.

Melburnā notika rakstnieka Jāņa Sarmas-Kalniņa 80 gadu jubilejas svinības; piešķirta arī LPB speciālbalsa.

18. olimpiskajās spēlēs Tokijā džudists Teodors Boronovskis no Austrālijas izcīnīja bronzas medaļu.

1965 Pirms 25 gadiem (1940) padomju armija okupēja Baltiju. Šajā sakarā baltiešu emigranti Ņujorkā sarīkoja protesta demonstrāciju EXPO — 64 teritorijā kā atgādinājumu par Baltijas valstu ciešanu dienu; notika arī demonstrācija pie ANO mītnes. Demonstranti prasīja atjaunot Baltijas valstu suverenitāti un iesniedza visām ANO nekomunistiskajām locekļēm manifestu ar šo prasību.

ASV kongress īpašā rezolūcijā (HCR-416) rezumēja Baltijas tautu likteni padomju varas apstākļos un uzdeva ASV prezidentam rīkoties ANO u.c. starptautiskajos forumos, lai atjaunotu Igaunijas, Latvijas un Lietuvas faktisko neatkarību.

Bīskaps Arnolds Lūsis no Toronto iesvētīts par LELB arhibīskapu.

Latviešu ģimnāzija Minsterē ieguva jaunas mācību telpas un internātu (uzcelts par VFR budžeta līdzekļiem; 5 mlj marku vērtībā).

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: ārpilsētas mītne "Garezers" (Mičiganā), paplašināts Latviešu nams Melburnā, uzcelta DV ārpilsētas mītne "Mūsmājas" (Koventri apkaimē) un baptistu dievnams Ižui (1917. g. celtā dievnama vietā).

Portlendā sarīkoti Amerikas Rietumkrasta latviešu 2. dziesmu svētki.

Toronto notika Kanādas latviešu 4. dziesmu svētki.

Melburnā notika Austrālijas latviešu 15. kultūras dienas.

Latviešu kultūras darbinieku kongresā Čikāgā piedalījās latvieši no Ziemeļamerikas, Rietumeiropas un Austrālijas.

Ņujorkā notika Latviešu tehnisko zinātņu 1. kongress, ko sarīkoja LIAA kopā ar arhitektu un agronomu biedrību.

Rakstniekam Jānim Sarmam-Kalniņam Melburnā piešķirta PBLA Tautas balva. Britu Bībeles biedrība Lielbritānijā publicēja Bībeli latviešu valodā atjaunotā tulkojumā (redaktors prof. Ernests Blese).

Izdevējs Jānis Abucis-Abučs (apgāds "Ziemeļblāzma" Stokholmā) pabeidza izdot Jāņa Raiņa "Kopotus rakstus" (1952 — 65; 12 sējumos).

Vatikāna 2. koncila (1962 — 65) lēmumu ietekmē arī latviešu emigrācijas katoļi sāka meklēt ekumeniskas sadarbības iespējas ar citām kristīgajām konfesijām un

- religijām. Dievkalpojums samazināja mazpazīstamās latīņu valodas lietošanu. Koncila darbā piedalījās arī bīskaps Boleslavs Sloskāns no Lēvenas.
- Ķīmiķis Andrejs Dravnieks, vadot pētījumus Ilinoisas Tehnoloģiskajā institūtā Čikāgā, kļuvis par olfaktonikas (smaržu zinātnes) pamatlicēju.
- 1966 **BATUN** — baltiešu koporganizācija (mītne Ņujorkā), kas ilgus gadus centās iegūt ANO atbalstu Baltijas labā.
- Amerikas baltiešu organizācijas Ņujorkā iepazīstināja ANO valstu delegācijas ar okupēto tautu stāvokli Baltijā (pārkrievošanu, cilvēka tiesību un tautu tiesību pārkāpumiem).
- Londonā LELB arhibīskaps A. Lūsis lordmēra klātbūtnē iesvētīja LWF atjaunoto luteriešu dievnamu; tas tika nodots latviešu un igauņu draudžu koplietošanā.
- Lesterā notika Anglijas latviešu 7. dziesmu svētki.
- Kraistčērčā notika Austrālijas latviešu 16. kultūras dienas.
- Čikāgā DV organizācijas 20. gadskārtā sarīkotas DV 1. globālās dienas.
- Čikāgā notika Amerikas latviešu kultūras darbinieku kongress.
- Stokholmā notika Eiropas latviešu kultūras darbinieku 2. kongress.
- PBLA Tautas balva piešķirta katoļu bīskapam Jāzepam Rancānam.
- Sakarā ar redaktora Jāņa Grīna nāvi Stokholmā beidza iznākt laikraksts "Latvju Vārds" (dib. 1944); pēc tam Zviedrijā sāka izplatīt Vācijas latviešu laikrakstu "Latvija".
- Austrālijā sāka iznākt daiļamatnieku žurnāls "Latviešu Lietišķā Māksla" (lidz 1977).
- Iegādāta Demoinas DV ārpilsētas mītne "Sauleskalns".
- 1967 H. Vilsona vadībā Lielbritānijas leiboristu valdība izlietoja Anglijas bankā noguldīto Baltijas valstu zeltu (Latvijas zelts 6553 kg). Baltiešu neatlaidīgie protesti 1969. g. piespieda Lielbritānijas Ārlietu ministriju paziņot, ka, ja Baltijas valstis atgūs faktisko neatkarību, tām būs tiesības atprasīt noguldīto zeltu.
- Sakarā ar padomju premjera A. Kosigina vizīti Lielbritānijā baltiešu un ukraiņu emigranti Londonā sarīkoja demonstrāciju.
- Minhenē nodibināta Eiropas Padome cīņai par brīvību.
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu dievnams Ņūbransvikā (Ņujorkas apkaimē), sabiedriskais centrs "Rīga" Indianapolisā, DV nams Toronto, Otavas luteriešu ārpilsētas mītne "Sprīdīši"; paplašināts Latviešu nams "Tālava" Adelaidā.
- Sietlā miris LELB emeritus arhibīskaps Kārlis Kundziņš; drīz pēc tam nāca klajā viņa sastādītā "Jaunā dziesmu grāmata".
- Sanfrancisko notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 3. dziesmu svētki.
- Mičigana "Garezerā" notika Amerikas Vidienes novadu 1. dziesmu diena.
- Adelaidā notika Austrālijas latviešu 17. kultūras dienas.
- Mičigana "Garezerā" latviešu skautu kustības 50. gadskārtā sarīkota skautu un gaidu noņemšana "Tēvzeme".
- Vispasaules izstādē EXPO-67 Monreālā LNAK aizgādībā sarīkotas Latviešu dienas.
- Monreālā notika Latviešu tehnisko zinātņu 2. kongress.

- Nodibināts RAF (mītne Stokholmā); sāka izdot "Raiņa un Aspazijas gadagrāmatu" (līdz 1979).
- Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: katoļu žurnāls "Gaisma", ("Dzimtenes Balss" pēctecis), literārais žurnāls "Treji Vārti", LVA žurnāls "Kadets".
- LNF publicēja enciklopēdisku rakstu krājumu "Latvia — Country and People".
- Arnoldam Spekem (Spekkem) no Vašingtonas piešķirta PBLA Tautas balva.
- Jānim Jaunsudrabiņam Kerbekes kapsētā atklāts piemineklis.
- 1968 Baltiešu emigranti mītnes zemēs svinīgi atzīmēja savu valstu dibināšanas 50. gadskārtu; ASV ārlietu ministra vietnieks Č. Bolens pieņēma PBLA — KLB delegāciju.
- PBLA izsludināja 1968. gadu par Jaunatnes gadu (jaunatnes nacionālās audzināšanas veicināšanai).
- Ar vienotu jubilejas koncertprogrammu noorganizēti: Eiropas latviešu 2. dziesmu svētki (Hannoverē 1. — 4. augustā), Amerikas latviešu 4. dziesmu svētki (Klīvlendā 30. augustā — 2. septembrī) un Austrālijas latviešu 18. kultūras dienas (Sidnejā 21. decembrī — 4. janvārī).
- Hannoverē notika PBLJ 1. kongress (28. — 31. jūlijā).
- PBLA Tautas balva 18. novembrī piešķirta vēsturniekam Edgaram Dunsdorfam, dramaturgam Mārtiņam Zivertam un sabiedriskajam darbiniekam eksministram Alfrēdam Bērziņam.
- Nodibināta AABS (mītne Ņujorkā); 1. konference notika Mērilendas universitātē.
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu dievnami Vilimentkā, Detroitā, Indianapolisā, kā arī Sidnejas luteriešu dievnams Hombušā un DV nams Adelaidā. Pārbūvēts un paplašināts DV nams Londonā (Anglijā), pēc tam namā iekārtota mītne arī Latvijas sūtniecībai un LNPL.
- Rietummičiganas universitātē Kalamazū atklāts latviešu valodas un literatūras seminārs.
- Upsalā WCC 4. asamblejā kā novērotājs piedalījās LELB arhibīskaps A. Lūsis no Toronto.
- Nodibināta LTDA.
- Sāka iznākt žurnāls "Latvju Mūzika".
- ASV publicēta Nikolaja Viksniņa monogrāfija "Latvijas vēsture jaunā gaismā".
- Par 19. olimpisko spēļu tehnisko direktoru un Meksikas vieglatlētu izlases treneri tika uzaicināts Edgars Laipenieks no Kalifornijas.
- Stokholmā baltiešu emigranti un viņu līdzjutēji sarīkoja protesta demonstrāciju pret A. Kosigina viesošanos Zviedrijā.
- 1969 Ribentropa — Molotova pakta 30. gadskārtā baltiešu emigranti Ņujorkā un Stokholmā sarīkoja demonstrācijas.
- Baltijas valstu diplomāti Vašingtonā deklarācijā prasīja ievērot tautu suverenitāti un atjaunot Baltijas valstu neatkarību.
- Līdz ar Roberta Kampusa nāvi izbeidzās Latvijas diplomātiskā pārstāvība Spānijā.
- Grandrepidsā miris bīskaps Jāzeps Rancāns, LCPV priekšsēdis.

Ugunsgrēkā bojāts Vašingtonas latviešu luteriešu centrs Haiatsvilā (atsāka darbību 1971).

Sakarā ar pilsētas rekonstrukciju atsavināts un nojaukts Sietlas Latviešu centrs; līdz jauna centra atklāšanai (1971) latviešu pasākumi notika irētās telpās.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: DV nams Donkasterā (Anglijā), Brazīlijas luteriešu veco ļaužu mītne "Sauleskalns" Novu Odesas apkaimē; Melburnas DV ārpilsētas īpašums "Vanagi" papildināts ar jaunceltni.

Mičigana "Garezerā" notika Amerikas Vidienes novadu 2. dziesmu dienas.

Pērtā notika Austrālijas latviešu 19. kultūras dienas.

Ņujorkā notika Bruno Skultes komponētā baleta "Koklētājs un velns" pirmiestudējums.

Beidza iznākt jaunatnes žurnāls "Mēs" (dib. 1961), nāca klajā jauns luteriešu žurnāls "Jaunatnes Ceļš" (līdz 1975).

Filatēlists un numismāts Aleksandrs Platbārzdīs ievēlēts par Zviedrijas akadēmijas korespondētājlocekli.

Zentai Mauriņai no Bādkrocingenes piešķirta PBLA Tautas balva.

1970 Arnolds Speke (Spekke) veselības dēļ atteicās no amata; par Latvijas diplomātu kolēģijas un sūtniecības vadītāju Vašingtonā kļuva Anatols Dinbergs.

Līdz ar Artūra Vanaga nāvi izbeidzās Latvijas konsulārā pārstāvība Norvēģijā.

Vairākās ASV pilsētās baltiešu emigranti sarīkoja protesta demonstrācijas pret 30 gadus ilgo PSRS virskundzību Baltijā un cilvēka tiesību pārkāpumiem. UBA memorandā, kas iesniegts ANO nekomunistiskajām locekļēm, izvirzīta prasība atjaunot Lietuvas, Latvijas, Igaunijas neatkarību un uzņemt tās ANO par pilntiesīgām locekļēm.

LELB arhibīskaps A.Lūsis no Toronto piedalījās LWF 5. ģenerālkonferencē Lozannā, kā arī bija oficiālā vizītē pie pāvesta Pāvila VI Vatikānā.

Austrālijas latvieši kā atsevišķa etniska vienība piedalījās Austrālijas 200 gadu jubilejas svinībās un pāvesta sagaidīšanā Sidnejā.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: katoļu "Saules Nams" Sidnejā, luteriešu nams "Lynthorn House" Lesterā.

Mičiganā nodibināts Latviešu fonds.

Kanādas latviešu gadskārtējās kultūras dienās Toronto notika Tāļivalža Ķeniņa 2. simfonijas pirmatskaņojums.

Ņūdžersijas "Priedainē" notika Amerikas Austrumkrasta novadu dziesmu diena. Losandželosā notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 4. dziesmu svētki.

Toronto notika Kanādas latviešu 5. dziesmu svētki. Plašās un daudzveidīgās programmas dēļ svētkus sauca par Tautas svētkiem; tur notika arī Jāņa Kalniņa 2. simfonijas un Tāļivalža Ķeniņa 3. simfonijas pirmatskaņojums.

Toronto notika Latgales 1. dziesmu dienas.

Brisbenā notika Austrālijas latviešu 20. kultūras dienas.

Notingemā sarīkoti Anglijas latviešu 1. jaunatnes svētki. Sabiedriskajam darbiniekam Vilim Janumam no Minsteres piešķirta PBLA Tautas balva.

Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: Čikāgas katoļu mēnešraksts "Aglonas Vēstnesis", "ALA Žurnāls", literārais žurnāls "Ceļa Zīmes" (līdz 1982, Londonā; atjaunots 1961 – 69).

- Sanhosē universitātē (Kalifornijā) notika AABS 2. ģenerālkonference. Stokholmā nodibināts BIS.
- Vieglatlēts Juris Pūce no Toronto izcīnīja zelta medaļu Britu Sadraudzības spēlēs Edinburgā.
- 1971 ALA 20. kongresā Grandrepidsā (pārstāvēta 181 organizācija, 50 – 60 tk biedru) ar apsveikuma runu uzstājās ASV republikāņu līderis, vēlākais ASV prezidents Dž.Fords.
- No jauna iesvētīts Vašingtonas latviešu luteriešu centrs Haiatsvilā (1969. g. bojāts ugunsgrēkā).
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu Sv.Pāvila dievnams Vudeilā pie Čikāgas, Latviešu centrs (Latviešu nams un luteriešu dievnams) Sietlā, luteriešu Sv.Pētera dievnams Adelaidā.
- Mičigana "Garezerā" notika Amerikas Vidienes novadu 3. dziesmu dienas. Lesterā notika latviešu 8. dziesmu svētki.
- Melburnā notika Austrālijas latviešu 21. kultūras dienas.
- Toronto DV organizācijas 25. gadskārtā sarīkotas DV 2. globālās dienas.
- Ģeofiziķim Leonīdam Slaucītājam no Melburnas piešķirta PBLA Tautas balva. LELB uzņēma WCC kā pilntiesīga locekli.
- Pēc ALA pasūtījuma uzņēmta dokumentāla filma "Latvijas 50 gadi".
- Rakstniekam Antonam Rupainim piešķirta latviešu katoļu speciālbilva.
- Tālvaiņam Ķeniņam no Toronto piešķirta Kanādas komponistu savienības balva.
- Kinooperators Vilis Lapenieks (jun.) apbalvots ar Holivudas Filmu akadēmijas "Oskaru"; viņa dokumentālā filma "Halstrom Chronic" Kannu kinofestivālā saņēma "Zelta Palmu".
- Stokholmā BIS 1. ģenerālkonference ievadīja šo konferenču sarīkošanu nēpāra gados (koordinējoties ar AABS, kas rīko konferences pāra gados).
- 1972 Medicīnas doktors Eduards Upenieks iecelts par Latvijas konsulu Kanādā (mītne Toronto; līdzšinējais konsuls Vilis Tomsons iecelts par sūtniecības padomnieku Vašingtonā).
- Čikāgā luteriešu Cionas draudze un baptistu draudze pārdeva savus dievnamus, jo to atrašanās vietas vairs neatbilda draudžu vajadzībām.
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: Latviešu sabiedriskais centrs Klīvlendā, luteriešu Sv.Krusta dievnams Melburnā, DV nams Notingemā, baptistu dievnams Renasensā.
- Minsterē nojaukts DV nams.
- PBLA izsludināja 1972. gadu par Latviešu valodas gadu, paredzot īpašus pasākumus valodas saglabāšanai emigrācijas apstākļos.
- PBLA sāka izdot gadskārtēju aktuālās informācijas krājumu "Latvija šodien" (no 1977. g. arī angļu valodā "Occupied Latvia Today").
- Apvienojot ZALKF, ALKF un ELKC, PBLA ietvaros izveidots PBLKF.
- Ar PBLKF atbalstu sāka iznākt žurnāls "Pa Dejas Ceļu".
- Vankūverā notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 5. dziesmu svētki.
- Adelaidā notika Austrālijas latviešu 22. kultūras dienas.
- Dzejniekam Andrejam Eglītim piešķirta PBLA Tautas balva.

Gaidu kustības 50. gadskārtā Ontārio "Saulainē" sarīkota skautu un gaidu lielnometne "Rīga dimd".

Kinooperators Vilis Lapenieks (jun.) otro gadu pēc kārtas apbalvots ar Holivudas Filmu akadēmijas "Oskaru".

ASV notika Andreja Jansona komponētās dziesmuspēles "Meža teika" pirmizrāde.

Kastanjolā Rainim un Aspazijai atklāts piemineklis.

ASV nodibināta 67 etnisko apvienību konfederācija un Etnisko studiju padome (ar ALA līdzdalību).

Toronto universitātē notika AABS 3. ģenerālkonference un Latviešu tehnisko zinātņu 3. kongress.

Beidza publicēt Pētera Cirša katoļu teoloģijas pamatkursu "Dieva mācība" (1962 – 72, 4 sējumos).

1973 Sakarā ar Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes dalībvalstu sanākumi Helsinkos un PSKP ģenerālsekretāra L. Brežņeva gaidāmo viesošanās Vašingtonā ASV ārlietu resorā notika baltiešu diplomātu apspriede.

Baltiešu emigranti pie ANO mītnes Ņujorkā sarīkoja demonstrāciju ar prasību atdot Baltijai brīvību.

Eiropas Drošības un sadarbības apspriedē Helsinkos baltiešu emigranti izplatīja memorandu ar prasību atsvabināt Baltiju no padomju okupācijas, kā arī atļaut baltiešu pārstāvjiem piedalīties konferencē.

Otavā pirmoreiz notika Baltiešu nedēļa.

ASV kongress atvēlēja līdzekļus baltiešu pārraidēm RL-RFE raidstacijā (sāktas 1975).

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: otrs luteriešu dievnams Linkolnā, Latviešu nams Pērtā, DV nami Līdsā, Boltonā un Hadersfildā, DV ārpilsētas mītne "Dzintari" Monreālā, luteriešu dievnams Novu Odesā.

PBLA izsludināja 1973. gadu par Dziesmu gadu par godu Pirmo vispārējo latviešu dziesmu svētku simtgadei. Ar vienotu jubilejas koncertprogrammu tika organizēti Eiropas latviešu 3. dziesmu svētki Ķelnē, Amerikas latviešu 5. dziesmu svētki Klīvlendā un Austrālijas latviešu 23. kultūras dienas; programmā Jāņa Kalniņa 3. simfonijas, Tālvaiļa Ķeniņa 4. simfonijas un klavierkoncerta, Longīna Apkalna "Kingīras rekviēma" pirmatskaņojums.

Ķelnes domā ekumeniskā dievkalpojumā latvieši saņēma pāvesta Pāvila VI apsveikumu, bet latviešu katoļi aicināja izveidot vienotu (universālu) Baznīcu, kas kļūtu par komunisma pretspēku.

LELB arhibīskaps A. Lūsis no Toronto ieradās audiencē pie pāvesta Pāvila VI Vatikānā.

Minsteres latviešu ģimnāzijai piešķirta PBLA Tautas balva.

Toronto notika latgāliešu kultūras dienas.

Nodibināta LaRA.

Ar ALA atbalstu uzņemta dokumentāla filma "Brīvās pasaules latviešu dzīves apskats".

Ņujorkā gleznotājs Augusts Annuss godināts 80 gadu jubilejā.

Bukskaunti sāka darboties otrā latviešu vasaras vidusskola "Beverīna".

- Sanpaulu sāka iznākt Dienvidamerikas latviešu laikraksts "Zem Dienvidu Krusta".
- Līdz ar Kārļa Gulbja nāvi izbeidzās Latvijas interešu pārstāvība Beļģijā. Publicēta Paula Jurēvica filozofisko eseju grāmata "Pretrastu pasaule".
- 1974 Eiropas Drošības un sadarbības apspriedei un NATO ārlietu ministru konferen-
 cei iesniegti baltiešu, t.i., PBA memorandi par neatrisināto Baltijas problēmu. Austrālijas leiboristu valdība, balstoties uz pragmatiskiem apsvērumiem, nolēma samierināties ar Baltijas iekļaušanu Padomju Savienībā, tas izraisīja asu baltiešu emigrantu protestu visā Rietumpasaulē un piespieda Austrālijas valdību jau nākamajā gadā atgriezties pie iepriekšējās politikas. ASV īpašā rezolūcijā nr. 401 konstatēja Baltijas tautu smago stāvokli padomju okupācijā.
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: Latviešu centrs Rokvilā pie Vašingtonas; tur atrodas arī ALA un PBLA biroja mītne (iepriekšējais centrs Haiatsvilā pārdots), Ņujorkas DV nams Bronksā (iepriekšējais nams Kvinsā pārdots), luteriešu draudzes nams Sidnejā, LKIA nams Auē (Bavārijā). Mičigana "Garezerā" notika Amerikas Vidienes novadu 4. dziesmu dienas. Roufentā (Anglijā) notika brīvdabas dziesmu diena. Pērtā notika Austrālijas latviešu 24. kultūras dienas. Arhitektam Paulam Kundziņam no Helifeksas piešķirta PBLA Tautas balva. ALA pārziņā nodibināts Latviešu institūts. Dienvidvācijā sarīkotas latgaliešu kultūras dienas. Sietlas apkaimē sāka darboties trešā vasaras vidusskola "Kursa". ASV notikusi komponista Andreja Jansona dziesmuspēles "Sarkangalvīte – 74" pirmizrāde. Ar ALA atbalstu uzņemta dokumentālā filma "Tauta tuvumā, tauta tālumā". Kārbondeilā Dienvidilinoisas universitātē izveidota baltiešu teātra studiju programma. Čikāgā Iinoisas universitātē notika AABS 4. ģenerālkonference. Vankūvērā notika Tālivalža Ķeniņa vijolkoncerta pirmatskaņojums. Tēlnieks Augusts Kopmanis uzņemts par Kanādas Karaliskās Mākslas akadēmijas locekli. Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: PBLA miniatūrbiļetens "Latvietis Latvietim" (paredzēts nelegālai izplatīšanai Latvijā), ALA biļetens "Latvian News Digest". Iznāca jaunas grāmatas: "Latviešu karavīrs Otrā pasaules kara laikā" (1970–75; 3 sēj.; DV izdevums), Pētera Cirša "Dzilāk domāta doma", filozofijas vēsture "Latvians in America", Aleksandra Solžeņicina "Gulaga arhipelāgs".
- 1975 PBLA delegācija iesniedza Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes dalībvalstu sanākumam PBA memorandum; baltiešu emigranti dažādās Rietumeiropas pilsētās sarīkoja demonstrācijas jeb t.s. "brīvības sardzes". ASV valdība un Kongress atkārtoti apliecināja baltiešu emigrantiem, ka ASV tiesiski neatzīst Baltijas iekļaušanu Padomju Savienībā un ka t.s. Helsinku akts nenozīmē PSRS virskundzības legalizāciju Baltijā. Tomēr prezidents Dž.Fords

šo nostāju vēlreiz neapliecināja konferencē, kā bija vēlējušies baltiešu pārstāvji. Radiostacija RL-RFE Minhenē sāka regulāras īsviļņu pārraides lietuviešu, latviešu, igauņu valodā; tika izbeigtas baltiešu finansētās pārraides Spānijas Nacionālajā radio.

Lai uzturētu pastāvīgus sakarus ar ASV iedzīvotāju etniskajām grupām (to vidū arī latviešiem), izveidots ASV Prezidenta etniskais birojs. No ASV federālā budžeta iedalīti līdzekļi etnisko kultūru atbalstam.

Nodibināta Zviedrijas Imigrācijas padome, kas sadala valdības piešķirtos līdzekļus etnisko kultūru atbalstam.

Austrālijā parlamenta vēlēšanās leiboristi cieta neveiksmi; jaunā (liberālu) valdība vēlreiz izteica atbalstu Baltijas valstu neatkarības centieniem un atjaunoja Latvijas konsulātam Melburnā oficiālo diplomātisko statusu. Šāds valsts politikas pavērsiens tika uzskatīts par baltiešu lielāko politisko sasniegumu pēdējo 25 gadu laikā; visā Rietumpasaulē baltieši to jūsmīgi nosvinēja (vienīgi Jaunzēlande samierinājās ar Baltijas iekļaušanu Padomju Savienībā un šajās pozīcijās palika arī turpmākajos gados).

Latviešu luterieši izsludināja 1975. gadu par Baznīcas gadu, atbalstot katoļu izsludināto Svēto gadu.

LELB arhibīskaps A. Lūsis no Toronto apmeklēja latviešu draudzes Rietumeiropā un ieradās Stokholmā oficiālā vizītē pie Zviedrijas karaļa; viņš apmeklēja arī Zviedrijas luteriešu arhibīskapu.

Mičigana "Garezerā" luterieši pirmoreiz sarīkoja Draudžu dienas, kas turpmāk kļuva par regulāru pasākumu, ar dažu gadu atstarpi.

Nairobi WCC 5. ģenerālkonferencē arhibīskaps A. Lūsis apsūdzēja PSRS koloniālisma politikā (Baltijas okupācijā); īpašā WCC rezolūcijā tika nosodīta ticīgo apspiešana visās komunistu pārvaldītajās zemēs.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu centrs Linkolnā un dievnams Losandželosā; paplašināti Latviešu nami Sidnejā un Melburnā.

Visos lielākajos latviešu emigrācijas centros tika atzīmēta Kronvaldu Ata nāves simtgade, saistot to ar emigrācijas centieniem nacionālajā izglītībā.

Monreālā notika Ziemeļamerikas latviešu jauniešu 1. dziesmu svētki.

Sietlā notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 6. dziesmu svētki.

Lesterā notika Anglijas latviešu 9. dziesmu svētki.

Brisbenā notika Austrālijas latviešu 25. kultūras dienas.

Gotlandē Zviedrijas latviešu saietā 8. maijā tika pieminēta traģiskā bēgšana no Kurzemes 1944. — 1945. g.; Slītē atklāts piemineklis bojā gājušajiem bēgļiem.

Florefā notika PBLJ 3. kongress.

Filozofam Paulam Jurēvicam no Volavolas (Austrālijā) piešķirta PBLA Tautas balva.

Stokholmā notika Eiropas latviešu kultūras darbinieku 5. kongress.

Klīvlendā notika Ziemeļamerikas latviešu kultūras darbinieku saiets.

Indianapolisā notika dziesmuspēles "Homo novus" (sižets pēc Anšlava Eglīša romāna) pirmizrāde.

Ņujorkā komponistam Bruno Skultem sarīkotas 70 gadu jubilejas svinības un autorkoncerts Linkolna centrā.

- Sāka iznākt jauni periodiskie izdevumi: ALA žurnāls "Latvju Māksla", biļetens "ALA Vēstis", mēnešraksts "Čikāgas Ziņas".
- 1976 ASV 200 gadu jubilejas gadā dažādās pilsētās notika arī latviešu etniskās kultūras sarīkojumi. Latvijas sūtniecības vadītājs Anatols Dinbergs (kopā ar lietuviešu un igauņu diplomātiem) tika uzaicināts jubilejas pieņemšanā pie ASV prezidenta Dž.Forda.
- ASV senāts īpašā rezolūcijā nr. 319 vēlreiz apstiprināja ASV atbalstu Baltijas valstu neatkarības atgūšanai.
- ASV Kongress prasīja ticības brīvību Padomju Savienībā un Austrumeiropas sociālistiskajās valstīs.
- ASV delegāts ANO pilnsapulcē apsūdzēja PSRS koloniālismā. PBLA izsludināja 1976. gadu par Skolu gadu un paredzēja plašus pasākumus etniskās izglītības veicināšanai.
- Beidza darboties 1891. g. dibinātā Trīsvienības luteriešu draudze Bostonā.
- Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: baptistu dievnams Rokfordā pie Grandrepidsas, DV ārpilsētas mītne "Straumēni"; paplašināts DV nams Donkasterā.
- Toronto notika Kanādas latviešu 6. dziesmu svētki un PBLA Latviešu dienas; programmā Tālivalža Keņiņa 5. simfonijas pirmatskaņojums (atskaņu koncerts Nūdžersijas "Priedainē").
- Štutgartē ar VLCP — LCK atbalstu sarīkotas Vācijas latviešu 1. dziesmu dienas.
- Kanberā notika Austrālijas latviešu 26. kultūras dienas.
- Londonā (Anglijā) DV organizācijas 30. gadskārtā sarīkotas DV 3. globālās dienas.
- Nodibināta DALJA.
- Ņujorkā Kolumbijas universitātē notika AABS ģenerālkonference.
- Monreālā Makgila universitātē notika Latviešu tehnisko zinātņu 4. kongress.
- Toronto komponistam Jānim Norvilim sarīkoja 70 gadu jubilejas svinības un viņa autorkoncertu.
- Gleznotājs Jānis Annuss (profesora Augusta Annusa dēls) no Ņujorkas ievēlēts par ASV Nacionālās akadēmijas locekli.
- Daudzbērnu mātei Rutai Šmitei (baptistu mācītāja Jāņa Šmita dzīvesbiedrei) piešķirta PBLA Tautas balva.
- Kanādas latviete Silvija Burka kļuva par pasaules čempioni ātrslidošanas daudzciņā.
- Bostonā beidza iznākt ALSV laikraksts "Amerikas Latvietis" (dib. 1940).
- Iznāca jaunas grāmatas: Miķeļa Bukša "Latgolas atmūda", Mārtiņa Ziverta "Lugas" (1964—76, 3 sēj.).
- 1977 Sakarā ar Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes dalībvalstu sanākumi Belgradā PBA delegācija iesniedza baltiešu memorandu ar prasību izbeigt padomju okupāciju Baltijā; līdzīgu baltiešu iesniegumu saņēma arī ANO Cilvēka tiesību komisija Ženēvā.
- PBLA izsludināja 1977. gadu par Ministeres ģimnāzijas gadu, pievēršoties etniskās izglītības problēmām.
- Nodibināta DALA.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu Cionas dievnams Čikāgā (1972. g. pārdotā dievnama vietā), luteriešu dievnams Rokvilā pie Vašingtonas, Oregonas Latviešu centrs Portlendā, atpūtas nams Ņujorkas luteriešu ārpilsētas īpašumā Ketskila kalnos, DV nami Sidnejā un Melburnā.

Ročesterā notika Ziemeļamerikas latviešu jaunatnes 2. dziesmu svētki.

Pesadīnā pie Losandželosas notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 7. dziesmu svētki; programmā Jāņa Mediņa komponētā baleta "Rožu valsis" pirmuzvedums.

Londonā notika Eiropas latviešu 4. dziesmu svētki un ekūmenisks dievkalpojums Sv. Pāvila katedrālē.

LELB Virsvaldes vēstījums aicināja latviešus vairāk pievērsties Dievam, dzimtenes Baznīcai un dzimtajai valodai kā latvietības pēdējam patvērumam. Mičigana "Garezerā" notika Amerikas Vidienes novadu 5. dziesmu dienas.

Melburnā notika Austrālijas latviešu 27. kultūras dienas.

Ņujorkā notika Bruno Skultes simfoniskās poēmas "Daugava" pirmatskaņojums.

Ņujorkas luteriešu mītnē Ketskila kalnos sarīkota skautu un gaidu lielnotetne. Visos latviešu emigrācijas nozīmīgākajos centros svinīgi atzīmēta Jāņa Jaunsudrabiņa simtgade un valstsvīra Kārļa Ulmaņa simtgade un pieminēta viņa mocekļa nāve padomju ieslodzījumā; Brāļu kapos pie Tenersvilas viņam atklāta piemiņas plāksne.

Gleznotājam Augustam Annusam no Ņujorkas piešķirta PBLA Tautas balva. Zenta Mauriņa no Bādkrocingenes 80 gadu jubilejā saņēma VFR Kultūras fonda medaļu un Šveices Brīvības un cilvēka tiesību fonda prēmiju.

Ņujorkā miris eksministrs Alfrēds Bērziņš, pēdējais neatkarīgās Latvijas valdības loceklis.

Kanādas latviete Silvija Burka kļuva par pasaules čempioni ātrslidošanā sprinta daudzciņā.

1978 Baltiešu emigranti svinīgi atzīmēja savu valstu dibināšanas 60. gadskārtu. Kanādā un Austrālijā baltiešu svinībās piedalījās arī valdību un parlamentu locekļi; baltiešu delegācijas audiencē pieņēma ASV un Zviedrijas valdības.

PBLA izsludināja 1978. gadu par Pretpārkrievošanas gadu, vērsot Rietumpasaules uzmanību uz Latvijas pārkrievošanu.

Pēc Alfrēda Rūsiņa nāves par Latvijas interese parstāvi Brazīlijā kļuva luteriešu mācītājs Jēkabs Ādolfs Mekšs (Sanpaulu).

Latviešu organizāciju īpašumiem pievienojās pensionāru mītne Hērstbridžā pie Melburnas.

Bostonā notika Amerikas latviešu 6. dziesmu svētki; programmā Jāņa Kalniņa 4. simfonijas un Andreja Jansona dziesmuspēles "Sprīdītis" pirmatskaņojums.

Bostonā notika PBLJ 4. kongress.

Adelaidā notika Austrālijas latviešu 28. kultūras dienas.

Gunāram Rodem — cīnītājam par cilvēka tiesībām, kas nesen no PSRS bija emigrējis uz Zviedriju, piešķirta PBLA Tautas balva.

Tobago latviešu salidojumā atklāts piemineklis senajiem kurzemniekiem.

Toronto universitātē notika AABS 6. ģenerālkonference.

Toronto nodibināta kultūras biedrība "Dardedze", kas pretēji citām latviešu emigrācijas organizācijām nevairījās no sakariem ar padomju iestādēm un organizācijām Latvijā.

Bādkrocīgenē mirusi Zenta Mauriņa.

Imants Lešinskis — padomju tulks ANO — atteicās atgriezties PSRS.

1979 Ribentropa — Molotova pakta 40. gadskārtā baltiešu un poļu emigranti sarīkoja demonstrācijas; vairākos memorandos viņi prasīja izbeigt PSRS virskundzību Baltijā un Polijā. Demonstrantus atbalstīja ASV Kongress, īpašā rezolūcijā pieprasot izvest padomju karaspēku no Baltijas un ANO uzraudzībā sarīkot tur brīvas vēlēšanas.

Anatols Dinbergs — Latvijas diplomātu kolēģijas vadītājs — iecēla Voldemāru Kreicbergu par sūtniecības padomnieku Vašingtonā (1978. g. mirušā Viļa Tomsona vietā), bet Emīlu Dēliņu — par Latvijas vicekonsulu Melburnā. Iesvētīts Toronto Latviešu centrs (TLC; 1,5 mlj dolāru vērtībā, no tiem 630 tk no Kanādas valsts budžeta etnisko programmu līdzekļiem).

Monreālā notika Ziemeļamerikas latviešu jaunatnes 3. dziesmu svētki; programmā Daces Štauveres-Aperānes komponētās dziesmuspēles "Varoņdarbi" pirmatkaņojums.

Mičigana "Garezerā" notika Amerikas Vidienes novadu 6. dziesmu dienas.

Sanfrancisko sarīkoti Amerikas Rietumkrasta latviešu 8. dziesmu svētki.

Sidnejā notika Austrālijas latviešu 29. kultūras dienas.

Visbijā sarīkotas Pasaules brīvo latviešu 1. dziesmu dienas.

Zviedrijas valdība pirms tam bija noraidījusi PSRS oficiālo notu ar prasību aizliegt dziesmu svētkus Gotlandē kā "pretpadomju provokāciju".

Visbijā notika arī Latviešu tehnisko zinātņu 5. kongress.

Pedagoģei Annai Ziedarei no Melburnas piešķirta PBLA Tautas balva.

ALA pārziņā nodibināta Amerikas latviešu pensionāru padome.

Minsterē latviešu ģimnāzijas telpās sāka darboties Eiropas latviešu vasaras vidusskola.

Mičigana "Garezerā" atzīmēta komponista Alfrēda Kalniņa simtgade, vienlaikus godinot viņa dēlu, komponistu Jāni Kalniņu no Kanādas 75 gadu jubilejā. Geologs Aleksis Dreimanis no Londonas (Ontārio) kļuva par Kanādas Karaliskās biedrības locekli.

Mākslinieks Juris Soikāns no Dortmundes uzņemts par Itālijas Mākslas akadēmijas locekli.

Hamburgā 69 g. vecumā ar mūža ieslodzījumu notiesāts atvaļinātais majors Viktors Arājs; viņš tika apsūdzēts par ieslodzīto nelikumīgu vajāšanu 2. pasaules kara laikā Latvijā (līdz 1975. g. V. Arājs emigrācijā slēpās ar segvārdu Zeibots). Pirmoreiz emigrācijas vēsturē pa Ziemeļamerikas latviešu kolonijām organizētā viesturnejā devās Rīgas aktieru grupa un komponists Raimonds Pauls.

Iznāca jaunas grāmatas: Laimoņa Streipa "Visjaunāko laiku Latvijas vēsture", "Trimdas biogrāfiskā vārdnīca", "Latvieši — universitātes beigušie", luteriešu teologa Egila Grīšļa meditācijas "Pie rokas ņem un vadi".

1980 Baltiešu emigranti ar demonstrācijām un memorandiem protestēja pret PSRS

virskundzību Baltijā, kā arī pret baltiešu iesaistīšanu padomju karaspēkā karā ar Afganistānu.

Sakarā ar Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes dalībvalstu sanākumi Madridē PBLA tur iekārtoja informācijas biroju.

ASV prezidents R.V.Reigans izdeva dekrētu "Par Latvijas, Lietuvas un Igaunijas diplomātisko dienestu pēctecību". Ar šo dekrētu ASV valdība apņēmas arī turpmāk atzīt (pēc pēctecības principa) Baltijas valstu diplomātiskās pārstāvniecības.

Saņemot trimdas latviešu pateicību par darbu Latvijas labā, pāvests Jānis Pāvils II apliecināja, ka ik dienas lūdzas par Lietuvu un Latviju.

Lietuvas sūtniecībai Vašingtonā no Latvijai piederošajiem depozītiem ASV sāka izsniegt regulāru finansiālu atbalstu (Lietuvas līdzekļi ārzemēs bija izsīkuši).

ALTS nams Bostonā sapostīts ugunsgrēkā.

Mičigana "Garezera" atklāts jauns sabiedrisko ēku puduris "Kriķa ciems". Korporācijas "Latvia" un "Fraternitas Cursica" Toronto iegādājās sabiedriskās mītnes (namus).

Pērtā notika Austrālijas latviešu 30. kultūras dienas.

Pēc LAKEC ierosinājuma Eiropas Parlaments Strasbūrā apsprieda Baltijas jautājumu un pieņēma rezolūciju.

Kastanjolā notika Eiropas latviešu kultūras darbinieku 6. kongress; tika atklāts Raiņa un Aspazijas muzejs.

Luteriešu centrā Rokvilā pie Vašingtonas atklāts Latviešu muzejs.

Nodibināta LMAA.

Mērilendas universitātē pie Vašingtonas notika AABS 7. ģenerālkonference.

Literātam Anšlavam Eglītim no Losandželosas piešķirta PBLA Tautas balva.

Baltoloģe Velta Rūķe-Draviņa no Stokholmas kļuva par Zviedrijas Humanitārās Zinātņu akadēmijas īsteno locekli.

Tēlnieks Voldemārs Balutis no Zviedrijas uzņemts par Itālijas Mākslas akadēmijas biedru.

Baletdejojātājs Jānis Piķieris no Venecuēlas 4. starptautiskajā baleta konkursā Maskavā apbalvots ar zelta medaļu.

Čikāgā sāka iznākt valodnieku mēnešraksts "Vēstis".

Edmars Mednis no Ņujorkas kļuva par starptautisko šaha lielmeistaru.

- 1981 Anatols Dinbergs — Latvijas diplomātu kolēģijas vadītājs — iecēla inženieri Paulu Jēkabu Reinhardu par sūtniecības vadītāju Londonā (mirušā Teodota Visvalža Ozoliņa vietā), bet juristu Ādolfu Šildi — par Latvijas interešu pārstāvi Vācijā (mītne Minsterē; stājies darbā 1978. g. mirušā Roberta Liepiņa vietā). ASV Kongresā atzīmēja BATUN darbības 20. gadskārtu. BATUN memorandā, kas iesniegts ANO Cilvēka tiesību komisijai Ženēvā, PSRS apsūdzēta par cilvēka tiesību pārkāpumiem Baltijā. Ar baltiešu delegāciju tikās arī Šveices ārlietu ministrs F.Obērs.

Latviešu organizāciju jauniegūtie īpašumi: luteriešu Sv.Pāvila dievnams Detroitā (1968. g. iesvētītā dievnama vietā) un studentu mītne Kalamazū.

Lesterā pārdots latviešu luteriešu draudzes nams.

- Rietummičiganas universitātē Kalamazū pēc paplašinātas programmas reorganizēts latviešu seminārs (izveidots divgadīgs ziemas semestru kurss).
- Toronto notika Kanādas latviešu 7. dziesmu svētki; programmā Tāļivalža Ķeniņa klavierkoncerta un 7. simfonijas pirmatskaņojums.
- Lesterā notika Anglijas latviešu 10. dziesmu svētki.
- Minhenē notika Vācijas latviešu 2. dziesmu svētki.
- Brisbenā notika Austrālijas latviešu 31. kultūras dienas.
- Melburnā DV organizācijas 35. gadskārtā sarīkotas DV 4. globālās dienas.
- "Straumēnos" (Anglijā) notika PBLJ 5. kongress.
- Pēc Ziemeļamerikas parauga Rietumeiropā sāka rīkot luteriešu Draudžu dienas.
- Kerbekē notika Eiropas latviešu kultūras darbinieku 7. kongress.
- ASV sāka rīkot latvisko ģimeņu semināru — "3 × 3" nometnes.
- Jāņa Daliņa fonds (Austrālijā) par darbu latvietības labā latviešu jauniešiem sāka piešķirt gadskārtēju balvu.
- Miris un Lēvenas abatijā (Beļģijā) svinīgi apbedīts latviešu emigrācijas katoļu bīskaps Boļeslavs Sloskāns.
- Anšlavs Eglītis 75 gadu jubilejā Losandželosā godināts kā trimdas ievērojamākais literāts, 46 grāmatu autors. Turpat Dienvidkalifornijas universitātes teātrī uzvesta Andreja Jansona komponētā dziesmuspēle "Embrace With Magic", kuras librets veidots pēc A. Eglīša romāna "Homo Novus" (angļu valodā).
- Publicēta latviešu valodā Austrālijas valodnieka Trevora Fenela sarakstīta gramatika "A Grammar of Modern English" (3 sēj.).
- Sabiedriskajam darbiniekam Bruno Albatam no Ņujorkas piešķirta PBLA Tautas balva.
- 1982 Anatols Dinbergs — Latvijas diplomātu kolēģijas vadītājs — atjaunoja Leo Andersonu par Latvijas konsulu Losandželosā.
- Pēc konsula Roberta Mekomasa nāves Melburnā konsulāta vadību pārņēma līdzšinējais vicekonsuls Emīls Dēliņš.
- Par Latvijas interešu pārstāvi Vatikānā kļuva katoļu teologs Kazimirs Ručs (mītne Lēvenā; stāties darbā mirušās Martas Rasupes vietā).
- Baltiešu emigranti apsūdzēja PSRS ANO Cilvēka tiesību komisijai Ženēvā par necilvēcīgu baltiešu opozicionāru vajāšanu: par ieslodzīšanu psihiatriskajās slimnīcās, sakroplošanu un nogalināšanu.
- ASV 14. jūniju sāka atzīmēt kā Baltijas Brīvības dienu — tas bija jauns pasākums, kas apliecināja morālu atbalstu baltiešu centieniem ASV valdības politikas līmenī.
- ASV Rietumkrastā nodibināta Baltiešu Brīvības līga.
- Austrālijas senāts (parlamenta augšpalāta) īpašā rezolūcijā atzīmēja PSRS virskundzībā nonākušo Baltijas tautu beztiesīgumu un uzdeva Austrālijas valdībai ierosināt ANO Baltijas problēmas apspriešanu.
- Francijas ārlietu ministrs K. Šesons parlamentā apliecināja, ka Francija turpina neatzīt par tiesisku Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā.
- Pirmoreiz ANO sesijā oficiāli akreditēta BATUN delegācija.
- Vatikānā notika Latviešu katoļu kongress; delegāti ieradās arī audiencē pie pāvesta Jāņa Pāvila II, kas viņiem celebrēja misu Sv. Pētera bazilikā.

Klīvlendā notika Ziemeļamerikas latviešu jaunatnes 4. dziesmu svētki.
 Mičigana "Garezera" notika Amerikas Vidienes novadu 7. dziesmu dienas.
 Portlendā notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 3. dziesmu svētki.
 Līdsā notika Eiropas latviešu 5. dziesmu svētki; programmā Andra Vītoļiņa oratorijs "Šī saulīte man zināma" pirmatskaņojums.
 Kanberā notika Austrālijas latviešu 32. kultūras dienas.
 Bostonā notika Anitas Kuprīsas komponētās dziesmuspēles "πR²" (librets pēc Imanta Ziedoņa dzejas) pirmizrāde.
 Diriģenta Andreja Jansona vadībā Ņujorkas latviešu mūziķi atskaņoja Alfrēda Kalniņa operas "Baņuta" koncertvariantu.
 Austrālijas ansamblis "Saules josta" ar uzvedumu "Upmaļu saimniece" devās koncertturnejā pa Amerikas latviešu kolonijām.
 Detroitas apkaimē skautu kustības 60. gadskārtā sarīkota skautu un gaidu lielnoņemne "Kāvu gaismā".
 Minsterē notika Latviešu tehnisko zinātņu 6. kongress.
 Mineapolisā Minesotas universitātē notika AABS 8. ģenerālkonference.
 Melburnā notika Baltijas pētniecības Austrālāzijas 1. konference; turpmāk konferences notiek nepāra gados.
 Parīzē nodibināts Baltijas pētniecības institūts.
 Stokholmā sāka iznākt literārā gadagrāmata "Zari" (RAF gadagrāmatas pēctecē).
 Iznāca jaunas grāmatas: LNF "These Names Accuse" (2. papildināts izdevums), Aivara Ruņģa patriotiskās apceres "Iet latvieši caur gadu simteņiem".
 Atvaļinātajam pulkvedim Aleksandram Plensneram no Stokholmas piešķirta PBLA Tautas balva.

1983 Eiropas Parlaments 13. janvārī pieņēma rezolūciju Baltijas jautājumā. Rezolūcijā, atsaucoties uz 1920 g. miera līgumiem, kuri noslēgti starp Padomju Krieviju no vienas puses un Igauniju, Latviju, Lietuvu no otras puses un kuros Padomju Krievija atzīst Baltijas valstu neatkarību, konstatēts, ka padomju vara Baltijā nodibināta nelikumīgi un varmācīgi; atzīmēta arī baltiešu nacionālpartizānu 8 gadu ilgā bruņotā pretestība padomju okupācijai (līdz Staļina nāvei 1953. g.). Rezolūcijā PSRS apsūdzēta koloniālismā un apzinātā genocīdā pret Baltijas tautām; tā aicina apspriest Baltijas jautājumu Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes dalībvalstu sanāksmē Madridē un ANO Dekolonizācijas komisijā. Sakarā ar šo rezolūciju VFR atkārtoti apliecināja, ka VFR turpina neatzīt vardarbīgo Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā. Arī ASV valdība un senāts atbalstīja rezolūciju ar īpašiem paziņojumiem, bet ASV prezidents R.V.Reigans Baltijas Brīvības dienā (14. jūnijā) Baltijā namā pieņēma baltiešu delegāciju.

Martā ASV nodibināta Brīvības Federācija — padomju apspiesto tautu trimdinieku organizācija; tās mērķis apturēt padomju ekspansiju, sadarbojoties 16 valstu (Čehoslovākijas, Polijas, Ungārijas, Bulgārijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas, Baltkrievijas, Krievijas, Ukrainas, Angolas, Kubas, Vjetnamas, Laosas, Kambodžas, Afganistānas) tautām. Federācijas etnisko bāzi ASV vērtē apm. 7—8 mlj cilvēku.

- Latviešu organizāciju īpašumus papildināja ārpilsētas mītne "Kursa" Šeltonas apkaimē (Vašingtonas pavalstī).
- Visos latviešu emigrācijas lielākajos centros svinīgi atzīmēta komponista Jāzepa Vītola simtdiždesmitgade. Milvoki notika Amerikas latviešu 7. dziesmu svētki; 80 gadu jubilejā tur godināts arī komponists Helmers Pavasars no Anglijas. Melburnā notika Austrālijas latviešu 33. kultūras dienas.
- Melburnā notika PBLJ 6. kongress.
- Komponistam H.Pavasaram piešķirta PBLA Tautas balva.
- Vankūverā notika WCC 6. ģenerālkonference, kurā piedalījās arī latvieši.
- Brūno Kalniņš kļuva par Sociālistiskās Internacionāles goda priekšsēdi.
- 1984 Latvijas diplomāti Anatola Dinberga vadībā pulcējās gadskārtējā apspriedē Parīzē.
- BATUN apsūdzēja PSRS ANO Cilvēka tiesību komisijai Ženēvā, ka tā pastiprinājusi Baltijas zemju pārkrievošanu un cilvēku vajāšanu.
- Sakarā ar Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes dalībvalstu sanākumi Stokholmā izplatīts baltiešu iesniegums, kurā uzsverta Baltijas teritorijas militarizācija un prasīta padomju karaspēka izvešana no Baltijas.
- Kanādā nodibināta Austrumeiropas tautu asociācija — 7 apspiesto tautu kopdarbības orgāns (tajā darbojas poļi, čehi un slovakī, ungāri, ukraiņi, igauņi, lietuvieši, latvieši). Asociācijas etniskā bāze aptver apm. 1 mlj cilvēku.
- Viesojoties Kanādā, pāvests Jānis Pāvils II publiskā runā atbalstīja Austrumeiropas tautu tiesības uz brīvību un neatkarību.
- Austrālijas valdība 30. maiju pasludināja par Baltijas Brīvības dienu.
- Budapeštā LWF 6. asamblejā piedalījās arī baltieši no dzimtenes un trimdas. Taču asambleja noklusēja emigrācijas Baznīcu iesniegumus par apspiesto tautu likteni Baltijā.
- Latviešu organizāciju īpašumus papildināja ārpilsētas mītne "Dzintari" Adelaidas apkaimē.
- Minsterē sarīkotas Pasaules brīvo latviešu 2. dziesmu dienas. To laikā Minsteres domā notika ekumenisks dievkalpojums un politiska demonstrācija izbraukumā pie VFR un VDR robežas. PBLA uzsaukumā latviešiem visā pasaulē rakstīts: "Mums visiem vienas sāpes un cerības — sirdī sapnis par brīvu un neatkarīgu Latviju."
- Lonsestonā notika Austrālijas latviešu 34. kultūras dienas.
- LELB arhibīskapam Arnoldam Lūsim no Toronto piešķirta PBLA Tautas balva.
23. olimpiskajās spēlēs Losandželosā Aldis Bērziņš, spēlējams ASV volejbola izlases sastāvā, ieguva zelta medaļu.
- 1985 PBA sarīkotais Baltiešu sabiedriskais tribunāls Kopenhāgenā nosodīja PSRS par koloniālo virskundzību Baltijā; pret Baltijas okupāciju vērsās arī emigrantu jaunieši Brīvības un miera kuģa braucienā pa Baltijas jūru un guva ievēriību Rietumpasaules sabiedrībā.
- Eiropas kultūras konferencē Budapeštā baltiešu emigrantu delegāti ieguva oficiālo novērotāju statusu.
- Baltiešu emigranti prasīja, lai Baltijas problēma tiktu apspriesta ASV un PSRS

galotņu konferencē Ženēvā un tiktu izbeigta PSRS virskundzība Baltijā. R.V. Reigana un M.Gorbačova apspriedes notika bijušajā Latvijas sūtniecības ēkā aiz slēgtām durvīm; to pilns saturs atklātībā nav zināms. Taču R.V.Reigans lika ASV sūtnim ANO forumā deklarēt "neatzīšanas politiku", t.i., apstiprināt, ka ASV neatzīst par tiesisku Baltijas iekļaušanu Padomju Savienībā. Amerikas baltieši savu diplomātu vadībā ieguva iespēju sarīkot baltiešu pieņemšanu ASV Kongresā. ASV valdības ziņojumā Kongresam apliecināts, ka kopš 1940. g. Latvijā ieceļojuši 0,6 mlj slāvu (gk. krievi) un pārkrievošana rada vislielākās briesmas latviešu tautas pastāvēšanai.

Eiropas Parlaments Strasbūrā, vēlreiz iestājoties par Baltijas pašnoteikšanās tiesībām, pieminēja arī bojā gājušos 650 tk baltiešu (sākot ar 1940. — 1941. g. deportācijām), kā arī pieņēma lēmumu atbalstīt etnisko minoritāšu ģimnāzijas Eiropā (to vidū latviešu, lietuviešu un igauņu ģimnāzijas Vācijā).

PBLA izsludināja 1985. gadu par Krišjāņa Barona piemiņas gadu (sakarā ar 150. gadskārtu kopš viņa dzimšanas).

Vudbridžā Toronto apkaimē uzcelta latviešu veco ļaužu mītne "Kristus dārzs" (par latviešu ziedojušiem un ar Kanādas valdības kredītu).

Ziemeļkalifornijas latvieši saņēma no nezināmas privātpersonas testamentāru novēlējumu 300 tk dolāru, ko nolēma izlietot jauna sabiedriskā centra celtniecībai.

ALA budžets pirmoreiz sasniedza 0,5 mlj dolāru (sākumā tas bija 20 tk dolāru).

Parīzē atklāts Baltiešu centrs — dažādu baltiešu organizāciju kopēja mītne.

Monreālā notika Ziemeļamerikas latviešu jaunatnes 5. dziesmu svētki.

Vankūverā notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 10. dziesmu svētki.

Pērtā notika Austrālijas latviešu 35. kultūras dienas.

Muzikologam Ērikam Biezaitim no Adelaidas piešķirta PBLA Tautas balva.

Minsterē sāka darboties PBLA Sabiedriskā zinātņu institūts.

Nujorkas latviešu luteriešu mītnē Ketskila kalnos notika Latviešu tehnisko zinātņu 7. kongress.

Inženieris Arvids Grants-Upesleja no Olimpijas (Vašingtonas pavalstī) par izciliem sasniegumiem tiltu projektēšanā saņēma ASV prezidenta speciālbalvu.

Mičigana "Garezera" un Kalamazū sarīkotas emigrācijas latviešu 1. vispārējās sporta spēles.

Aldis Bērziņš spēlēja ASV Nacionālās volejbola izlases sastāvā, kad tā izcīnīja Pasaules kausu, viņš tika iedalīts arī simboliskajā pasaules izlasē.

ASV sāka iznākt žurnāls "Latgaļu Ziņas", kas uz laiku aizstāja redaktora Vladislava Loča (Lāča) nāves dēļ apturēto laikrakstu "Latgolas Bolss".

Cēsu katoļu bīskapijas četrsimtgade tika atzīmēta ar trimdas latviešu ekumenisku sanākumi Romā; delegāti ieradās arī audiencē pie pāvesta Jāņa Pāvila II.

1986 Sakarā ar gaidāmo Eiropas konferenci Vīnē baltiešu diplomāti iesniedza ASV Ārlietu resoram kopīgu memorandu. ASV oficiālās delegācijas sastāvā tika iekļauts PBLA vadītājs Oļģerts Pavlovskis; simtiem baltiešu demonstrantu Vīnē prasīja atjaunot Baltijas valstu neatkarību.

ASV Kongress un senāts apvienotā rezolūcijā nr. 271 solidarizējās ar 1985. g. Kopenhāgenas sabiedriskā tribunāla slēdzienu, kas atzina PSRS par vainīgu

Baltijas okupācijā, kolonizācijā un pārkrievošanā. Rezolūcijā tika uzdots ASV valdībai rīkoties, lai Baltijas jautājums nonāktu ANO Ģenerālās Asamblejas uzmanības lokā.

R.V.Reigans un M.Gorbačovs, tiekoties ASV un PSRS galotņu konferencē Reikjavīkā, citu jautājumu vidū apsprieda arī opozicionāru vajāšanu Baltijā, kā arī problēmas par Rietumpasaules radioraidījumu traucējumiem Baltijā.

Romā kristianizācijas astoņsimtgades svinībās pulcējās simtiem latviešu emigrantu, bija arī LELB arhibīskaps A.Lūsis, PBLA vadītājs O.Pavlovskis un diplomātiskie pārstāvji. Ekumeniskajā latviešu dievkalpojumā piedalījās arī pāvests Jānis Pāvils II. Pēc katoļu ierosinājuma kristianizācijas atceres dievkalpojums notika arī Mičigana "Garezerā" un vēl dažos latviešu emigrācijas centros.

PBLA izsludināja 1986. gadu par Cilvēka tiesību gadu, lai pievērstu uzmanību brīvības cīņtājiem Latvijā.

Minsterē svinīgi atklāts Latviešu centrs (jaunceltne izmaksāja 6,6 mlj vācu marku, no tā 75% no Vācijas valsts budžeta). Sakarā ar jaunā centra izveidošanu likvidēti agrākie kopīpašumi — DV nams un ģimnāzija.

Grandrepidsā iesvētīts jauns luteriešu dievnams.

Toronto notika Kanādas latviešu 8. dziesmu svētki; programmā Tālivalža Ķeniņa 8. simfonijas un Jāņa Kalniņa klavierkoncerta pirmatskaņojums.

Lesterā notika Anglijas latviešu 9. dziesmu svētki.

Adelaidā notika Austrālijas latviešu 36. kultūras dienas.

DV organizācijas 40. gadskārtā Freiburgas "Bērzainē" sarīkotas DV 6. globālās dienas; atklāts piemineklis brīvības cīņtājiem. Latvijas sievietes tika uzaicinātas pretoties pārkrievošanai un audzināt bērnus latviskā garā.

Otavā notika PBLJ 7. kongress.

Stokholmā notika Eiropas latviešu kultūras darbinieku 8. kongress.

Sabiedriskajam darbiniekam atvaļinātajam majoram Vilim Hāzneram no Ņujorkas piešķirta PBLA Tautas balva.

ASV sāka atzīmēt gadskārtēju Etnisko amerikāņu dienu, pagodinot arī izcilākos iecerotājus ar "Izcila ASV pilsoņa" titulu. Pirmo 18 laureātu vidū bija arī PBLA vadītājs Oļģerts Pavlovskis (atzīmējot viņa nopelnus mikrobioloģijā un sabiedriskajā darbā).

Medisonā Viskonsinas universitātē notika AABS 10. ģenerālkonference.

Minsterē sāka iznākt Eiropas latviešu laikraksts "Brīvā Latvija", kas apvienoja laikrakstus "Latvija" (Vācijā) un "Londonas Avīze" (Anglijā).

Kanādas latvietis Raimonds Rejs Lazdiņš izcīnīja zelta medaļu diska mešanā Britu Sadraudzības 13. spēlēs.

1987 Cilvēka tiesību aizstāvju grupai Latvijā "Helsinki-86" piešķirta PBLA Tautas balva.

Baltiešu emigrantu sanāksmē, kā arī ASV Kongresā un senātā izteikts morāls atbalsts Latvijā vajātājiem nacionālpatriotiem, īpaši pieminot Gunāru Astru un "Helsinki-86" vadītāju Linardu Grantiņu.

Vinē notika 3. Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes valstu pārstāvju tikšanās; ASV oficiālajā delegācijā bija arī PBLA vadītājs Oļģerts Pavlovskis.

Lai pievērstu uzmanību Baltijas problēmai, vairāki simti baltiešu Vīnē rīkoja ilgstošas demonstrācijas.

Galatvojamā kārtejai ASV un PSRS galotņu tikšanās reizei, baltiešu emigranti publiski paziņoja, ka galvenās briesmas Baltijas tautām rada PSRS īstenotā pārkrievošanas politika. Nepieciešama arī brīva informācijas apmaiņa; baltieši vērsās pret RL-RFE pārraižu traucēšanu.

Atbildot PBA iesniegumam, Eiropas Parlaments pieņēma vēl vienu rezolūciju Baltijas jautājumā, kurā aicināja PSRS atjaunot Baltijas valstu neatkarību, nodrošināt ticības brīvību un atsvabināt politieslodzītos. Sakarā ar šo rezolūciju Beļģija, Dānija, Nīderlande, Īrija, Lielbritānija, Lihtenšteina, Norvēģija, Portugāle un Šveice (katra atsevišķi) deklarēja, ka neatzīst par tiesisku Baltijas iekļaušanu Padomju Savienībā (Vācija un Francija šādu viedokli izteica nedaudz agrāk).

Parīzē miris Latvijas interešu pārstāvis Francijā Kārlis Bērends.

Anatols Dinbergs — Latvijas diplomātu kolēģijas vadītājs — iecēla Aivaru Leonīdu Jerumani par Latvijas konsulu Losandželosā (stājās darbā Leo Andersona vietā, kas šajā postenī bija 53 gadus).

Radiorunā tautiešiem Latvijā A. Dinbergs norādīja, ka patriotiskā cīņa izcīnāma gara ieročiem (valoda, kultūra, vēsturiskās patiesības apziņa). PBLA izsludināja 1987. gadu par Kronvaldu Ata piemiņas gadu (sakarā ar 150. gadskārtu kopš viņa dzimšanas).

ALA mainīja politisko kursu — tā pārstāja nosodīt emigrācijas latviešu sakarus ar padomju iestādēm Latvijā, taču arī nemudināja uz tiem; jebkurā gadījumā ALA aicināja aizstāvēt nacionālās intereses.

LELBA sinode Ņujorkā izteicās par trimdas un Latvijas Baznīcas kopību un atklātā vēstulē izteica protestu luteriešu garīdznieku (to vidū arī Roberta Akmentiņa) vajāšanai Latvijā.

LAKEC atteicās no politisko partiju pārstāvībām.

Francijā apmeklētājiem atvēra latviešu ārpilsētas mītni "Abrene".

Šērbrukā pie Monreālas notika Ziemeļamerikas latviešu jaunatnes 6. dziesmu svētki; programmā Tālivalža Ķeniņa "Mazais koncerts" (orķestrim) un Daces Štauveres-Aperānes dziesmuspēles "Tango Lugāno" pirmatskaņojumi.

"Kursā" pie Šeltonas sarīkotas Amerikas Rietumkrasta brīvdabas dziesmu dienas.

Mīnsterē sarīkotas Pasaules brīvo latviešu 3. dziesmu dienas; programmā Andra Vītoļiņa uzveduma "Quo vadis" pirmatskaņojums; pēc tam notika nacionālpatriotiska demonstrācija pie Berlīnes mūra.

Sidnejā notika Austrālijas latviešu 37. kultūras dienas.

Mičiganas Ovasipī sarīkota skautu un gaidu lielnometne "Draudzības lokā". Ņujorkas latviešu luteriešu mītnē Ketskila kalnos notika Ziemeļamerikas un Rietumeiropas latviešu kultūras darbinieku konference.

Lugāno Penklubu kongresā īpaši tika daudzdzināta Raiņa un Aspazijas daiļrade. Austrālijas etnogrāfiskais ansamblis "Saules josta" devās kārtējā koncertturnejā pa Eiropas un Ziemeļamerikas latviešu kolonijām (ar dziesmuspēli "Čāpiņu Jāņa precības").

Vācijas latviešu kamerkoris "Dūdas" (diriģents Marks Opeskins) uzvarēja Visvācijas koru konkursā Bādhomburgā.

Katoļu teologs Stanislavs Ladusāns no Brazīlijas uzņemts par Romas Jezuītu Sv.Toma akadēmijas locekli.

Iznāca jaunas grāmatas: Egila Grīšļa "Dieva paspārne", Andreja Brūmaņa "Zinu, kam ticu".

Jūrmalā (Latvijā) notika ASV un PSRS sabiedriskā konference; amerikāņu delegācijā bija 7 latvieši.

1988 PBLA vadītājs O.Pavlovskis Jaungada rādiurūnā atzinīgi novērtēja Latvijas latviešu nacionālo stāju un aizejošā gada politiskās aktivitātes (sevišķi 14. jūnija, 23. augusta, 18. novembra demonstrācijas).

PBLA izsludināja 1988. gadu par Latviešu valodas gadu.

Baltiešu emigranti svinīgi atzīmēja savu valstu dibināšanas 70. gadskārtu. Šo pasākumu atbalstīja arī ASV Kongress un senāts, kas pēc ALA ierosinājuma īpašā rezolūcijā izvirzīja prasību padomju varas orgāniem netraucēt 18. novembra svinību norises Latvijā.

PBA, ASV Kongress un senāts ierosināja anulēt 1939. g. Ribentropa – Molotova paktu, publicēt Padomju Savienībā tā slepenos papildprotokolus un atjaunot Baltijas valstu neatkarību. To prasīja arī baltiešu demonstranti pie ANO mītnes Ņujorkā sakarā ar M.Gorbačova viesošanos ASV (decembrī).

Eiropas Parlaments Strasbūrā paziņoja, ka Baltija nav PSRS sastāvdaļa, bet gan PSRS pārvaldīta teritorija, un tāpēc Baltijai nepieciešama lielāka autonomija. Eiropas Parlamenta paspārnē tika izveidota baltiešu emigrantu darba grupa (informācijas birojs).

ASV Republikāniskās partijas programmā bija paredzēts stiprināt sakarus ar Baltiju un baltiešiem, kā arī paplašināt RL-RFE baltiešu rādioraidījumus (to traucēšanu PSRS izbeidza 29. novembrī).

Atbildot uz ZLCP pieprasījumu, Zviedrijas valdības pārstāvis paziņoja, ka Zviedrija turpina atzīt par tiesisku 1940. g. notikušo Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā. PBA ieieica protestu sakarā ar Zviedrijas un PSRS vienošanos par saimniecisko ietekmes sfēru sadalīšanu Baltijas jūrā (ši jautājuma izlemšanā netika ņemtas vērā Igaunijas, Latvijas, Lietuvas likumīgās tiesības). Ārlingtonā pie Vašingtonas decembrī tika sasaukts ALA ārkārtas kongress; tajā apsprieda notikumu attīstību Latvijā. Kongresa rezolūcijā tika pieprasīta tūlītēja valsts iekārtas demokratizācija, bet perspektīvā — Latvijas neatkarības atjaunošana.

Pēc LELB ierosinājuma 13. novembrī daudzās Rietumpasaules baznīcās notika ticīgo aizlūgums par Latviju.

Indianapolisā notika Amerikas latviešu 8. dziesmu svētki; tika publicēts PBLA uzsaukums ar aicinājumu visiem latviešiem būt nacionāli vienotiem.

"Straumēnos" sarīkoti Anglijas latviešu kultūras svētki.

Brisbenā notika Austrālijas latviešu 38. kultūras dienas; tās bija saistītas arī ar latviešu piedalīšanos Vispasaules izstādē EXPO-88 un Austrālijas 200. gadadienas svinībām.

Nujorkā notika Andreja Jansona dziesmuspēles "Gundega" pirmizrāde (librets pēc A. Brigaderes lugas).

Kastanjolā notika Eiropas latviešu kultūras darbinieku 8. kongress. Sabiedriskajam darbiniekam, vēsturniekam un publicistam Ādolfam Šildem no Minsteres piešķirta PBLA Tautas balva.

Mērilendas universitātē pie Vašingtonas notika AABS 9. ģenerālkonference. Takaharju sanatorijā (Somijā) notika Rūdolfa Blaumaņa nāves 80. gadskārtas piemiņas sarīkojums, kurā piedalījās arī Latvijas latvieši.

Senatobijā tika pārdots latviešu luteriešu dievnams.

No Latvijas piespiedu emigrācijā devās grupas "Helsinki-86" vadītājs Linards Grantiņš.

Iznāca jauna grāmata — katoļu teologa Andreja Brūmaņa apceres "Cerība nepievils".

Pauls Zeltiņš no Mineapolisas ziedoja 100 tk dolāru latvisko studiju centra izbūvei.

1989 Baltijas jautājums kļuva par starptautiski risināmu problēmu un tika apspriests ASV un PSRS prezidentu Dž. Buša un M. Gorbačova sarunās novembrī Maltā, kā arī abu šo valstu ārlietu ministru apspriedēs; ASV pieprasīja un saņēma no PSRS garantijas, ka Baltijas iekšējo problēmu risināšanā netiks pielietots bruņots spēks. Šo vienošanos ASV valdība darīja zināmu Baltijas valstu diplomātiem Vašingtonā, bet oktobrī Maskavā baltiešiem to apliecināja ASV sūtnis Dž. Metloks.

Eiropas Parlamenta delegācija februārī apmeklēja Tallinu, Rīgu un Viļņu; divās Eiropas Parlamenta rezolūcijās (19. janvārī, 14. septembrī) atzinīgi tika novērtēta baltiešu nacionālā stāja (arī 4 mlj parakstu savākšana pret PSRS Konstitūcijas izmaiņu), kā arī izteikts aicinājums PSRS atrisināt Baltijas jautājumu demokrātiskā ceļā.

Ar baltiešu diplomātu līdzdalību sastādītā ASV kongresmeņu vēstule ASV prezidentam Dž. Bušam (19. oktobrī) aicināja aktīvāk atbalstīt demokrātiskos pārkārtojumus Baltijā.

Septembrī viesojoties ASV, Krievijas politiķis Boriss Jeļcins atzina Baltijas tiesības atdalīties no PSRS.

Anatols Dinbergs radiouzrunā svešatnes latviešu vārdā apsveica un izteica apbrīnu par tautas atmodas kustības sasniegumiem Latvijā. Viņš atzīmēja, ka vislielākā nozīme ir tautas vienotībai un triju Baltijas tautu sadarbībai. Gananokē aprīlī LTF piekritēju sanāksmē emigrācijas un Latvijas latvieši apsprieda sadarbības iespējas.

Grupa LTF vadītāju ar Daini Īvānu priekšgalā apmeklēja ASV, bet citi — Austrāliju, līdz ar to lielākajos emigrācijas centros sāka veidoties LTF atbalsta grupas.

Emigrācijas latviešu sabiedriskie darbinieki ar PBLA vadītāju Gunāru Meierovicu un DV vadītājiem priekšgalā tika uzaicināti uz LTF 2. kongresu Rīgā (7.—8. oktobrī, 1028 delegāti pārstāvēja ap 240 tk tautfrontiešu, to vidū arī nedaudz diasporas latviešu).

Ņujorkā LTF pārstāvis Jānis Jurkāns tikās ar ANO ģenerāļsekretāra darbiniekiem. PBLA 7. oktobrī nolēma atbalstīt Pilsoņu komiteju veidošanos Latvijā un sāka Latvijas pilsoņu reģistrāciju ārzemēs.

Linkolnā notika ALA 38. kongress; sakaru uzturēšanai ar Latviju tika izveidota īpaša darba grupa (informācijas birojs).

Trimdas un dzimtenes luterieši nāca klajā ar kopīgu paziņojumu (3. septembrī), ko parakstīja abi arhibīskapi — Kārlis Gailītis (Rīgā) un Arnolds Lūsis (Toronto). Paziņojumā tika apliecināts, ka trimdas Baznīca visā pēckara periodā godprātīgi pārstāvējusi latvietības intereses un turpmāk trimdas un dzimtenes luterieši sadarbosies.

LNPL iegādājās ārpilsētas mītni Almēlijā (Anglijā).

Losandželosā notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 11. dziesmu svētki.

Edgars Andersons no Sanhosē, vēsturnieks, enciklopēdistis un sabiedriskais darbinieks, gāja bojā autoavārijā.

Helsingborgā notika Eiropas latviešu 6. dziesmu svētki.

Čikāgā un Mičigana "Garezerā" sarīkotas DV 6. globālās dienas.

Haiko muižā pie Helsinkiem notika PBLJ 8. kongress; tajā piedalījās arī Latvijas jaunieši.

Sidnejā janvārī sarīkotas Pasaules brīvo latviešu 2. sporta spēles.

Rīgā notika Latviešu ārstu 1. vispasaules kongress, tajā piedalījās ap 6 tk mediķu (to vidū 300 no ārzemēm).

Cilvēka tiesību cīnītājam no Rīgas Gunāram Astram (pēc nāves) piešķirta PBLA Tautas balva.

Melburnā notika Austrālijas latviešu 39. kultūras dienas.

Zviedrijas radiofons sāka regulāras pārraides latviešu un igauņu valodā.

Amerikas latvietis Georgs Kolesnikovs kopā ar kādu amerikāni veica transokeāna burājumu Ņujorka — Losandželosa (15 tk jūdzes apkārt Hornas ragam) jaunā pasaules rekordlaikā — 77 dienās.

Upsalas latviešu bibliotēkas grāmatu krājums tika pārvests uz Rīgu un uzdāvināts Valsts bibliotēkai.

Pēc žurnāla "Arhitekts" (1950—88) slēgšanas atbilstošo informāciju sāka publicēt AB "Informācijas Biļetens".

Rīgā nodibināta Latvijas Zinātnieku savienības asociācija "Latvija un latvieši pasaulē" (prezidents akadēmiķis J.Stradiņš). Par asociācijas goda biedru uzņemts vēsturnieks Edgars Dunsdorfs un bibliogrāfs Benjamins Jēgers.

Katoļu teologs Staņislavs Ladusāns no Sanpaulu kļuva par Brazīlijas Filozofiskās akadēmijas akadēmiķi.

1990 Amerikas baltieši, ASV Kongress un senāts aicināja prezidentu Dž.Bušu atzīt Lietuvas valdību de facto, taču prezidents kavējās to darīt.

Francijas valdība atzina, ka tās rīcībā ir 2,2 t Lietuvai piederošā zelta (par Latvijas zelta likteni netika ziņots).

Anatols Dinbergs radiouzrunā atzina, ka Latvijas sabiedriskās organizācijas iestājušās par valsts neatkarību. Latvijas sūtniecība Vašingtonā apsveica LTF pieņemto deklarāciju par Latvijas neatkarību un LTF aicinājumu piedalīties LPSR AP 18. marta vēlēšanās (LTF ieguva vairāk nekā 2/3 mandātu), kā arī

ieteica atzīt 1922. g. Satversmi, izveidot Pagaidu valdību un nosodīt Latvijas inkorporāciju Padomju Savienībā kā prettiesisku (to izdarīja 20. jūlijā).

M.Gorbačova viesošanās Ziemeļamerikā pavadīja baltiešu emigrantu demonstrācijas ar prasību atjaunot Baltijas neatkarību.

Kuritiba LWF 8. ģenerālā asambleja emigrācijas un Latvijas Baznīcas ietekmē atbalstīja Baltijas valstu neatkarības atjaunošanu.

Rīgā notika 20. vispārējie dziesmu svētki (38 tk dalībnieku, to vidū bija 1200 Rietumzemju latviešu, piedalījās kori un tautas deju kopas no Rietumeiropas, Ziemeļamerikas, Austrālijas); notika arī luteriešu draudžu dienas, "3 × 3" nometne (Madlienā), olimpiskā nedēļa, kinematogrāfistu saiets un dažādu ansambļu viesizrādes, to vidū — Austrālijas "Sauls josta" ar etnogrāfisku uzvedumu "Mežavots".

LELBA delegācija ar kuģi "Baltic Star" atveda Latvijas kristiešiem Bībeles. Rīgā 11. jūlijā PBLA valdes locekļi ar Gunāru Meierovicu priekšgalā tikās ar Latvijas Augstākās Padomes priekšsēdētāju Anatoliju Gorbunovu un apliecināja emigrācijas latviešu vēlēšanos piedalīties Latvijas atjaunošanā.

Jūlijā un augustā Latvijas premjerministrs Ivars Godmanis un ārlietu ministrs Jānis Jurkāns viesojās ASV, nodibināja sakarus ar Latvijas sūtniecību Vašingtonā un ALA, tikās ar ASV prezidentu Dž.Bušu, ārlietu ministru Dž.Beikeru, kongresmeņiem un saimnieciskajiem darbiniekiem.

Lugāno notika latviešu kultūras simpozījs ar emigrācijas un Latvijas latviešu līdzdalību; tas bija veltīts Raiņa un Aspazijas daiļradei.

Gaidis Graudiņš no Vācijas uzdāvināja Latvijai kolekciju "Latviešu muzejs", ko izvietoja jauniekārtotajā Latvijas kultūras muzejā "Dauderi" (bijusī Kārļa Ulmaņa vasaras rezidence Sarkandaugavā).

Kanberā notika Austrālijas latviešu 40. kultūras dienas.

Stokholmā miris Brūno Kalniņš — pēdējais LTP loceklis, Sociālistiskās Internacionāles goda priekšsēdis (1983 — 90).

Minsterē miris Ādolfs Šilde; līdz ar to pārtrūka Latvijas interešu pārstāvība Vācijā.

Aina Ābola-Nagobada iecelta par Latvijas konsuli Parīzē; tika atjaunota Latvijas interešu pārstāvība, kas bija pārtrūkusi pēc Kārļa Bērenda nāves 1987. gadā.

Literātam Jānim Širmanim no Sirakjūsas piešķirta PBLA Tautas balva.

Latvijā nodibinātas DV nodaļas (ap 200 delegātu maijā izveidoja DV Latvijas valdi).

Marianna Zariņa pārņēma Latvijas sūtniecības vadību Londonā (stājās darbā mirušā Paula Jēkaba Reinharda vietā).

LTF 3. kongresā Rīgā piedalījās arī daži LTF ārzemju atbalsta grupu delegāti. Rīgā novembrī notika Anša Epnera dokumentālās filmas "Es esmu latvietis" pirmizrāde; filmā attēlota latviešu dzīve emigrācijā.

PBLA delegācija kā ASV delegācijas viesi piedalījās 34 valstu vadītāju Eiropas konferencē Parīzē (19. — 21. novembrī). Pēc PSRS pieprasījuma Francijas valdība atteica ielūgumu trīs Baltijas valstu ārlietu ministriem.

Rīgā apbedīts (pēc kremācijas) Stokholmā mirušais dramaturgs Mārtiņš Zīverts.

Kāds nezināms latvietis no Austrālijas ziedoja Latvijas Bērnu fondam 10 tk dolāru.

Trimdas luteriešu finansiālā palīdzība Latvijas Baznīcai pārsniedza 0,25 mlj dolāru; LELBA, nosūtot uz Rīgu iespieddarbu datoriekārtas, kļuva par LELB apgāda līdzdalībnieci Rīgā.

Latvijas Zinātņu akadēmija pirmoreiz tās pastāvēšanas 45 gados ievēlēja ārzemju locekļus; par tiem kļuva inženieris Jānis Dundurs no Čikāgas,

matemātiķis Juris Hartmanis no Itakas,

tautsaimnieks Gundars Julians Ķeniņš-Kings no Takomas,

ķīmiķis Gļebs Mamantovs no Noksvilas,

fiziķis Jānis Ivars Melngailis no Bostonas,

mikrobiologs Jānis Skujiņš no Jūtas,

mediķis Kristaps Zariņš no Čikāgas,

vācbaltiešu jurists Dītrihs Lēbers no Hamburgas,

austrāliešu valodnieks Trevors Fenels no Adelaidas,

vācu vēsturnieks Gerts fon Pistolkorss no Getingenes,

vēsturnieks Andrejs Plakans no Aiovas un

vēsturnieks Andrievs Ezergailis no Itakas.

Trīs ārzemnieki tika ievēlēti par Zinātņu akadēmijas goda locekļiem:

literāts Anšlavs Eglītis no Losandželasas,

sociologs Pēteris Lejiņš no Vašingtonas un

ķīmiķe Magda Voita-Štaudingere no Freiburgas.

Ilzes Ringenbergas ģimene no Viskonsinas loterijā laimēja 22,6 mlj dolāru.

1991 Latviešu emigrācija ar PBLA (vadītājs G.Meierovics) un Vašingtonas sūtniecību (vadītājs A.Dinbergs) priekšgalā atbalstīja Latvijas tautfrontiskās valdības politiku kopumā, kā arī ministru un deputātu ārpolitisko darbību Rietumpasaulē; Latvijas, Lietuvas un Igaunijas starpvalstu līgumus ar B.Jeļcina vadīto Krieviju; tautas aptauju 3. martā par Latviju kā brīvu un valstiski neatkarīgu republiku (savu atbalstu tam izteica arī 8770 latviešu emigrācijā).

Baltiešu emigrācija nosodīja militāristu izrēķināšanos ar civiliedzīvotājiem tā dēvētajā "Asiņainajā svētdienā" Viļņā (13. janvārī) un Rīgā (20. janvārī); šī militāristu akcija izraisīja vispārēju sašutumu Rietumpasaulē.

Sociologs Andrejs Urdze kļuva par Latvijas valdības pārstāvi Vācijā (Bonnā). Berlīnē janvārī nodibināta politiskās darbības komiteja "Brīvā Baltija" (no latviešu puses vadībā — Gundega Zēhausa).

Ribentropa — Molotova pakta gadskārtā (23. augustā) "Liesmojošā Baltijas ceļa" akciju Baltijā atbalstīja solidaritātes demonstrācijas daudzos lielākajos baltiešu emigrācijas centros.

Vašingtonā 1. novembrī Amerikas baltiešu un ASV valdības pārstāvji īpašā sanāsmē Baltijā namā iztirzāja Baltijas problēmas sakarā ar triju Baltijas valstu neatkarības atjaunošanu (ASV solīja Baltijai 14 mlj dolāru lielu finansiālu atbalstu).

Vašingtonā 14. — 15. aprīlī sanāca Latvijas diplomātu kolēģijas gadskārtējā apspriede. Kolēģijas darbība paplašinājās, kad par sūtniecības darbinieku kļuva Ojārs Kalniņš; jūlijā viņš kā pirmais neatkarīgās Latvijas diplomāts pēckara

periodā apmeklēja Rīgu. Guntis Siliņš (stājās darbā Eduarda Upenieka vietā) kļuva par Latvijas konsulu Toronto, bet Andrejs Urdze — par Latvijas pārstāvi Bonnā (atjaunojot 1990. g. pēc Ādolfa Šildes nāves pārtrūkušos sakarus). Jānis Ritenis kļuva par Latvijas pārstāvi Dānijā.

Vašingtonā maijā ALA 40. kongresā piedalījās LTF vadītājs Romualds Ražuks un LR AP priekšsēdētāja vietnieks Andrejs Krastiņš; par ALA priekšsēdi kongress atkārtoti ievēlēja Valdi Voldemāru Pavlovski.

Ņujorkā janvārī notika Amerikas latviešu centrālās kultūras dienas (sakarā ar Baltijas neatkarības atjaunošanu tām bija politiska ievirze).

Toronto 29. jūnijā — 7. jūlijā notika Kanādas latviešu 9. dziesmu svētki, kuros piedalījās arī Latvijas kori un deju ansambļi.

Adelaidā decembrī notika Austrālijas latviešu 41. kultūras dienas.

Vecaucē 9. — 11. jūlijā notika Latviešu agronomu kongress.

Rīgā 12. — 17. jūlijā notika Latviešu zinātnieku Vispasaules kongress (apm. 1000 dalībnieku vidū 200 no Rietumvalstīm).

Rīgā 20. — 28. jūlijā notika Pasaules latviešu izglītības darbinieku konference (600 dalībnieku vidū 70 no Rietumvalstīm).

Jūrmalā jūlijā notika Latviešu uzņēmēju Vispasaules kongress.

Kaucmindē 20. — 30. jūlijā sarīkoja "3 × 3" nometni (250 dalībnieku vidū 100 no Rietumvalstīm);

Aglonā 14. — 15. augustā notika Aglonas Dievmātes svētki, kuros piedalījās arī daudz diasporas latviešu.

Rīgā 5. — 17. novembrī sanāca LTF 4. kongress (613 delegātu vidū 14 no Rietumvalstīm).

Rīgā jūlijā kā LRAP, valdības un Rīgas pilsētas oficiālie viesi ieradās PBLA vadītājs Gunārs Meierovics un ALA priekšsēža vietnieks Kārlis Ūzulis.

Pēc Jāņa Siliņa nāves Floridā publicēts viņa fundamentālā darba "Latvijas Māksla" pēdējais (piektais) sējums.

Edgars Kleinbergs no Kalifornijas ar 200 tk dolāru ziedojumu izveidoja stipendiju fondu; tā procenti izmantojami papildstudijām ASV.

Baltijas valstis 17. septembrī kļuva par ANO pilntiesīgām locekļēm. Anatols Dinbergs, būdams arī pagaidu pārstāvis ANO Ņujorkā, novembrī ieradās Rīgā un saņēma Latvijas valdības pilnvaras turpmākai darbībai; līdz ar to faktiski beidzās 1940. g. uzsāktā diplomātu kolēģijas autonomā darbība.

PBLA valdes locekļi ar Gunāru Meierovicu priekšgalā piedalījās Latvijas valsts svētku — 18. novembra svinīgajā sarīkojumā.

Rīgā atvērta pastāvīgs PBLA birojs (PBLA pārstāvis — Pēteris Elferts).

Katoļu prelātam Kazimiram Ručam no Beļģijas piešķirta PBLA Tautas balva.

Rīgas pilī 19. — 21. novembrī notika PBLA valdes ārkārtas sēde ar LR AP un valdības pārstāvju līdzdalību; emigrācijas vadošie darbinieki tika uzaicināti piedalīties Latvijas valdībā (dažu ministru vietnieku līmenī).

PBLA kritizēja LR AP 15. oktobra lēmumu pilsonības jautājumā, kas latviešu emigrantiem liedza dubulpilsonību. Ņemot vērā daudzos protestus, decembrī LR AP mainīja nostāju un atzina, ka latviešiem Rietumvalstīs joprojām saglabājas Latvijas pilsoņa statuss.

Pretēji statūtiem par pamatkapitāla neaizskaramību izņēmuma kārtā LBF nolēma izlietot latvietības labā 0,5 mlj dolāru no 2,5 mlj dolāru lielā pamatkapitāla.

Latvijas diplomātiskajā dienestā decembrī stājās ārzemju latvieši: uzņēmējs Vilis Vītols kļuva par goda konsulu Karakasā, Aina Nagobada-Ābola — par vēstnieci Parīzē, bet Vita Tērauda kļuva par tirdzniecības atašeju Vašingtonā. Žanis Arturs Ķiršteins novēlēja 300 tk dolāru latviešu nacionālo organizāciju atbalstam.

1992 PBLA vadītājs G.Meierovics gadumijas radiouzrunā latviešiem Latvijā atzīmēja, ka galvenais spēks Latvijas atdzimšanā būs tās brīvo pilsoņu darbs, nevis citu valstu atbalsts.

Mežkopis Egolfs Bakūzis no Mineapolisas ievēlēts par Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekli.

Jurists Imants Gross no Stokholmas iecelts par Latvijas sūtni Zviedrijā.

Latvijas radio februārī sāka translēt RL-RFE latviešu pārraides; Rīgā atvērta latviešu redakcijas birojs.

Valdis Voldemārs Pavlovskis no Losandželosas februārī ieradās Rīgā un kļuva par Latvijas aizsardzības ministra vietnieku.

"Straumēnos" Anglijā notika PBLJ 9. kongress.

Kotkajarvē sarīkota skautu un gaidu lielnometne "Ugunskurs".

Sidnejā notika Austrālijas latviešu 42. kultūras dienas.

Ķīmiķis Edvīns Vedējs no Medisonas ievēlēts par Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekli.

Sietlā notika Amerikas Rietumkrasta latviešu 12. dziesmu svētki.

Toronto universitātē notika AABS 13. ģenerālkonference.

Rīgā atvērta AABS birojs; adrese Kaļķu ielā 1 (RTU telpās).

Rēzeknē notika latgaliešu Vispasaules salidojums.

Rīgā notika LELB 15. sinode, kurā piedalījās trimdas arhibīskaps Arnolds Lūsis un citi latviešu luteriešu emigrācijas garīdznieki. Tika nolemts nākamo trīs gadu laikā organizatoriski apvienot dzimtenes un trimdas luteriešu Baznīcu.

Mineapolisā 8. – 10. maijā notika ALA 41. kongress, kurā tika mainīts organizācijas darbības virziens. Sakarā ar neatkarīgās Latvijas Republikas starptautisku atzīšanu ALA galveno uzmanību turpmāk veltīs emigrācijas kopības uzturēšanai. Kongresā uzrunu teica arī tā goda viesis LR APP priekšsēdētājs Anatolijs Gorbunovs.

Toronto maijā notika DV organizācijas 7. globālās dienas.

Rīgā aprīlī par Latvijas Zinātnieku savienības asociācijas "Latvija un latvieši pasaulē" goda biedru uzņemts vēsturnieks Uldis Ģermanis no Zviedrijas, žurnālists Volfs fon Kleists no Vācijas un sabiedriskais darbinieks Abrams Iciks Špungins no Izraēlas.

Vašingtonā 16. jūnijā pie Krievijas Federācijas vēstniecības baltieši sarīkoja demonstrāciju, pieprasot nekavējoties izvākt Krievijas armiju no Latvijas, Lietuvas un Igaunijas.

Latvijas APP sēdē jūnijā pieņemts lēmums izveidot Latvijas Republikas Repatriācijas centru.

Vietvārdu rādītājs

- "Ābolciems" → Eplbahsvila
 "Abrene" (La Ville au Maire), Francija
 "ACCU", nometne → Hannovere
- Adelaida (Adelaide), Dienvidaustrālija
  - Adisabeba, Etiopija
  - Āhene (Aachen), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
  - Ālbeka (Ahlbeck), Pomerānija, Vācija
  - Alentauna (Allentown), Pensilvānija, ASV
  - Allendorfa (Allendorf), Hesene, Vācija
  - Almēlija (Almeley), Herefordšīra, Lielbritānija
  - Alsterdorfa (Alsterdorf) → Hamburga
  - Altendorfa (Altendorf), Lejassaksija, Vācija
  - Althenhāgene (Altenhagen) → Braunšveiga
  - Altenštate (Altenstadt), Bavārija, Vācija
  - Alterfrāde (Alt Erfrade), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
  - Altetinga (Altötting), Bavārija, Vācija
  - Altgarge (Alt Garge), Lejassaksija, Vācija
  - Althābendorfa, Sudetija, Čehoslovākija
  - Altneihauzene (Altneuhausen) → Filzeka
-
- Piezīme:
 Ar bultiņu norādīta administratīvi teritoriālās vienības pakļautība.
 "... " emigrācijas sabiedrībā lietotie vietu nosaukumi, kas neatbilst oficiālajiem.
- galvenie latviešu emigrācijas centri.
  - citas kartogrammā atzīmētās apdzīvotās vietas.
- Altugyarani (Alto Guarani), Santakatarina, Brazīlija
  - Amberga (Amberg), Bavārija, Vācija
  - Amerikana (Americana), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
  - Amsterdama (Amsterdam), Nīderlande
  - Andernaha (Andernach), Reinzeme-Pfalca, Vācija
  - Anderstorpa (Anderstorp), Jislavēde
  - Annberga (Annaberg) → Bonna
  - Ansbaha (Ansbach), Bavārija, Vācija
  - Antigoniša (Antigonish), Jaunskotija, Kanāda
  - Antverpene (Antwerpen), Beļģija
  - "Antwerp", nometne → Flensburga
  - Anveiler (Anweiler), Reinzeme-Pfalca, Vācija
  - Ārdinglaja (Ardingly), Rietumsaseksa, Lielbritānija
  - Arejasa (Areias), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
  - Argenava (Argenau), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Gņevkova (Gniewkowo)
  - Ārmadeila (Armada), Skotija, Lielbritānija
  - Arnsberga (Arnsberg), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
  - Ārolzene (Arolsen), Hesene, Vācija
  - Arsbeka (Arsbeck), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
  - "Artilērijas" nometne → Lībeka
  - Asisa (Assis), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
  - Ašafenburga (Aschaffenburg), Bavārija, Vācija
  - "Atbalsis" → "Garezers"
  - Atlanta (Atlanta), Džordžija, ASV
  - Aue (Au), Bavārija, Vācija

- Auerbaha (Auerbach), Bavārija, Vācija
- Augsburga (Augsburg), Bavārija, Vācija
- Augustdorfa (Augustdorf), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Ausiga (Aussig), Sudetija, Čehoslovākija; čehu nosaukums Ūsti pie Labas (Ūsti nad Labem)
- "Ausma", nometne → Kleinkece
- "Austra", Patagonija, Argentīna
- Bābenhauzene (Babenhausen), Hesene, Vācija
- Bādaiblinga (Bad Aibling), Bavārija, Vācija
- Bādberneke (Bad Berneck), Bavārija, Vācija
- Bādenbādene (Baden Baden), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Bādenhauzene (Badenhausen), Lejassaksija, Vācija
- Bādēnhauzene (Bad Oeynhausen), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Bādgasteina (Badgastein), Austrija
- Bādhalle (Bad Halle), Austrija
- Bādišle (Bad Ischl), Austrija
- Bādkanštate (Bad Cannstadt), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Bādķisingene (Bad Kissingen), Bavārija, Vācija
- Bādķreicnaha (Bad Kreuznach), Reinzeme-Pfalca, Vācija
- Bādķrocingene (Bad Krozingen), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Bādķergentheima (Bad Mergentheim), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Bādņauheima (Bad Nauheim), Hesene, Vācija
- Bādņolca (Bad Tolz), Bavārija, Vācija
- Bādņērīshofene (Bad Wörishofen), Bavārija, Vācija
- Bādņimpfene (Bad Wimpfen), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Bādņurcaha (Bad Wurzach), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Bādņēģeberga (Bad Segeberg), Šlēsviģa-Holšteina, Vācija
- Baireita (Bayreuth), Bavārija, Vācija
- Baltimora (Baltimore), Mērilenda, ASV
- Bamberģa (Bamberg), Bavārija, Vācija
- Bananalā (Bananal), Santakatarina, Brazīlija
- Banjoli (Bagnoli), Itālija
- Barkisimeto (Barquisimeto), Venecuēla
- Bārņsli (Barnsley), Sautjorkšira, Lielbritānija
- Barņtene (Barnten), Lejassaksija, Vācija
- Bauru (Bauru), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Bāzele (Basel), Šveice
- Bēcava (Bezau), Austrija
- Bedburģa (Bedburg), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Bedforda (Bedford), Bedfordšira, Lielbritānija
- Bedingene (Beddingen), Lejassaksija, Vācija
- Beisaida (Bayside), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Beišora (Bay Shore), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Beitana (Beitan), Bavārija, Vācija
- Bekhofa (Beckhof) → Bīlefelde
- Belareta (Ballarat), Viktorija, Austrālija
- Bellamonte (Bellamont), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Belzene (Belsen), Lejassaksija, Vācija
- Beni-Maremnī, Francija
- Benķstauna (Bankstown) → Sidņeja
- Bensheima (Bensheim), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Bentonhārbora (Benton Harbour), Miķiģana, ASV
- Benzerzīla (Bensersiel), Lejassaksija, Vācija
- Bērdingberi (Birdingbury), Vorikšira, Lielbritānija
- Bērdrivera (Bird River), Manitoba, Kanāda
- Bērente (Berent), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija Kosceģina (Kościerzyna)
- Bergenhūzene (Bergenhusen), Šlēsviģa-Holšteina, Vācija
- Berķtesģādene (Berchtesgaden), Bavārija, Vācija
- Beri (Barre), Vērmonta, ASV
- Beri (Barrie), Ontārio, Kanāda
- Beri (Barry), Sautģlamorgana, Lielbritānija

- Beri (Bury), Lankašīra, Lielbritānija
- Bērkli (Berkeley) → Čikāga
- Bērkli (Berkeley), Kalifornija, ASV
- Bērli (Bearley), Vorikšīra, Lielbritānija
- Berlīne (Berlin), Vācija
- Bērļingema (Burlingham) → Sanfrancisko
- Bērļingtona (Burlington), Vērmonta, ASV
- Berne (Bern), Šveice
- Bernsene (Börnsen) → Hamburga
- "Bērzaine" → Freiburga
- "Bērzaine", Ontārio → Kezika
- "Betānija" → Sanpaulu
- Betenhauzene (Bettenhausen) → Kasele
- Betersta (Bathurst), Jaundienvidvelsa, Austrālija
- Betlehema (Bethlehem) → Alentauna
- Betlkrīka (Battle Creek), Mičigana, ASV
- "Beverīna" → Bukskaunti
- Bēverne (Bevern), Lejassaksija, Vācija
- Bīberaha (Biberach), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Bīberga (Biberg) → Bādaiblinga
- Bīčvērta (Beechworth), Viktorija, Austrālija
- Bīdingene (Büdingen), Hesene, Vācija
- Bīkonhila (Beacon Hill), Dorseta, Lielbritānija
- Bīlefelde (Bielefeld), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Bingene (Bingen), Reinzeme-Pfalca, Vācija
- Binghamtona (Binghamton), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Bingli (Bingley), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Birmingema (Birmingham), Vestmidlenda, Lielbritānija
- Biseta (Bisset), Manītoba, Kanāda
- Bistera (Bicester), Oksfordšīra, Lielbritānija
- Bitsvela (Bitteswell), Lesteršīra, Lielbritānija
- Bjalistoka (Białystok), Polija
- Blečli (Bletchley), Bakingemšīra, Lielbritānija
- Blendforda (Blandford), Dorseta, Lielbritānija
- Blomberga (Blomberg), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Blumenau (Blumenau), Santakatarina, Brazīlija
- Blūmingtona (Bloomington), Indiāna, ASV
- Bodenheima (Bodenheim), Reinzeme-Pfalca, Vācija
- Bodenteiha (Bodenteich), Lejassaksija, Vācija
- Bodenvēre (Bodenwöhr), Bavārija, Vācija
- Bokhorna (Bockhorn), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Bolcāno (Bolzano), Itālija
- Boltona (Bolton), Lankašīra, Lielbritānija
- Boltona (Bolton), Ontārio, Kanāda
- Bombeja (Bombay), Indija
- Bongila (Bonegilla), Viktorija, Austrālija
- Bonna (Bonn), Vestfālene, Vācija
- Borghorste (Borghorst), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Bostona (Boston), Masačūsetsa, ASV
- Botropa (Bottrop), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Brahte (Bracht), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Bratislava (Bratislava), Slovākija, Čehoslovākija
- Braunšveiga (Braunschweig), Lejassaksija, Vācija
- Bredforda (Bradford), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Bredforda (Bradford), Ņūhempšīra, ASV
- Brēgenca (Bregenz), Austrija
- Breidentona (Bradenton), Florida, ASV
- Brēmene (Bremen), Vācija
- Brēmerhāfene (Bremerhafen), Lejassaksija, Vācija
- Brentvuda (Brentwood), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Breslava (Breslau), Silēzija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Vroclava (Wrocław)
- Brīdertāle (Bruedertal), Santakatarina, Brazīlija
- Bridporta (Bridport), Dorseta, Lielbritānija
- Bridženda (Bridgend), Sautglamorgana, Lielbritānija

- "Briežraga pagasts" → Elkhorna
- Brigene (Brüggen), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Brinningshauzene (Brünningshausen), Lejassaksija, Vācija
- Brisbena (Brisbane), Kvīnslanda, Austrālija
- Brisele (Brussel, Bruxelles), Beļģija
- Bristole (Bristol), Eivona, Lielbritānija
- Brno (Brno), Morāvija, Čehoslovākija
- Brokvila (Brockville), Ontārio, Kanāda
- Bromberga (Bromberg), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Bidgošča (Bydgoszcz)
- Bronksa (Bronx) → Ņujorka
- Bruhmīlbaha (Bruchmühlbach), Reinzeime-Pfalca, Vācija
- Bruka (Bruck), Bavārija, Vācija
- Bruklaina (Brookline) → Bostona
- Bruklina (Brooklyn) → Ņujorka
- Bruklinpārka (Brooklyn Park) → Adelaida
- Brukmīle (Bruckmühl) → Bādaiblinga
- Brukvuda (Brookwood) → Londona (Anglija)
- Brūmhola (Brougham Hall), Kamberlenda, Lielbritānija
- Buenosaires (Buenos Aires), Argentīna
- Bufalo (Buffalo), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Bukskaunti (Bookscounty), Pensilvānija, ASV
- Bukstehūde (Buxtehude), Lejassaksija, Vācija
- Buranda (Buranda) → Brisbena
- Burghauzene (Burghausen), Bavārija, Vācija
- Burgludvigšteina (Burg-Ludwigstein), Hesene, Vācija
- Burosa (Borås), Gētalande, Zviedrija
- Cedlina (Zedlin), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Sadlno
- Cēlendorfa (Zehlendorf) → Berlīne
- Celle (Zell), Lejassaksija, Vācija
- Celle (Zell), Bavārija → Vircburga
- "Cerība", nometne → Holcene
- Čidorfa (Ziddorf), Mēklenburga, Vācija
- Čimmermaņa Zeme (Terra de Zimmermann), Santakatarina, Brazīlija
- Čirihē (Zürich), Šveice
- Čirndorfa (Zirndorf) → Nirnberga
- Čumerna, Sudetija, Čehoslovākija
- Čelmsforda (Chelmsford), Eseksa, Lielbritānija
- Čēpinga (Köping), Svēalande, Zviedrija
- Čēpmena (Chapman), Masačūsetsa, ASV
- "Čērčila" (Churchill), nometne → Lērtē
- Čēsterfīlda (Chesterfield), Dārbišira, Lielbritānija
- Čikāga (Chicago), Ilinoisa, ASV
- Dahava (Dachau), Bavārija, Vācija
- Dahrāna, Saūda Arābija
- Dalasa (Dallas), Teksasa, ASV
- Dāmelanga (Damelang), Brandenburga, Vācija
- Dāmene (Damen), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Tihovko (Tychowko)
- Danbola (Dunball), Samerseta, Lielbritānija
- Danciga (Danzig), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Gdaņska (Gdańsk)
- Dandolka (Dundalk), Ontārio, Kanāda
- Danīdina (Dunedin), Jaunzēlande
- Dannenberga (Dannenberg), Lejassaksija, Vācija
- Dansuns → Vesterbūra
- Daņē (Dagneux) → Liona
- Dārbi (Derby), Dārbišira, Lielbritānija
- Darema (Durham), Ziemeļkarolina, ASV
- Dārlimūra (Darley Moor) → Notinge-ma
- Darmštate (Darmstadt), Hesene, Vācija
- Darvestona (Durweston), Dorseta, Lielbritānija
- Davosa (Davos), Šveice
- Dedelstorfa (Dedelstorf) → Vitingene
- Dederneira, Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Degendorfa (Deggendorf), Bavārija, Vācija
- Dēgerloha → Vircburga
- Deilsforda (Daylesford), Viktorija, Austrālija
- Deilsvila (Daylesville), Kvebekas province, Kanāda
- Deitona (Dayton), Ohaio, ASV

- Deitonabiča (Daytona Beach), Florida, ASV
- Delmenhorste (Delmenhorst), Lejassaksija, Vācija
- Delraja (Dalry), Skotija, Lielbritānija
- Demoina (Des Moines), Aiova, ASV
- Dengkofene (Dengkofen), Bavārija, Vācija
- Denklingene (Denklingen), Bavārija, Vācija
- Denmora (Denmore), Alberta, Kanāda
- Denvera (Denver), Kolorādo, ASV
- Detingene (Dettingen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Detmolda (Detmold), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Detroita (Detroit), Mičigana, ASV
"Deutscher Ring", nometne → Hamburga
- Devenporta (Davenport), Aiova, ASV
- Diburga (Dieburg), Hesene, Vācija
"Dievsēta" → Elkhorna
- Dillingene (Dillingen), Bavārija, Vācija
- Dingolfinga (Dingolfing), Bavārija, Vācija
- Dinkelsbile (Dinkelsbühl), Bavārija, Vācija
- Diparkē (Duparquet), Kvebekas province, Kanāda
- Dipenava (Diepenau), Lejassaksija, Vācija
- Dīpholca (Diepholz), Lejassaksija, Vācija
- Diseldorfa (Düsseldorf), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Djepa (Dieppe), Francija
- Djūsberi, Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Dobenteiha (Dobbenteich) → Oldenburga
Dobžiņa (Dobrzyń), Polija
- Dofina (Dauphin), Manitoba, Kanāda
- Doiskorregusa (Dois Corregos), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
"Donaulager", nometne → Grūbvēge
- Donauvērte (Donauwörth), Bavārija, Vācija
- Donkastera (Doncaster), Sautjorkšīra, Lielbritānija
- Doradu (Dourado), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Dorčestera (Dorchester) → Bostona
- Dorfērdene (Dorverden), Lejassaksija, Vācija
- Dornštate (Dornstadt), Virtembergā, Vācija
- Dortmunde (Dortmund), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Dovera (Dover), Delavēra, ASV
- Dovholša (Dove Holes), Dārbišīra, Lielbritānija
- Dreitonpārslava (Drayton Parslow), Bakingemšīra, Lielbritānija
- Drēzdene (Dresden), Saksija, Vācija
- Dulūta (Duluth), Minesota, ASV
"Dziesmulejas" → "Garezers"
"Dzintarciems" → Šeoiģana
"Dzintari", Mičigana → "Garezers"
"Dzintari", Dienvidaustrālija, Austrālija
"Dzintari", Kvebeka → Monreāla
- Džameika (Jamaica Plain) → Bostona
- Džameika (Jamaica) → Ņujorka
- Džefersonsitija (Jefferson City), Misūri, ASV
- Džeksonvila (Jacksonville), Florida, ASV
- Džida, Saūda Arābija
- Džilonga (Geelong), Viktorija, Austrālija
- Džolietā (Joliet), Ilinoisa, ASV
- Džozefbērga (Josephburg), Alberta, Kanāda
- Džubeila, Saūda Arābija
- Ēbenveilere (Ebenweiler), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Ēbingene (Ebingen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Eģārtā, Viskonsina, ASV
- Edinburga (Edinburgh), Skotija, Lielbritānija
- Edmontona (Edmonton), Alberta, Kanāda
- Edvinstova (Edwinstowe) Notingemšīra, Lielbritānija
- Egbārtā, Ontārio, Kanāda
- Egenfeldene (Eggenfelden), Bavārija, Vācija
- Eģera (Eger), Sudetija, Čehoslovākija;
čehu nosaukums Heba (Hcheb)
"Eglaine", Kvebekas province, Kanāda
- Eidsvolla (Eidsvoll), Norvēģija
- Eihštete (Eichstätt), Bavārija, Vācija

- Eikelborna (Eickelborn), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Eilsberi (Aylesbury), Bakingemšīra, Lielbritānija
- Eimsa (Ames), Aiova, ASV
- Einbeka (Einbeck), Lejassaksija, Vācija
- Eiskirhene (Euskirchen), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Eitīne (Eutin), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Ekernfērde (Eckernförde), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Ekrona (Akron), Ohaio, ASV
- Elizabeta (Elisabeth), Nūdzersija, ASV
- Elizabeta (Elisabete), Dienvidaustrālija, Austrālija
- Elkapārka (Elka Park) → Tenersvila
- Elkhārta (Elkhart), Indiāna, ASV
- Elkhorna (Elkhorn), Viskonsina, ASV
- Elkinspārka (Elkins Park) → Filadelfija
- Ellere (Eller) → Diseldorfa
- Elmbridža (Elmbridge), Hereforda un Vustera, Lielbritānija
- Elmhērsta (Elmhurst) → Nujorka
- Elmshorna (Elmshorn), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Elsema (Elsham), Hambersaida, Lielbritānija
- Eltūna (Altoona), Pensilvānija, ASV
- Elvuda (Elwood) → Melburna
- Emberkriķa (Amber Creek), Tasmanija, Austrālija
- Emdene (Emden), Lejassaksija, Vācija
- Embērsta (Amherst), Masačūsetsa, ASV
- Emmendingene (Emmendingen), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Enārbora (Ann Arbor), → Detroita
- Enderbi (Enderby) → Lestera
- Endiha (Endich) → Bonna
- Endovera (Andover), Ohaio, ASV
- Entvisla (Entwistle), Alberta, Kanāda
- Eplbahsvila (Applebachsville), Pensilvānija, ASV
- Epltona (Appleton), Viskonsina, ASV
- Ērebrū (Örebro), Svēlande, Zviedrija
- Erknere (Erkner), Brandenburga, Vācija
- Erlangene (Erlangen), Bavārija, Vācija
- Errele (Oerrel), Lejassaksija, Vācija
- Esberipārka (Asbury Park), Nūdzersija, ASV
- Esene (Essen), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Eserna (Essern), Lejassaksija, Vācija
- Eskilstūna (Eskilstuna), Svēlande, Zviedrija
- Eslingene (Esslingen), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Esolbrukene (Eschollbrucken) → Darmštate
- Ešvēge (Eschwege), Hesene, Vācija
- Etenheima (Ettenheim), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Etinga (Ötting) → Altetinga
- Etlingene (Ettlingen), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Evanstona (Evanston) → Čikāga
- Evergleidsa (Everglades), Florida, ASV
- Ēversburga, Lejassaksija, Vācija
- "Ezerciems", nometne → Zēdorfa
- "Ezerkalni", Kvebeka, Kanāda
- Fakse Lādepladsa (Fakse Ladeplads), Dānija
- Fallingboste (Fallingbostel), Lejassaksija, Vācija
- Fārele (Varel), Lejassaksija, Vācija
- Fārgo (Fargo), Ziemeļdakota, ASV
- Fārmingdeila, Nujorkas pavalsts, ASV
- Fārmingtonhilsa (Farmington Hills) → Detroita
- Felbaha (Fellbach), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Felberte (Velbert), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Feldberga (Feldberg), Mēklenburga, Vācija
- Felmuta (Falmouth), Masačūsetsa, ASV
- Felzene, Bādene-Virtemberga, Vācija
- Fērde (Vörde), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Fērdene (Verden), Lejassaksija, Vācija
- Fērnhērsta (Fernihurst), Īstsaseksa, Lielbritānija
- Fežēna (Feyzin) → Liona
- Fičbērga (Fitchburg), Masačūsetsa, ASV
- Fihtenbūle (Fichtenbühl), Bavārija, Vācija
- Fihtenvalde (Fichtenwalde), Brandenburga, Vācija
- Filadelfija (Philadelphia), Pensilvānija, ASV
- Filipa (Philip), Dienviddakota, ASV

- Fillaha (Villach), Austrija
- Fillingene (Villingen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Filzeka (Vilseck), Bavārija, Vācija
- Fīnksa (Phoenix), Arizona, ASV
- Finsponga (Finspång), Svēlande, Zviedrija
- Firstenberga (Fürstenberg), Mēklenberga, Vācija
- Firte (Fürth), Bavārija, Vācija
- Fīrzene (Viersen), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Fisava, Vācija
- Fisene (Füssen), Bavārija, Vācija
- Fišbaha (Fischbach), Bavārija, Vācija
- Fišbeka (Fischbeck) → Hamburga
- Flātova (Flatow), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Zlotova (Złotów)
- Flēde (Flehde), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Flēderborna (Flederborn), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Podgaje
- Flekvelhīta (Flackwell Heath), Bakingemšīra, Lielbritānija
- Flemingtona (Flemington) → Sidneja
- Flensburga (Flensburg), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Flintbeka (Flintbeck), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Florine, Francija
- Flosenbirga (Flossenbürg), Bavārija, Vācija
- Folkaha (Volkach), Bavārija, Vācija
- Fondulaka (Fond du Lac), Viskonsina, ASV
- Forbaka (Forbach), Francija
- Forestauna (Forest Town) → Mensfilda
- Forheima (Forchheim), Bavārija, Vācija
- Fortloderdeila (Fort Lauderdale), Florida, ASV
- Fortviljamsa (Fort Williams) → Tanderbeja
- Frankfurte pie Mainas (Frankfurt am Main), Hesene, Vācija
- Frastanca (Frastanz), Austrija
- Freiburga (Freiburg), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Freimingtona (Framington) → Bostona
- Frīdrihsorta (Friedrichsort), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Frīholda (Freehold), Ņūdžersija, ASV
- Frīmantla (Fremantle), Rietumaustriļija, Austrālija
- Frimli (Frimley), Sari, Lielbritānija
- Frīporta (Freeport), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Frīrlunde (Frueerlund) → Flensburga "Frische quelle", nometne → Detmolda
- Frizlandes jūrmala, Lejassaksija, Vācija
- Fronhofene (Fronhofen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Fukums → Frizlandes jūrmalā
- Fulda (Fulda), Hesene, Vācija
- Fulsatona (Full Sutton), Hangersaida, Lielbritānija
- "Funkturn", nometne → Hamburga
- Futskreja (Footscray) → Melburna
- Gāblingene (Gablingen), Bavārija, Vācija
- Galvestona (Galveston), Teksasa, ASV
- Gananoke (Gananoque), Ontārio, Kanāda
- "Garezers" → Mičigana, ASV
- Garmīša-Partenkīrhene (Garmisch-Partenkirchen), Bavārija, Vācija
- Garvelda (Garvald), Skotija, Lielbritānija
- "Gauja", Bavārija, Vācija
- Gautinga (Gauting), Bavārija, Vācija
- Gegingvela (Gagingwell), Oksfordšīra, Lielbritānija
- Geinforda (Gainford), Alberta, Kanāda
- Gepingene (Göppingen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Gerātsreite (Geratsreute) → Fronhofene
- Gēsthahte (Geesthacht), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Gēstate, Vācija
- Gēteborga (Göteborg), Gētalande, Zviedrija
- Getingene (Göttingen), Lejassaksija, Vācija
- Giftene (Giften), Lejassaksija, Vācija
- Gincburga (Günzburg), Bavārija, Vācija
- Gīsene (Giessen), Hesene, Vācija
- Gistrova (Güstrow), Mēklenburga, Vācija

- Gūterglika (Güterglück), Brandenbur-
ga, Vācija
- Gūterslo (Güttersloh), Ziemeļreina-Vest-
fālēne, Vācija
- Glāshite (Glashütte), Saksija, Vācija
- Glāzenbaha (Glaserbach), Austrija
- Glāzgova (Glasgow), Skotija, Lielbritā-
nija
- Glendeila (Glendale) → Losandže-
losa
- Glikštate (Glückstadt), Šlēsviga-Hol-
šteina, Vācija
- Glisona (Gleason), Viskonsina, ASV
- Glosterā (Gloucester), Glosteršīra,
Lielbritānija
- Gmīnde (Gmünd), Bādene-Virtemberga,
Vācija
- Godmenstona (Godmanstone), Dorseta,
Lielbritānija
- Gorita, Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Goslāra (Goslar), Lejassaksija, Vācija
- Gota (Gotha), Tīringene, Vācija
- Gotenhāfene (Gotenhafen), Rietumprū-
sija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Gdi-
ņa (Gdynia)
- Grabava → Gotenhāfene
- Grāca (Graz), Austrija
- Grāfenašava (Grafenaschau) → Min-
hene
- Grandheivena (Grand Haven), Mičiga-
na, ASV
- Grandrepīdsa (Grand Rapids), Mičiga-
na, ASV
- Greica (Greitz), Tīringene, Vācija
- Greitvirli (Great Wyrley), Stēfordšīra,
Lielbritānija
- Greivenhērsta (Gravenhurst), Ontārio,
Kanāda
- Greivzēnda (Gravesend), Kenta, Liel-
britānija
- Greta, Jaundienvīdvelsa, Austrālija
- Grēthema → Hannovere
- Grēvene (Greven), Ziemeļreina-Vestfāle-
ne, Vācija
- Grīnsboro (Greensboro), Ziemeļkarōli-
na, ASV
- Grīnvila (Greenville), Misīsipi, ASV
- Grona → Brēmene
- Grosenbrode (Grossenbrode), Šlēsvi-
ga-Holšteina, Vācija
- Groshābersdorfa (Grosshabersdorf),
Bavārija, Vācija
- Groshēzepe (Grosshesepe), Lejassaksi-
ja, Vācija
- Groshiligsfelde (Gross Hiligsfeld), Le-
jassaksija, Vācija
- Grūbvēge (Grubweg) → Pasava
- Guncenhauzene (Gunzenhausen), Bavā-
rija, Vācija
- Gundelsheima (Gundelsheim), Bāde-
ne-Virtemberga, Vācija
- Gvaramirima (Guaramirim) → Bana-
nala
- Gvelfa (Guelph), Ontārio, Kanāda
- Hadersfīlda (Huddersfield), Vestjorkšī-
ra, Lielbritānija
- Hafkrūga (Haffkrug), Šlēsviga-Holštei-
na, Vācija
- Hāga (Haag) → Amsterdama
- Hāga (Haag), Bavārija, Vācija
- Hāgenova (Hagenow), Mēklenburga,
Vācija
- Haiālīa (Hialeah) → Majami
- Haida (Haida), Sudetija, Čehoslovākija;
čehu nosaukums Novi Bora (Nový
Bor)
- Haiatsvila (Hyattsville) → Vašingtona
- Haiko, Somija
- Halla (Hull), Hambersaida, Lielbritā-
nija
- Halle (Halle), Saksija, Vācija
- Halle (Halle), Ziemeļreina-Vestfālēne,
Vācija
- Hallendorfa (Hallendorf) → Zalcgitere
- Halstahammara (Hallstahammar), Svēa-
lande, Zviedrija
- Hamburga (Hamburg), Vācija
- Hāmelne (Hameln), Lejassaksija, Vā-
cija
- Hamiltona (Hamilton), Ontārio, Kanā-
da
- Hama (Hamm), Ziemeļreina-Vestfāle-
ne, Vācija
- Hammeršteina (Hammerstein), Pome-
rānija, bij. Lielvācija, tag. Polija,
Čarne (Czarne)
- Hammervēge (Hammerweg) → Veide-
ne
- Hamvarde → Hamburga
- Hāna (Hahn) → Oldenburga

- Hānava (Hanau), Hesene, Vācija
- Hānenklē (Hahnenklee), Lejassaksija, Vācija
- Hangelara (Hangelar) → Bonna
- Hannovere (Hannover), Lejassaksija, Vācija
- Hantingdona (Huntingdon), Kembridžšīra, Lielbritānija
- Harbina, Ķīna
- Hārdvika (Hardwick), Dārbišīra, Lielbritānija
- Hārene (Haaren) → Vircburga
- Hārforda (Hertford), Hārfordšīra, Lielbritānija
- Hārlekstona (Harlexton), Linkolnšīra, Lielbritānija
- Hārlema (Haarlem) → Amsterdama
- Hārtforda (Hartford), Konektikuta, ASV
- Hasendorfa (Hassendorf), Lejassaksija, Vācija
- Haste (Haste) → Osnabrika
- Haunštetene (Haunstetten), Bavārija, Vācija
- Havangene (Hawangen) → Memmingene
- Heide (Heide), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Heidelberga (Heidelberg), Bādene-Virtembergas, Vācija
- Heidenheima (Heidenheim), Bādene-Virtembergas, Vācija
- Heilbronna (Heilbronn), Bādene-Virtembergas, Vācija
- "Heiligen Geist", nometne → Lībeka
- Heiligenhāfene (Heiligenhafen), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Heiligenkreica (Heiligen Kreuz), Sude-tija, Čehoslovākija
- Helibērtona (Haliburton), Ontārio, Kanāda
- Helifeksa (Halifax), Jaunskotija, Kanāda
- Helifeksa (Halifax), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Helsingborga (Hälsingborg), Gētalande, Zviedrija
- Helsingēra (Helsingør), Dānija
- Helsinki (Helsinki), Somija
- Hemanta (Hemmanth) → Brisbena
- Hembruka (Hambrook) → Bristole
- Hempstida (Hempstead), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Hemsterliholā (Hamsterley Hall), Darema, Lielbritānija
- Hēpene (Heepen) → Bīlefelde
- Hepenheima (Heppenheim), Hesene, Vācija
- Herborna (Herborn), Hesene, Vācija
- Heridža (Harwich), Safolka, Lielbritānija
- Herisbērga (Harrisburg), Pensilvānija, ASV
- Hērlingema (Hurlingham) → Buenosairesas
- Hērnikhilā (Hernick Hill), Kamberlenda, Lielbritānija
- Herrenvīka (Herrenwyk) → Lībeka
- Hersbruka (Hersbruck), Bavārija, Vācija
- Hērstbridža (Hurstbridge), Viktorija, Austrālija
- Hidezene (Hiddesen) → Detmolda
- Hiksvilā (Hicksville), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Hildesheima (Hildesheim), Lejassaksija, Vācija
- Hilpoltšteina (Hilpoltstein), Bavārija, Vācija
- Hinterkotene, Sude-tija, Čehoslovākija
- Hiperholma (Hipperholm), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Hjūstona (Houston), Teksasa, ASV
- Hobārta (Hobart), Tasmanija, Austrālija
- Hohfelde (Hochfeld) → Augsburga
- Hoika (Hawick), Skotija, Lielbritānija
- Hokensbīle (Hockensbühl) → Hūzuma
- Holcene (Holzen), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Holcminde (Holzminden), Lejassaksija, Vācija
- Holtenava (Holtenu), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Hombuša (Homebush) → Sidneja
- Homsteda (Homestead), Florida, ASV
- Honkonga (tag. Sjangana), Ķīna
- Honolulu, Havaju pavalsts, ASV
- Honzene (Hohnsen), Lejassaksija, Vācija

- Hopkinsa (Hopkins), Mičigana, ASV
- Horli (Horley), Sari, Lielbritānija
- Horste (Horst), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Nechorže (Niechorze)
- Hotorpa (Hothorp Hall) Lesteršira, Lielbritānija
- Hudzona (Hudson), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Huntlozene (Huntlosen), Lejassaksija, Vācija
- Hūzuma (Husum), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Ibītinga (Ibīting), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Iceho (Itzehoe), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Igvaldadi (Igualdade), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Iklona → Čikāga
- "Imanta", nometne → Bīdingene
- Immendorfa (Immendorf), Lejassaksija, Vācija
- Immenheima (Immenheim), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Mroča (Mrocz)
- Indianapolis (Indianapolis), Indiāna, ASV
- "Indrāni" → "Garezers"
- Ingļtona (Ingleton), Darema, Lielbritānija
- Ingolštate (Ingolstadt), Bavārija, Vācija
- Insbruka (Innsbruck), Austrija
- Inskipa (Inskip), Lankašira, Lielbritānija
- "Insula" → Berhtesgādene
- Inverkārgila (Invercargill), Jaunzēlande
- Ipauku (Ipaucu), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Īstborna (Eastbourne), Īstsaseksa, Lielbritānija
- Īstčelova (East Challow), Oksfordšira, Lielbritānija
- Īstorindža (East-Orange), Ņūdžersijas pavalsts, ASV
- Istredminiha (Ystrad Mynach), Sautglasmorgana, Lielbritānija
- Itaka (Ithaca), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Itu (Itu), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Īzerlona (Iserlohn), Ziemeļreina-Vestfālens, Vācija
- Īžui (Ijuī), Riugrandi du Sula, Brazīlija
- Jangstauna (Youngstown), Ohaio, ASV
- Janktona (Yankton), Dienviddakota, ASV
- Jastrova (Jastrov), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Jastrove (Jastrowie)
- "Jaunā Sigulda", Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Jēna (Jena), Tiringene, Vācija
- Jencēpinga (Jönköping), Gētalande, Zviedrija
- Jerksheima (Jerxheim), Lejassaksija, Vācija
- Jernarpa (Hjärnarp) → Lunda
- Jeruzaleme, Izraēla
- Jislavēde (Gislaved), Gētalande, Zviedrija
- Johannesburga (Johannesburg), Dienvidāfrikas Republika
- Jonkersa (Yonkers) → Ņujorka
- Jonstrupe, Dānija
- Jorka (York), Pensilvānija, ASV
- Jorka (York), Vestjorkšira, Lielbritānija
- Jovila (Yeovile), Samerseta, Lielbritānija
- Jūdendorfa → Fillaha
- Jūdžina (Eugene), Oregona, ASV
- "Junkers", nometne → Betenhauzene
- Jūtika (Utica), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Jūtopijs (Utopia), Ontārio, Kanāda
- Kadeti (Cadete) → Monteverde
- Kagere (Kager), Bavārija, Vācija
- Kaizerslaurterne (Kaiserslautern), Reinzeme-Pfalca, Vācija
- Kalamazū (Kalamazoo), Mičigana, ASV
- Kalauerhofa → Pūtlosa
- Kalē (Calais), Francija
- Kalgari (Calgary), Alberta, Kanāda
- Kalkuta (Calcutta), Indija
- Kalmara (Kalmar), Gētalande, Zviedrija
- Kamīne (Kamin), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Kamenkrajenski (Kamień Krajeński)
- Kampinasa (Campinas), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Kampinasa (Campinas) → Cimmermaņa Zeme
- Kanbera (Canberra), Austrālija

- Kantona (Canton), Masačūsetsa → Bostona
- Kantona (Canton), Ohaio, ASV
- Kanzasitija (Kansas City), Misūri, ASV
- Kapanpretu (Capão Preto), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Kapfelberga (Kapfelberg), Bavārija, Vācija
- Karakasa (Caracas), Venecuēla
- Kārbondeila (Carbondale), Ilinoisa, ASV
- Kārdifa (Cardiff), Sautglamorgana, Lielbritānija
- Kārlaila (Carlisle), Kamberlenda, Lielbritānija
- Kārlaila → Londona (Anglija)
- Kārlūka (Carlisle), Skotija, Lielbritānija
- Karlsbāde (Karlsbad), Sudetija, Čehoslovakija; Karlovi Vari (Karlovly Vary)
- Karlsrūe (Karlsruhe), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Karunagarapuri, Indija
- Karuneipuri, Indija
- Kasele (Kassel), Hesene, Vācija
- Kāslāningtona (Castle Donington), Notingemšira, Lielbritānija
- Kastanjola (Castagnola) → Lugāno
- Kastle (Kastell) → Mainca
- Kathamarsvika (Kathammarsvik), Gotlande, Zviedrija
- Kēfertāle → Manheima
- Kēge (Køge-Nord), Dānija
- Keipkodas pussala (Cape Cod), Masačūsetsa, ASV
- Keiptauna (Capetown), arī Kāpstade (Kaapstad), Dienvidāfrikas Republika
- Keisipārka (Caysey Park), Northamberlenda, Lielbritānija
- Kellerberga (Kellerberg), Austrija
- Kelso (Kelso) → Longvjū
- Kembridža (Cambridge) → Bostona
- Kemnica (Chemnitz), Saksija, Vācija
- Kempstonhārdvika (Kempston Hardwick), Bedfordšira, Lielbritānija
- Kempjene (Kempten), Bavārija, Vācija
- Kēnigsberga (Königsberg), arī Karalāuci, Austrumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Krievijas Federācija, Kaļiņingrada (Калининград)
- Kēnigsbrunne (Königsbrunn), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Kēnigsfelde (Königsfeld), Bavārija, Vācija
- Kēnigšteina (Königstein), Hesene, Vācija
- Kensingtongārdensa (Kensington Gardens) → Adelaida
- Kenta (Kent), Ohaio, ASV
- Kerbeke (Körbecke), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Kērkbi (Kirkby) → Liverpūle
- Kērklendleika (Kirkland Lake), Ontārio, Kanāda
- Kērnisa (Cairns), Kvīnslenda, Austrālija
- Keslīne (Köslin), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Košalina (Koszalin)
- Keteringa (Kettering), Northamptonšira, Lielbritānija
- Ketorpa (Catthorpe), Lestersīra, Lielbritānija
- Ketskila kalni, Ņujorkas pavalsts, ASV
- Kēvelāra (Kevelar), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Kezika (Keswick), Ontārio, Kanāda
- Kichēle (Kitzbühel), Austrija
- Kičenera (Kitchener), Ontārio, Kanāda
- Kiderminstera (Kidderminster), Hereforda un Vustera, Lielbritānija
- Kilčatana (Kilchatan), Skotija, Lielbritānija
- Kīldera (Kielder), Nortamberlenda, Lielbritānija
- Kilmora (Kilmore), Viktorija, Austrālija
- Kimboltona (Kimbolton), Bedfordšira, Lielbritānija
- Kīminga (Chieming), Bavārija, Vācija
- Kingstona (Kingston), Ontārio, Kanāda
- Kingstonlaila (Kingstons Lisle), Oksfordšira, Lielbritānija
- Kirheima (Kirchheim), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Kjū (Kew) → Melburna
- Kīto (Quito), Ekvadora
- Klaida (Clyde), Jaundienvīdvelsa, Austrālija
- Klaidorfa (Klaidorf) → Švāndorfa
- Klārksdeila (Clarksdale), Misisipi, ASV

- Klaustāle-Cellerfelde (Clausthal-Zellerfeld), Lejassaksija, Vācija
- Kleinkece (Kleinkötz) → Gincburga Klingberga (Klingberg), Holšteina, Vācija
- Klingentāle (Klingenthal), Saksija, Vācija
- Klīrvotera (Clearwater), Florida, ASV
- Klīvlenda (Cleveland), Ohaio, ASV
- Klīvlendhaisa (Cleveland Heights) → Klīvlenda
- Knustena → Stoka pie Trentas
- Kobeka, Dānija
- Kolberga (Kolberg), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Kolobžega (Kolobrzeg)
- Kolorādospringsa (Colorado Springs), Kolorādo, ASV
- Kolsdena (Colesden), Bedfordšīra, Lielbritānija
- Kolumbusa (Columbus), Indiāna, ASV
- Kolumbusa (Columbus), Ohaio, ASV
- Konica (Konitz), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Hojnice (Chojnice)
- Konkorda (Concord), Ņūhempšīra, ASV
- Konseta (Consett), Darema, Lielbritānija
- Kopenhāgena (København), Dānija
- "Koraļļu pils" (Coral Castle) → Homsteda
- Korbi (Corby), Northamptonšīra, Lielbritānija
- Kornerbruka (Corner Brook), Ņūfaundlenda, Kanāda
- Kornvola (Cornwall), Ontārio, Kanāda
- Korumbatai (Corumbatai) → Žoržetibirisa
- Koventri (Coventry), Vorikšīra, Lielbritānija
- Kraistčērča (Christchurch), Jaunzēlande
- Krakova (Krakow), Polija
- Krēfelde (Krefeld), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Krikstonvila (Creekstoneville), ASV
- "Krikša ciems" → "Garezers"
- Krisiuma (Crisiúma), Santakatarina, Brazīlija
- "Krištas dārzs" → Toronto
- Kroli (Crawley), Īstsaseksa, Lielbritānija
- Kronaha (Kronach), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Krusalta (Cruz Alta), Riugrandi du Sula, Brazīlija
- Krusvermelja (Cruz Vermelha) → Sanpaulu
- Kukshāfene (Cuxhaven), Lejassaksija, Vācija
- Kuritiba (Curitiba), Parana, Brazīlija
- "Kursa", Vašingtonas pavalsts, ASV
- "Kursa", Dienvidaustrālija → Adelaida
- Kutamandra (Cootamundra), Jaundienvidvelsa, Austrālija
- Kvata (Quata), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Kveikertauna (Quakertown), Pensilvānija, ASV
- Kvīnsa (Queens) → Ņujorka
- Kvintonā (Quinton), Northamptonšīra, Lielbritānija
- Kēlna (Köln), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Kīle (Kiel), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Lāde (Lahde), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- "La Guardia", nometne → Rotenburga
- Laguna (Laguna), Riugrandi du Sula, Brazīlija
- Lahoja → Sandjego
- Laimnava (Laimnau), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Lakdibonē (Lac du Bonnet), Manitoba, Kanāda
- Lalsgeita (Lulsgate), Samerseta, Lielbritānija
- Lampertheima (Lampertheim), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Landeka (Landeck), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Ledičeka (Ledyczek)
- Landeka (Landeck), Austrija
- Landsberga (Landsberg), Bavārija, Vācija
- Landshūte (Landshut), Bavārija, Vācija
- Landskrūna (Landskrona), Gētalande, Zviedrija
- Lašina (Lachine) → Monreāla
- Lašīta (Lachute), Kvebekas province, Kanāda

- "Latgaļu sēta" → Minstere
 "Latviešu aprinķis", Ontārio, Kanāda
 "Latviešu ciems" → Melburna
 "Latvija" → "Garezers"
- Lauenburga (Lauenburg), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
  - Laufa (Lauf), Bavārija, Vācija
  - Laufene (Laufen), Bavārija, Vācija
  - Lauingene (Lauingen), Bavārija, Vācija
  - Lauša (Lauscha), Tiringene, Vācija
  - Lauteraha (Lauterach), Austrija
  - Lauzica (Lausitz), Saksija, Vācija
  - Lavaleta (La Valette), Nūdžersija, ASV
  - Lēbenštete (Lebenstedt) → Zalcgitere
  - Lečvērta (Letchwort), Hārfordšīra, Lielbritānija
  - Leikvuda (Lakewood), Nūdžersija, ASV
  - Leikvuda (Lakewood), Ohaio → Klivlenda
  - Leipcīga (Leipzig), Saksija, Vācija
  - Leitonbazarda (Leighton Buzzard), Bedfordšīra, Lielbritānija
  - Lemingtona (Leamington), Vorikšīra, Lielbritānija
  - Lenkastera (Lancaster), Pensilvānija, ASV
  - Lensinga (Lansing), Mičigana, ASV
  - Lēonberga (Leonberg) → Štutgarte
  - Lērte (Lehrte), Lejassaksija, Vācija
  - Lestera (Leicester), Lesteršīra, Lielbritānija
  - Letbridža (Lethbridge), Alberta, Kanāda
  - Letonija (Lettonia), Manitoba, Kanāda
  - Letonija (Lettonia), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
  - Lēvena (Leuven, Louvain), Beļģija
  - Lēze (Leese), Lejassaksija, Vācija
  - Libava (Libau), Manitoba, Kanāda
  - Lībeka (Lübeck), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
  - Lībenburga (Liebenburg), Lejassaksija, Vācija
  - Līdīnge (Lidingö) → Stokholma
  - "Līdlauks", nometne → Memmingene
  - Līdsa (Leeds), Vestjorkšīra, Lielbritānija
  - "Lielupe" → Hamiltona
  - Lihentīne (Lüchentin), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Poberova (Pobierowo)
  - Lihtenava (Lichtenau), Bavārija, Vācija
  - Lihtentāle (Lichtental), Bādene-Virtemberga, Vācija
  - Limburga (Limburg), Beļģija
  - Linca (Linz), Austrija
  - Līneburga (Lüneburg), Lejassaksija, Vācija
  - Lingene (Lingen), Lejassaksija, Vācija
  - Linjatelegrafika (Linha Telegrafica), Santakatarina, Brazīlija
  - Linkolna (Lincoln), Nebraska, ASV
  - Linkolna (Lincoln), Linkolnšīra, Lielbritānija
  - Liona (Lyon), Francija
  - Liverpūle (Liverpool), Mērsisaida, Lielbritānija
  - Livonija (Livonia) → Detroita
  - Lježa (Liege), Beļģija
  - Lobe (Lobbe), Prūsija, bij. Lielvācija, tag. (?)
  - Loberiha (Lobberich), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
  - Lobleja (Lobley), Alberta, Kanāda
  - Lodža (Łódź), Polija
  - "Lohengrūn", nometne → Minhene
  - Lokarno (Lokarno), Šveice
  - Lolfūsa (Lollfuss) → Lībeka
  - Lommele (Lommel), Beļģija
  - Londona (London), Anglija, Lielbritānija
  - Londona (London), Ohaio → Kolumbusa
  - Londona (London), Ontārio, Kanāda
  - Londrina (Londrina), Parana, Brazīlija
  - Longailenda (Long Island) → Ņujorka
  - Longbiča (Long Beach) → Losandželosa
  - Longvjū (Longview), Vašingtonas pavalsts, ASV
  - Lonsestona (Launceston), Tasmanija, Austrālija
  - Loriāna (Lorient), Francija
  - Losandželosa (Los Angeles), Kalifornija, ASV
  - Losgatosa (Los Gatos) → Sanfrancisko
  - Lotona (Lawton), Hereforda un Vusterā, Lielbritānija
  - Louela (Lowell), Mičigana, ASV
  - Lucerna (Luzern), Šveice

- Lūdvišburga (Ludwigsburg), Bādene-Virtemberga, Vācija
Lūdvišfelde (Ludwigsfeld) → Mīnhene
- Ludvika (Lúdвика), Svēalande, Zviedrija
- Lugāno (Lugano), Šveice
- Luisvila (Louisville), Kentuki, ASV
Lūnapārka (Luna Park) → Mineapolis
- Luncene (Lunzen), Lejassaksija, Vācija
- Lunda (Lund), Gētalande, Zviedrija
- Lundene (Lunden), Šlēšviga-Holšteina, Vācija
- Lustenava (Lustenau), Austrija
- Lūtona (Luton), Bedfordšīra, Lielbritānija
"Lynthorne House" → Lestera
"Mack", nometne → Baireita
- Madride (Madrid), Spānija
- Maiami (Miami), Florida, ASV
Maiamibīča (Miami Beach) → Maiami
- Mainca (Mainz), Reinzeme-Pfalca, Vācija
- Mainota (Minot), Ziemeļdakota, ASV
- Malme (Málmö), Gētalande, Zviedrija
- Mančestra (Manchester), Konektikuta, ASV
- Mančestra (Manchester), Lielā Mančestra, Lielbritānija
- Manheima (Mannheim), Bādene-Virtemberga, Vācija
Manheimnorda (Manheim Nord) → Manheima
- Marakaibo (Maracaibo), Venecuēla
- Marburga (Marburg), Hesene, Vācija
- Mariēnbāde (Marienbad), Sudetija, Čehoslovākija; čehu nosaukums Mariānske Lāzņe (Mariánské Lázně)
- Mariēnhofa (Marienhof) → Hūzuma
- Mariēntāle (Moriental), Lejassaksija, Vācija
- Mārkethārboro (Market Harborough), Lesteršīra, Lielbritānija
- Marktoberdorfā (Marktoberdorf), Bavārija, Vācija
- Marktredvica (Marktredwitz), Bavārija, Vācija
- Mārtona (Marton), Jaunzēlande
Masaranduba (Massaranduba) → Altugvarani
- Matenberga (Mattenberg) → Kasele
- Meca (Metz), Francija
- Medisinheta (Medicine Hate), Alberta, Kanāda
- Medisona (Madison), Viskonsina, ASV
- Megnolija (Magnolia), Alberta, Kanāda
- Meidsmortona (Maid's Moreton), Bakingemšīra, Lielbritānija
Meierhofa (Meierhof) → Veidene
- Meiningene (Meiningen), Tiringene, Vācija
Meivuda (Maywood) → Čikāga
- Melbrike (Möllbrücke), Austrija
- Melburna (Melbourne), Viktorija, Austrālija
- Melle (Melle), Lejassaksija, Vācija
- Melne (Möln), Šlēšviga-Holšteina, Vācija
- Melroza (Melrose) → Čikāga
- Melroza (Melrose), Skotija, Lielbritānija
- Melvila (Melville), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Memfisa (Memphis), Tenesī, ASV
- Memmingene (Memmingen), Bavārija, Vācija
- Menhengladbaha (Mönchen-Gladbach), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Menhetena (Manhattan) → Ņujorka
- Mensfilda (Mansfield), Notingemšīra, Lielbritānija
- Mērbeka (Meerbeck) → Štathāgene
- Mercfelde (Märzfeld), Bavārija, Vācija
- Mēriboro (Maryborough), Viktorija, Austrālija
- Meridena (Meriden), Konektikuta, ASV
- Meritota (Merrythought), Kamberlenda, Lielbritānija
- Metjuena (Methuen), Masačūsetsa, ASV
- Mēze (Möse), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
Mēzene (Meesen) → Libeka
"Mežaine", ASV (?)
"Mežciems", Ontārio, Kanāda
"Mežotne", nometne → Oldenburga
"Mežotne", Mičigana, ASV
"Mežotne", Vašingtonas pavalsts → "Kursa"
"Mežvidi", Mičigana → Hopkinsa
"Mežvidi", Rietumaustrija, Austrālija
- Midelsbūra (Middelsbur), Lejassaksija, Vācija

- Mihelbaha (Michelbach), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Milāna (Milano), Itālija
- Mildas ciems (Milda's Town), Kalifornija, ASV
- Mildorfa (Mühldorf), Bavārija, Vācija
- Mīlhauzene (Mühlhausen), Tīringene, Vācija
- Milisa (Millis) → Bostona
- Miltona (Milton), Ontārio, Kanāda
- Milūza (Mulhouse), Francija; vācu nosaukums Mīlhauzene (Mühlhausen)
- Milvoki (Milwaukee), Viskonsina, ASV
- Mīneapolisa (Minneapolis), Minesota, ASV
- Minhberga (Münchberg), Bavārija, Vācija
- Minhene (München), Bavārija, Vācija
- Minstere (Münster), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Mirvika (Mürwick) → Flensburga
- Misene (Müssen), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Miterteiha (Mitterteich), Bavārija, Vācija
- Modāna (Modane), Francija
- Modšli (Mawdesley), Lankašīra, Lielbritānija
- Moe (Moe), Viktorija, Austrālija
- Moltbi (Maltby), Sautjorkšīra, Lielbritānija
- Moltona (Malton), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Monbalka (Monbulk), Viktorija, Austrālija
- Monreāla (Montreal), Kvebekas province, Kanāda
- Montekarlo (Monte Carlo), Monako
- Monteverde (Vila Monte Verde), Minasžeraisa, Brazīlija
- Montevideo (Montevideo), Urugvaja "Montgomery", nometne → Dorfērdene
- Montīnī (Montigny), Lotringa → Meca
- Mordena (Morden), Manitoba, Kanāda
- Morenbrunna (Moorenbrunn) → Nirnberga
- Morispleinsa (Morris Plains), Ņūdžersija, ASV
- Moristona (Morrison) → Svonsi
- Morningtona (Mornington), Viktorija, Austrālija
- Mulše (Mullsjö), Gētalande, Zviedrija
- Munamunstere (Muna Munster) → Dīburga
- Munstere (Munster), Lejassaksija, Vācija
- Mūrbenka → Sidneja
- Murnava (Murnau), Bavārija, Vācija "Mūsmāja", Vorikšīra, Lielbritānija "Mūsmājas" → Sidneja
- Nākele (Nakel), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Naklo (Naklo)
- Nanītona (Nuneaton), Vorikšīra, Lielbritānija
- Neapole (Napoli), Itālija
- Nefertona (Nafferton), Hambersaida, Lielbritānija
- Neibeierne (Neubeuern), Bavārija, Vācija
- Neibrandenburga (Neubrandenburg), Mēklenburga, Vācija
- Neiburga (Neuburg), Bavārija, Vācija
- Neicitava (Neu Zittau), Brandenburga, Vācija
- Neiangamme (Neuengamme) → Hamburga
- Neietinga (Neu-Ötting), Bavārija, Vācija
- Neihauzene (Neuhausen) → Landshūte
- Neiheima (Neuheim), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Slesina (Šlesin)
- Neiminstere (Neumünster), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Neinborgvalde, Bavārija, Vācija
- Neinburga (Neunburg), Bavārija, Vācija
- Neišolsburga (Neuolsburg), Lejassaksija, Vācija
- Neišātele (Neuchâtel), Šveice
- Neišāte (Neustadt), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Neišāte (Neustadt), Hesene, Vācija
- Neišāte (Neustadt), Sudetija, Čehoslovākija; čehu nosaukums Nove Mesto (Nové Město)

- Neišate (Neustadt), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Neitika (Natick) → Bostona
- Nepa (Napa), Kalifornija, ASV
- Nerdlingene (Nördlingen), Bavārija, Vācija
- Netuka (Netook), Alberta, Kanāda
- Niagarafolsa (Niagara Falls), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Niagarafolsa (Niagara Falls) → Sentketarinsa
- Nica (Nice), Francija
- Niderlānšteina (Niederlahnstein), Reinzeme-Pfalca, Vācija
- "Nieport House" → Almēlija
- Nipigona (Nipigon), Ontārio, Kanāda
- Nirnberga (Nürnberg), Bavārija, Vācija
- Nirtingene (Nürtingen), Bādene-Virtembergas, Vācija
- Nitenava (Nittenau), Bavārija, Vācija
- "Nometne" → Bukskaunti
- "NOOR", nometne → Ekernferde
- Norčēpinga (Norrköping), Svēlande, Zviedrija
- Nordštemmene (Nordstemmen), Lejassaksija, Vācija
- Norenda (Noranda), Kvebekas provinca, Kanāda
- Normana (Norman), Oklahoma, ASV
- Nortbeja (North Bay), Ontārio, Kanāda
- Nortedamsa (North Adams), Masačūsetsa, ASV
- Nortema (Northam), Rietumaustrija, Austrālija
- Northeima (Northeim), Lejassaksija, Vācija
- Nortona (Norton), Masačūsetsa, ASV
- Norvuda (Norwood) → Bostona
- Notingema (Nottingham), Notingemšīra, Lielbritānija
- Nova Eiropa (Nova Europa), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Novu Odesa (Novo Odessa), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Ņūarka (Newark), Ņūdžersija, ASV
- Ņūarka (Newark), Notingemšīra, Lielbritānija
- Ņūbedforda (New Bedford), Masačūsetsa, ASV
- Ņūbransvika (New Brunswick), Ņūdžersija, ASV
- Ņūdžersija (New Jersey), arī Džersisitijs (Jersey City), Ņūdžersijas pavalsts, ASV
- Ņūheivena (New Haven), Konektikuta, ASV
- Ņujorka (New York), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Ņūkāsla (Newcastle), Jaundienvidvelsa, Austrālija
- Ņūkāsla (Newcastle), Nortamberlenda, Lielbritānija
- Ņūorleāna (New Orleans), Luiziāna, ASV
- Oberkasele (Ober-Kassel) → Bonna
- Oberornava (Oberornau), Bavārija, Vācija
- Ofenbaha (Offenbach), Hesene, Vācija
- Okersberga (Åkersberg) → Stokholma
- Oklahomasitijs (Oklahoma City), Oklahomas pavalsts, ASV
- Oklenda (Auckland), Jaunzēlande
- Oklenda (Oakland) → Sanfrancisko
- Oklona (Oak Lawn) → Čikāga
- Okpārka (Oak Park) → Čikāga
- Oksenfurte (Ochsenfurt), Bavārija, Vācija
- Oksforda (Oxford), Oksfordšīra, Lielbritānija
- "Oksforda", (Oxford) → Dannenbergas
- Olbani (Albany), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Olberi (Albury), Jaundienvidvelsa, Austrālija
- Olborga (Ålborg), Dānija
- Oldema (Oldham), Lankāšīra, Lielbritānija
- Oldenburga (Oldenburg), Lejassaksija, Vācija
- Olderšota (Aldershot), Hempšīra, Lielbritānija
- Oldinga (Aldinga), Dienvidaustrālija, Austrālija
- Olsadžera (Alsager) → Stoka pie Trentas
- Omaha (Omaha), Nebraska, ASV
- Omštete (Ohmstedt) → Oldenburga
- Orbeka (Ohrbeck) → Osnabrika
- Orindža (Orange), Jaundienvidvelsa, Austrālija

- Orindža (Orange), Ņūdžersija, ASV
- Orindžvila (Orangeville), Ontārio, Kanāda
- Orlanda (Oreland) → Filadelfija
- Orilija (Orillia), Ontārio, Kanāda
- Orleanisa (Orleāes), Santakatarina, Brazīlija
- Oslo (Oslo), Norvēģija
- Osnabrika (Osnabrück), Lejassaksija, Vācija
- Osorno (Osorno), Čīle
- Ostende (Oostende), Beļģija
- Osterode (Osterode), Lejassaksija, Vācija
- Ošava (Oshawa), Ontārio, Kanāda
- Otava (Ottawa), Ontārio, Kanāda
- Pāderborna (Paderborn), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Pahitua (Pahitua), Jaunzēlande "Pajumte" → Hadersfīlda
- Palma → Vārpa
- Palmerstonnorta (Palmerston North), Jaunzēlande
- Palo Alto (Palo Alto) → Sanfrancisko
- Parhima (Parchim), Mēklenburga, Vācija
- Parikeraasu (Pariquera-Açu), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Parīze (Paris), Francija
- Pārksaīda (Parkside) → Adelaida
- Parma (Parma) → Klīvlenda
- Pasava (Passau), Bavārija, Vācija
- Patendorfa (Pattendorf), Austrija
- Pederneira (Pederneira), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Pēgnica (Pegnitz), Bavārija, Vācija
- Peisenberga (Peissenberg), Bavārija, Vācija
- Penanhtilsa (Pennant Hills) → Sidneja
- Perameta (Parramatta) → Sidneja
- Peri Saunda (Parry Sound), Ontārio, Kanāda
- Periša → Maiami
- Pērtā (Perth), Rietumaustriālija, Austrālija
- Petalūma (Petaluma), Kalifornija, ASV
- Petersona (Paterson), Ņūdžersija, ASV
- Pīblsa (Peebles), Skotija, Lielbritānija "Piesauļe", Bavārija → Neietinga "Piesauļe", Ņūhempšīra → Bredforda Pikadānu (Picadão) → Vārpa
- Pīlava (Pillau), Austrumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Krievijas Federācija, Baltijska (Балтийск)
- Pinneberga (Pinneberg), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Pīra, Dienviddakota, ASV
- Pitangeira → Vārpa
- Pīterboro (Peterborough), Kembridžšīra, Lielbritānija
- Pīterboro (Peterborough), Ontārio, Kanāda
- Pitnica (Pütnitz), Prūsija, bij. Lielvācija, tag. (?)
- Pītsburga (Pittsburgh), Pensilvānija, ASV
- Pjēra (Pierre), Dienviddakota, ASV
- Plāna, Sudetija, Čehoslovākija; čehu nosaukums Plāna (Planá)
- Plēne (Plön), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Pokipsi (Poughkeepsie), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Poklīngtona (Pocklington), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Polnova (Pollnow), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Polanova (Polanow)
- Polsvērta (Polesworth), Vorikšīra, Lielbritānija
- Pomona (Pomona) → Losandželosa
- Pontakomprida (Ponta Comprida), Santakatarina, Brazīlija
- Poplarbeja (Poplar Bay), Alberta, Kanāda
- Porca (Porz) → Keļne
- Portartura (Port Arthur) → Tanderbeja
- Portkembla (Port Kembla) → Vulongonga
- Portlenda (Portland), Oregona, ASV
- Portualegri (Porto Alegre), Riugrandīdu Sula, Brazīlija
- Portuniana (Port União), Santakatarina, Brazīlija
- Portvašingtona (Port Washington), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Potsdama (Potsdam), Brandenburga, Vācija
- Pozemsdorfa (Posemsdorf), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Lisomice (Lysomice)
- Poznaņa (Poznań), Polija; vācu nosaukums Pozene (Posen)

- Prāga (Prah), Čehoslovākija
- Praiorhila (Prior Hill) → Volstona
- Prēca (Preetz), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Prestona (Preston), Lankašīra, Lielbritānija
- "Priedaine" → Friholda
- Pūtlosa (Putlos), Lejassaksija, Vācija
- Raceburga (Ratzburg), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Ragbi (Rugby), Vorikšīra, Lielbritānija
- Raitona (Ryton) → Nūkāsla, Lielbritānija
- Ramada, Riugrandi du Sula, Brazīlija
- Rantuma (Rantum), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Rapendorfa (Rappendorf), Austrija
- Rāvensburga (Ravensburg), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Rēbdorfa (Rebdorf) → Eihštete
- Rebosa (Rebouça), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Redbārna (Red Barn) → Sietla
- Redīra (Red Deer), Alberta, Kanāda
- Redfērna → Sidneja
- Redinga (Reading), Pensilvānija, ASV
- Redžo nell' Emilija (Reggio nell' Emilia), Itālija
- Rēgensburga (Regensburg), Bavārija, Vācija
- Reihemberga (Reichenberg), Sudetija, Čehoslovākija; čehu nosaukums Libereca (Liberec)
- Reinberga (Rheinberg), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Reitlingene (Reutlingen), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Renasensa (Renasença), Parana, Brazīlija
- Renberga → Pāderborna
- Rendsburga (Rendsburg), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Renesleta (Reneslet) → Vekše
- Rentema (Vrantham), Masačūsetsa, ASV
- Repidsa (Rapids), Viskonsina, ASV
- Repinere (Repiner) → Zalcgitere
- Rēvāle (Rehwahl), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Revala (Rewal)
- Ričmonda → Ņujorka
- Rida (Ried), Austrija
- Ridžaina (Regine), Saskačevana, Kanāda
- Rīga, Florida → Vestpalmbiča
- "Rīga", Indiāna → Indianapolis
- "Rijāda", nometne → Libeka
- Rijāda, Saūda Arābija
- Rinkone del Tigre (Rincon del Tigre), Bolīvija
- Riodežaneiro (Rio de Janeiro), Brazīlija
- Riubranku (Rio Branco) → Pontakomprida
- Riukarlota (Rio Carlota) → Riunovu
- Riuklaru (Rio Claro), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Riumailuzija (Rio Mãe Luzia), Santakatarina, Brazīlija
- Riunovu (Rio Novo), Santakatarina, Brazīlija
- Riuatoriu (Rio Oratorio), Santakatarina, Brazīlija
- Riversaida (Riverside) → Losandželosa
- Riverveila (Rivervale) → Pērtā
- Robore (Robore), Bolīvija
- Ročdeila (Rochdale), Lankašīra, Lielbritānija
- Ročstera (Rochester), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Ročfortbridža (Rochfort Bridge), Alberta, Kanāda
- Rokforda (Rockford), Ilinoisa, ASV
- Rokforda (Rockford), Mičigana, ASV
- Roksberi (Roxbury) → Bostona
- Rokvila (Rockville) → Vašingtona
- Rolftona (Rolphton), Ontārio, Kanāda
- Rolštofa (Rohlstoff), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Roma (Roma), Itālija
- Rosario (Rosario), Argentīna
- Rostoka (Rostock), Mēklenburga, Vācija
- "Rota" → Tenersvila
- Rotenburga (Rothenburg), Bavārija, Vācija
- Rotenburga (Rothenburg), Lejassaksija, Vācija
- Rotveile (Rottweil), Bādene-Virtemberga, Vācija
- Roufenta (Rowfont) → Kroli
- Rozenheima (Rosenheim), Bavārija, Vācija

- Rozenhofa (Rosenhof) → Pēgnica
- Rukvuda (Rookwood) → Sidneja
- Rumo ao Este (Rumo-ao-Oeste), Bolīvija
- Sadberi (Sudbury), Ontārio, Kanāda
- Sakramento (Sacramento), Kalifornija, ASV
- Salu ezers → Megnolija
- Amerlenda (Summerland), Britu Kolumbija, Kanāda
- Sampole, Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Sepolno (Sepolno)
- Sandbija (Sandby), Gētalande, Zviedrija
- Sanderlenda, Masačūsetsa, ASV
- Sandjego (San Diego), Kalifornija, ASV
- Sanfrancisko (San Francisco), Kalifornija, ASV
- Sanhosē (San Jose), Kalifornija, ASV
- Sanmigela (San Miguel), Argentīna
- Sanpaulu (São Paulo), Brazīlija
- Santakrusa (Santa Cruz), Kalifornija
- Santalina (Santa Lina), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Santarosa (Santa Rosa), Kalifornija, ASV
- Santjago (Santiago), Čīle
- Santusa (Santos) → Sanpaulu
- Sanžoakina (São Joaquim) → Ipinga
- Sanžozē dus Kampusa (São José dos Campos), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Sapezala (Sapezal), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Sarasota (Sarasot), Florida, ASV
- Sarihilsa (Surrey Hills) → Melburna
- Sārnija (Sarnia), Ontārio, Kanāda
- "Saulaine", Ontārio, Kanāda
- "Saule" → Tuvonga
- "Saule", nometne → Gēsthahte
- "Sauleskalns", Aiova → Demoina
- "Sauleskalns", Sanpaulu pavalsts → Novu Odesa
- "Saules Nams" → Flemingtona
- "Saulgrieži", Masačūsetsa → Bostona
- "Saulgrieži", Mičigana → "Garezers"
- "Saulkrasti", Viskonsina → Šeboigana
- "Saulstari" → Londona (Anglija)
- Sautheivena (South Haven), Mičigana, ASV
- Sautšīlds (South Shields), Nortamberlenda, Lielbritānija
- Sēderokra (Söderåkra), Gētalande, Zviedrija
- Seginava (Saginaw), Mičigana, ASV
- Seilema (Salem), Oregona, ASV
- Selbi (Selby), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Selersvila, Pensilvānija, ASV
- Selkērka (Selkirk), Skotija, Lielbritānija
- Senatobija (Senatobia), Misisipi, ASV
- Sendtofta (Sandtoft), Hambersaida, Lielbritānija
- Sendviča (Sandwich), Masačūsetsa, ASV
- Senfona (St. Fons), Francija
- Sentdžonsa (Saint Johnes), Ņūfaundlenda, Kanāda
- Sentketarinsa (Saint Catharines), Ontārio, Kanāda
- Sentluisa (Saint Louis), Misūri, ASV
- Sentolbansa (Saint Albansa), Hārfordšīra, Lielbritānija
- Sentpitersberga (Saint Petersburg), Florida, ASV
- Sentpola (Saint-Paul) → Mineapolisa
- "Sesku ciems" → Mineapolisa
- Sēvsēstrema (Sävsjöström), Gētalande, Zviedrija
- Sībruka (See Brook), Ņūdžersija, ASV
- Sidneja (Sydney), Jaundienvidvelsa, Austrālija
- "Sidrabene", Dienvidaustrālija, Austrālija
- "Sidrabene", Ontārio → Miltona
- "Sidrabene", nometne → Lībeka
- Sietla (Seattle), Vašingtonas pavalsts, ASV
- Siftona (Sifton), Manitoba, Kanāda
- "Silmači" → "Garezers"
- Silsdena (Silsden), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Sīmpelvele (Simpelveld), Nīderlande
- Sinsinati (Cincinnati), Ohaio, ASV
- Sirakjūsa (Syracuse), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Sisero (Cicero) → Čikāga
- Skenektadi (Schenectady) → Olbani
- Skiptona (Skipton), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Skota (Scott), Misisipi, ASV
- Slava (Slough), Bakingemšīra, Lielbritānija

- Slīte (Slite), Gotlande, Zviedrija
Smoltorna (Smallthorne) → Stoka pie
Trentas
- Spokana (Spokane), Vašingtonas pa-
valsts, ASV
- Spoldinga (Spalding), Linkolnšīra,
Lielbritānija
"Sprīdiši", Mičigana → "Garezers"
"Sprīdiši", Kvebekas province, Kanāda
"Sprīdiši", Viktorija → Deilsforda
"Staru Būda", nometne → Oldenburga
- Stemforda (Stamford), Konektikuta,
ASV
Stenforda (Stanford) → Sanfrancisko
Stirna → Vārpa
- Stoka pie Trentas (Stoke-on-Trent),
Lankašīra, Lielbritānija
- Stokbridža (Stockbridge), Masačūsetsa,
ASV
- Stokholma (Stockholm), Zviedrija
- Stokporta (Stockport), Lankašīra, Liel-
britānija
Stoktona (Stockton), Vorikšīra, Liel-
britānija
- Stonhausa (Stonehouse), Glosteršīra,
Lielbritānija
- Strasbūra (Strasbourg), Francija
"Straumēni", Lesteršīra, Lielbritānija
"Straumēni" → Sidneja
"Straumēni", Mičigana → "Garezers"
"Straumēni", nometne → Zalcgitere
Stretfilda (Strathfield) → Sidneja
Stūrvreta → Upsala
- Sūfolsa (Sioux Falls), Dienviddakota,
ASV
Sumarē (Sumaré) → Rebosa
- Susentmeri (Sault Sainte Marie), Ontā-
rio, Kanāda
- Sustona (Souston), Francija
- Svainsheda (Swineshead), Linkolnšīra,
Lielbritānija
- Svelvika (Svelvik), Norvēģija
- Svīnemīnde (Swinemünde), Pomerāni-
ja, bij. Lielvācija, tag. Polija, Svi-
nouisce (Swinoujście)
- Svonsi (Swansea), Sautglamorgana,
Lielbritānija
Šanhaja (Shanghai), Ķīna
- Šarlota (Charlotte), Ziemeļkarolīna,
ASV
- Šarlotsvila (Charlottesville), Virdžīni-
ja, ASV
- Šarleruā (Charleroi), Beļģija
Šatlē (Châtelet), Beļģija
- Šeboigana (Sheboygan), Viskonsina, ASV
- Šefilda (Sheffield), Sautjorkšīra,
Lielbritānija
- Šelbērna (Shelburne), Ontārio, Kanāda
- Šelbi (Shelby), Ziemeļkarolīna, ASV
- Šeltona (Shelton), Vašingtonas pa-
valsts, ASV
- Šēningene (Schöningen), Lejassaksija,
Vācija
Šerata (Cheratte) → Lježa
Šinona (Chinon), Francija
- Šipenvila (Shipperville), Pensilvānija,
ASV
- Šipli (Shipley), Vestjorkšīra, Lielbritā-
nija
- Šiptona (Shipton), Oksfordšīra, Lielbri-
tānija
Šleisheima (Schleisheim) → Minhene
- Šlēsviga (Schleswig), Šlēsviga-Holštei-
na, Vācija
- Šneidemīle (Schneidemühl), Pomerāni-
ja, bij. Lielvācija, tag. Polija, Pila
(Piła)
- Šongava (Schongau), Bavārija, Vācija
- Šorndorfa (Schorndorf), Bādene-Vir-
temberga, Vācija
- Špākenberga (Am Spakenberg) → Ham-
burga
- Špitāle (Spittal), Austrija
- Štāde (Stade), Lejassaksija, Vācija
- Štārgarde (Stargard), Pomerānija, bij.
Lielvācija, tag. Polija, Stargardšče-
ciņski (Stargard-Szczeciński)
- Štathāgene (Stadthagen), Lejassaksija,
Vācija
- Štatoldendorfa (Stadt Oldendorf), Zie-
meļreina-Vestfālene, Vācija
- Šteinfelde (Steinfeld), Šlēsviga-Holštei-
na, Vācija
- Štekene (Stöcken) → Hannovere
- Štetene (Stetten), Bādene-Virtemberga,
Vācija
- Štetīne (Stettin), Pomerānija, bij. Liel-
vācija, tag. Polija, Šēcina (Szczecin)
- Štokelsdorfa (Stockelsdorf), Šlēsviga-
Holšteina, Vācija

- Štokuma (Stockum) → Diseldorfā
- Štolpe (Stolp), Pomerānija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Slupska (Ślupsk)
- Štreitberga (Streitberg), Bavārija, Vācija
- Štrūba (Strub) → Berhtesgādene
- Štutgarte (Stuttgart), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Štuthofa (Stutthof), Rietumprūsija, Vācija; poļu nosaukums Štutova (Sztutowo)
- Švābsoiene (Schwabsoien), Bavārija, Vācija
- Švāndorfā (Schwandorf), Bavārija, Vācija
- Švarcenbeka (Schwarzenbek), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Švarchofene (Schwarzhofen), Bavārija, Vācija
- Šveinfurte (Schweinfurt), Bavārija, Vācija
- Švenningene (Schwenningen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Šverīne (Schwerin), Mēklenburga, Vācija
- Tahava (Tachau), Sudetija, Čehoslovakija; čehu nosaukums Tahova (Tachov)
- Taibei, Taivana, Ķīna
- Takaharju → Helsinki
- Takoma (Tacoma), Vašingtonas pavalsts, ASV
- "Tālava", Dienvidaustrālija → Adelaida
- "Tālava", Ontārio → Egbērtā
- "Tālava", nometne → Oldenburga
- Talbija (Tallby) → Stokholma
- Talsa (Tulsa), Oklahoma, ASV
- Tanderbeja (Thunder Bay), Ontārio, Kanāda
- Tārponspringa (Tarpon Springs), Florida, ASV
- Tedingvērta (Theddingworth), Lesteršīra, Lielbritānija
- Telaviva, Izraēla
- Tempa (Tampa), Florida, ASV
- Tenersvila (Tannersville), Ņujorkas pavalsts, ASV
- Tensfelde (Tensfeld) → Bādžēberga
- Teplice-Šēnava (Těplitz-Schönau), Sudetija, Čehoslovakija; čehu nosaukums Teplice (Teplice)
- Teritauna (Tarrytown), Ņujorkas pavalsts, ASV
- "Tērvete", Kvebekas province, Kanāda
- "Tērvete", Viktorija → Kilmora
- "Tērvete", nometne → Oldenburga
- Tesīne (Tessin), Mēklenburga, Vācija
- Tībingene (Tübingen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Timaru (Timaru), Jaunzēlande
- Timinsa (Timmins), Ontārio, Kanāda
- Tiršenreita (Tirschenreuth), Bavārija, Vācija
- Tistēda (Thisted), Dānija
- Titmoninga (Tittmoning), Bavārija, Vācija
- Tjentsina, Ķīna
- Tobago (Tobago), Trinidadā un Tobago
- Todmordena (Todmorden), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Tolido (Toledo), Ohaio, ASV
- Tomlinskota (Tomlinscote), Sari, Lielbritānija
- Toringtona (Torrington), Konektikuta, ASV
- Torna (Thorn), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Toruņa (Toruń)
- Tornbipitsa (Thornby Pits), Northemp-tonšīra, Lielbritānija
- Toronto (Toronto), Ontārio, Kanāda
- Torsbi, Alberta, Kanāda
- Traunšteina (Traunstein), Bavārija, Vācija
- Trebelzū (Trebelzue), Lielbritānija
- Trelleborga (Trelleborg), Zviedrija
- Trentona (Trenton), Nūdžersija, ASV
- Trentona (Trenton), Ontārio, Kanāda
- Trīriversa (Three Rivers), Mičigana, ASV
- Tupana (Tupā), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Turena → Marakaibo
- Tutlingene (Tuttlingen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Tuvonga (Toowong) → Brisbena
- Udgaste → Vesterbūra
- Ulma (Ulm), Bādene-Virtembergā, Vācija

- Uniana da Viktora (União da Victor) → Portuniana
- Unrovo (Unrowo) → Hamburga
- Unterlise (Unterlüß), Lejassaksija, Vācija
- Unterrāte (Unterrath) → Diseldorfa
- Upsala (Uppsala), Svēalande, Zviedrija
- Urubisi (Urubici), Santakatarina, Brazīlija
- Vaiblingene (Waiblingen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Vaithorsa (Whitehorse), Jukonas teritorija, Kanāda
- Vakersdorfa (Wackersdorf), Bavārija, Vācija
- Valdmīle (Waldmühl) → Brahte
- Valensija (Valencia), Venecuēla
- "Valka", nometne → Nirnberga
- "Valka", nometne → Ulma
- Valla (Valla), Svēalande, Zviedrija
- Vallenštate (Wallenstadt), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija
- Valparaiso (Valparaiso), Čīle
- Valsrode (Walsrode), Lejassaksija, Vācija
- "Vanagi" → Monbalka
- "Vanagu sēta" → Goslāra
- Vandevēga, Viskonsina, ASV
- Vanganui (Wanganui), Jaunzēlande
- Vangene (Wangen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Vankūvera (Vancouver), Britu Kolumbija, Kanāda
- Vārpa, Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Varšava (Warszawa), Polija
- Vašingtona (Washington), ASV
- Vātenštete (Watenstedt), Lejassaksija, Vācija
- Vāteršeja (Waterschei), Beļģija
- Vatikāns (Vaticano), Itālija
- Veclāra (Wetzlar), Hesene, Vācija
- Vēdele (Wedel) → Hamburga
- Vēdīga (Wedding) → Flensburga
- Veidenava (Weidenau), Ziemeļreina-Vestfālēne, Vācija
- Veidene (Weiden), Bavārija, Vācija
- Veikfilda (Wakefield), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Veilburga (Weilburg), Hesene, Vācija
- Veilheima (Weilheim), Bavārija, Vācija
- Veimāra (Weimar), Tīringene, Vācija
- Veingartene (Weingarten), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Veinhauskornera (Wainhouse Corner), Kornvola, Lielbritānija
- Veinsboro (Waynesboro), Virdžīnija, ASV
- Veisenburga (Weissenburg), Bavārija, Vācija
- Veisenzē (Weissensee), Austrija
- Veitensfelde (Weitensfeld), Austrija
- Veiva (Wave), Ontārio, Kanāda
- Veiverli (Waverly), Aiova, ASV
- Veiverli (Waverly), Ohaio, ASV
- Vekše (Vaxjö), Gētalande, Zviedrija
- Velenda (Welland), Ontārio, Kanāda
- Velingtona (Wellington), Jaunzēlande
- Velingtona (Wellington), Samerseta, Lielbritānija
- Velzli (Wellesley) → Bostona
- Vendelhēfene (Wendelhöfen) → Baireita
- Vēnene (Vehnen) → Oldenburga
- Vengareta (Wangaratta), Viktorija, Austrālija
- Venisa (Venice), Florida, ASV
- Vensforda (Wansford), Hambersaida, Lielbritānija
- "Venta", nometne → Dīpenava
- "Venta", nometne → Oldenburga
- Ventorfā (Wentorf), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Vērnāmū (Värnamo), Gētalande, Zviedrija
- Vērpārka (Ware Park), Hārfordšīra, Lielbritānija
- Verstene → Diseldorfa
- Vērte (Wörth), Bavārija, Vācija
- Vestbrānča, Aiova, ASV
- Vestcēstera (West Chester), Pensilvānija, ASV
- Vesterbraksa (Westerbrax), Lejassaksija, Vācija
- Vesterbūra (Westerbur), Lejassaksija, Vācija
- Vesterosa (Västerås), Svēalande, Zviedrija
- Vesterrakumzīla (Westerrakumsiel) → Vesterbūra

- Vestertona (Westerton), Skotija, Lielbritānija
- Vesthofene (Westhoven) → Ķelne
- Vestona (Weston) → Bostona
- Vestpalmbīča (West Palm Beach), Florīda, ASV
- "West Preussen", nometne → Zofienvalde
- Vestvelsa (Westvells), Northamptonšīra, Lielbritānija
- Vestvuda (Westwood) → Bostona
- Veterbi (Wetherby), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Vetertona (Wetheron), Skotija, Lielbritānija
- Vičīto (Wichita), Kanzasa, ASV
- Viela (Viöl), Šlēsvīga-Holšteina, Vācija
- Viktorija (Victoria), Britu Kolumbija, Kanāda
- Vilandshāga, Bavārija, Vācija
- Vildflekene (Wildflecken), Bavārija, Vācija
- Vilimentika (Willimantic), Konektikuta, ASV
- Vilingemhausa (Willingham House), Bedfordšīra, Lielbritānija
- Vilkensvalde (Wilckenswalde), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Sīpnevo (Sypniewo)
- "Villa Maria", nometne → Hānenklē
- Vilmingtona (Wilmington), Delavēra, ASV
- Vilvorde (Vilvoorde), Beļģija
- Vimma (Vimmes), Francija
- "Windeby", nometne → Ekernferde
- Vindlstonhola (Windleston Hall), Darena, Lielbritānija
- Vindsheima (Windsheim), Bavārija, Vācija
- Vindzora (Windsor), Ontārio, Kanāda
- Vīne (Wien), Austrija
- Vinga (Wing), Bakingemšīra, Lielbritānija
- Vingate → Hannovere
- Vinipega (Winnipeg), Manitoba, Kanāda
- Vinkli (Winkleigh), Devona, Lielbritānija
- Vinnerte (Winnert), Šlēsvīga-Holšteina, Vācija
- "Vinstīgu ciems" → Rēbdorfa
- Vinstonseilema (Winston-Salem) → Grīnsboro
- Virburga (Würzburg), Bavārija, Vācija
- Virdžīniatauna (Virginiatown), Ontārio, Kanāda
- Visbādene (Wiesbaden), Hesene, Vācija
- Visbija (Visby), Gotlande, Zviedrija
- Visingse (Vissingsö) → Stokholma
- Vismāra (Vismar), Mēklenburga, Vācija
- Viterli (Witherley), Vorikšīra, Lielbritānija
- Vitingene (Wittingen), Lejassaksija, Vācija
- Viveliskoma (Wiveliscombe), Samerseta, Lielbritānija
- Vjenna (Vienne), Francija → Liona
- Vokdena (Walkden), Lankašīra, Lielbritānija
- Volavola (Walla Walla), Austrālija
- Volfsburga (Wolfsburg), Lejassaksija, Vācija
- Volingforda (Wallingford), Konektikuta, ASV
- Volstona (Wolston), Vestjorkšīra, Lielbritānija
- Voltema (Waltham) → Bostona
- Volterdingene (Wolterdingen), Lejassaksija, Vācija
- Voltonontehila (Walton-on-the-Hill), Sari, Lielbritānija
- Vonganui, Jaunzēlande
- Vorksopa (Worksop), Notingemšīra, Lielbritānija
- Vosaga (Wasaga), Ontārio, Kanāda
- Voterlū (Waterloo), Ontārio, Kanāda
- Votertauna (Watertown), Dienviddakota, ASV
- Vūbērna (Woburn) → Bostona
- Vudbridža (Woodbridge) → Toronto
- Vudeila (Wooddale) → Čikāga
- Vudsaīda (Woodside), Dienvidaustrālija, Austrālija
- Vulera (Wooler), Northamberlenda, Lielbritānija
- Vulungaba (Woollongabba) → Brisbena
- Vulongonga (Wollongonga), Jaundienvidvelsa, Austrālija
- Vulverhemptona (Wolverhampton), Midlenda, Lielbritānija

- Vunzīdele (Wunsiedel), Bavārija, Vācija
- Vupertāle (Wuppertal), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Vustera (Worcester), Masačūsetsa, ASV
- Zalcburga (Salzburg), Austrija
- Zalcgītere (Salzgitter), Lejassaksija, Vācija
- Zālfelde (Saalfeld), Tiringene, Vācija
Zansa → Gota
- Zārštete (Sarstedt), Lejassaksija, Vācija
- Zēdelhema (Zedelghem), Beļģija
- Zēdorfa (Seedorf), Lejassaksija, Vācija
Zēghorna (Seghorn) → Fārele
- Zengvardene (Sengwarden), Lejassaksija, Vācija
- Zenne (Senne), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Zēste (Soest), Ziemeļreina-Vestfālene, Vācija
- Ziderbrarupa (Süderbrarup), Šlēsviga-Holšteina, Vācija
- Zidova (Sydow), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija, Židova (Żydowo)
"Ziemeļblāzma" → "Garezers"
- Zigmāringene (Sigmaringen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Zillenbūha (Sillenbuch) → Štutgarte
- Zindelfingene (Sindelfingen), Bādene-Virtembergā, Vācija
- Zingene (Singen), Bādene-Virtembergā, Vācija
Zīpkeverduma (Siepkewerdum) → Vesterbūra
- Zīrshāna (Siershahn) → Vīsbādene
- Zofienvalde (Sophienwalde), Rietumprūsija, bij. Lielvācija, tag. Polija
- Zonthofene (Sonthofen), Bavārija, Vācija
"ZOO", nometne → Hamburga
- Zundre (Sundre), Alberta, Kanāda
- Žakvasu (Jacu-Āçu), Santakatarina, Brazīlija
- Ženēva (Genève), Šveice
- Žoinvīli (Joinville), Santakatarina, Brazīlija
- Žoržetibirisa (Jorge Tibirica), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija
- Žundiai (Jundiai), Sanpaulu pavalsts, Brazīlija

Pielikums

Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekļi, ārzemju locekļi un goda doktori, kas ievēlēti no ārzemju latviešu vai ar Latviju saistīto ārzemju zinātnieku un kultūras darbinieku vidus

1) LZA goda locekļi:

Haralds Biezais (dz. 1909; Zviedrija, filozofija, vēsture, ievēlēts 1990), Edgars Dunsdorfs (dz. 1904; Austrālija, vēsture, 1990), Anšlavs Eglītis (dz. 1906; ASV, literatūra, 1990), Marija Gimbuta (dz. 1921; arheoloģija, 1991), Kristaps Juris Keģi (dz. 1934; ASV, medicīna, 1990), Pēteris Lejiņš (dz. 1909; ASV, tiesībzinātnes, 1990), Aleksandrs Ņikonovs (dz. 1918; Krievija, ekonomika, 1989), Magda Štaudingere-Voita (dz. 1902; Vācija, bioloģija, 1990), Vladimirs Toporovs (dz. 1928; Krievija, valodniecība, 1990), Mārtiņš Ziverts (1903 – 1990; Zviedrija, literatūra, 1990), Egoļfs Voldemārs Bakūzis (dz. 1912; ASV, mežsaimniecība, 1992).

1992. g. novembrī ievēlēti Andrejs Eglītis (dz. 1912; Zviedrija, literatūra, 1992), Jānis Klīdzējs (dz. 1912; ASV, literatūra, 1992), Veronika Štrēlerte (dz. 1912; Zviedrija, literatūra, 1992), Velta Toma (dz. 1912; Kanāda, literatūra, 1992).

2) LZA ārzemju locekļi:

Sigurds Arājs (dz. 1927; ASV, fizika, ievēlēts 1990), Nikolajs Balabkins (dz. 1926; ASV, ekonomika, 1991), Gunārs Birkerts (dz. 1925; ASV, arhitektūra, 1991), Pēteris Bolšaitis (dz. 1937; ASV, ķīmija, 1990), Hermanis Branovers (dz. 1931; Izraēla, magnetohidrodinamika, 1992), Andrievs Daugulis (dz. 1953; ASV, biotehnoloģija, 1992), Dainis Draviņš (dz. 1949, Zviedrija, astronomija, 1992), Alekssis Dreimanis (dz. 1914, Kanāda, ģeoloģija, 1990), Jānis Dundurs (dz. 1922; mehānika, ASV, 1990), Andrievs Ezerģailis (dz. 1930; ASV, vēsture, 1990), Trevors Fenels (dz. 1940; Austrālija, valodniecība, 1990), Juris Hartmanis (dz. 1928; ASV, informātika, 1990), Ivars Ivaskis (1930 – 1992; Īrija, literatūrzinātne, 1992), Jānis Kļaviņš (dz. 1921; ASV, medicīna, 1990), Ruta Kundziņa (dz. 1916; ASV, mikrobioloģija, 1991), Gundars Keņiņš-Kings (dz. 1926; ASV, ekonomika, 1990), Anti Leikola (dz. 1937; Somija, zinātņu vēsture, 1992), Ditrihs Andrejs Lēbers (dz. 1923; Vācija, jurisprudences, 1990), Eižens Leimanis (dz. 1905; ASV, matemātika, 1991), Ģlebs Mamantovs (dz. 1931; ASV, ķīmija, 1990), Džons (Jānis) Melngailis (dz. 1939; ASV, fizika, 1990), Ivars Melngailis (dz. 1933; ASV, fizika, 1991), Lalita Muizniece (dz. 1935; ASV, literatūrzinātne, 1992), Valters Nollendorfs (dz. 1931; ASV, literatūrzinātne, 1990), Andris Padegs (dz. 1929; ASV, informātika, 1991), Gerts fon Pistolkorss (dz. 1935; Vācija, vēsture, 1990), Andrejs Plakans (dz. 1940; ASV, vēsture, 1990), Velta Rūķe-Draviņa (dz. 1917; Zviedrija, baltu filoloģija, 1990), Jānis Skujiņš (dz. 1926; ASV, bioloģija, 1990), Uldis Streips (dz. 1942; ASV, mikrobioloģija, 1992), Felikss Ungers (dz. 1946; Austrija, medicīna, 1992), Edvīns Vedējs (dz. 1941; ASV, organiskā ķīmija, 1992), Juris Upatnieks (dz. 1936; ASV, fizika, 1991), Vaira Viķe-Freiberga (dz. 1937; Kanāda, psiholoģija, folkloristika, 1990), Juris Viksniņš (dz. 1937; ASV, ekonomika, 1992), Bertrams Zariņš (dz. 1942; ASV, medicīna, 1991), Kristaps Zariņš (dz. 1943; ASV, medicīna, 1990), Valdis Zeps (dz. 1932; ASV, baltu filoloģija, 1990), Igors Kirko (dz. 1918; Krievija, fizika, 1992), Jakovs Panovko (dz. 1913; Krievija, mehānika, 1992), Mihaīls Voronkovs (dz. 1921, Krievija, ķīmija, 1992).

1992. g. novembrī ievēlēti Norberts Angermanis (dz. 1936; Vācija, vēsture), Sigurds Grava (dz. 1934; ASV, arhitektūra), Benjamiņš Jēgers (dz. 1915; ASV, literatūrzinātne), Uldis Ģermanis (dz. 1915; Zviedrija, vēsture), Heincs Īsreits (dz. 1917; Vācija, kultūrvēsture), Vitaus Kalniņš (dz. 1938; Kanāda, bioloģija), Staņislavs Ladusāns (dz. 1912; Brazīlija, katoļu teoloģija un filozofija), Jānis Rozentāls (dz. 1904; ASV, teoloģija), Alģirds Sabaļausks (dz. 1929; Lietuva, valodniecība), Juris Silenieks (dz. 1925; ASV, literatūrzinātne), Pēteris Šērensens (dz. 1926; Dānija, ģeoloģija), Rasma Šilde-Kārklīņa (dz. 1946; ASV, politoloģija), Vilfrīds Šlaus (dz. 1917; Vācija, socioloģija), Volfgangs Peters Šmids (dz. 1929; Vācija, filoloģija), Fridrihs Šoles (dz. 1928; Vācija, literatūrzinātne), Aleksandrs Vanags (dz. 1934; Lietuva, valodniecība).

3) LZA goda doktori (Dr.h.c.):

Imants Freibergs (dz. 1934; Kanāda, informātika, 1991), Konstantīns Počs (dz. 1912; ASV, fizika, 1991), Rimvids Prans Šilbajoris (dz. 1926; ASV, literatūrzinātne, 1991), Kārlis Irbītis (dz. 1904; Kanāda, inženierzinātnes, 1992), Jukio Kobajasi (dz. 1931; Japāna, farmācija, 1992), Jānis Gaigulis (dz. 1920; ASV, sociālās zinātnes, 1992), Līga Ruperte (dz. 1932; ASV, pedagoģija, 1992).

LATVIJAS REPUBLIKAS VĒSTNICĪBU SARAKSTS
(sastādīts 1992. gada 10. oktobrī)

LR vēstniecība ASV
Vēstnieks Anatols Dinbergs

4325 17th St.N.W., Washington, D.C.20011,
U.S.A.

Tel. 1-202-726 82 13
1-202-726 67 57
1-202-726 67 57
Fax 1-202-726 67 85
Telex 236-62838238

LR vēstniecība pie ANO
Vēstnieks Aivars Baumanis

344 E. 49th St., New York, N.Y. 10017, U.S.A.

Tel. 1-212-838 88 77
1-212-889 08 03 (A.Baumanis mājās)
1-212-892 54 23 (M.Treimane mājās)
1-212-838 89 20 (U.Blūķis)
Fax 1-212-838 89 20
1-212-889 08 05 (A.Baumanis mājās)

LR vēstniecība Lielbritānijā
Pilnvarotā lietvede Marija Anna Zariņa

72 Queensborough Terrace, London W2 3SP, U.K.

Tel. 44-71-727 16 98
Fax 44-71-229 95 14
44-71-221 97 40

LR vēstniecība Francijā
Vēstniece Aina Ābols

14 bd. Monmartre, 75009 Paris, France

Tel. 33-1-48 01 00 44
Fax 33-1-48 01 03 71

LR vēstniecība Vācijā
Vēstnieks Egils Levits

Bertha von Sutner Platz 1-7, 5300 Bonn-1

Tel. 49-228-65 82 76
49-228-69 11 10
Fax 49-228-69 12 51
Telex 41-885603 BALTI D

LR vēstniecība Dānijā
Pilnvarotais lietvedis Jānis Ritenis

H.C. Andersens Boulevard 38 St., 1553

Copenhagen, Denmark

Tel. 45-33-93 18 67
45-33-91 30 99
Telex 55-40072 DB IK DK

LR vēstniecība pie Eiropas Kopienas (Brisele)
Pilnvarotais lietvedis Nils Dālmans

Avenue Isidore Gerard 22 Isidore Geradlaan,
B-1160 Brussel, Belgium

Tel. 32-2-762 56 25
Fax 32-2-772 34 55
Telex 46-26122 B

LR vēstniecība Zviedrijā
Vēstnieks Imants Gross

Storgatan 38 (vai Box 14085), 10440 Stockholm,
Sweden

Tel. 46-8-667 34 00
46-8-667 34 14 (konsulārie jautājumi)
Fax 46-8-661 93 55

LR vēstniecība Somijā
Vēstniece Anna Žigure

Bulevardi 5A-18, 00120 Helsinki, Finland

Tel. 9-0-60 56 40
Fax 9-0-60 53 43

LR vēstniecība Krievijā
Vēstnieks Jānis Peters

3 Čapligina iela, 103062 Maskava, Krievijas
Federācija

Tel. 8-095-925 27 07
8-095-925 00 52 Ingrīda Levrence
Fax 8-095-923 92 95

LR vēstniecība Igaunijā
Pilnvarotais lietvedis Aldis Bērziņš

Tonnismagi 10, EE-0100 Tallinn, Estonia

Tel. 8-0142-68 16 68
8-0142-23 76 65 (A.Bērziņš mājās)
Fax 8-0142-68 16 68

LR vēstniecība Lietuvā
Pilnvarotais lietvedis Alberts Sarkanis

Turniškiu 19, 2016 Vilnius, Lithuania

Tel. 8-0122-77 85 32
Fax 8-0122-76 09 13

LR vēstniecība Austrijā
Pilnvarotais lietvedis Andris Ķesteris

Tel. 43-663-81 06 48 (mobilais)
43-1-53 13 75 50
Fax 43-1-535 04 68 (pagaidu)
532 14 32 būs fax ofisā

LR vēstniecība ČSFR
Pilnvarotais lietvedis Valdis Krastiņš

Tel./Fax 42-2-301 00 76 (mājās)

LATVIJAS GODA KONSULI

AUSTRĀLIJA

Emīls Dēliņš
Consulate-General of Latvia
P.O.Box 23,
Kew, Vic. 3101,
Australia
Tel. 61-3-499 6920
Fax 61-3-499 7008

KANĀDA

Guntis Siliņš
Consulate General of Latvia
230 Clemow Avenue
Ottawa, Ontario
Canada K 1 S 2 B 6
Tel. 1-613-238 6868
Fax 1-613-238 7044

AUSTRIJA

Gerhard Welley
Marc-Aurel St. 4
A-1010 Wien
Tel. 43-1-533 24 00
Fax 43-1-535 04 68

NORVĒGIJA

Arvid Grundekjon
Beddingen 8, Aker Brygge
P.O.BOX 1583 VIKÅ
N-0118 Oslo
Tel. 47-2-833670
Fax 47-2-836886
Telex 76177 AWILN

BEIĢIJA

Walter Van Mechelen
B-2650 EDEGEM, Boerenlegerstraat, 136

ITĀLIJA

Licio Rumignani
14 St.Chiamppore,
Muggia, Trieste,
Italy

VĀCIJA

Tāivaldis Medne-Mednis
Königin-Luise-Strasse 77
D-1000, Berlin 33

ŠVEICE

Ernst Keller

8001 Zūrich, Schweiz

Gessnerallee 36
Tel. 41-1-2117977
Fax 41-1-2210929

GRIEKIJA

Antonios Halaris
24 Akti Posidonos
Piraeus, Greece
Tel. 30-1-4177603
30-1-4123138
Fax 30-1-4137597
Telex 213358 HAL.GR.

VENECUĒLA

Vilis Vitols
Apartado 862
Caracas 1010-A,
Venezuela
Tel. 58-2-263 0055
58-2-263 4275
Telex 29289 VITOL VC

IZRĀĒLA

Ruven Shpungin
4, Weizmann St., Asia House
Tel-Aviv, Israel
Tel. 972-3-6958170/1
Fax 972-3-6958174
Telex 3-371744

KOREJA

Chong Rock Lee
996-16, Daechi-Dong, Kangnam-Ku,
Seoul, Korea
Tel. 82-2-552-0900
Fax 82-2-555-0598
Telex K23376 SAMHOUS

KĪNAS REPUBLIKA TAIVĀNĀ

Walter Chen
6F, NO. 76, Section 2, Tun Hua S.Road
Taipei, Taiwan, R.O.C.
Tel. 886-2-7098888
Fax 886-2-7054267
Telex 14467 JLECT

INDIJA

Sudhir Choudhrie
45 Sunder Nagar,
New Delhi - 110 003

Latvijas Republikas pārstāvniecības starptautiskajās organizācijās

Aivars Baumanis, LR to the United Nations
New York, N 10016
Office: DATUN
Fax 212-6977466

ALA American Latvian Association
400 Hurla Ave P.O. 4578
Rockville, MD 20850-0071
Fax 001-301-7625438

BATUN, Baltic Appeal to the United Nations
115W. 183 Sc. Brock, N 10453
Presidens Urmas Wompa
Tel. 001-212-562743

PBLA/WFFL World Federation of Free Latvians
400 Huck Ave., P.O. Box 4016
Rockville, MD 20850-0002
Tel. 001-501-5407646

Latvian National Council in Great Britain
Fax 0044-1-2299514

"Daugavas Vanagu" Information Office in GB
Ruta Parisa
Tel. 0044-553-712159

LNAK Latvian National Ass. in Canada
4 Credit Union Drive, Toronto, Ont. M4A 2N5
Fax 001-416-755-2353

Association Culturelle Lectons ABRENE,
F - 37420, Huismes, France
Tel. 0033-47955509

Baltic House, Paris
Tel. 0033-1-48915223

World Federation of Free Latvian in German
Information Centre
Salmanostrasse 152, 4400 Minster, German
Fax 0251-218772

Radio Free Europe, Latvian Service, Munch,
German
Fax 089-21022344

Brīvā Latvija (newspaper)
Tel. 0251-213008

Starptautiskās organizācijas, kurās iestājusies Latvijas Republika un Starptautiskās konvencijas, kurām pievienojusies Latvijas Republika

LR iestājas Eiropas Drošības un sadarbības apspriedē (EDSA; 1991).

LR uzņemtā Apvienoto Nāciju Organizācijā (ANO; 1992).

LR uzņemtā UNESCO (1991).

LR iestājas Eiropas Transporta Ministru Konferencē (1991).

LR iestājas ANO pārtikas un lauksaimniecības organizācijā (1991).

LR pievienojās 1948. g. 6. marta Ženēvas Konvencijai par Starptautisko Jūras lietu organizāciju (1991).

LR pievienojās Starptautiskajai Elektrosākaru konvencijai (1991).

LR pievienojās 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvencijām un šo konvenciju 1977. gada 8. jūnija papildprotokoliem

1. Konvencijai par ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu aktīvajās armijās;

2. Konvencijai par Jūras karaspēku sastāvā esošo ievainoto, slimo un kuģu katastrofās cietušo personu stāvokļa uzlabošanu;

3. Konvencijai par izturēšanos pret karagūstekņiem;

4. Konvencijai par civiliedzīvotāju aizsardzību kara laikā.

Papildprotokoliem par:

1. Starptautiska rakstura bruņotu konfliktu upuru aizsardzību;

2. Nestarptautiska rakstura bruņotu konfliktu upuru aizsardzību (1991).

LR parakstīja (1991) Parīzes hartu par Jauno Eiropu, kas pieņēma EDSA 1990. g.

LR iestājas Vispasaules Veselības aizsardzības organizācijā (1991).

APZĪMĒJUMI KARTOSHĒMĀS

- Neliela apdzīvota vieta
- Pilsēta
- Lielpilsēta (konurbācija)
- Lauksaimniecības apmetne
- △ Bēgļu nometne
- ▲ Internēto leģionāru nometne
- Bēgļu radiofons
- ≡ Ieslodzīto nometne
- Karaspēka apmetne
- ✕ Kauju vieta
- ✕ Kapitulācijas vieta
- Karaspēka pārvietošanās
- ⚓ Bēgļu osta
- Latvijas sūtniecība
- Latvijas konsulāts
- Latvijas interešu pārstāvība
- Nacionālās apvienības galvenā mītne
- Nacionālās apvienības apgabala mītne

Sastādījis: I. Veigners

Kartogrāfe: H. Kaukule

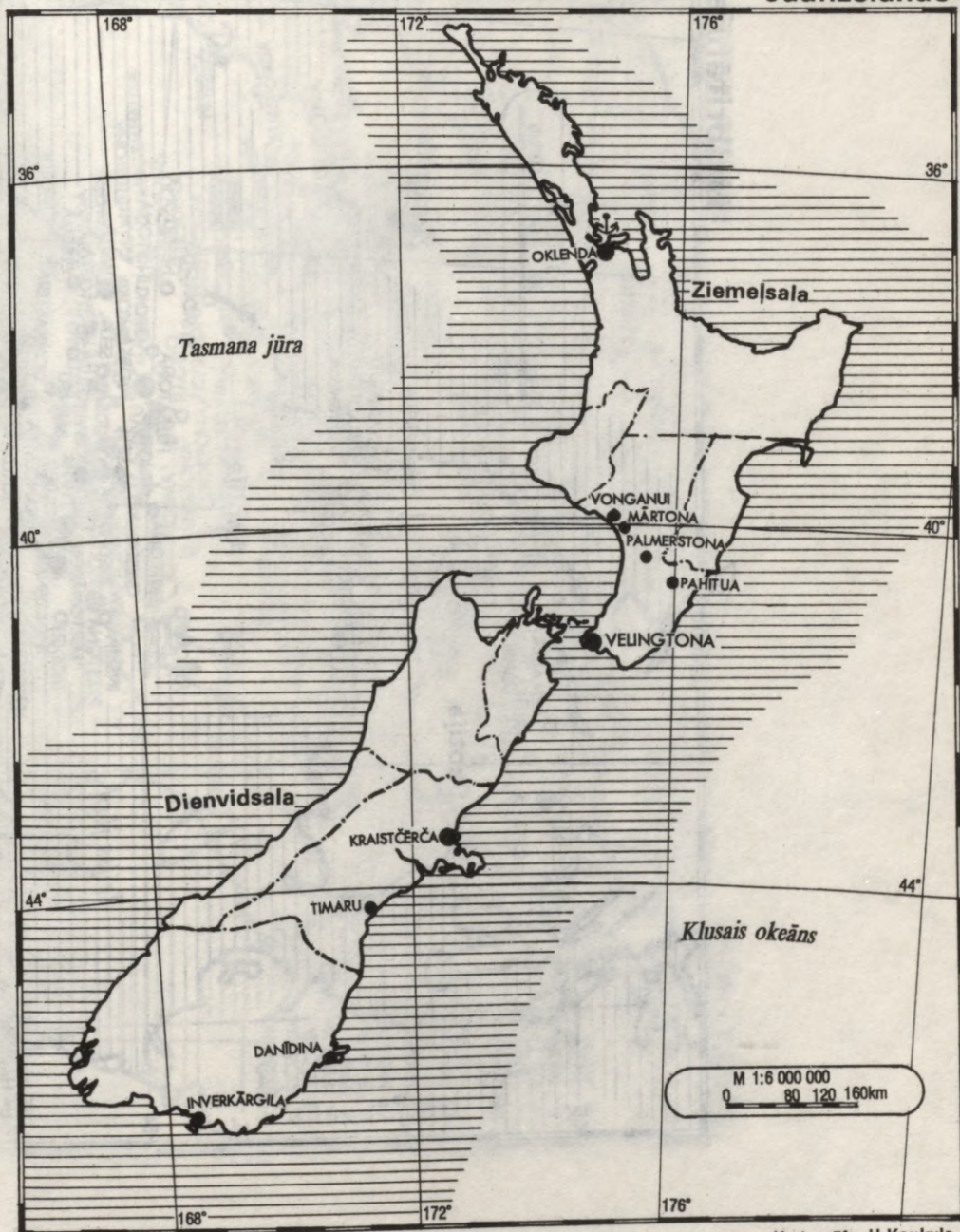
Austrālija

Sastādījis: I. Veigners

Kartogrāfe: H. Kaukulis

Jaunzēlande

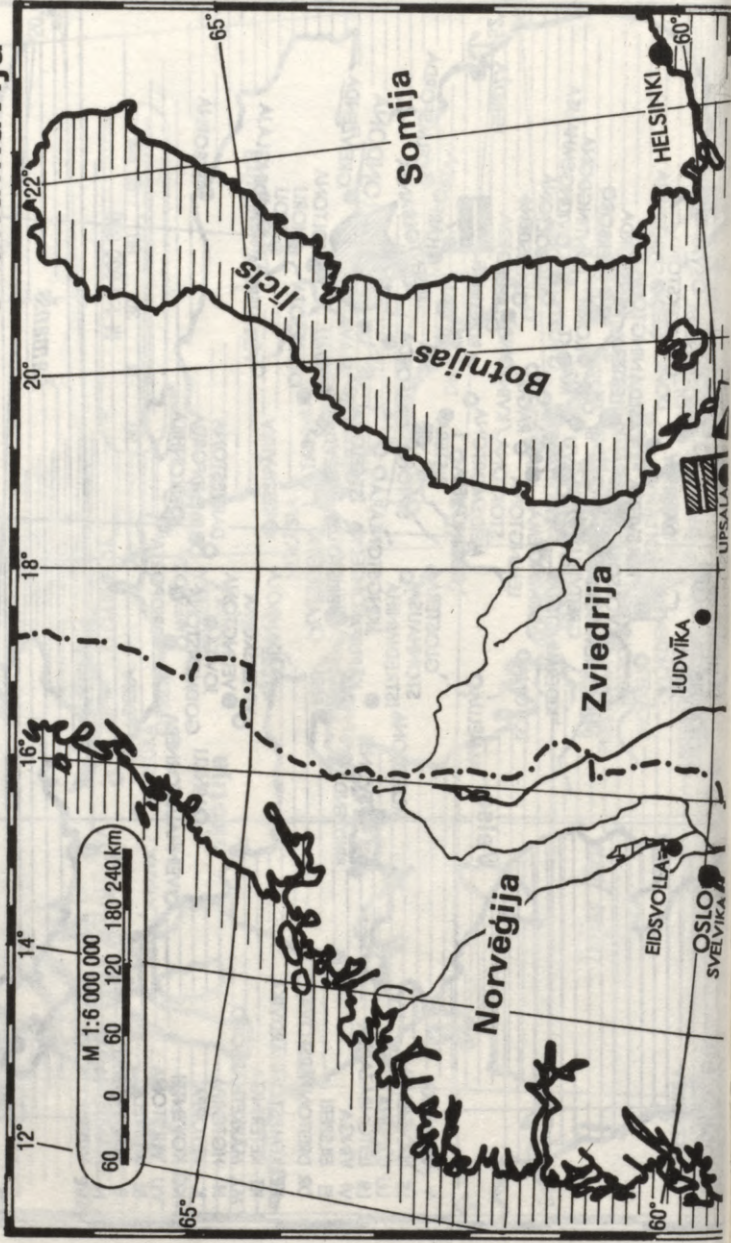

Sastādījis: I.Veigners

Kartogrāfe: H.Kaukule

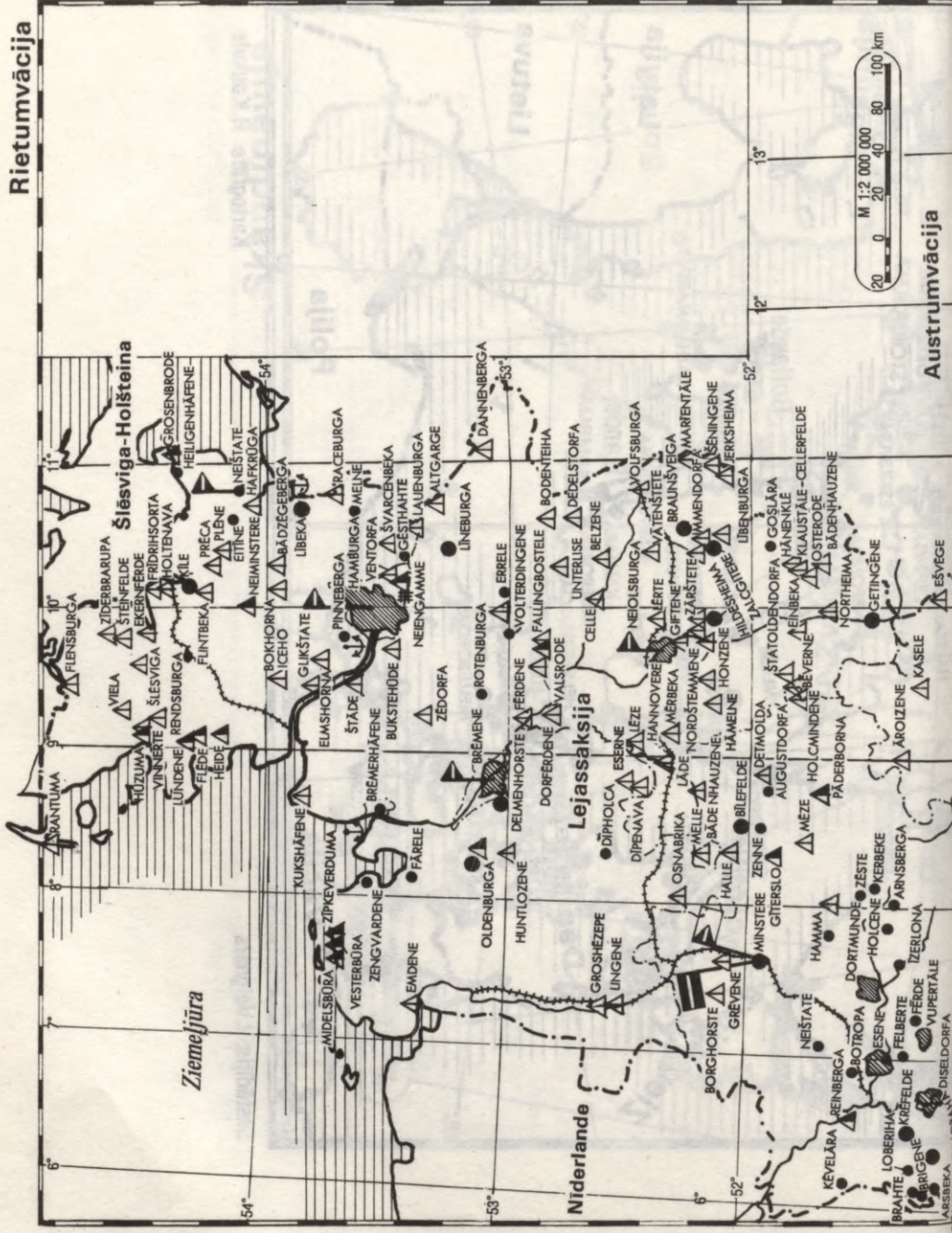

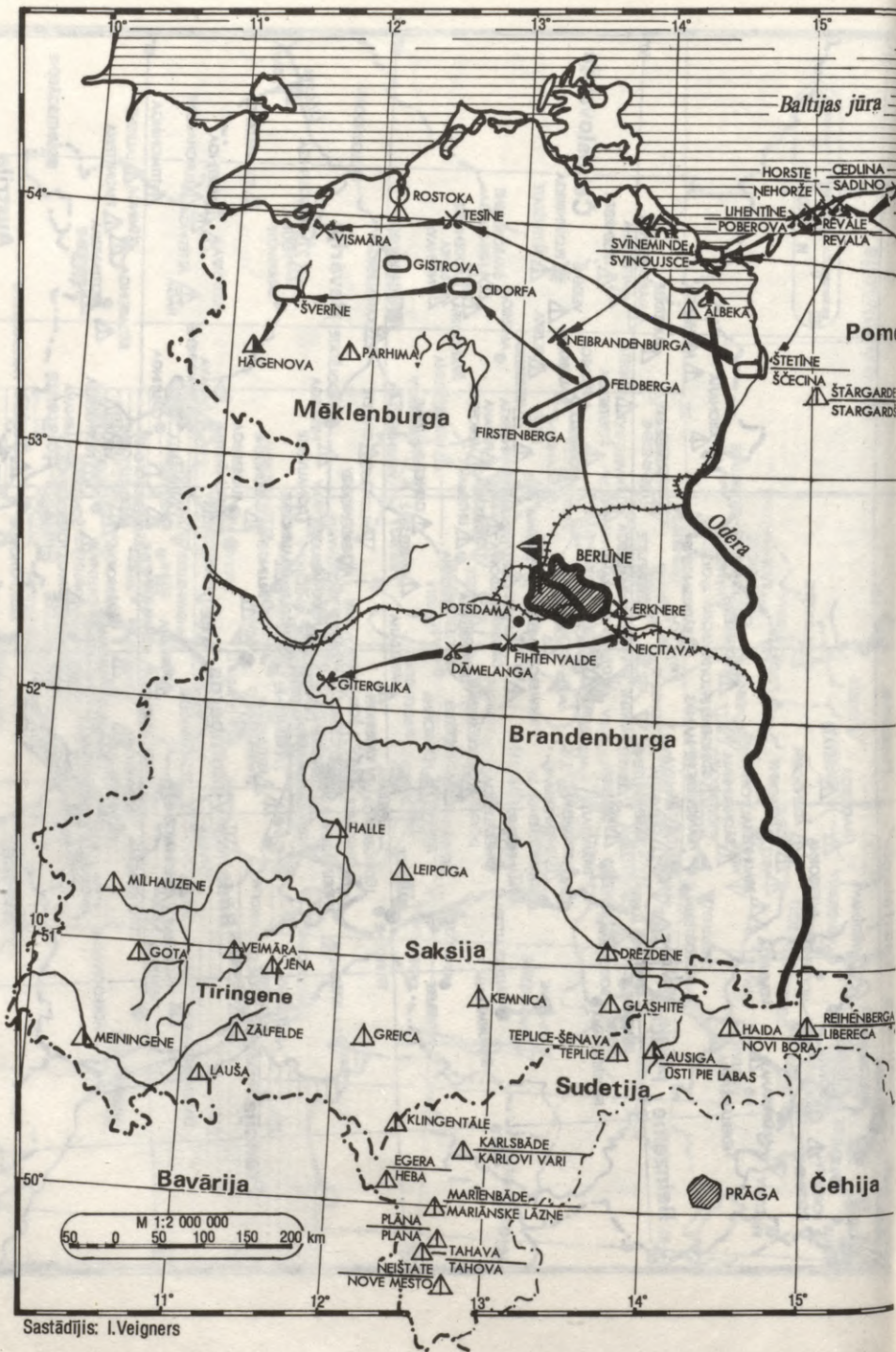
Skandināvija

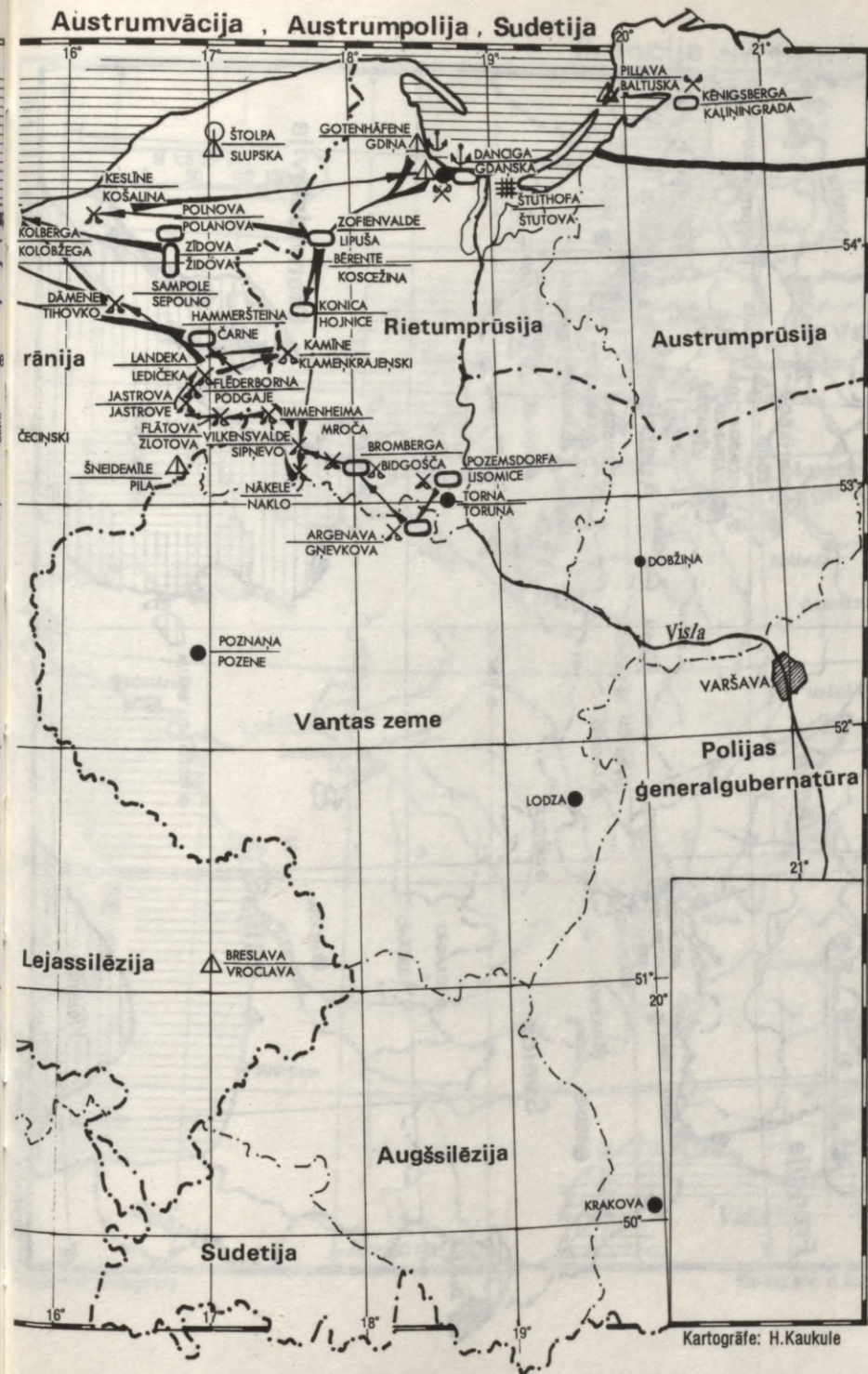
Sastādījis: I. Veigners

Kartogrāfe: H. Kaulē

Sastādījis: I. Veigners

Kartogrāfe: H. Kaukule

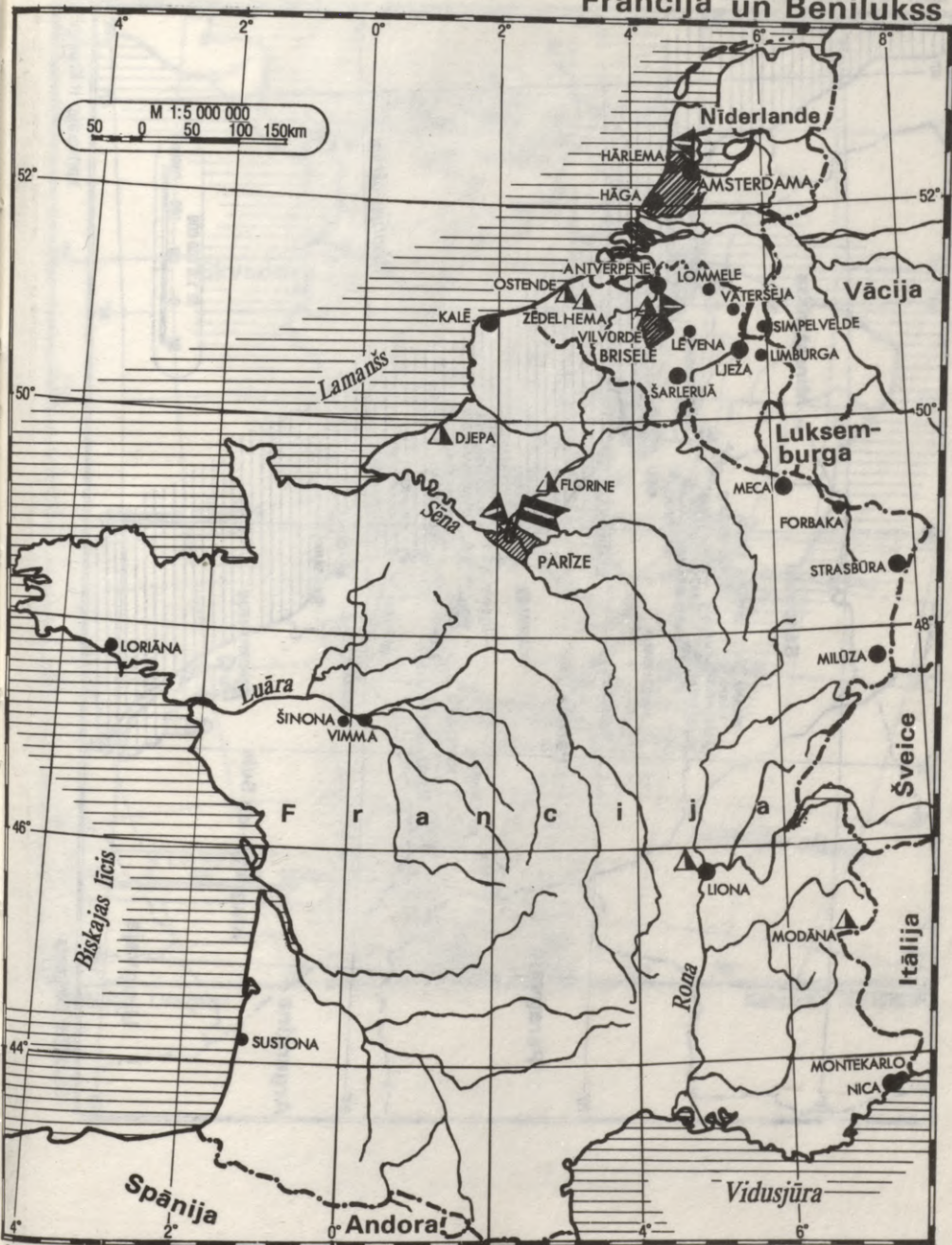
Austrija, Šveice, Ziemeļtālija

Francija un Benilukss

Kartogrāfe: H. Kaukule

Sastādījis: I. Veigners

Sastādījis: I. Veigners

Kartogrāfe: H. Kaukule

Dienvidamerika

Sastādījis: I. Veigners

Kartogrāfe: H. Kaukule

LATVIISI ARĒMĒTĀ

Latvian Encyclopedia, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025

Austrija, Šveice, Ziemeļtālīja

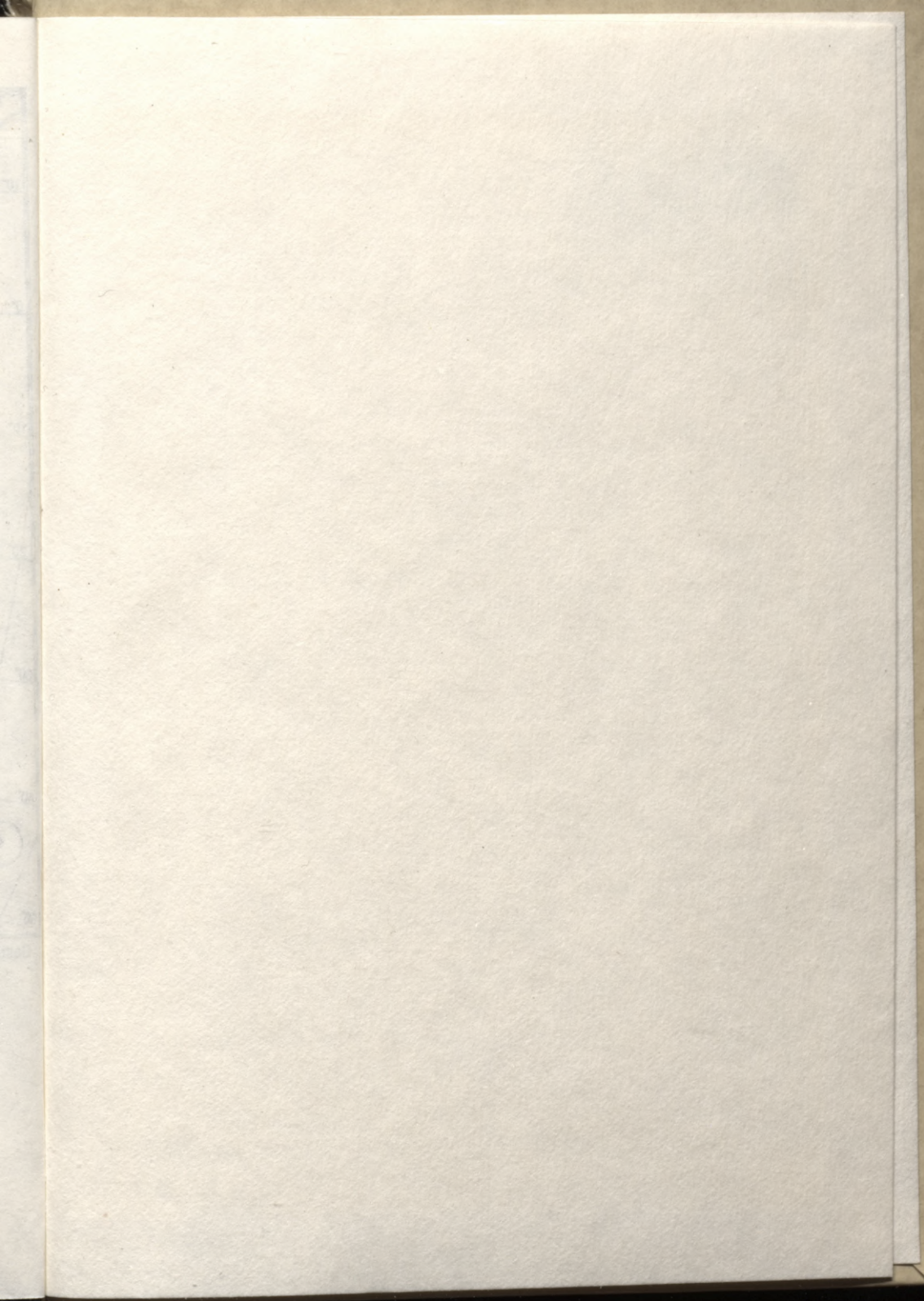
Arzemes dienvidrīkls

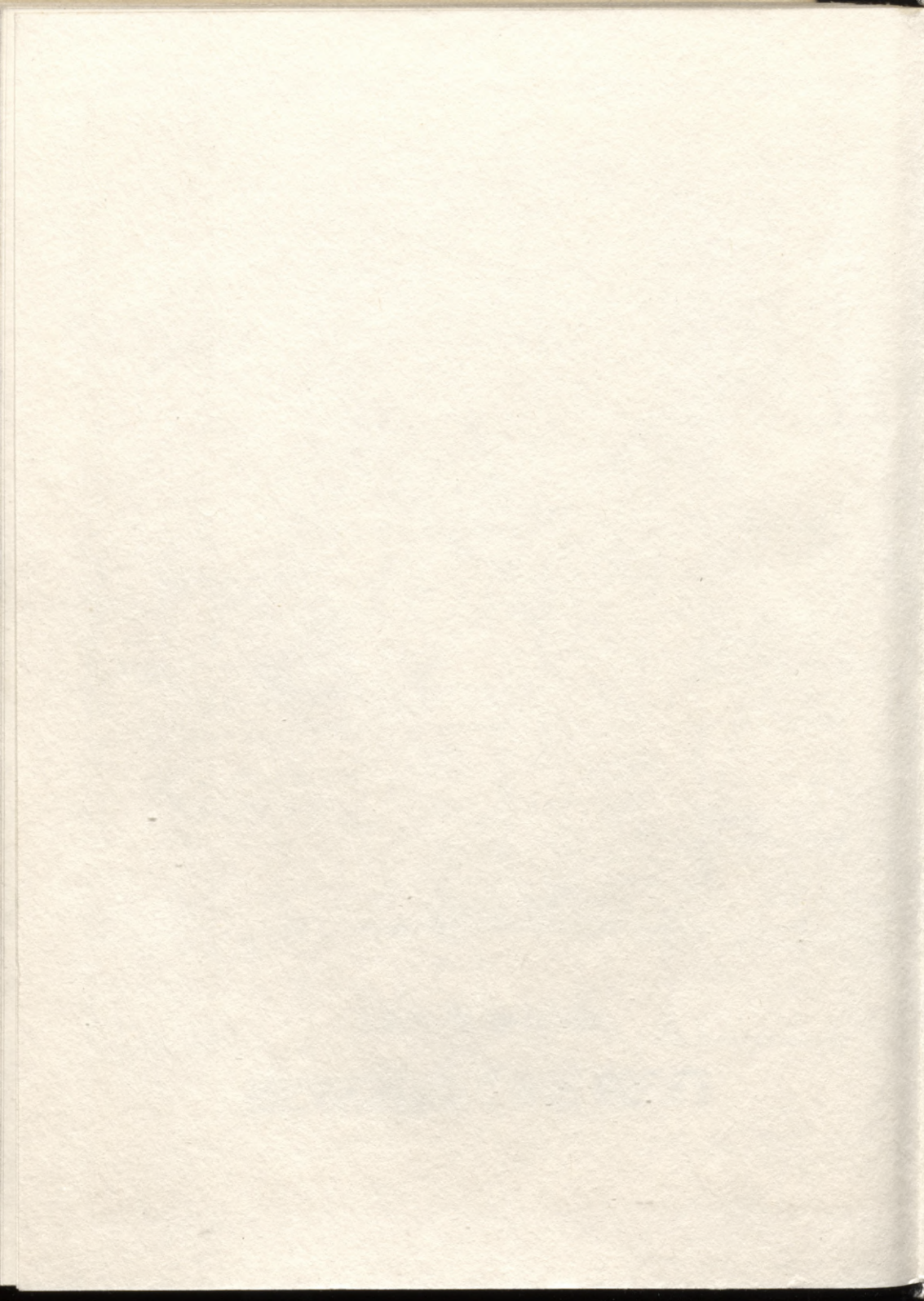
Dienvidrietumi

LATVIEŠI ĀRZEMĒS

Izdevniecības licence Nr. 2-0380. Pasūt. Nr. 103186. Līgumcena. Izdevniecība «Latvijas enciklopēdija», LV 1018, Rīgā, Maskavas ielā 68. Iespiesta Rīgas Paraugtipogrāfijā, LV 1004, Rīgā, Vienības gatvē 11.

[3,50Ls]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306043947

Latvijā sevi piesaka jauns kultūras fenomens — enciklopēdiju cikls "Latvija un latvieši"!

Katrai tautai ir konkrētam laikmetam atbilstoša enciklopēdija. Objektīvas un patiesas enciklopēdijas liecina par tautas garīgās kultūras un nacionālās pašapziņas progresu. Latvijā un aizrobežu latviešiem tāds būs enciklopēdiju cikls "Latvija un latvieši".

"Latvija un latvieši" būs tematiski alfabētisks izdevums 15 sējumos. Trīs sējumi būs veltīti Latvijas dabai, divi — latviešu tautas un apdzīvoto vietu aprakstam. Piecos sējumos būs attēlota Latvijas kultūrvēsture un vēl piecos sējumos — dotas Latvijā un ārzemēs dzīvojošo latviešu — radošo personību biogrāfijas un īss pārskats par viņu radošo darbību.

Enciklopēdiju ciklu paredzēts izdot 10 gadu laikā. Pirmā grāmata — "Latviešu rakstniecība biogrāfijās" — jau nonākusi pie lasītāja.

Grāmatu metiens ir mazs. Pasteidzieties iegādāties enciklopēdiju cikla "Latvija un latvieši" sējumus!

